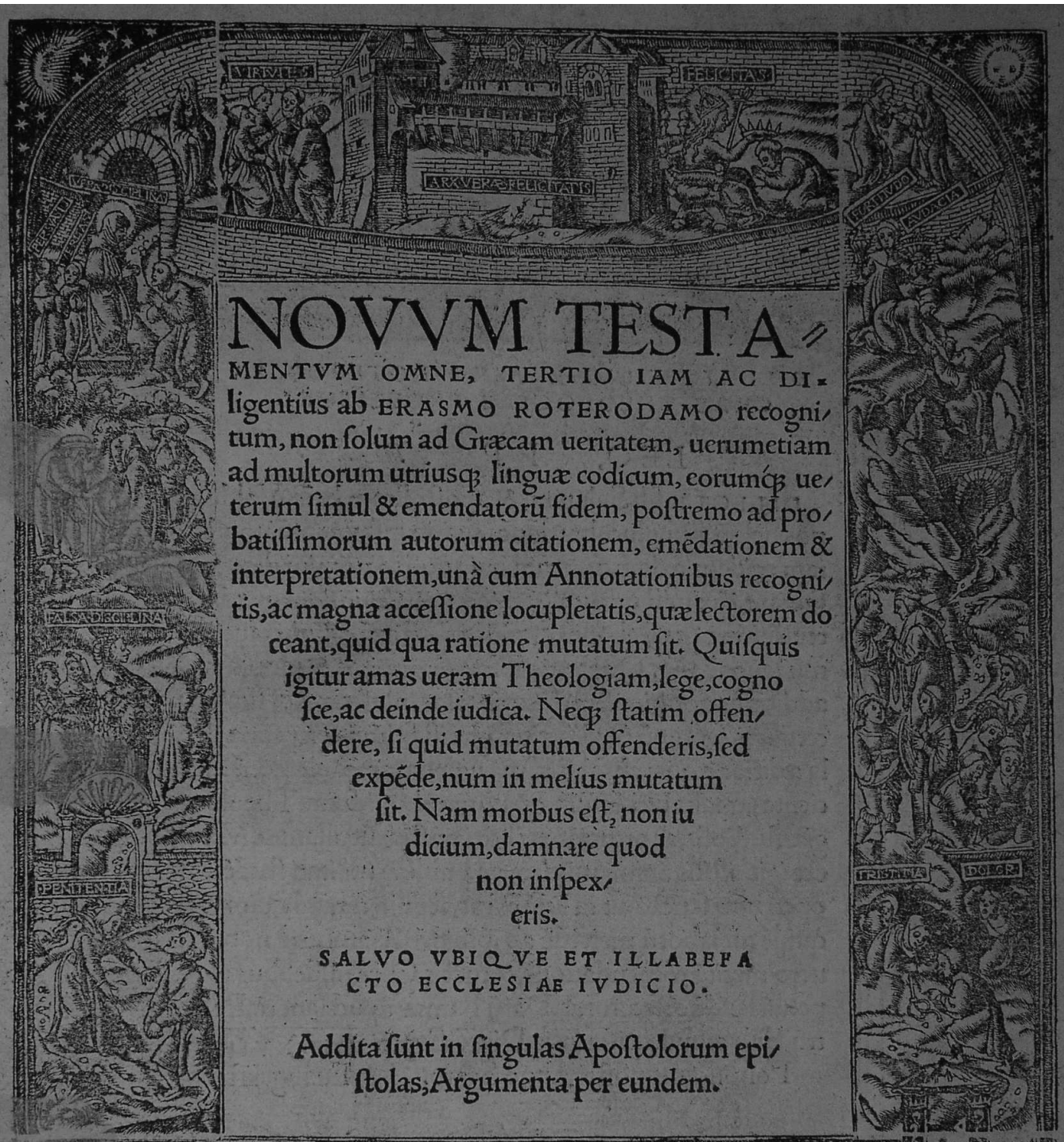

NOVVM TESTA-

MENTVM OMNE, TERTIO IAM AC DI-
ligentius ab ERASMO ROTERODAMO recogni-
tum, non solum ad Græcam ueritatem, uerumetiam
ad multorum utriusq; linguæ codicum, eorumq; ue-
terum simul & emendatorũ fidem, postremo ad pro-
batissimorum autorum citationem, emẽdationem &
interpretationem, unà cum Annotationibus recogni-
tis, ac magna accessione locupletatis, quæ lectorem do
ceant, quid qua ratione mutatum sit. Quisquis
igitur amas ueram Theologiam, lege, cogno
sce, ac deinde iudica. Neq; statim offen-
dere, si quid mutatum offenderis, sed
expẽde, num in melius mutatum
sit. Nam morbus est, non iu
dicium, damnare quod
non inspex-
eris.

SALVO VBIQVE ET ILLABEFA
CTO ECCLESIAE IVDICIO.

Addita sunt in singulas Apostolorum epi-
stolas, Argumenta per eundem.

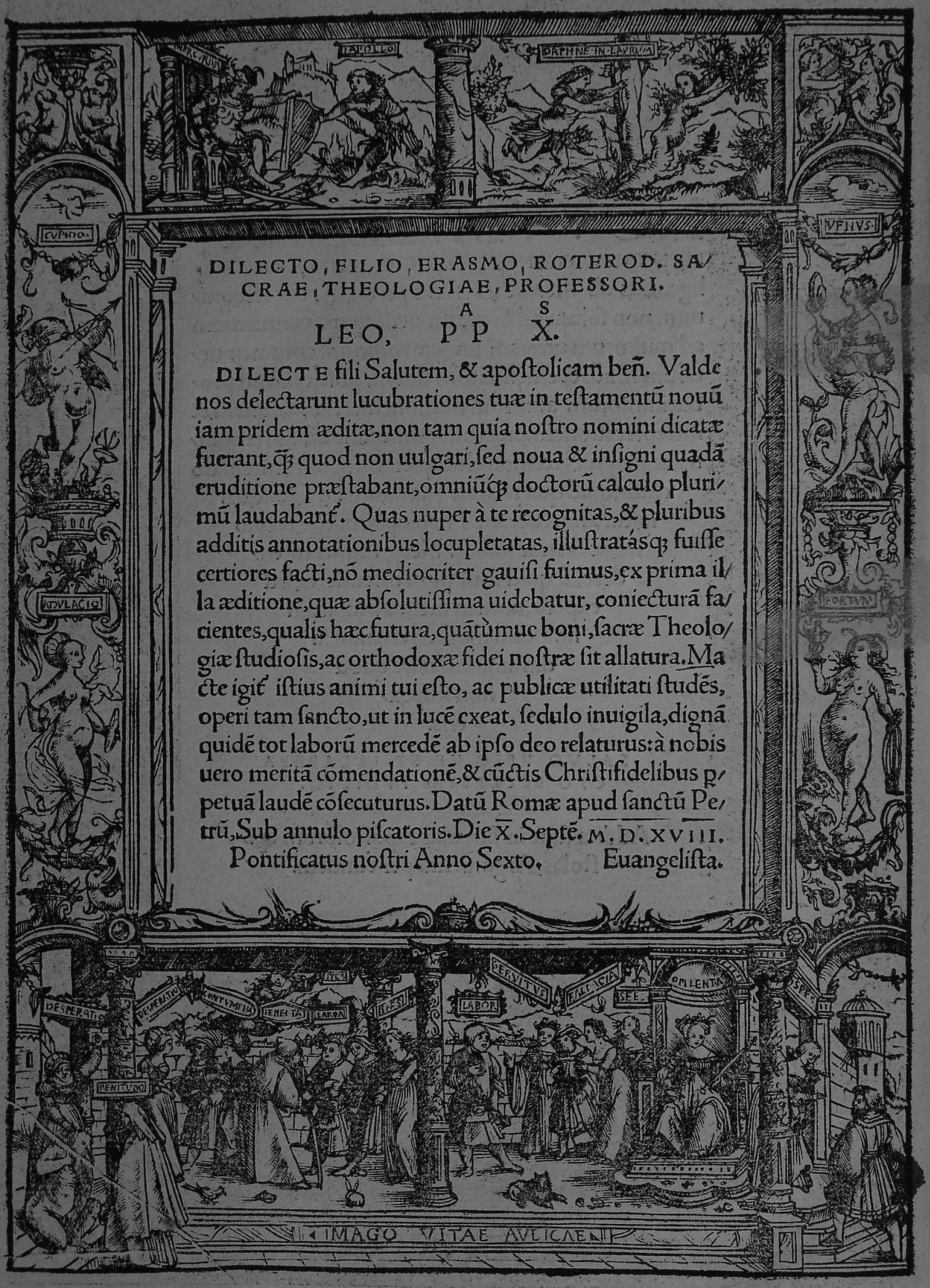

DILECTO, FILIO, ERASMO, ROTEROD. SACRAE, THEOLOGIAE, PROFESSORI.

A S

LEO, P P X.

DILECTE fili Salutem, & apoſtolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in teſtamentū nouū iam pridem æditæ, non tam quia noſtro nomini dicatæ fuerant, q̄ quod non uulgari, ſed noua & inſigni quadā eruditione præſtabant, omniū q̄ doctorū calculo plurimū laudabant. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas, illuſtratás q̄ fuiſſe certiores facti, nō mediocriter gauiſi fuimus, ex prima illa æditione, quæ abſolutiſſima uidebatur, coniecturā facientes, qualis hæc futura, quātùmuis boni, ſacræ Theologiæ ſtudioſis, ac orthodoxæ fidei noſtræ ſit allatura. Macte igit̄ iſtius animi tui eſto, ac publicæ utilitati ſtudēs, operi tam ſancto, ut in lucē exeat, ſedulo inuigila, dignā quidē tot laborū mercedē ab ipſo deo relaturus: à nobis uero meritā cōmendationē, & cūctis Chriſtifidelibus perpetuā laudē cōſecuturus. Datū Romæ apud ſanctū Petrū, Sub annulo piſcatoris. Die X. Septē. M. D. XVIII. Pontificatus noſtri Anno Sexto.

Euangeliſta.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO,
Erasmus Roterodamus Theologorum
infimus, S. D.

NTER tot egregia decora, Leo decime, pontifex maxime, quibus undiq; clarus & suspiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmẽ adisti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamentis, non minus eruditorũ hominum monumentis, quàm maiorũ tuorum imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris corporis animiq; dotibus, quas partim diuini numinis indulsit benignitas, partim eadem aspirante, tua parauit industria, nõ alia res te uerius, aut magnificentius illustrauit, q̃ quod ad istũ honorem, quo maior inter homines, homini non potest contingere, parem morum attuleris innocentiã, neq; uero uitam modo ab omni dedecore longe, latéq; semotam, uerũetiam famam, nulla unq̃ siniſtri rumoris labe aspersam. Id quod cum ubiq; difficillimum est, tum præcipue Rhomæ, cuius urbis tanta est libertas, ne dicam petulãtia, ut illic à conuicijs parum tuta sit & integritas, ac ne ij quidem absint à crimine, qui plurimum absunt à uitijs. Quibus rebus factum est, ut Leoni non paulo plus ueræ laudis pepererit, quod summũ pontificium promeruisset, q̃ quod accepisset. Iam in ipsa pulcherrimi simul & sanctissimi muneris functione, cum tot præclaris factis, tot eximijs uirtutibus susceptum honorem uicissim cohonestes, nihil tamen est, quod te superis pariter & mortalibus commẽdet efficacius: quã quod summo studio, pariq; sapientia, illud potissimũ agis ac moliris, ut indies in melius prouehat Christiana pietas, hactenus temporum maximéq; bellorũ uitio, nõnihil labefacta collapsaq;, ut est cæterarũ item omnium rerum humanarum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelutiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilius, ita & pulchrius est restituisse, q̃ condidisse. Proinde quãdo tu nobis uelut alterum præstas Esdram, & sedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, sarciendæ religionis prouinciam, strenue capessis, par est nimirum, ut omnes ubiq; gentium ac terrarũ Christiani, rem omnium pulcherrimam ac saluberrimam conantem,

pro ſua quiſq; facultate adiuuent. Iam uideo paſſim excellentes ingenio uiros, ceu magnos & opulẽtos reges, Solomoni noſtro in templi ſtructuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli ſeu potius homunculi, qualeſcunq; materias, aut certe caprarũ pelles, ne nihil conferremus, mittere ſtudemus, uile quidem munuſculum, quod ad noſtram attinet operam, ſed unde (niſi me fallit animus) Chriſti tẽplo, ſi nõ multum ſplendoris, certe nõ parum utilitatis ſit acceſſurum, præſertim ſi eius calculo cõprobetur, de cuius unius nutu ac renutu ſũma rerũ humanarũ pẽdet uniuerſa. Etenim cũ illud haberem perſpectiſſimũ, præcipuã ſpem, planéq; ſacram, ut aiunt, ancoram, reſtituẽdæ ſarciendæq; Chriſtianæ religionis in hoc eſſe ſitam, ſi quotquot ubiq; terrarum Chriſtianam philoſophiam profitentur, in primis autoris ſui decreta, ex Euãgelicis Apoſtolicíſq; literis imbibant, in quibus ſermo ille cœleſtis, quõdam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc ſpirat, adhuc agit & loquitur, ſic ut mea quidem ſententia nuſq; aliâs efficacius aut præſentius: ad hæc, cum uiderem ſalutarẽ illam doctrinam longe purius ac uiuidius ex ipſis peti uenis, ex ipſis hauriri fontib⁹, quàm ex lacunis, aut riuulis nouũ ut uocant teſtamẽtũ, uniuerſum ad Græcæ originis fidẽ recognouimus, idq; non temere, neq; leui opera, ſed adhibitis in conſilium compluribus utriuſq; linguæ codicibus, nec ĩjs ſanè quibuſlibet, ſed uetuſtiſſimis ſimul & emendatiſſimis. Et quoniam nouimus in rebus ſacris, religioſe quoq; uerſandum eſſe, nec hac contenti diligentia, per omnia ueterum Theologorũ ſcripta circumuolantes, ex horũ citationibus aut expoſitiõibus ſubodorati ſumus, quid quisq; legiſſet, aut mutaſſet. Adiecimus annotationes noſtras, quæ primũ lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatum, deinde ſi quid alioqui perplexum, ambiguum, aut obſcurũ, id explicent, atq; enodent. Poſtremo quæ obſiſtant, quo minus prodiue ſit in poſterũ deprauare, quod nos uix credendis uigiliĳs reſtituiſſemus. Quãquam ut ingenue dicam, quicquid hoc eſt operis uideri poterat humilius quàm ut ei dicandum eſſet, quo nihil maius habet hic orbis, niſi conueniret, ut quicquid ad religionem inſtaurandam pertinet, haud aliĳ conſecretur, quàm ſummo religionis principi, & eidẽ aſſertori. Neque metus eſt, ne munus hoc noſtrũ qualecunq;, ſis aſpernaturus, qui non loco tantum referas illum, qui donaria non precĳs, ſed animis ſolitus ſit æſtimare, qui duo minutula pauperculæ uiduæ, ſplendidis & opimis diuitũ donarĳs prætulerit. Iam an non cottidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratenſibus floſculis, aut hortenſibus herbulis concinnatas corollas ſuſpendi diuis, quas, re tenuis, pietate diues offert plæbecula? Alioqui quicquid illud eſt, ſeu magnũ, ſeu puſillum, ſeu ludicrum, ſeu ſerium, quod huius ingenioli fundus produxerit, id omne, ut nullus dedicem, ſuopte iure ſibi poteſt uindicare, ſummus ille apud ſuos, uirtutum

Decreta Chriſti.

Annotationũ utilitas.

tum ac literarum omnium Mecœnas & antiſtes Gulielmus Vuaramus Archi epiſcopus Cantuarienſis,totius Angliæ, nõ tituli tãtum honore primas,ac tuæ ſanctitatis legatus,ut uocãt,natus,cui meipſum quoq; quãtus quãtus ſum debeo,nõ modo uniuerſũ ſtudij mei prouentũ.Siquidẽ is (ut ne dicã interim,cuiuſmodi tum publice,tũ priuatim in me fuerit)id præſtat ſuæ Britanniæ,quod Leo præſtat orbi terrarũ, quodq; Medicea domus iam olim eſt Italiæ, uel hoc nomine terrarum omnium feliciſſimæ,hoc is ſuis eſt Anglis, ceu ſalutare quoddam ſydus,ab ipſis fatis in hoc datus,ut eo præſide,quicquid eſt bonarũ rerum repullulet ac ſuboleſcat.Nam perinde,quaſi uno in homine plures ſint heroës, & unicum pectus,nõ ſimplex inhabitet numen:ita miris modis Archiepiſcopũ gerit eccleſiæ,legatum ſedi Rhomanæ,conſiliarium regiæ,cancellarium iuſticiæ Mecœnatem ſtudijs,cuius opera potiſſimũ factũ eſt, ut inſula iam olim uiris, armis,opibúsq; pollens,nũc optimis item legibus,religione,moribus,ad extremum ingenijs omni litterarũ genere perpolitis,adeo floreat, ut cum quauis cæterarũ regionũ poſſit ex æquo contendere. Verũ quo latius huius laboris noſtri manaret utilitas, uiſum eſt, tui nominis apud omnes ſacroſancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti cõmoditatem,præſertim cum huc uocet ipſa quoq; rei ratio,quod pulchre congruebat,ut illius auſpicijs hæc Chriſtiana philoſophia diriuaretur ad omneis mortales, qui Chriſtianæ religionis teneret arcem,ac per eum proficiſceretur doctrina cœleſtis ad uniuerſos homines,per quẽ Chriſtus nos uoluit accipere,quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo,quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiã felicius & auſpicatius exeat in manus hominũ, ſi duobus totius orbis ſummatibus uiris communiter fuerit conſecratus? Quãdoquidẽ aris templiſq; uidemus hoc plus accedere maieſtatis ac uenerationis, quod pluribus ſimul diuis ſint dedicata. Iam hoc quantũlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati.Et ea eſt Leonis modeſtia facilitãſq;, ut hac parte non minus ſit maximus,quã ea qua maximos omnes longo ſuperat interuallo.Et ea eſt Archiepiſcopi in omni decorũ genere præſtantia,ut Leonẽ omnibus numeris ſummum,nõ alius magis deceat collega. Poſtremo ſi fas eſt apud tantũ principem nonnihil Thraſonis è comœdia referre,quãtumuis in ſpeciem humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum, ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in ſeceſſu,quã prima ſtatim fronte præ ſe ferat opus. Sed ne celſitudinem tuam iugi ſolicitudine, terrarum orbi conſulentẽ,longiore ſermone remorans, in publica peccem commoda, quod reliquum eſt,cum plebeio lectore tranſigam,ſed prius illud apprecatus,ut cuius prouidentia Leo decimus contigit ſubleuandis rebus mortalium,idem eum nobis & quam maxime longæuum eſſe uelit,& feliciſſimum, Baſileæ

Anno reſtitutæ ſalutis, M. D. XVI.

Calendis Februarijs.

Archiepiſcopus Cantuarienſis.

ERASMI ROTERO
DAMI PARACLESIS AD LECTO-REM PIVM.

Lactantius.

LACTANTIVS ille Firmianus, optime lector, cuius linguã unice miratur Hieronymus, Christianæ religioni patrocinaturus aduersus ethnicos, cũ primis optat sibi dari eloquentiam, Tullianæ proximã, improbum ratus, opinor, optasse parem. At ego sanè, si quid huiusmodi uotis proficit, tantisper dũ mortales omneis ad sanctissimũ ac saluberrimũ Christianæ philosophiæ studiũ adhortor, ac ueluti classicũ canens euoco, uehemẽter optarim eloquentiã mihi dari longe aliã cꝫ fuerit Ciceroni: si minus picturatã quàm fuit illius, certe multo magis efficacem. Imò si cui unꝯcꝫ talis contigit dicendi uis, qualẽ non omnino sine causa, ueterum poẽtarũ fabulæ subnotarũt in Mercurio, qui ceu magica uirga, diuinaꝯcꝫ cithara somnũ immittit cũ libet, & idem adimit, quos uult ad inferos impellens, ac rursus ab inferis euocans, Aut qualẽ signarũt in Amphione Orpheoꝯcꝫ, quorum alter rigida mouisse saxa, alter quercus & ornos traxisse cithara, fingitur. Aut qualẽ Ogmio suo tribuebant Galli, mortaleis omneis catenulis, à lingua in aures infixis, quò uellet circũducenti, Aut qualẽ Marsyæ fabulosa tribuit antiquitas, Aut certe, ne nimiũ diu fabulis immoremur, qualẽ Socrati tribuit Alcibiades, Pericli uetus cõmœdia, quæ nõ aures tantum mox peritura uoluptate deliniat, sed quæ tenaces aculeos relinquat in animis auditorũ, quæ rapiat, quæ transformet, quæ multo aliũ dimittat auditorem cꝫ acceperit, Timotheus musicus ille nobilis Dorios occinens modos, Alexandrũ Magnũ ad belli studiũ inflammare solitus legitur. Neqꝫ defuerunt olim, qui precaminibus quas Græci uocant ἐπῳδάς, nihil ducerẽt efficacius. At si quod usꝯcꝫ esset huiusmodi genus incãtamenti, si qua uis harmoniæ quæ uerũ habeat ἐνθουσιασμὸν, si qua Pithò uere flexanima, eam mihi cupiã in præsentia suppetere, quo rem omniũ saluberrimã omnibus pſuadeã. Quanꝯcꝫ illud potius optandũ, ut Christus ipse cuius negociũ agitur, ita citharæ nostræ chordas tẽperet, ut hæc cantilena penitus afficiat ac moueat animos omniũ. Ad quod quidẽ efficiẽdum, nihil opus rhetorum epicherematis aut epiphonematis. Hoc quod optamus, nõ alia res certius præstet quàm ipſa ueritas, cuius quo simplicior, hoc efficacior est oratio. Ac primũ quidẽ nõ libet in præsentia refricare querelã illã, nõ omnino nouã sed heu nimiũ iustã, & haud scio an unꝯcꝫ iustiorẽ cꝫ hisce tẽporibus, cũ tam ardentibus animis in sua quisqꝫ studia, mortales incũbãt, hãc unã Christi philosophiam à nõnullis etiã Christianis rideri, à plerisqꝫ negligi, à paucis tractari, sed

Optat eloquẽtiã efficacẽ.

Mercurius.

Hercules Celticus.

Marsyas.

Socrates.

Alcibiades.

Pericles.

Timotheus.

Veritatis oratio quo simplicior hoc efficatior.

Philosophia Christi neglecta

frigidè non enim dicam insyncere. At in cæteris disciplinis omnibus, quas humana prodidit industria, nihil est tam abditum ac retrusum quod non peruestigarit humani ingenij sagacitas: nihil tam difficile, quod non expugnarit labor improbus. Qui fit autem, ut hanc unam philosophiã, non his quibus par est, animis amplectamur, quotquot ipso etiam cognomine Christi nomen profitemur? Platonici, Pythagorici, Academici, Stoici, Cynici, Peripatetici, Epicuræi, suæ quisq; sectæ dogmata, tum penitus habent cognita, tum memoriter tenent, pro his digladiantur illi, uel emoriturí citius, quam autoris sui patrocinitu deserant. At cur non multo magis tales animos præstamus autori nostro principiq; Christo? Quis non uehementer fœdum censeat, Aristotelicam profitenti philosophiam nescire quid uir ille senserit de causis fu minum, de prima materia, de infinito? quæ nec cognita felicẽ, nec ignorata reddunt infelicem. Et nos tot modis initiati, tot sacramentis adacti Christo, non fœdum ac turpe putamus illius nescire dogmata, quæ certissimam omnibus præstent felicitatem? Nam quorsum attinet hic contentione rem exaggerare, cum hoc ipsum impiæ cuiusdam dementiæ sit, Christũ cum Zenone aut Aristotele, & huius doctrinam cum illorum, ut modestissime dicam, præceptiunculis conferre uelle? Affingant illi suæ sectæ principibus, quantum possunt, aut quantum libet. Certe solus hic è cœlo profectus est doctor, solus certa docere potuit, cum sit æterna sapientia: solus salutaria docuit unicus humanæ salutis autor, solus absolutè præstitit, quicquid unquam docuit, solus exhibere potest, quicquid promisit. Si quid à Chaldæis aut Aegyptijs adfertur, id ob hoc ipsum acrius auemus cognoscere, quod è peregrino sit orbe importatũ, & precij pars est è longinquo uenisse, ac sæpenumero in somnijs homunculi, ne dicam impostoris, tam anxie distorquemur, non solũ nullo fructu, sed magno temporis dispendio, ne quid addam grauius. tam & si iam hoc ipsum ut nihil accedat, grauissimũ est. At qui fit ut huiusmodi cupiditas nõ item Christianos titillet animos, quibus persuasum est, id quod res est, hanc doctrinã non ex Aegypto Syriáue, sed ex ipso uenisse cœlo? Cur nõ ita nobiscũ cogitamus omnes? nouũ & admirabile philosophiæ genus sit, oportet, quod ut traderet mortalibus: is qui deus erat, factus est homo: qui immortalis, factus est mortalis: qui in corde patris erat, sese demisit in terras. Magnũ quiddã & haud quaquàm triuiale sit, oportet quicquid illud est quod ille tam admirandus autor, post tot excellentium philosophorum familias, post tot insignes prophetas, docturus aduenerit. Cur non hic pia curiositate singula cognoscimus, disquirimus, excutimus? Præsertim cum hoc sapientiæ genus, tam eximiũ, ut semel stultã reddiderit uniuersam huius mundi sapientiam ex paucis hisce libris, uelut è limpidissimis fontibus, haurire liceat lõge minore negocio, quã ex tot uoluminibus spinosis, ex tam immẽsis, ijsque inter se pugnãtibus interpretum cõmentarijs, Aristotelicã doctrinã, ut ne addã, quãto maiore cũ fructu. Nihil enim hic necesse est, ut tot anxijs disciplinis instructus accedas. Simplex & cuiuis paratũ est uiaticum. Tãtum fac adferas pium ac promptum

Philosophorũ gentiliũ peritia.

Christianorũ socordia.

Christus.

Peregrina placent. In somnijs homunculorũ distorquemur

E cœlo uenit.

Præstantia philosophiæ Christianæ.

Quibꝰ instructũ oporteat esse, qui Christianam philosophiam discere cupiat.

animũ,& in primis simplici puraq; præditum fide. Tantũ esto docilis, & multum in hac philosophia promouisti. Ipsa suppeditat doctorẽ spiritũ, qui nulli sese lubentius impartit, quàm simplicibus animis. Illorũ disciplinæ, præterq; quod falsam ꝓmittunt felicitatẽ, multorũ ingenia submouẽt, ipsa uidelicet præceptorũ difficultate. Hæc omnibus ex æquo sese accõmodat, submittit se paruulis, ad illorũ modulũ sese attemperat, lacte illos alens, ferens, cõfouens, sustinẽs, omnia faciens, donec grãdescamus in Christo. At rursum ita non deest infimis, ut summis etiam sit admirabilis. Imò quo lõgius in huius opes progressus fueris, hoc longius illius maiestate submoueris. Paruis pusilla est, magnis pluscq; maxima. Nullam hæc ætatẽ, nullũ sexum, nullam fortunã, nullã reiicit conditionẽ. Sol hic nõ perinde cõmunis, & expositus est omnibus, atque Christi doctrina. Non arcet omnino quenq;, nisi quis semet arceat, ipse sibi inuidens. Vehementer enim ab istis dissentio, qui nolint ab idiotis legi diuinas literas, in uulgi linguã transfusas, siue quasi Christus tam inuoluta docuerit, ut uix à pauculis theologis possint intelligi, siue quasi religionis Christianæ præsidium in hoc situm sit, si nesciatur. Regũ mysteria cœlare fortasse satius est, at Christus sua mysteria q; maxime cupit euulgari. Optarim ut omnes mulierculæ legant euangelium, legant Paulinas epistolas. Atq; utinã hæc in omnes omniũ linguas essent transfusa, ut nõ solũ à Scothis & Hybernis, sed à Turcis quoq; & Saracenis legi cognosciq; possint. Primus certe gradus est, utcũq; cognoscere. Esto riderẽt multi, at caperentur aliquot. Vtinã hinc ad stiuã aliquid decantet agricola, hinc nõ nihil ad radios suos modulet textor, huiusmodi fabulis itineris tædiũ leuet uiator. Ex his sint omnia Christianorũ omniũ colloquia. Tales enim fermè sumus, quales sunt cotidianæ nostræ cõfabulationes. Assequat quisq; quod potest, exprimat quisq; quod potest. Qui posterior est, nõ inuideat præcedenti: qui prior est, inuitet sequentẽ, nõ desperet. Cur professionẽ omniũ cõmunẽ ad paucos cõtrahimus? Neq; enim cõsentaneũ est, cũ baptismus ex æquo cõmunis sit Christianorum omniũ, in quo prima Christianæ philosophiæ professio est, cũ sacramenta cætera, denique cũ præmiũ illud immortalitatis ad omnes ex æquo pertineat, sola dogmata, in pauculos istos esse releganda, quos hodie uulgus theologos aut monachos uocat: quos ipsos tamẽ, tametsi minima quæpiam portio sunt ad populum Christiani nominis: tamẽ hos inquã ipsos optarim maiorẽ in modum esse quod audiunt. Vereor enim ne inter theologos reperire liceat, qui multũ absint à suo titulo, hoc est, qui terrena loquãtur nõ diuina, & inter monachos, qui Christi paupertatẽ, & mundi cõtemptũ profitentur, pluscq; mundũ reperias. Is mihi uere Theologus est, qui nõ syllogismis, arte cõtortis, sed affectu, sed ipso uultu atq; oculis, sed ipsa uita doceat aspernandas opes, Christiano nõ esse fidendum huius mundi præsidijs, sed totum oportere pendere de cælo, non esse retaliandã iniuriã, bene precandũ male precantibus, bene merendũ de male merentibus: bonos omnes uelut eiusdem corporis membra diligendos ac fouendos ex æquo, malos tolerãdos, si corrigi nequeant: qui suis exuunt bonis,

Facilitas.

Ab idiotis etiam legi debent diuinæ literæ.

Cognitio.

Theologi. Monachi.

Vere Theologus.

qui

qui depellunt possessionibus, qui lugẽt hos beatos esse, nõ deplorandos, morte optandam etiã pijs: ut quæ nihil sit aliud q̃ traiectus ad immortalitatẽ: hæc in quã & huiusmodi, siquis afflatus spiritu Christi prædicet, inculcet: ad hæc horte tur, inuitet, animet, is demũ uere Theologus est, etiamsi fossor fuerit aut textor. Hæc si quis & ipsis præstet moribus, is deniq̃ magnus est doctor. Qua ratione intelligant angeli, fortasse subtilius differat alius uel nõ Christianus, at illud p/ suadere, ut hic puri ab omnibus inquinamẽtis uitã exigamus angelicã, id demũ Christiani Theologi munus est. Quodsi quis obstrepet, hæc esse crassula & idi/ otica, nihil aliud huic respondeꝛim, nisi quod hæc crassa Christus præcipue do/ cuit, hæc inculcant apostoli, hæc quantũuis idiotica, tot germane Christianos, tot insigniũ martyrũ examina nobis prodiderunt. Hæc inquã illiterata, ut ipsis uidetur, philosophia, summos orbis principes, tot regna, tot gentes, in suas per/ traxit leges, id quod nulla Tyrãnorũ uis, nulla philosophorũ poterat eruditio. Neq̃ uero repugno, quo minus sapientiã istam, si uidetur, loquantur inter per/ fectos. At hoc certe nomine consoletur sese humile Christianorũ uulgus, quod istas subtilitates, an sciuerint apostoli, uiderint alij, certe non docuerunt. Hæc in quã plebeia, si præstarent pro sua sorte principes, si in concionibus inculcarẽt sa/ cerdotes, si pueris instillarẽt ludimagistri potius q̃ erudita illa ex Aristotelis & Auerrois deprompta fontibus, nõ sic perpetuis penè bellis tumultuaret undiq̃ res Christiana, nõ tam in sano studio, per phas nephasq̃ cõgerendi diuitias fer uẽrent omnia, nõ tot litibus ubiq̃ perstreperẽt sacra pariter ac prophana. Deni q̃ non titulo tantũ & ceremonijs differremus ab ijs qui Christi philosophiã nõ profitent. Siquidẽ in his tribus hominũ ordinibus præcipue situ est Christia/ næ religionis uel instaurãdæ, uel augendæ negociũ, in principibus, & qui horũ gerũt uices magistratibus: in episcopis, & horũ uicarijs, sacerdotib9: & in ijs qui primã illam ætatẽ ad omnia sequacẽ instituũt. Quod si omisso suo negocio con tingat ex animo cõspirare in Christũ, nimirũ uideremus haud ita multis annis, uerum quoddã, ut & Paulus inquit γνῶσιον Christianorũ genus passim emer/ gere, quod Christi philosophiã, nõ ceremonijs tantum, & propositionibus, sed ipso pectore, totáq̃ uita referret: His armis longe citius pellicerentur ad Christi fidem, Christiani nominis hostes, q̃ minis, aut armis. Vt omnia iũgamus præ/ sidia, nihil ipsa ueritate potentius. Platonicus non est qui Platonis libros non le gerit, & Theologus est, non modo Christianus qui Christi literas non legerit? Qui diligit, inquit, me, sermones meos seruat, hanc ipse notam præscripsit. Pro inde si uere ex animo sumus Christiani, si uere credimus illũ è cœlo missum, ut ea nos doceret, quæ philosophorũ sapientia nõ poterat, si uere expectamus ab eo, quod nulli principes, quantũuis opulẽti donare queunt, cur est nobis quicq̃ huius literis antiquius? Cur omnino quicq̃ uidetur eruditũ, quod ab huius de/ cretis dissidet? Cur in his adorãdis literis, idẽ, ac penè dixerim plus, nobis permit timus quàm in Cæsareis legibus, aut medicorũ libris sibi permittũt interpretes prophani? ut perinde quasi in re ludicra uersemur: ita quicquid in buccã uenerit,

cõmentemur

Magnus doctor.

Munus Theologi Christiani.

Christi doctrinam crassam uocant & idioticam.

Apostoli subtilitates non docuerunt.

Principes.
Episcopi.
Ludimagistri

Veritas.

Temeritas quorũdam.

commentemur, detorqueamus, inuoluamus. Cœlestia dogmata, ceu Lydiam regulam ad nostram pertrahimus uitam: & dum omnibus modis fugimus, ne parum multa scisse uideamur, quicquid usquàm est prophanarum literarũ huc cõuehentes, id quod est in Christiana philosophia præcipuũ, non dicam corrumpimus: sed quod negari non potest, ad paucos homines contrahimus, rem quã Christus nihil uoluit esse communius. Hoc philosophiæ genus in affectibus situm uerius, quàm in syllogismis, uita magis est, q̃ disputatio, afflatus potius q̃ eruditio, transformatio magis q̃ ratio. Doctos esse, uix paucis cõtingit: at nulli non licet esse Christianum: nulli non licet esse pium, addam audacter illud: nulli nõ licet esse Theologum. Iam facile descendit in animos omniũ, quod maxime secundum naturam est. Quid autem aliud est Christi philosophia, quã ipse renascentiam uocat, q̃ instauratio bene conditæ naturæ? Proinde quanq̃ nemo tradidit hæc absolutius, nemo efficacius q̃ Christus, tamẽ permulta reperire licet in ethnicorũ libris, quæ cum huius doctrina consentiãt. Nulla fuit unq̃ tam crassa factio philosophiæ, quæ docuerit pecuniam, hominẽ reddere felicẽ, nulla tam impudens, quæ in uulgaribus istis honoribus aut uoluptatib⁹, finem boni constituerit. Viderũt Stoici neminẽ esse sapientẽ, nisi bonum uirũ: uiderũt nihil esse uere bonũ aut honestum, præter ueram uirtutẽ, nihil horrendum aut malũ præter unam turpitudinem. Iniuriã non esse pensandam iniuria, multis modis apud Platonem docet Socrates: item cum immortalis sit anima, non esse deplorandos, qui cum fiducia bene actæ uitæ hinc demigrant in uitam feliciorẽ: præterea animam omnibus modis abducendã ab affectibus corporis, & ad ea traducendam, quæ uere sunt, cũ nõ uideant. Nullam rem nobis suauẽ esse posse, quæ non aliquo modo contemnatur, in politicis scripsit Aristoteles, una uirtute excepta. Nihil in uita homini suaue esse posse, nisi adsit animus nullius mali sibi conscius, unde ceu fonte scatet uera uoluptas, fatet & Epicurus. Quid quod magnã huius doctrinæ partẽ præstitere nõ pauci, præcipue Socrates, Diogenes, & Epictetus? At eadem cum tanto plenius & docuerit & præstiterit Christus, an non prodigij simile, hæc à Christianis uel ignorari uel negligi, uel etiã rideri? Si sunt quæ propius pertinent ad Christianismũ, his antiquatis, illa sequamur: sin hæc sola sunt, quæ uere Christianũ possint efficere, cur hæc propemodũ magis pro obsoletis & abrogatis habemus, q̃ libros Mosaicos? Primũ autẽ est scire quid docuerit, proximũ est præstare. Neq; enim ob id opinor, quisquàm sibi Christianus esse uideatur, si spinosa, molestáq; uerborũ perplexitate, de instantibus, de relationibus, de quidditatibus ac formalitatibus disputet: sed si quod Christus docuit & exhibuit, id teneat exprimátq;. Non quod horũ studiũ damnẽ, qui in argutijs huiusmodi non sine laude, exercuerunt ingenij sui uires: nolim enim offendi quenq̃, sed quod existimẽ, & uere, ni fallor, existimo, purã ac germanã illã Christi philosophiã, nõ aliunde felicius hauriri, quàm ex euãgelicis libris, quàm ex apostolicis literis, in quibus si quis pie philosopheť, orans magis quàm argumẽtans, & transformari studens potius quàm armari, is nimirũ comperiet nihil

Philosophia Christiana quibus in rebus, & quid

Philosophia Christi, instauratio bene conditæ naturæ.

Ethnici.

Stoici.

Socrates.

Aristoteles.

Epicurus.

Christus.

Decreta Christi pro obsoletis habemus.

Hæc argutiũ faciunt, at nõ Christianum.

Ex cuãgelicis & apostolicis literis, germana Christi philosophia felicissime hauritur

esse

esse quod ad hominis felicitatẽ, nihil quod ad ullam huius uitæ functionẽ pertineat, quod in his non sit traditum, discussum, & absolutũ. Siue quid discere cupimus, cur alius autor magis placet q̃ ipse Christus? Siue uiuendi formã requirimus, cur aliud nobis prius est exemplum, q̃ Archetypus ipse Christus? Siue pharmacũ aliquod aduersus molestas animi cupiditates desideramus, cur alibi putamus remediũ esse præsentius? Siue cupimus resident ac langueſcentẽ animum expergefacere lectione, quæso ubi reperias igniculos æque uiuos & efficaces? Siue uisum est animũ ab huius uitæ molestijs auocare, cur aliæ magis placent delitiæ? Cur statim malumus ex hominũ literis, Christi sapiẽtiã discere q̃ ex ipso Christo? qui quod pollicitus est se semper nobiscũ fore usq; ad consummationẽ seculi, in his literis præcipue præstat, in quibus nobis etiãnum uiuit, spirat, loquitur, penè dixerim efficacius, quàm cum inter homines uersaretur. Minus uidebant, minus audiebãt Iudæi, quàm tu uides & audis in euangelicis literis; tantum ut oculos & aures adferas, quibus ille cerni & audiri possit. Quid tandẽ hoc rei est? Literas ab amiculo scriptas, seruamus, exosculamur, circũferimus, iterũ atq; iterum relegimus: & tot sunt milia Christianorũ, qui cũ alioqui docti sint, euangelicos & apostolicos libros, ne legerint quidẽ unquàm in omni uita. Mahumetæi sua tenẽt dogmata. Iudæi & hodie ab ipsis cunabulis suũ ediscunt Mosen. Cur nos non idem præstamus Christo? Qui Benedicti profitentur institutũ, regulã ab homine, eóq; penè idiota, & idiotis scriptam, tenẽt, ediscũt, imbibũt. Qui Augustiniani sunt ordinis, autoris sui regulã callent. Frãciscani Frãcisci sui traditiũculas adorant, amplectũtur, & quôquo terrarũ se cõtulerint, secũ circũferunt, tutos se nõ credunt, nisi libellus adsit in sinu. Cur illi plus tribuũt regulæ ab homine scriptæ, quàm uniuersi Christiani suæ regulæ, quã omnibus tradidit Christus, quã omnes ex æquo professi sunt in baptismo? Denique qua (ut sexcẽtas etiã addas) nulla possit esse sanctior? Atque utinã fiat, ut quẽadmodũ Paulus scripsit, Mosi legẽ nõ fuisse gloriosam præ gloria succedentis euangelij, ita Christianis omnibus euangelia & apostolorũ literæ ita sanctæ habeant, ut hæc præ illis nõ uideantur esse sancta. Quid Alberto magno, quid Alexandro, quid Thomæ, quid Aegidio, quid Ricardo, qd Occã alij uelint tribuere, per me sanè cuiq; liberũ erit: nolim enim cuiusquã imminuere gloriã, aut cũ inueteratis iã hominũ studijs dimicare. Sint illa quãtũuis erudita, quãtũuis subtilia, quãtũuis, si uelint, seraphica, hæc tamẽ certissima fateantur oportet. Paulus dijudicari uult spiritus pphetarũ, num ex deo sint. Augustinus omnes omniũ libros cũ iudicio legens, nihilo plus iuris postulat & suis. In his solis literis, & quod nõ assequor, tamẽ adoro. Hũc autorẽ nobis nõ schola Theologorũ, sed ipse pater cœlestis diuinæ uocis testimonio cõprobauit, idq; bis, primũ ad Iordanẽ in baptismo, deinde in mõte Tabor in trãsfiguratione: Hic (inqt) est filius meus dilectus, in quo mihi cõplacitũ est, ipsũ audite. O solidã autoritatẽ, ueréq; (ut isti uocãt) irrefragabilẽ. Quid est ipsũ audire? Nimirũ, hic unicus est doctor, huius unius discipuli sitis. Attollat studijs suũ quisq; quantũ uolet autorẽ, hoc de uno citra

Vtilitas.

Literæ hoim.

Christus non minus nobis præsens est in euangelicis literis, q̃ cum uiueret.

Homines.

Deus.

Pium uotum.

Theologia recens.

Ab autore.

exceptionem

exceptionẽ dictũ est Christo. In hunc primũ descendit columba, paterni testi-
Petrus. monij cõprobatrix. Huius spiritũ proxime refert Petrus: cui summus ille pastor
oues suas semel iterum ac tertio pascendas cõmisit, pascendas autẽ haud dubiũ
Paulus. quin Christianæ doctrinæ pabulo. Hic in Paulo ueluti renatus est, quẽ ipse uo-
Ioannes. cauit organũ electũ, & insignem sui nominis præconẽ. Ioannes quod è sacrosan
cto illo pectoris fonte hausserat, id suis expressit literis. Quid quæso, simile in
Scotus. Scoto, nolim id contumeliæ causa dictũ uideri, quid simile in Thoma? Quãq;
Thomas. illius ingeniũ admiror, huius etiã ueneror sanctimoniã. Cur non in his tãtis au
toribus philosophamur omẽs? Quin hos sinu circumferimus, hos semper habe
mus in manibus, quin in his uenamur, scrutamur, disqrimus assidue? Cur ma
ior uitæ portio datur Auerroi q; Euãgelijs? Cur tota penè ætas in hominũ de
cretis, & inter se pugnãtibus opinionibus cõterit? Iam uero sint illa sanè, si libet,
sublimiũ Theologorũ. At in his certe sit futuri quõdã magni theologi tyrocini
um. Quotquot in baptismo iurauimus in uerba Christi, si tamẽ ex animo iura
uimus, mox inter ipsos parẽtũ cõplexꝰ, & nutricũ blandicias, Christi dogmatis
Christi dogmatis imbuendi pueri. imbuamur. Nã & altissime insidet, & tenacissime hæret, quod primũ rudis illa
animi testula cõbiberit, Christũ prima sonet balbuties, ex huius euangelijs pri
ma formet infantia: quẽ ita cũ primis tradi cupiã, ut & à pueris ametur. Nam
quẽadmodũ præceptorũ quorũdã austeritas facit, ut pueri prius oderint literas
q; nouerint, ita sunt qui Christi philosophiam tristem faciãt, ac morosam, cum
ea nihil sit suauius. In his deinde uersentur studijs, donec tacitis auctibus adole
Literæ humanæ. scant in uirum robustum in Christo. Aliorũ literæ sunt eiusmodi, ut nõ parum
multos pœnituerit insumptæ in illis operæ: ac sæpenumero fit ut qui per omnẽ
uitã pro tuẽdis illarũ decretis ad mortẽ usq; depugnarunt, in ipsa morte, ab au
Diuinæ. toris sui factione desciscant. At felix ille quẽ in hisce literis meditantẽ mors occu
pat. Has igit toto pectore sitiamus omnes, has amplectamur, in his iugiter uer
In has transformemur. semur, has exosculemur, his demũ immoriamur, in has transformemur, quãdo
quidẽ abeunt studia in mores. Qui consequi nõ potest (quis aũt id nõ potest, si
modo uelit) is saltem adoret, hasce literas, ceu thecam illius diuini pectoris. Si
In euangelicis & apostolicis literis spirans est & uiua Christi imago. quis ostendat Christi pedibus impressum uestigium, q; procũbimus Christia
ni, q; adoramus? At cur non potius uiuam illius & spirantẽ imaginem in hisce
ueneramur libris? Si quis Christi tunicam exhibeat, quo nõ terrarum prouola
turi simus, ut eam osculari liceat? Atqui ut totam illius supellectilem proferas,
nihil erit, quod Christum expressius ac uerius repræsentet, q; euangelicæ literæ.
Ligneam aut saxeam statuam, amore Christi, gẽmis auróq; decoramus. Quin
hæc potius auro gemmisq;, & si quid his pretiosius, insigniuntur, quæ tanto
Euangelicæ literæ. præsentius Christũ nobis referunt, q; ulla imaguncula? Siquidem illa, quid ali
ud q; corporis figuram exprimit? si tamen illius quicquàm exprimit: at hæ tibi
sacrosanctæ mentis illius uiuam referunt imaginem, ipsumq; Christum loquẽ
tem, sanantem, morientem, resurgentem, deniq; totum ita præsentem reddunt,
ut minus uisurus sis, si coràm oculis conspicias.

PARACLESEOS FINIS.

DES· ERASMI ROTE-
RODAMI APOLOGIA.

IAM ut paucis occurram Apologia, reclamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis cõsuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoque gratulari possim, cui planè diuersum quiddam usu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totũ hoc negocium, de quo controuersia est, nõ intelligunt: nec prorsum aliam ob causam calumniantur, nisi quod non intelligant. Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas & Hebraïcas literas uel ad mediocritatem degustarunt, qui serio in uestigandis diuinæ scripturæ mysterijs, qui feliciter ac diligenter in uetustis illis, ac non minus ueris quam̀ uetustis Theologis uersati sunt, nihil addubito, quin magnam initurus sim gratiam, etiam si quod conatus sum, parum assecutus fuero. Proinde mire fiet, ut quibus hac opera nostra nõ magnopere sit opus, quiq; soli dãnare quædam possint, quod ob bonarum peritiam literarum possint iudicare, ij nõ solũ comprobent suo suffragio nostram industriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Cõtra qui hisce de rebus nullo modo possunt ferre sententiã, & hoc magis egent huius laboris subsidio, quo longius absunt à bonis literis, ij non solum non amplectentur opus ipsorum paratum usui, uerum etiam obstrepent, calumniabuntur, damabunt: quorum alterum extremæ cuiusdam ingratitudinis esse uidetur, alterum insignis impudentiæ. Quid enim fingi potest impudẽtius quam̀ damnare librum quem ne legeris quidem: tum eiusmodi, ut si maxime legas, tamen absq; linguarum peritia pronunciare de eo nõ possis? Quid aũt ingratius, quam̀ pro tam immensis sudoribus uigilijsq;, quas tantũ iuuandi animo susceperis, & quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potissimũ ab ijs, ad quos potissimũ operis utilitas sit reditura? Cum ubiq; fœda est ingratitudo, tum in nullos æque par est gratos esse, atq; in eos qui dispendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatũ, nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ suæ detrimento, in hoc totis uiribus incumbunt, ut ingenij sui monumentis orbi consulãt. Verum haud scio, an usquam ingratius reperias mortaliũ ingeniũ, nec aliâs esse uerius arbitror, quod non minus eleganter quam̀ grauiter dictum est à Seneca, Tutius esse, quosdã offendisse quàm demeruisse. Nihil æque perit, atq; id quod

Apud indoctos tantum Apologia est opus.

Docti, qui possent ob peritiã carpere probãt

Indocti, qui iudicio carẽt, dãnant.

Impudentia

Ingratitudo

Quibus potissimũ debeatur gratitudo.

γνώμη.

confertur in ingratos. At magis perit officiū, mea quidē ſententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officiū, & minus redit ab ijs qui non cognoſcūt meritum, q̄ qui non agnoſcunt. Nam ij tametſi diſſimulant, tamen apud ſe ſunt obnoxij, nonnunq̄ pudore coguntur agnoſcere. Deniq̄ ſpes eſt fore, ut aliquando reſipiſcant. Illi quod eſt beneficium, iniuriam interpretantur, & officio adiuti in ius uocant benemerentem. Theologorū in primis eſt, non ſolū gratitudinē præſtare, uerū etiam candorē & manſuetudinē. Et Theologis potiſſimum hic meus deſudauit labor, atq̄ his Theologis, quibus aut non uacauit, aut non contigit, eas diſcere literas, ſine quibus diuina ſcriptura penitus intelligi nō poſſit. Horum adiuuandis ſtudijs, noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negauit, id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamē ſi qui reclamaturi ſunt, ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aſpernantur iureconſulti, recipiunt philoſophi, ſi quid ad illorum profeſſionem inſtaurandam conducit. Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipſi noſtris inuidemus bonis. Sanè p̄moleſtum eſt, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab ijs de quibus benemereri ſtudeas, calumniam præmij loco reportare, & à quibus tuo iure poteris exigere debitam gratiam, his actoribus iniuriæ cauſam dicere. Seneca ſummū liberalitatis genus eſſe putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum, ſi quis non tantū gratuito proſit, uerū etiam ſciens perdat beneficiū. At mihi uideor hoc quoq̄ ſuperaturus, ſi de his quoq̄ pergā benemereri, qui beneficiū iniuria retaliant. Et quemadmodū fidi medici, reclamantibus etiā & cōuiciantibus ægrotis, tamē p̄gunt ſubuenire, ita nos hoc quoq̄ uelut auctario beneficium noſtrum cumulabimus, ut beneficiū quod accipiunt, intelligant. Primū igitur etiam atq̄ etiā adhortor omnes Theologos, ut quibus p̄ ætatem aut occupationes uacat, Græcas deguſtent literas, & item Hebræas, ſi liceat. In ipſis arcanæ ſcripturæ fontibus diligenter philoſophentur, ueteres Theologos, quos & eruditio cōmendat & uitæ ſanctimonia, iugiter euoluāt. Deinde noſtra ſi uolent cōferant & expendant, atq̄ ita probent ſi quid recte monuimus, emēdent amice, ſi quid ut hominēs aberrauimus à uero, & minus aſſecuti ſumus, quod ſedulo ſumus ſecuti. Quod ſi impetro cauſam, uici, pro accuſatoribus habiturus patronos. Cæterū à quibus hoc nō impetro, ſaltē illud mihi uel precario donent, ut credant, me ſimplici pióq̄ iuuandi ſtudio quicquid hoc laboris eſt ſuſcepiſſe. Quod ſi parū alicubi ſucceſſit, error eſt, nō ſcelus: & corrigi mereor, inceſſi nō mereor. Nihil enim magis agnoſco, q̄ me nihil ſcire. Profiteant̄ alij quantūlibet ingentia. Ego pro mea tenuitate nihil profitens, præſto tamē quod licet, paratiſſimus ad palinodiā, ſicubi more hominū lapſus ſim, ipſe quoq̄ mihi cenſor futurus, ſimul atq̄ deprehendero. Cæterū diuus Hieronymus nō fert reprehenſorē, qui damnare poſſit, docere nō poſſit. Quorū illud tyrannicū eſt, hoc amicū & eruditum. Iam illud quēadmodum extra controuerſiam eſt apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris perſuaſum eſſe reor, hanc noui teſtamenti æditionē Hieronymi nō eſſe. Tametſi nos, nec hanc, qualiſcūq̄ eſt, aut cuiuſcūq̄ eſt, neq̄ conuellimus ullo modo, neq̄

calumniamur

Non cognoſcentes meritum, non agnoſcentibus ingratiores.

Theologi quales.

Eraſmi labor Theologis deſudauit.

Adhortatur Theologos.

Linguæ.

Fontes arcanæ ſcripturæ.

Veteres theologi.

Eraſmi ſimplex piūq̄ ſtudium.

Dānare poſſe, docere nō poſſe.

Vulgata noui teſtamēti æditio, Hieron. nō eſt.

calumniamur. Tantum reſtituimus, quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata, obiter indicatis & his, quæ uel ambigue, uel parum attente reddidit interpres, nam non recte, mihi religio eſt dicere, etiamſi id non ueritus eſt aliquot locis Hieronymus, idq; fecim⁹, neq; leui quod dici ſolet brachio, neq; temere, ſed primũ ex canonũ conſilio, ad Græcæ originis fidẽ, examinatis exemplaribus Latinis, neq; tamẽ fidentes paucis, aut quibuſlibet. Laurentius Valla ſeptẽ bonæ fidei codices ſe ſecutũ fuiſſe teſtat. Nos in prima recognitione quatuor Græcis adiuti ſumus, in poſteriore quinq;. Deinde cõſultis tum ꝓuetuſtis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus: nec hoc contenti, diſcuſſis & exploratis probatiſſimis autoribus, nõ oſcitanter obſeruauimus quid citarint, quid legerint, qd emendarint, quid interpretent. Atq; hiſce rebus omnibus qua licuit uigilãtia, certe, ſumma fide, collatis ac penſitatis, quod optimũ iudicauimus, ſecuti ſumus: & hac lege in mediũ contulimus, ut nihilo ſecius ſuo quiſq; iudicio frueret. Iam uero ſi qui uerent, ne ſacrarũ literarũ autoritas uocetur in dubiũ, ſi quid uſq; uariauerit: hi ſciant oportet, iam annos plus mille, neq; Latinorũ, neq; Græcorum exẽplaria per omnia conſenſiſſe. Id quod ne fieri quidẽ poſſit, nimirũ in tanta librariorum, non ſolũ turba, ſed inſcitia, oſcitantia, temeritate. Vt ne cõmemorẽ quam multa mutata ſint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædã erraſa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quondã ſurſum ac deorſum miſcebant omnia, præſertim Oriens, dum quiſq; pro ſuarũ partium patrocinio ſcripturam uariat. Id certe factũ non obſcure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autẽ accidit religioni Chriſtianæ, quod tot iam ſeculis, aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambroſius, aliud Auguſtinus? Apud hos alicubi nõ modo diuerſa cõperies, ſed & pugnantia, cũ in ſũma Chriſtianæ fidei cõſentiãt. Quid facias, poſteaq; nec ipſa horum temporũ æditio per omnia ſibi cõſentit? Qua de re ſi quis dubitet, huic fidẽ fecerint codices typis etiã excuſi, cũ annotamentis marginalibus, & ſi id parũ eſt, ex cõmentarijs diui Thomæ, ex cõmentarijs Lyrani, ex cõmentarijs Hugonis Carrenſis intelliget. Quæſo quid periculi conſecutũ eſt, quod ſanctus Hieronymus uetus & nouũ inſtrumẽtum mundo iam ſeneſcenti, ad Hebræam & Græcam ueritatẽ inſtaurauit? Reclamatum eſt tum à nõnullis, quibus ipſe ſuis libris abunde ſatisfacit, nec ob aliud opinor reclamatũ, niſi quod neſcirent eas literas. At num hinc uel tantulũ incõmodi natum eſt Chriſtianæ religioni? Auguſtinus fatet ipſa codicum diſcordia, ſe nõ mediocriter adiutum fuiſſe, dum quod hic parũ apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod uel fortuito fieri neceſſe eſt. Quid deceſſit euangeliorum maieſtati, quod ea Iuuencus heroïcis uerſibus incluſerit? Quid accepit incõmodi ſcriptura diuina, quod eam ferè totã Aegidius Delphus noſter, inſignis Theologus, elegïaco carmine nuper complexus eſt? Nos locos aliquot innouauimus, nõ tam ut elegantius redderemus, cõq; ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi, ſi paraphraſi totã orationẽ nouaſſemus? Quibus hæc placet æditio, quã ego nec damno, nec muto, huic ſua manet æditio. Siquidẽ ea noſtra caſtigatione

Quid egerit Eraſmus

Quid ſecutus.

Exẽplariũ diuerſitas tã apud Latinos, quàm Græcos.

Varia uariorũ lectio.

Nouum inſtrumẽtũ à Hieronymo olim inſtauratum.

Vtilitas è codicũ diſcordia.

Iuuencus.

Aegidius Delphus.

tione non læditur, sed redditur illustrior, purior, emẽdatior. Illa legatur in scholis, canatur in templis, citetur in concionibus. Illud ausim polliceri, quisquis hanc nostram domi legerit, suã rectius intellecturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc noua, si patiamur, olim uetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorũ æstimare numero, ac nõ potius ipsarũ rerũ iudicio. Optarim & ipse in sacris literis, nihil esse deprauatũ, nihil dissidere. Atq; id ut optare est in procliui, ita nec fuit unq;, nec futurũ est unq;. Iam qd attinet istos refellere, qui non minus indocte q; impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendũ, ut quisq; corrigat euangelia? O uocem uix auriga dignã, nedũ Theologo? Fas est nebuloni cuiuis, Euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatũ est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in consiliũ ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum instrumentũ nouũ Græce scriptũ fuisse, nõ Latine. Certe si quis excipiat Euangeliũ iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptum fuit ab Apostolis & Euangelistis, in hunc iure clamitẽt, quod corrigat Euangelia, non in eum qui iuxta Pontificum decreta ex Græcorũ fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditũ in Latinis codicibus, cum Græce scripserint Apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? cum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat, qui nec ipse, cum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut nõ fuisset nobis hoc laboris capiundũ, aut fuisset quod sequeremur. Itaq; te quæso lector optime, cũ occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustũ ac saliuã reijcias, ac damnes, quasi necesse sit malũ esse, quicquid diuersum est, simul & me fraudans mea laude, & te operis utilitate. Sed primũ nostra conferto cũ Græcis, quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus. Expende num fidelius, num apertius, num significantius expresserim, quam uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahant, si minus uerbum uerbo respondeat, id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducũt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet, ut certe licet, si me comperies sententias, maiori fide reddidisse q; ille reddiderit, ne damna quod nouũ est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium, uel rationibus adductis satisfacient. Fit interim, ut diuersa sit lectio, fit, ut ijsdem ex uerbis cõplures sensus accipi possint. Nos primum unicam dũtaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus: Cæterum in annotamentis uaria referimus, aut indicantes quid nobis optimũ uideatur, aut tuo relinquentes arbitrio, quid sequi malis. Sunt in quibus nostra uulgata

Nouitas.

In eos qui negant esse fas, ut quisquam euangelia corrigat.

Instrumẽtũ nouũ Græce scriptum.

Lector cõferat et expendat singula.

Interpres uulgatæ editionis.

Annotationes.

gata magis probatur æditio, aut Ambrosiana lectio, q̃ Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accõmodauimus, ne non responderent, cum in hoc ipsum adderent. Cæterum id in scholijs discutimus. Comperio quædã apud illos addita ex more solẽni, ueluti coronidem illam sic additã precationi dominicæ, quemadmodũ apud nos in calce psalmorum adijcitur Gloria patri. Ea nõ resecuimus à cõtextu, sed tamen in cõmentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, cũ quod frequenter comperio factum, ex alijs locis asscribit lector, quod in simili sententia deerat alibi. Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde nõ ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitatáq; sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamentis, nõ mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerunt pmulta, quæ ceu minutula friuoláq; cõtemnenda uidebuntur alicui. Verum qui conferet, qui exepẽdet, qui tractabit & interpretabit sacras literas, is ipse comperiet, in his minutulis nõ minimũ esse utilitatis. Ad hæc facile mihi ueniam dabit, huiusmodi minuta persequuto, qui cogitarit ad huiusmodi scrupos primi nominis autores impegisse, nonnunq; & pudendo errore lapsos esse, nimirũ ipsum Hilarium, Augustinum, & inter recentiores doctissimũ Thomam Aquinatem, ne iam cæteros cõmemorẽ. A quibus in hoc uersanti negocio, nõnũq; dissentire fuit necesse. Quod quidem ut semp ingenue feci, ita nusq; contumeliose, ne in istos quidem procacior, quorum impudẽs temeritas, & insolens insciti a parum merebatur hanc ciuilitatem. In quos etiam si liberius inuectus fuissem, tamen apud eruditos omneis excusaret me Plautinũ illud: Quod dignis maledicitur, bene dictum est, nõ maledictum. Verum malui rationem habere quid me dignum esset, quam quid isti mererentur. Erat animus, istorũ ineptias omnino dissimulare, nisi libri passim manibus omniũ tererentur, & oraculorũ instar legerentur ac citarentur. Nec rursus id à me factum est affectate, sed obiter locis aliquot, quo posthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiusmodi scriptores utcunq; positum aut additum repererint, id alba, quod aiunt, amussi in suos cõuerrerent cõmentarios: aut certe quibus autores isti magni sunt, intelligerẽt, ob harum rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores turpiter ac pluscq; pueriliter hallucinatos esse. Alioqui si quicquid in horum uoluminib⁹ uel rideri, uel improbari poterat, persequi uoluissem, tum uere mihi inter manus nata fuisset λιϊὰς κακῶν, ut est in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda una sufficerat ilias. Cæteros autem, quos præter eruditionis cõmendationem ornat & uitæ sanctimonia, tantum abest, ut incessam petulantius, ut sæpenumero captatis etiam prætextibus, aut eleuem errorem, aut excusem, aut tegam. Nec mihi succensere debent, si quid lapsus est Augustinus aut Thomas, cum res ipsa clarior est, quam ut dissimulari possit. Imputent insciti æ linguarũ, aut si malint, imputent illorum seculis. E re studiosorũ erat, illa non omnino dissimulare. Non quod me putem oculatiorem summis illis uiris, sed quod alicubi fortasse fuerim attentior, & fortasse linguarum opibus instructior, certe q̃ Aquinas, qui Latine tantũ nouit,

Addita.

Minutula nõ cõtẽnẽda sacras tractanti literas.

Thomas, laudatus.

Erasmi modestia.

Augustinus. Thomas.

uit. Quos omnes, ut ſemper ueri fuere ſtudioſiſſimi, magis propicios eſſe mihi cõ fido, uel hoc nomine, quod illorũ libros aliquãto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypoſtigma? At tantula res hæreticum gignit ſenſum, quẽadmodũ do cet Aurelius Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana tertio, exempli cauſa citãs illud Iohannis: In principio erat uerbum apud deum, & deus erat. Et interpoſita diaſtola, ſequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionẽ hæreticam appellat, uidelicet eorum, qui negabãt uerbum dei, deum eſſe. Item illud quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Rhomanos: Quis accuſabit aduerſus electos dei? Ab hoc loco quæ ſequuntur, niſi per interrogationem legantur, ſenſum non hæreticum modo, ſed prorſus blaſphemum efficiunt. Quaſi reſpondeas ad ſuperiora: Deus qui iuſtificat. Deinde, quis eſt qui condemnet? Ad id rurſum reſpondeas: Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt. Idem offenſus amphibologia Pauliní ſermonis, cum ait: Quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus, mauult ita reddi, quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt q̃ hominis, quod alioqui uideri potuerit incertũ, dandi ne caſu dictum eſſet hominibus an auferendi. Atq; hæc & alia his fermè cõſimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij ſit animaduertere, etiam ſi nullus moneat. Quid ſi lis legiſſet tot portenta mendarũ à nobis prodita, ſublatáq; tot craſſiſſimas diſcuſſas tenebras? tot ſenſus præpoſtere non ſolũ ambigue redditos, ſuæ reſtitutos integritati? an nõ hunc laborem noſtrum utriſq; manibus cõplexus fuiſſet? Quædam autem tanta breuitate ſunt annotata, ut ni noſtram annotatiunculã ad locũ ipſum conferas, non ſis animaduerſurus quid uoluerim. Nã quod compluſculis locis occurrent eadẽ, id data opera factum eſt, quo conſuleremus lectori uel parum memori, uel inquirendi laborem fugitanti. Et ſanè nõnihil uereor, ne quẽadmodũ multos ſit offenſura nouitas, ita è diuerſo exiſtant, quibus hoc ipſum diſpliceat, quicq̃ eſſe quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur, quod ſit diuerſum: alijs ineruditũ uidet, quod non tota ratione pugnet ac diſſideat. Rurſus alios offendit ſermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant, niſi quod prodigioſis ſcateat ſolœciſmis. Alij contra faſtidiunt, quicquid non referat Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiã, ita mũdiciem, ſi qua in promptu fuit, non reſpuimus. Non offenditur deus ſolœciſmis, at idem nõ delectatur. Odit ſuperbam eloquentiã, fateor, at multo magis ſupcilioſam & arrogantem infantiam. Nos toleramus iſtorũ balbutiem, ferant ipſi uiciſſim noſtram qualemcũq; dicendi mediocritatẽ. Verum ut aliquando finiã, quemadmodũ ingenue fateor eſſe pmulta, quæ doctius tractari potuiſſent: ut nõ inficias eo, locis aliquot me dormitaſſe laſſum: ita res ipſa, ni fallor, indicabit, me, poſt Laurẽtium Vallam, cui non hac tantũ in parte debent bonæ literæ, poſt Iacobũ Fabrũ, uirtutis omnis & literarũ antiſtitẽ: nec ſine cauſa uerſatũ in hoc negotio, nec ſine fructu. Bene ualeto lector amice, & ſi quid adhuc deſideras, à præfatione quam Annotationibus præfixi, petito.

Auguſtini in minutiſſimis apertiſſimiſq; diligentia.

Portẽta mẽdarũ ab Eraſmo ſublata

Breuitas autoris. Eadem.

In lectoribus uaria palata.

Supercilioſam et arrogantẽ infantiã odit deus.

Laurentius Valla.

Iacobus Faber Stapulẽſis.

APOLOGIAE FINIS.

De hac

DE HAC POSTERIORI AEDITIONE.

ERASMVS ROTERODAMVS PIO LECTORI. S. D.

OMnibus omnium cauillationibus reſpondere, lector optime, prætercp quod infiniti ſit negotij, nec admodũ ex huius opis dignitate fore uideo, nec operæpretiũ ullũ intelligo: ꝓpterea ꝙ qui ſtudiũ hoc noſtrũ ſuggillant ac traducũt, fere nõ legũt, aut certe nõ intelligunt noſtras apologias. Et iã ſatis illis reſpõſum eſt duabus apologijs, quas primæ quoq; æditioni, ceu clypeos, aduerſus iſtorum tela præfiximus: præterea in epiſtola, qua Martino Dorpio reſpõdem⁹: poſtremo in epiſtola ad inſignẽ Theologũ Henricũ Bouillũ. Proinde hic capita dũtaxat argumẽtorũ annotabimus lectori, uel occupato, uel craſſiori.

1 Primũ illud teſtamur, & ubiq; teſtatum eſſe uolumus, nos nuſcp à iudicio eccleſiæ catholicæ, uel unguem aut digitum latum uelle diſcedere. Quod ſi quid uſquam eiuſmodi deprehendatur, nõ data opera dictum, ſed elapſum: ut ſumus homines, id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

2 Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarũ ſcholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume ſuũ cuiq; iudicium. Annotationes ſcribimus, non leges: & expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

3 Nec ideo hãc poſteriorẽ æditionẽ immẽſis ſudoribus parauimus, ꝙ priori diffideremus, ſed opus qđ tũ ꝓ uirili, próq; tẽporis ſpacio cp fieri potuit optimũ dedimus: nũc emẽdatius multo, multóq; locupletius damus. Atq; id ſanè facturos nos, prima ſtatim æditione ſumus polliciti. Quod quidem quo fiet ſæpius, hoc plus erit lucri lectori.

4 Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantã nouitatẽ non ferrent quidã: nunc hortantibus amicis magnis & eruditis, animũq; addẽtibus, uberius præſtitimus, ut totus noui teſtamenti ſermo ſimplex quidẽ, ſed tamẽ Latin⁹ eſſet, exceptis uerbis aliquot, & idiomatibus, quæ receptiora uidebã, cp ut mutari poſſent. Sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatus aut laudandus: in nomine Ieſu, pro autore Ieſu, ſiue fiducia Ieſu.

5 Neq; parum adiecimus prioribus annotationibus, & priores illas autorũ nomenclatura cõmuniuim⁹ ob quoſdam, auidiores calumniandi quam diſcendi

6 Sed offendũtur, qui Latine neſciũt: & ueteres ſolœciſmos, quibus aſſueue-

runt,requirunt.Habent isti ueterem æditionem,per me quidem integram & intactam.Scio,plurimos ob sermonis imperitiam,ne dicam spurciciem,à sacris uoluminibus abhorrere.Boni consulent isti,si his quoq; consultũ esse uoluimus,præsertim cum ipsi nihil perdant.

7 Non offendit᷑,inquiunt,deus solœcismis.Verum fortassis, at idẽ non delectatur.Excusat Augustinus sermonis uitium,non præfert.Et excusat in idiotis, nõ in Theologis, postremo tolerat inuitus.Nã in totũ mutari malit,si liceat.Qd᷑ si sensum reddit ambiguũ,aut etiã peruersum,quod locis aliquot indicauimus factũ,detestat᷑. Quin & deus odit supbos Solœcistas,qui recte loquẽtes insectãt᷑, nec ipsi uolũt meliora discere,nec alios sinũt,ceu canes in præsepi, iuxta ꝓuerbiũ.

8 Alioquin illud ab istis requirã:utrum omnes solœcismos amplectãtur, an eos tantũ quibus assueuerint.Si quosuis amplectunt᷑,cur ab istis quoq; uapulãt pueri,cũ dicunt,fuit in domo tuo:aut,friget corpus meus.Imò uel in templis exibilarent omnes,si diaconus ꝓ filio legat,pilio:aut pro Philippo,pilippũ.Et tamẽ absurdiora sunt sæpenumero quæ cõmittũt ipsi.Quod si nulli placẽt Solœcismi, nisi quibus assueuerint,iam palam̃ est,eos nõ duci iudicio recto,sed suis blandiri neuis,& eos imitari,qui cũ ab aliorũ hulceribus abhorreãt,sua tamẽ familiari scabie nõ offenduntur.Porrò quid interea fiet ijs,qui Solœcismis nõ assueuerunt?

9 Augustinus patit᷑ barbare dici:Iustus ut palma floriet,pro florebit:sed patitur in plebe imperita.Patit᷑,ut eruditi ꝓ,os,cuius paternus casus sit,ossis,ossum dicant,sed quoties imperitis loquunt᷑,aliter nõ intellecturis. Iam uero cũ uulgo nemo Latine loquat᷑, quod Augustinus scribit de Solœcismis, nõ magis ad nos ptinet,quam̃ si moneret,ut apud Gallos Gallice loquens cõcionator,uerbis Gallicis uulgo notis uteretur.Alioqui cur Augustinus ipse in suis libris non solœcissat,cum sæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

10 Augustinus non admittit Solœcismos, nisi apud imperitos, ut dictũ est, & in hoc dũtaxat,ut sententiã reddant dilucidam.At docuimus,locis aliquot interpretis Solœcismis totam subuerti sententiam,& hac occasione magni nominis interpretes fuisse lapsos.

11 Porrò qd obĳciũt,indignũ esse,diuinã scripturã subĳci regulis Donati,ut à uiro sancto dictũ est,ita nõ ꝓinde circũspecte,qd qdẽ pace illi? dixerim.Primũ eñ,interꝑtis sermo nõ est scriptura sancta,sed quod Moses aut Apostoli scripserũt.Nos interꝑtis sermonẽ emẽdamus,& sanctæ scripturæ suã lucẽ restituimus. Deinde si cõtumeliosum est de rebus diuinis emẽdate loq,in ius uocãdi sunt ueteres penè oẽs,q nõ elegãter modo,uerũ etiã eloquenter tractarunt res mysticas.

12 Mihi uidetur ad propagandum Christi Euangelium pertinere, ut casto puróq; sermone tradatur,quatenus licet.Recte loquendi ratio omniũ est cõmunis:at uaria res est barbaries,& intellectu difficilis,quippe recedens à sermone naturali,ut nihil est dilucidius sermone recto,ita nihil facilius.

13 Quod si quis neget in hac interpretatione inesse Solœcismos,nõ illos quidem haustos ex Apostolico sermone,sed ex uulgi fece, consulat indicem meum,

& mox

& mox,opinor,mutabit ſententiam.

14 Ibidem uidebit,quot locis hallucinati ſint interpretes etiam magni nominis,tantum ob ſermonis uitium.Ne quis putet nullum aliud eſſe incommodum, niſi quod parum munda ſit oratio.

15 Porrò quanq́ haud inficiamur,in Apoſtolorum & Euangeliſtarum Græco ſermone nonnulla eſſe præter rationem grammaticam, tamen non erat cauſa,cur nos tantum ſolœciſmorum prodigioſorum adderemus.

16 Et fortaſſis,quod illis temporibus cõducebat,ut Apoſtolorũ oratio eſſet inconditior,nunc expediat mutari,quando nec Apoſtolico cultu nunc utunt Epiſcopi,ſed in oĩbus ſplendor acceſſit eccleſiæ.Olim expediebat Apoſtolos eo ſermone uti,qui latiſſime patebat,& à literatis pariter ac illiteratis intelligebat, quan doquidẽ & Chriſtum Syriace locutũ apparet,nunc ea ratio adeo locum non habet,ut ijs q Latine didicerint, noua balbutiẽdi ratio ſit diſcẽda ob interpretis nõ Apoſtolorũ ſolœciſmos.Proinde,ut olim abuſi ſunt Apoſtoli ea lingua quã reperẽrũt uulgo maxime cõmunẽ:ita nũc cõducibile fuerit,ſacras literas eo ſermõe tradi,qui ſit oĩbus Latine doctis cõmunis.Conuenit eñ id eſſe cõmuniſſimũ, quod eſt rectiſſimũ.Quod dictũ eſt de ſermone Apoſtolico,idẽ ualet in oratiõe ueterũ interpretũ,cũ ſermo Romanꝰ adhuc eſſet pmiſcuæ multitudini cõmunis,

17 Si ob eã cauſam diuinos libros expedit inerudite uerti,quo poſſint à pluribus intelligi,potiſſimũ uertendi eſſent in linguã Gallicam,aut Germanicam.

18 Si non licet Chriſtianis recte loqui,cur Auguſtinus grammaticã recte loquendi magiſtram,ponit inter artes neceſſarias ad ſacrorum uoluminũ intelligẽtiam? cur tot grammaticorum ſcholis plena ſunt omnia? cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis, an ut diſcat mendoſe loqui?

19 Vt nihil aliud ſit cõmodi,certe hoc boni habet ſermonis elegantia, quod ſimplex ſit & naturalis,cum inemendate loquendi ſexcentæ ſint ſpecies.

20 Etiamſi nos in ſermone Apoſtolorũ,ne ſyllabã quidẽ mutamus,imò ſermonẽ illorũ,uitio librariorum aut alioqui deprauatũ,reſtituimus.Proinde ne qs clamet,hic corrigit Euangelium,hic emendat precationẽ dominicã:ſed,hi codices Euãgeliorũ à mẽdis repurgat.Nec magis obiurgãdus ſum,quam qui ſcopis euerrit ſordes è templo.Non enim quicquid in templo eſt,continuo ſanctum eſt.

21 Iam ſi,quicquid hic uertit interpres,ſpiritui ſancto libet aſſcribere,& ob id nefas eſſe,qcq́ hinc demutare,cur audet reprehendere Hieronymus,quod apud hunc legit, nũc uerba taxans,nunc ſententiã,nũc ſubmouẽs quod adiectũ affirmat? cur audent diuerſum legere,Cyprianus,Ambroſius,& Auguſtinus?

22 Hieronymus in præfatione ad Deſiderium,plurimũ intereſſe putat interuatẽ & interpretẽ:Ibi,inquit,ſpiritus uentura prædicit,hic eruditio & uerborũ copia,ea quæ intelligit,tranſſert:& tamẽ hic Hieronymus agit de Septuaginta,quorum autoritas penè fuit ſacroſancta.At nemo nouit,quis hic fuerit interpres, nã innumeros fuiſſe teſtatur Auguſtinus,atq́ eos admodum tenuiter eruditos.

33 Arbitror non plus honoris huic interpreti deberi q̃ ſeptuaginta,quorum

æditionem

æditionem non raro ſequuntur & apoſtoli,ſed horum tranſlationem mutauit ec cleſia,ſimul atq; nacta eſt meliorem.

24 Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi,an interpretib⁹ omnibus? ſi huic uni,cauſam adferant,cur huic potius quam cæteris,ſi debetur omnibus,cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

25 Non idem honoris debetur interpreti & Euangeliſtæ,alioqui quiſquis cõcinnat aut deſcribit codicem euangelicum,hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re euangelica,ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam,qua nobis ſacros libros in aliam linguam tranſfuderunt,confert cũ ſtudio M. Tullij,quo quædam Xenophontis,Platonis ac Demoſthenis opuſcula Latinis dedit.

26 Quod ſi iuxta Hieronymum optimus interpres eſt, qui linguas & rem optime teneat,opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem,ne nihil de meipſo dicam glorioſe. Tametſi uidetur hic interpres magis incogitantia peccaſſe,quam imperitia,

27 Porrò ſi prorſus in interprete requirunt afflatum ſpiritus ſancti,quid obſiſtat,quo minus & nobis adſit cõmunis omnium Chriſtianorum ſpiritus,qui ſolet uberius opitulari ijs,qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint.

28 Audio quoſdam adeo ſupſtitioſos,ut nihil patiantur immutari à uerbis Euangeliſtarum in uertendo. Quaſi uero iſtuc uertere ſit,ac non potius peruertere. Duabus rebus conſtat oratio,uerbis ceu corpore,& ſententia uelut anima. Si utrũq; reddi poteſt,non obſto,quo minus fiat. Si non poteſt,præpoſterum fuerit interpretem uerborum tenacem,à ſententia recedere.

29 Si prorſus contendunt uerbum eſſe uerbo reddendum,cur toties à uerbis recedit interpres,aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet,utiq; ſemp hoc ſpectandum erit interpreti,ut ſententiam bona fide uerbis q̃p aptiſſimis efferat.

30 Nec conſtat,nec probabile eſt,hanc,qua uulgo utimur,æditionem, ullius Synodi autoritate fuiſſe comprobatam. Neq; probabile eſt, in Synodis hac ſola patres uſos fuiſſe,quæ ex Græcis,Latinis ac Barbaris conſtabant: quorũ alius Græce citabat,alius Ambroſium ſequebatur,alius Cyprianũ,aut aliũ quempiã.

31 De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus,illos uertiſſe uerbis ambiguis,quod nõ intelligebant: & alicubi conuerſionẽ illorũ mendacium appellat. Cur igitur putemus ſacrilegium eſſe,ſi quis ab hoc ignoto diſſentiat?

32 Sed utitur iam annis aliquot eccleſia Rhomana: utitur,ſed nõ ſola: nam & Hieronymum legit,& Ambroſiũ. & cantus eccleſiaſticus ſæpenumero diſcrepat ab hac æditiõe. Nec ſic utitur,ut decernat,nihil illic eſſe,quod poſſit reddi melius.

33 Diu uſa eſt eccleſia ueteri conuerſione ueteris teſtamenti,quæ quod ſeptuaginta Græce uerterant,ad uerbum reddit ſermone prorſus abſurdo: quod palam fuerit,ſi quis legat Auguſtinũ De locutionibus. Nec ideo reſpuit cõmodiorẽ interpretationem,quæ priori ſubſtituta eſt per Hieronymum,ut arbitrantur.

34 Quod ſi quis omnino contendat,nuſq; ab interprete diſſentiendum eſſe.

Primum

Primum excuſet ea loca, in quibus oſtendimus illum palàm uel dormitaſſe, uel lapſum eſſe, uel ita inſcite reddidiſſe Græca, ut ob illius incõmodã interpretationẽ ſummates Theologi, qui tantũ Latine ſciebant, tu: piter lapſi ſint. Hæc ſi notiora ſunt, q̃ ut negari poſſint, fateamur, interpretẽ hominẽ fuiſſe, ne qd dicã acerbiꝰ.

35 Etiamſi pleraq; ſunt eiuſmodi, ut probabile ſit, uitio librariorum inducta fuiſſe: ut interpretationẽ approbet eccleſia, certe deprauationem non approbat.

36 Neq; quicquid receptum eſt in uſum eccleſiaſticum, continuo receptũ eſt iudicio. Quædam caſu irrepunt, ad quæ conniuet eccleſia, præſertim ſi nõ uideantur ad fidei morumq; periculũ pertinere. Imò fieri poteſt, ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret eccleſia.

37 Cum Damaſus hoc negocij daret Hieronymo, ut nouum teſtamẽtum ex Græcorũ fontibus emendaret, habebat nimirũ iam tum eccleſia, quod legebat, & fortaſſe ſeculis aliquot legerat. Id ſi ſyncerum erat, quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptum, palàm eſt eccleſiam ad tempus uti, quod ſit in melius uertendum. Idem dico, de uetere teſtamento.

38 Nõ ideo uacillat autoritas ſcripturæ ſacræ, ſi mendæ tollant̃ è codicibus, imò potius uacillaret, ſi conſtet, nos uti deprauatis exemplaribus: atq; id certe negari non poteſt.

39 Optandum, ut nullum mendum inſit ſacris libris, & id quoad fieri poteſt enitendum eſt. Verum id nõ contigit poſt annos mille trecentos, nec fortaſſis unq̃ continget ad plenum. Bene nobiſcum agetur, ſi q̃ minimũ inſit mendarum.

40 Proinde ne nos quidẽ profitemur, omneis mendas à nobis ſublatas, plurimas certe ſublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxiſſe, ut poſthac codicibus quàm minime mendoſis uti liceat, ſi quis hoc filum ſecutus, emendare uelit, cum autoritate Pontificis Rhomani.

41 Nos enim non ſic proponimus hanc æditionem, ut uelimus per omĩa haberi emendatam: ſed quod apud Græcos frequentiſſimũ habetur, maximéq; cõſtans, id uertimus, indicantes, ubi noſtra cum Græcis conſentiant, aut diſſentiãt, & quid nobis rectiſſimum eſſe uideatur.

42 Scio res ſacras reuerenter ac religioſe tractandas, & idcirco licet in infima functione uerſantes, tamẽ omni qua licuit circũſpectione ſumus uſi. Contulimus utriuſq; linguæ uetuſtiſſimos ac probatiſſimos codices, nec eos ſanè paucos. Excuſſimus ueterum ac recentiorũ cõmentarios, tum Græcos, tum Latinos. Obſeruauimus, quid diuerſi legant. Penſitauimus ipſius loci ſententiam, atq; ita demũ pronunciauimus, quid ſentiremus. Imò ne pronunciauimus quidem, ſed lectorẽ admonuimus, ſuũ cuiq; iudicium liberum relinquentes.

43 Thomas, Lyrenſis, & Carrenſis, aliiq; his obſcuriores, ſatis habent annotaſſe: alia litera ſic habet, quod ſic in codice quopiam ſcriptũ, aut fortaſſe depraua tum offenderint, & uidentur rem utilem præſtare. Et nobis obſtrepitur, qui tot argumentis, ac ſummorum uirorum autoritate ueram lectionem reſtituimus?

Si uarietas

44 Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices ætate Origenis, ætate Hieronymi, ætate Bedæ, ætate Thomæ, denicp nostris etiam temporibus hodiécp uariant, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

45 Si loca quædam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iã olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthæum octaua queritur hac de re his uerbis: Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus, siue per negligentiam scribentium, siue ex temeritate quorundam, siue ꝓpter eos qui negligunt emendare scripturas: uel propter eos, qui quod ipsis uidet, in emendationibus uel adijciunt, uel subducunt. Audis lector, iam tum uariasse libros? audis fuisse deprauatos? audis quædam adiecta, aut subtracta?

46 Atcp ut ille non est ausus, in nouo præsertim testamento, pronunciare ꝑ obelos & asteriscos, sed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideret, & cꝓobrem uideretur, ostendimus.

47 Hoc fortasse uincimus Origenem, quod illi nihil erat, quod sequeret in nouo testamento, præter codices Græcos. Nos Græcos contulimus cũ Latinis, & ab utriuscp linguæ probatissimis interpretibus adiuti sumus: cum is penè primꝰ scripserit in libros diuinos.

48 Si quis contendit, nullum omnino mendũ esse in libris sacris, quid fiet ijs locis, quæ tam palàm deprauata sunt, ut nulla sit tergiuersatio? Sin fatentur aliquot locos uitiatos, cur non sinunt corrigi, quicquid corrigendum esse uidetur?

49 Sed audio quosdam ita loqui: Rem amplectimur, sed offendiculum datur multitudini, si senserit in libris, quos hactenus secuti sumus, inesse quicquàm uel uiciatum uel non intellectum. Primũ non ista scribuntur multitudini, sed eruditis, & præcipue Theologiæ candidatis. Hos offendi nõ oportet. Neqꝫ nos correctionem appellamus laborem nostrũ, sed annotationes. Neqꝫ cuiꝯ molesti sumus, aliter citanti, & ueterem, aut etiam deprauatam æditionẽ sequenti. Ab ipsis potius nascitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in cõpotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferantur esse, qui sacros libros & precationem dominicam emendet.

50 Misera uero conditio sacrorum uoluminũ, si horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè sunt, librarijs, aut temulentis typographis.

51 Non uociferantur in eos, à quibus palàm est sacros codices uitiari quotidie, cũ sint illiteratissimi, qui hoc audent. In me clamitant, hominẽ in hoc certe genere studij, quod à linguarũ peritia pendet, nec omnino indoctũ, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro suo arbitratu deprauare, mihi non licebit ex fide ueterum codicum, ex probatissimorum interpretum autoritate restituere?

52 In illis non requirunt autoritatem, satis est illitũ esse chartas, in me requirunt. Cur, inquiunt, credamus Erasmo? Imò si Erasmo diffidunt, fidant Theologo. Nam si mihi tradita est autoritas interpretandi sacras literas, mirantur si ausim de lectione quicquàm hiscere?

53 Quanquàm non postulo, ut mihi credant. Credant uetustis & emẽdatis

exẽplaribus

exemplaribus, credant Græcæ ueritati, præsertim ubi horum lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Postremo nec his credant, sed rem secum expendant, non mordeant admonitorem.

54 Hieronymo mandauit Damasus. Mandauit, sed ut amicus, non ut summus Pontifex. Mandasse legimus, approbasse non legimus. Postremo extra controuersiam est, non extare castigationem Hieronymi. Et constat, hanc rursus uitiatam, ut maxime demus, fuisse Hieronymo castigatam, quod certissimis argumentis promptum est refellere.

55 Nihil, inquiunt, tentandum absq; Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptũ, uel ab interprete melius reddi potuerit, præsertim ex ueterum sententia, tota Synodus erit conuocanda? Cotidie noui scribuntur cõmentarij in sacras literas, propo nuntur oracula de rebus grauissimis, nec ulla Synodus requiritur.

56 Quid si nouum testamẽtum uertissem carmine, quod fecit Iuuencus, aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putant indicendam fuisse Synodum? Nunc tantum quod est in Græcis uerto, aliquoties non probans, quod apud illos legitur.

57 Quod si nefas iudicant quicquam extare diuersum ab hac æditione, abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimendus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus, nihil attingendum Græcorum interpretum. Atq; eadem ratione nefas habebitur, nouum ac uetus testamentum ædidisse græce, quod nup ex Aldi mei prodijt officina.

58 Nos opus hoc dedimus, non, unde nõ liceat dissentire, sed quod ad emendandos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus, ita probat suo scripto Leo. x. Pontifex uere maximus, hac quoq; parte consultum esse cupiens religioni Christianæ. Scio hic leuis est Rhomani Pontificis autoritas, quam pluscq; sacrosanctam uideri uolunt, quoties illius diplomatis datur ius absoluẽdi inuitis pastoribus, aut alia functio unde messis est aliqua nõ pœnitenda.

59 Tot mendas sustulimus, tot loca male reddita explicuimus, tot prodigiosos solœcismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserunt & ueteres, extricauimus: tot insignes lapsus autorum indicauimus, tot amphibologias resecuimus, tot hyperbata digessimus: ut finiam, tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus, tantam utilitatem gratis detulimus, & uociferantur quidam aduersus benemerentem.

60 Iam non me dam est, hoc male habet quosdam, quod à magni nominis scriptoribus dissentiam. Qui fauent Augustino, frendent, me nõ per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt, dolent illum attingi. Minoritæ nollent refelli Lyranum, aut Scotum. Atqui si hanc accipimus legem, à nemine prorsus licebit dissentire, cum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior cq; autoritatis erat habenda ratio.

61 Non est contumelioſum à quamlibet probatis autoribus diſſentire, ſi rationibus adductis id facias. Hoc interest: ſunt, à quibus par est reuerenter diſſentire, uelut ab Hieronymo, ab Ambroſio, ab Auguſtino. Sunt, quibus hoc reuerẽtiæ non debetur, Thomæ fortaſſe debetur, Lyrenſi aut Carrenſi non debet, neque doctrinæ, neq; ſanctimoniæ nomine. Et referebat, hos aliquot locis taxari, quod uiderem ſolos mira fiducia, ſed nullo iudicio paſſim legi.

62 Sed cauillor in hos fortaſſis uno aut altero loco. Primũ ipſis imputetur, qui tam ridicula ſcripſerint, non mihi. Deinde ſi ſtomachantur, quod hos aliquoties attingo, cur non magis agnoſcunt ciuilitatem meam, cum ad tam multa conniueo? quæ nequaquam præteriturus eram, ſi animi cauſa taxaſſem illos. Quod aliquoties attigi, coëgit ſtudiorum utilitas, quod rarius id facio, datum est Chriſtianæ modeſtiæ.

63 Verum hoc ipſum, ni fallor, offendit pleroſq; quod admonẽtur, quaſi hactenus aliquid ignorarint in his literis, quarum ſcientiam profitent; & pudet quæ imberbes didicere, ſenes perdenda fateri. Primum nimium arrogans ſit, qui profiteatur ſe nihil neſcire, deinde taciti hæc quoq; diſcant, & deſinent ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint.

64 Quod ſi uſq; adeo inuiſa est nouitas, ut ferri non poſſit, fuit & hæc æditio, qua nunc utimur, olim noua. Et ſtultiſſimum est, rerum æſtimationem ab annis ſumere. Hac æſtimatione res præclara fuerit ebrietas, quæ est uetuſtiſſima: & ex priſcis uſque ſeculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipſam potius quam annales expendimus?

65 Si nouitas offendit, nos uetera inſtauramus, & nouitatem excludimus? Nam poſterior est æditione, deprauatio. Si qui ſunt, qui non poſſunt mutare ſaliuam, quam à pueris imbiberunt, manet iſtis ſua uetus æditio, ſi uolunt, tum dilucidior, tum emendatior: ſi nolunt, eadem & ſui ſimilis. Si glandes iſtos obſtinate delectant, ſaltem ne inuideant iſs, qui tritico ueſci malunt.

66 Vtrum quæſo fas est, poſt ueteres aliquid inquirere, an non? Si fas non est, cur auſi ſunt Alexander ac Thomas, & poſt hos alij complures, totam Theologiæ faciem immutare? Si fas, cur noſtris obſtrepunt ſtudijs, præſertim cum & nullius iudicio præſcribant, & ueterum autoritate nitantur? Etenim ſi fas est inducere noua, multo magis fas est reuocare uetera.

67 Si nihil aliud quam codices noſtros emendaſſem ex Græcis exemplaribus, comprobãda erat induſtria, qui id conatus eſſem, quod Auguſtinus nõ uno in loco fieri iubet. Nunc nõ hoc cõtentus, ex orthodoxorũ cõmentarijs rem peto.

68 Vt donemus, nihil esse mẽdi in libris noſtris, tamẽ multis de cauſis oportebat ad fontes confugere, ob amphibologias, ob quædã obſcure reddita, ob Emphaſim Græcanicæ phraſeos, quæ ſæpenumero reddi non poteſt, ob gratiã idiomatis, quæ in uertendo non reſpondet.

69 Vt donemus Græcorũ libros æque deprauatos eſſe ac Latinos, tamẽ ex collatis exemplaribus æque deprauatis ſæpe deprehendit uera lectio: quod ſæpe

numero

numero fit,ut quod hic casu deprauatum est,in alio codice reperiatur integrum.

70 Augustinus in epistola LIX.non audet respondere,rogatus de sententia uersiculi cuiusdam ex psalmis,nisi consultis libris Græcis. Idem ueteris testamẽti nouíq; libros cum Græcis contulit, nimirum diffisus uulgatæ interpretationi.Id quantum habeat utilitatis in ueteri testamento uiderint alij,certe in nouo necessarium est.Et nos nõ dubitamus de omnibus pronunciare,freti uulgatis codicib9? Idem multis locis docet lectionis synceritatẽ ex antiquiore lingua petendã esse: hoc est ab ea,in quam primũ trãslatus est liber. Veluti cum hæretur in ueteri testamento: iubet consuli Græcos codices,si quis Hebraïce nesciat,quod in hãc linguam prius uersum sit uetus testamentum,quam in Latinam.

71 Hieronymus laudat studium mulierum Germanarũ,quæ Latinum psalterium cum Græco contulerint,cum id ab Hebræorum fontibus manarit: & nos absurdum putamus idem fieri in nouo testamẽto,quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis?

72 Sed audio quosdam in totum abrogare fidem Græcorum libris,postea quam se semouerunt ab ecclesia Rhomana.Atqui eadẽ de causa,nõ est fidẽdum Hebræorum libris, quod illi sint infensissimi,non solũ Rhomano Pontifici, sed Christo,& Christianis omnibus.Et tamen Hieronymus illis fisus est id temporis,cum maxime fuisset tempestiuum deprauare,si quid deprauare uoluissent.

73 Si Græcis in animo fuisset deprauare codices suos, his potissimum locis deprauassent,in quibus à nobis dissentiunt,ueluti de processione spiritus, aut si quid aliud est eiusmodi,at in his nobis consentiunt.Nec ullus locus proferri potest,qui hoc nomine suspectus haberi possit.

74 Aristoteles apud nos habet autoritatẽ suam,cũ plus sit q̃; schismaticus, uidelicet à Christo alienissim9.Et Græcorũ uoluminib9 nulla erit apd nos fides?

75 Si olim deprauati fuut Græcorum codices, iam adhuc erant orthodoxi. Sin nuper à schismate,qui fit,ut horum codices cum ueterum libris consentiant? Nisi forte tam impudens erit aliquis,ut dicat,uniuersos codices,& interpretũ cõmentarios simul esse uitiatos à schismaticis.

76 Ego magis suspicor,si quid deprauatũ est in Græcorũ libris,id à Latinis exẽplaribus fuisse pfectũ,posteaq; Rhomana ecclesia cœpit absorbere Græciã.

77 Nec tota diuulsa est à nobis Græcia,Creta Christum agnoscit, agnoscit Rhomanum Pontificem,cur horum libris diffidimus? Et ab his potissimum nobis ueniunt exemplaria.

78 Risit olim Heluidiũ Hieronymus,qui sibi stultissime persuaserit, Græcos codices esse corruptos:ac dictum hominis stultius esse putat,q; ut sit argumentis refellendũ.Et tamẽ iam tum Oriens fermè omnis hæresibus feruebat Arrianorum & Origenistarũ. Ab ijs magis timẽdum erat exẽplaribus,q; à schismaticis:

79 Damnauit ecclesia quasdam Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit.Et cur nos damnamus,quod non damnauit ecclesia? Imò cur non habemus fidem his,quibus fidem haberi uoluit ecclesia?

80 Iam quod à quibuſdam ſtudium hoc noſtrum cõtemnitur, ut humile ac puerile, qui circa ſyllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reuerentiæ ſacris libris debebatur, mihi cõſcius ſumpſi, quod in eo munere uideretur infimum.

81 Sit hoc grammaticum, ſit puerile, ſit triuiale, modo fateantur eſſe neceſſarium. Vt nihil aliud doceam q̃ rectam lectionem, nimirũ turpe eſt hoc ipſum neſcire magnos Theologos. Et tamen hoc manifeſtius eſt, quam ut negari poſſit: poſteaq̃ hic lapſus deprehenditur Auguſtinus, lapſus Thomas, lapſus Lyrenſis, & Carrenſis: poſteaq̃ frequenter audiamus hos, qui concionantur in tẽplis, etiam thema, quod proponunt, perperam intellectum adducere.

82 Scrupi ſunt quamlibet minuti, ſed ad hos impingũt frequẽter οἱ τὸν κάλαμον ὑπερφρονοῦντες. Si iuxta Chryſoſtomũ & Auguſtinum, articulus ὁ, hoc eſt minutiſſimum elementũ, additum aut omiſſum, ſenſum facit orthodoxũ, aut hæreticũ: ſi idem efficit hypoſtigme, non ſuo poſita loco: quid eſt, cur hæc ut minuta negligamus, quæ tantum habent momenti?

83 Quanquam hæc minus negligenda uidebũtur, ſi quis periculum fecerit, quantis hæc minuta conſtent ſudoribus. Aut ſi quis aggrediatur tractare ſcripturam diuinã, & in ea, ſicut oportet, rimari curioſe ſingula. Vſu ſentitur utilitas, non tumultuaria lectione. Poſtremo deſinet contemnere, qui non unam aut alteram annotationem, ſed uniuerſum opus expenderit. Tu mihi ocioſus ac ſupinus hũc aut illum locum expendis, & uideris tibi copioſius ac doctius tractare potuiſſe. Poteram & ipſe, ſi decem modo fuiſſent excutiendi. In tot milibus hanc præſtare diligentiam difficillimum eſt.

84 Auguſtinũ nõ pœnitebat operæ ſuæ, cum huiuſmodi quædã annotaret in libros Pentateuchi, non ex fontibus Hebræorum, ſed ex Græcis uoluminib⁹. Is rẽ annotatu dignam duxit, quod in ſacris literis reperiat᷑ uerbũ multitudinis numero additum nomini, rem ſignificanti, quæ cõſtet ex multis. Quod genus eſt Dimitte populũ meũ, ut ſeruiãt mihi. Itẽ: Omnis terra adorẽt te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Eſau, dicens: Cuius es tu, & quò uadis, & cui⁹ hæc, quæ antecedunt te? Et dices, pueri tui Iacob: poſtremo loco redundet, cõiunctio, &. Rurſus quod in hoc ſermone: Tu autẽ teſtamentũ meum cõſeruabis, Cõſeruabis, poſitum ſit pro conſerua. Rurſum, quod hæc uerba, quæ ſunt in Leuitico: ἀκάθαρτος ὢν, ἀκάθαρτος ἔσαι: putat ad hunc modũ uerti poſſe, immundus exiſtens, immundus erit. Et tamẽ participiũ exiſtens, nõ eſſe ab exiſtere, ſed ab eſſe, cum Græce ſit ὤν, quaſi dicas, eſſens. Præterea quod docet, mulierem dici, quæ uirgo ſit, cũ Hebræam uocem neſciat, unde pendebat quæſtio. Itẽ quod ὄψιμον Græcum, parũ Latine dicat᷑ ſerotinũ. Ad hæc tam puerilia nõ grauatus eſt deſcendere tantus epiſcopus. Quid ipſe Hieronymus, nónne quædã annotauit, quæ friuola uideri poſſent, ſi quicq̃ omnino friuolum eſſet in ſacris libris? In epiſtolam ad Epheſios cap. 5. in Pauli uerbis: Propter hoc relinquet patrẽ & matrẽ &c. annotauit,

uit, ἀντὶ τούτου dictum, pro ἕνεκεν τούτου, cum utraq; dictio probe quadret, & eũdem efficiat ſenſum: Vice uxoris relinques patrem & matrẽ, & cauſa uxoris relinques patrem ac matrem. Idem in epiſtolam ad Philemonem indicauit, ἀγαπητὸν magis ſonare diligibilem quam dilectum, qui Græce dicatur ἠγαπημένος. Iterum in epiſtolam ad Rhomanos: παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, omni dictum eſſe pro omnibus, cum utroq; modo dicatur idem: quiſquis eſt inter uos, & omnibus qui ſunt inter uos. Iam uero quid cõmemorem, qualia ſint pleraq;, quæ Hieronymus annotauit in libello, quem de caſtigatione pſalterij ſcripſit ad Suniam & Fretelam.

85 Nullus igitur reprehendat, ſi argumento ſuſcepto reſpondeo. Mihi abunde ſatis eſt, ſi nullus ante me plus præſtitit in hoc ſcripti genere. Quid alij poſſint, aut præſtituri ſint, neſcio. Certe optarim exiſtere permultos, qui me prorſus obſcurarent. Imò uel reprehendi gaudebo, ſi quis induſtria ſua rem tam ſacrã, à nobis utcunque tentatam, adiuuerit. Abſit modo procacitas, quam fœdam & indecoram ſibi ducunt & Ethnici.

86 Meminerit is, qui reprehenſionem parat, ſe quoq; hominem eſſe, neq; minus labi poſſe reprehendendo, quam potuerit autor opis ſcribendo. Quanquam longe plus ueniæ debetur ei, qui prodeſſe ſtudens, in ingenti opere dormitauit alicubi, non aſſecutus, quod uoluit, quam ei, qui in alieno libro cupiens ingeniоſus uideri, uenatur quod carpat, & tamen hoc ipſum perperam facit.

87 Sic oportet ad librũ legendũ accedere lectorẽ, ut ſolet ad cõuiuiũ cõuiua ciuilis. Cõuiuator annitit omnibus ſatisfacere: & tamẽ ſi quid apponit, qđ huius aut illius palato nõ reſpondeat, urbane uel diſſimulant, uel probant etiã, ne quid cõtriſtent cõuiuatorẽ. Quis enim eum cõuiuam ferat, qui tantũ hoc animo ueniat ad menſam, ut carpens quæ apponũtur, nec ueſcatur ipſe, nec alios ueſci ſinat?

88 Et tamen his quoq; reperias inciuiliores, qui palàm, qui ſine fine damnẽt ac lacerent opus, quod nunquàm legerint. Atq; hoc ſanè faciunt, qui ſe Chriſtianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antiſtites: cum ſit pluſquàm ſycophanticum, damnare quod neſcias.

89 Nec intelligunt, quantũ abeſſe oporteat linguã ꝓphetici canis, quæ lingẽdo medet hulceribus: à lingua uiperæ aut aſpidis, cuius uenenum immedicabile. Nec cogitant, quantũ diſcriminis ſit inter hierophantam & ſycophantam.

90 Cum Theologorum ſcholæ, uec Scotum, nec Petrum Lombardum, nec Occam, nec Thomam nec Auguſtinum, nec Ambroſiũ, nec Hieronymũ, nec Hilarium, nec Cyprianum, nec Chryſoſtomũ, nec Iohannem Damaſcenũ, nec Origenem, imò nec Petrum apoſtolũ prorſus ab errore liberent, & ab eo quidem errore, quem ſi tueatis, hæreticus ſis: cur noſtra tam iniquo legunt iudicio?

91 At ſummis illis, inquiunt, hoc ciuilitatis debetur, tibi non item. Imò quo magis præcelluerunt illi uel dignitate uel eruditiõe, hoc minus ueniæ debebatur. Neq; enim, opinor, iſti me inter uſq; adeo indoctos numerant, quos non oporteat quicq; omnino ſcribere.

92 Nomẽ hæreſeos quo grauius eſt, & inuiſius Chriſtianis auribus, hoc tur

pius est,id temere cuiquã impingere.At isti nihil magis habent in promptu, nec dubitant hæresim inclamare,priusq̃ circumspiciant,qua de re loquantur.Et quẽadmodum uno sue grunniente grunniunt omnes,ita ad huius aut illius clamorẽ omnes eiusdem factionis sodales uociferantur hæresim.

93 Ita ualde Christiani uideri uolunt,si in Christianum sint fortiter cõtumelioſi.Idq̃ quo possint impune,principum tyrannidi fauent,& Rhomano Pontifici semper adulantur,pessime interim de illo sentientes,cui putant quicquam esse charius,quam quod ad Christi gloriam & gregis salutem pertinet.

94 Qui simpliciter errat,fraterne monendus est.Qui nihil aliud q̃ prodesse studuit,cum fauore & candore legendus est.At mirum q̃ isti sæuiunt,quo fastu, quo supercilio censuram agunt,frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id accidisse,docere si libeat possim:qua re quid potest esse turpius?

95 Origenes aduersus Celsum plusq̃ hæreticũ,q̃ totã Christi uitã indignissimis cõuicijs lacerarat,argumẽtis egit,nõ cõuicijs.Augustinus cũ Pascentio disputans,semp clarissimũ uirũ appellat,cũ is iuxta Arrianorũ dogma negaret homusion patri filiũ.Cũ Pollẽtio,de diuortio sic disputat,ut nulla sit usq̃ hæreseos mẽtio Ad Madaurẽses idololatras honorifice rescribit,fratres dilectissimos,& dominos prædicabiles eos appellãs:nec grauat causam illorũ sibi cõmẽdatã adiuuare.

96 Inqsitorib9 hoc datũ est negocij,ut indices sint,nõ iudices:doctores,nõ syco
97 Hæresis nõ est,ubi nõ est ambitio,ubi nõ (textu tyrannidẽ affectantes. phantæ:monitores,nõ calumniatores:fidei custodes,nõ sub fidei defendẽdæ præest malicia,ubi non est arrogantiæ comes pertinacia.Nec in quouis errore hæresis est,sed in ijs duntaxat,quæ proprie ad catholicam fidem pertinent.

98 Quam iniquum est,impune impingere tantam contumeliam:nec uictori ullum præmium aut talio,nisi quod elapsus uidetur.

99 Christus ipse nõ extinguit linũ fumigans,nõ cõminuit baculũ fractũ : & nos ob humanũ lapsum, imò ob fastũ nostrũ alienam9 erecta feliciáq̃ ingenia.

100 An non turpissimum est,à magnis olim Theologis damnatas fuisse Pici Mirandulani cõclusiones,ut impias & hæreticas:quæ nũc ut Christianæ piæq̃ leguntur ab omnibus,non sine applausu Theologorum?

101 Iam sentio quosdã esse,qui carpẽdis aliorũ scriptis famã aucupant, cõpẽdiaria quidẽ,sed sceleratissima uia.Olim tibicen ille meliorẽ parandi subito nominis uiam monstrauit,ut doctis ac uulgo celebrib9 se probaret:qd horũ suffragijs futurũ esset,ut à populo quoq̃ probaret.Quis autem genius malus hãc rationẽ cõmõstrauit?Ingerũt se trãsuersim in opus alienũ,& unũ aut alterũ locũ uellicãt, moxq̃ famã,quã alius cõplurium annorũ uigilijs sibi parauit,uno æquãt die,nec æquãt modo,uerũetiã superant.nã doctior habet,qui reprehẽsor ac censor est.

102 Quod hoc est ingratitudinis genus,totius operis laudem sibi uindicare, ob unum aut alterum locum castigatum, cum dissimulet interim,se tot locis fuisse adiutum?Perinde quasi,si quis donatus sexcentis aureis,unum alterumue ex ijs ὑπόχαλκον καὶ κίβδηλον fuisse damitet.

103 Si detestandæ ingratitudinis est, beneficiū acceptū inficiari: quale uidebit᷑, p᷒ gratis collato officio cōtumeliā reponere? Et si inciuilis habet᷑, q donatici᷒ equi dentes inspiciat: q̄lis habebit᷑, q in ope necessario nihil aliud q̄rit, nisi qđ arrodat?

104 Si quis existat prorsus ἀναλφάβητος, & indoctus, qui pio quodā animi studio gratis concinnet, aut farciat codices euangelicos: nónne futurū esset, ut omnes huius pietatem exoscularentur? Nónne huius hominis memoriam suis fastis inscriberēt? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris constat, tam sunt ingrati quidam.

105 Si quis donet istos nouo pallio, si quis accipiat cœna lautiore, si quis nummis aliquot donet: tantum non adorant, pietatem hominis ubiq᷒ prædicant: sua merita, quibus abundant scilicet, illis impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant benemerenti.

106 Porrò quod obiter admonuimus quædam, quæ uidētur dissonare cum ijs, quæ publicitus recepta sunt in scholis, nec sine causa fecimus, nec odiose tamē. Fortassis expediret reipublicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur, cum priuatim fateantur se diuersum sentire.

107 Alius hoc agit, ut orbis sit Thomista: alius, ut Scotista. Quin illud potiꝰ agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

108 Iam audeo iactare quosdam, à me permulta prætērita, quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo, me nō persecutū esse, quicquid in nouo testamento uideretur annotandum, sed ea dūtaxat, quæ ad lectionis synceritatem pertinent. Etiamsi hic quoq᷒ multa prudentes omisimus, ne lectorem onerare mus. Quod si quis adijciat nostris, gratulabor etiā utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumētis non conuitijs, ut erudito dignum est, non offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis: conuicia conuicijs retaliare, turpe est: cum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit, simplex negocium & sibi sumit, & exhibet respōsuro. At qui contumelioſe dissentit, duplex sumit ac facessit negocium, geminumq᷒ malū accersit, dū & famam lædit alienam, & sibi ipse maledicentiæ suspicionem conciliat.

109 Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimū est, ita fœdissimū. Cur hæc posterior pars pleriſq᷒ magis placet? In altera se magnos declarent, qui famam affectant apud posteros, homine Christiano dignam.

110. Si qua mihi foret incantatio, qua possem nouum hoc aspidum genus sopire, non grauarer uti. Nunc quādo id non datur: aduersus istorum uenenata sibila, bonorū fauore, uelut antidoto, me consolor. Oblatrant, sed inter eruditos serè nulli: cōplures ex eo hominū genere, qui se deuouisse uidentur dijs manibus, si queant bonas literas, hoc est, omneis, quas ipsi non didicerunt, funditus extinguere. Nam negligendos, opinor, idiotas ex media uulgi fece, unà cum superstitiosis mulierculis: quos isti uel redemerunt ad uociferandū, uel subornarunt. Aduersus horum maliciam, primū omniū me consolatur recta conscientia, & Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorū alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splendor, alios ecclesiastici muneris dignitas,

quoſdã hæc omnia ſimul à cõtemptu uindicãt. Quorũ ſuffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horũ nemo ſit, cuius fauorẽ aut emeruerim officio, aut precibus ſim eblanditus. Literis ex omni terrarũ plaga miſſis, mihi cotidie gratias agũt, q; meis lucubrationibus, q̃libuſcũ q;, ſint inflãmati ad bonæ mẽtis, ad ſacrarũ literarũ ſtudiũ. & q nũ q; Eraſmũ uiderũt, tamẽ ex libris cognitũ amãt. Nullus eſt in ijs à me ꝓuocatus, ut modo dixi, nec eſt cur mihi blandiant, aut uenent aliq̃d ex me. Expta utilitas, & gratus animus hæc mihi parauit ſuffragia. Vt oĩbus in cõmune laboraui, ita gratias agunt omnes, cuiuſcunque gentis, cuiuſcunq; ordinis. Hoc ego præmium pulchrius eſſe duco, quàm ſi contigiſſet epiſcopatus. Agnoſcit officiũ meũ Italia, præcipue Rhoma & Venetia. Tot Cardinales fauẽt noſtris laboribus, ſed præcipue uir in literis grauiorib⁹ abſolutiſſimus, R. D. Cardinalis Dominicus Grymanus, Titulo diui Marci, & omni ornamẽtorũ genere cumulatiſſimus D. R. Cardinalis Titulo Sanctorũ quatuor. Quin ipſe toti⁹ reipublicæ Chriſtianæ princeps Leo x. ut ad priorẽ æditionem literis humaniſſime ſcriptis adhortabat, ita nũc ad hãc poſteriorẽ rurſus adhortat. ut interim nõ cõmemorẽ epiſcopos, & eruditorũ hominũ centurias. Agnoſcit Hiſpania, uel hoc argumẽto, q; R. Archiepiſcopus Toletanus, q hũc p̃ceſſit, bis me ſollicitauit præmijs haud aſpernãdis, ut Hiſpanias adirẽ. Porrò q huic ſucceſſit, adhuc agens Louanij, & ſtudijs honeſtiſſimis adnitẽs, ut omni uirtutũ genere fortunæ magnitudini reſpõdeat, q̃ me animo ꝓſequat, in p̃ſentia nõ referã, ne uidear glorioſulus. Agnoſcit Germania oĩs, ſummorũ præſulũ ac principũ literis me ꝓuocans ad ampliſſima præmia. Agnoſcit Hungaria, agnoſcit Bohemia, epiſcoporũ ac ſũmatiũ uirorũ literis mihi gratias agẽs. Quid eĩ dicã de Britannia, ubi tot mihi ſunt Mecœnates, inter quos primus Clariſs. Baro, Guilhelmus Monteiouius: proximus Guilhelmus Archiepiſcopus Cantuarieñ. totius Angliæ primas: tertius R. Cardinalis Eboracenſis, uir acerrimi iudicij: ſũmus rex ipſe, nõ min⁹ animi q; fortunæ bonis florẽtiſſimus, quorũ uterq; & benignitate ſua ultro fouent ocium noſtrũ, & ſi libeat, inuitãt ad ampliora. A Gallis, p̃cipue ab incõparabili uiro Stephano Poncherio, epiſcopo Pariſienſi, & à rege Chriſtianiſſimo iã toties inuitor non uulgaribus promiſſis. Poſtremo, quã q; nuſq; gentiũ plus ualeãt Sycophantæ, q; apud noſtros, nec unq; minor ſit honos bonis literis: tamẽ ſũt hic q̃q; q faueãt ꝓ cõmodo publico laborãti: quorũ præcipui ſunt, uir cordatiſſimus ſimul & oculatiſſimus D. Erardus à Marca, epiſcopus ac princeps Leodienſis: & dariſſim⁹ D. Philippus à Burgũdia, epiſcopus ac princeps Traiectẽſis, quorũ uterq; ultro defert amplã fortunã, ſi qd expeterẽ huiuſmodi. E ſũmis præcipuos dũtaxat attigi, cũ cotidie literis obruar, qbus mihi celebres Academiæ, qb⁹ uiri doctrina præſtãtes, qbus religione cõmẽdabiles, & gratulant & gratias agũt. Horũ animis fretus, moderatius fero Sycophantarũ ingratiſſimorũ grunnitus. Feliciſſimũ eſt placuiſſe oĩbus. Verũ id quoniã nulli adhuc cõtigit, proximũ eſt, placuiſſe optimis.

Hæc, opinor, abunde ſatiſſacient, qui ſibi fieri ſatis ullo modo patietur. Cæterum qui ſibi obturant aures, ne cognoſcant, qui occludunt oculos, ne cernãt, fruſtra canitur hæc fabula. Proinde ſit hactenus huic negocio datum ſatis.

SOLOECISMI PER INTERPRETEM ADMISSI MANIFESTARII ET INEXCVSABILES, E PLVRIMIS PAVCI DECERPTI.

MAtthæi, cap. 5. pag. 26. p. Quicũq; te angariauerit mille passus, uade cum illo & alia duo. pro eo quod dicendum erat, miliarium unum, & alia duo.

Matthæi, cap. 6. pag. 31. m. Magis pluris estis uos. Cum huiusmodi conduplicationes comparatiuorũ, quas Augustinus in libris, De locutionibus ueteris testamenti docet ex Hebræi sermonis proprietate, Rhomanus sermo non recipiat.

Cap. 7. pa. 32. m. Videbis eijcere, pro, dispicies ut eijcias, Græcam figuram reliquit. Nam Latinis, uidet eijcere, qui uidet eijcientem.

Cap. 8. pag. 35. f. Quid nobis & tibi, pro eo quod erat: Quid tibi nobiscum? Rursus Græci sermonis proprietatem reliquit. Neq; enim dicimus, quid mihi & longis tibijs: sed, quid mihi cum longis tibijs? τί μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς;

Cap. 11. pag. 40. f. Cum consummasset præcipiens, Græce dixit interpres, pro eo quod erat, finem fecisset præcipiendi.

Eodem cap. pag. 41. p. Pauperes euangelizantur, Græce dixit. Neq; em̃ minus solœcon est, paupes euãgelizant', q̃ pauperes annũciant', cũ illis quippiã nũciat'.

Cap. 15. pag. 53. p. Tunc accesserũt ad eum ab Hierosolymis Scribæ, pro, Scribæ Hierosolymitani. cum Græce sit, οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς.

Cap. 20. pag. 66. p. Principes gentium dominantur eorum. primũ eorum dixit, pro, earum, Græco genere relicto. Deinde dominantur eorũ, pro, dominãtur eis, Græco casu per incuriam relicto.

Ibidem. Filius hominis non uenit ministrari. Græce dixit, sed male Latine, pro eo quod erat, Non uenit ut sibi ministraretur. Quanquam hoc ipsum uenit ministrare, pro, ad ministrandum, non est Latinum.

Cap. 22. pag. 69. f. Impletæ sunt nuptiæ discumbentium. genitiuũ Græcum reliquit oscitans interpres, pro, impletæ sunt discumbentibus.

Eodem, pag. 70. m. Neq; nubent, neq; nubentur. Quis unq̃ audiuit nubẽtur?

Cap. 24. pag. 74. m. Opiniones bellorum dixit, pro, rumores bellorum.

Iam in hac cõiunctione, quia, siue cũ, pro quod abutit', siue cũ iuxta Græci sermonis ꝓprietatẽ addita, Latinis supuacua est. Velut Iohãnis, cap. 1. pag. 167. f. Cõfessus est, quia nõ sum ego Christus. Nã ut donemus quia idẽ pollere cũ, quod. Quid aliud dictũ est, nisi Baptistam fuisse cõfessum, quod Euangelista non esset Christus? Rursum apud eundẽ, cap. 4. pag. 174. p. Recte dixisti, quia uirũ nõ habeo. Quid aliud expressit, q̃ Samaritanã dixisse, qd' Christus uirum non haberet? Item apud Marcum, cap. 12. pag. 107. f. Dicentes quia ego sum. Rursum Lucæ. 1. pag. 120. p. Quia nemo est in cognatione tua &c. Quia plane redundat.

Lucæ

Lucæ.cap.1.pag.119.f.Memorare dixit,pro meminisse.

Cap.4.pag.131.p.Quanta audiuimus,uertit,quæ siue quæcũ q̃ audiuimus.Similiter apud Iohãnẽ cap.22.pag.187.f.Tanta signa dixit,pro tot,siue tam multa.

Lucæ.19.pag.152.m.De pecunia locutus,subiunxit,exegissem illud,somnians se Græce loqui.nam ἀργύριον,quod hic uertit pecuniam,Græcis neutri generis est.

Item cap.23.pag.159.m.Et uentres quæ non genuerunt.quæ dixit pro qui,putãs se Græce loqui,quod κοιλία fœminini generis sit.

Iohãnis cap.1.pag.166.p.Gloriã quasi unigeniti à patre.periculoso solœcismo dixit quasi,pro tanquam.Nam quasi simulationem declarat,non ueritatem.At Christus erat uere unigenitus patris.

Cap.3.pag.173.f.Non coutuntur Iudæi Samaritanis.Vt demus recte dici,utũ tur Samaritanis pro,habent commercium cum illis,quis unquam dixit couti,p mutuum inter se habere commercium?

Cap.6.pag.178.p.Fuit ad terram,pro,appulit ad terram.

Cap.7.pag.179.f.Festo mediante dixit,Græcam uocem imitatus,sed audacter magis q̃ feliciter,cum paraphrasi licuit uti:cum dimidium festi peractum esset.

Cap.14.pag.189.f.Et maiora horum facient,pro,maiora his,dixit,oblitus se Latine loqui.

Cap.15.pag.191.f.Vt fructum plus adferat,pro,plus fructus adferat,siue fructũ uberiorem adferat.Nam Græcis est πλείονα καρπόν.

Eodem,pag.192.p.Cum præcessisset palmites,subiunxit:Et colligent ea,Græco genere seruato,quod κλῆμα neutri generis sit.Nã numerus ideo tolerabiliter mutatus est apud Græcos,quod antea collectiue dixerit,omnem palmitem.Vt dissimulem interim quod paulo superius bis addidit eum,ex idiomate sermonis Hebraïci:Omnem palmitem non ferentem fructum,tollet eum: & omnem qui fert fructum,purgabit eum.Etiamsi idem uitium sermonis est in Græcis.

Actorum,cap.2.pag.203.p.Ad inuicẽ dicentes,pro,inter se dicentes.Quis unq̃ Latinus dixit ad inuicem?Nõ magis profecto quam ad mutuo.Et tamen hic sermo apud interpretem creberrimus est.

Cap.3.pag.205.m.Pœnitemini igitur,uerbo inaudito dixit,pro,μετανοήσατε,cum Latine dicere potuisset,resipiscite.

Cap.5.pag.207.f.Cum præmisisset agrum,oblitus se Latine loqui,uertit uenundatũ,quod κτῆμα & χωρίον Græcis neutri generis sit.

Cap.7.pag.210.f.Multi eorũ qui habebant spiritus immundos,clamãtes uoce magna,exibant.Quid potuit absurdius dici?cum sensus sit:Spiritus cum ingenti uociferatione exisse,ab ijs qui ab illis tenebantur.

Cap.10.pag.214.p.Per ter dixit,pro,ter,siue tribus uicibus.

Cap.16.pa.221.m.Foras portam,pro,è porta.

Cap.17.pag.223.p.Q̃ celeriter dixit,pro,q̃ celerrime,cum Græce sit ὡς τάχιστα.

Cap.20.pag.230.f.Cum præcesserit uerbum,subiũcit,qui potẽs est,pro,quod potens,quod Græcis λόγῳ sit masculini generis.

Cap.

Cap.20.pag.230.f.Nec facio animam meam preciosiorem quam me. Neq; uerba Græca reddidit interpres,neq; sensum,cum sit Græcis,οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ.

Cap.21.pag.231.m.Et cum suadere ei non possemus,inquit,cum antea narrasset illos suasisse. Videlicet hic abusus suadere,pro persuadere,cum plurimũ intersit.

Cap.26.pag.237.m.De om̃ibus quibus accusor à Iudæis rex Agrippa, æstimo me beatum apud te,cum sim defensurus me hodie,maxime te sciẽte omnia, quæ apud Iudæos sunt consuetudines & quæstiones.Primum,ut dissimulemus, quibus accusor dictum,pro,de quibus accusor:æstimo,pro,existimo, quod beatum apud te dixerit,pro,qui defensurus me sim apud te,quam crassus solœcism⁹ est, quod cum præcesserit omnia,mox subijcit,consuetudines & quæstiones,non animaduertens Græcum genus,quod reliquit in omnia,fuisse mutandum.Quis em̃ audiuit unquam omnia consuetudines? Eamus nunc & contendamus nusquam dormitasse interpretem.

In epistola Pauli ad Rhomanos,cap.2.pag.258.p.Testimonium illis reddente conscientia ipsorum,& inter se inuicem cogitationum accusantium aut defendentium,cum genitiuum Græcum absolute positum,uerterit in ablatiuum, reddente cõsciẽtia,quæ supinitas erat alterũ genitiuũ relinquere,iratis grãmaticis om̃ib⁹?

Cap.10.pag.283.m.Quis credidit auditui nostro? Quis unquã Latine loquens, auditum,dixit sermonem loquentis?

Cap.12.pag.289.p.Odientes malum,pro,odio habentes.

In epistola ad Corinthios 2.cap.8.pag.377.m. Non minorauit, dixit pro, non minus habuit.

In epistola ad Philippẽses cap.4.pag.439.f.Refloruistis,pro me sentire,pro eo quod erat,reuiguit uester in me affectus.

In epistola ad Hebræos cap.3.pag.501.p.Quanto ampliorem habet honorem domus,qui fabricauit eam,cum sensus sit,quanto maiorem honorẽ habet qui cõdidit domum,q̃ ipsa domus.Et interim negamus referre quomodo loquamur, cum ob hunc solœcismũ Thomas & hunc secuti recentiores,fœdissime lapsi sint.

Cap.6.pag.505.m.Per maiorem sui,dixit pro,maiorem se,nõ cogitans se Latinis loqui,non Græcis.

In epistola Iacobi cap.1.pag.519.p.cum ait:Deus intentator est malorũ, nónne de deo irreligiose locutus est? cum intentator dicatur, qui impingit mali quippiã. Sentit autem deum neq; tentare quenquam malis,neq; tentari.

In Apocalypsi cap.1.pag.543.Mirus & insignis est solœcismus in sermone Græco,ἀπὸ τοῦ ὁ ὢν,καὶ ὁ ἦν,καὶ ὁ ἐρχόμενος.Nam qui cohæret, ὁ ὢν cum ijs quæ præcedunt ἀπό; Deinde quid sonat ullis ὁ ἦν; Rursus,qui quadrat ὁ ἐρχόμενος cum ἀπὸ τοῦ; Qui putãt Apocalypsim ab Iohanne conscriptam,negent si uolent, usq; apostolos male Græce locutos.Nã id quidã cõtendunt,uidelicet apostolorũ patroni.

Luc.21.pag.154.m.Et om̃is popul⁹ manicabat ad eũ.qd̃ apud Græcos est ὤρθριζε latina uoce est imitatus,sed impudẽrer.Quis em̃ ferat manicare,ꝓ mane uenire?

Loca

LOCA OBSCVRA

ET IN QVIBVS LAPSI SINT MAgni nominis interpretes, ex innumeris pauca decerpta, ut sit ad manum quod obijciatur eis, qui dicunt superfuisse, quod nostris annotationibus foret explicandum.

Atthæi cap.1.pag.6.&.7. Traducere perperam intellectū à Magistro sententiarum.

Cap.11.pag.41.m. Regnū cœlorū uim patiẽ, pleriq; interpretantur de ui cohibendis affectibus, cum Christus sentiat gentes & peccatores uiolẽtia fidei irrumpere, cum Iudæi inuitati nolle nt ingredi.

Lucæ cap.1.pag.112.f. Rerū quæ in nobis cõpletæ sunt, quis Latina intellexisset, nisi cõsultis Græcis, cū Euangelista sentiat, res quas narraturus sit certas esse cõpertæq; fidei. Interps nihil putauit interesse, inter πεπληρωμένων & πεπληροφορημένων.

Eodem.pag.119.f. Disperſit ſupbos mente cordis ſui. Vulgus interpretum putat esse sensum, quod deus cogitatione sui cordis disperserit superbos, cum sensus sit, superbos à deo dissipatos, suis ipsorū consilijs & cogitationibus: qua de re nulla est apud Græcos tergiuersatio, cum illi legant, καρδίας αὐτῶν.

Eodem.pag.120.m. Iusiurandum quod iura.ad Abrahã pa.no.daturū se nobis. Solẽnis distinctio, qua chorus ecclesiasticus uersus hos diducit, ob prolixiorẽ, ut opinor, sententiam, effecit ut complures non animaduertant uerum sensum, ut illic indicauimus. Ac mox in remissionẽ, cum sit in remissione, pro, p remissionẽ. Ac mox: Oriens, nomen est substantiuū, cum uulgus putet esse participiū. Sūt & alia in hoc cantico, quod cotidie canitur in templis, & à paucis intelligitur.

Cap.2.pag.123.f. Tuam ipsius animã pertransibit gladius. In tuã ipsius, lapsus est Hugo Carrensis, & Lyranus. In pertransibit, lapsus Augustinus, existimans pertransire dictū pro, præterire, ut aliquoties inuenitur, cum Græce sit διελεύσεται, per medium ibit, siue perfodiet.

Cap.19.pag.152.f. Si cognouisses & tu. Locus obscurus, & hactenus à paucis intellectus,

Cap.22.pag.155.m. De emendo gladio, reiecta Lyrensis & recentium interpretatio, uelut à Christi mente alienissima.

Iohannis cap.12.pag.187.f. Adhuc modicum lumen in uobis. Vulgus interpretatur, pauxillum lucis esse in apostolis, cum sensus sit, Christum lucem exiguo tẽpore apud illos uersaturum,

In Actis

In Actis cap.20.pag.230.m.Nec facio animã meam precioſiorẽ q̃ me.Quis intelligat ſenſum,cũ male reddiderit interpres? Sed de hoc dictũ eſt in ſolœciſmis.

In epiſtola ad Rhomanos,cap.2.pag.257.m.Quærentibus uitam &c.Sdi credidit interpres,ut ſenſus percipi non poſſit.

Cap.3.pag.259.f.Credita ſunt illis eloquia.Lyranus interpretatur, quod Iudæi fidem habuerint eloquijs,cum ſenſus ſit,illis eſſe commiſſa, ſiue concredita eloquia dei.

Cap.5.pag.267.m.Nam iudicium quidẽ ex uno.Vulgus accipit ex uno Adã, cum ſenſus ſit ex uno peccato.

Cap.11.pag.285.m.Vt illos æmulentur.Thomas quadruplicem ſenſum induxit,nec tamen attigit uerum,cum hæc ſit ſententia, ut deus illos ad æmulandum prouocaret.

Cap.12.pag.287.m.Rationabile obſequium.Vulgo interpretãtur,moderatam macerationem carnis,cum ſenſus ſit,deo immolandam uictimam non brutam, ſed rationis participem,hoc eſt,ipſum hominem.

Cap.14.pag.294.p.Alius iudicat diem ad diem,alius iudicat omnem diem: Sic interpretatus eſt Auguſtinus,ut uideatur procul abeſſe à ſenſu Pauli.Etiamſi nõ nihil torquet hunc locum Ambroſius. Nã Paulus agit de ſuperſtitioſa obſeruatione dierum ad exemplum Iudæorum,cum Chriſtianis olim omnes dies æque ſacri fuerint.

Eodem,pag.293.m.Qui infirmus eſt,holus manducet Sic uulgo interpretantur quaſi iubeat ſuperſtitioſos holeribus ueſci.Imò Paulus mallet nullum eſſe ſupſtitioſum.Sed oſtendit,quid faciat firmus,fretus ſua fide,quid infirmus obſequens ſuæ ſuperſtitioni.

Eodem,pag.294.m.In ſuo ſenſu abundet.Abundare ſuo ſenſu, pertinacis eſt. Paulus ſentit,ut in his quæ citra uitium uel fieri,uel non fieri poſſunt, unicuique ſua mens ſatiſfaciat.

In epiſtola prima ad Corinthios,pag.309.m.Spiritualibus ſpiritualia comparantes.Vulgo ſic accipiunt,quaſi uiris ſacris ſacra conueniant,cum Paulus ſentiat genus ſermonis adhiberi deberi rebus ſpiritualibus aptum.

Cap.3.pag.311.m.Lignum,fœnum,ſtipulam,interpretantur de uitioſis actibus, & gradibus peccatorum,cum Paulus ſentiat de doctrina quorundam apoſtolorum inſyncera,quæ ad exactum iudicium improbaretur,periretq̃ opera tum eorum qui didicerunt,tum eorum qui docuerunt dediſcenda.

Cap.10.pag.340.m.An æmulamur dñm,p eo quod eſt,ad iram prouocamus?

In epiſtola.2.ad Corinthios,cap.1.pag.360.f.Ex multarum perſonis facierum. Locus eſt obſcuriſſimus,& à nobis uarie explanatus.

Iohan.cap.18.pag.193.f.Ad Caïpham.Vbi ob locum deprauatum tota uia aberrat Auguſtinus.

Cap.4.pag.367.p.Vt ſublimitas ſit uirtutis dei.cum ſit ſenſus,ut ſublimitas uirtutis per nos æditæ,ſit dei,& non ex nobis.

Cap.5.pag.370.m.Si qua in Christo noua creatura,sensus est,si quis est in Christo,is est noua creatura.

Cap.8.pag.378.p.Destinatam uoluntatem,Thomas interpretatur,ab æterno prædestinatam,multum aberrans à sensu Pauli,cũ is dixerit προθυμίαν,id est,animi promptitudinem,siue propensionem.

Ibidem.f.Gloriæ Christi.Locus est obscurus,sed paucis hic indicari nõ potest.

Cap.10.pag.383.p.Sed ipsi in nobis.Locus obscurus & uulgo parum intellectus. Ne is quidem paucis potest annotari.

In epistola ad Galatas,cap.1.pag.394.m.Non acquieui carni & sanguini.Thomas ac uulgus recentiorũ interpretantur:Non acquieui uitijs carnalibus,cũ Paulus neget se contulisse Euangelium suum cum Petro & cæteris apostolis hominibus,quos carnem & sanguinem uocat.

In epistola ad Ephesios,cap.1.pag.414.p.Vulgus legit:Sup omnem ecclesiam, cum sensus sit,Christum esse summum caput ecclesiæ suæ,præfectũ omnibus,ut cui data sit omnis potestas.

Ibidem,cap.2.m.Potestatis aëris.Locus hactenus à paucis intellectus.

In epistola ad Philippenses,cap.1.pag.431.f.Dum omni modo siue per occasionem.Quanquam id paucis annotari non potest.

Cap.2.pag.433.&.434.Formam serui accipiens &c.Secus explanata,q̃ uulgus explanat.

Ibidem.f.Et pficere.Putant esse consummare,cum sit ἐνεργεῖν,hoc est,agere.

Eodem,pag.435.m.Supra sacrificium.Locus longe secus intelligendus,quàm uulgo exponant.

In epistola ad Colossenses,cap.2.pag.444.m.Diuitias plenitudinis,cum Græce sit,πληροφορίας,non potest esse alius sensus,quàm ut optet illis Paulus certissimam fidem & persuasionem mysterij.

Ibidẽ.Ne quis uos decipiat,dixit,p deprædet'.quod certe interpretis est uitiũ.

Cap.2.pag.445.p.Chirographum decreti.Locus uulgo paucis intellectus.

Ibidem mox.Traduxit,expensa Augustini interpretatio.Quo loco Thomas miserabiliter lapsus est.

Ibidẽ.f.Nemo uos seducat.pro eo quod erat,nemo uobis præmiũ interuertat.

Eodem,pag.446.f.Ambulans in his quæ non uidit.Locus non à quibusuis intellectus,in quo lapsus uidetur & Augustinus.

Ibidem.f.Quid adhuc decernitis,ut male uertit interpres,ita uulgus perperam intelligit.Nam Paulus sentit,eos nõ amplius debere teneri decretis humanis.

Cap.3.pag.448.f.Exultat,uertit,βραβευέτω.Et interpretem secuti recentiores interpretes,tota aberrant uia.

In epistola ad Hebræos,cap.2.pag.493.m.Minuisti eum paulo minus ab angelis.Secus expositus locus,quàm uulgus accipit.

Ibidem mox,pag.500.Decebat enim.Quod de patre dictũ est,uulgo ad filium referunt,perperam legentes consummari,pro consummare.

Ibidem

Ibidem.f.Et tentatus.Locus noue & uere expositus,& restituta lectio.

Cap.3.pag.501.p.Ampliorem honorem domus.& lectionem palàm uitiatã, & sensum hactenus non intellectum ostendimus.

Cap.5.pag.503.m.Interpretabilis ad dicẽdum.Thomas anxie torquetur,ob culpam interpretis,qui debuerat uertere,difficilis enarratu,siue ad interpretandum.

Ibidem.p.Et quidem cum esset.Locus uehementer obscurus,sed explanatus.

Cap.11.pag.513.p.Castra uerterunt.Quidam interpretantur pro,euerterunt, cũ sentiat esse uersa in fugam.

Ibidem.m.In melotis.Thomas hoc loco insigniter hallucinatus est.

Cap.13.pag.516.p.Placuerunt quidam angelis ho.re.Vt deprauate legimus uulgo,ita perperam intelligimus,cum sit sensus,quosdam inscientes excepisse angelos hospitio,quos homines esse putabant.

In epistola Petri.1.cap.2.pag.526.f.Quasi modo geniti infantes rationabiles,lac &c.Ex deprauata lectione sequitur sensus deprauatus.cum Petrus non uocet pueros rationabiles,sed lac animi non corporis rationale uocat.

Cap.2.pag.528.m.Tradebat autem iudicanti se iniuste.Vt uulgo deprauate legimus,ita perperam exponimus,cum Petrus sentiat Christum nõ sumpsisse sibi uindictam,sed eam tradidisse patri,qui iuste iudicat.

Cap.3.pag.529.p.Pertimentes ullam perturbationem.cum sensus sit,non expauescentes ullo pauore.

Ibidem mox.Honorẽ impartientes.cum Petrus loquatur de abstinẽtia coïtus, recentiores exponunt de cultu & uictu prospiciendo uxori,iuxta illius dignitatẽ. Item quod sequitur de non interrumpendis precibus,interpretatur,non exaudiri preces,nisi concordet uir & mulier.

Ibidẽ.m.In fide legimus,p,in fine,siue in summa,& hinc mirus error interptũ.

Ibidem.f.Mortificatos quidem carne.ob deprauatam lectionem,toto cœlo errant interpretes neoterici.

Cap.4.pag.530.f.Estote itaq; prudentes.cum Petrus iubeat illic nõ esse sobrios.

In epistola Petri.2.pag.535.m.Et habemus firmiorem. Locus antehac parum intellectus.

Ibidem in fine.Aspectu enim & auditu.Locus longe secus enarratus,quàm antehac intellectus est.

Pag.536.p.Sectas non metuunt &c.Locus noue expositus.

In epistola Iohannis.1.cap.5.pag.539.f.Non pro illo dico ut roget quis &c.Locꝰ difficillimus noue explanatus.

Iohannis in Euãge.cap.5.pag.175.m.Probatica piscina putant cohærere,cũ probatica,sit nomen loci,in quo erat piscina.

Cap.12.pag.185.Duodecim horæ diei,secus expositæ q̃ uulgus accipit.

Act.cap.24.pag.236.f.Patri & deo,pro,patrio deo. Et hinc mirus interpretum tumultus.

LOCA MANIFESTE DEPRAVATA, SED EX INFINITIS, VT OCCVRREBANT, PAVCA DECERPTA.

Atthæi cap.3.pag.16.f.Appropinquabit,pro appropinquauit: ſed potius appropinquat,in quo perpetuo penè peccatum eſt à ſcribis.

Cap.4.pag.19.f.Angelis ſuis mandauit,pro,mandabit:errorem errore penſante ſcriba.

Cap.8.pag.35.p.Impauit uentis,p,increpauit.Ad eundē lapidem impegerunt Luc.cap.4.pag.131.m.Imperauit febri,pro, increpauit.

Cap.12.pag.46.m.Spiritus autem blaſphemiæ,pro,ſpiritus blaſphemia. Quo loco mendum lectionis turpiter imponit interpretibus neotericis.

Cap.22.pag.70.m.Nubent & nubentur,pro,nubunt & nubuntur.

Cap.23.pag.73.m.Qui mundatis &c.pleni eſtis,mendoſe legimus p,plena ſūt.

Lucæ cap.5.pag.96.f.Ad Archiſynagogum,pro,ab Archiſynagogo.

Actorum,cap.1.pag.201.m.Erant autem hominum,pro,nominum.

Actorum,cap.14.pag.219.f.Italiā,pro,Attaliam.

Marci,cap.8.pag.103.p.Qui me confeſſus fuerit.Confeſſus, deprauatum eſt,p, confuſus.

Lucæ cap.1.pag.120.f.In remiſſionem,pro,in remiſſione,hoc eſt,p remiſſionē.

Cap.8.pag.136.m.Et nō poterat audire.Audire,deprauate legimus pro adire.

Ibidem mox,Compellebantur,pro,complebantur.

Cap.9.pag.137.f.Et inde ne exeatis,pro,& inde exeatis.

Cap.10.pag.139.m.Pro ſeptuaginta legimus,ſeptuagintaduo.

Eodem,pag.140.m.Suſpiciens autem Ieſus,pro,ſuſcipiens, ὑπολαβών.

Cap.12.pag.145.f.Et duo in tres diuidentur.Vitioſa diſtinctione ſenſum corrupimus.

Cap.14.pag.147.m.Neq; uicinos,neq; diuites.legendum,neq; uicinos diuites. Nam à pauperibus uicinis nihil erat periculi,ne uiciſſim non uocēt ad conuiuiū.

Cap.15.pag.148.p.Euertit,pro euerrit,ſiue uerrit,cum Græce ſit σαροῖ. Id mēdi & in uetuſtiſſimis exemplaribus inoleuit.

Ibidem mox.Conſummaſſet,ſcriptum eſt pro,conſumpſiſſet.

Ibidem.f.Deuorauit ſubſtantiam ſuā,pro,ſubſtantiam tuam.

Cap.16.pag.150.p.Et ſepultus eſt in inferno.Vitioſa diſtinctio uitiauit ſenſum. Nam poſt,ſepultus eſt,apud Græcos colon eſt.

Cap.

Cap.23.pag.160.p.Qui in eadem damnatione es.Qui,deprauatũ eſt pro,quia ſiue quod.

Iohannis,cap.1.pag.168.m.Hæc in Bethania facta ſunt.Bethania,p,Bethabara corrupte ſcriptum eſt.

Ibidem.f.Qui tollit peccata mundi,cum ſit,peccatum mundi.

Cap.5.pag.175.m.Betſaïda,pro,Bethſeda.

Cap.7.pag.179.m.Non uolebat,pro,non ualebat,hoc eſt,non poterat.

Cap.10.pag.185.f.Vt glorificetur filius dei per eum.cum legendum ſit, per eam, uidelicet infirmitatem.

Iohannis,cap.18.pag.193.f.Ad Caïpham,pro,à Caïapha.Quo loco lapſus eſt Auguſtinus.

Cap.21.pag.197.p.Sic eum uolo manere,pro,ſi eum uolo manere.

Actorum,cap.15.pag.220.m.Dirupta,pro,diruta ſcriptum eſt.

Ibidem mox.Suffuſa,pro,ſuffoſſa.

Cap.16.pag.221.p.Vidua,ſcriptum eſt pro,Iudæa.

Cap.19.pag.227.m.Virtutesq; non modicas quaſlibet.Duplicem lectionem cõmiſcuit ſcriba.

Cap.24.pag.236.m.Patri & deo meo,pro,patrio deo meo.

Cap.27.pag.239.p.Ciuitas Thalaſſa,pro,ciuitas Laſſæa.

Eodem,pag.240.f.In locum bithalaſſum,pro,dithalaſſum,hoc eſt,bimarem.

Ibidẽ mox.Inſigne Caſtrorũ,p,inſigne Caſtorũ,hoc eſt,Caſtoris & Pollucis.

Epiſtola ad Rhomanos,ca.3.pag.260.p.Eſt,p,eſto.

Cap.9.pag.272.f.Sapientia carnis inimica eſt,pro,inimicitia eſt.

Cap.9.pag.279.m.Ex uno concubitu,pro,ex uno concubitum habens.Vbi deprauatam lectionem ſequitur & ſenſus deprauatus.

Cap.10.pag.282.p.Moſes enim ſcripſit.Locus deprauatus,qui tamen paucis indicari non poteſt.

Cap.12.pag.290.f.Mihi uindictam,pro,mihi uindicta,ſiue,mea eſt uindicta.

Cap.13.pag.292.f.Nox præceſſit,pro,proceſſit,hoc eſt,progreſſa eſt.

Cap.14.pag.296.f.Tu fidem quam habes,in teipſo habes,pro,tu fidem habes, in teipſo habe.

Cap.16.pag.301.m.Aſiæ ſcriptum eſt pro,Achaïæ.

Ibidem.Aſineretum,p,Aſyncritum.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.1.pag.304.f.In eadẽ ſcientia.pro, in eadẽ ſententia.

Cap.2.pag.308.m.Nunquam,pro,nequaquam.

Cap.8.pag.336.p.Idolotica,pro,Idolothyta.

Cap.11.pag.342.f.Quod pro uobis tradetur,pro,quod pro uobis frangitur.

Cap.12.pag.343.f.Dicit anathema Ieſu,pro,dicit anathema Ieſum.

Eodem,pag.345.p.Gloriatur,pro,glorificatur,δοξάζεται.

Cap.14.pag.347.f.Spiritus loquitur,pro,ſpiritu loquitur.

Eodem,pag.349.m.Quis ſupplet locum idiotæ,pro,qui ſupplet &c. Vna litera addita,& diſtinctionem & ſenſum corrupit.

Eodem,pag.351.p.Quid inſanitis,pro,quod inſanitis.

Eodem,pag.353.m.Nouiſſime autem inimica,pro,nouiſſima autem inimica.

Ibidem mox.Propter ueſtram gloriam,pro,per noſtram gloriam,ut ſit iurantis.Et hic lectio mendoſa totam ſubuertit ſententiam.

Epiſtola ad Corinthios.2.cap.1.pag.361.p. Legiſtis & cognouiſtis,pro, legitis & cognoſcitis.

Cap.5.pag.369.f.Excedimus,pro,excidimus,cum Græce ſit ἐξέστημεν.

Cap.8.pag.376.m.Ingenium,pro,ingenuum,hoc eſt,ingenuitas.

Cap.12.pag.390.Sed eſto,ego uos grauaui,pro,eſto,ego uos non grauaui.

Ad Galatas,ca.2.pag.400.m.Quoniã reprehẽſibilis erat,pro,reprehẽſus erat.

Cap.4.pag.407.m.Bonum autem æmulamini,pro,bonum autem æmulari.

Ad Epheſios,cap.2.pag.419.p.Decretis euacuans,pro,in decretis. Hic omiſſa præpoſitio,totum ſenſum ſubuertit.

Cap.6.pag.429.f.Et in omnibus pfecti ſtare,pro,pfecte ſtare.

Ad Theſſalonicenſes,cap.2.pag.452.m.Vt crederetur à nobis.A,redundat, & ſenſum uitiat.

In ſecundam,cap.1.pag.459.f.Retribuere retributionem,pro, retribuere afflictionem.

In epiſtola ad Timotheum.1.cap.4.pag.472.p.Aſſecutus,pro,aſſectatus.

In epiſt.ad Theſ.ca.3.pag.462.Per epiſtolã hanc.hunc legendum , non hanc.

In epiſt.ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.f.Si manſerit,pro,ſi manſerint. Vbi deprauata lectio,& ſenſum totum corrumpit.

Ad Timoth.2.cap.4.pag.484.m.Et fratres eius,pro,& fratres omnes.

Ad Heb.cap.2.Decebat em̃.cõſummari mendoſe ſcriptũ eſt,pro,cõſummare.

Ca.13.pag.516.p.Placuerũt angelis hoſpitio acceptis. de q̃ & ante meminim9.

Epiſt.Iacobi,cap.3.pag.521.m.Cæterorum,pro, cæterum.

Cap.5.pag.522.f.Adduxiſtis,pro,addixiſtis.

Epiſt.Petri.1.cap.2.pag.527.p.Domos ſpirituales,pro,domus ſpiritualis.

Cap.3.pag.529.In fine autem,pro,in finem,aut in ſumma.

Eodem,pag.530.p.Mortificatos carne,pro,mortificatus carne.

Cap.5.pag.533.f.In Babylone collecta,pro,in Babylone coëlecta.

Epiſt.Iudæ,pa.541.m.Imperet tibi deus,pro,increpet te deus.

Matthæi.1.pag.4.f.Mater Ieſu Maria,pro,mater eius Maria.

Rurſus pag.10.m.Et uocabitur nomen eius,pro,uocabunt nomen eius.

Cap.5.pag.23.f.Reconciliari fratri tuo,pro,reconciliare.

Cap.26.pag.82.p.Quod dixerat,pro,qui dixerat.

Marci.11.pag.106.m.Timemus populum,pro,timebant populum.

Lucæ.1.pag.116.m.Sorte exĩt,pro,ſors exĩt.

AD PLACANDOS EOS, QVI PVTANT IN SACRIS libris nihil neq; ſupeſſe, neq; deeſſe, quædam excerpſimus, quæ manifeſtius deprauata ſunt in hoc genere, q̃; ut negari poſſit.

Matthæi cap.2.pag.15,f.Ploratus & ululatus.cum Græci codices habeant,lamentatio,ploratus,ac fletus.Et ita recitet Hieronymus,pariter & iuxta Septuaginta,& iuxta Hebraïcã ueritatẽ.

Cap.3.pag.18.p.Iam enim ſecuris. legendum iuxta Græcos: Iam enim & ſecuris.

Cap.12.pa.45.f.Indicat Hieronymus omiſſum quiddam in uaticinio Eſaïæ.

Ca.15.pa.56.Quem dicũt homines eſſe filium hominis? cum & in Græcis & in uetuſtis codicibus habeatur,quem me dicunt eſſe &c.

Cap.27.pa.85.p.Liberet eum ſi uult.legendum,ſi uult eum.

Marci cap.1.pag.91.p.Quia in poteſtate ſpiritibus imperat legendum.Et ſpiritibus imperat.

Lucæ cap.4.pag.131.p.Impleta eſt ſcriptura.legendum,ſcriptura hæc.

Cap.7.pa.135.p.A filijs ſuis.legendum:Ab omnibus filijs ſuis:iuxta Græcos & Ambroſium,ſic etiam interpretantem.

Iohannis.1.pa.167.p.Et gratiam,p,gratia.Et,redundat.

Cap.3.pa.173.p.Qui de terra eſt,de terra loquitur.legendum: Qui de terra eſt, de terra eſt,& de terra loquitur.

Ca.6.pa.178.m.Nónne hic eſt filius Ioſeph? cum iuxta Græcos & Auguſtinũ legendum ſit:Nónne hic eſt Ieſus,filius Ioſeph?

Epiſtola ad Rhomanos,ca.12.pa.288.f.Habentes donationes. legendum: Habentes autem donationes.Omiſſa coniunctio ſenſum ſubuertit.

Epiſtola ad Corinthios.1.ca.7.pa.324.m.Quod honeſtum eſt,& facultatẽ præbeat dominum ſine impedimento obſecrandi.

Ca.9.pa.337.p.Et qui triturat.Deſunt quædam apud nos.

Epiſtola ad Galatas,ca.3.pa.404.f.Teſtamentum confirmatum à deo &c. Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt in Chriſtum.

Epiſtola ad Theſſalo.1.ca.3.pa.456.m.Miniſtrum dei. Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt,& cooperarium noſtrum.

Epiſtola ad Philemonem,pag.490.f.In Chriſto Ieſu &c. Ante hæc uerba deeſt,quod eſt in nobis:iuxta Græcos codices, Chryſoſtomum, Ambroſium, & Hieronymum.

Epiſtola Petri.1.cap.4.pag.532.p.Deſunt quædam apud nos iuxta Græcos.

EPistolæ ad Ephesios,cap.2.pag.417. m.Et cõuiuificauit. Conuiuifica uit,nec est apud Græcos,nec apud Hieronymũ, nec Ambrosiũ, nec in uetustissimis codicibus.

In eadem,cap.3.Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem. Hie ronymus testatur,hæc uerba,Domini nostri Iesu Christi esse addita.

Epistola Iohannis.1.cap.2.pag.538.m.Quæ nõ est ex pa. Quæ,redundat.

Epist.ad Timotheum.1.ca.2.pag.468.p.Cuius testimonium &c.Cuius,& con/firmatum est,non sunt apud Græcos.

Epist.ad Timotheum.2.cap.2.pag.481.f.Fidem,spem.Spem,nec est apud Græ cos,nec apud Ambrosium,nec in uetustis exemplaribus.

Ca.2.pa.482.p.Qui resistũt ueritati. Veritati,redũdat,iuxta Græcos & Ambros.

Cap.3.ibidẽ:Cæci,redundat.nec est in Græcis,nec in Latinis antiquis,nec apud Chrysostomum,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Colossenses,cap.1.pag.443.p.Omnem plenitudinẽ diuinitatis. Diui/nitatis,redundat:nec apud Græcos additur,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Hebræos,cap.4.pag.502.m.Cõfessionem spei nostræ.Spei nostræ,nec est apud Græcos,nec apud Chrysostomũ addit᷑,nec in exẽplarib9 uetustissimis.

Cap.5.pag.503.m.Cum esset filius dei,Dei,redundat iuxta Græcos codices.Itẽ iuxta Chrysostomum & Vulgarium interpretes.

Epist.ad Rho.ca.8.pag.277.f.Neqꝫ futura,neqꝫ fortitudo &c.Fortitudo,nõ est apud Græcos.

Cap.11,pag.284.p.Saluæ factæ sunt &c.Duæ dictiones redundãt,dei, & saluæ.

Epist.ad Corinthios.1.cap.6.pag.319.f.Empti enim estis precio magno.Magno redundat iuxta Græcos,Chrysostomum,& Ambrosium.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui.Tui,additum est.

Cap.13.pag.156.f.Sata tria,in Luca sunt addita,ex Matthæo.

Mat.ca.5.pag.26.m.Diligite inimicos uest.apud Græcos plus est q̃ꝫ in nostris.

Epist.ad Rhomanos,pag.287.p.Honor & gloria.Honor,redundat.

Epist.ad Ephesios,cap.2.pag.419.m.In spiritu sancto.Sancto,redundat iuxta Græcos codices,Hieronymum,& Ambrosium.

Matthæi cap.6.pag.29.m.Quia tuum est regnũ.Hæc coronis, apud Matthæũ addita est apud Græcos duntaxat.

Epist.ad Rho.ca.12.pag.290.m.Prouidẽtes bona.Apud Græcos tantũ est,corã oib9 hoib9.nõ solũ corã deo,additũ ẽ.nec addit hæc Origẽ. aut Theophylactus.

Epist.ad Corin.1.ca.7.pa.322.m.Per mulierẽ fidelẽ,nõnihil uerborũ additũ est

Matthæi ca.6.pag.30.m.Lucerna corporis tui.Tui,redundat. (apud nos.

Epistola ad Corinthios.1.cap.4.pag.313.m. Hæc particula, sicut & ego Christi,

nec apud

nec apud Græcos asscribitur, nec in exemplari Paulino, nec apud Ambrosium.

Epist. ad Philip. ca. 2. pag. 435. m. Tam unanimem. Tam, redundat apud nos.

Matthæi ca. 6. pag. 31. p. Animæ uestræ. De potu nec apud Chrysostomum additur, nec apud Hilarium, nec apud Græcos, paucis exceptis.

Corinth. 1. ca. 5. pag. 352. m. Adhuc enim estis. Enim, redundat & officit sensui.

Matthæi. 9. pag. 37. p. Et dixit, puella surge. Hæc quatuor uerba nec habentur apud Græcos, nec addunt ab Hieronymo, nec extant in antiquis exēplaribus.

Ad Corinth. 2. cap. 2. pag. 362. f. Tristiciā sup tristiciā. Sup tristiciā, apud nos additum est ex alio quopiā loco, cū nec Ambrosius addat, nec Vulgarius interps.

Ibidem mox. Me, redundat apud nos.

Mat. ca. 10. pa. 38. f. Dicētes, pax huic domui. Hæc uerba sunt adiecta apud nos, cū nec apud Græcos sint, nec apud Hieron. interpretē, nec apud Theophylactū.

Corinth. 2. ca. 2. pag. 363. f. Et ad hæc quis tam idoneus. Tam, planissime redundat, cum nec Origenes addat.

Matthæi ca. 14. pag. 52. p. Discipuli dederunt turbis. Dederunt, additum est.

Ad Galatas ca. 3. pag. 402. p. Non credere ueritati. Hanc particulam Hieronymus putat adiecticiam, nec addebatur in uetustissimis exemplaribus Latinis.

Ibidem. f. Et in uobis crucifixus. Et, additum est, & officit sensui.

Matthæi ca. 15. pag. 54. m. Labijs me honorat. Hic redundat aliquid apud Græcos, aut certe nobis deest.

Ibidem mox. Doctrinas & præcepta. Et, redundat, cum sit appositiue dictum.

Ca. 16. pag. 57. m. Quia ipse esset Iesus Christus. Iesus, redundat.

Corinth. 2. ca. 6. pag. 372. m. Eandem autem retributionem habentes. Habētes, supest apud nos.

Ad Ephesios ca. 5. pag. 427. f. Implemini spiritu sancto. Sancto, supest.

Ibidem mox. In uerbo uitæ. Vitæ, supest.

Matthæi c. 21. pag. 68. f. Verebuntur forte filium meum. Forte, additum ab interprete, non sine incommodo sententiæ.

Corinth. 2. ca. 11. pag. 384. f. Excidant, additum est apud nos.

Mat. 27. pag. 84. f. Vt implerēt quod. Totū testimoniū ꝓphetæ adiectum est.

Ad Galatas ca. 5. pag. 409. p. Nemini cōsenseritis. Hanc particulam ut adiecticiam præterit Hieronymus.

Ibidem paulo ante. Non credere ueritati.

Ibidem. f. In occasionem detis carni. Detis, adiectum est.

Ibidem supius. Persuasio hæc uestra. Hæc uestra, supsunt. Tantū est ꝓsuasio.

Marci. 5. pag. 97. p. Etiam Euangelista nonnihil adiecit de suo.

Iohannis ca. 6. pag. 178. p. Duodecim cophinos, & duobus piscibus. tria uerba sunt adiecta, quæ nec in Latinorum uetustis exemplaribus repiuntur.

Marci ca. 8. pag. 102. p. Tu es Christus. Additū apparet aliunde, filius dei uiui.

Lucæ ca. 4. pag. 130. f. Et diem retributionis. Hæc uerba nec sunt apud Græcos, nec adduntur ab Hieronymo.

Ad Ephesios cap.1.pag.414.m.In remissionem peccatorum. In, redundat, nec est apud Ambrosium,aut Hieronymum.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui.Tui,additum est.

Act.cap.1.pag.220.m.Quam audistis,inquit.Inquit,additum est p interpretē.

Lucæ cap.11.pag.141.p.Si pseuerauerit pulsans.adiectum ex alio Euangelista.

Lucæ cap.17.pag.150.f.Aut pascentem boues.Græce non est boues.

Iohannis ca.6.pag.178.m.Quia dixi.Hic additum est,uiuus.

Iohā.ca.7.pa.180.p.Ego scio eū &c.Hic aliquot uerba sunt addita ex alio loco.

Ibidem mox.Nondum erat spiritus datus.Datus,redundat.

Cap.8.pag.183.f.Et exiuit de templo.In Græcorū codicibus quædā redundant.

Cap.12.pag.187.p.Ecce totus mundus abit post eum.Totus haud dubie redūdat apud nos.

Ad Rhomanos ca.1.pag.244.p.Qui factus est ei.Ei,additū est ab interprete.

Eodem,pag.252.m.Veritatem dei.Dei,adiectum est.

Eo.pa.255.f.Qui cū iusticiā dei.Hoc loco hæc uerba sūt addita.Nō intellexerūt.

Ca.5.pag.264.m.In spe filiorū dei.Filiorū,apud nos redundat,& gloriæ,deest.

Ca.6.pag.268.p.An ignoratis.Fratres,additum.

Cap.8.pag.273.m.Spiritum adoptionis.Hic redundat,dei.

Cap.9.pag.281.p.Et non misericordiam consecutam &c.Hieronymus fatet aliquid superesse.

Cap.10.pag.283.f.Et contradicentem mihi.Mihi,adiectum est.

QVAE PER INTERPRETEM COMMISSA.

EX his quæ hactenus annotauimus quædam incuria librariorū,nonnulla studio semidoctorum commissa sunt,permulta & interpretis, quisquis is fuit uel inscitia,uel negligentia. Cæterum quæ sequuntur, non possunt,nisi interpreti imputari.

Lucæ cap.3.pag.126.m.Nihil amplius,quàm quod cōstitutū est uobis,faciatis. Cum Græce sit πράσσετε,non animaduertit uertendum fuisse,exigatis, præsertim cum alibi πράκτορες uerterit,exactores,& ἔπραξα exegissem.

Luc.16.pa.150.p.In his oīibus,quod arbitror uertendū fuisse,sup hæc omnia.

Actorum cap.18.pa.226.m.Et nemo apponetur tibi,pro,inuadet,siue inijciet tibi manum.Cum sit ὡς ἐπιθήσεταί σοι.

Actorū ca.24.pa.236.m.An nō manifeste dormitauit,cū uocē Latinā interpretatur p Græcam,sed idē significantē.Secundum sectam quā dicunt hæresim.

Epist.ad Timoth.1.ca.4.pa.472.p.παρηκολούθηκας,p assectatus uertit assecutus. Idem fecit in præfatione euangelij Lucæ.

Epist.ad Timoth.1.ca.1.pa.463.p.γνησίῳ,uertit dilecto,p germano.

Corin.i.cap.ultimo,pag.358.p.ἕως ϕ πεντηκοστῆς, uſq; ad quinquageſimũ,ſubaudi,diem,uertit,uſq; ad pentecoſten.

Ibidem.m.De Apollo autem fratre,interpres addidit de ſuo,notum uobis facio:quo ſermo foret explanatior.

VBI INTERPRES AVSVS SIT ALIQVID IMMVTARE,de uerbis Apoſtolorum aut Euangeliſtarum.

MAtthæi,cap.16.pag.57.f.Cũ Græce ſit ἵλεώς σοι κύριε,id eſt,propicius tibi domine,interpres non dubitauit uertere,abſit à te domine.Quemadmodum illud,μὴ γένοιτο,id eſt,ne fiat,uertit cõſtanter abſit,ſenſum exprimens,à uerbis recedens.

Luc.1.pag.119.m.pro μακαριοῦσι,id eſt,beabunt.nõ dubitauit uertere,beatam dicent,periphraſi rem explicans.

Actorum cap.1.pag.200.m.Quam audiſtis inquit.uerbum inquit,interpres addidit de ſuo.

Ad Rhom.ca.8.pag.274.m.Qui ſubiecit eã,eã addidit,explanãdæ rei gratia.

Cap.10.pag.282.m.καταγαγεῖν deducere,quod interpres uertit reuocare.

Ibidem,de ſuo addidit ſcriptura,quo ſermo eſſet dilucidior.

Ad Corin.1.ca.10.pag.339.m.Cõſequẽte eos petra,eos interpres addidit de ſuo.

Cap.12.pag.342.τὸ κλώμενον,qđ frangit̃,uertit tradet̃,opinor,quod alterum uerbũ eſſet durius futurũ auribꝰ:qđ de Chriſto ſcriptũ ſit:Os nõ cõminuetis ex eo.

FINIS.

ΠΙΣΤΕΥΩ εἰς ἕνα θεὸν,πατέρα παντοκράτορα,ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς,ὁρατῶν τε πάντων & ἀοράτων,& εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ,τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων,φῶς ἐκ φωτός,θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ,γεννηθέντα,οὐ ποιηθέντα,ὁμοούσιον τῷ πατρί,δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο,τά τε δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν καταλθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν,καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας τῆς παρθένου,καὶ ἐνανθρωπήσαντα,σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου,καὶ παθόντα καὶ ταφέντα,καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφὰς,& ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς,καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς,καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς,οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον,τὸ ζωοποιὸν,τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον,τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον,καὶ συνδοξαζόμενον,τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν.εἰς μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν.ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα,εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν,καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.ἀμήν.

τ' πόθεσις

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΗ̃Σ ΤΩ̃Μ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩ̃Ν ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ, ΕΥΣΕ-

βῖος καρπϊανῷ ἀγαπητῷ, ἀδελφῷ ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Ἀμμώνιος μὲν ὁ ἀλεξανδρεὺς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τοῦ κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν πρικοπὰς παραθεὶς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμμῆναι τὸν ἐπὶ ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι, ὅσον ἐπὶ τοῦ ὕφει ἐπὶ ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰληφὼς ἀφορμὰς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας δέκα τῶν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος πρϊέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς, ἰωάννης.

Ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. Ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. Ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. Ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. Ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο. ματθαῖος, μάρκος. Ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. Ὁ ὄγδοος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. Ὁ ἔννατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. Ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις. ἡ δὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ' ἑξῆς προϊὼν δι' ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. Καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν, ὑποσημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ἔγκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει, οἷον εἰ μὲν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τοῦ πρώτῳ, εἰ δὲ βῆτα ἐν τοῦ δευτέρῳ. καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. Εἰ οὖν ἀναπτύξας ἕν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποῖον δή ποτε βουληθείης ὠνεῖσθαί τι ᾧ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις πρικοπῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν ὠνεζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον τῷ κανόνι, ὃν ἡ διὰ τοῦ μέλανος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν. ἴσῃ μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφῶν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. Ἐπιστήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τοῦ κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς παρακείμενος, ὠνεζητήσας δὲ αὐτοὺς ἔνδον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Κανὼν

καινὼν πρῶτος ἐν ᾧ οἱ τέσσαρες.

Ματ.	Μαρ.	Λȣκᾶς.	Ἰωάννης.	Ματ.	Μάρκος	Λȣκᾶς.	Ἰωάννης
η	β	ζ	ι	σϖδ	ρξε	σξϛ	ξε
ια	δ	ι	ϛ	σπδ	ρξε	σξϛ	ξζ
ια	δ	ι	ιβ	σπϑ	ρο	σοε	ρκϛ
ια	δ	ι	ιδ	σϙα	ροβ	σοθ	ρμϛ
ια	δ	ι	κη	σϙδ	ροε	σπα	ρξα
ιδ	ε	ιγ	ιε	σϙε	ροϛ	σπβ	μβ
κγ	κζ	ιζ	μϛ	σϙε	ροϛ	σπβ	μζ
κγ	κζ	λδ	μϛ	τ	ρπα	σϖε	οθ
κγ	κζ	με	μϛ	τ	ρπα	σπε	ρμη
ο	κ	λζ	λη	τβ	ρπγ	σπζ	ρξ
ϖζ	ρλϑ	σμ	ρμα	τδ	ρϖδ	σϖϑ	ρο
ϙη	ϙϛ	ριϛ	μ	τϛ	ρπζ	σϙ	ρξβ
ϙη	ϙϛ	ριϛ	ρια	τϛ	ρπζ	σϙ	ροδ
ϙη	ϙϛ	ριϛ	ρκ	τι	ρϙα	σϙζ	ξϑ
ϙη	ϙϛ	ριϛ	ρκθ	τιγ	ρϙδ	σϙδ	ροβ
ϙη	ϙϛ	ριϛ	ρλα	τιδ	ρϙε	σϙα	ρξϛ
ϙη	ϙϛ	ριϛ	ρμδ	τιδ	ρϙε	σϙα	ρξη
ρλγ	λζ	οζ	ρϑ	τιε	ρϙϛ	σϙβ	ροε
ρμα	μ	ιθ	μθ	τιη	ρϙϑ	τ	ροϛ
ρμϐ	μα	κα	λε	τκ	σ	τβ	ροη
ρμζ	ξδ	ϙγ	μθ	τκε	σδ	τι	ρπδ
ρξϛ	ϖβ	ϙδ	ιζ	τκϛ	σε	τια	ρπη
ρξϛ	ϖβ	ϙΔ	οδ	τκϛ	σε	τιγ	ρϙδ
σθ	ριθ	σλδ	ρ	τκη	σϛ	τιδ	ρϙϛ
σια	ρκα	σλη	κα	τλα	σθ	τιε	ρϙζ
σκ	ρκβ	σλϑ	οζ	τλβ	σι	τιη	ρϙζ
σκ	ρκθ	σμϐ	πε	τλδ	σιβ	τκα	σα
σκ	ρκβ	σξα	πη	τλε	σιδ	τκδ	ρϙθ
σμδ	ρλϑ	σμ	ρμα	τλϛ	σιε	τιζ	ρϙη
σμδ	ρλϑ	σμ	ρμϛ	τλϛ	σιε	τιϑ	ρϙη
σοδ	ρμϛ	σξ	κ	τμϛ	σκγ	τκϑ	σδ
σοδ	ρμϛ	σξ	μη	τμη	σκζ	τλβ	σϛ
σοδ	ρμϛ	σξ	ϙϛ	τμϑ	σκη	τλγ	ση
σοϛ	ρμη	οδ	ϙη	τμβ	σλα	τλϛ	σθ
σϖ	ρξβ	σξϑ	ρκβ	τμβ	σλα	τλϛ	σια
σπδ	ρξε	σξϛ	με				
σπδ	ρξε	σξϛ	ξγ				

τέ λος τω ᾱ καν-

κανὼν δεύτερος ἐν ᾧ ὁ τρεῖς

Ματ.	Μαρ.	Λȣκ.	Ματ.	Μαρ.	Λȣκ.	Ματ.	Μαρ.	Λȣκ.
ιε	ϛ	ιε	ρκγ	λδ	ρμζ	σκε	ρλδ	σμε
κα	ι	λβ	ρλ	λε	ϖβ	σκϛ	ρλγ	σμδ
λα	ρβ	ρπε	ρλα	λϛ	οϛ	σκϑ	ρλε	σλζ
λβ	λθ	ρλγ	ρλε	λκ	οκ	σκϑ	ρλε	σμϛ
λβ	λθ	οϑ	ρλϛ	μδ	ρξζ	σμβ	ρλζ	σλϛ
μ	μα	μϛ	ρμϛ	μζ	ϛ	σμβ	ρλζ	σμκ
ξβ	ιγ	δ	ρμδ	μθ	ιβ	σμγ	ρλκ	σμθ
ξβ	ιγ	κδ	ρμθ	ξϛ	λε	σμκ	ρμγ	σϑ
ξγ	ικ	λγ	ρμϑ	ξϛ	μγ	σμκ	ρμγ	σμγ
ξζ	ιε	κϛ	ρμγ	ξθ	λϛ	σμϑ	ρμδ	σμϡ
ξθ	μϛ	πγ	ρξδ	οθ	ρμδ	σμα	ρμϛ	σμε
οα	κα	λκ	ρξκ	ϖγ	ϛε	σμγ	ρμκ	σδ
οβ	κβ	λθ	ρξκ	ϖγ	σϛ	σμκ	ρμ	σμζ
οβ	κβ	ρϖϛ	ρο	πε	ϛϛ	σμϑ	ρμα	σμκ
ογ	κγ	μ	ροβ	ϖζ	ϛκ	σξδ	ρμε	ρμϛ
οδ	μθ	ϖε	ροδ	ϛα	ϛϑ	σξϑ	ρμδ	σκκ
οϛ	μβ	ρξθ	ροϛ	ϛγ	ρα	σοα	μβ	σλ
οθ	κθ	πϛ	ροκ	ϛε	ρβ	σοκ	ρξ	σξγ
ϖ	λ	μδ	ροκ	ϛε	σιζ	σπα	ρξγ	σξκ
πβ	μγ	πζ	ροϑ	ϛθ	ρϛζ	σπε	ρξϛ	σξε
ϖβ	μγ	ρι	ρϛ	ρε	ρϛε	σϖε	ρξϛ	σξζ
πγ	μδ	πκ	ρϛβ	ρϛ	σιϛ	σϛϛ	ροζ	σπ
ϖγ	μδ	ριβ	ρϛγ	ρζ	ρκα	σϛϛ	ροζ	σϖδ
πε	με	πκ	ρϛγ	ρζ	σικ	τα	ρπβ	σπϛ
ϖε	με	ριδ	ρϛδ	ρκ	ρμβ	τκ	ρπϑ	τε
ϖκ	ρμα	ρμκ	ρϛδ	ρκ	σιθ	τιβ	ρϛγ	σϛθ
ϖκ	ρμα	σμα	ρϛε	ρθ	σκ	τιϛ	ρϛζ	σϛγ
ϛβ	μ	π	ρϛκ	ρι	σκα	τιζ	ρϛκ	σϛε
ϛδ	πϛ	ϛϛ	ρϛθ	ρια	ρογ	τκβ	σβ	τθ
ϛδ	πϛ	ρμϛ	σα	ριβ	σκβ	τλκ	σικ	τκβ
ργ	α	ο	σγ	ριδ	σο	τλϑ	σιθ	τκε
ριδ	κδ	μα	σε	ριϛ	σκδ	τμ	σκ	τκϛ
ριϛ	κε	μβ	σϛ	ριζ	σλβ	τμβ	σκβ	τκγ
ριϛ	κε	ρξε	σκ	ρικ	σλγ	τμδ	σκδ	τκκ
ριϛ	κε	ροζ	σιζ	ρκζ	σμ	τμϛ	σκε	τλ
ρκα	λβ	ρκζ	σιϑ	ρκκ	σμα	τμγ	σλβ	τλζ
ρκβ	λγ	ρκϑ	σκγ	ρλ	σμγ	τμδ	σλγ	τλκ

τέλ τω β κανό.

κανὼν τρίτος ἐν ᾧ οἱ τρεῖς.

Ματ	Λουκᾶς	Ἰωάν.
α	ιδ	α
α	ιδ	γ
α	ιδ	ε
ζ	ς	β
ζ	ς	κε
μθ	ξγ	ρις
ξδ	ξε	λζ
ϛ	μη	ριη
ϛ	μη	ρλθ
ϛζ	σια	ρε
ρια	ριθ	λ
ρια	ριθ	ριδ
ρια	ριθ	ρμη
ριβ	ριθ	η
ριβ	ριθ	μδ
ριβ	ριθ	ξα
ριβ	ριθ	ος
ριβ	ριθ	πζ
ριβ	ριθ	ϛ
ριβ	ριθ	ρμβ
ριβ	ριθ	ρμδ
ρμς	μζ	ϛζ
τέλος	τω γ κα	νόνος.

κανὼν τέταρτος ἐν ᾧ οἱ τρεῖς.

Ματθαῖος.	Μάρκος.	Ἰωάννης.
ιη	η	κς
ριζ	κς	ϛγ
ριζ	κς	ϛε
ρμ	ξζ	μα
ρξα	οζ	κγ
ρξα	οζ	μγ
σδ	ριε	ϛα
σδ	ριε	ρλε
σις	ρκε	ρκη
σις	ρκε	ρλγ
σις	ρκε	ρλζ
σις	ρκε	ρμ
σοζ	ρμθ	ϛε
σοθ	ρξα	οβ
σοθ	ρξα	ρκα
σϖζ	ρξη	ρμβ
σϛγ	ροδ	ρζ
σϛζ	ροη	ο
σϛθ	ρπ	ργ
τζ	ρπη	ρξδ
τκα	σα	ρπ
τκα	σα	ρϛβ
τκγ	σγ	ρπγ
τκθ	σζ	ρϖε
τκθ	σζ	ρϖζ
τλγ	σια	σγ
τέλος	τω δ	κανόνος.

Mat.	Aug.
γ	β
ε	κ
ιβ	ια
ις	ις
κε	μς
κς	μζ
κη	μη
λ	μθ
λα	ϛϛ
λς	ξξβ
λη	μγ
μ	μβ
μα	με
μγ	ϛκγ
μς	ϛμγ
μζ	ϛλϛ
μη	ϛϛα
μθ	ϛμ
μα	μθ
μγ	ϛκε
μϛ	μϛ
με	ϛο
μζ	ξα
μη	ξ
ξ	ϛοα
ξα	ξϛ
ξε	ϛοβ
ξς	ξς
ξη	ϛε

Mat.	Aug.
οη	ϛκ
πϛ	ϛια
πς	ϛϑ
ϛγ	ϛμε
ϛε	ϛξ
ϛς	ϛπβ
ϛς	ϛϖϛ
ϛβ	ϛθ
ϛϛ	οα
ϛε	ϛϛγ
ϛζ	ογ
ϛη	ϛιε
ϛι	ϛιη
ϛιϑ	ϛκς
ϛκε	ϛβ
ϛκζ	ϛκη
ϛκη	ϛλβ
ϛκϑ	ϛλ
ϛλβ	ϖα
ϛλϛ	ϛκ
ϛλη	ϛξη
ϛς	μζ
ϛμη	σκς
ϛξβ	ϛξα
ϛο	σ
ϛπγ	ϛπζ
ϛπϛ	ϛπθ
ϛπγ	ϛςη
ϛπζ	ϛϛϑ

Mat.	Aug.
ϛϛζ	σοβ
σιγ	σλε
σκα	ϛϖα
σκη	ϛλϑ
σλα	ϛοθ
σσλ	σιε
σϑ	ϛμβ
σλϛ	ϛλς
σλς	ϛλε
σλζ	ϛλη
σλη	ϛμ
σμ	ϛμα
σμα	ϛοε
σμε	σβ
σμς	σε
σμζ	σιγ
σξα	σζ
σξβ	σιβ
σξε	ϛμζ
σξς	ϛμε
σξζ	ϛμη
σο	σκϑ
σοβ	σλα
Τέλος νόνας.	ϖ ε κα·

Κανων εκτος ἐν ᾧ οἱ δύο.

Ματ.	Μάρ.	Ματ.	Μάρ.
ϑ	γ	σμζ	ρμβ
ιζ	ζ	σμ	ρμε
κ	θ	σμβ	ρμζ
κβ	ια	σμδ	ρμϑ
μδ	ρκϛ	σξ	ρμβ
οζ	ϟγ	σϟγ	ρμγ
ρ	ϛκ	σρε	ρμζ
ρλϑ	με	σϖβ	ρϟδ
ρμε	ξ	σπϛ	ρξζ
ρμκ	ϟε	σπκ	ρξθ
ρμβ	ξκ	σϛ	ροα
ρμδ	οα	σϛβ	ρογ
ρμζ	οϐ	σϛκ	ροθ
ρμθ	ογ	τε	ρπε
ρξ	οϛ	τϑ	ρϛ
ρϟγ	οκ	τια	ρϛβ
ρξε	ϖ	τλ	σκ
ρϟθ	πδ	τλζ	σιζ
ρογ	πϑ	τμα	σκα
ρϖ	ρ	τμζ	σκϛ
ρπϑ	ργ	τμ	σκϑ
σβ	ριγ		
σιδ	ρκ		
σιε	ρκδ	Τέλος	τϖ ϛ̄
σκδ	ρλα	κανό-	νος.
σμϛ	ρμ		

E

Κανὼν ἕβδομος ἐν ᾧ οἱ δύο.

Ματ.	Ἰωάν.
ι	πγ
ιϑ	ιθ
ιθ	λβ
ιθ	λδ
ρκ	ϖϐ
ρπε	σιε
σζ	ρα
Τέλος κανό-	τϖ ζ̄ νος.

Κανὼν ὄγδοος ἐν ᾧ οἱ δύο.

Λȣκ.	Μάρ.
κγ	ιβ
κε	ιδ
κζ	ις
κζ	κη
κη	ιζ
ϖδ	μη
πθ	νς
ϛα	ξα
ρ	οε
ργ	ϛζ
σμζ	ρλς
σοζ	σις
τλε	σλ
τμ	σλδ
Τέλος κανό-	τϖ κ̄ νος.

κανὼμ ἔννατος ἐν ᾧ οἱ δύο.

Λυκ.	Ιωάν.	Λυκ.	Ιωάν.
λ	σιθ	τιβ	ρϖβ
λ	σκβ	τιβ	ρπξ
σξβ	ριγ	τιβ	ρϛ
σξβ	ρκδ	τμ	σιγ
σοδ	σκζ	τμα	σιζ
σοδ	σκθ	τμα	σκα
σοδ	σλα	τμβ	σκγ
τγ	ρπβ	τμβ	σκε
τγ	ρϖξ		
τγ	ρϛ	τέλος κανό /	τω θ̄ νος.
τζ	ρϖβ		
τζ	ρπξ		
τζ	ρϛ		

E

κανὼν δέκατος, ἐν ᾧ ἰδίως ἕκαστος πρὶ τίνων εἰρήκασιν.

Ματ.	Ματ.	Μαρ.	Λυκ.	Λυκ.	Ἰωάν.	Ἰωάν.
					δ	ριθ
β	ροα	ιθ	α	ρϛ	ζ	ρκγ
δ	ροζ	λα	γ	ρϛβ	θ	ρκε
ς	ρϖα	μγ	ε	ρϛς	ια	ρκζ
ιγ	ρϖδ	μς	θ	σα	ιγ	ρλ
κδ	ρϖς	μη	ιη	σγ	ις	ρλβ
κζ	ρπη	ξβ	κ	ση	ιη	ρλδ
κθ	ρϛα	ο	κβ	σι	κβ	ρλς
λγ	ρϛς	οδ	κθ	σιδ	κδ	ρλη
λε	σ	πα	λα	σκγ	κζ	ρμ
λζ	σι	ϖη	μ	σκε	κθ	ρμγ
λθ	σιβ	ϛ	μα	σκζ	λα	ρμε
μβ	σιη	ϛβ	ξζ	σλς	λγ	ρμζ
με	σκβ	ϛδ	ξη	σμβ	λς	ρμθ
μβ	σκζ	ρα	οβ	σμς	λθ	ρμα
μς	σλ	ρδ	οε	σμθ	μα	ρμγ
οε	σλγ	ρκγ	ρΔ	σξδ	μγ	ρμε
ϖα	σλε	ρλβ	ρς	σοα	με	ρμζ
πθ	σλθ	ρϖς	ρζ	σογ	μ	ρμθ
ϛα	σμε	σιγ	ριγ	σος	μβ	ρξγ
ϛθ	σξη	σλε	ριζ	σοη	μδ	ρξε
ρα	σογ		ρκβ	σπγ	μς	ρξζ
ρς	σπγ		ρκδ	σπη	μη	ρξθ
ρθ	τγ	τέλος τῶν	ρλα	σϛς	ξ	ροα
ριγ	τιθ	Μάρκου.	ρμγ	σϛη	ξβ	ρογ
ριε	τκδ		ρμθ	τα	ξδ	ροζ
ριη	τκζ		ρμα	τδ	ξς	ροθ
ρκδ	τμε		ρμδ	τς	ξη	ρπα
ρκς	τμα		ρμθ	τη	οα	ρπθ
ρλς	τμε		ρξγ	τις	ογ	ρϛα
ρμ			ρξδ	τκ	οε	ρϛγ
ρμα			ρξς	τκς	οη	ρϛε
ρμε	τέλος τῶν		ροδ	τλα	π	σ
ρξζ	Ματθαί/		ρος	τλδ	πα	σβ
	ου.		ροη	τλθ	πδ	σε
			ρϖ	τμγ	πς	σζ
			ρπγ		πθ	σι
			ρπη	τέλος τῶν	ϛβ	σιβ
				Λυκᾶ.	ϛδ	σιδ
					ϛζ	σις
					ϛθ	σιη
					ρβ	σκ
					ρδ	σκδ
					ρς	σκς
					ρη	σκη
					ρι	σλ
					ριβ	σλβ
					ριε	τέλος τῶν
					ριζ	ἰωάννου
						ἰδίως.

ORDO SEV NVMERVS
LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Εὐαγγέλιον κατὰ ματθαῖον.	EVangelium ſecundũ Matthæum.
Εὐαγγέλιον κατὰ μάρκον.	Euangelium ſecundum Marcum.
Εὐαγγέλιον κατὰ λουκᾶν.	Euangelium ſecundum Lucam.
Εὐαγγέλιον κατὰ ἰωάννην.	Euangelium ſecundum Iohannem.
πράξεις τῶν ἀποστόλων.	Acta apoſtolorum.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΙΔ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.

INDEX QVATVORDECIM EPISTOLARVM PAVLI.

α	πρὸς ῥωμαίους.	1	Ad Rhomanos.
β	πρὸς κορινθίους. α.	2	Ad Corinthios. 1.
γ	πρὸς κορινθίους. β.	3	Ad Corinthios. 2.
δ	πρὸς γαλάτας.	4	Ad Galatas.
ε	πρὸς ἐφεσίους.	5	Ad Epheſios.
ς	πρὸς φιλιππησίους.	6	Ad Philippenſes.
ζ	πρὸς κολασσεῖς.	7	Ad Coloſſenſes.
η	πρὸς θεσσαλονικεῖς. α.	8	Ad Theſſalonicenſes. 1.
θ	πρὸς θεσσαλονικεῖς. β.	9	Ad Theſſalonicenſes. 2.
ι	πρὸς τιμόθεον. α.	10	Ad Timotheum. 1.
ια	πρὸς τιμόθεον. β.	11	Ad Timotheum. 2.
ιβ	πρὸς τίτον.	12	Ad Titum.
ιγ	πρὸς φιλήμονα.	13	Ad Philemonem.
ιδ	πρὸς ἑβραίους.	14	Ad Hebræos.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ.

INDEX EPISTOLARVM CANONICARVM.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου ἰακώβου.	Epiſtola beati Iacobi.
Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. α.	Epiſtola beati Petri apoſtoli. 1.
Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. β.	Epiſtola beati apoſtoli Petri. 2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου ἰω̄ ἐπιστολὴ. α.	Beati Iohannis apoſtoli epiſtola. 1.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. β.	Beati Iohannis epiſtola. 2.
Τοῦ ἁγίου ἰωάννου. γ.	Beati Iohannis epiſtola. 3.
Ἰούδα ἀποστόλου ἰω̄ ἐπιστολή.	Iudæ apoſtoli epiſtola.
Ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.	Apocalypſis beati Iohannis Theologi.

VITA SANCTI MATTHAEI, PER DIVVM HIERONYMVM.

Matthæus qui & Leui, ex publicano Apostolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circumcisione crediderant, euangelium Christi Hebraicis literis uerbisq; cõposuit. Quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Porrò ipsum Hebraicum habetur usq; hodie in Cæsariensi bibliotheca, quam Pamphilus martyr studiosissime confecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Bercea urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, describendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunq; euangelista, siue ex persona sua, siue ex psona domini saluatoris, ueteris scripturæ testimonijs utitur, nõ sequat̃ Septuaginta translatorum autoritatem, sed Hebraïcam, è quibus illa duo sunt: Ex Aegypto uocaui filium meum. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ̃ ΚΑΤᾺ ΜΑΤΘΑΙ̃ΟΝ ΕὐΑΓΓΕΛΊΟΥ ΤᾺ ΚΕΦΆΛΑΙΑ.

α Περὶ τῶν μάγων. 3.
β Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων. 4.
γ πρῶτος Ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν. 4.
δ περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ χριστοῦ. 6.
ε περὶ τῶν μακαρισμῶν. 7.
ς περὶ τοῦ λεπροῦ. 14.
ζ περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 14.
η περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 15.
θ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 15.
ι περὶ τοῦ μὴ ἠκολουθεῖν. 15.
ια περὶ τῆς χειμάσεως τῶν ὑδάτων. 16.
ιβ περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων. 16.
ιγ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 16.
ιδ περὶ ματθαίου. 17.
ιε περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 18.
ις περὶ τῆς αἱμορροούσης. 18.
ιζ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 18.
ιη περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. 18.
ιθ περὶ τῆς ἀποστόλων διατάξεως. 19.
κ περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου. 22.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM.

De Magis. cap. 1.
De pueris interfectis. cap. 2.
Primus Iohannes prædicauit regnum cœlorum. cap. 3.
De doctrina Christi. cap. 4.
De beatitudinibus. cap. 5.
De leproso. cap. 6.
De Centurione. cap. 7.
De socru Petri. cap. 8.
De ijs q̃ curati sunt à uarijs morbis. 9.
De eo cui nõ permisit ut sequeret̃. 10.
De increpatione aquarum. cap. 11.
De duobus dæmoniacis. cap. 12.
De paralytico. cap. 13.
De Matthæo. cap. 14.
De filia archisynagogi. cap. 15.
De muliere sang. profluuio labo. 16.
De duobus cæcis. cap. 17.
De dæmoniaco muto. cap 18.
De apostolorũ ordinatione. cap. 19.
De discipulis à Iohanne missis. cap. 20.

De

κα περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα.24. De eo qui manũ habebat aridam.21.

κβ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ. 25. De dæmoniaco cæco & muto.22.

κγ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον.26. De requirentibus signum.23.

κδ περὶ τῶν παραβολῶν.27. De parabolis.24.

κε περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρῴδου. 31. De Iohanne & Herode. 25.

κς περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.32. De quinque panibus & duobus piscibus.26.

κζ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου.33. De ambulatiõe Christi sup mare.27.

κη περὶ φύσεως φύσεως ἐντολῆς τ θεοῦ.33. De transgressione præcepti dei.28.

κθ περὶ φύσεως χαναναίας.34. De Chananæa.29.

λ περὶ τῶν θεραπευθέντων ὄχλων.35. De turbis sanatis.30.

λα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων.35. De septem panibus.31.

λβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων.36. De fermento pharisæorum.32.

λγ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως.36. De interrogatione apud Cæsareã.33.

λδ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ χριστοῦ.37. De transformatione Christi. 34.

λε περὶ τοῦ σεληνιαζομένου.38. De lunatico.35.

λς περὶ τῶν αἰτούντων τὰ δίδραχμα.39. De exigentibus didrachma.36.

λζ περὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων.39. De dicentibus, quis maior.37.

λη περὶ τῶν ἑκατὸν προβάτων παραβολή.40. De centum ouibus parabola. 38.

λθ περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα. 41. De eo q debebat decẽ milia talenta.39.

μ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα.42. De interrogantibus, an liceret diuortium facere cum uxore.40.

μα περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τί ἵνα σωθῶ.43. De diuite interrogante Iesum.41.

μβ περὶ τῶν μισθωμένων ἐργατῶν. 44. De mercede conductis operarijs.42.

μγ περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου.45. De filijs Zebedæi. 43.

μδ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 45. De duobus cæcis.44.

με περὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ πώλου.46. De asina & pullo.45.

μς περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χολῶν.47. De cæcis & claudis.46.

μζ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 47. De ficu quæ exaruit.47.

μη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὴν κυρίαν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων.47. De principibus sacerdotum & senioribus dominũ interrogantibus. 48.

μθ περὶ τῶν δύο υἱῶν παραβολή.48. De duobus filijs parabola. 49.

ν περὶ τοῦ ἀμπελῶνος, 48. De uinea.50.

να περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμον. 49. De ijs qui uocati fuerũt ad nuptias. 51.

νβ περὶ τ ἐπερωτησάντων διὰ τ κῆσον. 50. De quærentibus occasione census.52.

νγ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 50. De Sadducæis.53.

νδ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. 51. De legisdoc. Christũ interrogante.54.

νε περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως.51. De quæstione domini.55.

νς περὶ τοῦ ταλαιπωρουμένου γραμματέων καὶ φαρισαίων De deploratione scribarum & pharisæorũ

φαρισαίων. 51.
μζ περὶ τῆς συντελείας. 54.
μη περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 56.
μθ περὶ τῶν δέκα παρθένων. 57.
ξ περὶ τῶν τὰ τάλαντα λαβόντων. 57.
ξα περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ. 58.
ξβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 60.
ξγ περὶ τοῦ πάσχα. 60.
ξδ περὶ τύπου μυστικοῦ. 61
ξε περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἰούδα. 62.
ξς ἄρνησις πέτρου. 64.
ξζ περὶ τῆς τοῦ ἰούδα μεταμελείας. 64.
ξη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 67.

pharisæorum. 56.
De consummatione. 57.
De die & hora. 58.
De decem uirginibus. 59.
De ijs qui talenta acceperunt. 60.
De aduentu Christi. 61.
De ea quæ unxit dominum unguento. 62.
De paschate. 63.
De typo mystico. 74.
De proditione Iudæ, 65.
Negatio Petri. 66.
De pœnitentia Iudæ. 67.
De petitione corporis domini. 68.

VITA SANCTI MARCI, PER DIVVM HIERONYMVM.

MArcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentē audierat, rogatus Rhomæ à fratribus, breue scripsit euāgeliū. Quod cū Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legēdum sua autoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierosolymitanus episcopus meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomā significans. Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse confecerat, p̄rexit Aegyptū, & primus Alexandriæ Christū annuncians, constituit ecclesiam, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplū sui cogeret. Deniq; Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primā ecclesiam adhuc Iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorū conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse cōmunia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

Capita

ΤΟΥ̃ ΚΑΤᾺ ΜΆΡΚΟΝ ΕὐΑΓΓΕ
ΛΙΟΥ̃ ΤᾺ ΚΕΦΆΛΑΙΑ.

α περὶ τοῦ δαιμονιζομένου. 72.
β περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 73.
γ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νό-
σων. 73.
δ περὶ τοῦ λεπροῦ. 73.
ε περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 74.
ϛ περὶ τοῦ τελώνου. 75.
ζ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 76.
η περὶ τῶν τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς. 76.
θ περὶ τοῦ σπόρου παραβολή. 78.
ι περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 80.
ια περὶ τοῦ λεγεῶνος. 80.
ιβ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώ-
γου. 81.
ιγ περὶ τῆς αἱμορροούσης. 81.
ιδ περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων διαταγῆς. 83.
ιε περὶ Ἰωάννου καὶ Ἡρῴδου. 83.
ις περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύ-
ων. 85.
ιζ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 86.
ιη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ
θεοῦ. 86.
ιθ περὶ τῆς συροφοινίσσης. 88.
κ περὶ τοῦ μογιλάλου. 88.
κα περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 89.
κβ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 89.
κγ περὶ τοῦ τυφλοῦ. 90.
κδ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 90.
κε περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 91.
κϛ τοῦ σεληνιαζομένου. 92.
κζ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων. 93.
κη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξε-
στιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 94.
κθ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος τὸν πλουσίου τὸν
κύριον. 95.
λ περὶ τῶν ἰακὼβ καὶ ἰωάννου. 96.
λα περὶ βαρτιμαίου. 97.
λβ περὶ τοῦ πώλου. 97.

λγ

CAPITA EVANGELII
SECVNDVM MARCVM.

De dæmoniaco. cap. 1.
De ſocru Petri. 2.
De curatis à uariis mor-
bis. 3.
De leproſo. 4.
De paralytico. 5.
De publicano. 6.
De habente manum aridam. 7.
De apoſtolorum electione. 8.
De ſemine parabola. 9.
De increpatione aquarum. 10.
De legione. 11.
De filia archiſynago-
gi. 12.
De muliere ſang. pfluuio laborãte. 13.
De apoſtolorum ordinatione. 14.
De Iohanne & Herode. 15.
De quinq; panibus, & duobus piſci-
bus. 16.
De ambulatione in mari. 17.
De tranſgreſſione præcepti
dei. 18.
De Syrophœniſſa. 19.
De balbo. 20.
De ſeptem panibus. 21.
De fermento phariſæorum. 22.
De cæco. 23.
De interrogatione in Cæſarea. 24.
De tranſformatione domini. 25.
De lunatico. 26.
De diſputãtibus, quis eſſet maior. 27.
De his qui interrogabant dñm, an lice-
ret cũ uxore diuortium facere. 28.
De diuite, qui dominum interroga-
bat. 29.
De filiis Zebedæi. 30.
De Bartimæo. 31.
De pullo. 32.

λγ	περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 98.	De ficu quæ exaruit.33.
λδ	περὶ ἀμνησικακίας.99.	De obliuione iniuriarum.34.
λε	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιε/ ρέων καὶ πρεσβυτέρων.99.	De principibus sacerdotum & seniori- bus,qui dominũ interrogabant. 35.
λς	περὶ τοῦ ἀμπελῶνος.99.	De uinea.36.
λζ	περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὸν κῆνσον.100	De his qui interrogabant occasiõe cen
λη	περὶ τῶν Σαδδουκαίων. 101.	De Sadducæis.38. (sus.37.
λθ	περὶ τοῦ γραμματέως. 101.	De scriba.39.
μ	περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 102.	De interrogatione domini.40.
μα	περὶ τὰ δύο λεπτά.102.	De uidua q̃ duo minuta obtulit.41.
μβ	περὶ συντελείας.103.	De consummatione.42.
μγ	περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας.104.	De die & hora.43.
μδ	περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ.105.	De ea quæ unxit dñm unguento. 44.
με	περὶ τοῦ πάσχα.105.	De paschate.45.
μς	περὶ παραδόσεως προφητεία.106.	De proditione prophetia.46.
μζ	ἄρνησις πέτρου.109.	Negatio Petri.47.
μη	περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.111.	De petitione corporis domini.48.

VITA SANCTI LVCAE PER DIVVM HIERONYMVM.

LVcas medicus Antiochensis,ut eius scripta indicant,Græci sermonis non ignarus fuit,sectator apostoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes,scripsit euangeliũ,de quo idem Paulus:Misimus,inquit, cum illo fratrem,cuius laus est in euangelio per omẽs ecclesias.Et ad Colossenses:Salutat uos Lucas medicus charissimus. Et ad Timotheum: Lucas est mecum solus.Aliud quoq; ædidit uolumen egregium,quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur,cuius historia usq; ad biennium Rhomæ commorantis Pauli peruenit,id est,usq; ad quartum Neronis annum.Ex quo intelligimus in eadem urbe librum esse compositum.Igitur περίοδους Pauli,& Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam,inter apocryphas scripturas computamus.Quale enim est,ut in diuiduus comes apostoli,inter cæteras eius res,hoc solũ ignorauerit? Sed & Tertulianus uicinus eorum temporum,refert presbyterum quẽdam in Asia ἀποστόλου apostoli Pauli,conuictum apud Iohannẽ,quod autor esset libri, & confessum se hoc Pauli amore fecisse,& ob id excidisse quidam suspicant̃,quotiescunq; in epistolis suis Paulus dicit iuxta euãgelium meum,de Lucæ significare uolumine. Et Lucam non solum ab apostolo Paulo didicisse euangelium,qui cum domino in carne non fuerat,sed à cæteris apostolis,quod ipse quoq; in principio sui uolumi nis declarat,dicẽs:Sicut tradiderũt nobis,qui à principio ipsi uiderũt, & ministri

fuerũt

fuerunt sermonis. Igitur euangelium, sicut audierat, scripsit. Acta uero apostolorum, sicut uiderat composuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem nō habens. Sepultus est Constantinopoli, ad quam urbem uicesimo Constantij anno, ossa eius cum reliquijs Andreæ apostoli translata sunt de Achaïa.

ΤΟΥ̃ ΚΑΤᾺ ΛΟΥΚΑ̃Ν ἘΥΑΓΓΕ ΛΊΟΥ ΚΕΦΆΛΑΙΑ.	CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM.
α̅ περὶ τῆς ἀπογραφῆς.119.	De censu.cap.1.
β̅ περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων.120.	De pastoribus in agro agentibus.2.
γ̅ περὶ σιμεών.121.	De Simeone.3.
δ̅ περὶ ἄννης προφήτιδος.121.	De Anna prophetissa.4.
ε̅ περὶ τοῦ γενομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην.123.	De uerbo quod factum est ad Iohannem.5.
ϛ̅ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην.123.	De ijs qui Iohannem interrogabāt.6.
ζ̅ περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ.125.	De tentatione Christi.7.
η̅ περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου.127.	De eo qui habebat spm̄ dæmonis.8.
θ̅ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 127.	De socru Petri.9.
ι̅ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων.127.	De curatis à uarijs morbis.10.
ια̅ περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων.128.	De captura piscium.11.
ιβ̅ περὶ τοῦ λεπροῦ.128.	De leproso. 12.
ιγ̅ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ.129.	De paralytico.13.
ιδ̅ περὶ λευὶ τοῦ τελώνου.129.	De Leui publicano.14.
ιε̅ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα.131.	De habente manum aridam. 15.
ιϛ̅ περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς.131.	De apostolorum electione.16.
ιζ̅ περὶ τῶν μακαρισμῶν.132.	Dx beatitudinibus.17.
ιη̅ περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου.134.	De Centurione.18.
ιθ̅ περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας.135.	De filio uiduæ.19.
κ̅ περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου.135.	De discipulis missis à Iohanne.20.
κα̅ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ.136.	De ea quæ unxit dn̄m unguento.21.
κβ̅ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος.137.	De eo q sementē faciebat parabola.22.
κγ̅ περὶ τῆς ὠνειμήσεως τῶν ὑδάτων.139.	De increpatione aquarum.23.
κδ̅ περὶ τοῦ λεγεῶνος.139.	De legione.24.
κε̅ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου.140.	De filia archisynagogi. 25.
κϛ̅ περὶ τῆς αἱμοῤῥοούσης.140.	De muliere sang.profluuio labo. 26.
κζ̅ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα.141.	De duodecim apostolis.27.
κη̅ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.142	De quinq; panib⁹ & duob⁹ piscib⁹.28.
κθ̅ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως.142.	De interrogatione domini.29.
λ̅ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου.143.	De transformatione. 30.
λα̅ περὶ τοῦ σεληνιαζομένου.144.	De lunatico.31.
λβ̅ περὶ τῶν διαλοιζομένων τίς μείζων.144	De disputantibus, quis esset maior.32.

λγ περὶ

De eo

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

λγ περὶ τοῦ μὴ συνεπομένου ἀκολουθεῖν.145.
λδ περὶ τῶν ἀναδεχθέντων ἐξομολόγησιν.146.
λε περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ.147.
λς περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς.147.
λζ περὶ Μάρθας καὶ Μαρίας.148.
λη περὶ προσευχῆς.148.
λθ περὶ τοῦ ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν.148.
μ περὶ τῆς ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπιφωνήσης φωνῆς.150.
μα περὶ τῶν αὐτόντων σημεῖον.150.
μβ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντος τὸν κύριον.151.
μγ περὶ τοῦ ταλαιπωρουμένου νομικοῦ.151.
μδ περὶ τῆς γυναικὸς τῶν φαρισαίων.152.
με περὶ τοῦ θέλοντος μερίσασθαι τὴν κληρονομίαν.153.
μς περὶ οὗ εὐφόρησεν ἡ χώρα.153.
μζ περὶ τῶν γαλιλαίων, καὶ τῶν ἐν τῷ σιλωάμ.156.
μη περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας.156.
μθ περὶ τῶν παραβολῶν.157.
ν περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι.157.
να περὶ τῶν εἰπόντος τῷ Ἰησοῦ τὰ Ἡρῴδου.158.
νβ περὶ τοῦ ὑδρωπικοῦ.158.
νγ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας.159.
νδ περὶ τῶν καλουμένων ἐν τῷ δείπνῳ.159.
νε παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου.169.
νς παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων.160.
νζ περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακράν.161.
νη περὶ τοῦ οἰκονόμου τῆς ἀδικίας.162.
νθ περὶ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ λαζάρου.164.
ξ περὶ τῶν δέκα λεπρῶν.165.
ξα περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ἀδικίας.167.
ξβ περὶ τοῦ φαρισαίου καὶ τοῦ τελώνου.167.
ξγ περὶ τῶν ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν Ἰησοῦν.168.
ξδ περὶ τοῦ τυφλοῦ.169.
ξε περὶ Ζακχαίου.169.
ξς περὶ τοῦ πορευθέντος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν.170.

CAPITA EVANGELII

De eo cui non permisit ut sequeretur.33.
De designatis Septuaginta.34.
De quæstione legisperiti.35.
De eo qui inciderat in latrones.36.
De Marta & Maria.37.
De oratione.38.
De habente dæmonium mutum.39.
De muliere q̃ de turba uocẽ extulit.40
De his qui signum petebant.41.
De pharisæo qui dominum inuitauerat.42.
De deploratione scribarum.43.
De fermento Pharisæorum.44.
De eo qui uolebat diuidere hæreditatem.45.
De eo cuius ager ferax fuit.46.
De Galilæis & ijs qui in Siloë &c.47.
De muliere quæ habebat spiritum infirmitatis.48.
De parabolis.49.
De eo qui quærebat, an pauci essent qui salutem consequerentur.50.
De eo qui dicebat Iesu de insidijs Herodis.51.
De hydropico.52.
Non amandos primos accubitus.53.
De inuitatis ad cœnam.54.
De ædificatione turris parabola.55.
De centum ouibus parabola.56.
De eo qui peregre profectus est in regionem longinquam.57.
De dispensatore iniquo.58.
De diuite & Lazaro.59.
De decem leprosis.60.
De iudice iniquo.61.
De pharisæo & publicano.62.
De diuite qui interrogauit Iesum.63.
De cæco.64.
De Zachæo.65.
De homine qui in regionẽ longinquã profectus est, ut acciperet sibi regnũ.66.

De ijs

ΤΟΥ̃ ΚΑΤᾺ ΛΟΥΚΑ̃Ν,	SECVNDVM LVCAM
ξζ περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνάς.170.	De his qui minas acceperunt.67.
ξη περὶ τοῦ πώλου.171.	De pullo.68.
ξθ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων.172.	De principibus sacerdotum & senioribus qui dn̄m interrogabant. 69.
ο περὶ τοῦ ἀμπελῶνος.172.	De uinea.70
οα περὶ τῶν ἐγκαθέντων διὰ τὸν κῆνσον.173.	De his q Christo insidiabant occasione
οβ περὶ τῶν Σαδδουκαίων.173.	De Sadducæis.72. (census.71.
ογ περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους.174.	De interrogatione domini aduersus pharisæos.73.
οδ περὶ τὰ δύο λεπτά.174.	De uidua quæ duo minuta obtulit.74.
οε περὶ συντελείας.175.	De consummatione.75.
οϛ περὶ τοῦ πάσχα.177.	De paschate.76.
οζ περὶ τῶν φιλονεικησάντων, τίς μείζων.178.	De cōtendentibus quis maior esset.77.
οη περὶ τοῦ ἐξαιτήσεως τοῦ Σατανᾶ.178.	De expetitione satanæ.78.
οθ ἐξουθένησις ἡρώδου.181.	Contemptus Herodis.79.
π περὶ τῶν κοπτομένων γυναικῶν.182.	De mulieribus dn̄m plangentibus. 80.
πα περὶ τοῦ μετανοήσαντος λῃστοῦ.183.	De latrone qui respuit.81.
πβ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 183.	De petitione corporis domini. 82.
πγ περὶ κλεόπα.184.	De Cleopa.83.

VITA SANCTI IOHANNIS PER DIVVM HIERONYMVM.

IOhannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangeliū, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam nō fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam hui⁹ scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, ꝓbauerit quidem textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est post carcerē Iohānis historiā texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, supioris temporis anteq̄ Iohānes clauderet in carcerē, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligenter quatuor euangeliorū uolumina legerint. Quæ res etiā διαφωνίαν, quæ uidet Iohannis esse cū cæteris, tollit. Scripsit aūt & unā epistolā, cuius exordiū est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, quod ꝑspeximus & man⁹ nostræ cōtrectauerūt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris ꝓbatur. Reliquæ aūt duæ, quarum principiū est: Senior electæ dominæ & natis eius, & sequentis, Senior Caïo charissimo, quem ego diligo in ueritate: Iohannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostēditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Iohānis euangelistæ esse, sup̄ qua re

cum

cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, disseremus. Quarto decimo igitur anno, secundam, post Neronem, persecutionem mouente Domiti ano, in Patmos insulam relegatus scripsit Apocalypsim, quam interpretantur Iu stinꝰ martyr & Hirenæꝰ. Interfecto aũt Domitiano, & actis eius ob nimiã crude litatem à senatu rescissis, sub Pertinace principe redit Ephesum, ibiq; usq; ad Tra ianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

ΤΟΥ̃ ΚΑΤᾺ ἸΩἈΝΝΗΝ ἐυαγγελίου τὰ κεφάλαια.

CAPITA EVANGELII secundum Iohannem.

α̅	περὶ τοῦ ἐν κανᾷ γάμου.192.	De nuptijs in Cana.cap.1.
β̅	περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τοῦ ἱεροῦ.193.	De eiectis è templo.2.
γ̅	περὶ νικοδήμου.193.	De Nicodemo.2.
δ̅	ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ.195.	Quæstio de purificatione.4.
ε̅	περὶ τῆ Σαμαρείτιδος.196.	De muliere Samaritana.5.
ϛ̅	περὶ τοῦ βασιλικοῦ.198.	De regulo.6.
ζ̅	περὶ τοῦ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντος ἐν τῆ ἀσθενείᾳ.199.	De eo qui triginta & octo annos tenebatur morbo.7.
η̅	περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.202.	De quinque panibus & duobus piscibus.8.
θ̅	περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου.203.	De ambulatione in mari.9.
ι̅	περὶ τοῦ ἐκ γεννητῆς τυφλοῦ.212.	De cæco à natiuitate.10.
ια̅	περὶ λαζάρου.217.	De Lazaro.11.
ιβ̅	περὶ τῆ ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 221.	De muliere quæ unxit dñm unguẽto.12.
ιγ̅	περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας.221.	De uerbis Iudæ.13.
ιδ̅	περὶ τοῦ ὄνου.221.	De asina.14.
ιε̅	περὶ τῶν προσελθόντων Ἑλλήνων.222.	De Græcorum aduentu.15.
ις̅	περὶ τοῦ νιπτῆρος.224.	De lauatione.16.
ιζ̅	περὶ τοῦ παρακλήτου.229.	De paracleto.17.
ιη̅	περὶ τῆ αὐτήσεως τοῦ κυριακοῦ σώματος.238.	De petitione corporis dominici.18.

ΒΙΌΣ ΤΟΥ ΑΓΙΌΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΌΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΌΝΙΟΝ.

Ματθαῖος ὁ καὶ λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος διὰ τοὺς ἐκ πριτομῆς πιστεύσαντας εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοουμένου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ἐστιν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ καισαρείας καὶ πρὰ παμφίλου μάρτυρος πρισπουδάστως κατασκευασθείσης. Ἐμοὶ δὲ πρὰ τῶν ναζωραίων τῶν ἐν βεῤῥοίᾳ τῆς συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια παρεχέθη τῆς τούτου μεταγραφῆς, δι' οὗ ἐστὶν ἀκριβῶς πεισθῆναι, ὡς ἔνθα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴ τε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴ τε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ καὶ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ, ἀφῶν τὰ δύο ἐστὶν ἐκεῖνα. ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου, καὶ ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΊΟΥ ΚΥΡΊΟΥ ΘΕΟΦΥΛΆΚΤΟΥ ΠΡΟΟΙΜΊΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΌΝ ΕΥΑΓΓΕΛΊΟΝ.

Οἱ μὲν οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ διὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν διάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματος ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο. καὶ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτῷ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς στόμα κατὰ στόμα. τοιοῦτος ἦν ὁ νῶε, ὁ ἀβραὰμ, ὁ ἰὼβ, ὁ μωϋσῆς. ἐπεὶ δὲ ἐσθένησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξιοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, δέδωκεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς, ἵνα κἂν διὰ τούτων ὑπομιμνήσκωντες, τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὲν ἀποστόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἔπεμψεν. ἐπεὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλον αἱρέσεις ἀναβλαστῆσαι καὶ τὰ ἤθη ἡμῶν διαφθαρῆναι, εὐδόκησε γραφῆναι τὰ εὐαγγέλια, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ πρασυρῶμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν αἱρέσεων, μηδὲ παντελῶς διαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλια, τυχὸν διότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην. τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅτ' ἂν λέγῃ ὁ κύριος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τὴν δὲ φρόνησιν, ὅτ' ἂν

πραινῇ

πδαιν̃, γίνεδε φρόνιμοι ὡς ὀι ὄφεις. πλὴν δε δικαιοσάυλω, ὅτ᾽ἂμ διδάσκῃ, καθὼς θέλει ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν ὀι ἄνδρωποι, κὴ ὑμεῖς ποιεῖτε ἀυτοῖς ὁμοίως. πλὴν δε σωφροσάυλω, ὅτ᾽ἂμ ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι ἀυτ̃ης, ἤδη ἐμοιχδυσεν ἀυτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ ἀυτ̃ου. κὴ ἄλλως δε τέσσαρα εἰσὶν τὰ ἐυαγγέλια.

Εὐαγγέλιον λέγετ᾽, διότι ἀγγέλια ἡμῖν πράγματα ἐυ κὴ καλῶς ἔχοντα, τυτέσιν ἀγαθὰ, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς ὐρανοὺς, καὶ ὑοδεσίαν δεῦ. ἀγγέλλ, ὅτι ἐυκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ἐπὶ τῇ κτήσῃ τύτων πᾶν ἀγαθῶν, ἢ δι᾽ ἰδίων καρδωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ δεῦ τηλικύτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. Τέσσαρες εἰσὶ ὀι ἐυαγγελισαί. τύτων δε ὀι μὲν δύο ματδαῖ☉ κὴ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τω χορ̃ υ πᾶν δώδεκα. ὀι δ᾽ δύο μᾶρκ☉ κὴ λυκᾶς, ἐκ πᾶν ἑβδομήκοντα. ἦν δε ὁ μᾶρκ☉ ἀκόλυθ☉ καὶ μαδητὴς πέτρυ, ὁ δε λυκᾶς παύλυ. ὁ τοίνυν ματδαῖ☉ πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ ἐυαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς τοὺς δι᾽ ἑβραίων πισεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τ̃ χρισ̃ ἀναλήψεως. μετέφρασε δε τον ἰωάννης ἀπ᾽ φὴ ἑβραΐδος γλώτ̃ης εἰς πλὴν ἑλλωίδα, ὡς λέγυσι. μᾶρκος δε μετὰ δέκα ἔτη τ̃ ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπ᾽ τω πέτρυ διδαχθείς. λυκᾶς δε μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰω ἄννης δε ὁ θεολογικώτατος μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγυσι γ̃ρ, ὅτι μετὰ τ̃ θάνατον ἐκείνων ὧν ἐγκαντῖ ἀυτ̃ῳ προσωλέχθημεν τὰ τρία ἐυαγγέλια, ἵνα ἴδῃ ἀυτὰ κὴ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς σωεγράφησαν. ὁ δε ἰδὼν ταῦτα κὴ φὴ ἀληδείας χάριν ὑπδαποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι πρ̃έλειψαν, ἀυτὸς ἀνεπλήρωσεν. ὅσα σωτόμως εἶπον, ἀυτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τῷ δικείῳ ἐυαγγελίῳ, διὸ κὴ ἀπ᾽ θεολογίας ἤρξατ᾽. ἐπεὶ γὰρ ὀι ἄλλοι ὐκ ἐμνήθησαν φὴ πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τω θεῦ λόγυ, αὐτὸς ἐθεολόγησε πρ̃ὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ τω θεῦ λόγος φιλὸς ἄνδρωπος εἶναι, τυτέσι δίχα θεότητος. Ματθαῖος δ᾽ πρὶ φὴ κ☉ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τω χρισ̃ διαλέγετ᾽. πρὸς γν τοὺς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκεῖ ἦν τ̀ μαθεῖν, ὅτι ἀπ᾽ ἀβραὰμ κὴ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χρισός. ἀναπαύετ᾽ γὰρ ὁ δι᾽ ἑβραίων πισεύσας, ὅτ᾽ἂμ πλησροφορηθ̃ῇ, ὅτι ἀπ᾽ δαβὶδ ἔσιν ὁ χρισός. Ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι ὀυκ ἦρκει εἰς ἐυαγελισ̀ής; ἄκυε τοίνυν ὅτι ἦρκει μὲν, ἀλλ᾽ἵνα δαχθῇ μᾶλλον ἡ ἀλήθια, διὰ τω τέσσαρες σωεχωρήθημεν γρά ψαι. ὅτ᾽ἂμ γν ἴδῃς τύτυς τοὺς τέσσαρας μὴ σωελθόντας, μηδὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλ᾽ἄλλον ἀλλαχ̃ ὄντας, εἶτα γράψαντας πρὶ πᾶν ἀυτ̃ῶν ὠῶν ἀφ᾽ ἑνὸς σόματος, ὐκ ἂν θαυμάσαις τ̀ τω ἐυαγελίυ ἀλήθειαν, κὴ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίυ ἐλάλησαν; κὴ μή μοι λέγε, ὅτι ὀυχ ὁμοφωνύσιν ἐν πᾶσιν. ἴδε γ̃ρ ἐν τίσιν ὀυχ ὁμοφωνύσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χρισός, ὁ δε, ὐχ ἦν ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δ᾽, ὅτι ὐκ ἀνέστη. ἀλλ᾽ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δ᾽, ὅτι ὐκ ἀνέστη, μὴ γένοιτο. ἐν γ̃ρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις κὴ κυριωτέροις ὁμοφωνύσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις ὀυ διϊωχθημεν, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίσοις δοκῶσι διαφέρειν; διὰ τυτο γν τω μᾶλλον ἀληθεύυσιν, ὅτι μὴ κ☉ πάντα ὡμοφώνησαν. ἐνομίθημεν γὰρ ἂν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβυλευσάμενοι, ἔγραψαν. νῦν δε ὁ πρ̃έλειψεν ὄυτος, ἔγραψεν ἐκεῖνος. κὴ διὰ τω δοκύσιν ἐν ὖσι διαφέρειν. κὴ ταῦτα μὲν ὕυτως.

Nouũ testa-

NOVVM TESTAMENTVM, AD GRAECAM VERITATEM, AC VETVstissimorum simul & emendatissimorum exemplarium Latinorum fidem, tum ad Orthodoxorum interpretationem, ac citationē denuo diligentissime recognitum, ab ERASMO ROTERODAMO, sacræ Theologiæ professore.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ. Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαάκ. Ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. Ἰούδας δὲ ἐγέννησε τὸν Φαρὲς καὶ τὸν Ζαρὰ ἐκ τῆς Θαμάρ. Φαρὲς δὲ ἐγέννησε τὸν Ἐσρώμ. Ἐσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀράμ. Ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἀμιναδάβ. Ἀμιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν Ναασσών. Ναασσὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Σαλμών. Σαλμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν Βοόζ, ἐκ τῆς Ῥαχάβ. Βοὸζ δὲ ἐγέννησε τὸν Ὠβήδ, ἐκ τῆς Ῥούθ. Ὠβὴδ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰεσσαί. Ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε

IBER generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahā. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob aūt genuit Iudam & fratres eius. Iudas autē genuit Phares & Zarā è Thamar. Phares autē genuit Esrom. Esrom aūt genuit Arā. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autē genuit Salmon. Salmon autē genuit Booz, è Rachab. Booz autem genuit Obed, è Ruth. Obed aūt genuit Iesse. Iesse aūt genuit

a

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT.

ΜΩΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

νησε τὸν δαβὶδ τὸν βασιλέα. Δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε τὸν σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου. Σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ροβοάμ. Ροβοὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιᾶ. Ἀβιᾶ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀσά. Ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. Ἰωσαφὰτ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωρὰμ. Ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ὀζίαν. Ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ. Ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἄχαζ. Ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐζεκίαν. Ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν μανασσῆ. Μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. Ἀμὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ἐπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος. μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ. Σαλαθιὴλ δὲ ἐγέννησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιούδ. Ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιακείμ. Ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ. Ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. Σαδὼκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχείμ. Ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ. Ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. Ἐλεάζαρ δὲ ἐγέννησε τὸν ματθάν. Ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. Ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ, τὸν ἄνδρα Μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χριστός. Πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπ' ἀβραὰμ ἕως δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. καὶ ἀπὸ δαβὶδ ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκατέσσαρες, καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος ἕως τοῦ χριστοῦ γενεαὶ δεκατέσσαρες. Τοῦ δὲ ἰησοῦ χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτούς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν παραδειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων. Ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαρίαμ τὴν γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ

τὸ ῥηθὲν

nuit Dauid regem. Dauid autem rex genuit Solomonem, ex ea quæ fuerat uxor Uriæ. Solomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abia. Abia autē genuit Asa. Asa autē genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram aūt genuit Hoziam. Hozias autē genuit Ioathā. Ioathā aūt genuit Achaz. Achaz autē genuit Ezeciam. Ezecias autē genuit Manasse. Manasses autem genuit Amon. Amon aūt genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechonian, & fratres eius in exilio Babyloni co. Porrò post exilium Babylonicum, Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim aūt genuit Azor. Azor aūt genuit Sadoc. Sadoc autem genuit Achin. Achin autem genuit Eliud. Eliud aūt genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Matthan. Matthan autē genuit Iacob. Iacob autē genuit Ioseph, maritū Mariæ, ex qua genitus fuit Iesus, ille q dicit Christus. Vniuersæ itaq; generatiōes ab Abrahā usq; ad Dauid, generationes quatuordecim: & à Dauid usq; ad demigrationē Babylonicā, generatiōes quatuordecim: & à demigratione Babylonica usq; ad Christū, generatiōes quatuordecim. Iesu uero Christi natiuitas sic habet Cum mater eius Maria desponsa esset Ioseph, priusq; cōgressi fuissent, deprehēsa est grauida è spū sctō. Porrò Ioseph maritus eius qm̄ erat iustus, & nolebat illā infamare, uoluit danculū ab ea diuertere. Hæc aūt cū is in animo uersaret, ecce angelus dñi in sōnis uisus est illi, dicēs: Ioseph fili Dauid, ne metuas adiūgere tibi Mariā uxorē tuā. Nā quod in illa cōceptū est, à spū sctō profectū est. Pariet aūt filiū, & uocabis nomen eius Iesū. Is em̄ saluū faciet ppl'm suū à pctis suis. Porrò totū hoc factū est, ut pficeretur

id quod

τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέοντος.
» ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ
» καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι με
θερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διερθεὶς
δὲ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέτα-
ξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέλαβε τὴν γυ-
ναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτε-
κε τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦν. *τοῦ δὲ ἰησοῦ γεννηθέν- ā
τος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις ἡρῴ-
δου τοῦ βασιλέως. ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατο-
λῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα λέοντες. ποῦ
ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδο-
μεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλ
θομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρῴδης ὁ
βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυμα μετ'
αὐτοῦ, καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς
καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' ε
3 αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. *οἱ δὲ εἶπον
αὐτῷ, ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας. οὕτως γὰρ
γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ βηθλε-
» ὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς
» ἡγεμόσιν ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται
» ἡγούμενος, ὃς ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν
ἰσραήλ. *τότε ἡρῴδης λάθρα καλέσας τοὺς μά
γους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαι
νομένου ἀστέρος, καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς βη
θλεέμ, εἶπεν. πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετάσα-
τε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγεί-
λατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω
αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπορεύ-
θησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατο-
λῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ
ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρη-
σαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες
εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας
τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν
αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν.
προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβα
νον, καὶ σμύρναν. καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄ-
ναρ, μὴ ἀναπάμψαι πρὸς ἡρῴδην, διὰ ἄλλης

id quod dictum fuerat à domino per pro-
phetam ita loquentem: Ecce uirgo erit præ-
gnans, & pariet filium, & uocabunt nomẽ
eius Emmanuel: quod si quis interpretetur
sonat, nobiscũ deus. Excitatus autẽ Ioseph
à somno, fecit ut iniunxerat sibi angelus do
mini: & adiunxit sibi uxorem suam, & non
cognouit eam, donec peperisset filium suũ
primogenitum, & appellauit nomen eius
Iesum. Cum autẽ natus esset Iesus in Be- 11
thleem ciuitate Iudææ, temporibus Hero-
dis regis, ecce magi ab oriẽte accesserũt Hie
rosolyma, dicentes: Vbi est ille, qui natus
est rex Iudæorum? uidimus enim illius stel
lam in oriente, & accessimus, ut adoremus
eum. Auditis autẽ his Herodes rex, turba-
tus est, & tota Hierosolymorum urbs cum
illo: & conuocatis omnibus pontificibus &
scribis populi, percõtatus est eos, ubi Chri-
stus nasceretur. At illi dixerũt ei: In Bethle-
em Iudææ. Sic enim scriptum est per pro-
phetam: Et tu Bethleem terra Iuda, nequa
quàm minima es inter principes Iuda. Ex
te enim mihi proditurus est dux, qui gu-
bernaturus est populum meũ Israël. Tum
Herodes clàm accersitis Magis, accurate q-
quisiuit ab illis, quo tempore stella apparu
isset. Et iussis ire in Bethleem, dixit: Profe-
cti illuc, accurate inquirite de puero. Vbi ue
ro inueneritis, renunciate mihi, ut & ego ue
niam & adorem illum. At illi audito rege,
profecti sunt: & ecce stella quam uiderãt in
oriente, præcedebat illos, donec progressa,
staret supra locũ in quo erat puer. Cũ autẽ
uidissent stellã, gauisi sunt gaudio magno
ualde. Et ingressi domum, inuenerunt pue-
rum cum Maria matre eius: & prostrati,
adorauerunt illum: & apertis thesauris su-
is, obtulerunt illi munera, aurum, & thus,
& myrrham: & oraculo admoniti, in so-
mnis, ne reuerterẽt se ad Herodẽ, per aliam

ὁδοῦ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ, λέγων. Ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως οὗ τελευτῆς Ἡρῴδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. Ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε Β
* Ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. Τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προ
* φήτου λέγοντος. Φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη, θρῆ
* νος καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς. Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ, λέγων. Ἐγερθεὶς, παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερθεὶς, παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρῴδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν, κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

3 * Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, παραγίνεται Ἰω- γ
γ άννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, καὶ λέγων. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ
κ ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥη
π θεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ
βοῶντος

uiam reuersi sunt in regionem suã. Digressis autem illis, ecce angelus domini apparet in somnis Ioseph, dicens: Surge & assume puerum ac matrem illius, & fuge in Aegyptum, & esto illic, donec dixero tibi. Futurũ est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdẽdum eum. Ille uero excitatus, assumpsit puerum & matrem eius noctu, & secessit in Aegyptum, & fuit illic usq; ad obitum Herodis: ut perficeretur quod dictum fuerat à domino per prophetam dicẽtem: Ex Aegypto uocaui filium meũ. Tum Herodes ubi uidit sibi illusum fuisse à Magis, indignatus est uehemẽter: ac missis satellitibus, interfecit omnes pueros, qui erant Bethleem, & in omnibus finibus Bethleemiticis, quotquot essent bimuli aut minores, iuxta tempus, quod exacte cognouerat ex Magis. Tunc perfectum est, quod dictum fuerat ab Hieremia propheta, cum ait: Vox in Rhama audita est, lamentatio, ploratus, & fletus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit cõsolationem admittere, propterea quod non sint. Cæterũ defuncto Herode, ecce angelus dñi in somnis apparet Ioseph in Aegypto, dicens: Surge & assume puerũ & matrẽ eius, & uade in terrã Israël. Defuncti sunt emi, qui quærebãt animã pueri. At ille surgẽs assumpsit puerũ & matrẽ illius, & uenit in terrã Israël. Verum cũ audisset Archelaũ regnare in Iudæa, loco Herodis patris sui, timuit illuc abire: sed oraculo admonitus in somnis, secessit in ptes Galilææ: ac profect⁹, habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth: ut impleretur, quod dictum fuerat per prophetas: Nazaræus uocabitur. In diebus illis, accedit Ioãnes Baptista, prædicans in deserto Iudææ, dicẽsq; Pœnitẽtiã agite uitæ prioris, in propinquo est enim regnũ cœlorum. Nam hic est ille, de quo dixit Hesaias propheta, q ait: Vox III

clamantis

βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. *Αὐτὸς
δὲ ὁ ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ τριχῶν
καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν
αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες, καὶ μέλι ἄγριον,
τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν ἱεροσόλυμα
καὶ πᾶσα ἡ ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ
ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ ἰορδάνῃ ὑπ'
αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
*Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας.
καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται
ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν
δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν
καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. *Ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς
μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μού ἐστιν. οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρί. *οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ
χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ
συνάξει τὸν σῖτον αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ
δὲ ἄχυρον, κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ. *τότε
παραγίνεται ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἐπὶ
τὸν ἰορδάνην πρὸς τὸν ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ ἰωάννης διεκώλυεν
αὐτὸν, λέγων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; *Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι. οὕτω γὰρ
πρέπον ἐστὶν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην. *τότε ἀφίησιν αὐτόν. καὶ βαπτισθεὶς
ὁ ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος. καὶ
ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδεν
τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν. καὶ ἰδοὺ φωνὴ
ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου
ὁ ἀγαπητὸς

clamantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Ipse uero Ioannes habebat indumentum suum è pilis camelorum, & zonam pelliceam circum lumbos suos. Porrò cibus illius erant locustæ, & mel syluestre. Tunc egressa est ad illum Hierosolyma, & tota Iudæa, totáque regio undique finitima Iordani, & baptizabãtur in Iordane ab illo, confitentes peccata sua. Cum uidisset autem multos ex pharisæis & sadducæis uenientes ad baptismum suum, dixit illis: Progenies uiperarũ, quis uobis submonstrauit, ut fugeretis à uentura ira? Facite igitur fructus, qui deceant pœnitentiam. Et ne sitis hac mente, ut dicatis intra uosipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quod possit deus facere, ut ex lapidibus his, filij surgãt ipsi Abrahæ. Iam uero & securis ad radicem arborũ posita est. Omnis igitur arbor, quæ nõ facit fructum bonum, excidítur, & in ignem mittitur. Ego quidem baptizo uos aqua ad pœnitentiam. At ille qui post me uenturus est fortior me est: cuius nõ sum idoneus ut calciamenta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni: cuius uentilabrum in manu ipsius, & repurgabit aream suam, & congregabit triticum suum in horreum, paleã autem exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanem, ad Iohannem, ut baptizaretur ab illo. At Iohannes prohibebat illum, dicens: Mihi opus est ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum: Omitte nunc. Sic enim decet nos, ut cõpleamus omnem iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus, ascẽdit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli & uidit spiritum dei descendentem tanquàm columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce uox de cœlis dicens: Hic est filius meus

ει ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.* τότε ὁ ἰησοῦς
β ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος,
πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας
ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαρά-
ις κοντα, ὕστερον ἐπείνασεν.* καὶ προσελθὼν
αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν. Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
εἰπέ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ
» ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγραπται. οὐκ ἐπ' ἄρτῳ
» μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ
» ῥήματι ἐκπορευομένῳ, διὰ στόματος θεοῦ.
τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς
τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ
» πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. Εἰ υἱὸς
» εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγρα-
» πται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖ-
ται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήπο
τε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη
» αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπει-
» ράσεις κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμ
βάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν
λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασι-
λείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ
λέγει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν
πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐ-
τῷ ὁ ἰησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται
» γάρ. κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ
ιϛ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις.* τότε ἀφίησιν αὐ-
ς τὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλ-
ιϗ θον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ.* Ἀκούσας δὲ ὁ
δ ἰησοῦς, ὅτι ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς
ιθ τὴν γαλιλαίαν,* καὶ καταλιπὼν τὴν να-
ϛ ζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς καπερναοὺμ τὴν
παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις ζαβουλὼν, καὶ
νεφθαλίμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου
τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ ζαβουλὼν καὶ
» νεφθαλὶμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ ἰορ-
» δάνου, γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ κα-
» θήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ
τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου,
κ φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς.* Ἀπὸ τότε ἤρξα-
ϛ το ὁ ἰησοῦς κηρύσσειν, καὶ λέγειν, μετανοεῖ-

τε, ἤγγικε

dilectus, in quo mihi bene complacitum est.

Tunc Iesus subductus fuit in desertum IIII
à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem esurijt. Et cum accessisset ad eum ille qui tentat, dixit: Si filius es dei, iube ut lapides hi panes fiant. At ille respondens, dixit: Scriptum est: Non solo pane uicturus est homo, sed omni uerbo quod egreditur per os dei. Tunc assumit illum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, dicitq; illi: Si filius es dei, præcipita te deorsum. Nam scriptum est: Angelis suis mandaturus est de te, ac manibus tollent te, ne quando impingas in lapidem pedem tuum. Dixit illi Iesus: Rursum scriptum est: Non tentabis dominum deum tuum. Rursum assumit illum diabolus in montem excelsum ualde, & commonstrat ei omnia regna mundi, & gloriam illorum. & dicit illi: Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus: Abi satana. Scriptum est enim: Dominum deum tuum adorabis, & illum solum coles. Tunc omittit illum diabolus. Et ecce angeli accedebant, ac ministrabant ei. Cum audisset autem Iesus, quod Iohannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta Nazareth, profectus habitauit in Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, ut impleretur quod dictum fuerat per Esaiam prophetam dicentem: Terra Zabulon & Neptalim iuxta uiam maris, ultra Iordanem, Galilæa gentium. populus qui sedebat in tenebris & umbra mortis, uidit lucem magnam, & qui sedebant in regione & umbra mortis, lux orta est eis. Ex eo tempore cœpit Iesus prædicare, & dicere: Resipiscite

τε, ἤγγικε ἡ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Περιπατῶν
δὲ ὁ Ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶ-
δεν δύο ἀδελφοὺς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέ-
τρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας
ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν ἡ ἁλιεῖς.
κα καὶ λέγει αὐτοῖς. *δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω
β ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθὲν τὰ
κβ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ προβὰς ἐκεῖθεν,
ς εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφοὺς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβε-
δαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ
πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, κα-
ταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐ-
τοὺς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πα-
κγ τέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ περιῆγεν
α ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν
ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγ-
γέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶ-
σαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.
καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συ-
ρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ, πάντας τοὺς
κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασά-
νοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ
σεληνιαζομένους, καὶ παραλυτικοὺς, καὶ ἐθερά-
πευσεν αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ δεκαπόλεως
κδ καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορ-
ι δάνου. *Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος
κε καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μα-
ε θηταὶ αὐτοῦ, *καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδί-
κς δασκεν αὐτοὺς, λέγων. *Μακάριοι οἱ πτωχοὶ
ε τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν ε
κζ οὐρανῶν. Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ
ε παρακληθήσοντες. *Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐ-
κη τοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. *Μακάριοι οἱ
ε πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι
κθ αὐτοὶ χορτασθήσοντες. *Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες.
ε ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσοντες. Μακάριοι οἱ καθαροὶ
τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψοντες. Μακάριοι
οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσοντες.
Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύ-
νης.

sipiscite, instat enim regnum cœlorum. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocabatur Petrus, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare (Nam erant piscatores) & dicit illis: Sequamini me, & faciam uos piscatores hominum. At illi relictis illico retibus, secuti sunt illum. Et progressus illinc, uidit alios duos fratres, Iacobum filium Zebedæi, & Iohannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua, & uocauit eos. At illi protinus relicta naui & patre suo, secuti sunt eum. Et circumibat totam Galilæam Iesus, docens in synagogis illorum, ac prædicans Euangelium regni, & curans omnem morbum, & omnem languorem in populo. Et dimanauit fama illius in totam Syriam. Et adduxerunt ad illum omnes male affectos, uarijs morbis ac torminibus contractos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanauitq; illos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ, à Galilæa ac Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis.

Cum uidisset autem turbas, ascendit in V
montem, & cum consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius: & postquàm aperuisset os suum, docebat illos, dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnũ cœlorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolationem accipiẽt. Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mũdo corde, quoniã ipsi deum uidebũt. Beati pacifici, quoniã ij filij dei uocabuntur. Beati qui persecutionem patiuntur propter iu-

λ νης. ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. *Μα-
ι κάριοι ἐστὲ, ὅτ' ἂν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξω-
σιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν
ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶ-
σθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς
λα πρὸ ὑμῶν. *Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ
ε τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐ-
δὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ κατα-
λβ πατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. *Ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς
β τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐ-
πάνω ὄρεως κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ
τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν
λυχνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ.
οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν
ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔρ-
γα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν
λγ τοῖς οὐρανοῖς. *Μὴ νομήσητε, ὅτι ἦλθον κατα-
ι λύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας. οὐκ ἦλθον
καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι. ἀμὴν δὲ λέγω ὑ-
λδ μῖν. *ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα
ε ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου
ἕως ἂν πάντα γένηται, ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν
τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδά-
ξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσε-
ται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν ποι-
ήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται, ἐν τῇ
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ἐὰν μὴ
περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν
γραμματέων καὶ φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθη-
τε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἠκούσα-
τε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς
ν δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ
λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς
δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακὰ, ἔνοχος
ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρὲ, ἔνο-
χος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν
οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσια-
θήριον, καὶ ἐκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου

ἔχει

stitiam, quoniam illorum est regnum cœlo-
rum. Beati estis, cum probra iecerint in uos
& insectati fuerint, & dixerint omne malũ
uerbum aduersus uos mentientes, propter
me. Gaudete & exultate, quoniam merces
uestra multa est in cœlis. Sic enim persecu-
ti fuerunt prophetas, qui fuerunt ante uos.
Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatus
fuerit, quo salietur? Ad nihil ualet ultra, ni-
si ut proijciatur foras, & conculcetur ab ho-
minibus. Vos estis lux mundi. Non potest
oppidum abscondi supra montem situm:
neque accendunt lucernam, & ponũt illam
subter modium, sed super candelabrum, &
lucet omnibus qui sunt in domo. Sic luceat
lux uestra coram hominibus, ut uideãt ue-
stra bona opera, glorificentq; patrem ue-
strũ, qui est in cœlis. Ne existimetis, quod
uenerim ad destruendam legem, aut pro-
phetas: imò non ueni ut destruam, sed ut
compleam. Amen quippe dico uobis, do-
nec prætereat cœlum & terra, iota unũ, aut
unus apex non præterierit ex lege, quoad
omnia facta fuerint. Quisquis igitur solue
rit unũ ex mandatis hisce minimis, & docu
erit sic homines, minimus uocabitur in re-
gno cœlorum. Quisquis autẽ fecerit & do-
cuerit, hic magnus uocabitur in regno cœ-
lorum. Dico enim uobis: Nisi abundauerit
uestra iustitia, plus quàm scribarũ & pha-
risæorum, non possitis ingredi in regnum
cœlorũ. Audistis quod dictũ sit ueteribus:
Non occides. Quisquis autem occiderit,
obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis,
quod quisquis irascitur fratri suo temere, ob-
noxius erit iudicio. Quicunq; uero dixerit
fratri suo rhaca, obnoxius erit cõcilio. Quis
quis aũt dixerit fatue, obnoxius erit gehen
næ incẽdio. Itaq; si obtuleris munus tuum
ad arã, & illic recordatus fueris, q̃ frater tuꝰ

habet

ἔχεται κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμ-
προσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον,
διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλ-
λθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. *ἴσθι εὐνοῶν τῷ
ε ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ
μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω
σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς
τὸν ἔσχατον κοδράντην. *ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη
ε τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ
ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς
σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ
σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς
γέενναν, καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει
σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπό σου. συμφέ-
ρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν.
» ἐρρέθη δέ, ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ,
» δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρε-
κτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι·
καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶ-
ται. πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,
» οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ
τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμό-
σαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος
ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν
ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα,
ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε
ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι,
μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι.
ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ οὔ. τὸ δὲ
περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. ἠκούσα-
» τε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ, καὶ
» ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν,
μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. *ἀλλ' ὅς τις σε
ε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέ-
ψον αὐτῷ

habet aliqd aduersum te, relinque illic munus tuū corā altari, & abi, prius reconcilieris fratri tuo, & tum ueniēs offer munus tuū. Habeto beneuolentiā cum aduersario tuo cito, dum es in uia cum illo: ne quādo te tradat aduersarius iudici, & iudex te tradat ministro, & in carcerem conīciaris. Amē dico tibi, nō exibis illinc, donec persolueris extremum quadrantē. Audistis quod dictū fuerit antiquis, Non cōmittes adulterium. At ego dico uobis, quod qcūq; aspexerit uxorem alterius, ad concupiscendum eam, iam adulterium cum ea cōmisit in corde suo. Quod si oculus tuus dexter obstaculo tibi fuerit, erue illū, & abīce abs te. Expedit eī tibi, ut pereat unū membrorū tuorū, ac nō totum corpus tuū conīciatur in gehēnā. Et si dextera tua manus obstiterit tibi, amputa eam, & proīce abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unū membrorū tuorum, ac nō totum corpus tuū conīciatur in gehennam. Dictū est aūt: Quicunq; repudiauerit uxorem suā, det illi libellū diuortij. At ego dico uobis, quod quisquis repudiauerit uxorem suā, nisi causa stupri, efficit ut illa sit adultera: & quicūq; repudiatā duxerit, adulteriū cōmittit. Rursum audistis, quod dictū fuerit antiquis, Non peierabis, sed pſolues domino ea quæ iuraueris. At ego dico uobis, ne iuretis oīno, neq; per cœlū, quia thronus dei est: neq; per terram, quia subselliū est pedū illius: neq; per Hierosolyma, quoniam ciuitas est magni regis: neq; p caput tuū iurabis, propterea quod nō potes unū pilum album, aut nigrū facere. Sed erit sermo uester, est est, non non. Porrò quod ultra hæc adiungitur, ex malo proficiscit. Audistis quod dictum fuerit, Oculū pro oculo, & dentem pro dente. At ego dico uobis, Ne resistatis malo: sed quisquis impegerit alapam in dexteram tuam maxillā, obuerte illi

λδ ι ἄρον ἀπὸ σοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς λαβεῖν. παντὶ δὲ αἰτοῦντί σε δίδου, καὶ ἀπαιτοῦντος τὰ σὰ μὴ ἀπαίτει. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. μα ε ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τέλειός ἐστιν. μβ ι προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρανοῖς. ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, προσεύξαι τῷ πατρί σου τῷ

τῷ

te illi & alteram, & ei qui te uelit in ius trahere, ac tunicam tuam tollere, permitte illi & pallium: & qui te adegerit ad miliarium unum, abito cum illo duo. Petēti abs te dato. & cupientem mutuum accipere, ne auerseris. Audistis quod dictū sit: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicū tuum. At ego dico uobis: Diligite inimicos uestros, bene precemini deuouētibus uos: benefacite ijs, qui uos odio prosequuntur: orate pro ijs, qui lædunt & infectant uos, ut sitis filij patris uestri, qui est in cœlis: qa solem suum exoriri sinit, super malos ac bonos, & pluuiam mittit super iustos & iniustos. Nam si dilexeritis eos, qui diligūt uos quod præmium habetis? Nónne & publicani idem faciunt? Et si complexi fueritis fratres uestros tantum, quid eximium facitis? Nónne & publicani sic faciunt? Eritis igitur uos perfecti, quemadmodum pater uester, qui est in cœlis, perfectus est.

Attendite ne eleemosynam uestram præstetis coram hominibus, quo spectemini ab illis. Alioqui præmium non habetis apud patrem uestrum, qui est in cœlis. Itaque cum præstas eleemosynam, ne tubis canatur ante te, quemadmodum hypocritæ faciunt in conciliabulis, & in uicis, ut glorificentur ab hominibus. Amen dico uobis, habent mercedem suam. Cæterum tu cum præstabis eleemosynā, nesciat sinistra tua quod facit dextera tua, ut sit tua eleemosyna in occulto: & pater tuus quī uidet in occulto, ipse reddet tibi in propatulo. Et cum oraueris, non eris quemadmodum hypocritæ. Nam illi solent in conciliabulis & in angulis platearum, stantes orare, quo conspicui sint hominibus. Amen dico uobis, quod habent mercedem suam. Tu uero tum oras, introito in conclaue tuum: & occluso ostio tuo, ora patrem tuum, qui est

VI.

in

ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.
με ε *Προσευχόμενοι δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ
οἱ ἐθνικοί. Δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ
αὐτῶν εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐ-
τοῖς, οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχε-
τε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. Οὕτως οὖν προ-
σεύχεσθε ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βα-
σιλεία σου. γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐ-
ρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπι-
οὐσιον, δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ
ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς
ὀφειλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς
εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονη-
ροῦ. ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ
μδ ς ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. *Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε
τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει
καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ
ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα
ὑμῶν. *Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡς
με ι οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ
πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώ-
ποις νηστεύοντες. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέ
χουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί
σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νί-
ψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων,
ἀλλὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ
ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀπο-
μς ι δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. *Μὴ θησαυρίζετε ὑ-
μῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶ
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι,
καὶ κλέπτουσιν. Θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυ
ροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου, οὔτε σὴς, οὔτε βρῶσις
ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσι-
σιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ
ρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
μζ ι *Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶ
μά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός

σου πονηρὸς

in occulto, & pater tuus qui uidet in oc-
culto, persoluet tibi in propatulo. Verum
orantes, ne sitis multiloqui, sicut ethnici.
Putāt enim fore, ut ob multiloquium su
um exaudiantur. Ne igitur efficiamini si
miles istorum. Nouit enim pater uester,
quibus rebus opus sit uobis, prius quàm
petatis ab illo. Ad hunc ergo modum
orate uos, Pater noster, qui es in cœlis, san
ctificetur nomen tuum. Veniat regnum
tuum, fiat uoluntas tua, quemadmodum
in cœlo, sic etiam in terra. Panem nostrū
quotidianum da nobis hodie, & remitte
nobis debita nostra, sicut & nos remitti
mus debitoribus nostris. Et ne inducas
nos in tentationē. Sed libera nos à malo.
quia tuum est regnum, et potentia, et gloria, in se
cula seculorum. Amen. Proinde, si remiseri
tis hominibus errata sua, remittet & uo-
bis pater uester cœlestis. Quod si non re
miseritis hominibus errata sua, nec pater
uester remittet errata uestra. Porrò cum
ieiunaueritis, ne sitis ueluti hypocritæ te
trici. Obscurant enim facies suas, quo per
spicuum sit hominibus ipsos ieiunare.
Amen dico uobis, habent mercedem su
am. Tu uero cum ieiunas, unge caput tu
um, & faciem tuam laua, ne conspicuum
sit hominibus te ieiunare, sed patri tuo,
qui est in occulto, & pater tuus qui uidet
in abdito, reddet tibi in propatulo. Ne
reponatis uobis thesauros in terra, ubi
erugo & tinea corrumpit, & ubi fures per
fodiunt ac furantur. Sed recondite uo
bis thesauros in cœlo, ubi neque erugo,
neque tinea corrumpit, & ubi fures non
perfodiunt, neque furantur. Nam ubi
fuerit thesaurus uester, illic erit & cor ue
strum. Lucerna corporis est oculus. Si igi
tur oculus tuus simplex fuerit, totum cor
pus tuum lucidum erit. Quod si oculus

tuus malus

σε πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ σκότος πόσον; * οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίητε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε. οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς; καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρεται αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε, καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες. τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς, ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. * μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε, ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν. * τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ

tuus malus fuerit, totum corpus tuū tenebrosum erit. Ergo si lumē quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ? Nemo potest duobus dñis seruire. Aut eī hunc habebit odio, & alterum diliget: aut huic adhærebit, & alterū negliget. Nō potestis deo seruire & māmonæ. Propterea dico uobis, ne sitis solliciti uitæ uestræ, qd esuri sitis, aut bibituri: neq; corpi uestro, quibus indumentis usuri. Nónne anima pluris est quàm cibus, & corpus pluris q̄ indumentum? Vertite oculos ad uolatilia cœli, quia nō serunt neq; metunt, neq; conuehunt in horrea, & pater uester cœlestis alit illa. Nónne uos longe præcellitis illa? Quis autem ex uobis sollicite cogitando, potest addere ad staturam suam cubitum unum? ac de indumento quid solliciti estis? Cognoscite lilia agri, quomodo crescant. Non laborant, neq; nent. Attamen (dico uobis) ne Solomonē quidem in uniuersa gloria sua, sic amictum fuisse. ut unū ex his. Quod si gramē agri, qđ hodie cū sit, cras in clibanū mittit, deus sic uestit, an nō multo magis uobis id faciet, ó parū fidētes? Ne sitis igit solliciti dicētes: Quid edemus, aut quid bibem?, aut qbus opiemur? Nā omnia ista gentes exquirūt. Nouit eī pater uester cœlestis q̄ opus habeatis his omnibus. Quin potius quærite primū regnū dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adīciētur uobis. Ne sitis igit solliciti in crastinū: nā crastinus dies curā habebit sui ipsius. Sufficit sua diei afflictio. nolite cōdēnare, ne cōdē nemini. Quo eī iudicio iudicatis, eo iudicabit de uobis, & qua mēsura metimini, ea metiēt uobis alī. cur aūt uides festucā q̄ est in oculo fratris tui, trabē aūt q̄ est in oculo tuo, nō aīaduertis? Aut quō dicis fratri tuo, sine eximā festucā ex oculo tuo, & VII.

ecce

ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκρι-
τὰ, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλ-
μοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ
κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.
Νϛ α *Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλλετε
τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοί-
ρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς
ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς.
Νγ ε *Αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ
εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς
γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει,
καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ
ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ
ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν
ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ
οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀ-
γαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ
Νσ ς μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς
δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; *πάντα
οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρω
ποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος
Νε ε γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. *Εἰσέλθετε
διὰ τῆς στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ
εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώ-
λειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς.
ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ
Νς ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ
ι εὑρίσκοντες αὐτήν. *προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν
ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς
ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύ-
Νζ ε κοι ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπι-
γνώσεσθε αὐτούς. *μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ
Νη ι ἀκανθῶν σταφυλὴν; ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦ-
κα; *οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρ-
πους καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον,
καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δέν-
δρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν: οὐδὲ
δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν.
πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκό-
Νθ γ πτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν
καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. *οὐ πᾶς
ὁ λέγων

ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita, eiſce prius trabem ex oculo tuo, & tum perſpicies, ut eximas feſtucam ex oculo fratris tui. Ne detis quod ſanctum eſt canibus: ne proieceritis margaritas ueſtras ante porcos, ne quando hi conculcent eas pedibus ſuis, & illi uerſi in uos lacerent uos. Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulſate & aperietur uobis. Quiſquis enim petit, accipit: & quicunq; quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. An quiſq; eſt ueſtrum homo, qui ſi filius eius petierit panem, lapidē daturus ſit illi? Aut ſi piſcem petierit, num ſerpentē porriget illi? Si uos igitur cum ſitis mali, noſtis dona bona dare filiis ueſtris, quanto magis pater ueſter, qui eſt in cœlis dabit bona, ſi poſtuletis ab ipſo? Omnia igit quæcunq; uolueritis ut faciant uobis homines, ſic & uos facite illis. Hæc enim eſt lex & prophetæ. Introite per arctā portam: quoniam lata eſt porta, & ſpacioſa uia, quæ abducit in exitium: multiq; ſunt qui ingrediuntur per illam. Quoniam anguſta eſt porta, & ſtricta uia, quæ abducit ad uitam, & pauci ſunt qui inueniunt illam. Cauete uero uobis à pſeudoprophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtitu ouium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces. A fructibus ipſorum agnoſcetis eos. Nunquid colligunt de ſpinis uuam? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit. Putris autem arbor, fructus malos facit. Non poteſt arbor bona, fructus malos facere: neque arbor putris, fructus bonos facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem cōiicitur. Igitur ex fructibus ipſorum agnoſcetis eos. Nō quiſquis

ὁ λέγων μοι κύριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέ-
λημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοί
ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ
τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ
ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν; καὶ τῷ σῷ
ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ
τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων
ὑμᾶς. ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμε-
ξα s νοι τὴν ἀνομίαν. * πᾶς οὖν ὅς μου ἀκούει μου
τοὺς λόγους τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώ-
σω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅς ᾠκοδόμησε τὴν
οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέ-
βη ἡ βροχή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευ-
σαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκεί-
νῃ, καὶ οὐκ ἔπεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν
πέτραν. καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους
τούτους, καὶ μὴ ποιῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσε-
ται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅς ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐ-
τοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον, καὶ κατέβη ἡ βροχή, καὶ
ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἐπνεύσαν οἱ ἄνεμοι καὶ
προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ
ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. * καὶ ἐγένετο, ὅτε
ξβ β ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξε-
πλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν
ξγ β ἔχων, καὶ οὐχ' ὡς οἱ γραμματεῖς. * κατα
βάντι δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθη-
σαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς
ἐλθὼν, προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε ἐὰν
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτει-
νας τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς λέ-
γων. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκα-
θαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέπρα. καὶ λέγει αὐτῷ
ὁ Ἰησοῦς. ὅρα μηδενὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε,
σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε
τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς μαρ-
ξδ γ τύριον αὐτοῖς. * εἰσελθόντι δὲ τῷ Ἰησοῦ ζ
εἰς Καπερναούμ, προσῆλθεν αὐτῷ ἑκα-
τόνταρχος παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέ-
γων. κύριε, ὁ παῖς μου βέβληται
ἐν τῇ οἰκίᾳ

dicit mihi domine, domine, introïbit in regnum cœlorum, sed qui fecerit uoluntatē patris mei, qui in cœlis est. Multi dicent mihi in illo die: Domine, domine, nónne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum dæmonia eiecimus? & per nomen tuum multas uirtutes præstitimus? Ac tum confitebor illis, nunquàm noui uos. Discedite à me, qui operamini iniquitatem. Omnis enim qui audit ex me sermones hos, & facit eos, adsimilabo illū uiro prudenti, qui ædificauit domum suam super petram, & descēdit imber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non est prostrata. Fundata enim fuerat super petrā. Et omnis qui audit à me sermones hos, & non facit eos, adsimilabitur uiro fatuo, qui ædificauit domū suam super arenam, & descendit imber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & deiecta est, & fuit ruina illi magna. Et factum est, ut cum finisset Iesus sermones hos, obstupuerint turbæ super doctrina illius. Docebat enim eos uelut habēs autoritatē, & nō sicuti scribæ.

Cum descendisset autem de monte secutæ sunt eū turbæ multæ: & ecce leprosus accedens, adorauit eum, dicens: Domine, si uelis, potes me mundare. protensáq; manu, tetigit illū Iesus, dicēs: Volo, mūdus esto, ac protinus mūdata fuit illius lepra. Et dicit illi Iesus: Vide, ne cui dixeris: sed abi, ostende teipsum sacerdoti, & offer munus, qđ iussit offerri Moses in testimoniū ipsis. Porrò cū ingressus fuisset Iesus Capernaum, adĳt eū centurio, obsecrās eū & dicēs: Domine, famulus meus decūbit

VIII

domi

η περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. θ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ πικοίλων νόσων. ι περὶ τῶν μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν.

ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτὸν, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος, ἔφη. Κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ δὲ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσ-
ξε ραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. * Λέγω δὲ ὑμῖν,
ε ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ, καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακὼβ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
ξϛ τῶν ὀδόντων. * Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκα-
ε τοντάρχῳ. ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.
ξζ * Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου η
β εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημμένην καὶ πυρέσσουσαν. καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς. καὶ ἠγέρθη, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. * Ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐ θ
τῷ δαιμονιζομένους πολλοὺς, καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως πληρωθῇ δὲ ῥηθὲν
» διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. αὐτὸς τὰς
» ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. Ἰδὼν δὲ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐ
ξη τὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. * Καὶ ι
ε προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα μου

domi paralyticus, ac grauiter discrutiat. Et dicit illi Iesus: Ego cum uenero medebor illi. Et respondens centurio, dixit: Domine, non sum idoneus, ut tectum meum subeas, imò tantum dic uerbum, & sanabitur famulus meus. Nã & ego sum homo alterius potestati subditus, & habeo sub me milites, & dico huic, uade, & uadit: & alteri, ueni, & uenit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cum audisset Iesus, admiratus est, & ait sequẽtibus se: Amen dico uobis, ne in Israël q̃dem tãtum fidei reperi. Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenturi sunt, & accumbẽt cum Abrahã & Isaac, & Iacob, in regno cœlorum: filij uero regni eijcientur in tenebras extremas, illic erit ploratus & stridor dẽtium. Et dixit Iesus centurioni: Abi, & quẽadmodũ credis, ita fiat tibi. Et sanatus est famulus eius in hora illa. Et cũ uenisset Iesus in domum Petri, uidit socrũ illius in lecto decumbentem, & febricitantẽ, tetigitq́ manum illius, & reliquit illam febris: & surrexit, ac ministrauit illis. Cum autem appetisset uespera, adduxerunt illi dæmoniacos multos, & eiecit spiritus uerbo, omnesq́ male habentes sanauit: ut impleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, cum ait: Hic infirmitates nostras suscepit, & morbos portauit. Cum uidisset autem Iesus turbas multas circum sese, iussit ut abirent in ulteriorem ripam: & cum adisset, unus scriba dixit ei: Præceptor, sequar te quocunque abieris. Et dicit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis non habet ubi caput reclinet. Alius de numero discipulorum suorum dixit ei: Domine, permitte mihi prius, ut abeam, & sepeliam patrem

ια περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. ιβ περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων. ιγ περὶ τῶν παραλυτικοῦ.

μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει
μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν
ξθ νεκρούς. * καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖ-
α ον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ
ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ,
ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμά-
των. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες
οἱ μαθηταὶ, ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες. κύριε,
σῶσον ὑμᾶς, ἀπολύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς.
Τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς, ἐ-
πετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ
ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι
ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος,
ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούου-
σιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν,
* εἰς χώραν τῶν γεργεσηνῶν, ὑπήντησαν
αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων
ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύ-
ειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ
ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες. τί ἡμῖν καί σοι Ἰη-
σοῦ ὑὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασα-
νίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη
χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες
παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες. Εἰ ἐκβάλλεις
ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέ-
λην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπά-
γετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες, ἀπῆλθον εἰς τὴν
ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶ-
σα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ
εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕ-
δασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον. καὶ ἀπελ-
θόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα, καὶ
τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ
πόλις ἐξῆλθεν εἰν συνάντησιν τῷ Ἰησοῦ, καὶ
ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν, ὅπως μετα-
βῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβὰς εἰς
τὸ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν
ο ἰδίαν πόλιν. * καὶ ἰδοὺ προσέφερον αὐ-
α τῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον.
καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν,
εἶπεν τῷ παραλυτικῷ. θάρσει τέκνον,
ἀφέωνταί

meum. At Iesus dixit illi: Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos.
ια Et cum esset ingressus nauim, secuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uero dormiebat. Et accedentes discipuli, excitauerunt illũ dicentes: Domine, serua nos, perimus. Et dicit illis: Quid timidi estis exigua præditi fiducia? Tunc excitatus, increpauit uentos & mare, & facta est tranquillitas magna. Homines uero admirabantur, dicentes: Qualis est hic, quia uenti quoque & mare obediunt illi? Et cum uenisset ad ulteriorem ripam, in regio-
ιβ nem Gergesenorum, occurrerũt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi: erant autem sæui supra modum, adeo ut nemo posset transire per uiam illam. Et ecce uociferabantur, dicentes: Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? uenisti huc ad cruciandum nos ante tempus? Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascens. Dæmones uero rogabant eum dicentes: Si eijcis nos, permitte nobis ut demigremus in gregem porcorum. Et ait illis: Abite. Illi uero egressi, abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum, per præceps in mare, & perierunt in aquis. Porrò qui pascebant, aufugerunt: & digressi in ciuitatem, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et ecce tota ciuitas exiuit in occursum Iesu. Et cum uidissent illum, rogabant, ut decederet à finibus suis.

Et ingressus nauem, traiecit ac uenit IX
ιγ in suam ciuitatem, & ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentem. Cúnque uidisset Iesus fidem illorum, dixit paralytico, Bono animo esto fili,
remittunt

ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδού τι-
νες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗ-
τος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς τὰς ἐν-
θυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖ-
σθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ
ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ ἁ-
μαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ
εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας. τότε λέγει
τῷ παραλυτικῷ. ἐγερθεὶς, ἆρόν σου τὸν κλί-
νιδιον, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς,
ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ
ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν
δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις.

οα β * καὶ παράγων ὁ ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρω ιδ
πον καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον ματθαῖ-
ον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει
οβ β μοι. καὶ ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ
ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ. καὶ
ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόν-
τες, συνανέκειντο τῷ ἰησοῦ, καὶ τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, ἔλεγον
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν
ογ β καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑ-
μῶν; * ὁ δὲ ἰησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς.
οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ'
οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί
ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐ γὰρ
ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς
εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρχονται αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέγοντες. διὰ τί ἡμεῖς
καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ
μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν αὐ-
τοῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ
νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν
ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅτ'
ἂν ἀπῇθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νη-
στεύσουσιν. οὐδεὶς ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥά-
κους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. αἴρει
γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου,
καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶ-

νον

remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quí-
dam è scribis dicebāt intra sese: Hic blas-
phemat. Et cum uidisset Iesus cogitatio-
nes illorum, dixit: Quare uos cogitatis
mala in cordibus uestris? Vtrum eī est
facilius dicere, remittuntur tibi peccata:
an dicere, surge & ambula? Vt autē scia-
tis, quod potestatē habeat filius homi-
nis in terra remittendi peccata. tunc dicit
paralytico: Surge, tolle tuum lectum, &
abi in domū tuā. Et ille surrexit, abiitq;
domū suā. Turbæ uero quæ uiderāt, ad
miratæ sunt, & glorificauerunt deū, qui
dedisset potestatē talem hominibus. Et
præteriens Iesus illinc, uidit hominē de-
sidentem ad teloniū, Matthæum nomi
ne: dicitq; ei: Sequere me. Atq; is surgēs
secutus est eum. Et factum est, ut Iesus
accumberet in illius ædibus. Et ecce mul-
ti publicani & peccatores, qui uenerant,
simul accubuerunt cum Iesu, & discipu-
lis illius. Cunq; id uidissent pharisæi, di-
xerunt discipulis eius: Cur cum publica-
nis & peccatoribus sumit cibum præce-
ptor uester? At Iesus ubi audiuit, dixit il
lis: Non opus habent hi, qui ualidi sunt
medico, sed qui male habent. Quin po-
tius ite & discite, quid sit illud, Misericor
diam uolo, & non sacrificium. Nō enim
ueni ad uocādum iustos, sed peccatores
ad pœnitentiā. Tunc adeunt eū discipu-
li Iohannis, dicentes: Quam ob causam,
nos & pharisæi ieiunamus plerūq;, disci
puli uero tui non ieiunant? Et dixit illis
Iesus: Num possunt filij sponsi lugere,
cīdiu cum illis est sponsus? Venient au
tem dies, cum tolletur ab eis sponsus, &
tunc ieiunabunt. Nullus immittit assu-
mentum panni rudis in ueste ueteri. Au
fert enim supplementū illius à uestimen
to, & peior ruptura fit. Neq; mittunt ui-

νον νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ βάλλουσι οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦνται. * ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ. ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, * ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες, ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.

num nouũ, in utres ueteres: alioqui rumpuntur utres, & uinũ effunditur, & utres pereunt. Sed mittunt uinũ nouũ in utres nouos, & utraq; simul seruãtur. Hæc cũ illis loqueretur, ecce primas quidã uenit & adorauit eum, dicens: Filia mea modo defuncta est, sed ueni, & impone manũ tuam super illam, ac uiuet. Et surgens Iesus secutus est eum, ac discipuli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriã uestimẽti illius. Dixerat enim intra sese. Si tantum tetigero uestimentũ illius, ero salua. At Iesus conuersus, ut uidit illam, dixit: Confide filia, fides tua saluã te fecit. Et salua facta fuit mulier à tempore illo. Et cum uenisset Iesus in ædes primatis, uidissetq; tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis: Secedite, non enim mortua est adulescentula, sed dormit. Et deridebant illum: Cum autem fuisset eiecta turba, introgressus tenuit manum illius, & surrexit adulescẽtula. Et emanauit rumor hic in totã terram illam. Et cum discederet illinc Iesus, secuti sunt illum duo cæci, clamantes, ac dicentes: Miserere nostri fili Dauid. At cum uenisset in ædes, adierunt illum cæci, & dicit illis Iesus: Creditis me hoc posse facere? Dicunt illi: Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum, dicens: Iuxta fidem uestram fiat uobis: & aperti sunt illorum oculi. Et intermi/natus est illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat. At illi cum abissent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa. Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmonia/cum, & eiecto dæmonio, locutus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicentes: Nunquàm apparuit sic in Israël.

Ac

οἱ δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν
ος δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ πε
ϛ ριῆγεν ὁ ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας, καὶ τὰς
κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ
τῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασι
λείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶ
οζ σαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ τοὺς
ς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν. ὅτι ἦσαν
ἐκλελυμμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβα
οη τα μὴ ἔχοντα ποιμένα. * τότε λέγει τοῖς
ε μαθηταῖς αὐτοῦ. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ
ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θε
ρισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θε
οθ ρισμὸν αὐτοῦ. * καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς ιβ
β δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξου
σίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκ
βάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νό
σον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδε
κα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα.
ωτ * πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ
β ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. ἰάκωβος ὁ τοῦ
ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. φί
λιππος καὶ βαρθολομαῖος, θωμᾶς καὶ μα
θαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἁλφαίου.
καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων
ο καναναίτης καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ πα
ραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστ
β λειν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς
ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν Σα
μαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον
πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου
ισραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες,
ωβ ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. * ἀσθε
β νοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νε
κροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν
ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυ
σὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς
ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδόν. μηδὲ δύο
χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον,
ωγ ἄξιος γὰρ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. * εἰς ἣν
β δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε,

τίς ἐν

At pharisæi dicebant: Per principem dæ
moniorum eiicit dæmonia. Et circumi
bat Iesus ciuitates omnes ac uicos, docēs
in synagogis illorum, & prædicans euan
gelium regni, & sanās omnem morbum
& omnem languorem in populo. Cum
uidisset autem turbas, affectu misericor
diæ tactus est erga illas, quod essent de
stituti, ac dispersi uelut oues, non haben
tes pastorem. Tunc dicit discipulis suis:
Ipsa quidem messis copiosa, cæterū ope
rarij pauci. Rogate igit dominū messis,
ut extrudat operarios in messem suam.
Et accersitis duodecim discipulis suis, x
dedit eis potestatē aduersus spiritus im
mundos, ut eiicerent eos, & sanarēt quē
uis morbū, & quēuis languorem. Porrò
duodecim apostolorū nomina sūt hæc:
Primus Simon, qui uocatur Petrus. Et
Andreas frater eius. Iacobus filius Ze
bedæi. Et Iohānes frater eius. Philippus
& Bartholomæus, Thomas & Matthæ
us, qui fuerat publicanus. Iacobus filius
Alphæi, & Lebbæus, cognomēto Thad
dæus, Simon Cananæus, & Iudas Iscari
otes, qui & prodidit illum. Hos numero
duodecim, emisit Iesus, quibus præcepe
rat dicens: In uiam gentium ne abieri
tis, & in ciuitatem Samaritanorum ne
ingrediamini, sed ite potius ad oues per
ditas domus Israël. Profecti autem præ
dicate dicētes: Appropinquauit regnum
cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mū
date, mortuos suscitate, dæmonia eiici
te: gratuito accepistis, gratuito date. Ne
possideatis aurum, neque argentum, ne
que æs in crumenis uestris, neque peram
ad iter, neq; binas tunicas, neq; calciamē
ta, neq; uirgam. Nam dignus est opera
rius cibo suo. Sed in quamcunq; ciuita
tem aut uicum fueritis ingressi, exquirite

τις ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν· κἀκεῖ μείνατε ἕως
πγ ε ἂν ἐξέλθητε. * εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπάσασθε αὐτήν· κἂν μὲν ἡ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν, ἐὰν δὲ
πε ς μὴ ἡ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς πάλιν ἐπιστραφήτω. * καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς μηδὲ
ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς
οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν
κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ γο-
μόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκεί-
πη νῃ. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβα-
ε τα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς
πζ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. * προ-
α σέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς, καὶ
ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε
ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ τοῖς
πη ἔθνεσιν. * ὅταν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς, μὴ
β μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε. δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε. οὐ
γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέ-
κνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. ⁋
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά
μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σω
πθ θήσεται. * ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν τῇ
πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀμὴν
γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς πό-
λεις τοῦ Ἰσραήλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
ς που. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκα
γ λον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ. ἀρ-
κετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδά-
σκαλος αὐτοῦ. καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύρι-
ος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζε-
β βοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκια-
κοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. * οὐ-
β δὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀπο-

καλυφθήσεται

qs in ea sit dignus, atq; illic manete donec exeatis. Cū aūt intrabitis domū, salutate illā: & siquidem fuerit domus digna, ueniat pax uestra sup illam. Sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et quicūq; non exceperit uos, neq; audierit sermones uestros, exeūtes ex ædibus, aut ciuitate illa, excutite puluerē pedum uestrorū. Amē dico uobis, Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhorū in die iudicij, cūq; ciuitati illi. Ecce ego emitto uos, uelut oues in medio luporum. Estote igit' prudentes, ueluti serpētes, & simplices sicut columbæ. Cauete autē ab illis hominibus, tradent enim uos in concilia, & in conciliabulis suis flagris cædent uos: quin & ad principes ac reges ducemini, propter me, in testimoniū ipsis ac gētibus. At cū tradiderint uos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini: dabitur em̄ uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Tradet autem frater fratrem in mortē, & pater filium: & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos: & eritis odio habiti ab omnibus propter nomen meū. Verū qui sustinuerit usq; ad finē, hic saluus fiet. Cum autem persecuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliā. Amē enim dico uobis, Non pambulaueritis omnes ciuitates Israēliticas, quin iā uenerit filius hominis. Non est discipulus supra præceptorem, neq; seruus supra dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præceptor ipsius: & ut seruus sit sicut dominus ipsius. Si ipsum patremfamiliâs uocauerunt Beelzebul, quanto magis domesticos illius? Ne igitur metuatis eos, Nihil enim est tectum, quod non sit re

tegendum

καλυφθήσεται, ὃ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθησέσεται.
ϛγ *Ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ
ε φωτὶ. Καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ
τῶν δομάτων. Καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀπο
κτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυνα
μένων ἀποκτεῖναι. Φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν
δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ σῶμα ἀ
πολέσαι ἐν γεέννῃ. Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσα
ρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται
ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. Ὑμῶν
δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι, ἠριθμη
μέναι εἰσίν. Μὴ οὖν φοβηθῆτε, πολλῶν στρου
θίων διαφέρετε ὑμεῖς. Πᾶς οὖν ὅς τις ὁμο
λογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ
ϛδ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. *Ὅς τις δ' ἂν
β ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρ
νήσομαι αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός
ϛε μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. *Μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλ
ε θον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐκ ἦλθον
βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἦλθον γὰρ
διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ
θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ νύμφην
κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώ
που, οἱ οἰκϊακοὶ αὐτοῦ. *Ὁ φιλῶν πατέρα
ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ
φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου
ἄξιος. Καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταῦρον αὐτοῦ
καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος.
ϛζ *Ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐ
γ τὴν, καὶ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνε
ϛη κεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. *Ὁ δεχόμενος
α ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμε
ϛθ νος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. Ὁ δε
ι χόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφή
του, μισθὸν προφήτου λήψεται. Καὶ ὁ δεχό
ρ μενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν
ς δικαίου λήψεται. *Καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα
τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον
ρα εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ
ι ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. *Καὶ ἐγένετο
ὅτε

tegendum: & nihil occultum, quin futurum sit ut sciat. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce. Et quod in aurē auditis, prædicate in tectis. Et ne metuatis uobis ab his qui occidūt corpus, animā autem nō possunt occidere. Sed metuite magis illum, q potest & animā & corpus perdere in gehēna. Nónne duo passerculi minuto asse uenêunt? & unus ex illis nō cadet in terram, sine patre uestro. Vestri uero etiā pili capitis om̄es numerati sunt. Ne igitur metuatis, uos pluris estis, q̄ multi passerculi. Omnis igit' qui cōfitebitur me corā hominibus, confitebor & ego illū corā patre meo, qui est in cœlis. Porrò quisquis negauerit me corā hominibus, negabo eum & ego corā patre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini quod uenerim ad mittendū pacē in terram. Non ueni ut mitterē pacem, sed gladium. Nā ueni ut dissidere faciam hominē aduersus patrem suū, & filiam aduersus matrē suam, & sponsam aduersus socrum suā. Et inimici hominis erūt, ij qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrem, aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amauerit filiū, aut filiā supra me, nō est me dignus. Et qui nō accipit crucem suam, ac sequitur me, non est me dignus. Qui inuenerit animā suam, perditurus est eam: & qui perdiderit animā suam mea causa, inueniet eā. Qui recipit uos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et qcūq; ad bibendū dederit uni ex pusillis his poculū aquæ frigidæ tantū nomine discipuli, Amen dico uobis, nō perditurus est mercedem suā. Et factū est XI

cum

ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. * Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτός γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστίν. * Ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω, ἀκουέτω.

* Τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδαρίοις ἐν ἀγορᾷς καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε.

cum finẽ feciſſet Ieſus mandandi duodecim diſcipulis ſuis, progreſſus eſt illinc ut doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum. Iohannes autem cum audiſſet in carcere facta Chriſti, miſſis duobus diſcipulis ſuis dixit illi: Tu es ille qui uenturus eſt, an alterum expectamus? Et reſpondens Ieſus dixit illis: Ite & renunciate Iohanni ea quæ auditis & uidetis. Cæci uiſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiũt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt euangelij nuncium. Et beatus eſt quiſquis non fuerit offenſus per me. Euntibus autem illis, cœpit Ieſus dicere turbis de Iohãne: Quid exiſtis in deſertum ut uideretis? Num arundinẽ quæ agitatur à uento? Age, quid exiſtis ut uideretis? Num hominem mollibus ueſtibus amictum? Ecce qui mollia geſtant, in domibus regum ſunt. At quid exiſtis uidere? Num prophetã? Certe dico uobis, & excellentiorem propheta. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto nuncium meum ante faciem tuã, qui præparaturus eſt uiam tuam ante te. Amen dico uobis, non exortus fuit inter eos, qui naſcuntur è mulieribus maior Iohanne Baptiſta. Attamen is qui minor eſt in regno cœlorum, maior illo eſt. Porrò à diebus Iohannis Baptiſtæ, uſq; ad hunc diẽ, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam omnes prophetæ, & ipſa lex, uſq; ad Iohannẽ prophetauerunt. Et ſi uultis recipere, ipſe eſt Helias ille, q uenturus erat. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Sed cui aſſimilabo generationem hanc? Similis eſt pueris, qui ſedent in foris, & acclamant ſodalibus ſuis, ac dicunt: Tibia cecinimus uobis, & nõ ſaltaſtis

ϛαδε. ἐθρηνήϛαμεν ὑμῖν, ϛ᾽ οὐκ ἐκόψαϛε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων, ϛ᾽ λέγουσιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.

ιη ε ιθ α *Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ μετενόησαν. οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί σοι βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ ϛ᾽ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ ϛ᾽ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναούμ, μὴ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ, ἕως ᾅδου καταβιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοί, ἔμειναν ἂν μέχρι ϕῆς σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σοδόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. κ α *Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ ϛ᾽ ϕῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. * πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, * καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις γινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. * Δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ᾽ ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ᾽ ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν. * Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ ἰησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπείνασαν, ϛ᾽ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, ϛ᾽ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόντες εἶπον αὐτῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν, ὃ οὐκ

stis lugubria cecinimus uobis, & non planxistis. Venit enim Iohannes, nec edens, nec bibens, & aiunt: Dæmonium habet. Venit filius hominis edens ac bibens, & dicũt: En hominem comedonem, & uini potorem, publicanis amicum, ac peccatoribus; & iustificata est sapientia à filiis suis. Tũc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus ædita fuerant plurimæ uirtutes ipsius, quod scelerũ eas nõ pœnituisset. Væ tibi Chorazín. Væ tibi Bethsaidan: quoniam si in urbe Tyri, aut Sidonis factæ fuissent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere scelerum suorum pœnitentiam egissent. Attamen dico uobis, Tyro & Sidoni, tolerabilius erit in die iudicij quàm uobis: & tu Capernaum, quæ es usq; ad cœlum exaltata, usq; ad inferos detraheris: quoniã si in Sodomis ædita fuissent uirtutes, quæ aditæ sunt in te, mansissent usq; ad hodiernũ diem. Veruntamen dico uobis, quod Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit: Gratias ago tibi pater, domine cœli & terræ, quod abscondens hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uolũtas apud te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo: & nemo nouit filium, nisi pater: neq; patrẽ quisquàm nouit, nisi filius, & cuicunque uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum commodum est, & onus meum leue est. In illo tempore, ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli uero illius esuriebant, & cœperunt uellere spicas, & comedere. At pharisæi cum uidissent dixerunt illi: Ecce discipuli tui faciunt, quod nõ

XII

ριε ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν αὐ
τοῖς, *οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν Δαβὶδ, ὅτε
ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλ
θεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τ
προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐτῷ
φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι
μόνοις. ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς
σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον
βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; λέγω δὲ ὑμῖν,
ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὧδέ ἐστιν. εἰ δὲ ἐγνώκει
τε, τί ἐστιν ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν
κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους. κύριος γάρ
ἐστι καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. καὶ
μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν
ριθ αὐτῶν, * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, τὴν χεῖρα κα
β ἔχων ξηρὰν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν λέγον-
τες, εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεύειν; ἵνα κα
τηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τίς ἔσται
ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ
ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον,
οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διά
φέρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε ἔξεστι τοῖς
σάββασι καλῶς ποιεῖν. τότε λέγει τῷ ἀν-
θρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου, καὶ ἐξέτεινε,
ριζ καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. *οἱ δὲ
δ φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβούλιον ἔλαβον
ριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. *ὁ δὲ
ι Ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν, καὶ ἠκο-
λούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπ-
ευσεν αὐτοὺς πάντας, καὶ ἐπετίμησεν αὐ-
τοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέ
γοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν ᾑρετισάμην, ὁ ἀγα-
πητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου.
θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ κρίσιν
τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐδὲ κραυ
γάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις
τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον
οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει,
ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν, καὶ
ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.

quod non licet facere in sabbato. Ille uero dixit eis: Non legistis quid fecerit Dauid, cum esuriret ipse, & qui erant cum illo? Quomodo ingressus sit in domum dei, & panes propositionis ederit, quos ipsi non licebat edere: neq; ijs qui cum illo erant, nisi sacerdotibus solis. Aut non legistis in lege, quod sabbatis sacerdotes in templo sabbatum prophanant, & crimine uacant? Dico autem uobis, quod templo maior est hoc in loco. Quod si sciretis quid sit, Misericordiam uolo, & non sacrificium, nequaquàm condēnassetis insontes. Nam dominus est & sabbati, filius hominis. At progressus illinc, uenit in synagogam illorum, & ecce homo erat, manū habens aridam: & interrogabant illum, dicentes: Licét ne sabbatis curare? ut accusarent eū. At ille dixit eis: Quis erit ex uobis homo, qui habebit ouē unā, & si ea inciderit sabbatis in foueam, nónne apprehendet illam & eriget? Quanto igitur præstantior est homo oue? Licet igitur sabbatis beneficio afficere. Tunc dicit homini: Extende manum tuam: & is extendit ac restituta est sanitati, sicut altera. Porrò pharisæi egressi, ceperunt consilium aduersus eum, quomodo illum perderent. At Iesus ubi nouisset, secessit illinc, secutæq; sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos omnes, & interminatus est illis, ne se facerent manifestum: ut compleretur quod dictum erat per Esaiam prophetam, qui ait: Ecce filius meus, quem elegi: dilectus meus, in quo sibi bene complacuit anima mea. Ponam spiritum meum super illum, & iudicium gentibus annunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet quisquàm in plateis uocem eius. arundinem comminutam, non confringet, & linū fumigans non extinguet, donec eiciat ad uictoriam iudicium: & in nomine illius gentes sperabunt.

Tunc

ριθ ε *Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν. * καὶ ἐξίσαντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μήτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς δαβίδ; * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. * εἰδὼς δὲ ὁ ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται. καὶ πᾶσα πόλις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσεται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἔσονται κριταί. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. * ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ἐκ γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ. * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει ἀγαθὰ· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ, ἐκβάλλει πονηρὰ

κβ Tunc adductus est ad eum, qui dæmonio agitabatur cæcus, ac mutus, & sanauit illum, ita ut cæcus ac mutus, & loqueretur & cerneret. Et obstupuerũt omnes turbæ, dicebantq; Num hic est ille filius Dauid? At pharisæi cum audissent dicebant: Hic non eijcit dæmonia, nisi præsidio Beelzebul principis dæmoniorũ. Iesus autem cum sciret cogitationes illorũ, dixit illis: Omne regnũ diuisum aduersus seipsum desolatur, & omnis ciuitas, aut domus diuisa aduersus seipsam, non stabit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus seipsum diuisus est. Quomodo igit stabit regnum illius? Et si ego præsidio Beelzebul eijcio dæmonia, filij uestri cuius præsidio eijciunt? Propterea ipsi iudicabunt de uobis. Quod si spiritu dei ego eijcio dæmonia, ergo peruenit ad uos regnum dei. Alioqui quomodo potest ali quis intrare domum potentis, & uasa illius diripere, nisi prius uinxerit potentẽ, & tunc domũ illius diripiet? Qui nõ est mecum, aduersum me est: & qui nõ congregat mecum, spargit. Propterea dico uobis: Omne peccatum & conuitium remittetur hominibus, at conuitium in spiritum, nõ remittetur hominibus. Et quicunque dixerit uerbum aduersus filium hominis, remittetur illi. Qui autem dixerit aduersus spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in præsenti seculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonã, & fructum eius bonum, aut facite arborem uitiosam, & fructũ illius uitiosum. Nam è fructu arbor agnoscitur. Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Siquidẽ ex abũdantia cordis os loquitur. Bonus homo è bono thesauro cordis, expromit bona: & malus homo ex malo thesauro depro

κγ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον.

ρκϛ λει πονηρὰ. * Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα
ι ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
δώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν
ρκζ λόγων σου καταδικασθήσῃ. * Τότε ἀπεκρίθη
ε σάν τινες τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων λέ-
ρκη γοντες. * Διδάσκαλε, θέλομεν ἀπό σου ση-
ε μεῖον ἰδεῖν. * Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζητεῖ,
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖ-
ον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν ἰωνᾶς
ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ τρεῖς
νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ
καρδίᾳ τῆς γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύ-
κτας. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρί-
σει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦ-
σιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰω-
νᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. Βασίλισσα νό-
του ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενε-
ᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν πράτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
σολομῶντος. καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶντος
ρκθ ὧδε. * Ὅτ' ἂν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ε ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύ-
δρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
ρίσκει. Τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου
ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχολάζον-
τα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε
πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ
ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ,
καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ
ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρονα τῶν
πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ
ρλ πονηρᾷ. * Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
β ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μητὴρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱ-
στήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶπε
δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελ-
φοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι λαλῆ-
σαι. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι αὐ-
τῷ. Τίς ἐστιν ἡ μητήρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν οἱ
ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἐπὶ τοὺς

mit mala. Sed dico uobis, quod de quo-
cunq; uerbo ocioso, quod locuti fuerint
homines, reddituri sunt rationem in die
iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis,
& ex dictis tuis condemnaberis. Tunc in
terrogauerunt eum quidam è scribis ac
κγ pharisæis, dicentes: Præceptor, uolumus
ex te signum uidere. At ille respondēs di
xit illis: Generatio praua & adultera si-
gnum quærit, & signum non dabitur il-
li, nisi signum Ionæ prophetæ. Quemad
modum enim fuit Ionas in uētre ceti tri-
bus diebus, ac tribus noctibus, sic erit fi-
lius hominis in corde terræ, tribus dieb9
& tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgēt
in iudicio, cum generatione hac, & con-
demnabūt eam, quod ipsi resipuerint ad
prædicationem Ionæ. Et ecce plus quàm
Ionas est hoc loco. Regina Austri surget
in iudicio cum generatione hac, & con-
demnabit eam, quod uenerit à finibus
terræ, ad audiendam sapientiam Solo-
monis. Et ecce plus quàm Solomon est
in hoc loco. Cum autem immundus spi-
ritus exierit ab homine, perambulat per
arentia loca, quærens requiem, & non in-
uenit. Tunc dicit, reuertar in domū meā,
unde exiui: & cum uenerit, reperit eā ua-
cantem, & scopis purgatam, atque orna-
tam. Tunc abit, & adiungit sibi septem
alios spiritus sceleratiores se, & ingressis
inhabitat illic: & fiūt postrema hominis
illius, peiora primis: sic erit & generatio-
ni huic peruersæ. Cum autem adhuc lo-
queretur turbis, ecce mater & fratres eius
stabant foris, quærētes ei loqui. Dixit au
tem illi quidam: Ecce mater tua & fratres
tui foris stant, quærentes tibi loqui. At il
le respondens dixit ei, qui sibi renunci-
auerat: Quæ est mater mea, aut qui
sunt fratres mei? Et protensa manu sua
in

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μητήρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ὅστιν. * ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείρειν, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλὴν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπόν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται, * ὃς γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνίουσιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία ἡσαΐου ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μή ποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς

in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quiſquis enim fecerit uoluntatem patris mei, qui eſt in cœlis, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.

In die uero illo, egreſſus Ieſus è domo, ſedit iuxta mare, & congregatæ ſunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipſe nauim ingreſſus ſederet, & uniuerſa turba in littore ſtabat. Ac dicebat illis multa per ſimilitudines, dicens: Ecce exijt qui ſeminabat ad ſeminandum: & cum ſeminaret, alia quidem ceciderunt iuxta uiã, & uenerunt uolucres, ac deuorauerũt ea. Alia uero ceciderunt in loca ſaxoſa, ubi non habebãt multum terræ, & protinus exorta ſunt, propterea quod non haberent profunditatem terræ: cum autẽ exortus eſſet ſol, exuſta ſunt: & quia nõ habebant radicem, exaruerunt. Alia rurſus ceciderunt in ſpinas, & inſurrexerũt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea. Alia uero ceciderũt in terram bonam, & dederunt fructum: aliud quidem centuplum, aliud uero ſexagecuplum, aliud uero trigecuplũ. Qui habet aures ad audiendũ, audiat. Et adeuntes diſcipuli, dixerũt illi: Quare per parabolas loqueris illis? At ille reſpondens dixit eis: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non eſt datum. Quiſquis enim habet, dabitur illi, & reddetur abundantior. Quiſquis autẽ non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea p parabolas loquor illis: quia uidentes non uident, & audientes non audiunt, nec intelligunt. Et completur in illis prophetia Eſaiæ, quæ dicit: Auribus audietis, & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non cernetis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos occluſerunt, ne quando uiderent

XIII

» ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ
» καρδίᾳ συνϊῶσι, καὶ ὠπιστρέψωσι, καὶ ἰά-
ρλδ σωμαι αὐτούς. * Ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφ-
ε θαλμοὶ, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν,
ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολ-
λοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν
ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ
ρλε ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * Ὑμεῖς οὖν
β ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος.
Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλεί-
ας, καὶ μὴ συνϊέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς,
καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτοῦ. οὗτός ἐστι ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπα-
ρείς. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεὶς, οὗτός
ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς με-
τὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτὸν, οὐκ ἔχει δὲ
ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν.
γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν
λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς
ἀκάνθας σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον
ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου,
καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν
λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ
τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρεὶς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν
λόγον ἀκούων καὶ συνϊὼν, ὃς δὴ καρπο-
φορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατὸν, ὁ δὲ ἑξή-
ρλς κοντα, ὁ δὲ τριάκοντα. * Ἄλλην παρα-
ι βολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὡμοιώ-
θη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπεί-
ροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ,
ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλ-
θεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια
ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε
δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, καὶ καρπὸν ἐ-
ποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια. προσελ-
θόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶ-
πον αὐτῷ. κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔ-
σπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει
τὰ ζιζάνια; Ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρω-
πος τοῦτο ἐποίησεν. Οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον
αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξω-
μεν

oculis, & auribus audirent, & corde intelligerent, & conuertantur, & sanem illos. Vestri uero beati sunt oculi, quia uident: & aures uestræ, quia audiunt. Amē enim dico uobis, quod multi prophetæ & iusti desiderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt. Vos igitur audite parabolam seminantis. Cum quiuis audit sermonem regni, & non intelligit, uenit ille malus, & rapit id quod seminatum est in corde illius: hic est qui iuxta uiam seminatus fuit. At qui in petricosa semē iactum exceperat, hic est, qui uerbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud: uerum non habet radicem in semet ipso, sed temporarius est. Porrò cum inciderit afflictio, aut persecutio propter sermonem, continuo offenditur. At qui in spinas semen exceperat, hic est, qui uerbum audit: & cura seculi huius, deceptióque diuitiarum suffocat sermonem, & infrugifer redditur. Cæterum qui in terram bonam excepit semen, hic est, qui sermonem audit & intelligit, qui denique fructum quoque reddit ac facit, alius quidem centuplum, alius uero sexagecuplum, alius uero trigecuplum. Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Assimilatum est regnum cœlorum homini seminanti bonum semen in agro suo: sed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & seminauit zizania inter triticum, abijtq́ꝫ. Cum autē germinasset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autē serui patrissamiliâs, dixerūt illi: Domine, nónne bonum semē seminaras in tuo agro? unde igitur habet zizania? Ille uero dixit illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autē dixerunt illi: Vis igit' abeamus & colligamus

μεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη. οὔ, μήποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον, ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά. τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερόν μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί. καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * Ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι ἀπεκεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. * τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ καίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας

mus ea? At ille dixit. Non, ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cum illis & triticum: sinite pariter crescere utraque usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & colligate ea in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis, dicēs: Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo seminauit in agro suo, quod minimū est omnium seminum. Cæterum ubi excreuerit maximum est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uolucres cœli, & nidulentur in ramis illius. Aliam parabolam dixit illis: Simile est regnū cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Hæc omnia locutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil locutus est illis: ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam, qui ait: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domum Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes: Explica nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis: Qui seminat bonum semen, est filius hominis: ager autem est mundus. Porrò bonum semen, ij sunt filij regni: zizania uero sunt, filij illius mali: inimicus autem qui seminat ea, est diabolus: messis uero, consummatio seculi est: messores autem, angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi huius. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent

ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας, ὃς εὑρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγούσῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβαλον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφορίουσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. συνήκατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο πᾶς γραμματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅς τις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.

ρμα α *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ λέγεται Μαρίαμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωσῆς καὶ Σίμων καὶ Ἰούδας

è regno illius om̃ia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis: ibi erit ploratus, stridórque dentium. Tunc iusti fulgebunt ut sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum, simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quem repertum homo abscondidit: & præ gaudio quod habet super eo, abit: & omnia quæcunque habet, uendit, ac mercatur agrum illum. Rursum, simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærẽti pulchras margaritas: qui cum inuenerit unam preciosam margaritam, abiens uendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod cum impletum fuisset, subduxerunt in littus: & sedentes collegerunt quæ bona sunt in uasa: quæ uero mala, foras abiecerunt. Si futurum est in consummatione seculi: uenient angeli, & segregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis, illic erit ploratus & stridor dentium. Dicit illis Iesus: Intellexistis hæc omnia? Dicũt illi: Etiam domine. At ille dixit illis: Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, similis est homini patrifamiliâs, qui depromit è thesauro suo noua & uetera. Et factum est, ut cum finisset Iesus sermones hos, digrederetur illinc. Et cum uenisset in patriam suam, docuit in synagoga illorum, ita ut stuperent ac dicerent: Vnde huic sapientia hæc & uirtutes? Nónne hic est ille fabri filius? Nónne mater eius uocatur Mariã, & fratres eius Iacobus & Ioses & Simon & Iudas

δας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ὑμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

ϛμβ α * Ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

ϛμγ β * Ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ.

ϛμδ β * Ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας τὸν ἰωάννην ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο εἰς φυλακὴν διὰ ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης. οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

ϛμε ϛ * Γενεσίοις δὲ ἀγομένοις τοῦ ἡρῴδου, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρωδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ. ὅθεν μετ' ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς. δός μοι φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κορασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό. καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ ἰησοῦ. * καὶ ἀκούσας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀῤῥώστους αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γενομένης,

ϛμς γ

ϛμζ α

προσῆλθον

das? & ſorores illi? nónne omẽs apud nos ſunt? Vnde igitur huic hæc omẽia? Et offendebãtur ſuper eo. Ieſus autem dixit illis: Non eſt propheta expers honoris, niſi in patria ſua, & domo ſua. Et nõ ædidit illic uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

In illo tẽpore audiuit Herodes tetrarcha famam Ieſu, & dixit famulis ſuis: Hic eſt Iohãnes Baptiſta, is ſurrexit à mortuis, & ideo uirtutes agũt in illo. Nam Herodes ceperat Iohannem & uinexat, ac poſuerat in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui. Dicebat enim illi Iohannes: Non licet tibi habere eam. Et cum uellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Cum autem celebraretur natalis Herodis, ſaltabat filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cũ iureiurando pollicitus eſt, ſe daturũ illi quicqd peteret. At illa prius inſtructa à matre ſua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Iohannis baptiſtæ. Et indoluit rex: attamen propter iuſiurandum & eos qui ſimul accumbebant iuſſit ei dari: & miſſis carnificibus, amputauit caput Iohãnis in carcere: & allatum eſt caput eius in patina, datumq; eſt puellæ, atq; illa obtulit matri ſuæ. Et acceſſerunt diſcipuli eius, & ſuſtulerũt corpus, ac ſepelierunt illud: abieruntq; & renũciarunt Ieſu. Id cum audiſſet Ieſus, ſeceſſit illinc in naui ad deſertum locũ ſeorſim. Et cum audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum itinere pedeſtri relictis urbibus. Et egreſſus Ieſus uidit multam turbam: & tactus eſt affectu miſericordiæ erga illos, ſanauitq; ex illis qui male ualebant. Porrò cum appetiſſet ueſpera,

XIIII

κε

c 4 adierunt

κϛ περὶ τῶν ε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.

προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ κϛ ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. * ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος, τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν κϛ θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε

κϛ περὶ τῶν ε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.

EVANGELIVM

adierunt eum discipuli ipsius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam praeterijt, Dimitte turbas, ut abeant in uicos, & emant sibi cibaria. At Iesus dixit illis: Non est illis necesse ut abeant, date illis uos quod edant. At illi dicunt ei: Non habemus hic nisi quinq; panes, & duos pisces. Ille uero dixit: Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptisque quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis, benedixit. Et cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & saturati sunt: & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederant fuere uiri fermè quinquies mille, praeter mulieres ac pueros. Et statim compulit Iesus discipulos suos, ut conscenderent nauim, & praecederent se in ripam ulteriorem, donec dimisisset turbas. Ac dimissis turbis, ascēdit in montem solus ad orādum. Cum autem aduenisset uespera, solus erat illic. Cæterū nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab undis, nam uētus erat aduersus. Quarta autē noctis uigilia abiit ad illos Iesus, ambulans super mare: & ubi uidissent eum discipuli super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Spectrum est, ac præ metu exclamauerūt: sed statim locutus est illis Iesus, dicens: Bono animo este, Ego sum, ne terreamini. Respondēs autem illi Petrus, dixit: Domine, si tu es, iubeto me ad te uenire super aquas. At ille dixit: Veni. Et cū descendisset è naui Petrus, ambulabat super aquas, ut iret ad Iesum. Cæterum cum uideret uentum ualidum, territus est: & cum cœpisset demergi,

ἔκραξε

damauit

ἔκραξε λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ ὁ
Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐ-
τοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδί-
σασας; * καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον,
ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ,
ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγοντες,
ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * καὶ διαπεράσαντες,
ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέτ. καὶ ἐπι-
γνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου,
ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην,
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς
ἔχοντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μόνον
ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ,
καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε προ-
σέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων
γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες. διὰ
τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν πα-
ράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτον-
ται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίω-
σιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί
καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνε-
τείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ
μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέ-
γετε. ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ,
δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ
μὴ τιμήσει τὸν πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέ-
ρα αὐτου. καὶ ἠκυρώσατε τὴν ἐντολὴν τοῦ
θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. ὑποκριταί,
καλῶς προεφήτευσε περὶ ὑμῶν Ἡσαΐας, λέ-
γων. Ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ στόματι
αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία
αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δὲ
σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐν-
τάλματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμε-
νος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς. ἀκούετε καὶ συ-
νίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ
τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ
στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. * τότε
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ.
οἶδας

clamauit, dicēs: Domine, ſerua me. Continuo autem Ieſus extenta manu, apprehendit eum, & dixit illi: Exigua fiducia prædite, cur hæſitabas? Et cum eſſent ingreſſi nauim, conquieuit uentus. Porrò qui erant in naui, acceſſerunt & adoraue runt eum, dicentes: Vere dei filius es. Et cum traiecissent, uenerunt in terrā Genneſareth. Et cum agnouiſſent illum uiri loci illius, emiſerūt nuncios in totam undiq; finitimam regionem illam, & obtulerunt illi omnes male habentes: & obſecrabant eum, ut tantum tangerēt fimbriam ueſtimēti ipſius: & quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt.

Tunc accedunt ad Ieſum, qui ab Hie- xv
roſolymis uenerāt, ſcribæ & phariſæi, dicentes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Non em̄ abluunt manus ſuas, cum edūt panem. At ille reſpondens, dixit eis: Quare & uos tranſgredimini præceptū dei propter traditionem ueſtram? Nam deus præcepit, dicens: Honora patrem & matrē. Et qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunq; dixerit patri aut matri: quicquid doni à me profecturū erat, id in tuum uertitur commodum: & non honorabit patrem ſuū, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis præceptum dei propter traditionem ueſtrā. Hypocritæ, recte de uobis prædixit Eſaias, dicens: Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labijs me honorat, cæterū cor eorum procul abeſt à me: ſed fruſtra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominū. Et aduocatis ad ſe turbis, dixit eis: Audite & intelligite. Nō quod ingredit in os, impurat hominē, ſed qđ egredit ex ore, hoc impurū reddit hominē. Tūc accedētes diſcipuli eius, dixerūt illi:

Noſti

οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. πᾶσα φυτεία, ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐράνιος, ἐκριζωθήσεται. * ἄφετε αὐτούς, ὁδηγοί εἰσι, τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε, οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλογισμοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλοπαὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν, εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος. * καὶ ἰδοὺ γυνὴ χαναναία ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἔκραζεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε, υἱὲ δαβὶδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνησεν αὐτῷ λέγουσα. κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. * καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἀναβὰς

Aliâs φθόνοι.

Nosti pharisæos audito sermone isto offensos fuisse? At ille respondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Omittite illos, duces sunt cæci cæcorum. Porrò si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Respondens autem Petrus, dixit ei: Dissere nobis parabolam istam. Iesus autem dixit: Adhuc & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in secessum eiicitur? At ea quæ proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa impurum reddũt hominem. Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, conuitia. Hæc sunt quæ impurum reddunt hominem. Cæterum illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digressus illinc Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa, quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illum, dicens: Miserere mei domine, fili Dauid: filia mea misere à dæmonio agitatur. Ille uero non respondit ei quicquam. Et accedentes discipuli eius, rogabant illum, dicentes: Amitte illam, nam clamat post nos. At ille respondens, dixit: Non sum missus, nisi ad oues perditas domus Israëliticæ. Illa uero uenit & adorauit eum, dicens: Domine, succurre mihi. At ille respondens dixit: Non est honestum, sumere panem filiorum, & obiicere catellis. Hæc autem respondit: Certe domine, Etenim catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, dixit illi: O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut uis. Et sanata fuit filia eius ex eo tempore. Et progressus illinc Iesus, uenit iuxta mare Galilææ, &

consenso

ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλ- λ
θον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ἔχοντες μεθ' ἑαυ
τῶν, χωλοὺς, τυφλοὺς, κωφοὺς, κυλλοὺς, καὶ
ἑτέρους πολλούς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς
πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. ὥς
τε τοὺς ὄχλους θαυμάσαι βλέποντας κωφοὺς
λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγιεῖς, χωλοὺς περιπα-
τοῦντας, τυφλοὺς βλέποντας, καὶ ἐδόξασαν —
τὸν θεὸν Ἰσραήλ. * ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσά- λα
ρξζ μενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. σπλαγ-
s χνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς
προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσιν,
καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μή πο
τε ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρ
τοι τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε;
οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ
ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν.
καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας,
εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον πάν
τες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν
κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθί
οντες ἦσαν τετρακισχίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναι
ρξα κῶν καὶ παιδίων. * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχ-
δ λους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια
μαγδαλά. καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι
καὶ Σαδδουκαῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐ
τὸν, σημεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς.
ρξβ * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενο-
ε μένης λέγετε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς
καὶ πρωΐ, σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός.
ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ
οὐρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν
ρξγ καιρῶν οὐ δύνασθε; * γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχα
s λὶς σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσε-
ρξδ αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. * καὶ
β καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθον-
το ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς,

ὁρᾶτε

consenso monte, sedebat illic. Et accesse-
runt ad eum turbæ multæ, ducentes secũ
claudos, cæcos, surdos, mutilos, & alios
multos, & abiecerunt eos ad pedes Iesu:
& sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ sint
cum uiderent mutos loqui, mutilos esse
sanos, claudos ambulare, cæcos uidere, &
glorificabãt deum Israël. Iesus autem uo
catis ad se discipulis suis dixit: Miseret
me turbæ, propterea quod iam triduum
perseuerant apud me, & nõ habẽt quod
edant: & dimittere eos ieiunos nolo, ne
deficiant in uia. Et dicũt ei discipuli eius:
Vnde nobis in solitudine panes tã mul-
ti, ut saturemus turbam tantam? Et dicit
illi Iesus: Quot panes habetis? At illi di-
cunt: Septem, & paucos piscículos. Et ius-
sit turbas discũbere in terra. Et sũpsit se-
ptẽ panes ac pisces: & postq; gratias egis
set, fregit, deditq; discipulis suis: discipuli
uero turbæ, comederuntq; omnes & sa-
turati sunt, & sustulerũt quod supererat
fragmẽtorum, septem sportulas plenas.
At ij qui comederant, erant quater mille
uiri, præter mulieres & pueros. Et dimis-
sis turbis, conscendit nauim, uenitq; in fi
nes Magdala.

Et aggressi pharisæi unà cum Sad- XVI
ducæis tentantes rogabant eum, ut si-
gnum è cœlo ostenderet sibi. At ille re-
spondens dixit eis: Cum cœperit esse
uespera, dicitis, serenitas erit, nam rubet
cœlum, & mane, hodie tempestas, rubet
enim cœlum triste. Hypocritæ, faciem
cœli scitis dijudicare, signa uero tempo-
rum non potestis? Natio praua & adul-
tera signum requirit, & signum non da-
bitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Et
relictis illis abijt. Et cum uenissent disci-
puli eius in ulteriorem ripã, p obliuionẽ
nõ sumpserãt panes. Iesus aũt dixit illis:

Videte

ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν
ξξε φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * οἱ δὲ διε- λβ
s λογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρ-
τους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶ-
πεν αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀ-
λιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβετε; οὔ /
πω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρ-
τους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κο-
φίνους ἐλάβετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν
τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλά/
βετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶ/
πον ὑμῖν προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν
φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε συνῆ-
καν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύ-
μης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν
ξξε φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * ἐλθὼν δὲ γλ
α ὁ ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φι-
λίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέ-
γων. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶ-
ναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον.
οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠ-
λίαν, ἕτεροι δὲ ἰερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προ/
φητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέ/
γετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος
εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ
ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν
ροζ αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ,
ι ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ᾽
ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ
δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ
ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκ/
κλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύ-
σουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς
βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς
ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρα/
νοῖς. καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λε-
ρκη λυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεστείλατο
β τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν,
ὅτι αὐτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρ/
ξατο ὁ ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱερο-

σόλυμα

Videte & cauete à fermento phariſæorũ
ac ſadducæorum. At illi reputabãt intra λβ
ſeſe, dicẽtes: Panes nõ ſumpſim⁹. Quod
ubi cognouit Ieſus, dixit illis: Quid cogi
tatis intra uoſipſos, ó parum fidentes, q̃
panes non ſumpſeritis? Nondum intelli
gitis, neq; memoria tenetis, quinq; illos
panes, cũ homines eſſent quinquies mil/
le, & quot cophinos ſuſtuleritis? Neq; ſe
ptem illos panes, cũ homines eſſent qua
ter mille, & quot ſportas accepitis? Qui
fit, ut non intelligatis, me nõ de pane di-
xiſſe uobis illud, ut caueretis à fermento
phariſæorum & ſadducæorum? Tũc in/
tellexerunt, quod non iuſſiſſet cauere à
fermento panis, ſed à doctrina phariſæ/ γλ
orum & ſadducæorũ. Cum ueniſſet aũt
Ieſus in partes Cæſareæ eius, quæ cogno
minatur Philippi, interrogauit diſcipu-
los ſuos, dicens: Quem me dicunt homi/
nes eſſe filium illũ hominis? Illi uero di-
cebant: Alij quidem Iohannẽ Baptiſtã,
alij uero Heliam, alij uero Hieremiã, aut
unum de numero prophetarum. Dicit il
lis: At uos, quem me dicitis eſſe? Reſpon
dens autem Simon Petrus, dixit: Tu es
Chriſtus ille filius dei uiuentis. Et reſpon
dẽs Ieſus, dixit illi: Beatus es Simon Bar
Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit
tibi, ſed pater meus q̃ eſt in cœlis. At ego
uiciſſim tibi dico, quod tu es Petrus, &
ſuper hanc petram ædificabo meam ec-
deſiam, & portæ inferorũ non ualebunt
aduerſus illam. Et dabo tibi claues regni
cœlorũ. Et quicquid alligaueris in terra,
erit alligatum in cœlis: & quicquid ſolue/
ris in terra, erit ſolutum in cœlis. Tunc
edixit diſcipulis ſuis, ne cui dicerent,
quod ipſe eſſet Ieſus Chriſtus. Ex eo tẽ-
pore cœpit Ieſus indicare diſcipulis ſu/
is, quod oporteret ipſum abire Hiero-

ſolymã

λδ. περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ χριστοῦ.

σόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν, ἀπὸ τῶν πρεσβυ
τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερ
ρξθ θῆναι. * Καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέ
β τρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλε
ώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στρα
φεὶς, εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου
σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ
ρο τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * Τότε ὁ
β Ἰησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴ τις θέ
λει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολου
θείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐ
τοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέ
σῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐ
τήν. τί γὰρ ὠφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν
κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλα
ροα γμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * Μέλλει δὲ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν
ι θρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀποδώ
ροβ σει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * Ἀμὴν
β λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ὧδε ἑστώτων, οἵ τινες οὐ
μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασι
λείᾳ αὐτοῦ. * Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ, παραλαμ
βάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ
ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ ἀναφέρει αὐ
τοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετε
μορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμάτια
αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ ὤφ
θησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἡλίας, μετ' αὐτοῦ
συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, εἶ
πεν τῷ Ἰησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε
εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη
νὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, καὶ ἡλίᾳ μίαν.
ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ
ἐπεσκίασεν αὐτούς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀ
γαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε.

καὶ

solymam, ac multa pati à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et cũ abduxisset eum Petrus, cœpit illum increpare, dicens: Propitius tibi sis domine, nequaquàm erit tibi hoc. At ille cõuersus dixit Petro: Abi post me satana, obstaculo es mihi: quia non sapis ea quæ sũt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis: Si quis uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam ac sequatur me. Qui enim uoluerit animam suã seruare, perdet eam. Rursus, Qui perdiderit animã suam mea causa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mũdũ lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturã fecerit? Aut quid dabit homo, cuius permutatione redimat animam suã? Futurũ est enim, ut filius hominis ueniat in gloria patris sui, cũ angelis suis, & tũc reddet unicuiq; iuxta facta ipsius. Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui nõ gustabunt mortem, donec uiderint filiũ hominis ueniẽtem in
λδ regno suo. Et post dies sex, assumit XVII
Iesus Petrum ac Iacobum & Iohannẽ fratrem eius, & subducit illos in montẽ excelsum seorsum, transformatusq; est corã illis: & splẽduit facies eius sicut sol. Vestimẽta aũt illius facta sunt candida, sicut lumen. Et ecce cõspecti sunt illis Moses & Helias cũ illo colloquentes. Respondens aũt Petrus, dixit Iesu: Domine, bonum est nos hic esse. Si uis faciamus hic tria tabernacula, tibi unũ, & Mosi unum, & Heliæ unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obũbrauit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacitum est, ipsum audite.

καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν· ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μόνον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων· μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς· Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἠλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. Τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων· Κύριε, ἐλέησόν μου τὸν υἱὸν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. Τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον· Διὰ τί ἡμεῖς, οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἔνθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

ἀναγεφομένων δὲ

Et cũ hæc audiſſent diſcipuli, procide-
runt in faciem ſuam, & territi ſunt uehe-
menter. Et accedẽs Ieſus, tetigit illos, di-
xitq; Surgite & ne timeatis. Vbi uero
ſuſtuliſſent oculos ſuos, neminẽ uide-
bant, niſi Ieſum ſolum. Et cum deſcẽde-
rent de mõte, præcepit illis Ieſus, dicẽs:
Ne cui dixeritis uiſionem, donec filius
hominis à mortuis reſurgat. Et interro-
gauerunt eũ diſcipuli ſui, dicentes: Cur
igitur ſcribæ dicunt, quod Heliã opor-
teat uenire priuſ? Ieſus autem reſpon-
dens dixit illis: Helias quidẽ ueniet pri-
us, & reſtituet omnia. Cæterũ dico uo-
bis, Heliam iam ueniſſe, & nõ agnoue-
runt eum: ſed fecerunt in eo quæcunq;
uoluerunt. Sic & filius hominis paſſu-
rus eſt ab illis. Tunc intellexerunt diſci-
puli, quod de Iohanne baptiſta dixiſ-
ſet ipſis. Et cũ ueniſſent ad turbam, ac-
ceſſit ad eum homo quidã, flectens ge-
nua illi, dicẽsq; Domine, miſerere filij
mei, quoniam lunaticus eſt, & miſere
affligitur. Nam ſæpe cadit in ignem, &
ſæpe in aquam: & obtuli eum diſcipu-
lis tuis, nec potuerunt eum ſanare. Re-
ſpondens autem Ieſus dixit: O natio
incredula & diſtorta, quouſq; tandem
ero uobiſcum? uſq; quo patiar uos? ad-
ducite illum huc. Et increpauit illud Ie-
ſus, & exijt ab eo dæmonium, & ſana-
tus eſt puer à tempore illo. Tunc acce-
dẽtes diſcipuli ad Ieſum ſeorſum, dixe-
runt: Quare nos non potuimus ejicere
illud? Ieſus aũt dixit illis: Propter incre-
dulitatem ueſtram. Amen quippe dico
uobis, ſi habeatis fidem ſicut granum
ſinapis, dicetis mõti huic, demigra hinc
illuc, & demigrabit: nec; quicq; impoſ-
ſibile erit uobis. Sed hoc genus nõ egre-
ditur, niſi per deprecationẽ & ieiuniũ.

Cum aũt uerſarentẽ

ρος *Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ,
β εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέ-
ρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.
ροζ *Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς καπερναοὺμ, προ-
ι σῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ
πέτρῳ, καὶ εἶπον. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ
τελεῖ τὰ δίδραχμα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰ-
σῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν
ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί σοι δοκεῖ σίμων; οἱ βα-
σιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσιν τὰ
τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ
τῶν ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος, ἀπὸ
τῶν ἀλλοτρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἄρα γε
ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλί-
σωμεν αὐτοὺς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν,
βάλλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον
ἰχθῦν ἄρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑ-
ρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀν-
ροη τὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. *Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προ-
β σῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες. τίς
ἄρα μείζων ἐστὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον,
ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς
τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλεί-
αν τῶν οὐρανῶν. ὅς τις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν
ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτος ἐστὶν ὁ μείζων ἐν
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξητε
παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
ροθ δέχεται. *Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μι-
β κρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμὲ, συμ-
φέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ
τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν
τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. οὐαὶ τῷ κόσ-
μῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν
τὰ σκάνδαλα. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι'
ρπ οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. *Εἰ δὲ ἡ χείρ
σου ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον
αὐτὸν, καὶ βάλλε ἀπό σου. καλόν σοι ἐστὶν
εἰσελθεῖν

Cum autem uersarentur in Galilæa, di-
xit illis Iesus: Futurum est ut filius ho-
minis tradatur in manus hominum, &
occident eum, ac tertio die resurget. Et
mœrore affecti sunt uehemẽter. Cum
λϛ autem uenissent in oppidũ Caperna-
um, accesserunt qui didrachma solent
accipere ad Petrum, dixeruntq́ꝫ: Præce-
ptor uester num soluit didrachma? Di-
cit, etiam. Et cum ingressus fuisset in do-
mum, præuenit illũ Iesus, dicens: Quid
tibi uidetur Simon? Reges terræ à qui-
bus accipiunt tributa aut censum? à fi-
lijs suis, an ab alienis? Dicit illi Petrus:
Ab alienis. Ait illi Iesus: Ergo liberi sũt
filij. Verum ne simus illis offendiculo,
profectus ad mare mitte hamum, & eũ
piscem qui prodierit primus, tolle: & a-
perto ore illius inuenies staterem: acce-
ptum eum da illis pro me & te.

λζ In illo tempore accesserunt discipu- XVIII
li ad Iesum, dicentes: Quis maximus
est in regno cœlorum? Et accersitũ ad
se puerum Iesus, statuit in medio illo-
rum, & dixit: Amen dico uobis, nisi cõ-
uersi fueritis, & efficiamini sicut pue-
ri, non ingrediemini in regnum cœlo-
rum. Quisquis igitur demiserit semet-
ipsum, sicut est puer iste, hic est ille ma-
ximus in regno cœlorum. Et qui rece-
perit unum puellum talem in nomine
meo, me recipit. Qui autem offenderit
unum de pusillis istis, qui in me credũt,
expedit ei ut suspendatur mola asina-
ria in collum eius, ac demergatur in pro-
fundum maris. Væ mundo ab offendi-
culis. Necesse est enim ut ueniãt offen-
dicula: uerũtamen uæ homini, per quẽ
offendiculum uenit. Quod si manus
tua, uel pes tuus obstaculo est tibi, abci-
de eũ, & proijce abs te. Bonum est tibi

εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοι ἐστὶ μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. * ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων. * ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. * ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ. * πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος, οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν

ad uitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quàm duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quàm ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne cõtemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis, quod angeli eorum in cœlis semper uidẽt faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat. Quid uobis uidetur? si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit una ex eis, nónne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et si contigerit ut inueniat eam, Amen dico uobis, gaudet super ea magis quàm super nonagintanouem, quæ non errauerunt. Sic non est uoluntas coram patre uestro qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uero te non audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos: ut in ore duorum aut trium testium cõsistat omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si ecclesiã non audierit, sit tibi ueiut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terrã, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta in cœlo. Rursum dico uobis, quod si duo ex uobis consenserint super terram, de omni te quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in

ἐμὸν nomine meo

ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.
ρπζ ε *Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν. κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις,
ρπη ι ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. * Διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. μὴ ἐχόντων δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ λέγων. κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτὸν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων. ἀπόδος μοι, εἴ τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν, λέγων. μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ. Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν.

nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei
λϑ decem milia talentorum. Cæterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus uenundari, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionē. Procidens autē seruus ille adorabat eum, dicens: Domine, esto patiēs erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eū, & æs alienum remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debebat sibi centum denarios: & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Esto patiēs erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abiit & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò cum uidissent cōserui eius quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntq; domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi: Serue scelestе, totum debitum illud remisi tibi, cum obsecrasses me. Nónne oportuit & te miserēri conserui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisque fratri de cordibus uestris delicta illorum.

καὶ ἐγένετο

ϛωϑ * καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς
5 τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τ Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τ Ἰουδαίας πέραν τ Ἰορδάνου, ⁊ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, ⁊ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ. εἰ ἔξεσιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι » ὁ ποιήσας ἀπ᾽ ἀρχῆς, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥς πουκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. λέγουσιν αὐτῷ. τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βιβλίον ἀποστασίου, ⁊ ἀπολῦσαι αὐτήν; λέγει αὐτοῖς, ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ᾽ ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτως. ϛϛα * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται. ϛϛα * λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. εἰ οὕτως ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τ γυναικός, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ᾽ οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτως. ⁊ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τ ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χωρείτω. * τότε προσηνέχθη αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας θῇ αὐτοῖς, ⁊ προσεύξηται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, ⁊ μὴ κωλύετε αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με, τ γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τ οὐρανῶν. καὶ θεὶς αὐτοῖς τὰς χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. * καὶ ἰδοὺ εἷς προσελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. Διδάσκαλε ἀγαθὲ

μ

Et factum est, cum consummasset Ie- XIX
sus sermões hos, demigrauit à Galilæa, & uenit in fines Iudææ trãs Iordanem, & secutæ sunt eum turbæ multæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad eum pharisæi tentantes eum, & dicentes ei: Licét ne homini diuortium facere cũ uxore sua, qualibet ex causa? Qui respondens, ait eis: An non legistis, quod is qui fecit ab initio, masculum & fœminam fecit eos? Et dixit: Propterea, deseret homo patrẽ & matrem, & adglutinabitur uxori suæ & erũt duo in carnem unam. Itaq; iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo deus copulauit, homo ne separet. Dicũt illi: Cur ergo Moyses iussit dare libellũ repudij, ac dimittere eam? Ait illis: Moses ad duritiã cordis uestri permisit uobis repudiare uxores uestras, cæterũ ab initio non fuit sic. Dico autem uobis, q̃ quicunque repudiauerit uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam duxerit, is cõmittit adulterium. Et qui repudiatã duxerit, is adulterium committit. Dicunt ei discipuli eius: Si ad istum modum habet causa hominis cum uxore, non expedit contrahere matrimonium. Qui dixit illis: Non omnes capaces sunt huius dicti, sed q̃ quibus datum est. Sũt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sũt: & sunt eunuchi, qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat. Tunc oblati sunt ei pueri, ut manus eis imponeret & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uero ait eis: Sinite pueros, & ne prohibeatis eos ad me uenire, talium est enim regnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone

ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν μα bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternam? Qui dixit ei: Cur me uocas bonũ? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Quod si uis ad uitã ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidiũ. Nõ cõmittes adulterium. Nõ facies furtum. Non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem: & diliges proximum tuum, ut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc seruaui à iuuentute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis pfectus esse uade uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Cũ audisset autem adolescens eum sermonem, abiit tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico uobis, Diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis: Facilius est camelum p foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli expauerũt ualde, dicẽtes: Quis ergo potest saluus fieri? Intuitus autem illos Iesus, dixit illis: Apud homies hoc impossibile est, apud deum aũt omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, Quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico uobis, quod uos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomẽ meum, centuplum accipiet, & uitæ æternæ sortietur hæreditatem. Multi autem

ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

σ Ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρα-
ι νῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅς τις ἐξῆλ-
θεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν
ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν μβ
ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστει-
λεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξ-
ελθὼν πρὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους
ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργοὺς, καὶ ἐκείνοις
εἶπεν. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶ-
να, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ
ἀπῆλθον. πάλιν δὲ ἐξελθὼν πρὶ ἕκτην
καὶ ἐννάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. πε-
ρὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν, εὗρεν
ἄλλους ἑστῶτας ἀργοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς,
τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί;
λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσα-
το. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν
ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἂν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀ-
ψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμ-
πελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς
ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθὸν,
ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώ-
των. καὶ ἐλθόντες, οἱ πρὶ τὴν ἑνδεκάτην
ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ
πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ
ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες
δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγον-
τες. ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐ-
ποίησαν καὶ ἴσους ὑμῖν αὐτοὺς ἐποίη-
σας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος καὶ ἡμέρας, καὶ
τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ
αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δη-
ναρίου συνεφώνησάς μοι; ἄρον τὸ σὸν,
καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχά-
τῳ δοῦναι ὡς καί σοι. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποι-
ῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; εἰ ὁ ὀφθαλμός
σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰ-
μι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι,
καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ
εἰσιν κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

καὶ

primi erũt nouissimi, & nouissimi primi.

Nam simile est regnum cœlorum ho XX
mini patrifamiliâs, qui exijt primo sta-
tim diluculo ad conducendos operarios
in uineam suam. Conuentione autem
facta cum operarijs in singulos dies de-
nario, misit eos in uineam suã. Et egres-
sus circiter horam tertiam, uidit alios
stantes in foro ociosos, & illis dixit: Ite
& uos in uineam, & quodcũque iustum
fuerit, dabo uobis. Illi autem abierunt.
Rursum autem exijt circiter sextam &
nonam horã, & fecit similiter. Circa un-
decimam uero exijt, & inuenit alios stan
tes ociosos, ac dicit illis: Cur hic statis to-
tum diem ociosi? Dicunt ei: Quia nemo
nos conduxit. Dicit illis: Abite & uos in
uineam, & quicquid fuerit iustum, acci-
pietis. Cum autem uespera facta esset,
dicit dominus uineæ, procuratori suo:
Voca operarios, & redde illis mercedẽ,
incipiens à postremis usque ad primos.
Et cum uenissent qui circa undecimam
horam uenerant, acceperunt singuli de-
narium. Venientes autem & primi, arbi
trati sunt, quod plus essent accepturi, &
acceperunt ipsi quoque singuli denariũ.
Et cum accepissent, murmurabant ad-
uersus patremfamiliâs, dicentes: Hi no-
uissimi unam horam fuerunt in opere,
& illos pares nobis fecisti, qui portaui-
mus pondus diei & æstum. At ille respõ
dens uni eorum, dixit: Amice, non facio
tibi iniuriam. Nónne denario pactus
es mecum? Tolle quod tuum est, & abi.
Volo autem huic nouissimo dare sicut
& tibi. An non licet mihi quod uolo fa
cere in rebus meis? An oculus tuus ma
lus est, quod ego bonus sim? Sic nouis-
simi erũt primi, & primi nouissimi. Mul
ti enim sunt uocati, pauci uero electi.

Et

σα *καὶ ἀναβαίνων ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα,
β παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ,
σβ καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιῶσαι, καὶ σταυρῶσαι,
s καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. *τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ. εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε, τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων μου οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται ὑπὸ τοῦ πατρός
σγ μου. *καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἠγανάκτησαν
β περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν. οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔσω ὑμῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔσται ὑμῶν δοῦλος. *ὥσπερ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. *καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν
σε β ἀπὸ ἰεριχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς,
ἵνα

Et ascendẽs Iesus Hierosolyma, assumpsit duodecim discipulos suos solos in uia, & ait illis: Ecce conscendimus Hierosolyma, & filius hominis tradet principibus sacerdotum ac scribis, & condẽnabunt eum morte, & tradent eũ gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die resurget.
μς Tunc accessit ad eum mater filiorũ Zebedæi cum filijs suis, adorans & petens aliquid ab eo. At ille dicit ei: Quid uis? Ait illi: Dic ut sedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petitis. Potestis bibere poculum, quod ego bibiturus sum? & baptismate quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei: Possumus. Ait illis: Poculum quidem meũ bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam & sinistram meã non est meum dare, sed ijs cõtinget, quibus paratum est à patre meo. Et cum audissent decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem uocauit eos ad se, & ait: Scitis quod principes gentium dominentur illis: & qui magni sunt, potestatem exerceant in eas. Non ita erit inter uos, sed quicunq; uoluerit inter uos magnus fieri, sit uester minister: & q uoluerit inter uos primus esse, sit uester seruus. Sicut filius hominis nõ uenit ut sibi ministraretur, sed ut ipse ministraret: utcp daret animã suam redẽptionẽ pro multis. Et egredientibus illis
μζ ab Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedẽtes iuxta uiam, cũ audissent quod Iesus trãsiret, clamauerũt dicẽtes: Domine miserere nostri fili Dauid. Turba autẽ increpabat eos,
ut

ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μεῖζον ἔκραζαν, λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὲ δαβίδ. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

σκβ * καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ἰησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς. πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριον αὐτῶν χρείαν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών. ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πραΰς, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. * πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον. καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες. ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα. τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. * καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς, καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ οἶκός

ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miserere nostri domine fili Dauid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait: Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorũ Iesus, tetigit oculos eorũ: & confestim uisum receperũt oculi illorum, & secuti sunt eum.

XXI

Et cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Bethphage ad mõtem oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod cõtra uos est, & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet: & cõfestim emittit eos. Hoc aũt totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinã & pullum filium subiugalis. Euntes aũt discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerũt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua, & eum super illa collocarunt. Plurima au tẽ turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alĳ uero cædebãt ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebãt & quæ sequebantᵉ clamabãt, dicẽtes: Hos anna filio Dauid. benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et cum intrasset Hierosolyma, cõmota est uniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Turbæ aũt dicebant: Hic est Iesus ille propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templũ dei, & eĳciebat omnes uendentes & ementes in tẽplo, mensasq; nummulariorũ & cathedras uendẽtium columbas euertit. Et dixit eis: Scriptũ est,

domus

» ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται. ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
σιβ *καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.* ἰδόντες δὲ οἱ
σιγ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ
5 ἐποίησεν, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, ἠ-
γανάκτησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέ
γουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί. οὐδέπο
τε ἀνέγνωτε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θη-
σιδ λαζόντων κατηρτίσω αἶνον;* καὶ καταλι-
5 πὼν αὐτοὺς ἐξῆλθεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθα
νίαν καὶ ηὐλίσθη ἐκεῖ.* πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς μζ
τὴν πόλιν ἐπείνασεν, καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν
ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτήν. καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν
αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέ
τι ἐκ σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξη-
ράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μα
θηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆμα
ἐξηράνθη ἡ συκῆ;* ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς
5 εἶπεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε
πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συ
κῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ
εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασ
σιε σαν, γενήσεται.* καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε
5 ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε.* καὶ μη
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐ-
τῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ
τεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξου
σίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν
αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα. ὃν
ἐὰν εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου
πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ
διελογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπω
μεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώ
πων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ ἔχουσι τὸν
Ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες
τῷ Ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς

domus mea, domus deprecationis uocabitur. At uos feciſtis illam ſpeluncam la-
μς tronum. Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in templo, & ſanauit eos. Cum uiderent principes ſacerdotũ & ſcribæ mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hos anna filio Dauid, indignati ſunt: & dixerũt ei: Audis quid iſti dicũt? Ieſus autem dicit eis: Quid ni: Nunq̃ legiſtis, Ex ore infantiũ & lactentium perfeciſti laudem? Et relictis illis, exijt è ciuitate in Bethaniam, & diuerſatus eſt illic. Mane aũt reuertẽs in ciuitatẽ, eſurijt. Et cum uidiſſet fici arborem unã in uia, uenit ad eã, & nihil inuenit in ea, niſi folia tantum: & ait illi: Ne poſt hac ex te fructus naſcat in æternũ. Et arefacta eſt continuo ficus. Et eo uiſo diſcipuli, mirati ſunt, dicẽtes: Quomodo cõtinuo exaruit ficus? Reſpondens autẽ Ieſus, ait eis: Amẽ dico uobis, ſi habueritis fidẽ, & nõ hæſitaueritis, non ſolũ hoc quod accidit ficui facietis, uerũ etiam ſi monti huic dixeritis, tollere & proijce te in mare, fiet. Et omĩa quæcũq; petieritis in deprecatione credẽtes, accipietis. Et cũ ueniſſet in templũ, acceſſerũt ad eum docentẽ principes ſacerdotum & ſeniores populi, dicentes: Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit iſtã autoritatẽ? Reſpondens autẽ Ieſus, dixit eis: Interrogabo uos & ego quiddã: quod ſi dixeritis mihi, & ego uobis dicam qua autoritate hæc faciam. Baptiſmus Iohãnis unde erat? è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant apud ſe, dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi? Sin autẽ dixerimus ex hominibus, timemus turbã. Omnes enim habent Iohannẽ ut prophetam. Et reſpondentes Ieſu, dixerũt: Neſcimus. Ait illis

ὁ αὐτὸς

& ipſe

σιν ¶ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. *τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρω- μθ
ι πος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώ-
τῳ εἶπεν, τέκνον, ὕπαγε σήμερον ἐργάζου ἐν
τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν.
¶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως.
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν, ἐγὼ κύριε, καὶ οὐκ ἀ-
πῆλθεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ
πατρός; λέγουσιν αὐτῷ. ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι ¶
καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ
δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ
τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς
δὲ ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον, τοῦ πιστεῦ-
σαι αὐτῷ. *Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄν- μ
ιβ θρωπός τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅς τις ἐφύτευσεν
ἀμπελῶνα, ¶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ
ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, ¶ ᾠκοδόμησεν πύρ-
γον, ¶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησε.
ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε
τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν
τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ
τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ἀπέ-
κτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέστει-
λεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων,
καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέ-
στειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων. ἐν-
τραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόν-
τες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς. οὗτός ἐστιν ὁ
κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν,
καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. ¶
λαβόντες αὐτὸν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶ-
νος ¶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύρι-
ος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς
ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀπο-
λέσει αὐτοὺς, ¶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλλοις
γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρ-
πούς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον

& ipſe. Nec ego dico uobis qua autorita
te hæc faciã. Quid aũt uobis uidet? Ho
mo habebat duos filios, & accedens ad
priorẽ dixit: Fili, uade hodie operare in
uinea mea. Ille aũt reſpondens ait: No-
lo: poſtea uero pœnitentia motus, abiit.
Accedens aũt ad alterum, dixit ſimiliter.
At ille reſpondens ait: Ego dñe, & non
abiit. Vter è duobus fecit qd uoluit pa-
ter? Et dicunt ei, prior. Dicit illi Ieſus:
Amen dico uobis, quod publicani & me
retrices præcedunt uos in regnum dei.
Venit enim ad uos Iohannes per uiam
iuſtitiæ, & non credidiſtis ei: publicani
autem & meretrices crediderunt ei. Vos
autem cum uidiſſetis non fuiſtis cõmoti
pœnitentia poſtea, ut crederetis ei. Aliã
parabolã audite. Homo quidã erat pa-
terfamiliâs, qui plantauit uineã, & ſepẽ
circumdedit ei: & fodit in ea torcular, &
ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
lis, ac peregre profectus eſt. Cum au-
tem tempus fructuum appropinquaſ-
ſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, ut ac-
ciperent fructus ipſius. Et agricolæ ap-
prehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt,
alium occiderunt, alium uero lapidaue-
runt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prio
ribus, & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſi-
me aũt miſit ad eos filiũ ſuũ, dicens: Re-
uerebuntur filium meum. Agricolæ aũt
uiſo filio, dixerunt intra ſe: Hic eſt hæres,
uenite occidamus eũ, & occupemus hæ-
reditatem eius. Et apprehenſum eũ, eie-
cerunt ex uinea, & occiderunt. Cum er-
go uenerit dominus uineæ, quid faciet
agricolis illis? Aiunt illi: Mali cum ſint,
male perdet illos: & uineam ſuam loca-
bit aliis agricolis, qui reddẽt ei fructum
temporibus ſuis. Dicit illis Ieſus: Nun-
quàm legiſtis in ſcripturis: Lapidem

ὃν
quem

» ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
» ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐ-
» γένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς
ἡμῶν; διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ'
ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει
ποιοῦντι τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ
τὸν λίθον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν
σκ πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. * καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρ
α χιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ,
ἔγνωσαν, ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες
αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους,
σκα ἐπεὶ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. * καὶ ἀπο
ε κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν πα-
ραβολαῖς, λέγων. Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν μβ
οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίη-
σε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δού-
λους αὐτοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς
γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέ-
στειλεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κε-
κλημένοις. ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμακα, οἱ
ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ τεθυμμένα, καὶ
πάντα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ
ἀμελήσαντες, ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον
ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. οἱ δὲ λοι-
ποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν
καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς, ὠργί-
σθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώ-
λεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐ-
τῶν ἐνέπρησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐ-
τοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλη-
μένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ
τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε,
καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ
δοῦλοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάν-
τας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ
σκβ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. * εἰσελ-
ι θὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμέ-
νους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον
ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς
εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ
ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακό-

quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A domino factum est hoc, & est mirabile in oculis nostris? Ideo dico uobis, auferetur â uobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem uero ceciderit, conteret eum. Et cum audissent principes sacerdotũ ac pharisæi parabolas eius, cognouerũt quod de se diceret. Et quærentes illi manus iniícere, timuerunt turbas: quoniã tanq̃ prophetam eum habebant. Et respondens Iesus, iterum dixit eis per parabolas, & ait:

Simile factum est regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo: & emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos ad nuptias, & nolebant uenire. Rursus emisit alios seruos, dicẽs: Dicite inuitatis: Ecce prandium meum paraui, tauri mei & altilia mactata sunt, & omnia parata, uenite ad nuptias. Illi autem neglexerunt, & abierunt: alius in uillã suã, alius uero ad negociationem suam. Reliqui uero tenuerũt seruos eius, & contumelijs affectos occiderũt. Rex aũt cum audisset, iratus est, & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorũ succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptiæ quidẽ paratæ sunt, sed qui inuitati erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus uiarũ, & quotcũq̃ inueneritis, uocate ad nuptias. Et egressi serui eius in uias, cõgregauerũt omnes quotquot inuenerunt, malos pariter ac bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentibus. Ingressus autem rex ut uideret discumbentes, ubi uidit illic hominem non uestitũ uestе nuptiali, ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habẽs uestẽ nuptialẽ? At ille obmutuit. Tunc dixit rex minis-

 stris

νοις. δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. κγ β

μβ *Τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν, λέγοντες. Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τὴν πονηρίαν αὐτῶν, εἶπεν. τί με πειράζετε ὑποκριταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγραφή; λέγουσιν αὐτῷ. καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς. ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. μγ *Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς εἶπεν. ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔχων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί. καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύτησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσίν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν

stris: Ligatis pedibus & manibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt uocati, pauci uero electi. Tunc abeuntes pharisæi consilium ceperunt, ut illaquearent eum in sermone. Et ad illum emittunt discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quod uerax sis, & uiam dei in ueritate doceas, neque cures quenquam. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet censum dari Cæsari, an non? Cognita autem Iesus malicia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis: Cuius est imago hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et his auditis, mirati sunt: & omisso eo abierunt. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moses dixit, si quis mortuus fuerit, non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, & primus uxore ducta defunctus est: ac non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo: similiter secundus & tertius usque ad septimum. Nouissime autem omnium defuncta est & mulier. In resurrectiõe ergo cuius è septem illis erit uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas neque uirtutem dei. In resurrectione enim neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, sed sunt sicut angeli dei in cœlo. De resurrectione uero

mortuorum

μ̅δ̅ περὶ τῶν ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. μ̅ε̅ περὶ τῆς τῶν κυρίου ἐπερωτήσεως. μ̅ϛ̅ περὶ τῶν ταλαντισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων.

τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ
τοῦ θεοῦ λέγοντος. ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβρα-
ὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ
ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ
ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ
σκδ διδαχῇ αὐτοῦ. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαν-
ϛ τες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθη-
σαν ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐ- μδ
τῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων.
διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ
" νόμῳ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἀγαπήσεις
" κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ
" ἐν ὅλῃ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕ-
τη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέ-
" ρα δὲ ὁμοία αὐτῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
" σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐν-
τολαῖς, ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέ-
σκε μανται. * συνηγμένων δὲ τῶν φαρισαίων, με
β ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, λέγων. τί ὑ-
μῖν δοκεῖ περὶ τοῦ χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέ-
γουσιν αὐτῷ, τοῦ δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν
δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέ-
γων; εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου
ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου
σκϛ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. * εἰ οὖν δα-
β βὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱὸς αὐτοῦ
ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτῷ ἀποκριθῆ-
ναι λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης
τῆς ἡμέρας ἐπερωτῆσαι αὐτὸν οὐκ ἔτι.
σκζ * τότε ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ
ι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων. ἐπὶ τῆς μω- μϛ
σέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ
οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑ-
μῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔρ-
γα αὐτῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποι-
σκη οῦσι. * δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσ-
ε βάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέ-
λουσι κινῆσαι αὐτά. * πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν
ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις.
σκθ πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτῶν, καὶ
β μεγαλύνουσι

mortuorum, non legistis quod uobis dictum est à deo, qui ait: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Deus non est deus mortuorũ, sed uiuẽtium. Et cum audissent turbæ, stupuerunt de doctrina eius. Pharisæi autem cum audissent, quod obturasset os Sadducæis, cõuenerunt in unum: & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quispiam, tentans eum & dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illi Iesus: Diliges dominũ deũ tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mẽte tua: Hoc est primum & magnum mandatum. Secũdum autem simile est huic: Diliges proximum tuũ ꝑinde atq; teipsum. In his duobus mandatis tota lex & prophetæ pendent. Cõgregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus, dicẽs: Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum dominũ, dicẽs? Dixit dominus dño meo, sede à dextris meis: Donec ponã inimicos tuos subselliũ pedũ tuorũ. Si ergo Dauid uocat eũ dñm quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere quicq̃, neq; ausus fuit qsq̃ ex eo die eũ amplius interrogare.

Tunc Iesus locutus est ad turbas, & XX III
ad discipulos suos, dicens: In cathedra Moysi sedẽt scribæ & pharisæi: Omnia ergo quæcunq; iusserint uos seruare, seruate, & facite: secundum opera uero eorum nolite facere, Dicunt enim, & non faciunt. Colligant enim onera grauia, difficiliáq; portatu, & imponunt in humeros hominũ, cæterũ digito suo nolũt ea mouere. Omnia uero opera sua faciunt in hoc, ut spectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria sua, &

μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων
αὐτῶν. φιλοῦσι δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς
δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς
συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς
ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων
ῥαββεί. * ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί· εἷς
γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάν-
τες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ
καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ δὲ κλη
θῆτε καθηγηταί. εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ κα-
θηγητὴς, ὁ χριστός. * ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται
ὑμῶν διάκονος. ὅς δὲ ὑψώσῃ ἑαυτὸν,
ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς ταπεινώσῃ ἑαυ-
τὸν, ὑψωθήσεται. * οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς
καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βα-
σιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ
πων. ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰ-
σερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. * οὐαὶ ὑμῖν
γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι
κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προ-
φάσει μακρὰ προσεύχόμενοι, διὰ τοῦτο λή-
ψεσθε περισσότερον κρίμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμ-
ματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε
τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα
προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν
υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν
ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν
τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν
τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυ-
φλοὶ, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς
ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν, ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ
ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ
καὶ τυφλοὶ, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσια
στήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν
τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι
τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ να-
ῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι
αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει
ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ
ἐπάνω

magnificant fimbrias palliorum ſuorũ. Amantq́ primos accubitus in cœnis, & primo ſedere loco in conciliſs, & ſalutationes in foro, & uocari ab hominib⁹ rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi: unus eſt enim magiſter ueſter, nempe Chriſtus: omnes autẽ uos fratres eſtis. Et patrẽ nolite uocare uobis in terra: unus eſt enim pater ueſter, qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, unus enim ueſter eſt magiſter, nẽpe Chriſtus. Qui maximus eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Væ aũt uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qa claudๅtis regnum cœlorũ ante homines: uos enim nõ intratis, nec aduenientes ſinitis intrare. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos uiduarum. Idq́ prætextu prolixæ precatiõis, propter hoc grauius puniemini. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, qa circumitis mare & aridam, ut faciatis unũ proſelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehẽnæ duplo magis quàm uos eſtis. Væ uobis duces cæci, quia dicitis: quicunque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit per aurum templi, reus eſt. Stulti & cæci. utrum eñ maius eſt, aurum, an templũ, quod ſanctificat aurum? Et quicunque iurauerit per altare, nihil eſt: quicunque autem iurauerit per donum, quod eſt ſup illud, reus eſt. Stulti ac cæci. utrum enim maius eſt, donum, an altare, quod ſanctificat donum? Qui ergo iurauerit p altare iurat per ipſum, & per omnia quæ ſuper illud ſunt. Et qui iurauerit per templũ, iurat per illum & per eum qui habitat in ipſo. Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronũ dei, & per eum qui ſedet

ſuper

σλδ ἐπάνω αὐτῶ. * Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ
s φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ
ἡδύοσμον, & τὸ ἄνηθον, καὶ τὸ κύμινον, καὶ
ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν
καὶ τὸ ἔλεον καὶ τὴν πίστιν· ταῦτα ἔδει ποιῆ-
σλε σαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * Ὁδηγοὶ τυφλοὶ
ι οἱ διϋλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
σλς καταπίνοντες. * Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς
s καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ
ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρα-
σίας. φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον τὸ
ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψίδος, ἵνα
γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.
σλζ * Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο-
s κριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμέ-
νοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι,
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης
ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν μὲν
φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ
μεσοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας.
σλη * Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι
ε ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν
προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δι-
καίων, καὶ λέγετε· εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέ-
ραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοι-
νωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφητῶν. ὥστε
μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φο-
σλθ νευσάντων τοὺς προφήτας. * καὶ ὑμεῖς πλη-
ι ρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις
γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρί-
σμ σεως τῆς γεέννης; * Διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
ε στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς &
γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ στα-
ρώσετε, & ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συ-
ναγωγαῖς ὑμῶν, & διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν, ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δί-
καιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος Ἅβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζα-
χαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ἥξει

super illum. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia decimatis mẽtham, & anethũ, & cyminũ, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia purgatis exteriorem poculi patinæq; partem: cæterum intus plena ſunt rapina & intemperantia. Phariſæe cæce, purga prius quod eſt intra poculum & patinam, ut & exteriores horum partes puræ reddãtur. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent ſpecioſa, intus uero plena ſunt oſſibus mortuorum, omniq; ſpurcitia. Sic & uos, foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis fictiõe & iniquitate. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumẽta iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum. Itaq; teſtimonio eſtis uobiſmetipſis, quod filij ſitis eorum, qui prophetas occiderũt. Vos quoq; implete menſuram patrum ueſtrorũ. Serpẽtes, progenies uiperarũ, quomodo effugietis iudiciũ gehennæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & ſapiẽtes & ſcribas, & illorũ aliquot occidetis crucifigetisq;, & illorum nonnullos flagellabitis in ſynagogis ueſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti uſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quẽ occidiſtis inter templũ & altare. Amẽ dico uobis,

ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
σμα ε *Ἱερουσαλὴμ, ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμέ-
νους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ὠνσυνα-
γαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὠνσυνά-
γει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτοῦ ὑπὸ τὰς πτέρυγας,
καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος
ὑμῶν ἔρημος. Λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με
ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημέ-
νος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.
σμβ β *Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τῆς
ἱερου, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὠνδεῖ-
ξαι αὐτοῦ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. Ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Οὐ βλέπετε πάντα ταῦ-
τα; ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λί-
θος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται.
σμγ β *Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαι- μζ
ῶν, προσῆλθον αὐτοῦ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν,
λέγοντες. Εἰπὲ ὑμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί
τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντε-
λείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς. Βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανή-
σῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τοῦ ὀνόμα-
τί μου, λέγοντες. Ἐγώ εἰμι ὁ χριστὸς, καὶ
πολλοὺς πλανήσουσι. Μελλήσετε δὲ ἀκούειν
πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ
θροεῖσθε. Δεῖ γὰρ τὰ πάντα γενέσθαι, ἀλλ'
οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος
ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν,
καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισ-
μοὶ κατὰ τόπους. Πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠ-
σμδ α δίνων. *Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλί-
ψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μι-
σούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνο-
σμε ι μά μου. *Καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολ-
λοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν
ἀλλήλους, καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερ-
θήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς. Καὶ
διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγή-
σεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. Ὁ δὲ ὑπομεί-
σμς ι νας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. *Καὶ κη-
ρυχθήσεται

ueniẽt hæc omnia super generationem istam. Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties uolui cõgregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluistis? Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, hauquaquàm me uidebitis post hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et egressus Iesus discedebat à templo: & accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei structuras templi. Iesus autem dixit illis: Nónne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruet. Sedente autem eo in monte oliuarum, accesserunt ad eum discipuli secreto, dicentes: Dic nobis, quãdo hæc erũt? & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi? Et respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, multósque seducent. Audituri autem estis bella, & rumores bellorum, uidete ne turbemini: Oportet em̃ omnia fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens contra gentem, & regnum contra regnum: & erunt pestilentiæ, & fames, & terræmotus singulis locis. Hæc autem omnia initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuisi cunctis gẽtibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradẽt, séque odio habebũt inuicem. & multi pseudoprophetæ surgent, ac seducent multos. & quoniã abũdabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Et prædicabitur XXIIII

ρυχθήσετ τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τ βασιλείας
ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν
σμζ τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. *Ὅ τ ἂν οὖν
ς ἴδητε τὸ βδέλυγμα τ ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ
δανιὴλ τ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ
σμη ἀναγινώσκων νοείτω. *Τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ
β φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τ δώματος,
μὴ καταβαινέτω ἄραι τι ἐκ τ οἰκίας αὐτοῦ. καὶ
ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ὑπιστρεψάτω ὀπίσω ἄραι τὰ
σμθ ἱμάτια αὐτ. *Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις
β καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
σν *Προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένητ ἡ φυγὴ ὑμῶν
ς χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. *Ἔσται γὰρ τότε
σνα θλίψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς
β κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένητ. *Καὶ
σνβ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν
ς ἐσώθη πᾶσα σάρξ, διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολο
σνγ βωθήσοντ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. *Τότε ἐάν τις
β ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ ὧδε, μὴ πι
σνδ στεύσητε. *Ἐγερθήσοντ γὰρ ψευδόχριστοι καὶ
ς ψευδοπροφῆτ, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγά-
λα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατὸν,
καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν.
σνε *Ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ
ε ἐστὶν, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ
σνς πιστεύσητε. *Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρ-
ε χεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσ-
μῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ ἡοῦ τοῦ ἀν-
σνζ θρώπου. *Ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ
ε συναχθήσονται οἱ ἀετοί. *Εὐθέως δὲ μετὰ
σνη τὴν θλίψιν τῶν ἡμέρων ἐκείνων, ὁ ἥλιος
β σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγ-
γος αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦντ ἀπὸ τοῦ οὐρα-
νοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσοντ
καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ ἡοῦ τοῦ
σνθ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. *Καὶ τότε κόψοντ
β πᾶσαι αἱ φυλαὶ τοῦ γῆς, καὶ ὄψοντ τὸν ἡὸν
τ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τ
οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ
ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγ-
γος φωνῆς μεγάλης, καὶ ὑπισυνάξουσι
τοὺς ἐκλεκτοὺς

dicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non descendat ut tollat quicquam de domo sua. & qui in agro, non reuertatur ut tollat uestes suas. Væ autem prægnãtibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hyeme, neq; sabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc usque tempus, neque fiet. Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: ecce hic Christus, aut illic nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis. Vbicunq; enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem post afflictionem dierum illorum sol obscurabitur: & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum commouebuntur. & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo: & tũc plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis, uenientem in nubibus cœli cum uirtute & gloria multa. Et mittet angelos suos cum tubæ uoce magna, & congregabunt

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν. ἀπὸ δὲ τ συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτ γλυκὺς ἁπαλὸς, καὶ τὰ φύλλα ἐκφυῇ. γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε πάντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. μη

περὶ δὲ τ ἡμέρας ἐκείνης ἢ τ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος. ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τ υἱοῦ τ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς πρὸ τ κατακλυσμοῦ, τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες, καὶ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τ ἀνθρώπου. τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι, μία παραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου ἔρχεται. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ θεραπείας αὐτ, τ δοῦναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτου, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτ καταστήσει αὐτόν. ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δὲ καὶ πίνειν μετὰ τ μεθυόντων,

ἥξει

electos eius à quatuor uentis, à summis cœlorum usq; ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite similitudinem: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, scitis quod ppe sit æstas. Ita & uos, cum uideritis hæc omnia, scitote quod prope sit in foribus. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia ista fiãt. Cœlum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribũt. Cæterum de die illo & hora nemo scit, ne angeli quidem cœlorum, nisi pater meus solus. Sed sicut erant dies Noë ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus, qui præcesserunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptum dantes, usq; ad eum diem quo intrauit Noë in arcam: & non cognouerunt, donec ueniſſet diluuium, & sustuliſſet uniuersos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus assumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una assumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciſſet paterfamiliâs, qua hora fur uenturus fuiſſet, uigilasset utique, & nõ siuiſſet perfodi domum suam. Ideo & uos estote parati: quia qua hora non putatis, ea filius hominis uenturus est. Quisnam est fidelis seruus & prudẽs, quẽ præfecit dominus famulitio suo, ut det illis cibum in tempore? Beatus seruus ille, quem cũ uenerit dominus eius, inuenerit sic faciẽtem: Amen dico uobis, quoniã super omnia bona sua cõstituet eum. Quod si dixerit seruus ille malus in corde suo, cunctatur dñs meus uenire, cœperitq; percutere cõseruos, imò edere & bibere cum ebrijs,

ueniet

ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ
σξκ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* Τότε ὁμοιωθήσεται μθ
ι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραὶ, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσι. μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσι. κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ
σξθ ἀνθρώπου ἔρχεται. * Ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος
β ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ
σο παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα
ε αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, ἠργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ

ueniet dominus serui illius in die, quo nō expectat, & hora qua ignorat, & diſsecabit eū, partēq; eius ponet cū hypocritis, illic erit ploratus & stridor dentiū.

Tunc simile fiet regnū cœlorum decē xxv
uirginibus, quæ sumptis lampadibus suis, exierunt in occursum sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ, acceptis lampadibus suis, non sumpserant oleū secū. Prudentes uero sumpserant oleū in uasis suis unà cum lampadibus. Tardante uero sponso, dormitauerunt omnes, ac dormierūt. Porrò medio noctis clamor factus est: ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerūt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autē prudētibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, qa lampades nostræ extinguuntur. At responderunt prudentes, dicentes: Nequaq̄, ne nō sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad eos, q̄ uendunt, & emite uobisipsis. Porrò dū irent emptum, uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cū eo ad nuptias, clausaq; est ianua. Postea uero ueniūt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respondens, ait: Amen dico uobis, non noui uos. Vigilate itaq;, quia nescitis diem neq; horā, in qua filius hominis ueniet. Sicut em̄ homo quidam peregre proficiscēs, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua: & huic quidem dedit quinq; talēta, alij autem duo, alij uero unum: unicuiq; secundum propriam facultatem, & profectus est statim. Abijt aūt q quinq; talēta acceperat, & negociatus est per ea, & confecit altera q̄nq; talēta. Similiter & q duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui aūt unum acceperat, abiēs fodit in

terram,

τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου
αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύ-
ριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ'
αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τά-
λαντα λαβὼν, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε
τάλαντα, λέγων. κύριε, πέντε τάλαντά μοι
παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρ-
δησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ.
Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πι-
στὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς
τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ
ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβὼν, εἶπεν. κύριε, δύο
τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τά-
λαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύ-
ριος αὐτοῦ. Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ἐπὶ
ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω.
εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελ-
θὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβὼν, εἶπεν.
κύριε, ἔγνων σε ὅτι αὐστηρὸς εἶ ἄνθρωπος, θε-
ρίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν
οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν
ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις
τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν
αὐτῷ. Πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρὲ, ᾔδεις ὅτι θε-
ρίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ
διεσκόρπισα, ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν
μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκο-
μισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἄρατε οὖν
ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ
σοα δέκα τάλαντα. * τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσε-
ε ται, καὶ περισσευθήσεται. ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ
σοβ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον
ε ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται
σογ ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * ὅτ'
ι ἂν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ,
καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε
καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχ-
θήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ
ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν
ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τοῦ ἐρίφων, καὶ στήσει
τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια
ἐξ

terram, & abſcondit pecuniam domini
ſui. Poſt multũ uero temporis uenit do
minus ſeruorũ illorum, & ponit rationẽ
cum eis. Et accedens is, qui quinq; talen-
ta acceperat, attulit altera quinq; talẽta,
dicẽs: Domine, quinq; talenta tradidiſti
mihi, ecce altera quinq; talenta lucratus
ſum per ea. Ait illi dominus eius: Euge
ſerue bone & fidelis, ſup pauca fuiſti fi-
delis, ſup multa te cõſtituã. intra in gau-
diũ domini tui. Accedẽs aũt & qui duo
talenta accepat, ait: Dñe, duo talenta tra
didiſti mihi, ecce alia duo lucratus ſum
p ea. Ait illi dñs eius: Euge ſerue bone
& fidelis, ſup pauca fuiſti fidelis, ſuper
multa te cõſtituam: intra in gaudiũ do-
mini tui. Accedens aũt & qui unũ talen-
tum acceperat, ait: Dñe, nouerã te quod
homo durus ſis, metens ubi nõ ſemina-
ſti, & inde congregans ubi non ſparſiſti:
ac territus abij, abſcõdiq; talentũ tuũ in
terra: Ecce habes quod tuũ eſt. Reſpon-
dens aũt dñs eius, dixit ei: Serue male &
piger, ſciebas q; metã ubi nõ ſeminaui,
& cõgregẽ illinc ubi non ſparſi: Opor
tuit ergo te cõmittere pecuniã meã men
ſarijs, & ueniens ego recepiſſem utique
quod meũ eſt cum uſura. Tollite itaq;
ab eo talentum, & date ei qui habet de-
cem talenta. Omni enim habenti dabit
& abundabit. Qui uero nõ habet, etiam
id quod habet, auferetur ab eo. Et inuti
lem ſeruũ eijcite in tenebras exteriores:
ξα illic erit fletus & ſtridor dentiũ. Cum au
tem uenerit filius hominis in gloria ſua,
& omnes ſancti angeli cũ eo. tunc ſede-
bit ſuper ſedem gloriæ ſuæ, & congrega-
buntur ante eum omnes gentes, & ſepa
rabit eos, alteros ab alteris, ſicut paſtor
ſegregat oues ab hœdis: & ſtatuet oues
quidem à dextris ſuis, hœdos autem
à

ἀξ ἐυωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθετε πρός με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες. Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων. πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. Κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.

σοδ α *καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσε ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. σοε ε *τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα, καὶ συνεβουλεύσαντο, ἵνα τὸν Ἰησοῦν κρατήσωσι

à siniſtris. Tũc dicet rex his qui à dextris ſibi erunt: Venite benedicti patris mei, poſſidete regnum paratum uobis ab exordio mũdi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi edere. Sitiui, & dediſtis mihi bibere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nudus, & operuiſtis me. Infirmus, & uiſitaſtis me. In carcere eram, & ueniſtis ad me. Tũc reſpondebũt ei iuſti, dicẽtes: Domine, quãdo te uidimus eſurientem, & pauimus: aut ſitientẽ, & dedimus tibi potũ? Quando autem te uidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudũ, & cooperuimus te: aut quando te uidimus infirmum aut in carcere, & uenimus ad te? Et reſpondens rex dicet illis: Amen dico uobis, quatenus feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi cibũ. Sitiui, & non dediſtis mihi potum. Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Nudus, & nõ operuiſtis me. Infirmus & in carcere eram, & non uiſitaſtis me. Tũc reſpondebunt ei & ipſi dicẽtes: Domine, quando te uidimus eſurientem, aut ſitiẽtem, aut hoſpitem, aut nudum, aut infirmũ, aut in carcere, & nõ miniſtrauimus tibi? Tũc reſpõdebit illis, dicens: Amẽ dico uobis, quatenus non feciſtis uni de minimis his, nec mihi feciſtis. Et ibũt hi in ſuppliciũ æternũ, iuſti uero in uitã æternam.

Et factum eſt, cum conſummaſſet Ieſus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis: Scitis quod poſt biduum paſcha fit, & filius hominis traditur ut crucifigatur. Tunc congregati ſunt principes ſacerdotum & ſcribæ & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caipha: & conſilium inierunt, ut Ieſum dolo caperent XXVI

ξβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. ξγ περὶ τοῦ πάσχα.

κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον
δὲ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται
σος ἐν τῷ λαῷ. * Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν βη ξβ
α θανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προ-
σῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου ἔχου-
σα βαρυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τὴν κεφα-
λὴν αὐτοῦ ἀνακειμένου. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες. Εἰς τί ἡ ἀπώ-
λεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆ-
ναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. Γνοὺς δὲ
ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Τί κόπους παρέχετε
τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς
ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ'
σοζ ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. * Βαλοῦσα
δ γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τῶν σώματός
μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαι με ἐποίησεν. Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλι-
ον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ
ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.
σοη * Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμε-
β νος Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς,
εἶπεν. Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν πα-
ραδώσω αὐτόν; Οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκον-
τα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν
ἵνα αὐτὸν παραδῷ. Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων ξγ
προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες
αὐτῷ. Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν
τὸ πάσχα; Ὁ δὲ εἶπεν. Ὑπάγετε εἰς τὴν πό-
λιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἴπατε αὐτῷ. Ὁ δι-
δάσκαλος λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν,
πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν
μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
σοθ * Ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώ-
δ δεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν. Ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.
σπ * Καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν
α αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. Μή τι ἐγώ εἰμι κύριε;
σπα * Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐ-
β μοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με πα-
ραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει,
καθὼς

dolo caperẽt, & occiderent. Dicebãt autẽ: Nõ in die festo, ne tumultus fiat in populo. Cũ autẽ Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eum mulier, habens alabastrum unguenti preciosi, & effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes aũt discipuli indignati sunt, dicentes: Ad quid perditio hæc? Potuit enim istud unguentũ uenundari magno & dari pauperibus. Eo autem cognito, Iesus ait illis: Quid molesti estis mulieri? Opus enim bonũ operata est erga me. Nam semper pauperes habetis uobiscũ, me uero non semper habetis. Quod em̃ hæc unguentum hoc misit super corpus meum, ad sepeliendum me fecit. Amẽ dico uobis, ubicũq; prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, hoc quoque quod hæc fecit narrabitur in memoriam ipsius. Tunc abijt unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis tradam illũ? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et ex eo tempore quærebat opportunitatẽ ut eũ traderet. Cæterum primo die azymorũ accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes ei: Vbi uis paremus tibi ad edẽdũ pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatem ad quendã, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meũ prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut cõstituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Vespere aũt facto, discumbebat cum duodecim: & edentibus illis, dixit: Amẽ dico uobis, quod unus uestrũ me proditurus est. Et mœsti redditi uehementer, cœperunt singuli dicere ei: Num ego sum domine? At ipse respondens, ait: Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus est. Filius quidem hominis uadit, sicut

σπβ καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ
ς ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
παραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη
σπγ ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας
ι ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν. μήτι ἐγώ εἰμι ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * Ἐσθιόντων δὲ αὐ
σπδ τῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶ
πεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου.
σπε * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας,
β ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς
διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς
σπς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μὴ
ς πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ
πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ
σπζ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * Τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς.
δ πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν
σπη τῇ νυκτὶ ταύτῃ. * Γέγραπται γάρ, πατάξω τὸν »
ς ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβα- »
τα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με, προά- »
σπθ ξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. * Ἀποκριθεὶς δὲ
α ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτο
σλ ρα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. * λέγει αὐτῷ ὁ
ς Πέτρος. κἂν δέῃ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως καὶ πάντες οἱ μα
σλα θηταὶ εἶπον. * Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰη-
α σοῦς εἰς χωρίον λεγόμενον γεθσημανῆ, καὶ
σλβ λέγει τοῖς μαθηταῖς. * καθίσατε αὐτοῦ ἕως
ς οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. καὶ παραλα
βὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ζεβεδαίου, ἤρ-
σλγ ξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * τότε λέγει
δ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου
ἕως θανάτου, μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ'
ἐμοῦ. * καὶ προελθὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρό-
σλδ σωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ
α μου,

sicut ſcriptum eſt de illo: Væ autem homini illi per quem filius hominis prodi-
tur: bonum erat ei, ſi natus nó fuiſſet homo ille. Reſpondens autem Iudas, qui
tradidit eum, dixit: Num ego ſum rabbi? Ait illi: Tu dixiſti. Veſcentibus au-
tem eis, accepit Ieſus panem, & cum egiſ
ſet gratias, fregit, deditque diſcipulis, & ξζ
ait: Accipite, comedite, hoc eſt corpus
meum. Et accepto poculo, gratijs actis,
dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes:
Hic eſt enim ſanguis meus qui eſt noui
teſtamenti, qui pro multis effunditur in
remiſſionem peccatorum. Dico autem
uobis, non bibam poſthac ex hoc fru-
ctu uitis uſque in diem illum, cum illud
bibam uobiſcum nouum in regno pa-
tris mei. Et cum hymnũ ceciniſſent, exie-
runt in montem oliuarũ. Tunc dicit illis
Ieſus: Omnes uos offendiculũ patiemi-
ni mea cauſa in nocte hac. Scriptum eſt
enim: Percutiam paſtorem, & diſpergen
tur oues gregis. Poſtquàm autem reſur-
rexero, præcedam uos in Galilæam. Re
ſpondẽs autẽ Petrus, ait illi: Et ſi omnes
offendiculũ paſſi fuerint tua cauſa, ego
tamen nunquàm offendiculum patiar.
Ait illi Ieſus: Amẽ dico tibi, quod in hac
nocte antequàm gallus cantet, ter me ne
gabis. Ait illi Petrus: Etiam ſi oportue-
rit me mori tecum, non te negabo. Si-
militer & omnes diſcipuli dixerunt. Tũc
uenit Ieſus cum illis in uillam, quæ dici-
tur Gethſemane, & dixit diſcipulis: Se-
dete hic donec uadam & orem illic. Et aſ
ſumpto Petro & duobus filijs Zebedæi
cœpit affici dolore ac mœſtitudine. Tũc
ait illis Ieſus: Mœſta eſt anima mea uſ-
que ad mortem: manete hic & uigilate
mecum. Et progreſſus puſillum, procidit
in faciem ſuam, orans ac dicens: Pater

μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ
σϛε ποτήριον τοῦτο. *Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέ-
α λω, ἀλλ' ὡς σύ. *Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς
σϛϛ μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,
β καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε
μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖ-
τε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς
σϛζ πειρασμόν. *Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ
δ δὲ σάρξ ἀσθενής. *Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελ-
σϛη θὼν, προσηύξατο λέγων. Πάτερ μου, εἰ οὐ δύ-
ς ναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ,
ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου.
καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδον-
τας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι.
δὲ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξα-
σϛθ το ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. *Τότε ἔρχε-
δ ται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς.
καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ
ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδί-
δοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγω-
τ μεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. *Καὶ ἔτι
α αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ἰούδας εἷς τῶν δώδε-
κα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ
μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων
τα καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. *Ὁ δὲ παραδιδοὺς
β αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν
φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐ-
θέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε. Χαῖρε ῥαβ-
βεί. καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; Τότε προσελθόν-
τες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐ-
τβ κράτησαν αὐτόν. *Καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰη-
α σοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιρα
αὐτοῦ, καὶ πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖ-
τγ λεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. *Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
ι σοῦς. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν
τόπον αὐτοῦ. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαι-
ραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι
οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα
μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα
λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν
αἱ γραφαὶ

mi, si possibile est, transeat à me calix
iste: ueruntamen non sicut ego uolo, sed
sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit
eos dormientes: & dicit Petro: Adeo nõ
potuistis una hora uigilare mecum? Vi-
gilate & orate, ut ne intretis in tentatio-
nem. Spiritus quidem promptus est, at
caro infirma. Rursus altera uice abijt, &
orauit, dicens: Pater mi, si nõ potest hoc
poculum transire à me, nisi bibam illud,
fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos
iterum dormientes. Erant enim oculi eo-
rum grauati. Et relictis illis, iterum abijt,
& orauit tertio, eundem sermonem di-
cens. Tunc uenit ad discipulos suos, & di-
cit illis: Dormite iam & requiescite, ecce
appropinquauit hora, & filius hominis
traditur in manus peccatorum. Surgite
eamus, ecce appropinquauit qui me tra-
dit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus
numero duodecim uenit, & cum eo tur-
ba multa cum gladijs & fustibus, missi
ξε à principibus sacerdotum & senioribus
populi. Is uero qui prodebat eum, dedit
illis signum, dicens: Quemcunque oscu-
latus fuero, ipse est, tenete eum. Et con-
festim accedens ad Iesum, dixit: Aue
rabbi. Et osculatus est eum. Dixitq; illi
Iesus: Amice, ad quid ades? Tunc acces-
serunt, & manus iniecerunt in Iesum, &
ceperunt eum. Et ecce unus ex his, qui
erant cum Iesu, extendens manum, exe-
mit gladium suum, & percutiẽs seruum
principis sacerdotum, amputauit auricu-
lam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte
gladium tuum in locum suum. Omnes
enim qui acceperint gladium, gladio pi-
bunt. An putas quod non possum nunc
rogare patrem meum, & exhibebit mi-
hi plus quàm duodecim legiones ange-
lorum? Quomodo ergo implebuntur
scripturæ

ιδ αἱ γραφαὶ, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. * ἐν τῇ
α κείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις,
ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ
ξύλων συλλαβεῖν με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς
ἐκαθιζόμην, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ
ιε ἐκρατήσατέ με. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα
s πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν.
τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν ἔ-
ις φυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν Ἰησοῦν, ἀπή-
α γαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου
οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθη
ιζ σαν. * ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μα
δ κρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως. * καὶ εἰ
ιη σελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν
β τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι,
καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρ-
τυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώ-
σωσιν, καὶ οὐχ' εὗρον. καὶ πολλῶν ψευδο-
κα μαρτύρων προσελθόντων, οὐχ' εὗρον. * ὕστε-
s ρον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶ-
πον. οὗτος ἔφη, δύναμαι καταλῦσαι τὸν να
ὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆ
σαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐ
τῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρ
τυροῦσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς
κβ ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ
θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ χριστὸς
ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, σὺ εἶ-
κγ πας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν
α τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυ
νάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
κδ οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμά
s τια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. * τί
κε ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ἠ-
β κούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν
δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον. ἔνοχος θα
κς νάτου ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον
α αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐρράπισαν
λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χριστέ, τίς ἐστιν
κζ ὁ παίσας σε; * ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ
α αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη,

λέγουσα

scripturæ, qđ sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanq̃ ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad cõprehendendũ me: quotidie apud uos sedebam docens in tẽplo. & nõ me cepistis? Hoc autẽ totum factum est ut cõpleren tur scripturæ prophetarũ. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi comprehensum Iesum duxerũt ad Caiphã principẽ sacerdotum, ubi scribæ & seniores cõuenerant. Petrus aũt sequebat eũ procul usq; ad atriũ principis sacerdotũ. Et ingressus intro, sedebat cũ ministris, ut uideret finem. Principes aũt sacerdotũ & seniores, & totũ conciliũ quærebãt falsum testimoniũ cõtra Iesum, ut morti eum traderẽt, & nõ inueniebant. etiã cũ multi falsi testes accessissent, nõ inueniebant. Nouissime autẽ uenerũt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit, Possum destruere tẽplũ dei, & in triduo ædificare illud. Et surgens princeps sacerdotũ, ait illi: Nihil respõdes? Cur isti aduersũ te testimoniũ dicũt? Iesus aũt tacebat. Et respondens princeps sacerdotũ, ait illi: Adiuro te p deũ uiuentẽ, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Verũtamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientẽ in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotũ dissidit uestimẽta sua, dicẽs: Proloquutus est blasphemiã: quid insup egemus testibus? Ecce nũc audistis blasphemiã eius: qd uobis uidet? At illi respõdentes dixerunt: Reus est mortis. Tũc expuerunt in faciẽ eius, & colaphis eũ cæciderunt. Alij autẽ palmas in faciem eius dederunt, dicẽtes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancillula

 dicens

λέγω σοι, ὅτι σὺ πάντα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ γαλιλαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων, λέγων· οὐκ οἶδα τί λέγεις. * ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου. καὶ πάλιν ἠρνήσατο μετὰ ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ πέτρῳ· ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. * καὶ ἐμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος Ἰησοῦ, εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρίς με ἀπαρνήσῃ. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς. * πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. * καὶ δήσαντες αὐτόν, ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. * τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέγων· ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῶον. οἱ δὲ εἶπον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, εἶπον· οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι, συμβούλιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος· καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου; ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ μοι κύριος. * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι

dicens: Et tu cũ Iesu Galilæo eras. At ille negauit corã omnibus, dicens: Nescio quid dicas. Cum autẽ exisset in uestibulum, uidit eum altera ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cũ Iesu Nazareno. Et iterum negauit cum iureiurando: Non noui hominem. Et post pusillum accesserũt qui stabant, & dixerũt Petro: Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifestũ facit. Tũc cœpit execrari & iurare, quod nõ nosset hominẽ. Et continuo gallus cãtauit. Et recordatus est Petrus uerbi Iesu, qui dixerat ei: Priusquã gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amare. Mane aũt facto, cõsiliũ inierunt oẽs principes sacerdotũ & seniores populi aduersus Iesum, ut eũ morti traderẽt. Et uinctũ eũ adduxerũt & tradiderũt põtio Pilato præsidi. Tũc uidẽs Iudas, q eũ prodiderat, ꝙ dãnatꝰ esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotũ & senioribus, dicẽs: Peccaui, prodens sanguinẽ innoxiũ. At illi dixerũt: Quid ad nos? tu uideris. Et proiectis argẽteis in tẽplo, recessit, & abiẽs laqueo se suspẽdit. Principes autem sacerdotũ acceptis argẽteis, dixerũt: Non licet eos mittere in corbonam, quia precium sanguinis est. Consilio aũt inito, emerunt ex illis agrũ figuli, in sepulturã pegrinorũ: quapropter uocatus est ager ille, ager sanguinis, usq; in hodiernũ diem. Tunc impletũ est quod dictum est per Hieremiam prophetam dicentẽ: Et acceperũt triginta argenteos precium æstimati, quem æstimatũ emerunt à filijs Israël: & dederũt eos in agrũ figuli, sicut cõstituit mihi dñs. Iesus autẽ stetit ante præsidem, & interrogauit eũ præses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusaretur

XXVII

ρεῖσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσ-
βυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐ-
τῷ ὁ πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου κατα-
μαρτυροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐ-
δὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λί-
τκβ αν. * Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπο-
β λύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον.
τκγ * Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμε-
δ νον βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶ-
πεν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. Τίνα θέλετε ἀπολύσω
ὑμῖν, βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον
χριστόν; ᾔδει γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐ-
τκδ τόν. * Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος,
ι ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μη-
δέν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ
τκε ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. * Οἱ δὲ
α ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς
ὄχλους, ἵνα αἰτήσωντο τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ
Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀπεκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν
εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπο-
λύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον. Βαραββᾶν. Λέγει αὐ-
τκς τοῖς ὁ πιλᾶτος. * Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λε-
α γόμενον χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες.
σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κα-
κὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγον-
τκζ τες. σταυρωθήτω. * Ἰδὼν δὲ ὁ πιλᾶτος, ὅτι
ι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνε-
ται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέ-
ναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ ἀπ-
κριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ'
τκη ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. * Τότε ἀπέ-
α λυσεν αὐτοῖς τὸν βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν
τκθ φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. * Τό-
λ τε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόν-
τες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγα-
γον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐκδύ-
σαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκ-
κίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν,
ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλα-
μον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετή-
σαντες

retur à principibus sacerdotũ & seniori-
bus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pila-
tus: Nõ audis q̃ multa aduersum te di-
cunt testimonia? Et non respondit ei ad
ullum uerbum, ita ut miraretur præses
uehemẽter. In festo autem consueuerat
præses turbæ dimittere unum uinctum
quem uoluissent. Habebat autem tunc
uinctum insignẽ, qui dicebatur Barab-
bas. Cõgregatis ergo illis, dixit Pilatus:
Vtrum uultis dimittam uobis Barabbã
an Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat
enim quod propter inuidiã tradidissent
eum. Sedente autem illo pro tribunali,
misit ad eum uxor eius, dicẽs: Nihil tibi
cũ iusto illo, multa enim passa sum ho-
die in somnis propter eum. Principes au-
tẽ sacerdotũ & seniores persuaserũt tur-
bis, ut peterẽt Barabbam, Iesum uero p̱
derent. Respondens autẽ præses ait illis:
Vtrũ uultis uobis è duobus dimittam?
At illi dixerũt, Barabbã. Dixit illis Pila-
tus: Quid igitur faciam Iesu, qui dicitur
Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigat̃.
Præses autẽ ait: Quid em̃ mali fecit? At
illi magis clamabãt, dicẽtes: Crucifigat̃.
Videns autem Pilatus quod nihil profi-
ceret, sed magis tumultus fieret, accepta
aqua, abluit manus corã populo, dicẽs:
Innocens ego sum à sanguine huius iu-
sti, uos uideritis. Et respondens uniuer-
sus populus, dixit: Sanguis eius sup̱ nos
& super filios nostros. Tunc dimisit illis
Barabbam, Iesum autem flagellatũ tra-
didit ut crucifigeretur. tunc milites præsi-
dis suscipientes Iesum in prætorio, con-
gregauerunt ad eũ uniuersam cohortẽ.
Et cum exuissent eum, circundederunt ei
chlamydem coccinam, & coronã de spi-
nis cõtextã imposuerũt sup̱ caput eius,
& harundinẽ in dexteram eius, & genu

ϛαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέ-
τλ γοντες. Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *Καὶ
ε ἐμπτύϛαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,
καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ ὅτε
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυϛαν αὐτὸν τὴν χλα-
μύδα, ϛ ἐνέδυϛαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
τλα ϛ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ ϛαυρῶϛαι. *Ἐξερχό-
α μενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνό-
ματι σίμωνα. τοῦτον ἠγγάρευϛαν, ἵνα ἄρῃ τὸν
τλβ ϛαυρὸν αὐτοῦ. *Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λε-
α γόμενον γολγοθᾶ, ὅς ἐστι λεγόμενος κρανίου
τλγ τόπος. *Ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χο-
δ λῆς μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθε-
τλδ λε πιεῖν. *Σταυρώϛαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίϛαν-
α το τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον, ἵνα
πληρώθῃ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ προφήτου. διεμερί »
ϛαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, ϛ ἐπὶ τὸν ἱμα- »
τισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καὶ καθήμενοι »
τλε ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. *Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς
α κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην,
τλϛ οὗτός ἐστιν Ιησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. *Τό-
τε ϛαυροῦντες σὺν αὐτῷ δύο λῃϛαὶ, εἷς ἐκ δε-
τλζ ξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. *Οἱ δὲ παραπορευό-
ϛ μενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε-
φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. ὁ καταλύων τὸν
ναὸν, ϛ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶ-
σον σεαυτόν. Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ
τλη τοῦ ϛαυροῦ. *Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων ϛ πρεσ-
βυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ
δύναται σῶϛαι. Εἰ βασιλεὺς ἰσραήλ ἐστι, κα-
ταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ ϛαυροῦ, καὶ πιϛεύσομεν
αὐτῷ. πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν
αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεοῦ εἰμὶ
τλθ υἱός. *Τοῦ αὐτὸ καὶ οἱ λῃϛαὶ οἱ συνϛαυρωθέντες
β αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτόν. *Ἀπὸ δὲ ἕκτης
τμ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶϛαν τὴν γῆν
β ἕως ὥρας ἐννάτης. *Περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν
τμα ἀνεβόησεν ὁ Ιησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ϛ Ἡλεὶ ἡλεὶ, λαμᾶ ϛαβαχθανί. Τοῦτ' ἔϛιν, θεέ
μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; τινὲς δὲ
τῶν ἐκεῖ

flexo ante eum, illudebant ei, dicentes:
Aue rex Iudæorũ. Et cum expuissent in
eum, acceperunt harundinẽ, & percutie-
bant caput eius. Et postquàm illusissent
ei, exuerunt eum chlamyde, & induerũt
eum uestimentis suis, & abduxerunt eũ
ut crucifigerent. Exeuntes autem inuene
runt hominem Cyrenæum, nomine Si-
monẽ: hunc adegerunt, ut tolleret crucẽ
eius. Et uenerunt iu locum, qui dicit' gol
gotha, quod est caluariæ locus. Et dede-
runt ei acetum bibere cum felle mixtũ:
& cum gustasset noluit bibere. Postquã
autem crucifixerũt eum, diuiserunt uesti
menta eius, sortẽ mittentes: ut impleret'
quod dictum est per prophetam: Diui-
serunt sibi uestimenta mea, & sup uesti-
mentũ meũ miserunt sortẽ. Et sedentes
seruabant eum ibi. Et imposuerant sup
caput eius causam ipsius scriptã: Hic est
Iesus rex Iudæorum. Tunc crucifigũtur
cum eo duo latrones, unus à dextris, &
alter à sinistris. Prætereuntes autem con
uitia iaciebant in eum, mouentes capita
sua, & dicẽtes: Tu ille qui destruebas tẽ-
plũ, & in triduo ædificabas: serua temet
ipsum. Si filius dei es, descende de cruce.
Similiter & principes sacerdotum, illudẽ
tes cũ scribis & senioribus, dicebant: Ali-
os seruauit, seipsum non potest seruare.
Si rex Israël est, descendat nunc de cruce
& credemus ei. Confidit in deo, liberet
eum nunc si uult eum. Dixit enim, filius
dei sum. Idipsum autem & latrones, qui
crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.
A sexta autem hora tenebræ factæ sunt
super uniuersam terram usq; ad horam
nonam, & circa horam nonam clamauit
Iesus uoce magna, dicens: Eli eli lama sa
bachthani: Hoc est, Deus meus, deus
meus, cur deseruisti me? Quidam autẽ
illic

ξη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου.

τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι ἡλί-
τμβ αν φωνεῖ οὗτος, * καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ
β αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους,
καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ δὲ
λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλί-
τμγ ας σώσων αὐτόν. * Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κρά-
α ξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. * καὶ
τμδ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς
β δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * καὶ ἡ γῆ ἐσεί-
τμε σθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα
ι ἠνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοι-
μημένων ἁγίων ἠγέρθη, καὶ ἐξελθόντες
ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰ-
σῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθη-
τμϛ σαν πολλοῖς. * Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ'
β αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν
καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέ-
τμζ γοντες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος, * Ἦσαν δὲ
ϛ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ, ἀπὸ μακρόθεν θεω-
ροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν μα-
ρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου
καὶ ἰωσῆ μητὴρ, καὶ ἡ μητὴρ τῶν υἱῶν ζεβε-
τμη δαίου. * Ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄνθρω-
α πος πλούσιος ἀπὸ ἀριμαθαίας, τὸ ὄνομα
ἰωσὴφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. οὗ-
τος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ ᾐτήσατο τοῦ σῶ-
μα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀπο-
τμθ δοθῆναι τὸ σῶμα. * καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ ἰω-
α σὴφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθη-
κεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐ-
λατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λί-
θον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν.
τν Ἦν δὲ ἐκεῖ μαρία ἡ μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη
ϛ μαρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. * τῇ
τνα δὲ ἐπαύριον ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευὴν, συ-
ι νήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
πιλᾶτον, λέγοντες. κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι
ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς
ἡμέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆ-
ναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε

ἐλθόντες

illic stantiũ, cũ audissent, dicebant, Heliã uocat iste. Et cõtinuo currẽs unus ex eis, cũ acceptã spongiam implesset aceto, imposuit harundini, dabatq́ ei ut biberet. Cæteri uero dicebant: sine, uideam⁹ an ueniat Helias liberaturus eũ. Iesus autẽ cum iterũ clamasset uoce magna, emisit spiritũ. Et ecce uelum tẽpli scissum est in duas partes à summo usq́ ad imum. & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorũ, qui dormierant, surrexerũt. & egressi è monumẽtis post resurrectionẽ eius, uenerũt in sanctã ciuitatẽ, & apparuerunt multis. Centurio uero & qui cũ eo erant custodientes Iesum, uiso terræ motu, & his quæ facta fuerant, timuerũt ualde, dicentes: Vere filius dei erat iste. Erant autẽ ibi mulieres multæ, è longinquo spectantes, quæ secutæ fuerãt Iesum à Galilæa, ministrãtes ei: inter quas erat Maria magdalene, & maria Iacobi, & Iose mater, & mater filiorum Zebedæi. Cũ autẽ uespera facta esset, uenit homo diues ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu. hic accessit ad Pilatũ, ac postulauit corpus Iesu. Tunc Pilatus iussit reddi corpus. Et cum accepisset corpus Ioseph, inuoluit illud sindone munda: posuitq́ illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra: & aduoluto saxo ingenti ad ostium monumenti, abijt. Erat autem ibi Maria magdalene & altera Maria, sedẽtes contra sepulchrum. Postero autem die quæ sequit' parasceuen, conuenerũt principes sacerdotũ & pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quod impostor ille dixit adhuc uiuens: post tres dies resurgo, iube ergo muniri sepulchrum usq́ in diem tertium, ne quando

ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν, ueniant discipuli eius, & furetur eum, di-
καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν cántque plebi, surrexit à mortuis: & erit
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. nouissimus error peior illo priore. Ait il-
ἔφη αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος· Ἔχετε κουστωδίαν, lis Pilatus: Habetis custodiam: Ite, mu-
ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πο- nite sicut scitis. Illi autem abeuntes, mu-
ρευθέντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφρα- nierunt sepulchrum, obsignato lapide,
γίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας. adhibitis custodibus.

τμβ * ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ, εἰς μίαν Vespera autē sabbatorū, quæ lucescit XXVIII
σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, in unā sabbatorū, uenit Maria magda-
καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ lene, & altera Maria, ut uiderent sepul-
ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ chrū. Et ecce terræmotus factus est ma-
κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀ- gnus. Angelus em̄ dn̄i descēdit de cœlo:
πεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκά- & accedens, deuoluit lapidē ab ostio, se-
θητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀ- debatq; super eum. Erat autē aspectus
στραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χι- eius sicut fulgur, & uestimentū eius can-
ών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τη- didum sicut nix. Præ timore autem eius
ροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκρι- cōcussi sunt custodes, & facti sunt uelut
θεὶς δὲ ὁ ἄγγελος, εἶπεν ταῖς γυναιξίν. μὴ mortui. Respondens autē angelus, dixit
φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν, τὸν mulieribus: Nolite timere uos: scio em̄
ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρθη quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis:
γὰρ καθὼς εἶπεν. Δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον non est hic, surrexit em̄ sicut dixit. Veni-
ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι te, uidete locū ubi positus erat dn̄s. Et ci-
εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀ- to euntes dicite discipulis ei⁹, q̄ surrexit
πὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν à mortuis: & ecce præcedit uos in Galilæ
γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, ἰδοὺ εἶπον am, ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis.
ὑμῖν. καὶ ἀπελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνη- Et digressæ celeriter à monumento cum
μείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδρα- timore & gaudio magno, currebant ut
μον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ renunciarēt discipulis eius. Cum autem
ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐ- issent ad renunciandum discipulis eius,
τοῦ, ἰδοὺ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων. & ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete.
χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐ- Illæ autē accesserunt & tenuerunt pedes
τοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis
λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγετε, Iesus: Nolite timere: Ite renunciate fra-
ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλ- tribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi
θωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται. me uidebunt. Quæ cum abissent, ecce
πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κου- quidam è custodibus uenerunt in ciui-
στωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς tatem, ac renunciauerunt principibus sa
ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συνα cerdotum omnia quæ acciderant: & con
χθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε gregati cum senioribus, consilio habi-
λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατιώ to, pecuniam copiosam dederunt militi-
ταις, λέγοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ bus, dicentes: Dicite quod discipuli eius

νυκτὸς nocte

νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὸ Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίστασαν. Καὶ προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων. Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

nocte uenerint, & furati sint eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit sub præside, nos persuadebimus ei, & securos uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt sicut erant edocti. Et diuulgatus est hic sermo apud Iudæos usque in hodiernum diem. Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus. Et cum uidissent illum, adorauerunt eum: quidam autē dubitauerunt. Et accedens Iesus, locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. eũtes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti: docentes eos seruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usq; ad cõsummationem seculi.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM FINIS.

Μάρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τοῦ πέτρου ἐξηγουμένου ἀκήκοε, παρακληθεὶς ἐν τῇ ῥώμῃ πρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν ἐυαγγέλιον. ᾧ πρὸς ἐν τυχὼν πέτρος ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντίας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο κλήμης ἐν τοῖς ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. Καὶ παπίας ἱεραπολίτης ὑπόσκοπος μέμνητε τούτου τοῦ μάρκου. καὶ πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ὑπεστολῇ, ἐπονόματι βαβυλῶνος, εἰκονικῶς ῥώμην σημαίνων. Ἀσπάζετε ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι σὺν τῇ ἐκλεκτῇ, καὶ μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ ἐυαγγέλιον ὅπερ αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὴν αἴγυπτον, καὶ πρῶτος ἐν ἀλεξανδρείᾳ Ἰησοῦν χριστὸν κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτῃ παιδεύσει καὶ βίου καρτερίᾳ διέπρεψεν, ὥστε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τοῖς χριστῷ ἕπεσθαι τῇ τούτου διαγωγῇ. Ὅθεν καὶ φίλων ὁ τῶν ἰουδαίων ἐλλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἔτι ἰουδαίζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔπαινον τοῦ οἰκείου ἔθνους, βίβλον περὶ τοῦ τούτων διαγωγοῦς συνεγράψατο. καὶ ὥσπερ λουκᾶς διηγεῖτε τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα ἐσχηκέναι κοινὰ, οὕτως κἀκεῖνος ὅπερ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ μάρκου τοῦ διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ πρέδωκε. τελευτήσας δὲ τοῖς ὀγδόῳ τοῦ νέρονος ἔτει, ἀπετέθη ἐν ἀλεξανδρείᾳ, διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

Υ'ΠΟ'ΘΕΣΙΣ Ε'ΙΣ ΤΟ' ΚΑΤΑ' ΜΑ'ΡΚΟΝ Ε'ΥΑΓΓΕ'ΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑ'ΚΤΟΥ.

Τὸ κατὰ μάρκον ἐυαγγέλιον μετὰ Δέκα ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν ῥώμῃ. ἦν μὲν δὲ οὗτος ὁ μάρκος πέτρου μαθητὴς, ὃν υἱὸν αὐτοῦ ὁ πέτρος ὀνομάζει πνευματικὸν πάντως. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἰωάννης. ἀνεψιὸς δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ καὶ παύλου συνέκδημος. τέως μὲν τοι πέτρῳ συνῆν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐν ῥώμῃ συνῆν. ᾐτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ἐν ῥώμῃ πιστοὶ, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκθέσθαι τὸν κατὰ χριστὸν πραγματείαν. μόλις οὖν πεισθεὶς συνεγράψατο. τοῖς δὲ πέτρῳ ἀπεκαλύφθη πρὰ θεοῦ, ὅτι μάρκος συνέγραψεν ἐυαγγέλιον. ἰδὼν οὖν καὶ ὑπεβεβαιώσας ὡς ἀληθὲς. εἶτα καὶ ὑπόσκοπον αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς αἴγυπτον. ἔνθα δὴ καὶ κηρύξας ἐν ἀλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συστησάμενος, τοὺς πρὸς τοῖς μεσημβρινῷ κλίματι πάντας ἐφώτισεν. Ἔστιν οὖν ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἐυαγγελίου σαφὴς, καὶ οὐδὲν ἔχων περινενοημένον. σχεδόν τε κατὰ πάντα τοῖς ματθαίῳ συντρέχων ὁ πρὸν ἐυαγγελιστὴς, πλὴν ὅσον ὁ ματθαῖος πλατύτερος, καὶ ὅτι ὁ μὲν ματθαῖος τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου ἐν ἀρχῇ μνημονεύει, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. Ὅθεν τινὲς εἰ καὶ περιεργότερον δοκεῖ, τοιοῦτόν τι νόημα εἶπον ἐπὶ τοῖς ἐυαγγελισταῖς, ὁ ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καθήμενος θεὸς, ἃ τετραπρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, πρέδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ ἐυαγγέλιον ἑνὶ πνεύματι συνεχόμενον. ὥσπερ οὖν τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἓν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον ἀετῷ, καὶ ἕτερον μόσχῳ, οὕτως καὶ ἡ τοῦ ἐυαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. Τὸ μὲν κατὰ ἰωάννην ἐυαγγέλιον, ἔχει λεοντοπρόσωπον. βασιλικὸν δὲ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικόν ἐστιν. ὁμοίως οὖν καὶ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ δεσποτικοῦ ἀξιώματος τῆς θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. Τὸ δὲ κατὰ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ γὰρ τοῦ κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. Τὸ δὲ κατὰ μάρκον, ἀετῷ πρεικαζόμενον, ἀπὸ δὲ προφήτου ἤρξατο τοῦ ἰωάννου. Ἡ δὲ προφητικὴ χάρις προορατικὴ οὖσα καὶ ὀξέως τὰ πόῤῥω βλέπουσα, ἀετός ἐστι. Φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ὀξυδερκέστατον εἶναι, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δύνασθαι ἀτενίζειν μὴ καμύοντα. Μόσχῳ δὲ ὅμοιον δὲ κατὰ λουκᾶν, διότι ἀπὸ τοῦ ἱερατείας τοῦ ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυμιῶντος. μόσχος δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. Ἄρχεται οὖν ὁ μάρκος τοῦ ἐυαγγελίου ἀπὸ τοῦ τοῦ προδρόμου διαγωγοῦς καὶ ἐνδείξεως. ἄκουε οὖν τί φησίν.

ἐυαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

Ρχη τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. * φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. * ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον, καὶ ἐκήρυσσε λέγων. * ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει

Nitium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptū est in Prophetis:

α Ecce ego mitto nuncium meū ante
β faciem tuam, qui præparabit uiam
ϐ tuam ante te. Vox clamantis in de-
α serto: Parate uiā domini, rectas fa-
cite semitas eius. Baptizabat Iohā-
γ nes in deserto, prædicās baptismū
s pœnitentiæ in remissionem pecca-
torum. Et egrediebantur ad eum
tota Iudæa regio, ac Hierosolymi-
tæ, & baptizabantur omnes ab il-
lo in Iordane flumine, confitentes
peccata sua. Erat autem Iohannes
uestitus pilis cameli, & zona pelli-
cea circa lūbos suos, uescebaturq; locustis ac melle syluestri: & prædicabat, dicens: Venit is qui fortior
δ est me post me, cuius non sum ido-
α neus ut procumbens soluam cor-
rigiam calciamentorum. Ego qui-
dem baptizaui uos aqua, ille uero
baptizabit

ᾱ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου.

βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγέ
νετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς
ε ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. *καὶ ἐβαπτίσθη
α ὑπὸ ἰωάννου ἐν τῷ ἰορδάνῃ. καὶ εὐθέως ἀνα
βαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους
τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν
καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ
τῶν οὐρανῶν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν
ϛ ᾧ εὐδόκησα. *καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν
β ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ
ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος
ζ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. *καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ
ϛ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. *Μετὰ δὲ τὸ πα
η ραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν Ἰησοῦς εἰς τὴν γα
δ λιλαίαν, *κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βα
θ σιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται
ϛ ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ,
μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.
Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλι-
λαίας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτῶν, βάλλοντας ἀμφίβληστρα ἐν τῇ θα
ι λάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. *καὶ εἶπεν αὐτοῖς
β ὁ Ἰησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς
γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέν-
ια τες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. *καὶ
ϛ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν
τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐ-
τῶν, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας
τὰ δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ
ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ
πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω
ιβ αὐτῶν. *καὶ εἰσπορεύοντες εἰς καπερναούμ. καὶ εὐ
η θέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συνα-
ιγ γωγὴν, ἐδίδασκεν. *καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ
β τῇ διδαχῇ αὐτῶν. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς
ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.
ιδ *καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος α
η ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραζε λέ-
γων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ ναζαρηνέ; ἦλ
θες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων.

φιμώθητι

baptizabit uos ſpiritu ſancto. Et factum eſt in diebus illis, uenit Ieſus à Nazareth Galiææ, & baptizatus eſt à Ioanne in Iordane. Et ſtatim cum aſcenderet ex aqua, uidit diffindi cœlos, & ſpiritum quaſi columbam deſcententem ſuper illum. Et uox facta eſt de cœlis: Tu es ille filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum eſt, Et continuo ſpiritus illum expellit in deſertum, & erat illic in deſerto dies quadraginta, & tentabatur à ſatana, erátq; cum feris, & angeli miniſtrabant illi. Poſtquam autem comprehenſus eſſet Ioannes, uenit Ieſus in Galilæam, prædicans euangelium regni dei, & dicens: Impletum eſt tempus, inſtátque regnum dei, reſipiſcite & credite euangelio. Cum ambularet autem iuxta mare Galilææ, uidit Simonem & Andream fratrem eius, iacientes retia in mare, erant enim piſcatores. Et dixit eis Ieſus: Sequamini me, & faciam ut efficiamini piſcatores hominum. Ac protinus relictis retibus ſuis, ſecuti ſunt eum. Et progreſſus illinc puſillum, uidit Iacobum filium Zebedæi, & Iohãnem fratrem eius, qui & ipſi in naui reconcinnabant retia, ſtatimq; uocauit illos. Et illi relicto patre ſuo Zebedæo in naui cum mercenarijs, ſecuti ſunt eum. Et ingrediũtur Capernaum, & ſtatim ſabbatis ingreſſus in ſynagogam docebat. Et ſtupebant ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos tanquàm autoritate præditus, & non ſicut ſcribæ. Et erat in ſynagoga eorũ homo obnoxius ſpiritui immũdo, & exclamauit, dicens: Ah, Quid rei nobis tecum eſt Ieſu Nazarene? Veniſti ad perdendum nos? Noui te qui ſis, nimirum ille ſanctus dei. Et increpauit illum Ieſus, dicẽs:

Obmuteſce

φιμώθητι & ἔξελθε ἐξ αὐτ. καὶ σπαράξαν
αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, καὶ κράξαν
φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτ. καὶ ἐθαμ/
βήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς,
λέγοντες. τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ
αὕτη; ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι
τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν
αὐτῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην
τὴν περίχωρον τῆς γαλιλαίας. * καὶ εὐθέως β
ἐκ τ συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν
οἰκίαν σίμωνος καὶ ἀνδρέου μετὰ ἰακώβου
καὶ ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος κατέκει/
τυφέασουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ
αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατή/
σας τῆς χειρὸς αὐτ, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυ γ
ρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ
γενομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς
αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς
δαιμονιζομένους. καὶ ἦν πόλις ὅλη ἐπισυνη/
γμένη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθεράπευσε
πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις.
ιε * καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤ/
κ φιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν.
κβ * καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε,
κ καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀ/
κεῖ προσήυχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σί/
μων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ εὑρόντες αὐτὸν,
λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. καὶ
λέγει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κω
μοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω. εἰς τοῦτο γὰ
ρ ἐξελήλυθα. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συνα
γωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν, καὶ
ιθ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. * καὶ ἔρχεται δ
β πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ
γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων αὐτῷ. ὅτι ἐὰν
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς
σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο
αὐτ, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εἰ
πόντος αὐτ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέ
πρα, & ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος αὐ
τῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτῷ. ὅρα
μηδενὶ

Obmutesce, & exi ab homine. Et cum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicētes: Quid est hoc? Quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undique regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Iohāne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitās, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris illico, ac ministrabat eis. Vesperi uero, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabātur. Et ciuitas tota congregata erat ad hostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset, egressus est: & abijt Iesus in desertū locum, ibiq; orabat. Et prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant: & cum inuenissent eum, dicunt ei: Omnes te quærunt. Et ait illis: Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: in hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat. Et uenit ad eum leprosus, deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi: Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est. Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitque ei: Vide

μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν. θ ι

ια * Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι προσενεγκεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσι τὸν κράβαττον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ· τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως γνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς· τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἆρον σου τὸν κράβαττον, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ· σοὶ λέγω, ἔγειρε, καὶ ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸ κράβαττον ἐξῆλθεν ἔμπροσθεν πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας, ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. * καὶ ιβ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν

ne cui quicquam dicas, sed abi teipsum ostende sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimonium illis. At ille egressus, cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonē, ita ut iam nō posset Iesus manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undiq;.

Et iterum intrauit Capernaum post II
dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus cōgregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonē. Et ueniunt ad eum ferētes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerunt tectum ædiū in quibus erat, perfossóq; tecto funibus demittunt grabatū, in quo paralyticus decumbebat. Cum autem uidisset Iesus fidem illorū, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitarēt intra sese, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrū est facilius dicere paralytico, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autē sciatis quod filius hominis habet potestatē in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge ac tolle grabatum tuum, & abi in domū tuam. Et statim surrexit, sublatóque grabato egressus est in cōspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes, & glorificarent deum, dicentes: Nunquàm sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, ac docebat

ϛ περὶ τοῦ τελωνος.

ἀυτοὺς. καὶ παράγων ὁ Ιησοῦς, εἶδεν λευεὶ τὸν τοῦ ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι, καὶ ἀνα
κβ ϛὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
β κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ιησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ
κγ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; *καὶ ἀκούσας ὁ
β Ιησοῦς, λέγει αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύοντες, καὶ ἔρχοντι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. μὴ δύναντι οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύναντι νηστεύειν. ἐλεύσοντι δὲ ἡμέραι, ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ὑπόβλημα ῥάκους ἀγνάφου ὑπεράπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ μὴ, αἴρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιοὺς, εἰ δὲ μὴ, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ
κδ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. *καὶ
β ἐγένετο, παραπορεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας, καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ

ϛ eos. Et cum præteriret Iesus, uidit Leui, Alphæi filium, sedẽtem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Isq; surgens secutus est eum. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & discipulis eius: erãt enim multi qui secuti fuerant eum. Et scribæ ac pharisæi cum uidissent eum capientẽ cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant discipulis eius: Quid est, quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Iesus, ait illis: Non opus habent qui ualent, medico, sed qui male habent. Non ueni ad uocandum iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Et discipuli Iohannis ac pharisæorum ieiunabant, ueniuntq;, & dicunt illi: Quare discipuli Iohannis & pharisæorum ieiunant, tui autem discipuli non ieiunant? Et ait illis Iesus: Num possunt filij thalami nuptialis in quo cum illis sponsus est, ieiunare? Quamdiu habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Veniẽt autem dies, cũ auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nemo assumentũ panni rudis assuit uestimento ueteri, alioquin aufert supplemẽtum eius nouum à ueteri, & peior scissura fit. Et nemo mittit uinum mustum in utres ueteres, alioqui disrumpit uinum mustum utres, & uinum effunditur, & utres pereunt, sed uinum mustum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut transiret sabbatis per segetes, & cœperunt discipuli eius inter uiam uellere spicas, & pharisæi dicebant ei: ecce cur faciunt sabbatis, quod non licet? Et ipse ait illis: Nunquàm legistis quid fecerit Dauid, cum opus haberet, & esuriret ipse & qui cum eo erant? quomodo ingressus sit in domũ

θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι; καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς.
κε *Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ'
β ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. καὶ εἰσῆλ-
θε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄν-
θρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ
παρετήρουν αὐτόν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει
αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ
ἀνθρώπῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖ-
ρα. ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἔξε-
στι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆ-
σαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώ-
πων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς,
συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας
αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά
σου. καὶ ἐξέτεινε, καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐ-
κς τοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. *καὶ ἐξελθόντες οἱ φα
ρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρῳδιανῶν συμβού
λιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέ-
κζ σωσι. *καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μα
α θητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ
πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐ-
τῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ
ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ
οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολύ, ἀκού-
σαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶ-
πεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσ-
καρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν
αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπί-
πτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστι-
κθ γας. *καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅτ'
κ ἂν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκρα
ζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολ-
λὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποι-
λθ ήσωσι. *καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκα
β λεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐ- ι
τόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ. καὶ
ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχ' ἐξου-
σίαν

dei sub Abiathar principe sacerdotũ, & panes propositionis comederit, quos nõ licet edere nisi sacerdotib9: & dederit etiã ijs qui secum erant? Et dicebat illis: Sabbatum propter hominẽ factum est, non homo propter sabbatũ. Itaq; dominus est filius hominis, etiam sabbati.

Et introiuit iterum in synagogam, & III
erat ibi homo arefactam habens manũ: & obseruabant eum, an sabbatis sanaturus esset eum, ut accusarent illum. Et ait homini, habenti manũ arefactam: Surge in medium. Et dicit illis: Vtrum licet sabbatis benefacere, an malefacere? animam seruare, an occidere? At illi tacebant. Et cum circumspexisset eos cum ira cundia, condolescens super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manũ tuam. Et extendit: & restituta est manus illius sana, ut altera. Egressi uero pharisæi, statim unà cũ Herodianis cõsilium inibant aduersus eum, ut illum perderẽt. Iesus autẽ cum discipulis suis secessit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa secuta est eum, & ab Iudæa & ab Hierosolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanẽ, & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonẽ, hominũ multitudo magna: qui cum audissent quæ faciebat, uenerunt ad eũ. Et iussit Iesus discipulis suis, ut nauicula sibi deseruiret ꝓpter turbã, ne ipsum premerent. Multos enim sanauerat, ita ut irruerẽt in eum, quo illum tangerẽt, quotquot affligebãtur. Et spiritus immundi cũ illũ uidissent, procidebant ei, & clamabant dicẽtes: Tu es filius dei: & uehemẽter interminabat' eis, ne se manifestũ facerent. Et ascẽdit in montẽ, ac uocat ad se
ι quos uoluit ipse: & uenerunt ad eũ. Et fecit duodecim ut essent secũ, & ut emitteret eos ad prædicandũ, utq; haberẽt potestatẽ

σίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ
λ δαιμόνια. *Καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα
β πέτρον. καὶ ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν
αὐτοῖς ὀνόματα βοανεργὲς, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς.
καὶ ἀνδρέαν, καὶ φίλιππον, καὶ βαρθολομαῖ-
ον, καὶ ματθαῖον. καὶ θωμᾶν, καὶ ἰάκωβον τὸν
τοῦ ἀλφαίου, καὶ θαδδαῖον, καὶ σίμωνα τὸν κα-
νανίτην, καὶ ἰούδαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκε
λα αὐτόν. καὶ ἔρχοντι εἰς οἶκον. *Καὶ συνέρχετε
ι πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε
ἄρτους φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλ-
Αἰς ἐξέστη. θον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον, ὅτι ἐξέστατι. *Καὶ
λβ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβάν-
β τες, ἔλεγον, ὅτι βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ἐν ὅτι τῷ
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμό-
λγ νια. *Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παρα-
β βολαῖς, ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς δύναται σατανᾶς
σατανᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυ-
τὴν μερισθῇ, οὐ δύνατι σταθῆναι ἡ βασιλεία
ἐκείνη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύ-
νατι σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς
ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται. οὐ δύνατι στα-
θῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύνατι οὐδεὶς τὰ
σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ,
διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ,
λδ καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. *Ἀμὴν
β λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσετι τὰ ἁμαρτή-
ματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι,
ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφη-
μήσῃ εἰς τὸν πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄ-
φεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου
κρίσεως. ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.
λε *Καὶ ἔρχοντι ἡ μητὴρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ, καὶ
β ἔξω ἑστηκότες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες
αὐτὸν, καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτὸν, εἶπον δὲ
αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζη-
τοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν ἡ μη-
τήρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμε-
νος τοῦ κύκλῳ περὶ αὐτοῦ μαθητὰς καθημένους,
λέγει. ἰδοὺ ἡ μητήρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.

ὃς

testatē sanandi morbos, eijciendiq́ dæ-
monia. Et imposuit Simoni nomen Pe-
trus & Iacobū filiū Zebedæi, & Iohan-
nē fratrē Iacobi, & imposuit eis nomina
Boanerges, quod est, filij tonitrui: & An
dreā, & Philippū, & Bartholomæum, &
Matthæū, & Thomā, & Iacobū Alphæi
filiū, & Thaddæū, & Simonē Cananæū
& Iudā Iscariotem, qui & prodidit illū.
Et ueniunt in domū, & cōuenit iterū tur-
ba, sic ut nō liceret illis uel panes edere: &
cū audissent qui ad illū attinebant, exie-
runt ut manus inijcerent in eū. Dicebāt
enim, in furorem uersus est. Et scribæ qui
ab Hierosolymis descenderāt, dicebant:
Beelzebul habet, & ꝑ principē dæmoni-
orū eijcit dæmonia. Et ad se uocatis eis,
in parabolis dicebat illis: Quomodo po
test satanas satanā eijcere? Et si regnum
aduersus sese diuisum fuerit, non potest
stare regnū illud. Et si domus contra se-
metipsam diuisa fuerit, non potest stare
domus illa: & si satanas insurrexit aduer
sus semetipsum ac diuisus est, nō potest
stare, sed finē habet. Non potest quisq́
uasa fortis, ingressus in domū illius, diri-
pere, nisi prius fortē alligarit, & tunc do-
mū eius diripiet. Amē dico uobis: Om̄ia
remittent̄ filijs hominū peccata: & conui
tia, quibuscūq́ conuiciati fuerint. At qui
conuiciū dixerit in spiritū sanctū, nō ha-
bet remissionē in æternū, sed obnoxius
est æterno iudicio. Dicebāt em̄, spiritum
immūdū habet. Et ueniūt mater eius &
fratres, & foris stantes, miserunt ad eū q
euocarent eum, & sedebat turba circa eū
dicuntq́ ei: Ecce mater tua & fratres tui
foris quærūt te. Et rn̄dit eis, dicēs: Quæ
est mater mea, & fratres mei? Et cum cir-
cūspexisset, in circuitu circū se discipulos
sedentes, ait: Ecce mater mea, & frēs mei.

ὅστις ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ἐστί. καὶ
πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλὰ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἀκούετε, ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἱ ὅταν ἀκούσωσι τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροι

Qui enim fecerit uoluntatē dei, hic frater meus, & ſoror mea, & mater eſt.

Et iterum cœpit docere iuxta mare, & IIII congregata eſt ad eū turba multa, ita ut nauim ingreſſus, ſederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina ſua: Audite, ecce exibat ſeminator ad ſeminandū: & accidit inter ſeminandum, aliud quidem cecidit ſecus uiā, ueneruntq; uolucres cœli & comederūt illud. Aliud uero cecidit ſup petroſa, ubi non habuit terrā multā, & ſtatim exortū eſt, quod nō haberet altitudinē terræ: ſole aūt exorto, æſtu affectum eſt: & eo q nō haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in ſpinas, & ſuccreuerunt ſpinæ ac ſuffocauerunt illud, & fructum nō dedit. Et aliud cecidit in terram bonā, & dabat fructum emergentē atq; creſcentē: & afferebat unū triginta, & unum ſexaginta, & unū centū. ac dicebat illis: Qui habet aures ad audiendū, audiat. Cum aūt cœpiſſet eſſe ſolus, interrogauerunt eū hi, q cir cum illum erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis: Vobis datū eſt noſſe myſterium regni dei, illis autē qui foris ſunt per parabolas omnia fiunt: ut uidētes uideant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant: nequādo cōuertant, & remittant eis peccata. Et ait illis: Neſcitis parabolā hanc? & quomodo omnes parabolas cognoſcetis? Seminator ille ſermonem ſeminat. Iſti uero ſūt, quorū alij iuxta uiam dicunt ubi ſeminat ſermo, & cum audierint, cōfeſtim uenit ſatanas, & aufert ſermonem qui ſeminatus eſt in cordib⁹ eorū. Et alij ſūt ſimiliter, qui in petroſa ſemē excipiūt: qui cū audierint ſermonē, ſtatim cū gaudio accipiunt illud, & nō habent radicē in ſe, ſed

temporarij

πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ ἄλλοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. * μήτι ὁ λύχνος † καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; * οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. ᾧ ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. * καὶ ἔλεγε, Τίνι ὁμοιώσομεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν τίνι παραβολῇ παραβαλῶμεν αὐτήν; ὡς κόκκον σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ὄντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. * καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον

ἐρχεται.

ποίᾳ.

temporarij ſunt: deinde coorta afflictione aut perſecutione propter ſermonem, cõfeſtim offenduntur. Et alij ſunt qui in ſpinas ſemen excipiunt. hi ſunt qui ſermonem audiũt, & ſolicitudines ſeculi huius ac deceptio diuitiarũ, cæterarumq; rerum cupiditates introëuntes, ſuffocãt ſermonẽ, ac redditur infructifer. Et alij ſunt qui in terram bonam ſemen exceperũt, qui audiunt ſermonem & ſuſcipiunt, & fructificant, ita ut aliud granum adferat triginta, aliud ſexaginta, aliud centũ. Et dicebat illis: Num lucerna incenditur, ut ſubter modium ponatur, aut ſubter lectum? Nónne ut ſuper candelabrũ ponatur? Non eſt eẽ quicq; occultũ, quod non manifeſtetur: neq; fuit ſecretum, ſed ut in propatulum ueniat. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis: Qua menſura metimini, alij metientur uobis, & adijcietur uobis qui auditis: Qui enim habet, dabitur illi: & qui nõ habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. & dicebat: Sic eſt regnũ dei, quẽadmodum ſi homo iaciat ſementem in terram, ac dormiat, atq; ille exurgat nocte ac die: ſegeſq; germinet, ac ſurgat in altum dum neſcit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenũ frumẽtum in ſpica. cum autem productus fuerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniã adeſt meſſis. Et dicebat: Cui aſſimilabimus regnum dei? aut qua collatione cõferemus illud? Eſt ſicut granũ ſinapis, q̃d cum ſeminatũ fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminib9 quæ ſunt in terra: & cũ ſeminatum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus oleribꝰ: & facit ramos magnos, ita ut poſſint ſub umbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebat eis

μς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν. *χωρὶς δὲ
ι παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν δὲ
μζ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα. *καὶ λέ
β γει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας γενομέ
νης, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν
ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ
πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ.
καὶ γίνεται λαίλαψ ἀνέμου μεγάλη, τὰ δὲ κύ
ματα ἐπέβαλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε ἤδη γε
μίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τὸ
προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν
αὐτόν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οὐ μέ
λει σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς ἐπε
τίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, σί
ώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος,
καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ
ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς
ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνε
μος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; *καὶ
ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν χώ
ραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ ια
τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν
μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρ
τῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνημείοις.
καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆ
σαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύ
σεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύ
σεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς
αὐτὸν ἴσχυεν δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς
καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν
ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰ
δὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ
προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγά
λῃ εἶπεν. Τί ἐμοὶ καὶ σοί Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς.
ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρ
τον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτόν. τί
σοι ὄνομα; καὶ ἀποκριθεὶς λέγων. λεγεὼν ὄνο
μά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει αὐ
τὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω
τῶν χώρας

sermonẽ, prout poterant audire. sine pa-
rabola uero non loquebatur eis. seorsim
autem discipulis suis exponebat omnia.
Et ait illis in die illo cum facta esset uespe
ra: Transeamus in ulteriorem ripam. Et
dimissa turba, assumunt eum ita ut erat
in naui, sed & aliæ nauiculæ erant cum il
lo. Et oritur procella uenti magna, & flu-
ctus irruebant in nauim, ita ut illa iã im-
pleretur. Et erat ipse in puppi super cerui
cal dormiens, & excitant eum, dicuntq; il
li: Præceptor, non est tibi curæ, quod peri
mus? Et excitatus increpauit uentum, di
xitq; mari: Tace, obmutesce. & cõquieuit
uentus, factáq; est tranquillitas magna,
& ait illis: Quid timidi estis adeo? qui fit
ut nõ habeatis fiduciam? Et timuerũt ti-
more magno, dicebántq; inter sese: Quis
nã hic est, qa & uẽtꝰ & mare obediũt ei?

Et uenerunt traiecto mari in regionẽ
Gadarenorum. Egressóq; ei de naui, sta- V
tim occurrit è monumentis homo spiri-
tui obnoxius immũdo, qui domicilium
habebat in monumentis, & neq; cate-
nis quisq; poterat eum ligare, propterea
quod, cum sæpe compedibus & cate-
nis uinctus fuisset, discerptæ essent ab il-
lo catenæ, & compedes essent comminu
tæ, neq; quisq; ualuisset eũ domare. Et
semper die ac nocte in mõtibus & in mo
numentis erat clamans, & concidens se-
ipsum lapidibus. Cum uidisset autẽ Ie-
sum eminus, cucurrit, & adorauit eũ, &
clamans uoce magna dixit: Quid mihi
tecum est Iesu fili dei altissimi? adiuro te
per deum, ne me torqueas. Dicebat emꝫ
illi: Exi spiritus immunde ab homine. Et
interrogabat eum: Quod tibi nomẽ est?
Et respondit, dicens ei: Legio mihi no-
mẽ est, quia multi sumus. Et deprecaba-
tur eum multum, ne se emitteret extra

regionẽ.

τ̃ χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τὰ ὄρη ἀγέλη χοί
ρων μεγάλη βοσκομένη. ☩ παρεκάλεσαν αὐ
τὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον
ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθω
μεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς.
καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα,
εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ὥρμησεν ἡ ἀ-
γέλη κατὰ τ̃ κρημνοῦ εἰς τ̃ θάλασσαν. ἦσαν
δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσ-
σῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ
ἀνήγγειλαν εἰς τ̃ πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς.
καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονὸς, καὶ ἔρ
χονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ θεωροῦσι τὸν δαι
μονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον,
καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶ-
να, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς
οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,
καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν
αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. * καὶ μη
ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει κ
αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. οὐκ δὲ
ἀφῆκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐ-
τῷ. ὕπαγε εἰς τ̃ οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς,
καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίη
κε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσ
σειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ μθ
Ἰησοῦς, ☩ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπερά
σαντος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ β
πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτὸν, καὶ
ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς ιβ
τ̃ ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν
αὐτὸν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτ̃. καὶ παρεκά-
λει αὐτὸν πολλὰ, λέγων. ὅτι τὸ θυγάτριόν μου
ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῷ τὰς
χεῖρας, ὅπως σωθῇ ☩ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ'
αὐτ̃. ☩ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς. ☩ συ
νέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵ
ματος ἔτη δώδεκα, ☩ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολ ιγ
λῶν ἰατρῶν, ☩ δαπανήσασα τὰ ἑαυτ̃ πάντα,
καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ
χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ,
ἐλθοῦσα

regione. Erat autẽ ibi iuxta montes grex porcorũ magnus paſcẽs, & deprecabant eũ omnes dæmones, dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et p̃miſit eis ſtatim Ieſus. Et egreſſi ſpiritus immundi, ingreſſi ſunt in porcos. Et fereba tur grex p̃ præceps in mare. Erãt aũt fermè bis mille, & ſuffocati ſũt in mari. Porrò qui paſcebant porcos, fugerunt, & renunciauerũt in ciuitatem, & in agros. Et egreſſi ſunt ad uidendũ quid eſſet quod acciderat: & ueniunt ad Ieſum, & uident illum qui à dæmonio uexabat, ſedẽtẽ ac ueſtitum, & ſanæ mẽtis, qui habuerat legionẽ, & timuerunt. Et narrauerunt illis, qui uiderant, qualiter accidiſſet ei qui dæmoniũ habuerat, & de porcis. Et rogare cœperũt eũ, ut diſcederet de finibus ipſorum. Et cum ingreſſus eſſet nauim, rogabat illum qui fuerat à dæmonio correptus, ut eſſet cum illo: Ieſus autem nõ p̃miſit eum, ſed ait illi: Abi in domũ tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & miſertus ſit tui. Et abĳt, & cœpit prædicare in decapoli, quanta ſibi feciſſet Ieſus, & omnes mirabãtur. Et cum traieciſſet Ieſus naui rurſus in ulteriorem ripam, cõuenit turba multa ad eũ, & erat circa mare. Et ecce uenit quidam principum ſynagogæ, nomine Iairus: & cum uidiſſet eũ, procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multũ, dicẽs: Filiola mea in extremis eſt, oro ut uenias & imponas illi manus, ut ſalua ſit, & uiuet. Et abĳt cũ illo, & ſequebat eũ turba multa, & cõprimebãt eũ. Et mulier quædã, quæ fuerat obnoxia profluuio ſanguinis annos duodecim, fuerátq; multa p̃peſſa à cõplurib⁹ medicis, & inſũpſerat oia ſua, neq; q̃cq̃ adiumenti ſenſerat, ſed magis in deterius uenerat, cum audiſſet de Ieſu

uenit

ἐλθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου τοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γάρ, κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολλά, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ. ταλιθὰ, κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τὸ, κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ,

Alis ἔρχονται

μ α

uenit in turba à tergo, & tetigit ueſtimẽtum eius. Dicebat enim: ſi uel ueſtimẽta eius tetigero, ſalua ero. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguiuis eius: & ſenſit corpore, quod ſanata eſſet ab eo flagello. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcẽs uirtutẽ ex ſeſe prodiſſe, conuerſus in turba, aiebat: Quis tetigit ueſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ipſius: Vides turbã undiq; prementẽ te, & dicis: quis me tetigit? Et circumſpiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſeruauit, uade cum pace, & eſto ſana à flagello tuo. Adhuc eo loquente ueniũt à principe ſynagogæ, qui dicerent: Filia tua mortua eſt, quid ultra uexas magiſtrum? Ieſus autem protinus audito ſermone qui dicebatur, ait principi ſynagogæ: Ne metuas, tantummodo crede. Et non permiſit, ut quiſquàm ſe ſequeretur, præter Petrum & Iacobum & Iohãnem fratrem Iacobi. Et uenit in domum principis ſynagogæ, uidétq; tumultum ac flentes & eiulantes multum, & ingreſſus ait illis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella nõ eſt mortua, ſed dormit. Et irridebant eum. Ipſe uero eiectis omnibus, aſſumit patrem & matrem puellæ & eos qui cum ipſo erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehenſa manu puellæ, ait illi: Talitha, cumi: quod eſt ſi quis interpretetur: Puella, tibi dico, ſurge. Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat. erat enim annorum duodecim. & obſtupuerunt ſtupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quiſq; id ſciret, & iuſſit ut daretur illi quod ederet.

Et egreſſus eſt illinc, uenitq; in patriã VI

ſuam,

αὐτῶν, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐ-
τοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ
συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούον-
τες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. Πόθεν τούτῳ
ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; καὶ
δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γί-
νονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μα-
ρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ καὶ ἰούδα,
καὶ σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐ-
μα τοῦ ὧδε πρὸς ὑμᾶς; *Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν
α αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι
προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ,
καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ
οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆ-
σαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰ χεῖρας
ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν
μβ αὐτῶν. *Καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, δι-
β δάσκων. *Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ
μγ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδί-
β δου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκα-
θάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν
ἄιρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ
πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκὸν,
ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐν-
δύσασθαι δύο χειτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς.
μδ *Ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένε-
β τε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. *Καὶ ὅσοι ἐὰν
με μὴ δέξοντο ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκ
β πορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χνοῦν
τὸν ὑπὸ κάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον
αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται
σοδόμοις ἢ γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ
μς τῇ πόλει ἐκείνῃ. *Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον,
η ἵνα μετανοήσωσι. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέ-
βαλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους
μζ καὶ ἐθεράπευον. *Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡ-
β ρώδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ
ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν
ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνά-
μεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἡλίας ἐστίν. ἄλ-
λοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν, ἢ ὡς εἷς τῶν
προφητῶν

suam, & sequuntur eum discipuli sui.
Cumq; adesset sabbatum, cœpit in syna
goga docere, multiq; audientes obstu-
puerunt, dicẽtes: Vnde huic hæc? & quæ
est sapientia, quæ data est illi? & uirtutes
tales per manus eius efficiuntur? Nón-
ne hic est faber ille, filius Mariæ, frater
Iacobi, & Iose, & Iuda, & Simonis? Nõ-
ne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et
offendebantur per eum. Dicebat autem
illis Iesus: Non est propheta cõtemptus
nisi in patria sua, & inter cognatos, & in
familia sua. Et non poterat ibi uirtutem
ullam ædere, nisi quod paucos infirmos,
impositis manibus sanauit. ac mirabatur
propter incredulitatem eorum. & ob
ambulabat per uicos undiq; circumia-
ιδ centes, docens. Et accersit duodecim, cœ-
pitq; eos emittere binos, ac dabat illis
potestatẽ aduersus spiritus immundos.
Et præcepit illis, ne quid tollerẽt in uiam,
nisi uirgam tantum: non peram, non pa
nem, non in zona æs: sed calciarẽtur san-
dalijs, & ne induerentur binis tunicis. Et
dicebat eis: Vbicunq; introieritis in do-
mum, illic manete donec exeatis illinc. Et
quicunq; non receperint uos, neq; audie
rint uos, exeuntes illinc, excutite pulue-
rem qui est sub pedibus uestris in testi-
monium illis. Amen dico uobis: tole-
rabilius erit Sodomis aut Gomorris in
die iudicij, quàm ciuitati illi. Et egressi
prædicabant, ut resipiscerent, & dæmo-
nia multa eijciebant, & ungebant oleo
multos ægros, & sanabant. Et audi-
ιε uit rex Herodes (innotuerat enim no-
men eius) dicebátque: Iohannes ille, qui
baptizabat, resurrexit à mortuis, & pro-
pterea uirtutes agunt in illo. Alij di-
cebant: Helias est. alij uero dicebant:
Propheta est, uel tanquàm unus ex
prophetis.

μη προφηταῖς. * Ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης, εἶπεν, ὃν
ι ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, ἀν-
μθ βὰς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. * Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴδης
ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδη-
σεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν
γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι
αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ
Ἡρῴδῃ, Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα
τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡρῳδιὰς δὲ ἐνεῖχεν αὐτῷ
καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνα-
το. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰ-
δὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
συνετήρει αὐτόν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐ-
ποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. * καὶ γενομέ-
νης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσί-
οις αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστάσι, καὶ
τοῖς χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαί-
ας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς
Ἡρῳδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσά-
σης τῷ Ἡρῴδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶ-
πεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ. Αἴτησόν με ὃ
ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι
ὃ ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς
βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπεν τῇ μη-
τρὶ αὐτῆς. τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπεν. τὴν κε-
φαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίσου. καὶ εἰσελθοῦσα
εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτή-
σατο λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς ἐπὶ
πίνακι τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτίσου. καὶ
περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρ-
κους καὶ τοὺς συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν
αὐτὴν ἀθετῆσαι. καὶ εὐθὺς ἀπορείλας ὁ βασιλεὺς
σπεκουλάτορα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κε-
φαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐ-
τὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐ-
τοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορα-
σίῳ. καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ
αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλ-
θον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ
ἐν μνημείῳ. * καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι
πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα,
καὶ

prophetis. Cum audisset autem Herodes, ait: Cui ego præcidi caput, Iohannes iste est, ipse surrexit à mortuis. Nam ipse Herodes, missis satellitibus manus iniecerat in Iohannem, & uinxerat eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem. Dicebat enim Iohannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, uolebatq; occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Iohannem, sciens eum uirum iustum ac sanctum, & obseruabat eum: auditóq; eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidisset, cum Herodes in natalitijs cœnam faceret primatibus ac tribunis, & primoribus Galilææ, cumq; introisset filia ipsius Herodiadis ac saltasset, placuissetque Herodi ac simul accumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo tibi. Et iurauit illi: Quicquid à me petieris, dabo tibi usque ad dimidium regni mei. At illa egressa dixit matri suæ: quid petam? Illa uero dixit: Caput Iohannis baptistæ. Et ingressa statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo ut protinus des mihi in lance caput Iohannis baptistæ. Et dolore affectus rex, propter iusiurandum, eosque qui simul accumbebant, noluit eam reijcere. Et confestim rex misso spiculatore, iussit inferri caput eius. At ille abijt, ac decollauit eum in carcere: & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius uenerunt, & sustulerunt cadauer eius, posueruntq; illud in monumento. Et congregantur apostoli ad Iesum, ac renunciauerunt ei omnia,

καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶ-
ξβ πεν αὐτοῖς. *Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς
ι ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν
γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ
ξγ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλθεν εἰς
ε ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. καὶ εἶ-
δον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, καὶ ἐπέγνω-
σαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πό-
λεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτούς,
καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν
ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ'
αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποι-
μένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.
ξδ * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελ-
α θόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν,
ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολ-
λή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς
τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς, καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν
ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν.
ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑ-
μεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ. ἀπελθόν-
τες ἀγοράσωμεν διακοσίων δηναρίων ἄρ-
τους, καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐ-
τοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδε- 15
τε. καὶ γνόντες, λέγουσι. πέντε καὶ δύο ἰχθύ-
ας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάν-
τας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ
χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ
ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς
πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας
εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς
ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πα-
ραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε
πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθη-
σαν. καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφί-
νους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦ-
σαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄν-
ξε δρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθη-
β τὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προά-
γειν εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, ἕως αὐ-
ξς τὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξά-
ε μενος

& quæ egissent, quæcq; docuissent. Et ait illis: Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erāt enim qui uenirent & abirent multi. ac ne cibū quidem capere uacabat. Et abijt in desertum locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerunt eum multi, & itinere pedestri ex omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerūt eos, conueneruntq; ad illum. Et egressus uidit turbam multā Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues nō habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. & cum iam multū diei præteriisset, accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & iā multū tēporis effluxit, dimitte illos ut abeant in circūiacentes uillas ac uicos, emántq; sibi panes: nam quod edant, nō habent. At ille respondens ait illis: Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis: Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cū cognouissent, dicunt: Quinq;, & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiuijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et cum accepisset quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, dedit'q; discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autē qui comederāt circiter quinq; millia uirorum. Et statim coēgit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et cum dimisis-

μενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τ ὄρος προσεύξασθαι. * καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τ θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τ γῆς, καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύνειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τ νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τ θαλάσσης, καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τ θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν, καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, θαρσεῖτε, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύμαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις, ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν γεννησαρέθ, καὶ καὶ προσωρμίσθησαν. * καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδραμόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστί, καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθεσαν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο. * καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ ἱεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων. καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. * ἔπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς. διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι

set eos, abijt in montem ad orādum. Et cū uespera aduenisset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra, uiditque eos laborantes in remigando, erat enim uentus cōtrarius eis. At circa quartā uigiliam noctis uenit ad eos, ambulans sup mare, & uolebat præterire eos. At illi ut uiderūt eum ambulantē super mare, putauerunt spectrū esse, & exclamauerunt: Omnes enim uidebant eū, & cōturbati sunt. & statim locutus est cū eis, dixitq; eis: Confidite, ego sum, ne terreamini. Et ascendit ad illos in nauim, & conquieuit uentus, & uehemēter supra modū intra sese stupebant, & admirabant. Nō em intellexerant de panibus, erat em cor eorū obcæcatū. Et cū traiecissent, uenerunt in terrā Genezareth, & applicuerunt in portū. Cūq; egressi essent de naui, continuo agnouerunt eū, ac pcurrentes totā undiq; regionē illā, cœperunt in grabatis eos qui male habebant circūferre, cū audissent eū illic esse, & quocūq; introisset in uicos, aut in ciuitates, aut in uillas, in plateis ponebāt infirmos, & deprecabant eū, ut uel fimbriā uestimēti eius tā gerent. Et quotquot tangebant eū, salui fiebant. Et conueniunt ad eum pha- VII
risæi, & quidam de scribis qui uenerant Hierosolymis. & cum uidissent quosdā ex discipulis eius cōmunibus manibus (id est, illotis) edere panes, incusabant. nam pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, nō capiunt cibum, tenentes instituta maiorum. & à foro uenientes, nisi loti fuerint, non comedunt. Et alia multa sunt, quæ susceperunt seruāda, nempe lotiones poculorum & urceorum & æramētorum & lectorū. Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ. Quare discipuli tui non ambulant

καὶ τὰς παράδοσιν ὑμῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε. καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται.

iuxta ritum traditum à maioribus, sed illotis manibus edunt panem? At ille respondens, dixit eis: Bene uaticinatus est Esaias de uobis hypocritis, sicut scriptū est: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me: in uanum autē me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Nam omisso præcepto dei, tenetis constitutiones hominū, ablutiões urceorū & poculorū, aliáq; similia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene, rejcitis præceptum dei, ut constitutionem uestram seruetis. Moses enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam: & qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri uel matri corban: quod est, donum quodcūq; ex me, in tuum cedet commodum. & præterea nō sinitis eum quicq; facere patri suo aut matri suæ, & irritum facitis uerbum dei per constitutionem uestram quam tradidistis. Et similia huiusmodi multa facitis. Et cum aduocasset ad se totam turbam, dicebat illis: Audite me omēs & intelligite: Nihil est extra hominē introiēs in eum, quod possit eum inquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ inquinant hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et cum introisset in domum semotus à turba, interrogabāt eum discipuli eius de similitudine. Et ait illis: Adeo & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod omne foris introiens in hominem, non potest eum inquinare, quia non intrat in eius cor, sed in uentrem: & in secessum exit, repurgās omnes escas? Dicebat autem, quod ab homine exit, illud inquinat homiuem. Ab interioribus enim de corde hominum malæ cogitationes pro-

πορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. κ̀ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια τύρου καὶ σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνὶς, συροφοίνισσα τῷ γένει. * καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ γάρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυάρια ὑπὸ κάτω τ̃ τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπαγε, ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τ̃ θυγατρός σου. καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τ̃ κλίνης. * καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων τύρου & σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τ̃ θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τ̃ ὁρίων δεκαπόλεως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλάλον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, & πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά. ὅ ἐστι, διανοίχθητι, & εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαί, & ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. & διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. * ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερπερισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες. * καλῶς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

ἐμ

cedunt, adulteria, ſtupra, homicidia, furta, auaritiæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuitia, ſuperbia, ſtultitia. omnia hæc mala ab internis procedunt, & inquinant hominem. Et inde ſurgens, abiit in confinia Tyri ac Sidonis, & ingreſſus domum, neminem uoluit ſcire, nec potuit latere. Mulier enim ſtatim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat ſpiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœniſſa genere, & rogabat eum, ut dæmonium eiiceret de filia ſua. Ieſus autem dixit illi: Sine prius ſaturari filios. Non eſt enim honeſtum, ſumere panem filiorum, & proiicere catellis. At illa reſpondit & dicit illi: Etiam domine: nam catelli quoq; comedunt ſub menſa de micis filiorum. Et ait illi: Propter iſtum ſermonem uade, exiit dæmonium à filia tua. Et cum abiſſet domum ſuam, reperit dæmonium exiſſe, & filiam iacentem ſuper lectum. Et rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ p̃ medios fines decapolis, & adducunt ei ſurdum, impeditæq; linguæ, & deprecantur eum, ut imponat illi manum. & cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & ſputo emiſſo tetigit linguã eius, ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi, Ephphatha, quod eſt, aperire. Et ſtatim apertæ ſunt eius aures, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte. Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant. & ſupra modum ſtupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

In

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου
ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλε-
σάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτου, λέγει
αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη
ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι
τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς
οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ
αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐ
τῷ οἱ μαθηταὶ αὐτου. πόθεν τούτους δυνή-
σεταί τις ὧδε χορτάζαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ
ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ — κα
εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπε
σεῖν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους
εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
αὐτου, ἵνα παραθῶσι. καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ.
καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶ
πε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτά-
σθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων
ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡς τετρα-
κισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμ
βὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
οϛ ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. * καὶ ἐξῆλ-
δ θον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ,
ζητοῦντες παρ' αὐτου σημεῖον ἀπὸ του οὐρανοῦ,
πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύ
ματι αὐτου, λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ζη-
οκ τεῖ; * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γε-
ε νεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς
πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ
ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον
οϚ οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. * καὶ διε- — κβ
β στέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ
τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρώ-
π δου. * καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους,
ε λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ
Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρ-
τους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι
πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν;
ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα
ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύε-
τε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς
πεντακι-

In diebus illis cũ turba admodũ mul VIII
ta esset, nec haberẽt quod manducarent, accersitis ad se Iesus discipulis, ait illis: Misericordia tangor erga turbam, quia iam triduo manent apud me, nec habẽt quod edant: & si dimisero eos ieiunos in domũ suã, deficient in uia. Quidã eñ ex eis è longinquo uenerũt. Et respõderunt ei discipuli sui: Vnde istos quis poterit hic satiare panibus in solitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi uero dixerunt: Septẽ. Et præcepit turbæ discumbere super terrã. Et acceptis septẽ panibus, cum gratias egisset, fregit, deditq; discipulis suis, ut apponerẽt. Et apposuerunt turbæ. & habebant piscículos paucos: & cũ benedixisset, iussit apponi & hos. Comederunt aũt & saturati sunt, ac sustulerunt quæ supfuerant, fragmentorũ septẽ sportas. Erant autẽ qui comederãt fermè quater mille, & dimisit illos. Et mox ingressus in nauim cũ discipulis suis, uenit in ptes Dalmanutha. Et egressi sunt pharisæi, cœperũtq; disputare cũ illo, querentes ab eo signũ è cœlo, tentantes eũ. Et cũ ingemuisset spiritu suo, dicit Cur generatio hæc signũ quærit? amẽ dico uobis, si dabit generatiõi huic signũ. Et relictis illis ingressus rursus nauim, abijt traiecto lacu. Et obliti fuerãt sumere panes, nec præter unũ panẽ habebant secũ in naui. Ac præcepit illis dicẽs: Videte, cauete à fermẽto pharisæorũ, & à fermẽto Herodis, & disputabant inter sese dicẽtes: Panes nõ habemus. Et eo cognito Iesus dicit illis: Quid disputatis, q̃ panes nõ habetis? Nondũ animaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatũ habetis cor uestrũ? oculos habentes, nõ cernitis: & aures habẽtes, nõ auditis? & nõ meministis? Cum quinq; panes fregissem in

κγ περὶ τοῦ τυφλοῦ. κδ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως.

πεντακοισχιλίους, πόσους κοφίνους πλήρεις
κλασμάτ' ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα. ὅτε
δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσ' σπυρί
δ' πληρώματα κλασμάτ' ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον,
πα ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, πῶς οὐ νοεῖτε; * καὶ
ι ἔρχεται εἰς βηθσαϊδὰν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυ-
φλὸν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψηται,
καὶ πολλαβόμενος τοῦ χειρὸς τοῦ τυφλοῦ,
ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς
τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ πολθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ,
ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας
ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δέν-
δρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθη-
κε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ
ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀπεκατεστά-
θη, καὶ διέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ
ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων.
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τι-
πβ νὶ ἐν τῇ κώμῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ἰησοῦς καὶ
α οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρίας
τοῦ φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς. τίνα με λέγου-
σιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, ἰω-
άννην τὸν βαπτιστὴν, καὶ ἄλλοι ἡλίαν, ἄλλοι
δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς.
ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ
ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστός. καὶ
ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ
αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς, ὅτι
δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ
ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων,
καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀπο-
κτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆ-
πδ ναι, καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. * καὶ
ς προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρξατο
πολτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ πολστραφεὶς καὶ ἰδὼν
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέ-
τρῳ, λέγων. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι
οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.
πη * καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς
β μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει
ὀπίσω

hominũ qnq; milia, quot cophinos fra-
gmẽtis plenos sustulistis? Dicũt ei: Duo
decim. Cum autem septem in quatuor
milia, quot sportas ex reliquijs fragmen-
torum tulistis? Illi uero dixerunt: Septẽ.
Et dixit illis: Qui fit ut non intelligatis?
κγ Et uenit Bethsaidam, & adducunt illi cæ
cum, & obsecrãt eum, ut illum tangeret.
Et apprehensa manu cæci, eduxit illum
extra uicum. & cum expuisset in oculos
illius, imposuissetq; illi manus, interro-
gauit eum, si quid uideret: & recepto ui-
su, dicebat: Video homines, quoniã ue-
lut arbores cerno ambulantes. Deinde
rursum imposuit manus super oculos il-
lius, & fecit ut uisum reciperet. & restitu-
tus est, ac denuo uidebat dilucide om̃es:
& dimisit illum in domum suam, dicẽs:
κδ Neq; in uicum ingrediaris, neq; dixeris
cuiq; in uico. Et egressus est Iesus & disci
puli illius in uicos Cæsariæ, quæ cogno-
minat' Philippi: & in uia interrogauit di
scipulos suos, dicens: Quẽ me dicunt ho
mines esse? Illi uero responderunt: Iohã
nem baptistam, & alij Heliam, alij rur-
sus unum de numero prophetarum. Et
ipse dicit illis: At uos quẽ me dicitis esse?
Respondens autem Petrus, dicit illi: Tu
es ille Christus. Et interminatus est eis,
ne cui dicerent de se. Et cœpit docere eos
q; oporteret filium hominis multa pati,
& reprobari à senioribus, summisque sa
cerdotib⁹ ac scribis, & occidi, & post tres
dies resurgere. Et aperte sermonẽ loque-
bat'. Et apprehendit illũ Petrus, cœpitq;
increpare eum. At ille conuersus, & intui
tus discipulos suos, increpauit Petrũ, di-
cens: Abi post me satana: quoniam non
sapis quæ dei sunt, sed quæ sunt homi-
num. Et cum ad se uocasset turbam unà
cũ discipulis suis, dixit illis: Quicũq; uult
sequi

ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτ̃, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτ̃ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτ̃ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τ̃ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτ̃; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τ̃ ψυ-
πς χ̃ς αὐτ̃; * ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ
β τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τ̃ γενεᾷ ταύτ̃ τ̃ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τ̃ δόξῃ τ̃ πατρὸς αὐτ̃ μετὰ τ̃ ἁγίων ἀγγέλων αὐτ̃.
ωζ * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω
β ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τ̃ ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τ̃ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτ̃, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτ̃ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τ̃ γ̃ς οὐ δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τ̃ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τ̃ ἰησοῦ. ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τ̃ νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκ ἔτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου
ωη ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. * καὶ τὸν λόγον ἐκρά-
ι τησαν πρὸς ἑαυτοὺς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ
ωθ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; * καὶ ἐπηρώτων αὐ-
ε τὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς,

ὅτι

sequi me, abneget semetipsum, & tollat crucem suã, ac sequatur me. Nam quisquis uoluerit animã suam seruare, perdet eã. Quisquis autẽ perdiderit animã suã causa mea & euãgelij, hic seruabit eã. Quid enim profuerit homini, si lucratus fuerit mundũ totũ, & animæ suæ iacturã fecerit? Aut quid daturus est homo, quo repenset animã suã? Quẽcunq; eñ pudue rit mei ac meorũ sermonũ in generatiõe hac adultera & peccatrice, pudebit illius & filiũ hominis, ubi uenerit in gloria patris sui cũ angelis sanctis. Et dicebat illis: Amẽ dico uobis: Sunt quidam inter IX
eos qui hic stant, qui nõ gustabũt mortẽ, donec uiderint regnũ dei uenisse cum uirtute. Ac post dies sex assumit Iesus Petrũ & Iacobũ & Iohannẽ, & subducit eos in mõtem excelsum seorsim solos, & transformatus fuit corã illis, & uestimenta illius facta sunt splendida, & candida ualde ueluti nix, cui candida facere non potest fullo sup terrã. & cõspectus est illis Helias cũ Mose, colloquebanturq; cũ Iesu. Et respõdẽs Petrus, dicit Iesu: Rabbi, Bonũ est nos hic esse, & faciamus tabernacula tria, tibi unũ, & Mosi unũ, & Heliæ unum. Non enim nouerat quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta est nubes, quæ obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et repente cum circũspexissent, nõ amplius uiderũt quenq;, sed solũ Iesum esse secũ. Porrò cum descẽderent de monte, præcepit illis ne cui dicerẽt ea quæ uiderãt, nisi cũ filius hominis à mortuis resurrexisset. Ac uerbum hoc tenuerũt apud sese, inter se disputantes, quid esset hoc quod dixerat, è mortuis resurgere, & interrogabãt illum dicentes: Quid est quod scribæ dicunt,

κϛ πρὶ τοῦ σεληνιαζομένου.

ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ
ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡλίας ἐλή-
λυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, κα-
ζ θὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν. * καὶ ἐλθὼν πρὸς
ι τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν πρὶ αὐ-
τοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦντας αὐτοῖς. καὶ
εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμ-
βήθη, καὶ προστρέχοντες, ἠσπάζοντο αὐτόν. καὶ
ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς. τί συζητεῖτε πρὸς
ζα αὐτούς. * καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου,
β εἶπεν. Διδάσκαλε ἤνεγκα τὸν υἱόν μου πρός
σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν
καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρί-
ζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται. καὶ
εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλω-
σι, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ,
λέγει. ὦ γενεὰ ἄπιστος, ἕως πότε πρὸς ὑ-
μᾶς ἔσομαι; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέ-
ρετε αὐτὸν πρός με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν
πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως τὸ
πνεῦμα ἐσπάραξεν αὐτόν. καὶ πεσὼν ἐπὶ
τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε
τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς
τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν. παιδιό-
θεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν καὶ εἰς πῦρ ἔβαλε, καὶ
εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύ-
νασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡ-
μᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τὸ εἰ δύνα-
σαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύον-
τι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου
μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω κύριε, βοήθει
μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι προ-
συντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύ-
ματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ. τὸ
πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι
πρωτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι εἰ σέλ-
θῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαρά-
ξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς,
ὥστε

Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondēs, dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodum scriptum est de filio hominis, ut multa patiatur, & contemnatur. Verum dico uobis: Heliam uenisse, & fecerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et cum uenisset ad discipulos suos, uidit turbam multam circum illos, & scribas disputantes cum eis. Et protinus uniuersa turba cum uidisset eum, obstupuit: & accurrentes, salutauerunt eum. Et interrogauit scribas: Quid disputatis inter uos? Et respōdens unus
κϛ è turba dixit: Præceptor, adduxi filium meum ad te, habētem spiritum mutum: & quandocūq; eū corripuerit, lacerat eū: atq; ille spumat, ac stridit dentibus suis, & arescit. Et dixi discipuli tuis ut eijcerēt, & nō potuerūt. At ille respōdens ei, dicit: O natio incredula, quousq; apud uos ero? quousq; patiar uos? Adducite illū ad me. Et aduxerunt illū ad eū. At uiso illo, cōtinuo spiritus discerpebat eum. Et prolapsus in terra uoluebatur spumans. Et interrogauit patrem illius: Quantum temporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit: A puero. Et frequenter illum & in ignē abiecit, & in aquas, quo pderet eū. Age si quid potes, subueni nobis misertus nostri. Iesus autē dixit ei: Illud si potes credere: omnia possibilia credenti. Et cōfestim exclamās pater pueri cū lachrymis dixit: Credo domine, succurre incredulitati meæ. Cū uidisset autem Iesus, q turba simul accurreret, increpauit spiritū immundum, dicens illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et cum clamasset spiritus, multumq; discerpsisset eum, exiuit: & factus est tanq; mortuus,
adeo ut

λζ περὶ τῶν διαλογιζομένων τίς μείζων.

ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι, ἀπέθανεν. ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς κρατήσας αὐτὸν τῆς χειρὸς, ἤγειρεν αὐτὸν,
ζβ καὶ ἀνέστη. * Καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶ-
ι κον, οἱ μαθηθαὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ'
ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν
αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐ-
δενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ σ
ζγ νηστείᾳ. * Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, πρεπορεύοντο
β διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἔθελεν ἵνα τίς
γνῶ, ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ
ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδί-
δοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦ-
σιν αὐτὸν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφο-
ζδ βοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * Καὶ ἦλθεν εἰς κα- κζ
ι περναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώ-
τα αὐτοὺς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελο-
ζε γίζεσθε; * Οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ
β διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθί-
σας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς.
Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχα-
τος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παι-
δίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλι-
σάμενος αὐτὸ, εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοι-
ούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί
ζς μου, ἐμὲ δέχεται. * Καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται,
α οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.
ζζ * Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων. Διδά-
η σκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκ-
βάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν,
καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.
ζη * Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐ
ς δεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ
ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆ-
σαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν
ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδα-
τος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέ-
ζθ γω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσει τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * Καὶ
β ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευ-
όντων εἰς ἐμὲ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ
περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον
αὐτοῦ,

adeo ut multi dicerent, mortuus est. At Iesus correpta manu illius, erexit eum, & ille surrexit. Et cum esset ingressus domum, discipuli illius interrogabant eum seorsim: Cur nos non quiuimus eijcere illum? Et dixit illis: Hoc genus nulla re potest exire, nisi per deprecationē & ieiuniū. Et illinc digressi, iter fecerūt per Galilæam, nec uolebat ut quisquàm sciret. Docebat em̄ discipulos suos, & dicebat illis: Filius hominis tradit̄ in manus hominū, & occident eum, & occisus, tertio die resurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eū interrogare. Et uenit Capernaum: & cū uenisset in domū, interrogauit illos, qd in itinere inter uos disputabatis? At illi siluerūt. Nam inter se disputauerant inter uiam, quis esset maior. Et cū cōsedisset, accersiuit duodecim, & dicit illis: Si qs uult primus esse, is erit omniū postremus, & omniū minister. Atq; arreptū puerū statuit in medio illorū: & cum cepisset illum in ulnas suas, dixit illis: Quisquis unū ex talibus pueris receperit nomīe meo, me recipit: & quicunq; me recipit, nō me recipit, sed eum qui misit me. Respōdit aūt ei Iohānes, dicens: Præceptor, uidimus quendā nomine tuo eijcere dæmonia, nec sequitur nos, & prohibuimus illū, propterea q̄ nō sequit̄ nos. At Iesus ait: Ne prohibeatis illum. Nullus em̄ est, qui si fecerit uirtutē p̄ nomē meū, possit cito male loqui de me. Qui em̄ nō est aduersus nos, pro nobis est. Quisquis enim ad bibendū dederit uobis calicem aquæ nomine meo, q̄ sitis Christi, amē dico uobis, nequaq̄ perditurus est mercedē suam. Et quisquis offenderit unum ex pusillis, q confidunt in me, melius foret illi, si circundaretur saxum molare circa ceruicem eius,

ς s ἀυτοῦ ἡ βέβλητ ἐις τὴν θάλασσαν.* καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον ἀυτήν. καλόν σοί ἐστι, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν. εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.* ὅπου ὁ σκώληξ ἀυτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε ἀυτόν. καλόν σοί ἐστι, χωλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον. ὅπου ὁ σκώληξ ἀυτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε ἀυτόν. καλόν σοί ἐστι, μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπου ὁ σκώληξ ἀυτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται.* καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένητ, ἐν τίνι ἀυτὸ ἀρτύσετ; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.* κακεῖθεν ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ συμπορεύονται πάλιν ὄχλοι πρὸς ἀυτόν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν ἀυτούς. καὶ προσελθόντες φαρισαῖοι, ἐπηρώτησαν ἀυτόν, εἰ ἔξεσιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες ἀυτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν ἀυτοῖς. τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς; οἱ δὲ εἶπον. Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν ἀυτοῖς. πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπ' δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ἀυτοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα ἀυτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα ἀυτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. * καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ ἀυτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν ἀυτόν.* καὶ λέγει ἀυτοῖς. ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ

eius,& abiiceret in mare. Et si tibi fuerit obstaculo manꝰ tua,amputa illā. Bonū est tibi,mutilū ad uitā ingredi,potius q̄ duas manus habētē abire in gehēnā, in ignē inextinguibilē,ubi uermis illorum nō moritᵉ,& ignis non extinguitur.Et si pes tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illū.Bonū est ut ingrediaris ad uitā claudus,potius q̄ duos pedes habens mittaris in gehennā,in ignē inextinguibilē, ubi uermis illorum nō moritur, & ignis nō extinguiᵉ.Et si oculus tuus tibi obstaculo est,erue illū.Bonū est tibi, ut luscus introëas in regnū dei,potius q̄ ut duos oculos habēs mittaris in gehennā ignis, ubi uermis eorū nō moritᵉ, & ignis non extinguiᵉ.Nā omnis homo igne saliet, & omnis uictima sale salietur. Bona res est sal.cæterū si sal insulsus fuerit, q̄ quid ipsum cōdietis? Habete in uobisipsis salem,& pacem habete inter uos inuicem.

Et cum inde surrexisset,uenit in fines Iudææ per regionē quæ est ultra Iordanem.& conueniūt rursum turbæ ad illū, & sicut cōsueuerat rursum docebat eas. Et adeuntes pharisæi interrogabāt illū: Licét ne uiro uxorē repudiare? tentātes illum.At ille respōdens,dixit illis: Quid uobis præcepit Moses? At illi dixerunt: Moses permisit libellum repudij scribere,ac dimittere.Et respondens Iesus, dixit illis: Ad duriciam cordis uestri scripsit uobis præceptum istud.cæterum ab initio creationis masculum & fœminam fecit illos deus.Propter hoc relinquet homo patrē suum & matrē, & adhærebit uxori suæ,& fient duo caro una. Itaque non iam sunt duo,sed una caro. Quod igitᵉ deus copulauit,homo ne separet.Et in domo rursū discipuli illius eadē de re interrogauerūt illū.& dicit illis: Quicūq̄ repudiauerit

ς s
ζ
ηα
ι
ηβ
β
ηγ
s
ιβ
ιγ
κ
κη
ιδ
ι
ιε
ς

κθ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν κύριον.

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ
ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. Ὃς ἐὰν γυνὴ ἀπο
λύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ὃς γαμηθῇ ἄλλῳ, μοι
ρϛ χᾶται. *Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα
β ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς
προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτη
σεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία ἔρ
χεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ
τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέ
γω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐ
τήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς
ρζ χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, εὐλόγησεν αὐτά. *Καὶ ἐκπο
ϛ ρευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν, προσδραμὼν εἷς,
καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν. δι
κθ δάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον
κληρονομήσω; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί με
λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θε
» ός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φο
» νεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ
» ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μη
τέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. Διδάσκα
λε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός
μου. *Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπη
ρη σεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Ἓν σοὶ ὑστερεῖ. ὕ
β παγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτω
χοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο
ρθ ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. *Ὁ δὲ συγνά
β σας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν
γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. καὶ περιβλεψά
μενος ὁ Ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ.
Πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μα
θηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ.
Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐ
τοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποι
θότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλεί
αν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κά
μηλον διὰ τῆς τριμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελ
θεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θε
οῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο,
λέγοντες

repudiauerit uxorem suam, & duxerit aliam, adulterium committit aduersus illam. Et si mulier repudiauerit uirum suum, & nupserit alteri, adulterium cōmittit. Et attulerunt ad illum pueros, ut tangeret illos: discipuli uero increpabāt eos, qui adducebant. Cum uidisset autem Iesus, indignatus est, & dixit illis: Sinite pueros uenire ad me, ne prohibete illos, talium enim est regnū dei. Amē dico uobis: Quicunq; nō acceperit regnum dei tanq; puer, haudquaq; ingredietʼ in illud. Et cum cœpisset illos in ulnas, impositis manibus sup illos, benedixit eis. Et cum exiret in uiā, accurrit quidā, ac genua flexit illi, & interrogabat eū: Præceptor bone, quid faciā, ut uitā æternā possideam? Iesus autē dixit illi: Cur me dicis bonū? Nemo bonus, nisi unus, nēpe deus. Præcepta nosti. Ne cōmittas adulteriū, ne occidas, ne fureris, ne falsum testimoniū dicas, ne fraudes: honora patrē tuū & matrē. At ille respondēs dixit illi: Præceptor hæc omnia seruaui ab adolescētia mea. Iesus aūt intuitus illū, dilexit eū, & dixit illi: Vnū tibi deest: Abi, quæcūq; habes, uende, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me, sublata in humeros cruce. At ille molestia affectus propter sermonem, discedebat mœrens. habebat enim possessiones multas. Et cum circumspexisset Iesus, dicit discipulis suis: Quam difficulter hi qui pecunias habent, in regnū dei intrabunt. Discipuli uero obstupuerunt super uerbis illius. At Iesus rursum respōdens, dicit illis: Filij, quam difficile est eos, qui fiduciam habent in pecunijs, regnum dei ingredi. Facilius est camelum per foramen acus ingredi, quam diuitē in regnū dei ingredi. Illi uero supra modum admirati sūt, dicentes:

λέγοντες πρὸς ἑαυτοὺς. καὶ τίς δύναται σω-
θῆναι; ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγει.
Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ τῷ
θεῷ. πάντα γὰρ δύνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. καὶ
ἤρξατο ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ. Ἰδοὺ ἡμεῖς
ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.
ρι * Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. Ἀμὴν λέγω
β ὑμῖν. Οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελ-
φοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυ-
ναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ
εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίο-
να νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελ-
φοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα,
καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶ-
ρια νι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. * Πολλοὶ δὲ
β ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι.
ριβ * Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσό-
β λυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ
ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο.
Καὶ παραλαβὼν ὁ Ἰησοῦς πάλιν τοὺς δώδε-
κα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐ-
τῷ συμβαίνειν, ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱε-
ροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθή-
σεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ
κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσου-
σιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ,
καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν
αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρί-
ριγ τῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * Καὶ προσπορεύονται λ
ς αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου,
λέγοντες. Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτή-
σωμεν, ποιήσῃς ὑμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τί
θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ.
Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐω-
νύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς εἶπεν αὐτοῖς. Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε, δύ-
νασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ βά-
πτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; οἱ
δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίε-
σθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βα-
πτισθήσεσθε

dicentes intra sese: Et quis potest esse sal-
uus? Intuitus autem Iesus illos, dicit:
Apud homines impossibile, non apud
deum: nam omnia possibilia sunt apud
deum. Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce re-
liquimus omnia, & secuti sumus te. Re-
spondens autem Iesus dixit: Amen dico
uobis: Nullus est qui reliquit domum,
aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut
matrem, aut uxorem, aut liberos, aut
agros mea causa & euangelij, quin reci
piat centupla nunc in tempore hoc, do-
mus, & fratres, & sorores, & matres, & li-
beros, & agros cum persecutionibus, ac
in seculo uenturo uitam æternam. Mul-
ti autem primi, erunt postremi: & postre
mi primi. Erant autem in uia ascenden-
tes Hierosolymam, & præcedebat illos
Iesus, erántq; pauefacti, & sequentes ti-
mebant. Et assumptis Iesus rursum duo
decim, cœpit illis dicere, quæ sibi euen-
tura essent. Ecce ascendimus Hierosoly-
mam, & filius hominis tradetur principi
bus sacerdotum & scribis, & condemna-
bunt eum ad mortem, & tradent illum
gentibus, & illudent illi, & flagellabunt
eum, & inspuent in illũ, & occident eum,
& tertia die resurget. Et accedũt ad eum
Iacobus & Iohannes filij Zebedæi, dicẽ
tes: Præceptor, uolumus ut quicquid pe-
tierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis:
Quid me uultis facere uobis? Illi uero
dixerunt ei: Da nobis, ut unus tibi à de-
xtris, & alter tibi à sinistris sedeamus in
gloria tua. Iesus autem dixit illis: Nesci-
tis quid petatis: potestis bibere pocu-
lum, quod ego bibo? & baptismate quo
ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt
ei: Possumus. Iesus autem dixit illis: Po-
culum quidem quod ego bibo, bibetis:
& baptismate quo ego baptizor, ba-
ptizabimini

πιθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
ἐξ εὐωνύμων μού, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλ
ριδ λοῖς ἡτοίμασται. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρ/
β ξαντο ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.
ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει
αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν
ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγά/
λοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτω
δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέ
σθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν.
καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται
ριε πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
δ οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ
δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολ
ρις λῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ. * καὶ ἐκπορευ
β ομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν
αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρτι
λα μαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προ
σαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζαραῖός
ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς δαβὶδ
ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολ
λοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκρα
ζεν, υἱὲ δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς ὁ ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσιν τὸν
τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγειραι, φω
νεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ,
ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί θέλεις ποιήσω σοι;
ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββουνὶ, ἵνα ἀνα/
βλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, ἡ
πίσις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέβλε
ριζ φε, καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ. * καὶ
β ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλήμ, εἰς βηθφαγὴ
καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ἀ
ποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέ
γει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν
κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευόμε
νοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, λβ
ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαντες
αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, τί
ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
χρείαν

ptizabimini. Cæterum ſedere mihi à dextris ac ſiniſtris, nō eſt meū dare, ſed his continget quibus paratū eſt. Et cum audiſſent decē, cœperunt indignari de Iacobo & Iohanne. Ieſus aūt cū uocaſſet eos ad ſe, dicit illis: Scitis q̄ qui uidentur imperare gentibus, dominiū exercēt aduerſus illas. Et qui magnates ſunt inter eas, poteſtatē exercēt in illas. Verū non ſic erit inter uos: ſed quicūq; uoluerit ex uobis fieri magnus inter uos, erit miniſter ueſter. Et quicūq; uoluerit ex uobis eſſe primus, erit omniū ſeruus. Nā & filius hominis nō uenit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe miniſtraret, ac daret animā ſuā redēptionē pro multis. Et ueniunt Hiericho, cūq; egrederetur ab urbe Hiericho, ac diſcipuli illius & turba copioſa: filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat iuxta uiā mendicās. Et cū audiſſet q̄ Ieſus Nazarenus eſſet, cœpit clamare, & dicere: Fili Dauid Ieſu, miſerere mei. Et increpabant illum multi, ut taceret. At ille multo magis clamabat: Fili Dauid, miſerere mei. Et ſtetit Ieſus, ac iuſſit illum uocari. & uocant cæcū, dicentes illi: Bono animo eſto, ſurge, uocat te. Ille uero abiecto pallio ſuo, ſurrexit & uenit ad Ieſum. Et reſpōdens dicit illi Ieſus: Quid uis faciā tibi? Cæcus autē dixit ei: Raboni, ut uiſum recipiam. Ieſus aūt dixit illi: Abi, fides tua ſaluum te reddidit. & protinus recepit uiſum, & ſequebatur Ieſum in uia. Et cum appro- XI
pinquant Hieroſolymis ad Bethphage & Bethaniā iuxta montē oliuarū, emittit duos è diſcipulis ſuis, & dicit illis: Abite in uicū q cōtra uos eſt, & ſtatim ingredientes in illū, inuenietis pullū alligatū, ſupra quē nullus hominum ſedit: ſoluite eum & adducite. Et ſi quis uobis dixerit Cur facitis hoc? Dicite, q̄ dominus eo

λγ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς.

χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστελεῖ ὧδε.
ριη β * Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον
πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ
λύουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων,
ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶ-
λον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ
Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν
πῶλον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ
τὰ ἱμάτια αὐτῶν. καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτόν.
πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν
ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δέν
ριθ δρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. * καὶ οἱ
α προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον,
λέγοντες, ὡς ἀννᾶ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμε-
νος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ ἐρχομέ
νη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς
ρκ ἡμῶν δαβὶδ, ὡς ἀννᾶ ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ
ς εἰσῆλθεν εἰς ἱεροσόλυμα ὁ κύριος καὶ εἰς τὸ
ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη
οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς βηθανίαν μετὰ
τῶν δώδεκα. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων λγ
αὐτῶν ἀπὸ βηθανίας ἐπείνασε. καὶ ἰδὼν συ-
κῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα
εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτὴν, οὐ-
δὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύ-
κων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ.
μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρ-
πὸν φάγοι, καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
ρκα β * καὶ ἔρχονται εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ εἰσελ-
θὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν
τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ
ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν, καὶ
τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστε-
ρὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διε-
νέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε,
» λέγων αὐτοῖς· οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός
» μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι
» τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπή-
ρκβ λαιον λῃστῶν. * καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς,
α καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀ-
πολέσουσιν, ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι

πᾶς

opus habet, & cōtinuo illum mittet huc. Abierunt autē, & inuenerunt pullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & soluunt illum. Et nōnulli eorum qui illic stabant, dicebāt illis: Quid facitis soluentes pullū? At illi dixerūt eis, quemadmodū præceperat Iesus, & sinebant illos. Et adduxerunt pullū ad Iesum, & iniecerūt illi uestimēta sua, seditq́ꝫ sup illum. Multi uero uestimēta sua sternebāt in uiam. Alij uero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in uiam. Et qui præcedebant, quiq́ꝫ sequebant clamabant, dicentes: Hos anna: benedictus q uenit in nomine dñi. Benedictū qđ uenit regnū in nomine dñi patris nostri Dauid, hos anna in altissimis. Et ingressus est Hierosolymā dñs & in templū. Et cum circumspexisset om̄ia, iámq́ꝫ tēpus esset uespertinum, egressus est Bethaniam cum duodecim, & postero die cū exissent Bethania, esurijt: cū'q́ꝫ uidisset arborē fici procul, habentem folia, ueniebat si uidelicet inuēturus esset aliquid in illa: & cum uenisset ad illā, nihil inuenit nisi folia. Non enim erat tempus ficorū. Et respondens Iesus dixit ficui: Ne post hac ex te in æternum quisquàm fructum edat. Et audiebant discipuli illius, ueniuntq́ꝫ Hierosolymā. Et ingressus Iesus in templū, cœpit eijcere eos, qui uendebant & emebant in templo, & mensas argentariorū, & sellas uendentium columbas subuertit, & non permisit, ut quisquàm deportaret uas ꝑ templum: & docebat, dicens illis: Nónne scriptum est: Domus mea domus precationis uocabitur omnibus gentibus? uos autem fecistis eam speluncam latronum. Et audierunt scribæ principésq́ꝫ sacerdotum, & quærebāt quomodo illum essent perdituri. Timebant enim eum ꝙ

tota

πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ
ρκγ αὐτοῦ. * καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω
ι τῆς πόλεως. καὶ πρωῒ παραπορευόμενοι, εἶ-
δον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν. ☩ ἀ-
ναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεί,
ρκδ ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. * καὶ ἀπο-
ς κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν
θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ
ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσαι
ρκε αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. * Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάν-
ς τα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύε-
τε, ὅτι λαμβάνετε, ☩ ἔσαι ὑμῖν. * καὶ ὅταν λδ
ρκς στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κα-
ς τά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
ρκζ * καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν
β τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς λε
αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ
πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην ἔδωκεν, ἵνα ταῦτα ποιῇς; ὁ
δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἐπερωτή-
σω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρί-
θητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ-
τα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ
ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι. καὶ
ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν εἴπω-
μεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπι-
στεύσατε αὐτῷ. ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώ-
πων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶ-
χον τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν. ☩
ἀποκριθέντες, λέγουσι τῷ ἰησοῦ. οὐκ οἴδα-
μεν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς. οὐ-
δὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
κζ ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λς
β λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος,
καὶ περιέθηκε φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολή-
νιον, ☩ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐ-
τὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε
πρὸς

tota turba admirabatur doctrinã illius.
Et cum ueſpera iam eſſet, egreſſus eſt Ie-
ſus è ciuitate, & mane prætereuntes, uide
runt ficum exaruiſſe radicitus, & recorda
tus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa
quam execratus es, exaruit. Et reſpõdẽs
Ieſus, dicit illis: Confidite deo. Amen di-
co uobis, quod quicunque dixerit mõti
huic: Tollaris ac mittaris in mare, & nõ
hæſitauerit in corde ſuo, ſed crediderit,
fore quæ dixerit, erit illi quicquid dixerit.
Propterea dico uobis, quæcunque oran-
tes petitis, credite quod accipitis, & erunt
uobis. Et cum ſteteritis orantes, remitti-
te ſi quid habetis aduerſus aliquem, ut
& pater ueſter, qui in cœlis eſt, remittat
uobis delicta ueſtra. Et ueniunt rurſum
Hieroſolymam, & cum ambularet in tẽ-
plo, ueniunt ad illum principes ſacerdo-
tũ & ſcribæ & ſeniores, & dicũt illi: Qua
autoritate hæc facis, & quis tibi dedit au
toritatem iſtam, ut iſta facias? Ieſus autẽ
reſpondens, dixit illis: Quæram à uobis
& ipſe quiddam, & reſpondete mihi, &
dicam uobis qua autoritate hæc faciam.
Baptiſmus Iohannis utrum è cœlo erat,
an ex hominibus? Reſpondete mihi. Et
cogitabant apud ſe, dicentes: Si dixeri-
mus, è cœlo, dicet: Cur igitur non cre-
didiſtis illi? At ſi dixiſſent, ex homini-
bus, timebant populum Omnes enim
habebãt Iohannem, quod uere prophe
ta fuiſſet. Et reſpondentes, dicunt Ieſu:
Neſcimus. Et Ieſus reſpondens dicit il-
lis: Nec ego dicam uobis, qua autorita-
te hæc faciam.

Et cœpit illis per parabolas loqui. XII
Vineam plantauit homo, & circunde-
derat ſepem, & foderat lacum, & ædi-
ficauerat turrim, & elocauerat eam agri
colis, & peregre profectus eſt, & miſit

πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
» οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον
» ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
» ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγέ
» νετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς
ρκθ ἡμῶν. * καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ
α ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέν-
ρλ τες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς
β αὐτὸν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός. οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστι κῆσσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, ἢ λζ
μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν

ad agricolas cum opportunũ esset seruũ ut ab agricolis accipet de fructu uineæ. At illi arreptum illum ceciderũt, ac remiserunt uacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis cõminuerunt illi caput, & remiserunt contumelijs affectum. Et rursum alium misit. & illum occiderunt: multósq; alios, hos quidem cædentes, illos uero occidentes. Itaque cum unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens: Reuerebuntur filium meum. Illi uero agricolæ dicebant inter sese: Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptum illum occiderunt, & eiecerũt è uinea. Quid igit' facturus est dominus uineæ? ueniet & perdet agricolas, & dabit uineam alijs. An' ne hãc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant, hic factus est caput anguli: à domino factum est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum comprehendere, & metuebãt turbã. sciebãt enim, quod aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdã è pharisæis & Herodianis, ut eum captarẽt sermone. Illi uero cum uenissent, dicunt ei: Præceptor, scimus quod uerax es, & non curas quenq; non enim respicis personã hominum, sed cum ueritate uiam dei doces: Licet censum Cæsari dare, an nõ? demus, an non demus? Ille uero sciens illorum simulationem, dixit illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium, ut uideam. Illi uero attulerũt. Et dicit eis. Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi uero dixerunt ei: Cæsaris. Et respondens Iesus, dixit illis: Reddite quæ sunt cæsaris cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sũt

de

ἐπ' αὐτὸν. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐ λη
τὸν, οἵτινες λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι,
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. Διδάσκα-
λε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος
ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖ-
κα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ
σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ
ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ
ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα, καὶ ὁ δεύ-
τερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐ-
δὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύ
τως, καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀ-
φῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθα-
νε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀνα
στῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ
ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ
ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλα-
νᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν
δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀ-
ναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκον-
ται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βά-
του ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θε-
ὸς ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰα-
κώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζών-
των. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε. * καὶ προ- λθ
σελθὼν εἷς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν
συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρί
θη, ἐπηρώτησεν αὐτόν. ποία ἐστὶν πρώτη πάν
των ἐντολή; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ,
ὅτι πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσρα-
ὴλ, κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστι. καὶ
ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆ
καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ
ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύ
ος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία
αὕτη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.
ρλβ *καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς. καλῶς διδά-
σκαλε

de eo. Et ueniũt Sadducæi ad illum, qui
dicunt, non esse resurrectionẽ: interroga-
ueruntq; eum, dicentes: Præceptor, Mo-
ses scripsit nobis, si cuius frater moriatur,
ac relinquat uxorem, & liberos non relin
quat, ut accipiat frater eius uxorẽ illi⁹, &
suscitet semẽ fratri suo. Septẽ fratres fue-
runt, ac primus accepit uxorem, isq; mo-
riens nõ reliquit semen. & secundus acce
pit illam, ac mortuus est: & nec ipse reli-
quit semen, & tertius similiter. & accepe-
runt eam septem, nec reliquerunt semen.
Postrema uero omnium mortua est &
uxor. In resurrectione igitur, cum resur-
rexerint, cuius illorũ erit uxor? Nã septẽ
habuerunt eam uxorem. Et respondens
Iesus, dixit eis: An nõ propterea erratis,
quod nesciatis scripturas, neq; uirtutem
dei? Cum enim à mortuis resurrexerint,
neq; cõtrahunt matrimonium, neq; nu-
ptum dantur, sed sunt uelut angeli qui
in cœlis sunt. Cæterũ de mortuis, quod
resuscitantur, non legistis in libro Mosi,
quomodo in rubo locutus sit illi deus, di
cens: Ego ille deus Abraham, & deus Isa
ac, & deus Iacob. Non est deus mortuo-
rum, sed deus uiuẽtium. Vos igitur mul-
tum erratis. Et cum accessisset quidam è
scribis, & audisset eos simul disputantes,
uiderétq; quod bene respondisset eis, in-
terrogauit illum: Quod est primũ omni
um præceptorum? Iesus autẽ respondit
illi: Primũ omniũ præceptum est: Audi
Israël, Dominus deus noster, dominus
unus est. Et diliges dominũ deum tuum
ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,
& ex tota mente tua, & ex totis uiribus
tuis. Hoc est primũ præceptum. Et secun
dum simile hoc est: Diliges proximum
tuum, ut teipsum. Maius his aliud præce
ptũ non est. Et dixit illi scriba: Bene præ-

δάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεός, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος, καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ· οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι ὁ χριστὸς υἱός ἐστι Δαβίδ; Αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Αὐτὸς οὖν Δαβὶδ λέγει αὐτὸν κύριον, καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ τοῦ ἡδέως. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχόμενοι. οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα. Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλακίου, ἐθεώρει, πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκε τῶν βαλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς.

* καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί

ceptor cũ ueritate dixisti, quod unus sit deus, & nõ sit alius præter illum. quódq; diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis uiribus, ac diligere proximũ ut seipsum, plus sit quam uniuersa holocautomata & uictimæ. At Iesus cum uideret, quod cordate respondisset, dixit illi: Haud longe abes à regno dei. Et nemo post illa audebat illum interrogare. Et respondens Iesus dicebat, docẽs in templo: Quomodo dicunt scribæ, Christum esse filiũ Dauid? nam ipse Dauid dixit afflatus spiritu sancto: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi. Donec posuero inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Ipse ergo Dauid uocat eum dominum, & unde filius eius est? Et pleraque turba audiebat illum libenter. Et dicebat illis in doctrina sua: Cauete à scribis, qui amãt stolati obambulare, & amant salutationes in foris, primásq; sellas in congregationibus, & primos accubitus in cœnis, qui deuorant domos uiduarum, & sub prætextu longas faciunt preces. isti accipient grauiorem damnationem. Et cum sederet Iesus ex aduerso gazophylacij, spectabat, quomodo turba mitteret æs in gazophylacium. Et multi diuites mittebant multa. Et uenit quædam uidua pauper, misitq; minuta duo, quod est quadrãs. Vocatisq; ad se discipulis suis, dicit illis: Amen dico uobis, quod uidua hæc pauper plus misit, quam omnes qui miserunt in gazophylaciũ. Nam omnes ex eo quod ipsis supererat, miserunt. At hæc è penuria sua omnia quæcunq; habebat misit, totam substantiam suam.

Et cum exiret è templo, dicit illi quidam è discipulis illius: Præceptor, uide quales lapides, & quales substructiones

XIII

δομάς. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. * καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν. πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς. παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγάς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. * ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. * ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω. * τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ.

καὶ

nes. Et Iesus respõdẽs, ait illi: Vides has magnas substructiones? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non diruat. Et cũ sederet in monte oliuarũ è regione templi, interrogabant illum secreto Petrus & Iacobus, & Iohãnes, & Andreas: Dic nobis quãdo hæc erunt? & quod signum est, quando hæc omnia sint consummãda? At Iesus respondens illis, cœpit dicere: Videte, ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicẽtes: Ego sum Christus, multósq; decipient. Cum autem audieritis bella & rumores bellorũ, ne turbemini: oportet eñ fieri. at nondum finis. Insurget enim gens aduersus gentẽ, & regnũ aduersus regnũ. Et erunt terræmotus in singulis locis, & erunt fames ac turbatiões. Initia dolorũ hæc. Sed cauete uos uobis. Tradent eñ uos in cõcilia & in synagogas, cædemini, & sub præsidibus, ac regibus ducemini propter me in testimoniũ illis. Et apud oẽs gentes oportet prius prædicari euangelium. Cum aũt duxerint uos tradẽtes, ne præcogitetis quid dicturi sitis, neque meditemini, sed quicquid datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Non eñ estis uos qui loquimini, sed spiritus sanctus. Traditurus est autẽ frater fratrẽ in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parẽtes, ac morte afficient eos. Et eritis odio habiti ab oñibus propter nomen meũ. Sed qui perseuerauerit usque ad finem, hic saluus erit. Porrò cum uideritis abominationem desolationis, de qua dictum est à Daniele propheta, stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. Tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domum: nec ingrediatur, ut quicquam tollat è domo sua.

ϛμδ β ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὢν, μὴ ὑποστρεψάτω εἰς τὰ
ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ.* οὐαὶ δὲ ταῖς
ϛμε ς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐ-
κείναις ταῖς ἡμέραις.* προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ
ϛμς β γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος.* ἔσονται γὰρ
αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύ-
ϛμζ ς τη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἣν ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕως
τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται.* καὶ εἰ μὴ κύριος
ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα
σὰρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέ-
ϛμη β ξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας.* καὶ τότε ἐάν τις
ὑμῖν εἴπῃ. ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ
ϛν ς πιστεύετε.* ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι, καὶ
ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέ-
ρατα, πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς
ἐκλεκτούς. ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προείρηκα
ϛξ β ὑμῖν πάντα.* ἀλλὰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις
μετὰ τὴν θλῖψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτισθή-
σεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς,
καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,
καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευθή- μγ
ϛμα ς σονται.* καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πο-
λλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους
αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ
τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως ἄ-
κρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν
παραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς
ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκετε
ὅτι ἐγγὺς θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅταν
ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγ-
γύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα
ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον-
ϛμβ ς ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι.* περὶ δὲ
τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ
οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πα-
ϛμγ ς τήρ.* βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ
οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν.* ὡς ἄνθρωπος
ἀπόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δού-
ϛμδ β λοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

καὶ

Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollendum pallium suum. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis nõ fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit deus, usq; ad hoc tempus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haud quaq; salua fuisset uniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum, si quis uobis dixerit: Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pseudochristi, & pseudoprophetæ & ædent signa ac prodigia, ad decipiendum, si fieri possit, etiam electos. Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus post afflictionẽ illam sol obtenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli decident, & uirtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus, cum potestate multa & gloria. Et tunc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor uentis, à summo terræ usq; ad summum cœli. A ficu uero discite similitudinem. Cum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, scitis quod prope sit æstas. Sic & uos cum hæc uideritis fieri, scitote quod prope sit in foribus. Amen dico uobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlum & terra præteribunt, sed uerba mea non præteribunt. Cæterũ de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidẽ qui in cœlo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Cauete, uigilate, & orate, nescitis enim quãdo tẽpus sit. Sicut homo qui peregre agit relicta domo sua, deditq; seruis suis substantiã suã, ac suũ cuiq; opus

ρμε καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλατο ἵνα γρηγορῇ. *γρηγο-
β ρεῖτε οὖν, οὐκ οἴδατε γὰρ, πότε ὁ κύριος τῆς
οἰκίας ἔρχεται, ὀψὲ ἢ μεσονυκτίου, ἢ ἀλεκτορο-
φωνίας, ἢ πρωΐ. μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης, εὕρῃ ὑ-
μᾶς καθεύδοντας. ἃ δὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω,
ρμς γρηγορεῖτε. * Ἦν δὲ τὸ πάσχα, καὶ τὰ ἄζυμα
α μετὰ δύο ἡμέρας. * Καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς
ρμζ καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ κρατή-
ς σαντες ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δὲ, μὴ ἐν τῇ
ρμη ἑορτῇ, μή ποτε θόρυβος ἔσται τοῦ λαοῦ. *Καὶ
α ὄντος αὐτοῦ ἐν βηθανίᾳ ἐν τῇ οἰκίᾳ σίμω-
νος τοῦ λεπροῦ, κατακειμένου αὐτοῦ ἦλθεν μδ
γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πι-
στικῆς πολυτελοῦς, καὶ συντρίψασα τὸ ἀλά-
βαστρον, κατέχεεν αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς.
ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες πρὸς ἑαυτοὺς,
καὶ λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη τοῦ μύ-
ρου γέγονεν; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι
ἐπάνω τριακοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι
τοῖς πτωχοῖς. καὶ ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς εἶπεν. ἄφετε αὐτήν. τί αὐτῇ κόπους πα-
ρέχετε; καλὸν ἔργον εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάν-
τοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν,
καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ ποιῆ-
σαι, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν αὕ-
ρμθ τη ἐποίησε. * Προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶ-
δ μα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. Ἀμὴν λέγω ὑ-
μῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο
εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λα-
ρξ λη θήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς. * Καὶ ὁ Ἰού-
β δας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε
πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐ-
τοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγ-
γείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐζή-
τει, πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. Καὶ τῇ
πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα με
ἔθυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἑτοιμάσομεν, ἵνα
φάγῃς τὸ πάσχα; καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπά-
γετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν
ἄνθρωπος

&ianitori mandauit ut uigilaret. Vigila te igitur, nescitis em̃ quando dn̄s domus uenturus sit, sero, an medio noctis, an in gallicinio, an diluculo: ne si uenerit repente, offendat uos dormiẽtes. Cæterũ quæ dico uobis, omnibus dico, uigilate.

Erat autem pascha, & azymorum dies futuri post biduum. Et quærebant summi sacerdotes & scribæ, quomodo eum per dolum cõprehensum occiderent. Dicebant autẽ: Non in die festo, ne tumultus fiat populi. Et cum esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi, accumbente eo uenit mulier habens alabastrũ unguenti nardi pisticæ preciosæ, & comminuto alabastro effudit illi in caput. Erant aũt quidam, qui indignarentur apud sese, ac dicerent: Ad quid perditio hæc unguenti? nam poterat hoc uendi pluris quam trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerũt aduersus illam. At Iesus dixit: Sinite illam, cur illi molesti estis? bonum opus operata est erga me. Semper enim pauperes habetis uobiscũ: & quandocunq; uolueritis, potestis illis benefacere: me uero non semper habetis. quod potuit, hæc fecit: præuenit, ut ungeret meum corpus ad sepulturam. Amẽ dico uobis: Vbicunque prædicatum fuerit euangelium hoc in totum mundum, etiã hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam istius. Et Iudas Iscariotes, unus è duodecim, abijt ad summos sacerdotes, ut proderet eũ illis. Quo audito, illi gauisi sunt, & polliciti sunt ei pecuniam se daturos. Et quærebat, quomodo opportune illũ traderet. Ac primo die azymorum, cum pascha immolarẽt, dicũt illi discipuli sui: Vbi uis ut abeamus & paremus, ut edas pascha? Et emittit duos è discipl̃is suis, & dicit illis: Ite in ciuitatẽ, & occurret uobis homo

ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει. ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν. καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.

ξξα δ *καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ μς

ξξβ α ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. *οἱ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς καθ' εἷς. μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; *ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. εἷς ἐκ τῶν δώδεκα,

ξξγ β ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. *οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ

ξξδ ε ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν

ξξε α αὐτοῖς, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. *καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ

ξξς β πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν

ξξζ ε ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. *πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι γέγραπται.

ξξη δ *πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν, *ὁ δὲ πέτρος ἔφη αὐτῷ. εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα

homo hydriam aquæ baiulans, sequimini illum: & quocunq; ingressus fuerit, dicite patrifamiliâs. magister dicit: Vbi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ille uobis ostendet triclinium magnum, stratum, paratum, illic parate nobis. Et exierunt discipuli eius, & uenerunt in ciuitatem, & repererunt quemadmodum dixerat illis, parauerunt; pascha. Et cum uespera iam esset, uenit cum duodecim. Et cum accumberent ederéntque, dixit Iesus: Amen dico uobis, Vnus ex uobis proditurus est me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse mœsti, ac dicere illi singulatim: Num ego? Et alius: Num ego? Ille uero respondens, dixit illis: Vnus è duodecim qui intingit mecum in catinum. Filius quidem hominis uadit, sicut scriptum est de illo: Sed uæ homini illi, per quem filius hominis proditur. Bonum erat illi, si natus non fuisset homo ille. Et edentibus illis, sumpto Iesu pane, cum gratias egisset, fregit & dedit illis, ac dixit: Sumite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, cum gratias egisset, dedit illis, & biberunt ex eo omnes, & dixit illis: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effunditur. Amen dico uobis, posthac non bibam de fructu uitis, usque ad diem illum, cum illud bibero nouum in regno dei. Et cum hymnum dixissent, exierunt in montem oliuarum. Et dicit illis Iesus: Omnes offendiculum patiemini propter me in nocte hac, quia scriptum est: Percutiã pastorẽ, & dispergent oues. Sed posteaquam resurrexero, præcedã uos in Galilæam. Petrus autẽ dixit illi: Etiã si omnes offendiculũ passi fuerint, at non ego. Et dicit illi Iesus: Amen dico tibi, quod hodie in nocte hac, priusq; bis

gallus

ροα ς ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. *Ὁ δὲ ἐκ
περισσοῦ ἔλεγε· μᾶλλον ἐάν με δέῃ συναπο-
θανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως
ροβ α δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. *Καὶ ἔρχονται εἰς χωρί-
ον οὗ τὸ ὄνομα γεθσημανεί. *Καὶ λέγει τοῖς
ρογ ς μαθηταῖς αὐτοῦ· καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν
προσεύξομαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ
τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξα-
ροδ δ το ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. *Καὶ λέγει αὐ-
τοῖς· περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου.
ροε α μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. *Καὶ προελθὼν
μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχε-
το, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥ-
ρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατὴρ, πάντα δυνα-
τά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο.
ροϛ α *Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. *Καὶ ἔρχε-
ται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας. καὶ λέ-
ροζ β γει τῷ πέτρῳ. Σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας
μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύ-
ροη δ χεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. *Τὸ
μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. *Καὶ
ροθ ς πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον
εἰπών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν
καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ᾔδησαν τί αὐτῷ ἀπο-
κριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον. καὶ λέγει αὐ-
τοῖς· καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.
ρπ δ *Ἀπέχει, ἦλθεν ἡ ὥρα, ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγεί-
ρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε.
ρπα α *Καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται
ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος
πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρ-
χιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυ-
ρπβ β τέρων. *Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσ-
σημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός
ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφα-
λῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ,
λέγει αὐτῷ, ῥαββεὶ ῥαββεὶ, καὶ κατεφί-
λησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν
τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.
εἷς δέ

gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehemētius dicebat: Imò si me oportuerit cōmori tibi, non te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniūt in locum, cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrum, & Iacobum, & Iohannem secum, cœpitq́ꝫ expauescere & angi. Et dicit illis: Dolore afficitur anima mea usque ad mortem: manete hic & uigilate. Et ꝓgressus paululum, prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat: Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc. Veruntamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormientes, dicitq́ꝫ Petro: Simon dormis? non potuisti unam horam uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tentationē. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes, erant enim oculi eorum grauati: neque sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq́ꝫ illis: Dormite posthac & requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce tradit̃ filius hominis in manus peccatorū. Surgite eamus. Ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquēte accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotibus & scribis & senioribus. Dederat autē is qui prodebat eum, cōmune signū illis, dicēs: Quēcūq́ꝫ osculatus fuero, is est, cōprehendite illum, & abducite caute. Et cū uenisset, protinus accedit ad illum, dicitq́ꝫ ei: Rabbi rabbi, ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum.

Vnus aūt

ϛπγ α * Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων ἀσπασάμενος τὴν
ϛπδ α μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως,
καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με,
ϛπε ε καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδά-
σκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * ἀλλ'
ϛπς ι ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐ-
τὸν πάντες ἔφυγον. * καί τις νεανίσκος
συνηκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα
ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανί-
σκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς
ϛπζ α ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. * καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰη-
σοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρχονται αὐ-
τῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι
ϛπη καὶ οἱ γραμματεῖς. * καὶ ὁ πέτρος ἀπὸ
μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν
αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος
ϛπθ β μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς
τὸ φῶς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ
θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ηὕρισκον. πολλοὶ
γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ
ϛϟ ε μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. * καί τινες ἀναστάντες
ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες. ὅτι
ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ
καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίη-
τον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειρο-
ποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως ἴσαι
ἦν αἱ μαρτυρίαι αὐτῶν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιε-
ρεὺς εἰς τὸ μέσον ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν λέ-
γων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου κα-
ταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπε-
κρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν,
καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐ-
ϛϟα λογητοῦ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι. * καὶ
α ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ
δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
ϛϟβ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διά-
ϛ ρήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. * τί ἔτι
ϛϟγ χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς
βλασφημίας

Vnus aũt quiſpiã aſtantiũ educto gladio percuſſit ſeruũ ſummi ſacerdotis, & amputauit eius auriculã. Et rñdẽs Ieſus dixit illis: Tanq̃ ad latronẽ exiſtis cum gladijs ac fuſtib⁹ ad cõprehẽdendũ me, quotidie erã apud uos in tẽplo docẽs, & nõ cõprehendiſtis me, ſed iſta fiunt ut impleant͂ ſcripturæ. Et relicto illo omnes fugerunt. Et unuſquiſpiã adoleſcẽtulus ſequebat͂ illũ circũamictus ſindone ſuper nudũ, & cõprehendunt illũ adoleſcẽtuli. Ille uero relicta ſindone nudus effugit ab illis. Et abduxerũt Ieſum ad ſummũ ſacerdotẽ. Et cõueniũt cũ illo oñes ſummi ſacerdotes & ſeniores & ſcribæ. Et Petrus eminus ſequebat͂ illũ donec ueniſſet in atriũ ſummi ſacerdotis, & erat ſedẽs unà cũ miniſtris, & calefiebat ad lumẽ. Summi uero ſacerdotes & totũ cõciliũ quærebãt aduerſus Ieſum teſtimoniũ, ut morti traderent eum, nec inueniebant. Nam multi falſum teſtimoniũ dixerant aduerſus illum, nec erant ſatis idonea teſtimonia. Et quidam aſſurgebant & falſum teſtimoniũ ferebant aduerſus illum, dicentes: Nos audiuimus eũ dicentem: Ego diruã templũ hoc qđ eſt manib⁹ factũ, & tribus diebus aliud ſine manibus factũ extruã. Et ne ſic quidẽ ſatis idonea erant teſtimonia illorũ. Et ſurgẽs ſumm⁹ ſacerdos in mediũ, interrogabat Ieſum dicẽs: Non rñdes quicq̃? Quid iſti aduerſum te dicunt teſtimonia? At ille tacebat, neq̃ quicq̃ reſpõdebat. Rurſum ſummus ſacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille Chriſtus, filius benedicti? Ieſus aũt dixit: Ego ſum: & uidebitis filiũ hominis ſedentem à dextris uirtutis, & uenientẽ in nubibus cœli. Summus autem ſacerdos dilaceratis ueſtibus ſuis dixit: Quid præterea opus habemus teſtibus? Audiſtis

blaſphemiã

βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.

ρϟδ α * καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. * καὶ μζ
ρϟε α ὄντος τοῦ πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδίσκων τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει. καὶ σὺ μετὰ τοῦ ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ; ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί λέγεις. * καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ
ρϟς α προαύλιον. καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. ⁋ καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν ⁋ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώ-
ρϟζ νησε. * καὶ ἀνεμνήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς, καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε. * καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ
ρϟη κ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον. * δήσαντες τὸν ἰησοῦν ἀπήνεγκαν καὶ παρέδωκαν τῷ πιλάτῳ. * καὶ ἐπη
ρώτησεν αὐτὸν ὁ πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς σα τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. σὺ λέγεις. * καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιε-
σδ ρεῖς πολλά. ὁ δὲ πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἔτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν πι-
σβ λᾶτον. * κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς
σγ δ ἕνα δέσμιον, ὃν ἠτοῦντο. * ἦν δὲ ὁ λεγόμενος βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον ἐπεποιήκεσαν. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι

blaſphemiam. Quid uobis uidetur? Illi uero omnes condemnauerunt eum eſſe reum mortis. Et cœperunt quidam conſpuere in eum, & obuelare faciem illius, & colaphis eum cædere, & dicere illi: Diuina. Ac miniſtri alapas illi impingebãt. Et cũ eſſet Petrus in atrio inferius, uenit una ancillarum ſummi ſacerdotis, cũq; uidiſſet Petrum calefacientem ſe, intuita illum, dicit: Et tu cum Nazareno Ieſu fuiſti? At ille negauit, dicẽs: Nõ noui, neq; ſcio quid dicas. Et exiuit foras in ueſtibulum, & gallus cecinit. Et ancilla cum uidiſſet eum, rurſum cœpit dicere his qui aſtabãt: Hic ex illis eſt. At ille rurſum negabat, ac paulo poſt iterum, qui aſtabãt, dicebant Petro: Vere ex illis es, nam & Galilæus es, & loquela tua conuenit. At ille cœpit execrari ac deierare, non noui hominẽ iſtum de quo dicitis. Et iterum gallus cecinit. Recordatusq; eſt Petrus uerbi quod dixerat illi Ieſus: Priuſquam gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere. Et confeſtim diluculo xv
concilio inito ſummi ſacerdotes cum ſenioribus & ſcribis ac toto conſeſſu uinctum Ieſum abduxerunt, tradideruntq; Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es ille rex Iudæorum? At ille reſpondẽs, dixit illi: Tu dicis. Et accuſabant eum ſummi ſacerdotes de multis. Pilatus autem rurſus interrogauit illum, dicens: Non reſpondes quicquam? ecce quam multa aduerſus te teſtantur? Ieſus autẽ deinde nihil reſpondit, adeo ut admiraretur Pilatus. Cæterum in feſto dimittebat illis unum uinctum, quẽcũq; poſtulaſſent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum ſeditionis autoribus fuerat uinctus, qui per ſeditionem cædem patrauerant. Et cũ acclamaſſet turba, cœpit

αὐτεῖθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. * ὁ δὲ πιλᾶτος πάλιν ἔφη πρὸς αὐτούς. τί οὖν θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. * οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσι ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν. * χαῖρε βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων. * καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ. καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια. * καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. Καὶ ἀγγαρεύουσι παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥόφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. * καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. * καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. * καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. * ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. * καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη. ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. * καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέ-

flagitare, ut faceret quemadmodum semper fecerat ipsis. Pilatus autem respondit eis, dicens: Vultis dimittam uobis regem illum Iudæorum? Sciebat enim q̃ propter inuidiã tradidissent illum summi sacerdotes. Summi uero sacerdotes concitauerunt turbam, ut potius Barabbam dimitteret ipsis. Pilatus autem respondens rursum, ait illis: Quid igitur uultis faciam ei, quem dicitis regem Iudæorũ? At illi rursum clamauerunt: Crucifige istum. Pilatus autem dicebat illis: Quid eñ mali fecit? At illi uehementius clamauerũt: Crucifige eum. Pilatus uero uolens turbæ facere satis, dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellatũ, ut crucifigeretur. Milites autem abduxerũt eum intro in atrium, quod est prætoriũ, & conuocant totam cohortẽ, & induunt illum purpura, & circumponunt ei contexta spinis coronam, & cœperunt salutare illum: Aue rex Iudæorũ. & uerberabant illius caput arundine, & inspuebãt in illum, & posi is genibus adorabant illum. Et cum illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerunt illũ uestibus proprijs: & educũt eum, ut crucifigerẽt eum. Et coẽgerũt prætereuntẽ quendã Simonem Cyrenensem, qui ueniebat ex agro, patrẽ Alexandri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et ducũt eum in Golgotha locum, qđ est, si interpreteris, caluariæ locus: & dederũt illi bibere myrrhatũ uinum, sed ille nõ sumpsit. Cũ q̃ crucifixissent eum, partiti sunt uestimẽta eius, mittentes sortem super illa, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et erat inscriptio causæ illius inscripta: Rex Iudæorũ. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unũ à dextris, & alterum à sinistris eius. Et impleta est scriptura, quæ dicit:

σιζ γουσα· καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. * Καὶ οἱ
ς πραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κι-
νοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐαὶ
ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις
οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ
σιη τοῦ σταυροῦ. * Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμ-
ματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν
οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα
σιθ ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. * Καὶ οἱ συνεσταυ-
β ρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. * Γενομένης
σκ δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν
β γῆν, ἕως ὥρας ἐννάτης. * Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐν-
σκα νάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων·
ς ἐλωΐ, ἐλωΐ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι, μεθερμη-
νευόμενον, Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με
ἐγκατέλιπες. καὶ τινὲς τῶν παρεστηκότων ἀκού-
σκβ σαντες, ἔλεγον. ἰδοὺ ἡλίαν φωνεῖ. * Δραμὼν
β δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους περιθείς τε
σκγ καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων. * Ἄφετε,
α ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἡλίας καθελεῖν αὐτόν.
σκδ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευ-
β σε. * Καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη
σκε εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * Ἰδὼν δὲ ὁ
β κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξεναντίας αὐτοῦ, ὅτι
οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς
σκς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. * Ἦσαν
ς δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι,
ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ μαρία
ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μητὴρ, καὶ σα-
λώμη, αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολού-
θουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι
πολλαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτῷ εἰς ἱεροσό-
σκζ λυμα. * Καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν μη
α παρασκευὴ, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ
ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευτὴς,
ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βα-
σιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς
πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.
Ὁ δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε,

cit: Et cũ iniquis deputatus est. & q præteribant, cõuiciabant' illi, mouẽtes capita sua ac dicẽtes: Væ qui demoliris templũ, & in tribus dieb⁹ extruis· serua teipsum, & descende de cruce. Similiter & summi sacerdotes illudentes inter sese cũ scribis, dicebant: Alios seruauit, seipsum seruare nõ potest. Christus ille rex Israël descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus. Et qui crucifixi fuerant cũ illo, probra iaciebãt in eum. Cũ uero facta esset hora sexta, tenebræ ortæ sunt super totã terrã, usq; ad horam nonã. Et hora nona clamauit Iesus uoce magna, dicens: Eloi, eloi, lama sabachthani. quod est, si quis interpretet', Deus meus, deus me⁹, cur me deseruisti? Et quidã astãtiũ cũ audissẽt, dicebãt: Ecce Heliã uocat. Accurrit aũt quidã, & impleta spongia aceto, impositáq; harundini, porrexit illi potũ, dicens: Sinite, uideamus an uẽturus sit Helias, ad deponendũ eum. Iesus autẽ emissa uoce magna, expirauit. Et uelũ templi scissum est in duas partes, à summo usq; ad imũ. Cum uidisset aũt Centurio, qui astabat ex aduerso illi, q; sic emisso clamore expirasset, dixit: Vere homo hic filius erat dei. Erant aũt & mulieres è longinquo spectantes, inter quas erat Maria magdalene, & Maria Iacobi parui, & Iose mater, & Salome, quæ etiã cũ esset in Galilæa, secutæ fuerãt illũ, & ministrauerant ei, aliæq; cõplures quæ simul ascẽderant cũ eo Hierosolymã. Et cum iam uenisset uespera, qm̃ erat parasceue, quæ præcedit sabbatũ, uenit Ioseph ortus ex ciuitate Arimathæa, honestus senator, qui & ipse erat expectans regnũ dei, & sumpta audacia, ingressus est ad Pilatum, & petijt ab eo corpus Iesu. Pilatus autem admiratus est, si iam mortuus esset,

καὶ προσκαλεσάμενος ὁ κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. * καὶ ἀγοράσας σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι. καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. * Ἦν δὲ Μαρία ἡ Μαγδαλινὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

* καὶ διαγενομένου τοῦ Σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαλινὴ, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. * καὶ λίαν πρωῒ τῇ μιᾶς Σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, ⁊ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς ἀποκυλίσῃ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι, θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκὴν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε, Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπαν, ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ Σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαλινῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. * Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς. οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. * Ὕστερον ἀνακειμένοις

& accersito ad se centurione, interrogauit illum, an iam dudum mortuus fuisset. Et re cognita ex centurione, donauit corpꝰ ipsi Ioseph. Et is mercatus sindonem, depositũ eum inuoluit sindoni, deposuitq; in monumento, quod erat excisum è petra. Et aduoluit lapidem ad ostium monumenti. At Maria magdalene & Maria Iose spectabant ubi poneretur.

Et cum præteriisset sabbatum, Maria XVI
Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut uenirẽt & ungerẽt eum. Et summo diluculo diei primi sabbatorum ueniunt ad monumentum, exorto sole, dicebántq; inter sese: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et cum respexissent, uident lapidem esse reuolutum: nam erat magnus ualde. Et ingressæ in monumentũ, uiderunt adolescentẽ sedentẽ à dextris, amictum stola candida, & expauerunt. At ille dicit eis: Ne expauescatis, Iesum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus: surrexit, nõ est hic: ecce locus, ubi posuerant illum. Sed abite, dicite discipulis eius & Petro, quod ille præcedit uos in Galilæam, illic eum uidebitis, sicut dixit uobis. Et abeuntes cito fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant. timebant enim. Cum surrexisset autem Iesus mane, primo die sabbati, apparuit primũ Mariæ magdalenæ, de qua eiecerat septẽ dæmonia. Illa profecta, renunciauit ijs, qui cum illo fuerant lugentibus ac flentibus. Et illi cum audissent, quod uiueret, ac uisus esset ab illa, non crediderunt. Post hæc autẽ duobus ex ipsis ambulantibus, apparuit in alia forma, euntibus rus. Et illi abierũt, ac renunciarũt reliquis: nec his illi crediderũt. Postea discũ-

μένοις

bẽtibꝰ

μένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει, ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ. ἐπὶ ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

bētibus illis undecim apparuit: & exprobrauit illis incredulitatem suā, & cordis duriciem: quod his qui ipsum uidissent resurrexisse, non credidissent. Et dicebat eis: Ite in mundum uniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uero nō crediderit, condemnabitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc subsequentur: Per nomen meum dæmonia ejicient: linguis loquentur nouis: serpētes tollent. Et si quid letale biberint, nō nocebit eis. Super ægrotos manus imponēt, & bene habebunt. Itaq; dominus quidē postquam locutus fuisset eis, receptus est in cœlum, & consedit à dextris dei. Illi uero egressi, prædicauerunt ubiq;, domino cooperante, & sermonem confirmante p signa subsequentia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΕΛΟΣ.

EVANGELII SECVNDVM MARCVM, FINIS.

ΒΙΌΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ̃ ΚΑΤᾺ ΣΩΦΡΌΝΙΟΝ.

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντϊοχεὺς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τοῦ ἑλληνϊκοῦ οὐκ ἄπειρος, σπουδαστὴς παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ ἀλλοδαπῆς ἀκόλουθος, συνέταξεν εὐαγγέλϊον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀπεστίλαμεν φησὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας ἐκκλησίας. καὶ πρὸς τοὺς κολοσσαεῖς, ἀσπάζετε ὑμᾶς λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς τιμόθεον, λουκᾶς ἐστὶ μετ' ἐμοῦ μόνος. Καὶ ἕτερον δὲ ἐξέδωκε τεῦχος ἐξαίρετον, ὑπογράφην πράξεις ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως δϊετείας δϊάγοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνετε, τουτέστιν, ἕως τετάρτου νέρωνος ἐνϊαυτοῦ. ἀφ' ὧν πεπείσμεθα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τὴν βίβλον συντετάχθαι. Ἡ γὰρ περϊόδος παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτισθέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσετο. Οὐ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων τοῦτο ἠγνοηκέναι. Ἀλλὰ καὶ τερτυλλϊανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, σπουδαστὴν παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, οἷα παρ' αὐτοῦ συνταγείσης βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ καὶ ἐκβεβλῆσθαι τοῦτον τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. Ὁ σάκις γὰρ παῦλος ἐν ταῖς οἰκείαις ὑπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλϊόν μου, δῆλον ὡς περὶ τοῦ τεύχους τοῦ κατὰ λουκᾶν σημαίνει. καὶ λουκᾶν οὐ μόνον πρὰ τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλϊον, οἷα μετὰ τοῦ κυρίου τηνϊκαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ γενομένου, ἀλλὰ καὶ πρὰ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος περιφανῶς λέγει. καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. Τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλϊον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. Τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. Ἡ νέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσαντινουπόλει, εἰς ἣν πόλιν τῷ εἰκοστῷ κωνσαντίνου ἐνϊαυτῷ, τὸ τούτου σῶμα μετὰ τῶν λειψανῶν ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μετηνέχθη.

ΥΠΌΘΕΣΙΣ ΕἸΣ ΤῸ ΚΑΤᾺ ΛΟΥΚΑ̃Ν ΕΥΑΓΓΈΛΙΟΝ ΤΟΥ̃ ΘΕΟΦΥΛΆΚΤΟΥ.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντϊοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρὸς δὲ, καὶ τὴν ἔξω σοφίαν πολὺς, οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν παιδείαν ἐξησκήσατο, τοῖς ἱεροσολύμοις ὑπιφοιτήσας, ὅτε δὴ καὶ ὁ κύρϊος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὥστε φασὶ τινὲς, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων. καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀναστάντι τῷ χριστῷ συναντῆσαι μετὰ κλεόπα. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πιστεύσαντος, γενέσθαι συνέκδημον αὐτοῦ. Φημὶ δὲ τοῦ παύλου, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλϊον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ τὸ προοίμϊον αὐτῶν ἐμφαίνει, μετὰ πεντεκαίδεκα ἔτη τοῦ χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο. ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς δὲ ἄνθρωπος θεοφιλὴς, καὶ κράτος κατὰ παθῶν ἀναδεξάμενος, θεόφιλος ἐστὶ κράτιστος, ὃς καὶ ἄξϊος τῷ ὄντϊ ἐστὶν ἀκούειν τοῦ εὐαγγελίου.

Εὐαγγέλιον κατὰ Λουκᾶν.

Evangelium secundum Lucam.

α΄

Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι, ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἐλισάβετ στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. Ἐγένετο δὲ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω

QVONIAM cõplures aggressi sunt cõtexere narratiõnẽ earum quæ iter nos certissimæ fidei sunt, rerum, sicuti tradiderũt nobis hi qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorum quæ narrabant: uisum est & mihi, ut, cũctis ab initio exacta diligẽtia perueſtigatis, deinceps tibi scriberem optime Theophile, quo agnoscas eorũ de qb⁹ edoct⁹ fueras, certitudinẽ. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidã nomine Zacharias, de uice Abia, & uxor illi⁹ de filiabus Aaron, & nomẽ eius Elizabet. Erãt aũt iusti ambo corã deo, uersantes in omnibus præceptis & iustificatiõibus dñi irreprehẽsibiles: nec erat illis proles, eo q̃ esset Elizabet sterilis, & ambo processtæ iã essent ætatis. Factum est autẽ, cũ sacerdotio fungeretẽ Zacharias in ordine uicis suæ coram deo, secundũ cõsuetudinẽ functionis sacerdotalis, sors illi obuenit: ut odores incẽderet, ingressus in templũ dñi, & omnis multitudo populi precabatẽ

ἐξω τῆ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην, καὶ ἔσται χαρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῆ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς, καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη

ὁ ἄγγελος

foris tẽpore thymiamatis. Apparuit autem illi angelus dñi, ſtans à dextris altaris, in quo thymiamata ſolent adoleri. Et Zacharias turbatus eſt eo uiſo, ac timor irruit ſuper eum. Ait autẽ ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniã exaudita eſt deprecatio tua. Vxórq; tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis nomẽ eius Iohannẽ: & erit gaudiũ tibi, & exultatio: & multi ſuper eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & uinum ſicerámq; non bibet. Et ſpiritu ſancto replebitur iam inde ab utero matris ſuæ, multósq; filiorum Iſraël conuertet ad dominũ deum ipſorũ. Et ipſe prædecet ante illum cum ſpiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrum in filios, & inobediẽtes ad prudentiam iuſtorum, ut paret dño plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum: Quo argumento iſtuc cognoſcam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea prouectæ ætatis eſt. Ac reſpõdens angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel, qui aſtiti in conſpectu dei, miſſuſq; ſum ut loquar ad te, & hæc tibi læta nunciẽ. Et ecce futurũ eſt, ut ſis tacitus, nec fari poſſis ad eum uſq; diẽ quo hæc fiant, eo quod nõ credidiſti uerbis meis, quæ implebũtur in tempore ſuo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabant quod moraret in templo. Egreſſus autem nõ poterat loqui illis. Et cognouerunt, quod uiſionẽ uidiſſet in templo. Et ipſe innuebat illis, permanſitq; mutus. Et accidit, ut impleti ſunt dies officij eius, abijt in domum ſuam. Poſt hos autem dies concepit Elizabet uxor eius, & occultabat ſe menſibus quinq;, dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus, quibus me reſpexit, ut auferret probrum meum inter homines. In menſe autẽ ſexto miſſus eſt

angelus

ὁ ἄγγελ⊙ γαβριὴλ ὑπὸ τ⊙ θεοῦ εἰς πόλιν τ⊙ γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα ναζαρὲθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα ἰωσὴφ, ἐξ οἴκου δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τ⊙ παρθένου μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτ⊙. καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελ⊙ αὐτῇ. μὴ φοβοῦ μαριὰμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱόν, ⊂ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτ⊙ ἸΗΣΟΥΝ. οὗτ⊙ ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται. καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ τ⊙ πατρὸς αὐτοῦ, ⊂ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τ⊙ βασιλείας αὐτ⊙ οὐκ ἔσται τέλ⊙. Εἶπεν δὲ μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, ⊂ δύναμις ὑψίστ⊙ ἐπισκιάσει σοι. διὸ ⊂ τὸ γεννώμενον ἅγιον, κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, ⊂ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει αὐτ⊙. ⊂ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ καλουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ θεῷ πᾶν ῥῆμα. Εἶπεν δὲ μαριὰμ, ἰδοὺ ἡ δούλη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν ἀπ᾽ αὐτ⊙ ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ μαριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν ἰούδα, ⊂ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, ⊂ ἠσπάσατο τὴν ἐλισάβετ. ⊂ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν τ⊙ μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτ⊙. ⊂ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξί, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τ⊙ κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τ⊙ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τ⊙ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν ἐν

angelus Gabriel à deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem desponsam uiro, cui nomen erat Ioseph, de domo Dauid, ac nomẽ uirginis Maria. Et ingressus angelus ad eam, dixit: Aue gratiosa, dominus tecum, benedicta tu inter mulieres. Illa uero cum uidisset, turbata est super oratione eius, & cogitabat, qualis esset illa salutatio. Et ait angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es enim gratiam apud deum. Ecce cõcipies in utero, & paries filium, ac uocabis nomen eius Iesum. Is erit magnus, & filius altissimi uocabitur. Et dabit illi dñs deus sedem Dauid patris ipsius, regnabitque super domum Iacob in æternũ, & regni eius nõ erit finis. Dixit aũt Maria ad angelũ: Quomodo erit istud, quãdoquidẽ uirum nõ cognosco? Et respõdens angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Quapropter & quod nascet sanctũ, uocabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua. & hic mẽsis est sextus illi, quæ dicebat sterilis, quia nõ erit impossibile apud deum omne uerbum. Dixit autem Maria: Ecce ancilla dñi, fiat mihi secũdũ uerbum tuũ. Ac discessit ab illa angelus. Exurgens aũt Maria in diebus his, abijt in montana cum festinatione in ciuitatẽ Iuda, & intrauit in domũ Zachariæ, ac salutauit Elizabet. & factum est, ut audiuit salutationẽ Mariæ Elizabet, salijt infans in utero eius. Et repleta est spiritu sancto Elizabet, exclamauitq; uoce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus uentris tui. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater domini mei ad me? Ecce enim ut facta est uox salutationis tuæ in auribus meis, exultauit

præ

ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου, καὶ εἶπε μαριάμ. Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. Καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί, ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. Καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτὸν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλυνε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν. οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τὸ τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτόν. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων. ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτοὺς καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν, λέγοντες,

præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sũt ei à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominũ. Et exultauit spiritus meus in deo seruatore meo: Quia respexit ad humilitatẽ ancillæ suæ. ecce eẽ ex hoc beatam me dicent omnes generatiões. Quia fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomẽ eius: Et misericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipsum. Præsti tit robur per brachium suũ, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum. Detraxit potentes de sedibus, & euexit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israël puerũ suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut locutus est ad patres nostros, ipsi Abraham & semini eius in æuum. Mansit autem Maria cum illa circiter mensibus tribus, & reuersa est in domum suam. Elizabetæ uero impletũ est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierũt uicini & cognati eius, q magnifice dominus misericordia sua usus esset erga illam, & gratulabantur ei. Et factum est in die octauo, uenerunt ad circũcidendum puerum, & uocabãt eum nomine patris sui Zachariam. Et respõdens mater eius dixit: Nequaquàm, sed uocabit' Iohãnes. Et dixerunt ad illã: Nemo est in cognatiõe tua, quid uocet' isto nomine. Innuebant aũt patri eius, quid uellet uocari eũ. Isq; postulatis tabellis scripsit, dicens: Iohannes est nomen eius. Et admirati sunt uniuersi. Apertum est autem os eius ilico, & lingua eius, & loquebat' laudans deum. Et peruasit timor p omnes uicinos eorum, & per omnẽ montanam regionẽ Iudææ diuulgabant' oẽia uerba hæc, & posuerunt omnes qui audierant, in corde suo,

dicẽtes,

λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε. λέγων. Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ γὰρ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ. — α

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲθ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβὶδ, ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν — β

dicentes: Quis nam puer hic erit? Et manus dñi erat cũ illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, prophetauitq; dicens: Laudandus dñs deus Israël, quia uisitauit & fecit redemptiõem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut locutus est p os sanctorũ, qui à seculo fuerunt prophetarũ suorum, Fore ut seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omniũ qui oderunt nos: Vt uteret misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti. præstaretq; Iusiurandũ quod iurauit ad Abrahã patrẽ nostrũ, ac daret nobis: Vt sine timore, de manu inimicorũ nostrorũ liberati, seruiremus ipsi: Cũ sanctitate & iustitia corã ipso, cũctis diebus uitæ nostræ. Et tu puer, propheta altissimi uocaberis, præibis enim ante faciẽ dñi, ad parandũ uias eius: Ad dandã scientiã salutis populo ipsius, p remissionẽ peccatorũ eius: Per uiscera misericordiæ dei nostri, quibus uisitauit nos oriens ex alto: Vt illucesceret his qui in tenebris & umbra mortis sedebant, ad dirigẽdos pedes nostros in uiã pacis. Puer aũt crescebat & corroborabatur spiritu, & erat in desertis, donec ueniret dies, quo ostendendus erat apud Israëlitas.

Factum est autem in diebus illis: Exijt decretũ à cæsare Augusto, ut censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterent in suam quisq; ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam: in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethlem, eo qđ esset de domo & familia Dauid, ut profiteretur cum Maria desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem cum essent ibi, completi sunt dies II

ἀι ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν. καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐ
γ τὸν.* καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διό
ι ὃτι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύμα-
β τι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀ-
γραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς νυ
κτὸς ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄγ-
γελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου
περιέλαμψεν αὐτούς. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον
μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φο
βεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν
μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐ-
τέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστι χριστὸς
κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ
σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμέ-
νον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης ἐγένε
το σὺν τῷ ἀγγέλῳ πληθος στρατιᾶς οὐρα-
νίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων. δόξα
ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἀνθρώποις
εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν
εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι
οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους. Διέλθω-
μεν δὴ ἕως Βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦ
τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν.
καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τήν τε μα
ρίαμ καὶ τὸν ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κείμενον
ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώρισαν περὶ
τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς πε-
ρὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ ἀ-
κούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων
ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ μαρίαμ
πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμ-
βάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρε-
ψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες
τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον,
καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλή-
σθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παι-
δίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰησοῦς, τὸ
κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆ-
ναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν
αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν
νόμον

dies pariendi. Et peperit filium suum pri
mogenitum, ac fascijs eum inuoluit, recli
nauitq; eum in præsepi, quod non esset
eis locus in diuersorio. Et pastores erant
in regione eadem uigilantes, & excuban
tes excubias nocte super gregem suum.
Et ecce angelus domini astitit illis, & cla
ritas dñi circumfulsit illos, & timuerunt
timore magno. Et dixit illis angelus: Ne
timeatis. Ecce enim annuncio uobis gau
dium magnum, quod futurum est toti
populo, quia natus est uobis hodie ser
uator, qui est Christus dominus, in ciui
tate Dauid. Et hoc uobis signum: Inue
nietis infantem fascijs inuolutum, posi
tum in præsepi. Et subito facta est cum
angelo multitudo militiæ cœlestis, lau
dantium deum & dicentium: Gloria in
altissimis deo, ac in terra pax, hominib⁹
bona uoluntas. Et factum est, ut discesse
runt ab eis angeli in cœlum, & homines
pastores loquebant̃ inter sese: Transea
mus iam Bethleem usque, & uideamus
hoc quod audim⁹ accidisse, quod domi
nus aperuit nobis. Et uenerunt festinan
tes, & inuenerũt Mariã & Ioseph, & infã
tem positũ in præsepi. Cũ uidissent au
tẽ, diuulgauerunt de uerbo, quod dictũ
erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui
audierunt mirati sunt, de his quæ dicta
erant à pastoribus ad ipsos. Porrò Ma
ria conseruabat omnia uerba hæc, con
ferens in corde suo. Et reuersi sunt pasto
res, glorificantes ac laudantes deum su
per oĩbus, quæ audierant & uiderant,
ita ut dictum fuerat ipsis. Et postq̃ con
summati sunt dies octo ut circũcideretur
puer, uocatũ est nomen eius Iesus, quod
uocatum erat ab angelo priusquam in
utero cõciperetur. Et posteaq̃ completi
fuissent dies purgationis eorũ secũdum

legem

νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσό-
λυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγρα-
» πται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον
» μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ
του δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ
κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περι-
στερῶν. καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ,
ᾧ ὄνομα συμεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δί-
καιος καὶ εὐλαβής, προσδεχόμενος παράκλη-
σιν τοῦ ἰσραήλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐ-
τόν. καὶ ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ
πνεύματος τοῦ ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ
τὸν χριστὸν κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι
εἰς τὸ ἱερόν. καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς
τὸ παιδίον ἰησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ
εἰθισμένον τοῦ νόμου περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέ-
ξατο αὐτὸ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλό-
γησε τὸν θεόν, καὶ εἶπεν. νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦ-
» λόν σου δέσποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ.
» ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου,
» ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λα-
» ῶν, φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν
» λαοῦ σου ἰσραήλ. ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ
αὐτοῦ θαυμάζοντες, ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ
αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, καὶ εἶπε
πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν
τῷ ἰσραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.
καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομ-
φαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις
θυγάτηρ φανουήλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ, αὕτη προ-
βεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη με-
τὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ
αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ
οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσε-
σι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέραν. καὶ αὕτη
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσ-
δεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς
ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέ-
στρεψαν

legem Mosi, adduxerũt eum Hierosolymam, ut sisterẽt eum dño, sicut scriptum est in lege dñi: Omne masculinũ adaperiens uuluam, sanctum dño uocabit. & ut darẽt hostiam secundũ quod dictum est in lege dñi, par turturũ aut duos pul-
γ los columbarũ. Et ecce homo erat Hierosolymis, cui nomẽ Simeon. & homo iste iustus ac pius, expectans consolationem Israël, & spiritus sanctus erat super eum. Et responsum acceperat à spiritu sancto, non uisurũ se mortem, nisi prius uideret Christũ dñi. Et uenit per spiritũ in tẽplũ. Et cum inducerẽt puerũ Iesum parentes, ut facerẽt secundũ cõsuetudinẽ legis, pro eo, ipse quoq; accepit eum in ulnas suas & laudauit deũ, ac dixit: Nunc dimittis seruũ tuũ dñe secundũ uerbũ tuũ in pace: quia uiderũt oculi mei salutare tuum. qd̃ parasti ante faciẽ omniũ populorũ, lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriã plebis tuæ Israël. Et erat pater & mater eius mirantes super his, quæ dicebant̃ de illo: Et benedixit illis Simeon. & dixit ad Mariã matrẽ eius: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionẽ multorum in Israël, & in signũ cui cõtradicit̃. Quin & tuam ipsius animã penetrabit gladius, ut retegantur ex multis cordibus cogitationes. Et erat Anna, pphetissa filia Phanuël de tribu Aser. Hæc processerat in
δ multam ætatẽ, & uixerat cum uiro annis septẽ à uirginitate sua. Et hæc uidua annorum fermè octogintaquatuor, quæ nõ discedebat de templo, ieiunijs ac deprecationibus seruiens nocte ac die. Et hæc, eadem hora superueniens, uicissim confitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Hierosolymis. Et ut perfecerunt omnia secundum legem domini, re-

στρεφαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν ἑαυτῶν
ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἠυξανε καὶ ἐκραταιοῦ
το πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χά-
ρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. καὶ ἐπορεύοντο οἱ γο-
νεῖς αὐτου κατ' ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ
του πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀ-
ναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα κατὰ τὸ ἔ-
θος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέ-
ρας ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν ἰη
σοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνω-
σαν οἱ γονεῖς αὐτου. νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν
τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδὸν, καὶ
ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν, καὶ ἐν
τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέ-
στρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.
καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν
ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν δι-
δασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπε-
ρωτῶντα αὐτούς. * ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ
ἀκούοντες αὐτου ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ τοῖς ἀ-
ποκρίσεσιν αὐτου. καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξε-
πλάγησαν. * καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ
εἶπε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ
ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν
σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅτι ἐζητεῖ-
τέ με; οὐκ ἤδειτε, ὅτι ἐν τοῖς του πατρός
μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ
ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ'
αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρὲθ, καὶ ἦν ὑπο-
τασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μήτηρ αὐτου διετή-
ρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ
αὐτῆς. καὶ ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλι-
κίᾳ καὶ χάριτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

* ἐν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμο-
νίας τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος του
τίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος
τῆς γαλιλαίας ἡρῴδου, φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτου τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας
καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβι-
λινῆς τετραρχοῦντος, ἐπὶ ἀρχιέρεως ἄννα καὶ
καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν

uersi sunt in Galilæam in ciuitatem suã Nazareth. Puer autẽ succrescebat corroborabaturq; spiritu, & implebatur sapiẽtia, & gratia dei erat super illum. Et ibant parẽtes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundũ consuetudinem diei festi, consummatisq; diebus cum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & nõ cognouerũt parentes eius. Cæterum rati illum esse in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et cum non inuenissent eum, reuersi sunt Hierosolymam, quærentes eum. Et accidit post triduum, inuenerũt illum in templo sedentem in medio doctorũ, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius: & uiso eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod quærebatis me? An nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et illi nõ intellexerunt sermonẽ quem locutus est ipsis. Et descẽdit cũ eis, uenitq; Nazareth, erátq; subditus illis. Mater autem eius cõseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapiẽtia, & ætate, & gratia apud deum atq; homines. III

Anno autem decimoquinto imperij Tiberij cæsaris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub pontificibus Anna & Caiapha, factum est uerbum domini super Iohannem

Zachariæ

ζ τ ζαχαρίου ὑὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. * καὶ ἦλθεν εἰς ε
α πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων
βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,
ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τ προ-
φήτου, λέγοντος· φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐ-
ρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας
ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ
πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς
ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς
εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ
ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. * ἔ-
λεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βα- ε
πτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού-
σης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς
μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυ-
τοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ
καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖ-
ται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν
καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. —
θ * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες. ε
ι τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐ-
τοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ
μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως
ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι βαπτισθῆ-
ναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε,
τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μη-
δὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον ὑμῖν
πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατευ-
όμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσομεν;
καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διασείσητε,
μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς
ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ τοῦ λαοῦ,
καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν ταῖς καρ-
δίαις αὐτῶν περὶ τοῦ Ἰωάννου, μήποτε αὐ-
τὸς εἴη ὁ χριστὸς, ἀπεκρίνατο ὁ Ἰωάννης, ἅ-
πασι λέγων. * ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω ι
ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ α
εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδη-
μάτων

Zachariæ filium in deserto. Et uenit in ε
omnẽ regionẽ finitimam Iordani, prædi
cans baptismũ pœnitẽtiæ in remissionẽ
peccatorũ, sicut scriptũ est in libro sermo
num Hesaiæ prophetæ, dicentis: Vox cla
mantis in deserto, parate uiam domini,
rectas facite semitas eius. Omnis uallis
implebit, & omnis mons & collis redde
tur humilis. Et fient quæ obliqua sunt, di
recta, & asperæ uertentur in uias planas, &
uidebit omnis caro salutare dei. Dicebat
ergo ad turbas, quæ exibant ut baptiza
rentur ab ipso: Progenies uiperarũ, quis
submonstrauit uobis ut fugeretis à uen
tura ira? Facite ergo fructus dignos pœ
nitentiæ: & ne cœperitis dicere intra uos
ipsos, patrem habemus Abraham. Dico
enim uobis, potẽs est deus de lapidibus
istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Iam ue
ro & securis ad radicẽ arborũ posita est.
Omnis ergo arbor, non faciens fructum
bonũ, excidítur, & in ignem conijcitur. Et ε
interrogabant eum turbæ, dicẽtes: Quid
ergo faciemꝰ? Respondens aũt dicit illis:
Qui habet duas tunicas, impertiat nõ ha
benti: & qui habet escas, similiter faciat.
Venerunt autem & publicani ut bapti
zarentur, & dixerunt ad illum: Magister,
quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne
quid amplius quam quod constitutum
est uobis, exigatis. Interrogabant au
tem eum & milites, dicentes: Et nos quid
faciemus? Et ait illis: Ne quem concutia
tis, ne quem calumniemini, & contenti
estote stipendijs uestris. Expectante au
tem populo, & cogitantibus omnibus
in cordibus suis de Iohanne, num ipse
esset ille Christus? Respondit Iohannes,
dicens uniuersis: Ego quidẽ aqua bapti
zo uos: sed ueniet fortior me, cuius non
sum dignus soluere corrigiam calciamen

μάτων αὐτου, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ-
ιε ματι ἁγίῳ καὶ πυρί, * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ αὐ-
ε του, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτου, καὶ
συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐ-
του, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.
πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν, εὐηγ
ιβ γελίζετο τὸν λαόν. * Ὁ δὲ ἡρῴδης ὁ τετρά-
β ρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτου περὶ Ἡρωδιάδος
τῆς γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτου, καὶ
περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ ἡρῴ-
δης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ
ιγ κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. * Ἐγέ
α νετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν
λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευ-
χομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανὸν, καὶ κα-
ταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴ-
δει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτὸν, καὶ φωνὴν ἐξ οὐ
ρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου
ιδ ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν
γ ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος
ὢν, ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλεί, τοῦ Ματθὰτ,
τοῦ Λευεί, τοῦ Μελχεί, τοῦ Ἰαννὰ, τοῦ
Ἰωσὴφ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ
Ἀμὼς, τοῦ Ναοὺμ, τοῦ Ἐσλεί, τοῦ
Ναγγὲ, τοῦ Μααθ, τοῦ Μα-
ταθίου, τοῦ Σεμεεί, τοῦ Ἰωσὴχ, τοῦ
Ἰούδα, τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ῥη-
σίᾳ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλα-
θιὴλ, τοῦ Νηρεί, τοῦ Μελχεί, τοῦ
Ἀδδεί, τοῦ Κωσὰμ, τοῦ Ἐλ-
μαδὰμ, τοῦ Ἤρ, τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ
Ἐλιέσερ, τοῦ Ἰωρὴμ, τοῦ Μαθ-
θὰ, τοῦ Λευεί, τοῦ Συμεὼν,
τοῦ Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰω-
νὰμ, τοῦ Ἐλιακὴμ, τοῦ Μελε-
ᾶ, τοῦ Μενὰμ, τοῦ Μαθα-
θὰμ, τοῦ Ναθὰμ, τοῦ Δαβὶδ,
τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Ὠβὴδ, τοῦ
Βοὸζ, τοῦ Σαλμὼν, τοῦ Ναασ-
σὼν, τοῦ Ἀμιναδὰβ, τοῦ Ἀρὰμ,
τοῦ Ἐσρὼμ, τοῦ Φαρὲς, τοῦ

torum, ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrum in manu ipsius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris sui, déq; omnibus malis, quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc super omnia, & inclusit Iohānem in carcerem. Factum est autem cum baptizaretur omnis populus, ut & Iesu baptizato & orante apertum sit cœlum, ac descendit spiritus sanctus corporali specie quasi columba in ipsum, & uox de cœlo facta est, quæ diceret: Tu es filius ille meus dilectus, in te complacitum est mihi. Et ipse Iesus incipiebat esse fermè annorum triginta, ut putabatur filius Ioseph, qui fuit filius Heli, qui fuit Mathat, q fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, q fuit Ioseph, qui fuit Matatthiæ, qui fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semēi, qui fuit Iosech, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rhesa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosam, qui fuit Helmadam, qui fuit Her, qui fuit Ieso, qui fuit Heliezer, qui fuit Ioram, qui fuit Matha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Ionam, qui fuit Heliachim, qui fuit Meleam, qui fuit Menam, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Iessæ, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esrom, qui fuit Phares, qui

ἰούδα, τοῦ ἰακὼβ, τοῦ ἰσαὰκ,
τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαῤῥᾶ, τοῦ
ναχὼρ, τοῦ σαρούχ, τοῦ ῥα-
γαῦ, τοῦ φάλεκ, τοῦ ἑβὲρ, τοῦ
σαλὰ, τοῦ καϊνὰμ, τοῦ ἀρφα-
ξὰτ, τοῦ σὴμ, τοῦ νῶε, τοῦ
λάμεχ, τοῦ μαθουσάλα, τοῦ
ἐνὼχ, τοῦ ἰαρὲθ, τοῦ μαλελε-
ὴλ, τοῦ καϊνὰμ, τοῦ ἐνὼς, τοῦ
σὴθ, τοῦ ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ.

ιε β * Ἰησοῦς δὲ πνεύματος ἁγίου πλήρης, ὑπέ-
στρεψεν ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύ-
ματι εἰς τὴν ἔρημον, ἡμέρας τεσσαράκοντα
ιϛ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου. * Καὶ οὐκ ἔφα-
ε γεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντε-
λεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασε. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ
διάβολος. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τοῦ
τῳ ἵνα γένηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς πρὸς
» αὐτὸν, λέγων. γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζή-
» σεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ
ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν,
ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκου-
μένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβο-
λος. σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ
τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν
θέλω δίδωμι αὐτήν, σὺ οὖν ἐὰν προσκυνή-
σῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πάντα. καὶ ἀποκρι-
θεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. ὕπαγε ὀπίσω μου
» σατανᾶ. γέγραπται γὰρ, προσκυνήσῃς κύριον τὸν
» θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν
αὐτὸν εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύ-
γιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ,
βάλλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γὰρ,
» ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περί σου, τοῦ
» διαφυλάξαί σε, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μή πο-
» τε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι εἴρηται. οὐκ
» ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας
πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ
ιζ ἄχρι καιροῦ. * Καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῇ
α δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν,

fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit dei.

Iesus autem plenus spiritu sancto, re- IIII
gressus est à iordane, & actus est per spi-
ζ ritum in desertum, ac diebus quadragin-
ta tentabatur à diabolo. nihilq; comedit
in diebus illis: & consumatis illis, deinde
esurijt. Dixit autem illi diabolus: Si filius
es dei, dic lapidi huic ut panis fiat. Et re-
spondit ad illum Iesus, dicens: Scriptum
est: Nō pane solo uiuet homo, sed omni
uerbo dei. Et subduxit illum diabolus in
montem excelsum, & ostendit illi omnia
regna orbis terræ in puncto temporis, &
ait illi diabolus: Tibi dabo potestatem
hanc uniuersam & gloriam illorum, quia
mihi tradita sunt, & cuicunque uolo, do
illam. tu ergo si adoraueris prouolutus
coram me, erunt tua omnia. Et respōdēs
Iesus dixit illi: Abi post me satana. Scri-
ptum est enim: Adorabis dominum de-
um tuum, & illum solum coles. Et duxit
illum Hierosolymam, statuitq; eum su-
per pinnā templi, & dixit illi: Si filius dei
es, mitte teipsum hinc deorsum. Scriptū
est enim, quod angelis suis mandabit de
te, ut seruent te, & in manibus tollent te,
ne offendas ad lapidem pedem tuum.
Et respondens Iesus ait illi: Dictum est.
Non tentabis dominum deum tuum. Et
consumata omni tentatione diabolus re-
cessit ab illo usque ad tempus. Et reuer-
sus est Iesus uirtute spiritus in Galilæā,

καὶ φήμη ἐξῆλθε καθόλης τῆς περιχώρου περὶ
αὐτοῦ. ὃς αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγω-
ιη γαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων. *καὶ
ι ἦλθεν εἰς τὴν ναζαρὲθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ
εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν
σαββάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη
ἀναγνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἡσαΐου
τοῦ προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε
τὸν τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. Πνεῦμα κυ-
» ρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι
» πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντε-
» τριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώ-
» τοις ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖ-
» λαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυ-
» τὸν κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀ-
ποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε. καὶ πάντων
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτοὺς,
ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
ιθ τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. * καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
α αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χά-
ριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος
αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἰωσήφ;
κ *καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πάντως ἐρεῖτέ μοι
ι τὴν παραβολὴν ταύτην. ἰατρὲ θεράπευσον
σεαυτόν, ὅσα ἠκούσαμεν γενόμενα ἐν τῇ
καπερναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρί-
κα δι σου. * Εἶπε δὲ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ-
α δεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι αὐ-
κβ τοῦ. * Ἐπ' ἀληθείας δὲ λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆ-
ι ραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἡλίου ἐν τῷ ἰσρα-
ὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆ-
νας ἕξ, ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν
τὴν γῆν, καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη
ἡλίας, εἰμὴ εἰς σάρεφθα τὴν σιδῶνος πρὸς
γυναῖκα χήραν. καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐ-
πὶ ἐλισσαίου τοῦ προφήτου ἐν τῷ ἰσραὴλ,
καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρίσθη, εἰμὴ νεεμὰν ὁ
σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν πάντες θυμοῦ ἐν τῇ
συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάν-
τες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤ-
γαγον

& fama exijt per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & glorificabatur ab omnibus. Et uenit Nazareth, ubi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbatorum in synagogam, & surrexit ut legeret. Et traditus est illi liber Hesaiæ prophetæ. & ut explicuit librum, inuenit locum, ubi scriptum erat: Spiritus domini super me, propterea quod unxit me. ad euangelizandum pauperibus misit me, ut sanem contritos corde, ut prædicem captiuis remissionem, & cæcis uisum ut emittam confractos per remissionem, ut prædicem annum domini acceptum. Et complicato libro, reddidit ministro, ac resedit. Et omnium in synagoga oculi erant defixi in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Et omnes testimonium illi dabãt, & mirabantur super gratia sermonum, qui procedebant ex ore ipsius, dicebántque: Nónne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hanc similitudinem. Medice, cura te ipsum. Quæcunque audiuimus facta in Capernaum, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico uobis, Nemo propheta acceptus est in patria sua. Sed in ueritate dico uobis, multæ uiduæ erant in diebus Heliæ in Israël, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna per omnem terram, & ad nullã illarum missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem uiduam. Et multi leprosi erant in Israël sub Helisæo propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naaman Syrus. Et repleti sunt omnes in synagoga ira, hæc audientes. Et insurrexerunt, eieceruntque illum è ciuitate, & duxerunt

η περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου. θ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. ι περὶ τοῦ ἰαθέντος ἀπὸ πρικίλου νόσου.

γαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ
πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρη-
μνῆσαι αὐτόν. Αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέ-
κγ σου αὐτῶν ἐπορεύετο. * Καὶ κατῆλθεν εἰς
η καπερναοὺμ πόλιν τῆς γαλιλαίας, καὶ ἦν
κδ διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. * Καὶ
β ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν
κε ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. * Καὶ ἐν τῇ η
συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα
δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ
μεγάλῃ, λέγων. ἔα, τί ἡμῖν καί σοι Ιη-
σοῦ ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά
σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν
αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελ-
θε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον
εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλά-
ψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάν-
τας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγον-
τες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ
καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις
πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύ-
ετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον
κϛ τῆς περιχώρου. * Ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συνα- θ
β γωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος.
ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη
πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν πε-
ρὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετί-
μησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. καὶ
παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. Δύνον ι
τος δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀ-
σθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐ-
τοὺς πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς
κζ χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. * Ἐξήρ-
η χετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κρά-
ζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λα-
λεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι.
κη * Γενομένης δὲ ἡμέρας ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς
η ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτὸν,
καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτὸν τοῦ μὴ πο-
ρεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, ὅτι
καὶ ταῖς ἑτέραις

xerunt illum usque ad supercilium mon-
tis, super quem ciuitas illorum erat ædifi-
cata, ut præcipitarent eum. Ipse autē trās-
iens per medium illorum ibat. Et descen-
dit Capernaum ciuitatem Galilææ, ibiq́ꝫ
docebat illos sabbatis. Et stupebant su-
per doctrina eius, quia cum potestate cō
iunctus erat sermo ipsius. Et in synago-
ga erat homo, habens spiritum dæmo-
nis immūdi: & exclamauit uoce magna,
dicens: Eia, quid tibi nobiscum est Iesu
Nazarene? Venisti ad perdendum nos?
Scio te qui sis, sanctus ille dei. Et incre-
pauit illum Iesus, dicens: Obmutesce, &
exi ab eo. Et cum proiecisset illum dæ-
monium in medium, exijt ab illo, nihil-
q́ꝫ illi nocuit. Et factus est pauor super
omnes: & colloquebantur inter sese, di-
centes: Quis sermo hic est? quia cum au
toritate ac potestate imperat immundis
spiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fa-
ma de illo in omnem locum undique fi-
nitimæ regionis. Cum surrexisset au-
tem Iesus de synagoga, introiuit in do-
mum Simonis. socrus autem Simonis
tenebatur febri magna, & rogauerunt
illum pro ea. Et astans supra illam, in-
crepauit febrem, & febris dimisit illam:
statimq́ꝫ surgens, ministrabat illis. Cum
autem sol occideret, omnes qui habe-
bant infirmos morbis uarijs, ducebant
illos ad eum: at ille singulis manus im-
ponens, sanabat eos. Exibant autem &
dæmonia à multis, clamantia ac dicen-
tia: Tu es Christus filius dei. Et incre-
pans, non sinebat ea loqui, quod sci-
ebant ipsum esse Christum. Facto au-
tem die egressus ibat in desertum lo-
cum, & turbæ quærebant eum, & ue-
nerunt usque ad ipsum, & detinebant il-
lum ne discederet ab eis. Quibus ille ait:

Et alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, nã in hoc missus sum. Et prædicabat in synagogis Galilææ.

κθ Factum est autem cum turba im- V
ι mineret ei, ut audiret uerbum dei, & ipse
stabat iuxta stagnum Genezareth. &
uidit duas naues stantes ad stagnum,
piscatores autem descenderant ex illis,
& abluebant retia. Ingressus autem in
unam nauim, quæ erat Simonis, roga-
uit eum, ut à terra abduceret pusillum,
λ & sedens docebat de naui turbas. Vt ces- ια
α sauit autem loqui, dixit ad Simonem:
Duc in altum, & laxate retia uestra in
capturam. Et respondens Simon, dixit
illi: Præceptor, per totam noctem labo-
rantes nihil cepimus: tamen tuo iussu
laxabo rete. Et cum hoc fecissent, con-
duserunt piscium multitudinem copio-
sam. Rumpebatur autem rete eorum.
Et annuerunt socijs, qui erant in altera
naui, ut uenirent & adiuuarent ipsos.
λα Et uenerunt, atque impleuerunt ambas
ι naues, ita ut mergerentur. Quod cum
uideret Simon Petrus, accidit ad genua
Iesu, dicens: Discede à me domine, quia
homo peccator sum. Stupor enim circun
dederat eum, & omnes qui cum illo fue-
rant, super captu piscium, quem ceperãt,
similiter autem Iacobum & Iohãnem fi-
lios Zebedæi, qui erant socij Simoni. Et
λβ ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, post-
ϛ hac homines capies. Et subductis in ter-
ram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt
eum. Et accidit cum esset in quadam ciui
λγ tate, & ecce uir plenus lepra, cumq; uidis- ιβ
β set Iesum, prostratus in faciem, rogauit
eum, dicẽs: Domine, si uis potes me mun
dare. Et protensa manu tetigit eũ, dicens:
Volo, mundus esto. Et confestim le-
pra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi,
ne cuiq;

ἢ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με
δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέ
σταλμαι. Καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγωγὰς
τῆς γαλιλαίας. *Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον
ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, καὶ ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γεννησαρέθ.
καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λίμνην,
οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέπλυ-
ναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοίων,
ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς γῆς
ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καθίσας ἐδίδασκεν
ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. *Ὡς δὲ ἐπαύσα-
το λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα. ἐπανάγα-
γε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα
ὑμῶν εἰς ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶ-
πεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιά
σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συ
νέκλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερήγνυτο
δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. καὶ κατένευσαν τοῖς μετό-
χοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλ
λαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότε
ρα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. *Ἰδὼν δὲ σί
μων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ Ἰησοῦ,
λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός
εἰμι κύριε. θάμβος γὰρ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ
πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύ-
ων, ἣν συνέλαβον, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ
ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ
σίμωνι. *καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα ὁ Ἰησοῦς.
μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζω-
γρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐ-
τῷ. *καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ
τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας,
καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν. πεσὼν ἐπὶ πρόσω-
πον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων. κύριε, ἐὰν θέ-
λῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας
τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών. θέλω,
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν
ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ,

μηδενὶ

μηδενὶ εἰπῇς, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον
λθ αὐτοῖς. * Διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ
α αὐτ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, & θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν.
λε * Αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, &
β προσηύχετο. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν
λς ἡμερῶν, & αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἱ
ς ἦσαν ἐληλυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς γαλιλαίας καὶ ἰουδαίας & ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις
λζ κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. * καὶ ἰδοὺ ἄνδρες
α φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλε
ιγ λυμένος, & ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπιον αὐτ, & μὴ εὑρόντες διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινιδίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ. & ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. & ἤρξαντο διαλογίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες. Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; γνοὺς δὲ ὁ ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκριθεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι & περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου ἐπὶ τ γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειραι. & ἆρας τὸ κλινίδιόν σου πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν, ἆρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν
λη παράδοξα σήμερον. * καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλ
ιδ θεν, καὶ ἐθεάσατο τελώνην, ὀνόματι λευεὶν, καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα,

ἀναστὰς

ne cuiquam diceret, sed uade, inquit, ostende teipsum sacerdoti, & offer pro emundatione tui, quēadmodū præcepit Moses in testimoniū illis. Peruagabat autē magis rumor de illo, & cōueniebant turbæ multæ ut audirent & sanarent ab infirmitatibus suis. Ipse autē agebat in secessu in desertis & orabat. Et factum est quodam die, & ipse docebat, erántq; pharisæi sedentes ac legis doctores, qui uenerant ex omni castello Galilææ & Iudææ & Hierusalē, & uirtus domini aderat ad sanandum eos. Et ecce uiri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante illum. Et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba, ascenderūt super tectum, ac per tegulas demiserūt eum cum lectulo in medium ante Iesum. Quorū fidē ut uidit, dixit illi: Homo, remittantur tibi peccata tua. Et cœperūt cogitare scribæ & pharisæi, dicentes: Quis est is qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Vt cognouit autem Iesus cogitationes eorum, respondens, dixit ad illos: Quid cogitatis in cordibus uestris? Vtrum est facilius dicere, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & ambula? Vt autem sciatis quod filius hominis habet potestatem in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge, tolle lectulum tuum, & uade in domum tuam. Isq; confestim surgens coram illis, tollebat in quo iacuerat, abiitque in domum suam, glorificans deum. Et stupor corripuit omnes, & glorificabant deum: & repleti sunt timore, dicentes: Vidimus incredibilia hodie. Et post hæc exiit, ac uidit publicanum, nomine Leui, sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Atq; is relictis omnibus,

surgens,

λθ β ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐποίησε δο
χὴν μεγάλην λευεὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ/
του, καὶ ἦν ὄχλος πολὺς τελωνῶν καὶ ἄλλων,
οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγόγ/
γυζον οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτου, λέγοντες. διὰ τί μετὰ τελω/
μ νῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε & πίνετε; * καὶ
β ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτούς. οὐ
χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ'
οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι
καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. οἱ
δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μαθηταὶ ἰω
άννου νηστεύουσι πυκνὰ, & δεήσεις ποιοῦνται,
ὁμοίως & οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ σοὶ ἐσθί/
ουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. μὴ
δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ
νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύειν; ἐλεύ/
σονται δὲ ἡμέραι, & ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ
νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς
ἡμέραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐτούς.
ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου καινοῦ ἐπι/
βάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰ δὲ μή γε,
καὶ τὸ καινὸν σχίσει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμ
φωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐ/
δεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς, εἰ
δὲ μή γε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς, καὶ
αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον,
καὶ ἀμφότεροι συντηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν
παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον, λέγει γὰρ, ὁ πα
λαιὸς χρηστότερός ἐστιν.

μα β * Ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διὰ
πορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλ/
λον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον,
ψώχοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶ
πον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν
τοῖς σάββασι. καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ/
πεν ὁ ἰησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε
δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ
αὐτοῦ ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ
τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε,

καὶ

surgens, secutus est eum. Et fecit ei conui/
uium magnũ Leui in domo sua, & erat
turba multa publicanorum, & aliorum,
qui cum illis accumbebant. Et murmura
bant scribæ, & pharisæi, aduersus disci/
pulos eius, dicentes: Quare cum publi/
canis & peccatoribus editis & bibitis? Et
respondens Iesus, dixit ad illos: Non
egent qui sani sunt medico, sed qui male
habent. Non ueni uocare iustos, sed pec/
catores ad pœnitentiam. At illi dixerunt
ad eum: Quare discipuli Iohannis ieiu/
nant frequẽter, & obsecrationes faciunt,
similiter & pharisæorum, tui uero edunt
& bibunt? Quibus ipse ait: Num pote/
stis facere, ut filij thalami, dum cum illis
est sponsus, ieiunent? Venient autem
dies, & cum ablatus fuerit ab illis spon/
sus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dice/
bat autem & similitudinem ad illos: Ne/
mo immissuram noui uestimenti immit/
tit in uestimentum uetus, alioquin, & no
uum rumpit, & ueteri non conuenit im/
missura ex nouo. Et nemo mittit uinum
nouum in utres ueteres, alioqui rumpet
uinum nouum utres, & ipsum effunde/
tur, & utres peribunt. Sed uinum mustũ
in utres nouos mittendum est, & utraq;
conseruantur. Et nemo qui biberit uetus,
statim uult nouum: dicit enim, uetus me
lius est.

Accidit aũt, ut in sabbato secundopri VI
mo transiret per sata, ac uellebãt discipu/
li eius spicas, edebántq;, confricantes ma
nibus. Quidã aũt pharisæorum dicebãt
illis: Quid facitis, quod non licet facere in
sabbatis? Et respondens Iesus ad eos, di/
xit: Ne hoc quidẽ legistis, quod fecit Da/
uid, cũ esuriisset ipse, & qui cum illo erant,
quomodo intrauit in domum dei, &
panes propositionis sumpsit, editque

ac

ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰμὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. * ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαββάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ διδάσκειν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύσει, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, καὶ εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα· ἔγειραι καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτούς· ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀπολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς, εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ δὲ ἐποίησε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. Αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιήσαιεν τῷ Ἰησοῦ.

* Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. * καὶ ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον, Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἁλφαίου καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτὴν, Ἰούδαν Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. * καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πολὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τῆς παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος, οἱ ἦλθον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐτῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ

ac dedit etiam his qui secum erant, quos nō licet edere, nisi tantum sacerdotibus? Et dicebat illis: Dominus est filius hominis etiam sabbati. Factum est autē & in alio sabbato, ut intraret in synagogā, ac doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Obseruabant autem eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sanaturus esset, ut inuenirent unde accusarent eū. Ipse uero sciebat cogitationes eorum, & ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medio. Et surgēs stetit. Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo uos, utrum licet sabbatis benefacere an malefacere, animam seruare an perdere? Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Ille autem fecit, & restituta est manus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti sunt amentia, & colloquebantur inter sese, qd nam facerent Iesu. Factum est autem in illis diebus, exijt in montem ad orādum, erátq; pernoctans in deprecatiōe dei. Et cum dies factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & apostolos nominauit, Simonem, quē & nominauit Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Iohannem, Philippum & Bartholomæum, Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi filium & Simonem qui uocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor. Et descendens cum illis, stetit in loco campestri turbáq; discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ex omi Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone, qui uenerant ut audirent eum, & sanarentur à morbis suis, & qui uexabantur à spiritibus immundis, & sanabantur. Et omnis turba quærebat eum tangere, quia uirtus ab illo exibat.

&

μ5 ε μη ἰᾶτο πάντας. *καὶ αὐτὸς ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἔλεγε.* μακάριοι μ2 ε οἱ πτωχοὶ, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε. μη ε *μακάριοι ἐστὲ, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, μη ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, μη ὀνειδίσωσι, καὶ μθ ε ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. * οὐαὶ ὑμῖν, οἱ μ ι ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε μη κλαύσετε. * οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι μα πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. * Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε μβ ε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. * τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ μδ ε ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. * καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαποῦσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν

& ſanabat omnes. Et ipſe attollens oculos ſuos in diſcipulos, dicebat: Beati pauperes, quia uestrum eſt regnum dei. Beati qui eſuritis nũc, quia ſaturabimini. Beati qui fletis nũc, quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines, & ſeparauerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen uestrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces uestra multa eſt in cœlis. Secundum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis conſolationem uestram. Væ uobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ uobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cũ laudauerint uos omnes homines. Secundum hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis, Diligite inimicos uestros: benefacite his qui uos oderunt. Benedicite maledicentibus uobis, & orate pro calumniantibus uos. Percutienti te in maxillam, præbe & alteram, & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem exigẽti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua ſunt, ne repoſcas. Et prout uultis ut faciant uobis homines, uos quoque facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis eſt gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et ſi benefeceritis his qui uobis benefaciunt, quæ uobis eſt gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his à quibus ſperatis uos recepturos, quæ gratia eſt uobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quin immò diligite inimicos uestros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces

uestra

ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι
αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους & πο-
νηροὺς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ ὁ
πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. * μὴ κρίνετε,
καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. μὴ καταδικάζετε, & οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. ἀπολύετε, καὶ ἀπολυ-
θήσεσθε. δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέ-
τρον καλὸν πεπιεσμένον, & σεσαλευμένον,
καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλ-
πον ὑμῶν. τῷ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖ-
τε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. * Εἶπε δὲ παρα-
βολὴν αὐτοῖς. μή τι δύναται τυφλὸς τυ-
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν δι-
δάσκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς
ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. * τί δὲ βλέ-
πεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ,
οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ
ἀδελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρ-
φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπο-
κριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ σου, & τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
σου. * οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν κα-
πὸν σαπρόν. οὐδὲ δένδρον σαπρόν, ποιοῦν κα-
πὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ
ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. * οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
συλλέγουσι σῦκα· οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι σα-
φυλλίν. * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγα-
θοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀ-
γαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονη-
ροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ πονη-
ρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λα
λεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. * τί δέ με καλεῖτε κύριε,
κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. * πᾶς ὁ ἐρχόμε-
νος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λόγων, καὶ
ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοι
ος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομοῦντι οἰκί-
αν, ὃς ἔσκαψε & ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε θεμέλιον
ἐπὶ

ueſtra multa. & eritis filij altiſſimi, quia ipſe benignus eſt erga ingratos ac malos. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & pater ueſter miſericors eſt. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini: Remittite, & remittetur uobis. Date, & dabitur uobis. Menſuram bonam & confertam, & concuſſam atque exundantem dabunt in ſinum ueſtrum. Eadem quippe menſura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat autem illis ſimilitudinem: Nunquid poteſt cæcus cæcum ducere? nónne ambo in foueam cadunt? Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum ſuum: perfectus autē omnis erit, ſicut magiſter ipſius. Quid autem uides feſtucā in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio eſt, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, ſine eijciam feſtucam quæ in oculo tuo eſt, ipſe in oculo tuo trabem non uides? Hypocrita, eijce primum trabem ex oculo tuo, & tunc perſpicies, ut eijcias feſtucam, quæ eſt in oculo fratris tui. Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructum malum: neque arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaquæq; enim arbor ex fructu ſuo cognoſcitur. Neque enim è ſpinis colligunt ficus, neque è rubo uindemiant uuam. Bonus homo ex bono theſauro cordis ſui profert bonum, & malus homo ex malo theſauro cordis ſui profert malum. Ex abundantia enim cordis loquitᵉ os eius. Quid autem uocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Quiſquis uenit ad me, & audit ſermones meos, & facit eos, oſtendam uobis, cui ſimilis ſit. Similis eſt homini, ædificanti domum: qui fodit in altum, & poſuit fundamentum

ἐπὶ τὴν πέτραν, πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέῤῥηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτὴν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. Ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέῤῥηξεν ὁ ποταμὸς, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

ξε γ *Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. Οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο. ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ· κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γάρ εἰμι ἱκανὸς, ἵνα ὑπὲρ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. Διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. Καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν· καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε· λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.

ξς ε *Καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦντα δοῦλον ὑγιαίνοντα.

ξζ ι *Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν, καλουμένην ναεὶν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος πολὺς

super petram. Inundatione autem facta illisum est flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat super petram. Qui autem audiuit & non fecit, similis est homini, qui ædificauit domum suam super terram, absque fundamento, in quam illisus est fluuius, & cõtinuo cecidit, & facta est ruina domus illius magna.

VII Cum autem consumasset omnia uerba sua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis autem cuiusdam seruus male habens, agebat animam, qui illi erat charus: Cum audisset autem de Iesu, misit ad eum seniores Iudæorum, rogans eum, ut ueniret & seruaret seruum suum. At illi cum uenissent ad Iesum, rogabant eum studiose, dicentes: Dignus est, ut hoc illi præstes. Diligit enim gentem nostram, & synagogam ipse ædificauit nobis. Iesus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abesset à domo, misit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari. Non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres. Quapropter nec meipsum sum dignum arbitratus, ut uenirem ad te, sed dic uerbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & seruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis autem his Iesus, miratus est eum, & conuersus, sequenti se turbæ dixit: Dico uobis, ne in Israël quidem tantam fidem inueni. Et reuersi, qui missi fuerant, in domum, inuenerunt seruum qui languerat, sanum. Et factum est, deinceps ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo discipuli eius multi, turbáque copiosa

πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ιθ
ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ
μητρὶ αὐτου. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος
τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ, καὶ ἰδὼν αὐτὴν
ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν
αὐτῇ. μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σο-
ροῦ. οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. νεανί-
σκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νε-
κρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ
μητρὶ αὐτου. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδό-
ξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης μέ-
γας ἠγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο
ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτου. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ λό- κα
γος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ ἰουδαίᾳ περὶ αὐτου, καὶ ἐν
πάσῃ τῇ περιχώρῳ. * καὶ ἀπήγγειλαν ἰωάν- κβ
νῃ οἱ μαθηταὶ αὐτου περὶ πάντων τούτων. καὶ
προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτου κγ
ὁ ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν ἸΗσοῦν, λέγων.
σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν;
παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες,
εἶπον. ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς
πρός σε, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλ-
λον προσδοκῶμεν; ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθερά
πευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων, καὶ μαστίγων, καὶ
πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς
ἐχαρίσατο τὸ βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἸΗ-
σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλα
τε ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυ-
φλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λε-
προὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγεί
ρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριός
ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπελ-
θόντων δὲ τῶν ἀγγέλων ἰωάννου, ἤρξατο λέ-
γειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ ἰωάννου. τί ἐξελη
λύθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον
ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξελη-
λύθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱμα-
τίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ
ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βα-
σιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξεληλύθατε ἰδεῖν;
προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον
προφήτου

copiosa. Cum aũt appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebat filius unicus matri suæ. & hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cũ uidisset dominus, misericordia motus sup eã, dixit illi: Noli flere. Et accessit, tetigitq; loculũ. Porrò qui portabãt substiterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit aũt omnes timor, & glorificabãt deum, dicẽtes: Propheta magn⁹ surrexit inter nos, & deus uisitauit plebem suã. Et exĳt hic rumor in uniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimã regionem. Et nunciauerunt Iohanni discipuli ipsius de his omĩbus. Et conuocauit duos de discipulis suis Iohannes, misitque ad Iesum, dicens: Tu es qui uenturus es, an aliũ expectamus? Cum autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Iohãnes baptista misit nos ad te, dicẽs: Tu es ille qui uenturus erat, an alium expectamus? In eadem autem hora multos curauit à morbis ac plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes renũciate Iohanni, quæ uidistis & audistis, quod cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperibus annunciatur euangelium, & beatus est quicunq; non fuerit offensus per me. Et cum discessissent nuncĳ Iohannis, cœpit de Iohanne dicere ad turbas: Quid existis in desertum ut uideretis? arundinem uento agitari? Sed quid existis uisuri? hominem mollibus uestimentis indutum? Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, & in delitĳs agunt, in aulis Regum sunt. Sed quid existis ad uidendum? prophetam? Vtique dico uobis, & plus quam

κα περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ.

ο προφήτου. * Οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. »
β Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ »
προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν »
οα σου ἔμπροσθέν σου. * Λέγω γὰρ ὑμῖν. Μείζων
ε ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
οβ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι. * Καὶ πᾶς
ι ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου.
Οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ
θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες
ογ ὑπ' αὐτοῦ. Εἶπε δὲ ὁ κύριος. * Τίνι οὖν ὁμοι
ε ώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ
τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς
ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλ-
λήλοις, καὶ λέγουσιν. ἠυλήσαμεν ὑμῖν, καὶ
οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ
ἐκλαύσατε. Ἐλήλυθε γὰρ ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς,
μή τε ἄρτον ἐσθίων, μή τε οἶνον πίνων, καὶ
λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγετε.
Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης,
τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδι-
καιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάν-
οδ των. * Ἠρώτα δὲ τίς αὐτὸν τῶν φαρισαίων,
α ἵνα φάγῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκί-
αν τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν κα
τῇ πόλει, ἥ τις ἦν ἁμαρτωλὸς ὠλγνοῦσα, ὅτι
ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομίσα-
σα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πό-
δας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν
τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει
τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. Ἰδὼν
δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν
ἑαυτῷ, λέγων. οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί-
νωσκεν ἂν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥ τις ἅ-
πτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. Καὶ ἀπο-
κριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σίμων,
ἔχω σοι τὶ εἰπεῖν. ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰ-
πέ. Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινὶ, ὁ

εἷς

prophetam. Hic est de quo scriptum est, Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Dico enim uobis: Maior inter natos mulierum propheta Iohanne baptista nemo est. Attamen qui minor est in regno dei, maior est illo. Et oīs populus audiens, & publicani iustificauerūt deum, baptizati baptismo Iohannis. Pharisæi autem & legisperiti consilium dei spreuerunt aduersus semetipsos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus: Cui ergo similes dicā homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sūt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus: Cantauimus uobis tibijs, & non saltastis. Cecinimus uobis lugubria, & non plorastis. Venit enim Iohannes baptista neq; edens panē, neq; bibens uinum, & dicitis: Dæmonium habet. Venit filius hominis edens ac bibēs, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorū ac peccatorū. Et iustificata est sapientia à filijs suis om̄ibus. Rogabat autem illum quidam è pharisæis, ut caperet cibū cū ipso. Et ingressus domum pharisæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Iesus accubuisset in domo pharisæi, attulit alabastrum unguenti, stánsq; ad pedes eius à tergo flēs, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Videns autem pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utiq;, quæ & qualis est mulier, quæ tāgit ipsum, quia peccatrix est. Et respōdēs Iesus dixit ad illū: Simon, habeo quiddam quod tibi dicā. At ille ait: Magister dic. Duo debitores erāt cuidā creditori,

unus

εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων, εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε, φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ. ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

οε 1 * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.

οε 5 6 * Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτόν, εἶπε διὰ παραβολῆς. ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι κβ τὸν σπόρον αὐτου, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ φυὲν

unus debebat denarios quingentos, & alter quinquaginta. Cum autem illi non essent soluendo, condonauit utrisq; Horum igitur, dic uter eum plus diliget? Respondens Simon, dixit: Existimo, quod is cui plus cõdonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intraui in domũ tuam, aquã pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittantur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, is minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata. Et cœperunt qui simul accumbebant dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata remittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit. uade cum pace.

VIII Et factum est deinceps, & ipse iter faciebat per singulas ciuitates & castella, prædicans & annuncians regnum dei, & duodecim cum illo, simulq; mulieres ali quæ, quæ erãt sanatæ à spiritibus malis, & infirmitatibus: Maria quæ uocat Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabãt ei de facultatibus suis. Cum autem turba plurima conueniret, & è singulis ciuitatibus properarent ad eum, dixit per similitudinẽ: Exijt qui sementẽ faciebat ad seminandũ semẽ suũ: & inter seminãdũ, aliud cecidit circa uiã, & cõculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit sup petrã, &

φῦεν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν, ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, * τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. * Ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν εἰσιν, οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἵτινες ὅταν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. * οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται. * οὐδὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. * βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς ἂν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπηγγέλθη δὲ αὐτῷ λεγόντων. ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω

enatum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter spinas, & simul enatæ spinæ suffocauerũt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Interrogabant autem eum discipuli eius, dicentes: quæ esset ista parabola. At ille dixit: Vobis datum est nosse mysteria regni dei, cæteris autẽ per parabolas, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Est autem hæc parabola. Semen est sermo dei. Qui autem iuxta uiam, hi sunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit sermonem de corde eorum, ne credentes seruentur. Nam qui super petram, ij sunt qui cum audierint, cum gaudio suscipiunt sermonem. & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes suffocantur, nec referũt fructum. Quod autem in bonam terram, hi sunt, qui in corde honesto ac bono audiẽtes sermonem retinent, & fructum afferũt per patientiam. Nemo uero cum lucernam accenderit, operit eam uase, aut subter lectum ponit, sed super candelabrum ponit, ut intrantes uideant lumen. Non est enim occultum, quod non manifestum sit futurum: nec absconditum, quod non sit cognoscendum, & in propatulum uenturum. Videte ergo quomodo audiatis. Quisquis enim habet, dabitur illi, & qui cunq; nõ habet, etiã quod putat se habere, auferetur ab illo. Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant adire eũ præ turba, & nũciatum est illi dictũq; Mater tua & fratres tui stant foris,

ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ/
πε πρὸς αὐτούς. μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου
οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες,
πγ καὶ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ
6 τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον,
καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε πρὸς αὐ/
τούς. Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης,
καὶ ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνω
σε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λί/
μνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον.
προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, λέγοντες.
ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερ κγ
θεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι
τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γα
λήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν;
φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες, πρὸς
ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ
τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ
ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς
τὴν χώραν τῶν γαδαρηνῶν, ἥ τις ἐστὶν ἀντί/
πέρα τῆς γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ
τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς
πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκα/
νῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδιδύσκετο, καὶ ἐν
οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ ἐν τοῖς μνήμασιν.
ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέ/
πεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐ/
μοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέο/
μαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγελε γὰρ
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ
τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνερ/
πάκει αὐτῷ, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι, καὶ
πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων
τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος
εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰη/
σοῦς, λέγων. τί σοι ἐστὶν ὄνομα; ὁ δὲ εἶ/ κδ
πε, λεγεών, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν
εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα μὴ
ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν.
ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομέ/
νων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα
ἐπιτρέψῃ

foris, uolentes te uidere. Qui respondẽs,
dixit ad eos: Mater mea & fratres mei
hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac fa
ciunt illum. Factum est autem quodam
die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli
eius, & ait ad illos: Trajiciamus in ulteri/
orem ripam stagni. ac soluerunt. Cæte/
rum nauigantibus illis, obdormiuit: &
ingruit procella uenti in stagnum, & cõ/
plebantur ac periclitabantur. Acceden/
tes autem suscitauerunt eum, dicentes:
Præceptor, præceptor, perimus. At ille ex
perrectus, increpauit uentum ac tempe/
statem aquæ: & cessauerunt, factáq; est
tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fi
des uestra? Timentes autem mirati sunt
inter se dicẽtes: Quis putas hic est? Quia
uentis quoque & aquæ imperat, & obe/
diunt ei? Et nauigauerunt ad regionem
Gadarenorum, quæ est contra Galilæã.
Et cum de naui egressus esset ad terram,
occurrit illi uir quidam è ciuitate, qui ha/
bebat dæmonium iam temporibus mul
tis, & uestimento non induebatur, neq;
in domo manebat, sed in monumentis.
Is ut uidit Iesum, & exclamasset, prócidit
ante illum, ac uoce magna dixit: Quid
mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi?
Obsecro te, ne me torqueas. Precipie/
bat enim spiritui immundo, ut exiret
ab homine. Frequenter enim corripue/
rat illum, & uinciebatur catenis, & com/
pedibus custodiebatur, & ruptis uin/
culis agebatur à dæmonio in deserta.
Interrogauit autem illum Iesus, dicens:
Quod tibi nomen est? At ille dixit: Le/
gio. Quia intrauerunt dæmonia mul/
ta in eum. Et rogauerunt illum, ne im/
peraret ipsis, ut in abyssum irent. Erat
autem ibi grex porcorum multorum pa
scentium in monte, & rogabant eum, ut

ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆ περιχώρου τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο.* αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεψεν. ἐδεῖτο γὰρ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διήγου ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.* ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὸν Ἰησοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνήρ, ᾧ ὄνομα Ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν. καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέτρος,

permitteret ipsis in illos ingredi. Et permisit illis. Exierũt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui pascebant, fugerunt, rumorémq; nunciauerunt in ciuitatem ac uillas. Exierunt autem ut uiderent quod factum erat, & uenerunt ad Iesum, & inuenerũt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, uestitum, ac sana mente, ad pedes Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autem illis etiam qui uiderant quomodo sanus factus esset is, qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadarenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebãtur. Ipse autem conscensa naui reuersus est. Rogauerat enim illum uir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset, sed ablegauit eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quæcunq; tibi fecerit deus. Et abiit per totam ciuitatẽ prædicans quæcunque sibi fecisset Iesus. Factum est autem cum rediret Iesus, excepit illum turba. nam omnes expectabant eum. Et ecce uenit uir, cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat. accidítque ad pedes Iesu, rogans eum, ut intraret in domum suam, quoniam unica filia erat ei ferè annorũ duodecim, & hæc moriebatur. Verum inter eundum, turbæ coarctabant eum. Et mulier quæ erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis dnodecim, quæ in medicos impenderat omnem substantiam, nec ab ullo potuerat curari, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti eius, & confestim sistebatur fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus,

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ἐπισάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνή, ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα, ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε. μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. Αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς, ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

κζ

ϛ β * Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας, ⁋ εἶπε πρὸς αὐτούς. * μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε. * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς

κζ

& qui cum illo erãt: Præceptor, turbæ te conſtringunt & afflictant, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Ieſus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui uirtutem à me exiſſe. Videns autem mulier, quod non latuiſſet, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quã cauſam tetigiſſet eũ, indicauit ei coram toto populo, & quem admodum confeſtim ſanata fuiſſet. At ipſe dixit ei: Confide filia, fides tua te ſeruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis ſynagogæ, dicens ei: Mortua eſt filia tua, noli uexare magiſtrum. Ieſus autem audito hoc uerbo, reſpondit patri puellæ: Noli timere, crede tantũ, & ſalua erit. Et cũ ueniſſet in domum, non permiſit intrare ſecum quenq̃, niſi Petrum & Iacobum & Iohãnem, & patrem ac matrem puellæ. Flebant autem omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Non eſt mortua puella, ſed dormit. Et deridebant eum, ſcientes quod mortua eſſet. Ipſe autem eiectis foras omnibus, apprehenſa manu eius clamauit, dicens: Puella, ſurge. Et reuerſus eſt ſpiritus eius, & ſurrexit continuo. Ac iuſſit illi dari cibũ. Et ſtupuerunt parẽtes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerent quod factum erat.

Conuocatis autem Ieſus duodecim, dedit illis poteſtatem & autoritatem ſuper omnia dæmonia, & ut morbos ſanarent. Et miſit illos ut prædicarẽt regnum dei, & ſanarent infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq̃ uirgam, neque peram, neq̃ panem, neq̃ pecuniam, neque binas tunicas habeatis. Et in quamcũq̃ domum intraueritis, illic manete, atq̃ illinc exeatis. Et quicunq̃ non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerẽ è pedibus ueſtris excutite

IX

in

ωθ εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. * Ἐξερχόμενοι δὲ οἱ
κ ἤρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ
ς θεραπεύοντες πανταχοῦ. * Ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης
ε ὁ τετράρχης τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα, καὶ
διηπόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰω
άννης ἠγήγερται ἐκ νεκρῶν. ὑπό τινων δέ, ὅτι
Ἠλίας ἐφάνη, ἄλλων δέ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων ἀνέστη. καὶ εἶπεν Ἡρῴδης. Ἰωάννην
ἐγὼ ἀπεκεφάλισα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ
ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
ϛα * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο
κ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. * καὶ παραλαβὼν αὐ-
ϛβ τοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρη-
γ μον πόλεως, καλουμένης Βηθσαϊδά. οἱ δὲ
ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δε
ξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆ βα-
σιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θερα
πείας, ἰᾶτο. * Ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προ-
ϛγ σελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπό
α λυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι
καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμόν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ
τόπῳ ἐσμέν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Δότε αὐ
τοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον. οὐκ εἰσὶν ἡμῖν
πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες, εἰμὴ τι
κη πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα
τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. Ἦσαν γὰρ ὡσεὶ
ἄνδρες πενταχιλιοι. Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ. κατακλίνατε αὐτοὺς κλισί-
ας ἀνὰ πεντήκοντα, καὶ ἐποίησαν οὕτως,
καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. Λαβὼν δὲ τοὺς
πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς,
καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ
ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν
ϛδ αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. * καὶ
α ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ,
καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων. τίνα με λέ
γουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες
εἶπον

in testimoniũ aduersus illos. Egressi aũt circũibant per castella, euangelizantes & curantes ubicq. Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebãt ab eo, & hæ sitabat, eo quod diceretur à quibusdam, quod Iohannes surrexisset à mortuis: à quibusdam uero, quod Helias apparuisset: ab alijs autem, quod propheta quispiam ex antiquis surrexisset. Et ait Herodes: Iohãnem ego decollaui: quis est aũt iste, de quo ego talia audio? & quærebat uidere eum. Et reuersi apostoli narrauerunt illi quæcunq; fecerant. Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertum ciuitatis, quæ uocatur Bethsaida. Quod cum cognouissent turbæ, secutæ sunt illũ. Et excepit eos, & loquebat illis de regno dei, & eos qui curatione indigebant, sanabat. Dies aũt cœperat declinare, & accedentes duodecim, dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella uillásq; uicinas, diuertãt, & inueniãt escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autẽ ad illos: Vos date illis quod edant. At illi dixerunt: Nõ sunt nobis plures quam quinq; panes, & duo pisces, nisi nos eamus, & emamus in omnem hunc populum escas. Erant autẽ ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere in singulo quoq; discubitu quinquagenos: atq; ita fecerũt, & fecerunt omnes discumbere. Acceptis autem quinq; panibus & duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis benedixit illis, & fregit distribuitq; discipulis, ut apponerẽt turbæ. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sublatũ est quod superfuit illis, fragmentorũ cophini duodecim. Et factũ est cũ solus esset orãs, erant cũ illo & discipuli, interrogauitq; illos, dicẽs: Quẽ me dicũt esse turbæ? At illi rñderũt

& dixerũt

εἶπον, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δέ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, εἶπε, τὸν Χριστὸν τοῦ θεοῦ. * ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. * Ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς; * ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. * Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἳ οὐ μὴ γεύσονται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς καὶ Ἠλίας. οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἰερουσαλήμ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς

dixerunt, Iohannem baptiſtam, alij autem Heliam: alij uero, quod propheta quiſpiam de antiquis ſurrexit. Dixit autem illis: Vos aũt quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus, dixit: Chriſtum dei. At ille comminatus illis, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: Oportet filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus & principibus ſacerdotum & ſcribis, & occidi, & tertia die reſurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis uult poſt me uenire, abneget ſemetipſum, & uallat crucem ſuam cottidie, & ſequatur me. Qui enim uoluerit animã ſuam ſaluam facere, perdet illam. Qui uero perdiderit animã ſuam propter me, is ſaluam faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur uniuerſum mundũ, ſe autem ipſum perdat, aut iacturã ſuĩpſius faciat? Nam quem mei, meorũq; ſermonum puduerit, huius & filium hominis pudebit, cũ uenerit in maieſtate ſua, & patris, ſanctorumq; angelorũ. Dico autem uobis uere, ſunt quidã hic ſtantes, qui non guſtabunt mortem, donec uideant regnum dei. Factum eſt autem poſt hæc uerba ferè diebus octo, & aſſũpſit Petrum & Iohannem & Iacobum, & aſcendit in mõtem ut oraret. Et facta eſt dum oraret, ſpecies uultus eius alia, & ueſtitus eius candidus ac refulgens. Et ecce duo uiri loquebant cum illo, qui erant Moſes & Helias, qui uiſi in maieſtate, dicebãt exceſſum eius, quem completurus erat Hieroſolymis. Petrus uero & qui cum illo erant, grauati erant ſomno. Experrecti autem uiderunt maieſtatem eius, & duos uiros qui ſtabant cum illo. Et factum eſt, cum diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum: Præceptor, bonum eſt nos hic eſſe, & faciam⁹

tria tabernacula

λα περὶ τοῦ σελήνιαζομένου. λβ περὶ τῶν διαλογιζομένων τὶς μείζων.

σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ
μίαν ἡλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ
λέγοντος. ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίασεν
αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ ἐκείνους εἰσελ-
θεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ
τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου
ὁ ἀγαπητὸς, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέ-
σθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος, καὶ
αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδὲν, ὧν ἑωράκασιν.
ϛθ̄ * Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων
β αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος
πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόη-
σε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλε-
ψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενὴς ἐστί μοι,
καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαί-
φνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ,
καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐ-
τόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκ
βάλλωσιν αὐτὸ, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀπεκρι-
θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ
διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς,
καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν
σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔῤῥηξεν αὐ-
τὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετί-
μησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρ-
τῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐ-
ρ̄ τὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. * Ἐξεπλήσσοντο δὲ πάν-
κ τες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * Πάντων
ρᾱ δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶ-
β πε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. Θέσθε ὑμεῖς εἰς
τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους. Ὁ γὰρ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀν-
θρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρα-
κεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται
αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥή-
ρβ̄ ματος τούτου. * Εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν
β αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἰη-
σοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐ-
τῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ
παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν δέξηται
τοῦτο παιδίον

tria tabernacula, unum tibi, & unum
Mosi, & unum Heliæ, nesciens quid di-
ceret. Hæc autem illo loquente, facta est
nubes & obumbrauit eos, timuerũt au
tem intrantibus illis in nubem. Et uox
facta est de nube, dicens: Hic est filius
meus dilectus, ipsum audite. Et dum fie
ret uox, inuentus est Iesus solus, & ipsi
tacuerunt, & nemini dixerunt in illis die
bus quicquam ex his quæ uiderant. Fa-
ctum est autem in sequenti die descen-
dentibus illis de monte, occurrit illi tur-
λα ba multa. Et ecce uir de turba exclama-
uit, dicens: Magister, obsecro te, respice
ad filium meum, quia unicus est mihi:
& ecce spiritus apprehẽdit eum, & subi-
to clamat, & discerpit eum cum spuma,
& uix discedit ab eo dilanians eum: & ro
gaui discipulos tuos ut eijcerent illum,
& non potuerunt. Respondens autem
Iesus, dixit: O natio infidelis & peruer-
sa, usq; quo ero apud uos, ac patiar uos?
Adduc huc filium tuum. Cũ adhuc au-
tem accederet, laniauit illum dæmoniũ
& dissipauit. Increpauit autem Iesus spi
ritum immundum & sanauit puerum,
& reddidit illum patri suo. Stupebãt au
tem omnes super magnificẽtia dei. Sed
omnibus mirantibus super omnibus
quæ faciebat, dixit ad discipulos suos:
Ponite uos in auribus uestris sermones
istos. Filius enim hominis, futurum est
ut tradatur in manus hominum. At illi
ignorabant uerbum istud, & erat ab-
sconditum ab illis, ut non intelligerent il
lud. Et timebãt eum interrogare de hoc
λβ̄ uerbo. Intrauit autem cogitatio inter
eos, quis eorum maior esset. At Iesus ui
dens cogitationem cordis illorum, ap-
prehendit puerum, & statuit illum iu-
xta se, & ait illis; Quicunque receperit
puerum hũc

λγ πρὶ τοῦ μὴ ὠλτρεπομένου ἀκολουθεῖν.

τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ
δέχεται. καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν
ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶ
σιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας.
ργ * Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰωάννης, εἶπεν. ὠλστάτα,
η εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλ-
λοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτὸν,
ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς
αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. Μὴ κολύετε. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ'
ρδ ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ
ι συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ
πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπέστειλεν
ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευ-
θέντες, εἰσῆλθον εἰς κώμην σαμαριτῶν, ὥς
τε ἑτοιμάσαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐ-
τὸν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμε-
νον εἰς ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ, ἰάκωβος καὶ ἰωάννης, εἶπον. Κύριε,
θέλεις εἴπωμεν, πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐ
ρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτοὺς, ὡς καὶ ἡλίας
ἐποίησε; Στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐ
τοῖς, καὶ εἶπεν. οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός
ἐστε ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε
ρε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι.
ε Καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. * Ἐγέ-
νετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε λγ
τὶς πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν
ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. αἱ ἀλώ-
πεκες φωλαιοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. Εἶπε δὲ πρὸς
ἕτερον, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε ὠλτρε
ψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πα
τέρα μου. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἄφες τοὺς
νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκροὺς, σὺ δὲ ἀπελ
θὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
ρς * Εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω σοι κύριε,
πρῶτον δὲ ὠλτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς
ι εἰς τὸν οἶκόν μου. Εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. οὐ
δεὶς ὠλβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέ
πων

puerum hunc nomine meo, me recipit. Et quicũq; me receperit, recipit eum qui me misit. Nã qui minor est inter omnes uos, hic erit magnus. Respõdens autem Iohãnes, dixit: Præceptor, uidimus quendam sub nomine tuo eijcientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia nõ sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersum nos, pro nobis est. Factum est autẽdum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suam obfirmauerat, ut iret Hierosolymam, & misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, ut pararent illi. Et non receperũt eum, quia facies eius erat euntis Hierosolymam. Cum uidissent autem discipuli eius, Iacobus & Iohannes, dixerunt: Domine, uis dicamus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos, quemadmodũ & Helias fecit? Conuersus autem Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis uos. Filius enim hominis non uenit ad perdendum animas hominum, sed ad seruandum. Et abierunt in aliud castellum. Factum est autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illũ: Sequar te quocunque ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes cauernas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi ut prius abeam, ac sepeliam patrem meum. Dixit autem ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu uero uade & annuncia regnum dei. Et ait alius: Sequar te domine, sed pmitte mihi prius ut dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad illum Iesus: Nemo qui manu sua admota aratro, respe-

λδ περὶ τῶν ἀναδειχθέντων ἑβδομήκοντα.

πων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν βασι λδ
ρζ λείαν τοῦ θεοῦ. * Μετὰ δὲ ταῦτα ἀνέδει-
ι ξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομήκοντα, καὶ
ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ προσώπου
αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ τόπον οὗ ἔμελ-
ρη λεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. * Ἔλεγεν οὖν πρὸς αὐ-
ε τούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολὺς, οἱ δὲ ἐργάται ὀ-
λίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ,
ὅπως ἐκβάλλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν
ρθ αὐτοῦ. * Ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς,
ε ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. * Μὴ βαστάζετε βα-
ρι λάντιον, μὴ πήραν, μηδὲ ὑποδήματα, καὶ
β μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. * Εἰς ἣν δ'
ρια ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρήνη
ε τῷ οἴκῳ τούτῳ. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρή-
νης, ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν,
ριβ εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. * Ἐν αὐτῇ δὲ
β τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ
παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ
ριγ αὐτοῦ ἐστι. * Μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰ-
ι κίαν. καὶ εἰς ἣν ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέ-
χωντε ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγε-
τε αὐτοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
ριδ * Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχων-
β ται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς,
εἴπατε. καὶ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡ-
μῖν ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑ-
μῖν. πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑ-
μᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδό-
μοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ
ριε τῇ πόλει ἐκείνῃ. * Οὐαί σοι χοραζεὶν, οὐαί σοι
ε βηθσαϊδὰ, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο
αἱ δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόη-
σαν. πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν τῇ κρίσει, ἢ ἡμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ, ἡ ἕως
τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου καταβιβασθή-
ρις σῃ. * Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθε-
α τῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθε-
ριζ τεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. * Ὑπέστρεψαν δὲ οἱ
ι ἑβδομήκοντα

xerit à tergo aptus est regno dei.

Post hæc autem designauit domi- x
nus & alios septuaginta, misitq́ illos bi-
nos ante faciem suam in omnem ciuita-
tem & locum quò erat ipse uenturus. Di
cebat ergo illis: Messis quidē multa, sed
operarij pauci. Rogate ergo dominum
messis, ut extrudat operarios in messem
suam. Ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos
inter lupos. Nolite portare sacculū, neq́
peram, neq́ calciamenta, & neminē per
uiam salutaueritis. In quācunq́ domum
intraueritis, primum dicite, pax huic do-
mui: & si ibi fuerit filius pacis, requiescet
super illum pax uestra: sin minus, ad uos
reuertetur: in eadem aūt domo manete,
edentes & bibentes quæ dantur ab illis.
Dignus enim est operarius mercede sua.
Nolite transire de domo in domū. Et in
quācunq́ ciuitatē intraueritis & suscepe-
rint uos, edite quæ apponūtur uobis: &
sanate infirmos, qui in illa sunt, & dicite
illis: Appropinquauit in uos regnū dei.
In quācunq́ aūt ciuitatē intraueritis, &
non susceperint uos, exeuntes in plateas
eius, dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit
nobis de ciuitate uestra, extergimus in
uos: tamen hoc scitote, quod appropin-
quauit in uos regnum dei. Dico uobis, q́
Sodomis in die illo remissius erit quam
illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi
Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone fa-
ctæ fuissent uirtutes, quæ factæ sūt in uo
bis, olim in cilicio & cinere sedētes, scelerū
suorum egissent pœnitentiam: ueruntа-
men Tyro & Sidoni remissius erit in iu-
dicio, q̄ uobis. Et tu Capernaū, quæ usq́
ad cœlū elata es, usq́ ad infernum depri
meris. Qui uos audit, me audit: & q uos
spernit, me spernit: qui autē me spernit,
spernit eū qui misit me. Reuersi sunt aūt
septuaginta

ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε,
καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ
ὀνόματί σου. Εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν
σατανὰν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόν
τα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πα
τεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ
πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑ-
μᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. Πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαί-
ρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται,
χαίρετε δὲ μᾶλλον, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐ-
ριη γράφη ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * Ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠ-
ε γαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶ-
πεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐ-
ρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ
σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ
νηπίοις. Ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδο
ριθ κία ἔμπροσθέν σου. * Πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ
γ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ υἱ
ὸς, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατὴρ. εἰ μὴ ὁ
ρκ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι.
ε * Καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατιδίαν
εἶπε. μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες,
ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολ-
λοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ
ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀ-
ρκα κούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * Καὶ ἰδοὺ νομικός τις
β ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκα
λε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ
δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγρα-
πται; πῶς ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶ-
» πεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης
» τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ
» ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου,
» καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ. ὀρ-
ρκβ θῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. * Ὁ δὲ θέλων
ι δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ τίς ἐστί
μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν.
λϛ ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς
ἱεριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐξέδυσαν
αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέντες
ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. κατὰ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς
τις

septuaginta cum gaudio, dicentes: Do-
mine etiam dæmonia subijciuntur no-
bis per nomẽ tuum. Ait autem illis: Vi-
debam satanam sicut fulgur de cœlo ca-
dentem. Ecce do uobis potestatem calcã-
di super serpentes, & scorpiones, & super
omnem uirtutem inimici, & nihil uobis
nocebit. Veruntamen in hoc nolite gau-
dere, quod spiritus uobis subijciunt, sed
gaudete, quod nomina uestra scripta sũt
in cœlis. In eadem hora exultauit spiritu
Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater, domi
ne cœli & terræ, quod abscondisti hæc à
sapientibus & prudentibus, & reuelasti
ea paruulis. etiam pater, quoniam sic cõ-
placitum est coram te. Omnia mihi tra-
dita sunt à patre meo, & nemo scit, quis
sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi fi-
lius, & cui uoluerit filius aperire. Et cõuer
sus ad discipulos, seorsim dixit: Beati o-
culi, qui uidẽt quæ uos uidetis. Dico em̃
uobis, ꝙ multi prophetæ & reges uolue
runt uidere, quæ uos uidetis, & non uide
runt: & audire quæ auditis, & non audie
runt. Et ecce quidã legisperitus surrexit,
tentans illũ, & dicẽs: Magister, quid faci-
λε endo uitam æternã possidebo? At ille di
xit ad eũ: In lege qd scriptũ est? quomo-
do legis? Ille respondẽs dixit: Diliges do
minũ deũ tuũ ex toto corde tuo, & ex to
ta anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex
tota mente tua, & proximũ tuũ sicut te-
ipsum. Dixitq; illi: Recte respõdisti. hoc
fac, & uiues. Ille autem uolens iustificare
seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus
proximus? Respondens autem Iesus, di
xit: Homo quidã descendebat ab Hiero
λϛ solymis in Hiericho, & incidit in latrones
qui etiã despoliauerunt eum uestibus, ac
uulneribus inflictis, abierunt semimor-
tuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos

τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθε. Σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά. γυνὴ δέ τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, καλουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπισταμένη δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλειπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. καὶ ρκγ ε ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅταν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ

quidam deſcenderet eadem uia, uiſóque illo præterijt. Similiter & leuita, cum iret iuxta locũ, cum acceſſiſſet ac uidiſſet eũ, ptæterijt. Samaritanus autẽ quidam iter faciens, uenit ad eum, & uiſo eo miſericordia motus eſt, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinũ, & imponens illum in ſuum iumentũ, duxit in diuerſorium, & curam eius egit. Et poſtero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hoſpiti, & ait ei: Curã illi⁹ habe, & quodcunq; præterea inſumpſeris, ego, cũ rediero, reddam tibi. Quis ergo horũ triũ uidet̃ tibi proxim⁹ fuiſſe illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit miſericordiam in illũ. Ait igitur illi Ieſus: Vade & tu fac ſimiliter. Factum eſt autem dum irent, ut ipſe intraret in quoddam oppidulũ. Ac mulier quædã Martha nomine, excepit illum in domũ ſuam, & huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam aſſidens ad pedes Ieſu, audiebat ſermonem illius. Martha autem diſtrahebatur circa frequens miniſterium, quæ aſſiſtens ait: Domine, non eſt tibi curæ, quod ſoror mea reliquit me ut ſola miniſtrẽ? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et reſpondens dixit illi Ieſus: Martha, Martha, ſolicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui unum eſt neceſſarium. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

Et factum eſt cum oraret quodam in loco, ut ceſſauit: dixit quidam ex diſcipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, ſicut & Ioannes docuit diſcipulos ſuos. Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuũ, adueniat regnum tuum, fiat uoluntas tua quemadmodum in cœlo ſic etiam in terra, Panem noſtrũ cotidianũ da nobis hodie, XI

καὶ &

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ
αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν, καὶ
μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦ
σαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.* καὶ ἔλεγε πρὸς αὐ
τούς, τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται
πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου καὶ εἴπῃ αὐτῷ, φί-
λε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου
παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ πα
ραθήσω αὐτῷ. κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς
εἴπῃ, μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέ-
κλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν
κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι.
λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ
τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐ-
τοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. κἀγὼ
ὑμῖν λέγω.* αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζη
τεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑ-
μῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν
εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται, τίνα δὲ
ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λί-
θον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ
ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν αἰ-
τήσῃ ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ
οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγα
θὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πό-
σῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦ
μα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν.* καὶ ἦν ἐκ-
βάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγέ-
νετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν
ὁ κωφός, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι.* τινὲς δὲ
ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.* ἕτεροι
δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν
ἐξ οὐρανοῦ.* αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανο
ήματα, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία
ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ
οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατα-
νᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσε-
ται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βε-
ελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ
ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμό-
νια,

& remitte nobis peccata noſtra, ſi quidē
& nos remittimus omni debenti nobis,
& ne nos inducas in tentationē, ſed libera
nos a malo. Et ait ad illos: Quis ueſtrū ha-
bebit amicū, & ibit ad illū media nocte,
& dicet illi: Amice da mihi mutuo tres
panes, quoniā amicus meus uenit de uia
ad me, & nō habeo quod apponā illi. &
ille intus reſpondēs dicat: Noli mihi mo
leſtus eſſe, iam oſtiū clauſum eſt, & pue-
ri mei mecū ſunt in cubili, nō poſſum ſur
gere & dare tibi. Dico uobis, etiam ſi nō
daturus ſit illi ſurgens, eo ꝙ amicus eius
ſit, propter improbitatem tamē eius ſur-
get, ac dabit illi quotquot habet opus. Et
ego dico uobis: Petite, & dabitur uobis:
quærite, & inuenietis: pulſate, & aperiet̄
uobis. Omnis enim qui petit, accipit: &
qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.
Quis autem ex uobis pater, à quo ſi fili-
us petierit panem, num lapidem dabit il
li? Aut ſi piſcē, nū pro piſce ſerpētē dabit
illi? Aut ſi petierit ouū, num porriget illi
ſcorpium? Si ergo uos cum ſitis mali, no
ſtis bona dona dare filiis ueſtris, quanto
magis pater ueſter cœleſtis dabit ſpiritū
ſanctum poſcentibus ſe. Et erat eiiciens
dæmonium, & illud erat mutum, cumq; ꝑ
eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus,
& ammiratæ ſunt turbæ. Quidā autē ex
eis dixerunt: Per Beelzebul principē dæ-
moniorū eiicit dæmonia. Et alij tentātes,
ſignum de cœlo quærebant ab eo. Ipſe
autem cum ſciret cogitationes eorum,
dixit eis: Omne regnum aduerſus ſe ip-
ſum diuiſum deſolatur, & domus ſup
domum cadit. Quod ſi ſatanas quoque
aduerſus ſeipſum diuiſus eſt, quomo-
do ſtabit regnum eius? quia dicitis, per
Beelzebul eiicere me dæmonia. Quod
ſi ego Beelzebul præſidio eiicio dæmo-

νῖα, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνῃ ἐκβάλλουσι; Διὰ τοῦ
τοῦ κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. Εἰ δὲ ἐν δα-
κτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθα
σεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τ̅ θεοῦ. ὅτ' ἂν ὁ ἰσχυ-
ρὸς καθωπλισμένος φυλάσσει τὴν ἑαυτοῦ
αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτ̅. ἐπὰν
δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐ-
τὸν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποί
θει, καὶ τὰ σκύλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. Ὁ μὴ
ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνά-
ρλ γων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. * Ὅτ' ἂν τὸ ἀκάθαρ
ε τον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρ
χεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυ-
σιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω εἰς τὸν
οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑρί-
σκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. Τότε
πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα
πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόν-
τα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ
ρλα ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τ̅ πρώτων. * Ἐγέ-
ι νετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά
τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ.
Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μα-
στοὶ οὓς ἐθήλασας. Αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦν γε,
μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
ρλβ καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. * Τῶν δὲ ὄχλων ἐ-
ε παθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν. ἡ γενεὰ αὕ
τη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον
οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ
προφήτου. Καθὼς γὰρ ἐγένετο ἰωνᾶς σημεῖον
τοῖς νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ
που τῇ γενεᾷ ταύτῃ. Βασίλισσα νότου ἐγερ
θήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τ̅ γε
νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτοὺς, ὅτι ἦλθεν
ἐκ τ̅ πράτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν σο-
λομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶνος ὧδε. ἄν
δρες νινευῖται ἀναστήσοντες ἐν τῇ κρίσει μετὰ
τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν,
ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ
ρλγ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. * Οὐδεὶς λύχνιον ἅψας εἰς
ε κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐ-
πὶ τὴν λυχνίαν

nia, filij uestri cuius præsidio eijciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porrò si digito dei eijcio dæmonia, profecto peruenit ad uos regnum dei. Cum fortis armatus custodit atriũ suum, in pace sunt ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatam atque ornatam, tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum nocentiores ipso, & ingressi habitãt ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum est autem cum hæc
μ diceret, extollens uocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmò, beati qui audiunt sermonem dei, & custodiunt illum. Turbis autem condensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc mala est. Signum quæ-
μα rit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis nationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum uiris nationis huius, & condemnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut audiret sapientiam Solomonis, & ecce plus quàm Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & cõdemnabunt illã: quia ad pœnitentiam adducti sunt prædicatione Ionæ. & ecce plus quàm Iona hoc in loco. Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque subter modium, sed super candelabrũ

πὶ τὸν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπωσιν. * ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν ἐστι. σκόπει οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε. * Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρισαῖός τις, ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρίστου. εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. νῦν ὑμεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου, καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας, ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεημοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. * Ἀλλ' οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ταῦτα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἐστὲ τὰ ὡς μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν. * Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ. Διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους φορτία δυσβάσακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. * οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς, ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις τ πατέρων

per candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen uideant. Lucerna corporis est oculus. Cū igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidū erit. Quod si malus fuerit, etiam corpus tuū tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, nō habēs aliquam partem tenebrosam, sic erit lucidum totum, ut cùm lucerna fulgore illuminat te. Et cum loqueretur, rogauit illum quidā pharisæus, ut prāderet apud se. Iesus autem ingressus accubuit. Pharisæus autem cum uidisset, admiratus est, quod non prius lauisset ante prandium. Et ait dominus ad illum: Nunc uos pharisæi exteriora poculi, catinicq; mundatis, & quod intus est uestri, plenum est rapina & malicia: stulti, nónne qui fecit quod foris est, etiā id quod intus est, fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Sed uæ uobis pharisæis, quia decimatis mentam & rutā, & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Immò hæc oportuit facere, & illa non omittere. Væ uobis pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia estis ut monumēta quæ non apparent, & homines ambulantes super nesciunt. Respondens autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam nos afficis contumelia. At ille ait: Et uobis legisperitis uæ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare nō possunt, & ipsi uno digito uestro non attingitis sarcinas. Væ uobis, quia ædificatis monumenta prophetarum, patres autem uestri occiderunt illos: profecto testamini, quod comprobatis facta

τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτει-
ναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ
μνημεῖα. * Διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶ-
ρμα ε πεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀπο-
στόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ διώξου-
σιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφη-
τῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσ-
μου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος
ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου, τοῦ ἀπολομέ-
νου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. Ναὶ
λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύ-
της. * Οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν
ρμβ ε κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ
τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε. * Λέγοντος δὲ αὐ-
ρμγ ι τοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ
οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν
αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, ζη-
τοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα
καταγορήσωσιν αὐτοῦ.

Ἐν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ
ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέ-
γειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον. * Προ-
ρμδ β σέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων
ρμε ε ἥ τις ἐστὶν ὑπόκρισις. * Οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμ-
μένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσετε, καὶ κρυπτὸν
ὃ οὐ γνωσθήσετε. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴ-
πατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς
τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσε-
ται ἐπὶ τῶν δωμάτων. Λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φί-
λοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων
τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισ-
σότερον τι ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα
φοβηθῆτε. φοβηθῆτε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖ-
ναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέ-
ενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβηθῆτε. οὐ-
χὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο.
καὶ τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον
ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κε-
φαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν
φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρε-
τε, λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ
ἐν ἐμοὶ

patrum uestrorum, quoniam illi quidem eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapiētia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & persequētur, ut requiratur sanguis omnium prophetarum, qui effunditur à cōstitutione mūdi, à natione ista, à sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. profecto dico uobis, requiretur ab hac natione. Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, uetuistis. Cum autē hæc ad illos diceret, cœperunt legisperiti & pharisæi grauiter insistere, & captiose interrogare eum de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid uenari ex ore eius, quo accusarent eum.

Cum autem conuenisset innumera turbæ multitudo, adeo ut se inuicem cōculcarēt, cœpit dicere ad discipulos suos, primum, Cauete uobisipsis à fermento pharisæorum quod est hypocrisis. Nihil em̄ opertum est, quod non reuelabitur: neq; absconditum, quod non scietur. Quoniā quæ in tenebris dixistis, in lumine audiētur, & quod in aurem locuti estis in cōclauibus, prædicabitur in tectis. Dico autē uobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant. Ostendā autem uobis quem timeatis. Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem conijciendi in gehennam. certe dico uobis, hunc timete. Nónne quinque passerculi ueneunt minutis assibus duobus, & unus ex illis non est in obliuione corā deo. Quin & pili capitis uestri omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis. Dico autem uobis, omnis quicunque confessus fuerit me

XII

ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσ-
ξμς θεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * ὁ δὲ ἀρνησάμε-
β νός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθήσεται
ξμζ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. * καὶ πᾶς ὃς
β ἐρεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσε-
ται αὐτῷ· τῷ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασ-
ξμη φημήσαντι, οὐκ ἀφεθήσεται. * ὅταν δὲ προσ-
β φέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς
ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς
ἢ τί ἀπολογηθήσεσθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγι-
ον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ
ξμθ δεῖ εἰπεῖν. * Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου,
ι διδάσκαλε, εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι με
μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε δικαστὴν ἢ με-
ριστὴν ἐφ' ὑμᾶς; εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁρᾶτε καὶ φυ-
λάσσεσθε ἀπὸ πάσης πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ
περισσεύειν τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόν-
των αὐτῷ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς,
λέγων. ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν με
ἡ χώρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων.
τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς
καρπούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθε-
λῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδο-
μήσω. καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά
μου, καὶ τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου.
ψυχὴ ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη
πολλά, ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶ-
πε δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ
τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡ-
τοίμασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων
ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. Εἶπε δὲ
ξμ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. * Διὰ τοῦτο
ε ὑμῖν λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσ-
ησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τροφῆς, καὶ
τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. καταμοήσατε
τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερί-
ζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐ δὲ ἀποθήκη,
καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον
ὑμεῖς

me coram hominibus, & filius hominis cõfitebitur illum coram angelis dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei. Et quisquis loquit' dictũ in filiũ hominis, remittetur illi, ei uero qui in spiritum sanctum cõuicium dixerit, nõ remittetur. Cum autem adduxerint uos ad synagogas, & ad magistratꝰ ac potestates, nolite soliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. spiritus em̃ sanctus docebit uos in eadem hora, quid oporteat uos dicere. Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatẽ. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super uos? Dixitque ad illos: Videte & cauete ab auaritia, quia non in abundantia cuiusquam uita eiꝰ est ex his quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quod non habeam quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciã: Destruam horrea mea, & maiora extruam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam animæ meæ. Anima habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, gaude. Dixit autem illi deus: Stulte hac nocte animam tuam repetũt abs te. Quæ uero parasti, cui cedent? Sic qui recõdit sibi, nec est erga deum diues. Dixitque ad discipulos suos: Ideo dico uobis: Nolite soliciti esse animæ uestræ, quid edatis, neque corpori quid induamini. Anima plus est quam̃ esca, & corpus plus quam̃ indumentum. Considerate coruos, quia non seminant, neq; metunt, quibus non est penuariũ, neq; horreum, & deus pascit illos. Quanto magis

uos

ὑμεῖς διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; Εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν. οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. * μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. * πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. * ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. * Ἐστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι, καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τοῦ γάμου, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. * μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρηγοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περιζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν διακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕρῃ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι. * τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυγῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πέτρος

uos præſtatis uolucribus? Quis autem ueſtrum ſolicitudine ſua poteſt adiícere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Si ergo ne id quidē quod minimū eſt poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia quomodo creſcunt, non laborant, neq; nent. dico autem uobis, nec Salomon in omni gloria ſua ueſtiebatur ſicut unum ex iſtis. Si autē gramen quod hodie eſt in agro, & cras in clibanū mittitur, deus ſic ueſtit, quanto magis uos ueſtiet ô parū fidētes? Et uos nolite quærere quid eſuri ſitis, aut quid bibituri, & nolite in ſublime tolli. hæc enim omnia gentes mundi quærūt. pater autē ueſter ſcit q̄ iſtis indigeatis. Quin potius quærite regnū dei, & hæc omnia adiícient uobis. Noli timere puſille grex, qa cōplacitum eſt patri ueſtro dare uobis regnum. Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Parate uobis ſacculos qui nō uetераſcunt, theſaurum non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neq; tinea corrumpit. Vbi em̄ theſaurus ueſter eſt, ibi & cor ueſtrum erit. Sint lumbi ueſtri præcincti, & lucernæ accēſæ, & uos ſimiles hominibus, expectantibus dominū ſuum quando reuertatur à nuptiis: ut cum uenerit ac pulſauerit, confeſtim aperiant ei. Beati ſerui illi, quos cū uenerit dominus, inuenerit uigilantes: amen dico uobis, q̄ præcinget ſe, & faciet illos diſcumbere, & tranſiens miniſtrabit illis. Et ſi uenerit in ſecunda uigilia, & ſi in tertia uigilia uenerit, atque ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi. Hoc autem ſcitote, quod ſi ſciſſet paterfamiliâs qua hora fur uenturus fuiſſet, uigilaſſet, utiq; nec paſſus fuiſſet perfodi domum ſuam. Et uos igitur eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus:

πρὸς. Κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; Εἶπε δὲ ὁ κύριος. Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; Μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * Ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύριος ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. * Ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. * Πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; Βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; Δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ οἴκῳ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. * Ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, Ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, Ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως, καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται, ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν οὐ

trus: Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autē dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet dominus super famulitiū suum, ut det illis in tempore demensum cibum? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus, inuenerit ita facientem: uere dico uobis, quod omnibus quæ possidet, præficiet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt dominus meus reditum, cœperitq; pcutere seruos & ancillas, & edere biberéq; & inebriari, ueniet dominus serui illius in die quo non sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum, partémque eius cum infidis ponet. Ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & nō se præparauit, nec fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicūq; multum datum est, multū quæretur ab eo: & cui cōmendauerunt multū, plus petēt ab eo. Ignē ueni missurus in terrā, & qd uolo, si iam accensus est? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiat? Putatis quod pacem uenerim missurus in terram? Non dico uobis, imò separationē. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres. diuidetur pater aduersus filium, & filius aduersus patrē, mater aduersus filiā, & filia aduersus matrem, socrus aduersus nurum suā, & nurus aduersus socrum suā. Dicebat aūt & ad turbas: Cum uideritis nubē orientem ab occasu, statim dicitis, imber uenit, & ita fit, & cum austrū flantē, dicitis, q̄ æstus erit, & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare, hoc aūt tēpus q̄ fit ut nō pbetis? cur aūt & ex uobisipis

non

ρξβ s οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; * Ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλλῃ εἰς φυλακήν. λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

ρξγ 1 * Παρῆσάν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα Πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ — ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλω μζ ὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, δοκεῖτε, ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες

ρξδ 1 ὁμοίως ἀπολεῖσθε. * Ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολήν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ' εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ' εὑρίσκω. ἔκκοψον αὐτήν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κοπρίαν. κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰδοὺ — γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα μη καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνορθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς

non iudicatis quod iustum est? Cum enim uadis cum aduersario tuo ad magistratum in uia, da operam ut libereris ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor cõiiciat te in carcerem. Dico tibi, non exibis inde, donec ultimũ etiã minutũ reddas.

Aderant autem quidam eodem in XIII tempore nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs ipsorum. Et respondens Iesus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præcunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico uobis, imò nisi resipueritis omnes similiter peribitis, Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos. Putatis, quod debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico uobis, imò nisi resipueritis omnes similiter peribitis. Dicebat & hanc similitudinem: Arborem fici habebat quidã plantatam in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorẽ uineæ: Ecce anni tres sunt ex quo uenio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio. succide illã, ad quid uel terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, Sine illam & hoc anno, donec fodero circum illam & misero stercus, & siquidem fecerit fructum, sin minus, in posterum succides eam. Docebat autem in una synagogarum sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decẽ & octo, erátque contracta, nec omnino poterat erigere caput, quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manũ, & confestim erecta est, & glorificabat deum. Respondens

autem

δὲ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τοῦ
σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε τοῦ
ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι,
ρξε β ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ
μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. * Ἀπεκρίθη οὖν
αὐτοῦ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτὰ, ἕκα-
στος ὑμῶν τοῦ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν
αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπα-
γαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα ἀβρα-
ὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ
ρξς ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ
τούτου τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτου; * Καὶ ταῦτα λέ-
γοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀν-
τικείμενοι αὐτοῦ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν
ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ'
ρξζ β αὐτοῦ. * Ἔλεγε δὲ, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία μθ
τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ
κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβα-
λεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ἤυξησε, καὶ ἐγένε-
το εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐ-
ρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ.
ρξη ε * Καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασι-
λείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα
γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως
ρξθ β οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * Καὶ διεπορεύετο κατὰ πό-
λεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορείαν ποι-
ρο ε οὔμενος εἰς ἱερουσαλήμ. * Εἶπε δέ τις αὐτῷ. μ
Κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς
αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς
πύλης, ὅτι πολλοὶ, λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν
ροα ε εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. * Ἀφοῦ ἂν ἐγέ-
θῃ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν,
καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστᾶναι καὶ κρούειν τὴν θύραν,
λέγοντες. Κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀπο-
κριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.
τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπιόν
σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις
ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶ-
δα ὑμᾶς πόθεν ἐστὲ, ἀπόστητε ἀπεμοῦ πάν-
τες ἐργάται τῆς ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυ-
ροβ ε θμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, * ὅτ' ἂν ὄψησθε
ἀβραὰμ

autem princeps synagogæ, indignans quod sabbato sanasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo uenite, ut sanemini, & nõ in die sabbati. Respondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, unusquisque uestrum sabbato nónne soluit bouem suum aut asinum à præsepi, & ducit aquatum? Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligauit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solui à uinculo isto die sabbati? Et cum hæc diceret, erubescebãt omnes aduersarij eius, & omnis populus gaudebat sup uniuersis quæ cum gloria fiebãt ab eo. Dicebat ergo: Cui simile est regnum dei, & cui simile faciam illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & creuit, & euasit in arborem magnam, & uolucres cœli nidulabantur in ramis eius. Et iterum dixit: Cui simile faciam regnum dei? Simile est fermento quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentetur totum. Et ibat per ciuitates & castella docẽs: & iter faciẽs Hierosolymam. Ait autem illi quidam: Domine, an pauci sunt qui salutem consequuntur? Ille uero dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico nobis, quærent intrare, & non poterunt. Cum autem surrexerit paterfamiliâs, & clauserit ostium, & cœperitis foris stare, & pulsare ostium, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. Et respondens dicet uobis: Nescio uos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Edimus coram te & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicet: Dico uobis, nescio uos unde sitis. Discedite à me omnes, qui patratis iniquitatem. Ibi erit fletus & stridor dentium, cum uideritis

o Abrahã

ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς
προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ
ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατο-
λῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνα
κλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ
ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰ-
σὶν πρῶτοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι. ἐν αὐτῇ τῇ ἡ-
μέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες
αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεῦθεν, ὅτι ἡρώ
δης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πο
ρευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰδοὺ
ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἀπὸ τελῶ σή-
μερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦμαι,
πλὴν δεῖ με σήμερον & αὔριον καὶ τῇ ἐχο
μένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται, προφή-
την ἀπολέσθαι ἔξω ἰερουσαλήμ. * ἱερουσα-
λήμ, ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προ-
φήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους
πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι
τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆ
νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσα-
τε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος.
λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε ἕως ἂν ἥξῃ
ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό
ματι κυρίου.

* καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶ-
κόν τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαβ
βάτῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατη-
ρούμενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑ-
δρωπικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαί
ους, λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θερα-
πεύειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος
ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. * καὶ ἀποκρι-
θεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς
εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνα-
σπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων; καὶ οὐκ
ἴσχυσαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα.
* ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν
ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγον-
το, λέγων πρὸς αὐτούς. ὅταν κληθῇς ὑπό

τινος

Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accumbēt in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt postremi. Eodem die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eiscio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor. Verumtamen oportet me hodie & cras & perendie ambulare, quia fieri non potest, ut propheta pereat alibi quàm Hierosolymis. Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui mittūtur ad te: quoties uolui congregare filios tuos, quēadmodum auis nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quod non uidebitis me, donec uenerit tempus, cum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

XIIII

Et accidit ut introierit in domum cuiusdam principis pharisæorum sabbato ad capiendum cibum, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos & pharisæos dicens: Num licet sabbato sanare? At illi tacuerunt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondens ad illos, dixit: Cuius uestrū asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam, intendens quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos: Cum inuitatus fueris ab

aliquo

τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρω-
τοκλισίαν, μή ποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλη-
μένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν κα-
λέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρ-
ξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.
ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς
τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη-
κώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον
τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον τῶν συνανακει-
ροθ μένων σοι. * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινω-
ε θήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.
ρπ * Ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτὸν, ὅταν τοι-
ι ῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου,
μὴ δὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μὴ δὲ τοὺς συγγενεῖς
σου, μὴ δὲ γείτονας πλουσίους, μή ποτε καὶ αὐ-
τοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπό-
δομα, ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν, κάλει πτω-
χοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς. καὶ μακά-
ριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀνταποδοῦναί σοι.
ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν
δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συνανακειμέ-
ρπα νων, εἶπεν αὐτῷ. Μακάριος ὃς φάγεται ἄρ-
ε τον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * Ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἄνθρωπος τὶς ἐποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ
ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον
αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημέ-
νοις, ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρ-
ξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες, ὁ πρῶτος
εἶπεν αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνά-
γκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτὸν, ἐρωτῶ σε, ἔχε
με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βο-
ῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμά-
σαι αὐτὰ, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρῃτημένον. καὶ
ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦ-
το οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. Καὶ παραγενόμενος
ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα.
τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπότης, εἶπε τῷ
δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς πλατεί-
ας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς
καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσά-
γαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος. κύριε, γέγονεν
ὡς

μγ aliquo ad nuptias, ne accumbas in pri-
mo loco, ne forte honoratior te sit inui-
tatus ab illo, & ueniens, is qui te & illum
uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc
incipias cum rubore extremum locum
tenere. Quin potius cum uocatus fueris,
uade, accumbe in nouissimo loco: ut cũ
uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Ami-
ce, ascende superius: tunc erit tibi gloria
coram simul discũbentibus: quia omnis
qui se extollit, deijcietur: & qui se deijcit,
extolletur. Dicebat autem & ei, qui se
inuitauerat: Cum facis prandium, aut
cœnam, noli uocare amicos tuos, neque
fratres tuos, neque cognatos tuos, neq;
uicinos diuites: ne quando & ipsi te ui-
cissim inuitent, ac rependatur tibi bene-
ficium. Imò cum facis conuiuium, uoca
pauperes, debiles, claudos, cæcos, & bea-
tus eris: quia non possunt rependere ti-
bi. rependetur enim tibi in resurrectio-
ne iustorum. Hæc cum audisset quidam
de simul accumbẽtibus, dixit illi: Beatus
μδ qui comedit panẽ in regno dei. At ipse
dixit ei: Homo quidam apparauerat cœ-
nam magnã, & uocauit multos, misitq;
seruum suum hora cœnæ, ut diceret in-
uitatis: Venite, quia iam parata sunt o-
mnia. Et cœperunt simul omnes excusa-
re. Primus dixit ei: Villam emi, & neces-
se mihi est exire, & uidere illam: rogo te,
habe me excusatum. Et alter dixit: Iuga
boum emi quinque, & eo ad probandũ
illa: rogo te, habe me excusatum. Et ali-
us dixit: Vxorem duxi, & ideo non pos-
sum uenire. Ac reuersus seruus, renunci-
auit hæc domino suo. Tunc iratus pa-
terfamiliâs, dixit seruo suo: Exi cito in
plateas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac
debiles, claudósque & cæcos introduc
huc. Et ait seruus: Domine, factum est

ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ εἶπεν
ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον. ἔξελθε εἰς τὰς ὁ-
δοὺς καὶ φραγμοὺς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελ-
θεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν
ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημέ-
ρπβ νων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου. * Συνεπορεύον-
ε το δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ στραφεὶς εἶπε
πρὸς αὐτούς. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ
μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ
τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελ-
φοὺς, καὶ τὰς ἀδελφὰς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυ-
τοῦ ψυχὴν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι.
καὶ ὅς τις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ
ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μα-
θητής. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰ- ρε
κοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν
δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν, ἵνα
μή ποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ
ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες
ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗ-
τος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ
οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι; Ἢ τις βασιλεὺς πο-
ρευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πό-
λεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται, εἰ
δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι
τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐ-
τόν; Εἰ δὲ μή γε, ἔτι αὐτοῦ πόῤῥω ὄντος, πρεσ-
βείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.
ρπδ * Οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσ-
ε σεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύνα-
ρπε ταί μου εἶναι μαθητής. * Καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν
β δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; Οὔτε
εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω
βάλλουσιν αὐτό. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀ-
κουέτω.
ρπϛ * Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶ-
β ναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγ-
γυζον οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγον-
τες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται.
ρπζ καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. * Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν ρϛ
ε παραβολὴν ταύτην, λέγων. τίς ἄνθρωπος ἐξ
ὑμῶν

ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait do-
minus seruo: Exi in uias & sepes, & com-
pelle intrare, ut impleatur domus mea.
Dico enim uobis, quod nemo uirorum
illorum qui uocati sunt, gustabit cœ-
nam meam. Ibant autem turbæ multæ
cum eo, & conuersus dixit ad illos: Si
quis uenit ad me, nec odit patrem su-
um, ac matrem, & uxorem, & filios, &
fratres, & sorores: præterea autem & ani-
mam suam, non potest meus esse disci-
pulus. Et quisquis non baiulat crucem
suam, & uenit post me, non potest me-
us esse discipulus. Quis enim est ex uo-
bis, qui uelit turrim ædificare, quin pri-
us sedens computet sumptus, an habeat
quibus opus est ad perficiendũ, ne post
quàm posuerit fundamentum, nec potu-
erit perficere, omnes qui uiderint, incipi-
ant illudere ei, dicentes: Hic homo cœ-
pit ædificare, nec potuit consummare?
Aut quis rex proficiscens ut committat
prælium aduersus alterum regem, nón-
ne sedens prius cogitat, an possit cũ de-
cem milibus occurrere ei, qui cum uigin-
ti milibus uenit contra se? alioquin ad-
huc illo longe agente, legatiõe missa, pe-
tit ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex
uobis, qui non renunciat omnibus quæ
possidet, non potest meus esse discipu-
lus. Bonus est sal, si uero sal infatuatus
fuerit, per quod condietur? Neq; in ter-
ram, neq; in sterquilinium utilis est, fo-
ras proijciũt illum. Qui habet aures ad
audiendum, audiat.

Accedebant autem ad eum omnes
publicani & peccatores, ut audirent il- XV
lum. Et murmurabant pharisæi ac scri-
bæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac ci-
bum capit cum illis. Dicebat autem ad
illos parabolam hanc, dicens: Quis ex
uobis

ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν
ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν
τῇ ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸν ἀπολωλὸς ἕως
εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγκα
λεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐ
τοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν
μου τὸ ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτως χα
ρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ
μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα δικαί-
οις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.
ρπη * Ἢ τις γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπο
ι λέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ
σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως
ὅτου εὕροι, καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται τὰς φί-
λας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα. συγχάρητέ
ρπθ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀπώλεσα.
ε * Οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον
ρϛ τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρτωλῷ με
ι τανοοῦντι. * Εἶπε δὲ. ἄνθρωπός τις εἶχε δύο
υἱοὺς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρί.
πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐ
σίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ' οὐ
πολλὰς ἡμέρας συναγωγὼν ἅπαντα ὁ νεώ
τερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν,
καὶ ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώ
τως. δαπανήσοντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο
λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐ
τὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη
ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης. καὶ ἔπεμ-
ψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν
χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κορατίων, ὧν ἤσθιον οἱ
χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν
δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός
μου περισσεύουσιν ἄρτων, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀ-
πόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με
ἕως ἕνα τῶν μισθίων σου. Καὶ ἀναστὰς, ἦλθε

uobis est homo q habet centũ oues, & si
ꝑdiderit unã ex illis, nónne relinquit no
nagintanouẽ in deserto, & uadit ad illã
quæ perierat, donec inueniat eã? Et cum
inuenerit eã, imponit in humeros suos
gaudens, ueniensq́ꝫ domũ cõuocat ami
cos & uicinos, dicẽs illis: Gaudete mecũ,
quia inueni ouem meam quæ perierat.
Dico uobis, quod ita gaudiũ erit in cœ
lo super uno peccatore resipiscente, ma-
gis q̃ꝫ super nonagintanouẽ iustis, qui
non indigent pœnitentia. Aut quæ mu
lier habens drachmas decẽ, si perdiderit
drachmã unã, nõ accendit lucernã, & uer
rit domũ, quæritq́ꝫ diligẽter, donec inue
niat? Et cum inuenerit, conuocat amicas
ac uicinas, dicens: Gaudete mecũ, quia
inueni drachmã, quã perdiderã. Ita dico
uobis, gaudiũ erit corã angelis dei sup
uno peccatore resipiscente. Ait autẽ: Ho
mo quidam habuit duos filios, & dixit
ΝΖ adolescentior illorũ patri: Pater, da mi
hi portionẽ substãtiæ quæ ad me redit.
Et diuisit illis substantiam. Ac post dies
non multos, cũ omnia cõtraxisset adole
scẽtior filius, peregre profectus est in re
gionem longinquã, & ibi dissipauit sub
stantiã suam uiuendo luxuriose. Et post
q̃ꝫ omnia consumpsisset, facta est fames
ualida in regione illa. Et ipse cœpit ege-
re. & abijt, & adhæsit uni ciuiũ regionis
illius. atq́ꝫ is misit illũ in uillam suam ut
pasceret porcos. Et cupiebat implere uẽ
trẽ suũ de siliquis, q̃bus porci uescebãt,
neq́ꝫ quisq̃ꝫ illi dabat. In se aũt reuersus
dixit: Quam mlti mercenarij patris mei
abundãt panib⁹, ego uero fame pereo.
Surgam & ibo ad patrẽ meũ, & dicã ei:
Pater, peccaui in cœlũ & corã te, iam nõ
sũ dignus uocari filius tuus, fac me sicut
unũ de mercenarijs tuis. Et surgẽs uenit

πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός· πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐξενέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. ἐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

ad patrem ſuum. Cum autem adhuc lõge abeſſet, uidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens ruit in collũ eius, & oſculatus eſt eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & corã te, neq; poſthac ſum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Proferte ſtolam primam, & induite illum: & date annulum in manũ eius, & calciamenta in pedes: & adducite uitulũ illum ſaginatum, atque mactate, ſumptiſque epulis lætemur: quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit: perierat, & inuentus eſt. Et cœperunt lætari. Erat autem filius eius ſenior in agro. & cũ ueniret, & appropinquaſſet domui, audiuit cõcentum & choros, & uocauit unũ de ſeruis ſuis, & interrogauit qd eſſent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulum illum ſaginatum, quod incolumem illum receperit. Indignatus eſt autẽ, nec uolebat introire. Pater ergo illius egreſſus rogabat illum. At ille reſpondens, dixit patri: Ecce tot annis ſeruio tibi, nec unq; præceptũ tuum tranſgreſſus ſum, nec unq; dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis lætarer: ſed poſtquam filius tuus hic, q deuorauit ſubſtantiam tuam cum meretricibus, uenit, occidiſti illi uitulum illũ ſaginatum. At ille dixit ei: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit: perierátq;, & inuentus eſt.

μη. Ἔλεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ

XVI. Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat diſpẽſatorẽ, & hic delatus eſt apud illũ, ut qui diſſiparet bona ipſius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ diſpẽſatiõis tuæ. Nõ eñ poteris

δωνῆσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ ἐν ἑαυτῷ ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ, σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μεταστῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ. πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ. δέξαι σου τὸ γράμμα. καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε. σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν. ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ. Δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. Ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν,

poteris post hac dispẽsare. Ait aũt dispẽsator intra se: Quid faciã, quia dñs meus aufert à me dispẽsationẽ? Fodere nõ ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciã, ut cum amotus fuero à dispẽsatione, recipiãt me in domos suas. Cõuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantũ debes dño meo? At ille dixit: Centũ batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito & scribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantũ debes? Qui ait, centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionẽ tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominꝰ dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Quia filiꝰ huiꝰ seculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mammona iniusto, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est, & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles nõ fuistis, quod uerum est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est, quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire, aut enim unũ odio habebit, & alterum diliget, aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis deo seruire & mammonæ. Audiebant autem hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebant illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis uosipsos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominandũ est coram deo. Lex & prophetæ usq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annunciatur, & quiuis in illud uim facit. Facilius est autẽ cœlum & terrã præterire,

ρνε ἢ τὸν νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν.* πᾶς ὁ ἀπο
β λύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν,
μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀν
ρνς δρὸς γαμῶν, μοιχεύει. * Ἄνθρωπος δέ τις μθ
ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν καὶ
βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν λαμ-
πρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος,
ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκω-
μένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ
πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέ-
λιχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν
τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ
τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ.
Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη. καὶ
ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ,
ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραὰμ ἀπὸ
μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐ
τοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβραάμ,
ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα βά-
ψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ
καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι
ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. εἶπε δὲ ἀβραάμ. τέκνον,
μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν
τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ κακά.
νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι. καὶ
ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν
χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες
διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ δύνων-
ται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶ-
σιν. εἶπε δέ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα πέμ-
ψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου. ἔχω
γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύρη-
ται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς
τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. λέγει αὐτῷ ἀβρα
άμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας, ἀκουσά
τωσαν αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπεν. οὐχί πάτερ ἀβρα-
ὰμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῇ πρὸς αὐ
τοὺς, μετανοήσουσιν. εἶπε δὲ αὐτῷ. εἰ μωσέως
καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις
ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.

quam legis unum apicem cadere. Quis quis dimittit uxorem ſuam, & alteram ducit, adulterium committit: & qui dimiſſam à uiro ducit, adulterium committit. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide. Erat autem quidam mendicus, nomine Lazarus, qui iacebat ad ianuam eius hulceroſus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa diuitis. Sed & canes ueniebant, ac lingebant hulcera eius. Accidit autem ut moreretur mendicus, & deportaretur ab angelis in ſinum Abrahæ. Mortuus eſt autem & diues, ac ſepultus eſt. Atq; in Tartaro ſublatis oculis ſuis, cum eſſet in tormentis, uidet Abraham eminus, & Lazarum in ſinu eius, & ipſe clamans dixit: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum, ut intinguat extremũ digiti ſui in aquã, ac refrigeret linguam meam, quia crucior in flamma hac. Dixit autem Abraham: Fili, recordare, quod receperis bona tua in uita tua, & Lazarus ſimiliter mala. Nunc autem hic ſolatio fruitur, tu uero cruciaris. Et ſuper hæc omnia inter nos & uos hiatus ingens firmatus eſt, ut hi qui uolunt hinc tranſire ad uos non poſſint, neque inde huc tranſcendere. Ait autẽ: Rogo ergo te pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut teſtificetur illis, ne & ipſi ueniant in hunc locum cruciatus. Ait illi Abraham: Habent Moſen ac prophetas, audiant illos. At ille dixit: Non pater Abrahã, ſed ſi quis ex mortuis ierit ad eos, reſipiſcent. Ait autem illi: Si Moſen & prophetas non audiũt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

ϛϛζ * Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν ἐστι τοῦ, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. οὐαὶ δὲ δι' οὗ ἔρ
χεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς περί
κειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρριπται
εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν
ϛϛη μικρῶν τούτων. * προσέχετε ἑαυτοῖς. ἐὰν
ε δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον
ϛϛθ αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. * καὶ
ε ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ, καὶ
ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ πρός σε, λέγων.
σ μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. * καὶ εἶπον οἱ ἀπό
ε στολοι τῷ κυρίῳ. πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ
ὁ κύριος. εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπε
ως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθη
τι καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκου
σεν ἂν ὑμῖν. * τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων
σα ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι
ι αὐτῷ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπε
σαι, ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνή
σω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φά
γω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ πίε
σαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι
ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ.
οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ δι
αταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖ
οι ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιή
καμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτὸν
εἰς Ἰερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ μέσου
Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομένου
αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐτῷ δέ
κα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρωθεν. καὶ
αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες. Ἰησοῦ ἐπιστά
τα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐτοῖς,
πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦ
σι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς ἐκαθα
ρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰάθη, ὑ
πέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων
τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ τοὺς
πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐτὸς ἦν
Σαμαρίτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. οὐ-
χὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;

οὐχ'

Ait aũt ad discipulos: Fieri nõ potest quin ueniant offendicula. Væ tamen illi per quem ueniunt. Expedit illi, si mola asinaria ponatur circa collum eius, & proiectus fuerit in mare, potius q̃ ut offendiculo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis. Si peccauerit in te frater tuus, increpa illũ: & si pœnituerit, remitte illi. Et si septies in die peccauerit in te, & septies in die cõuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me: remittes illi. Et dixerunt apostoli dño: Adauge nobis fidẽ. Dixit aũt dñs: Si haberetis fidẽ sicut habet granũ sinapis, dixissetis huic arbori sycamino, eradicare & trãsplantare in mare, & obedisset uobis. Quis autem uestrum, habens seruum arantẽ aut pascentẽ: qui regresso ab agro dicat, statim transi & accumbe. Ac non potius dicit illi: para quod cœnem, & præcinge te, ac ministra mihi donec edero & bibero, & post hæc edito & bibito tu? Num gratiã habet seruo illi, quia fecit quæ ei imperata fuerant? Nõ puto. Sic & uos, cũ feceritis omnia quæ præcepta sũt uobis, dicite: Serui inutiles sumus. quod debuimus facere, fecimus. Et factum est dum iret Hierosolymã, & ipse transibat per mediam Samariã & Galilæã. Et cum ingrederet quendam uicum, occurrerunt ei decem uiri leprosi, qui steterũt procul, intentáq; uoce, dixerunt: Iesu præceptor, miserere nostri. Quos ut uidit, dixit illis: Ite ostendite uos sacerdotibus. Et factum est, ut inter eundum mundati sint. Vnus autem ex illis ut uidit, quod mũdatus esset, regressus est, cũ uoce magna glorificãs deum, & procidit in faciẽ ad pedes eius, gratias agẽs ei: Et hic erat Samaritanus. Respõdens autem Iesus, dixit: Nónne decem mundati sunt? Nouem autem illi ubi?

XVII

Non

οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. * Ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. * Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς· ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν· ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. * Ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. * πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ· ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. κατὰ ταῦτα ἔσται, ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. * Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. * ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτόν. * Λέγω ὑμῖν, ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραλημφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό· ἡ μία παραλημφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.

Non sunt reperti qui redierint, ut darẽt gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à pharisæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Nõ ueniet regnum dei cum obseruatione, neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discipulos: Venient dies, quando desiderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis: Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. Nam sicut fulgur coruscans è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est fulget, ita erit filius hominis in die suo. Sed primus oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac. Et sicut accidit in diebus Noë, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noë in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes, Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot, Edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant. Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit. Secundum hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollendum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores autem estote uxoris Lot. Quicunque quæsierit animam suam seruare, perdet illam: & quicunque perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & alter relinquetur. Duæ erunt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur.

Et

σιγ ε σιδ ι * καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. * Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. κριτής τις ἦν ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα. ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. Εἶπε δὲ ὁ κύριος. ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; Εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης, νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκα-

σιε ε σις β

Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis: Vbicunq; fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

ξα Dicebat autem & parabolam ad illos, XVIII huc spectãtem, quod oporteret semper orare, nec defatigari, dicẽs: Iudex quidã erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, nec hominem reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa & ueniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat alicꝗ diu. Post hæc autem dixit intra se: Quancꝗ deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem ueniẽs sugillet me. Ait autẽ dominus: Audite quid iudex iniquus dicat: Deus autẽ nõ faciet uindictã electorũ suorũ, damãtiũ ad se die ac nocte, etiã cum patiens fuerit super illis? Dico uobis, qꝗ faciet uindictam illorũ cito. Verũtamẽ filius hominis cũ uenerit, an repturus est fidẽ in terra? Dixit aũt & ad quosdã, qui in se confidebant, qꝗ essent iusti, & aspernabãtur

ξβ cæteros, parabolã istam: Duo homines ascendebant in templũ, ut precarentur: unus pharisæus, & alter publicanꝰ. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quod nõ sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiã hic publicanus. ieiuno bis in sabbato: decimas do omniũ quæ possideo. Et publicanus procul stãs, nec oculos uolebat ad cœlũ attollere, sed pcutiebat pectus suũ, dicẽs: Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis, descẽdit hic iustificatus in domũ suã magis cꝗ ille: qa omnis q se extollit, humiliabit: & qui se humiliat, extollet. Afferebant aũt ad eũ & infantes, ut eos tangeret. Quod cũ uiderẽt discipuli, increpabãt illos. Iesus aũt

cum

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
σιζ β θεοῦ.* Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς τὸ παιδίον, οὐ μὴ
σιη β εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.* καὶ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων ξγ αὐτὸν, λέγων. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ
» μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψεις, μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ
σιθ β τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου.* Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι ἕν σοι λείπει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος
σκ β πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.* ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο, ἦν γὰρ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περίλυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ
σκα β ἠκολουθήκαμέν σοι.* ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον.* παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς
σκβ β αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πληρωθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται,

καὶ

EVANGELIVM

cum illos ad se uocasset, dixit: Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos, talium est enim regnum dei. Amē dico uobis: Quicunque non acceperit regnum dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendum mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Nō committes adulterium, non occides, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum & matrem tuam. At ille ait: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unū tibi deest: Omnia quæcunq; habes, uende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum dei intrabūt. Facilius est enim camelum per foramen acus trāsire, quàm diuitem intrare in regnū dei. Et dixerunt qui audierāt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sūt apud deum. Ait autē Petrus: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico uobis, nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnum dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in seculo uenturo uitā æternam. Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabūtur omnia, quæ scripta sūt per prophetas, filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & contumelijs afficietur, & conspuetur,

&

καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ σκγ
τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐ
δὲν τούτων συνῆκαν. καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο
κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον
τὰ λεγόμενα. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν σκδ
αὐτὸν εἰς Ἰεριχώ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ β
τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν. ἀκούσας δὲ ὄχλου διὰ ξδ
πορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀ-
πήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος
παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων, Ἰησοῦ υἱὲ Δα-
βίδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετί-
μων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. Αὐτὸς δὲ πολλῷ
μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησόν με. Στα-
θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι
πρὸς αὐτόν. Ἐγγίσαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτη-
σεν αὐτὸν, λέγων. Τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ
εἶπε, Κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτῷ. Ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ
σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει
αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰ-
δὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

καὶ εἰσελθὼν διῆρχετο τὴν Ἰεριχώ. καὶ σκε
ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ ξε
αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος,
καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύ-
νατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν,
καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκο
μορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι διὰ ἐκείνης ἤμελ
λε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον,
ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε
πρὸς αὐτόν. Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σή-
μερον γὰρ τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ
σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαί-
ρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγον
τες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε κα-
ταλῦσαι. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος, εἶπε πρὸς τὸν
κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μο,
κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴτινος τί
ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σω
τηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ
αὐτὸς

& postq̃ flagellauerint, occidẽt eum, ac die tertia resurget. Et ipsi nihil horũ intellexerunt. Et erat uerbum istud absconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Accidit autem cũ appropinquaret Hiericho, cæcus quidã sedebat iuxta uiam, mendicãs. & cum audiret turbam prætereuntẽ, interrogabat, qd hoc esset. Dixerunt autem ei, quod Iesus Nazarenus transiret. Et clamauit, dicens: Iesu, fili Dauid, miserere mei. Et qui præibant, increpabãt eũ ut taceret. Ipse uero multo magis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Stans autẽ Iesus, iussit illum adduci ad se. Et cũ appropinquasset, interrogauit illum, dicẽs: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uisum recipiã. Et Iesus dixit ei: Recipito uisum. Fides tua te saluũ reddidit. Et cõfestim uisum recepit, ac sequebat illũ glorificans deũ. Et omnis plebs ut uidit, dedit laudẽ deo.

XIX

Et ingressus perambulabat Hiericho. Et ecce uir nomine Zachæus, atque is princeps erat publicanorũ, & idem erat diues. & quærebat uidere Iesum quis esset, nec poterat præ turba, quod statura pusillus esset. Et præcurrẽs ascendit in arborẽ sycomorũ, ut uideret eum, nam illac erat trãsiturus. Et cum uenisset ad locum, suspiciens Iesus, uidit illum, dixitq̃ ad eum: Zachæe, festinans descende, qa hodie domi tuæ oportet me manere. Et festinans descendit, & excepit illum gaudens. Cumq̃ uiderent omnes, murmurabãt, dicentes, quod ingressus esset apud hominem peccatorẽ diuersatur9. Stans autem Zachæus, dixit ad dñm: Ecce dimidiũ bonorũ meorũ, domine, do pauperibus: & si quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplũ. Ait Iesus ad eũ Hodie salus domui huic cõtigit, eo q̃ &

ξϛ περὶ τῶν πορευθέντος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν. ξζ περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνάς.

σκϛ ἀυτὸς ἡὸς ἀβραάμ ἐστιν. * Ἦλθε γὰρ ὁ ἡὸς
ε τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολω-
σκζ λός. * Ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προσθεὶς
ι εἶπε παραβολὴν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι ἱε-
ρουσαλὴμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα
μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι. εἶ-
σκη πεν οὖν. * Ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη
β εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλεί-
σκθ αν, καὶ ὑποστρέψαι. * Καλέσας δὲ δέκα δού-
ε λους ἑαυτοῦ, ἔδωκεν τοὐτοῖς δέκα μνὰς, καὶ εἶ-
πε πρὸς αὐτοὺς, πραγματεύσασθε ἕως ἔρχο-
μαι. Οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ
ἀπέστειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγον-
τες. Οὐ θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόν-
τα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ
τοὺς δούλους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον,
ἵνα γνῶ, τίς τί διεπραγματεύσατο. Παρεγένε-
το δὲ ὁ πρῶτος, λέγων. Κύριε, ἡ μνά σου προ-
σειργάσατο δέκα μνάς. Καὶ εἶπεν αὐτῷ. Εὖ-
γε ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγέ-
νου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλε-
ων. Καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων. Κύριε, ἡ μνά
σου ἐποίησε πέντε μνάς. Εἶπε δὲ καὶ τούτῳ.
Καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. Καὶ ἕτερος
ἦλθε, λέγων. Κύριε, ἰδοὺ ἡ μνά σου, ἣν εἶχον ἀ-
ποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε,
ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρὸς εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθη-
κας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. Λέγει αὐτῷ. Ἐκ
τῶν στόματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε, ᾔδεις, ὅ-
τι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔ-
θηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ
ἔδωκας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τὴν τράπεζαν, καὶ
ἐγὼ ἐλθὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ
τοῖς παρεστῶσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτῶν τὴν μνὰν,
καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνὰς ἔχοντι. Καὶ εἶπεν
σλ αὐτῷ. Κύριε, ἔχει δέκα μνάς. * Λέγω γὰρ ὑμῖν,
β ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ
σλα ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * Πλὴν
ε τοὺς ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς
με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
κατασφάξατε

ipsa filia sit Abrahæ. Venit em̄ filius ho
minis quærere & seruare quod perierat.
Hæc illis audientibus, adijciens dixit pa
rabolam, eo qd' esset ꝓpe Hierosolymā,
quódq; existimarēt fore, ut cōfestim re-
gnum dei manifestaretur. Dixit ergo:
ξϛ Homo quidā genere clarus profect⁹ est
in regionem longinquā, ut acciperet sibi
regnum, ac reuerteret. Vocatis autē de-
ξζ cem seruis suis, dedit eis decem minas, &
ait ad illos: Negociemini donec ueniā.
Ciues autē eius oderant eum, miserūtq;
legationē post illum, dicentes: Nolum⁹
hunc regnare super nos. Et factū est ut
rediret accepto regno, iussitq; uocari il-
los seruos ad se, quib⁹ dederat pecuniā,
ut sciret, quantū quisq; negociatus esset.
Venit autē prim⁹, dicēs: Domine, mina
tua decē minas acquisiuit. Et ait illi: Eu-
ge bone serue, quia in minimo fuisti fi-
delis, habeto potestatē super decē ciuita-
tes. Et alter uenit, dicēs: Domine, mina
tua cōfecit quinq; minas, & huic ait: Et
tu præfect⁹ esto quinq; ciuitatib⁹. Et ali⁹
uenit, dicēs: Domine, ecce mina tua, quā
habui repositā in sudario, timui em̄ te,
quod homo austerus sis, tollis quod nō
posuisti, & metis qd' nō seminasti. Dicit
ei: De ore tuo te iudicabo serue male, sci
ebas, ꝙ ego homo austerus sim, tollens
quod nō posui, & metēs quod nō semi-
naui: Et quare non dedisti pecuniā meā
ad mensam, & ego ueniens, cum usuris
utiq; exegissem illam? & astantibus di-
xit: Auferte ab illo minā, & date illi qui
decem minas habet. Et dixerunt ei: Do-
mine, habet decē minas. Dico enim uo-
bis, quod omni habenti dabitur, ab eo
autē qui nō habet, etiā qd' habet, aufere
tur. Quin inimicos meos illos, qui nolue
runt me regnare sup se, adducite huc, &
interficite

σλβ καταφάξατε ἔμπροσθέν μου. * καὶ εἰπὼν
ς ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς
Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς Βηθ-
φαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ κα-
λούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν
μαθητῶν αὐτοῦ, εἰπών· ὑπάγετε εἰς τὴν κατέ-
ξη ναντι κώμην· ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε
πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀν-
θρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε.
καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε, οὕ-
τως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν
σλγ ἔχει. * Ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι, εὗ-
β ρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. Λυόντων δὲ αὐτῶν
τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς
αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον,
ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον
αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. καὶ ἐπιῤῥίψαντες
ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐπὶ τὸν πῶλον, ἐπε-
βίβασαν τὸν Ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐτοῦ
ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ.
σλδ * Ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει
α τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆ-
θος τῶν μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν
φωνῇ μεγάλῃ περὶ πασῶν, ὧν ἑώρων δυνά-
μεων, λέγοντες. Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
βασιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐ-
σλε ρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. * καί τινες
ε τῶν φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς
αὐτόν. Διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μα-
θηταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
Λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν, οἱ
σλς λίθοι κεκράξονται. * καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν
ι τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέγων, ὅτι
εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καί γε ἐν τῇ ἡμέρᾳ σου τα-
ύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου, νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ
ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι ἐπὶ σε,
καὶ περιβαλοῦσιν οἱ ἐχθροί σου χάρακά
σοι, καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε
πάντοθεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα
σου ἐν σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λί-
σλζ β θον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν

ἐπισκοπῆς

interficite ante me. Et his dictis, ibat pergens ascendere Hierosolymam. Et factū est cum appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam iuxta montem, qui uocatur oliuarum, misit duos discipulos suos, dicens: Ite in castellum, quod è regione est. In quod introëuntes, inuenietis pullū asinæ alligatū, in quo nemo unq̄ hominum sedit: soluite illum, & adducite. Et si quis uos interrogauerit, quare soluitis, sic dicetis ei: Quia dominus eo opus habet. Abierunt autem qui missi erant, & inuenerūt sicut dixerat illis. Soluentibus autem illis pullum, dixerūt domini eius ad illos: Quare soluitis pullū? At illi dixerunt: Quia dominus eo habet opus. Et duxerunt illum ad Iesum. Et iniectis uestimentis suis super pullū, imposuerunt Iesum. Eunte autem illo, substernebant uestimenta sua in uia. Et cum appropinquaret iam ad descēsum montis oliuarum, cœperunt omnis multitudo discipulorum gaudentes laudare deum uoce magna super omnibus, quas uiderant, uirtutibus, dicentes: Benedictus qui uenit rex in nomine domini, pax in cœlo, & gloria in altissimis. Et quidam pharisæorum è turba dixerunt ad illū: Magister, increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uobis, q̄d si hi tacuerint, mox lapides clamabunt. Et ut appropinquauit, uidēs ciuitatem, fleuit super illa, dicens: Si cognouisses & tu, & quidem in isto die tuo, quæ ad pacē tuā pertinent, curares. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia uenient dies in te, & circundabunt te inimici tui uallo, & cingent te, & coangustabunt te undiq̄, & solo æquabunt te, & filios tuos qui in te sunt. Et non relinquent in te lapidē super lapidē, eo q̄ nō cognoueris tempus

ξθ̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. ο̄ περὶ τῶν ἀμπελῶνος.

σλη ἐπισκοπῆς σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱε-
α ρὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐ-
» τῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. Γέγρα-
πται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν, ὑ-
μεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
σλθ * καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱε-
α ρῷ. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζή-
τουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ
λαοῦ, καὶ οὐχ' εὕρισκον, τὸ, τί ποιήσω-
σιν. Ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ
ἀκούων.
σμ * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκεί-
β νων διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ
ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρ-
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέ- ξθ
ροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡ-
μῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Ἢ, τίς
ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀπο-
κριθεὶς δὲ, εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἐρωτήσω ὑμᾶς
κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. Τὸ βάπτι-
σμα ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων;
Οἱ δὲ συνελογίζαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες,
ὅτι ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν
οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν, ἐξ
ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς.
πεπεισμένος γάρ ἐστιν ἰωάννην προφήτην
εἶναι. Καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν.
Καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. Οὐδὲ ἐγὼ λέγω
σμα ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. * Ἤρξα-
β το δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν
ταύτην. Ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶ- ο̄
να, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπε-
δήμησε χρόνους ἱκανοὺς, καὶ ἐν καιρῷ ἀπέ-
στειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ
τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ.
Οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστει-
λαν κενόν. καὶ προσέθετο ἔτι πέμψαι ἕτε-
ρον δοῦλον. Οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ
ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προ-
σέθετο πέμψαι τρίτον. Οἱ δὲ καὶ τοῦ-
τον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. Εἶπε δὲ
ὁ κύριος

uisitationis tuæ. Et ingressus in templũ, cœpit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptũ est, Domus mea domus precationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et docebat quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & scribæ quærebant illum perdere, & primores plebis, nec inueniebant, quid facerent. totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum.

Et factum est in uno dierum illorũ, docente illo populum in templo, & euãgelizante, conuenerunt principes sacerdotum, & scribæ cum senioribus, & aiũt illi, dicentes: Dic nobis, qua autoritate ista facis? Aut, quis est qui dedit tibi istã autoritatem? Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unum quiddam, & respondete mihi: Baptismus Iohannis è cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se, dicẽtes: Si dixerimus, è cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis illi? Sin dixerimus, ex hominibus, plebs uniuersa lapidabit nos. Persuasum enim habet Iohãnem prophetam esse. Et responderunt se nescire unde esset. Et Iesus ait illis: Neque ego dico uobis, qua autoritate hæc faciam. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidam plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre egit multo tempore. Cumq; esset opportunum, misit ad colonos seruum, ut de fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emiserunt eum inanem. Et rursus, adhuc alterum seruum misit. Illi uero hunc quoque cæsum, & contumelijs affectum, emiserunt inanem. Rursus misit & tertium. At illi hunc quoque uulneribus inflictis, eiecerũt. Dixit autẽ

XX

dñs

ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω τὸν ἡγόμου τὸν ἀγαπητόν. ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσοντες. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δὲ, εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
σμβ * καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
α ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν δὲ, ὅτι πρὸς
σμγ αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε. * καὶ παρα
β τηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγῳ, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, οα
ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τοίνυν τὰ καίσαρος, καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν. προσελθόντες τέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα

dominus uineæ: Quid faciam? Mittam filium meũ dilectum. Forsitan cum hũc uiderint, reuerebũtur. Quẽ cũ uidissent coloni, cogitauerũt intra se, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et eiectum illũ extra uineam, occiderũt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit uineam alijs. Quod cum audissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc qđ scriptũ est: Lapidem quẽ reprobauerũt ædificantes, is factus est caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidẽ, conquassabitur: sup quem autem ceciderit, cõminuet illum. Et quærebant principes sacerdotũ & scribæ inijcere in illum manus eadẽ hora, & timuerũt populũ. Cognouerunt em̃, ꝙ in ipsos dixisset similitudinem hanc. Et obseruantes emiserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperent eum ex sermone, traderéntq; illũ principatui & potestati præsidis. Et interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus ꝙ recte dicis ac doces, nec respicis personã, sed uiam dei cũ ueritate doces: Licet nobis tributũ dare cæsari, an nõ? Intellecta autem illorum uersutia, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: cuius habet imaginẽ & inscriptionẽ? Respondentes dixerunt: Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt cæsaris, cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et nõ potuerunt uerbũ eius reprehẽdere corã populo, & mirati sup responso eius, tacuerunt. Accesserunt aũt quidam Sadducæorum, qui negãt esse resurrectionem, & interrogauerũt eum, dicẽtes: Magister, Moses scripsit nobis, si cuius frater mortuus fuerit, habẽs uxorem, isque sine liberis mortuus fuerit, ut

λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος ἔλαβεν αὐτήν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐ κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή, τῇ οὖν ἀναστάσει τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκονται, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται, οὔτε γὰρ ἀποθανεῖν ἔτι δύνανται. ἰσάγγελοι γάρ εἰσι, καὶ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται οἱ νεκροὶ, καὶ Μωσῆς ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδάσκαλε, καλῶς εἶπας. * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. * Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. πῶς λέγουσι, τὸν Χριστὸν υἱὸν Δαβὶδ εἶναι, καὶ αὐτὸς Δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Δαβὶδ οὖν κύριον αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι; * Ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

Ἀναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶδε δέ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ

accipiat frater eius uxorẽ, & ſuſcitet ſemẽ fratri ſuo. Septẽ ergo fratres erãt, & primus accepit uxorem, ac mortuus eſt ſine liberis. Et accepit ſecundus illam, & ipſe mortuus eſt ſine liberis. Et tertiꝰ accepit illam, ſimiliter & cæteri ſeptẽ, nec reliquerunt liberos, & mortui ſunt. Nouiſſime omniũ mortua eſt & mulier: In reſurrectione ergo cuiꝰ eorũ erit uxor? Siquidẽ ſeptem habuerũt eã uxorẽ. Et reſpõdẽs ait illis Ieſus: Filij huius ſeculi ducũt uxores & nuptũ dant, illi uero qui digni habebuntur ſeculo illo, & reſurrectione ex mortuis, neq; ducũt uxores, neq; nuptũ dãt, neq; eẽ ultra mori poſſunt. Aequales enim angelis ſunt, & filij ſunt dei, cũ ſint filij reſurrectionis. Quod uero reſurgant mortui, & Moſes oſtẽdit iuxta rubum, cũ dicit dñm deum Abrahã & deum Iſaac & deum Iacob. Deus aũt non eſt mortuorũ, ſed uiuorũ: omnes eẽ illi uiuunt. Reſpondentes aũt quidã ſcribarum, dixerunt: Magiſter, bene dixiſti. Et amplius nõ audebant eum quicq; interrogare. Dixit aũt ad illos: Quomodo dicunt Chriſtũ filiũ eſſe Dauid, & ipſe Dauid dicit in libro pſalmorum: Dixit dñs dño meo, ſede à dextris meis, donec poſuero inimicos tuos ſcabellũ pedum tuorum? Dauid ergo dñm illum uocat, & quomodo filius eius eſt? Audiente uero cuncto populo dixit diſcipulis ſuis: Cauete à ſcribis, qui uolũt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foris, ac primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus in conuiuijs. Qui deuorãt domos uiduarum, ſimulãtes longas p̃ces, hi accipient damnationem maiorem.

Reſpiciẽs aũt uidit eos q mittebãt munera ſua in gazophylaciũ diuites. Vidit aũt & quãdã uiduã pauperculã mittẽtẽ illuc

ἐκεῖ δύο λεπτά. Ὃ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν,
ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων
ἔβαλεν. ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύον-
τος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ
ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶ-
σμη χεν ἔβαλε. * καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱε-
β ροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσ-
μηται. εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσοντες ἡμέ-
ραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ
σμθ ὃς οὐ καταλυθήσεται. * ἐπηρώτησαν δὲ αὐ-
β τὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα
ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλει ταῦτα
γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆτε.
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,
λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι. καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε.
μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκού-
σητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοη-
θῆτε. δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ'
οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ΟΕ
ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασι-
λεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι κα
τὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται,
φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγά-
σμ λα ἔσται. * πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦ-
α σιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξου-
σι παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς,
ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνε-
κεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν
σμα εἰς μαρτύριον. * θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας
β ὑμῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι, ἐγὼ
γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυ-
νήσονται ἀντιπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες
οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδοθήσεσθε δὲ καὶ
ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ
φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. καὶ ἔ-
σεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνο-
μά μου. Ὃ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ
ἀπόλληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσα-
σμβ σθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. * ὅταν δὲ ἴδητε κυκλου-
ι μένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν ἱερουσαλὴμ, τό-
τε γνῶτε. ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.

τότε

illucæra minuta duo. Et dixit: Vere dico uobis, quod uidua hæc pauper plusquam oēs misit. Nā omēs hi ex eo quod ipsis exuberat, miserunt in munera dei: hæc autē ex penuria sua uniuersam substantiam quā habebat, misit. Et quibusdā dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus ac donis ornatū esset, dixit: Ex his quæ uidetis, uenient dies in quibus non relinquetur lapis sup lapidem qui nō diruatur. Interrogauerunt autē illū, dicentes: Præceptor, quādo hæc erunt, & quod signū qn̄ ista futura sint? At ille dixit: Videte ne seducamini. Multi enim ueniēt sub nomine meo, dicentes, se esse Christū, & tēpus instat. ne igit' sequamini illos. Cæterū cū audieritis bella & seditiones, nolite terreri. oportet em̄ prius hæc fieri, sed nō statim finis. Tunc dicebat illis: Insurget gens cōtra gentē, & regnum aduersus regnū, & terræmotus magni erunt in singulis locis, & fames, ac pestilētiæ, terriculamētáq;, & signa de cœlo magna erūt. Sed ante hæc omnia inijcient uobis manus suas, & psequent', tradentes in cōciliabula & carceres, trahētes ad reges ac præsides propter nomē meum. Cōtinget autē uobis in testimoniū. Habete igit' fixum in cordibus uestris, non esse præmeditādā defensionē, nam ipse dabo uobis os & sapientiā, cui non poterunt cōtradicere, neq; resistere omnes qui aduersabunt' uobis. Trademini aūt etiā à parētibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficiēt quosdam ex uobis. Et eritis inuisi omnibus propter nomē meū. Et pilus de capite uestro nō perit. Per patientiā uestrā possidete animas uestras. Cum autē uideritis circundari ab exercitibus Hierosolymam, tūc scitote, quod immineat desolatio eius.

σμγ β * Τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πλη σμδ ρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. * Οὐαὶ δὲ β ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις σμε ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * Ἔσται γὰρ ἀνάγκη β μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. * καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ σμς ι αἰχμαλωσθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη. καὶ Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. * καὶ ἔσται σημεῖα σμζ ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς β γῆς συνοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἠχούσης θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φό βου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰ κουμένῃ. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. * καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώ σμη που ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως β καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κε φαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρω σις ὑμῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅταν προβά λωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον σμθ ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * προσέ ι χετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέ ρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάν τας τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδά σκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ ὄρος

Tunc qui in Iudæa ſunt, fugiãt ad mon tes: & qui in medio eius, diſcedant: & q in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hi ſunt, ut impleant omnia quæ ſcripta ſunt. Væ autem prægnanti bus & mamma nutrientibus in illis die bus. Erit enim afflictio magna ſuper ter ram, & ira in populo hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gẽ tes. Et Hieruſalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium. Et erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis, & in terris anxietas gentium per deſpera tionem, reſonãte mari & fluctu, extabe ſcentibus hominibus præ timore, & ex pectatione eorum quæ ſuperuenient or bi terrarum. Nam uirtutes cœlorũ mo uebuntur, & tunc uidebunt filium ho minis uenientem in nube cum poteſta te & gloria magna. His autem fieri inci pientibus, ſuſpicite & attollite capita ue ſtra, quoniam appropinquat redẽptio ueſtra. Et dixit illis ſimilitudinẽ: Vide te ficum & oẽs arbores, cum protrudũt iam gemmas, cernentes ex uobiſipſis ſci tis, quod iam inſtet æſtas. Ita & uos cũ uideritis hæc fieri, ſcitote quod inſtet re gnum dei. Amen dico uobis, nõ præter ibit ætas hæc, antequam omnia facta fu erint. Cœlum & terra tranſibunt, uerba autem mea non tranſibunt. Cauete au tem uobis, ne quando grauentur corda ueſtra crapula & ebrietate, & curis hui⁹ uitæ, ſubitusq; uobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedent ſuper faciem totius terræ. Vigilate itaq; omni tempore, de precantes, ut liceat uobis effugere iſta omnia quæ futura ſunt, & ſtare ante fi lium hominis. Docebat autem interdiu in tẽplo, noctu uero exiens diuerſabat in monte

εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ
λαὸς ὠρθρίζε πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν
αὐτοῦ. * ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγο- os
σξα μένη πάσχα. * καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ
σξα οἱ γραμματεῖς, ἀνελωσιν αὐτὸν, ἐφο-
σξβ βοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς
ϑ εἰς ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον ἰσκαριώτην,
σξγ ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα, * καὶ ἀπελ-
β θὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατη-
γοῖς, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχά-
ρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι.
καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ
παραδοῦναι αὐτὸν ἄτερ ὄχλου. ἦλθε
δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ
πάσχα, καὶ ἀπέστειλε πέτρον καὶ ἰωάννην, εἰ-
πών. πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πά-
σχα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. ποῦ θέ
λεις ἑτοιμάσωμεν; οἱ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰ
σελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει
ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βασά-
ζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ
εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆ
οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ ἔστι τὸ
κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μα-
θητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀ-
νώγεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε.
ἀπελθόντες δὲ, εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς,
καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ
ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀποστόλοι σὺν
αὐτῷ. * καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐπιθυμίᾳ ἐπε-
σξθ θύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν
πρὸ τοῦ με παθεῖν. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι
σξε οὐκέτι οὐ μὴ φάγω ἐξ αὐτοῦ, ἕως ὅτου πλη
β ρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμε-
νος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. λάβετε
τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. λέγω γὰρ
ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος
τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ
σξς ἔλθῃ. * καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔ-
α κλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων. τοῦτό ἐστι
τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο
ποιεῖτε

in monte qui uocatur oliuarū. Et omnis populus diluculo uēnitabat ad eum, ut in templo audiret eum. Instabat autē dies festus azymorū, qui dicit pascha. XXII
Et quærebāt principes sacerdotū & scribæ, quomodo eū interficerent, timebant enim plebem. Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomē erat Iscariotes, qui erat è numero duodecim, abijtq; & locutus est cū principibus sacerdotū ac magistratibus, quemadmodū illum traderet eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pecuniā illi se daturos. Et ille spopōdit, quærebátq; opportunitatē, ut traderet illum illis sine turba. Venit aūt dies azymorū in qua necesse erat immolari pascha. Et misit Petrum ac Iohannē, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut edamus. At illi dixerunt ei: Vbi uis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeūtibus uobis in ciuitatē occurret homo, uas aquæ testaceum portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamiliâs ædium: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, ubi pascha cū discipulis meis edam? Et ipse ostendet uobis cœnaculum magnum stratum, ibi parate. Euntes autem inuenerunt sicut dixerat illis, & parauerunt pascha. Et cum iam esset tempestiuū, accubuit: ac duodecim apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideraui hoc pascha comedere uobiscū ante quam patiar. Dico enim uobis, posthac nō edam ultra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter uos: Dico enim uobis, quod non bibam de fructu uitis, donec regnum dei ueniat. Et accepto pane, cū gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, hoc

facite

σξζ ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.* Ὡς ἀύτως
β καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων.
τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵ-
σξη ματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.* Πλὴν
β ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς
τραπέζης. Καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύ-
εται κατὰ τὸ ὡρισμένον. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώ-
σξθ πῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.* Καὶ αὐτοὶ ἤρ-
α ξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, τὸ τίς ἄρα εἴη ἐξ
σο αὐτῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.* Ἐγένετο δὲ
β καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ
εἶναι μείζων. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς
τῶν ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζου-
τες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ
οὐχ' οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω
ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διά-
σοα κονῶν.* Τίς γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ
ι ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; Ἐγὼ δέ
εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δέ
ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει-
ρασμοῖς μου. Κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
θὼς διέθετό μοι πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν
σοβ τῇ βασιλείᾳ μου.* Καὶ καθίσησθε ἐπὶ θρόνων
ε κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ.* Εἶ-
σογ πε δὲ ὁ κύριος. Σίμων σίμων, ἰδοὺ ὁ Σατανᾶς
ι ἐξητήσατο ὑμᾶς, τοῦ σαυιάσαι ὡς τὸν σῖτον.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί-
σοδ στις σου.* Καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς
θ ἀδελφούς σου.* Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, με-
σοε τὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θά-
α νατον πορεύεσθαι. Ὁ δὲ εἶπε, Λέγω σοι πέτρε,
οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρὶν ἢ τρὶς
σοϛ ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.* Καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
ι ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πή-
ρας καὶ ὑποδημάτων, μὴ τινὸς ὑστρήσατε; οἱ
δὲ εἶπον, οὐθενός. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς. ἀλλὰ
νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ
πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμά-
σοζ τιον αὐτοῦ, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.* Λέγω
η γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον,

δεῖ

facite in mei recordationem. Similiter & poculum postquam cœnauit, dicēs: Hoc poculum, nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro uobis effunditur. Veruntamen ecce manus prodentis me mecum est in mēsa. Et filius quidem hominis secūdum quod definitum est, uadit. uerūtamen uæ homini illi per quem proditur. Et ipsi cœperunt quærere inter sese, quis nam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & cōtentio inter eos, quis eorū uideret esse maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici uocantur. Vos aūt non sic: sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior: & qui princeps est, sicut qui ministrat. Nā uter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nónne qui accūbit? At ego in medio uestrū sum, ut qui ministrat: uos autem estis qui permāsistis mecum in tentatiōibus meis. Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnū, ut edatis & bibatis sup mēsam meā in regno meo: & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Ait aūt dñs: Simon Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticū. sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. & tu aliqñ cōuersus cōfirma fratres tuos. At ille dixit ei: Dñe, tecū paratus sum & in carcerem, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, non canet hodie gallus, priusquam ter abneges te nosse me. Et dixit eis: Quando misi uos sine sacculo & pera & calciamentis, num qd defuit uobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nūc q habet sacculū tollat, similiter & peram. & q nō habet, uendat tunicā suā, & emat gladiū. Dico em̄ uobis: qm̄ adhuc hoc qđ scriptū est,

oportet

δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τό, καὶ μετὰ ἀνόμων
ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει.
σοκ * Οἱ δὲ εἶπον. κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο.
ι ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἱκανόν ἐστι. * καὶ ἐξελθὼν
σοθ ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαι-
α ῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί.
σϖ * γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς.
β προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν.
σπα * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου
α βολήν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσήυχετο, λέ-
σϖβ γων. * πάτερ, εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον
α τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου,
σπγ ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. * Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγε-
ι λος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενόμε-
νος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσήυχετο. ἐγένε-
το δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος
σπδ καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. * καὶ ἀναστὰς
β ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς
αὐτοῦ, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης.
καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί καθεύδετε; ἀναστάντες προ-
σεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.
σϖε * Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ
α λεγόμενος Ἰούδας, εἷς τῶν δώδεκα προήρ-
χετο αὐτοῖς, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐ-
τόν. * Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. Ἰούδα, φιλήμα-
σπς τι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; * Ἰδόν-
β τες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ.
σϖζ κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ ἐπάτα-
α ξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέ-
ως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. Ἀποκρι-
σπη θεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. ἐᾶτε ἕως τούτου. * καὶ
ι ἁψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν.
σπθ * Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους
α ἐπ' αὐτόν, ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ
καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθα-
τε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν
ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετεί-
ναντε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν
σϛ ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους. * Συλλαβόντες
α δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν
οἶκον τοῦ ἀρχιερέως. * Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει
κ μακρόθεν

oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finē habent. At illi dixerūt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat, ut erat solitus, in montē oliuarū, secuti sunt autē illum & discipuli. Et cum peruenissēt ad locū, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positisq; genibus orabat, dicens: Pater, si uis, transfer poculum hoc à me. Verumtamē nō mea uoluntas, sed tua fiat. Apparuit autē illi angelus de cœlo corroborans eum. Et correptus angore, prolixius orabat. Et erat sudor ei⁹ sicut guttæ sanguinis decurrentes in terrā. Et cū surrexissēt à deprecatiōe, ueniissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem. Adhuc autē eo loquēte, ecce turba, & qui uocabat Iudas, un⁹ è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis? Vidētes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurū erat, dixerunt ei: Domine, percutiemus ne gladio? Et percussit unus ex illis seruū principis sacerdotū, & amputauit auriculam eius dextrā. Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc usq;. Et cū tetigisset auriculā eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotum ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronē existis cum gladijs ac fustibus? cū quotidie uobiscū fuerim in templo, nō extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra & potestas tenebrarū. Cōprehensū aūt eū duxerūt, & induxerūt in domū principis sacerdotū. Petr⁹ uero seq̄bat eminus.

μακρόθεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐλῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ
πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων. γύναι, οὐκ οἶδα αὐ
ϛγβ τόν. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν αὐτὸν,
α ἔφη. καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ πέτρος εἶπεν. ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διασάσης ὡσεὶ ὥρας μιᾶς ἄλλός τις διϊσχυρίζετο, λέγων. ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ γαλιλαῖός ἐστιν. εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρωπε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα ἔτι λαλοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ
ϛγγ κύριος ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ. * καὶ ὑπε-
β μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέτρος,
ϛγδ ἔκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέ-
α χοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἐτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐτόν.
ϛγε * καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσβυ-
β τέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς, καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,
ϛγϛ λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός; εἰπὲ ἡμῖν. * εἶπε
ι δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι ἢ
ϛγζ ἀπολύσητε. * ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
α θρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. * εἶπον δὲ πάντες, σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς
ι τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέγε-
ϛγθ τε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. * τί ἔτι χρείαν
β ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

τ * καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤ-
τα γαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν πιλᾶτον. * ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι

φόρους

EVANGELIVM

eminus. Cum autem accēdissent ignem in medio aulæ, atq; unà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem cum uidisset ancilla quædam sedentē ad lumē, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cū illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, nō noui illum. Et post pusillum aliꝰ uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et conuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus sermonis dñi, quo mō dixerat ipsi: priusq; gallus cecinerit, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri qui tenebāt Iesum, illudebant ei, cædētes, & cū circumtexissent eum, percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicētes: Vaticinare: Quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebāt in eum. Atq; ut illuxit, cōuenerūt seniores plebis & principes sacerdotum & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Nū tu es ille Christus? dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, non credetis, quod si etiam interrogauero, non respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tēpore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimoniū? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius. Et surgens uniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc deprehendimꝰ euertentē gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari, dicentē

XXIII

φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη. σὺ λέγεις. * ὁ δὲ πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. * οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας, ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ὡς ἔγνω, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. * εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. * ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ τε πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. * πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. * ἀλλ' οὐδὲ ἡρώδης, ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. * παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. * ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν βαραββᾶν. ὅς τις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον βεβλημένος

dicentem se Christum regẽ esse. Pilatus autẽ interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorũ? At ille respondens illi, ait: Tu dicis. Ait autẽ Pilatus ad principes sacerdotũ & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicentes: Commouet populum, docẽs per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa usq; ad hunc locũ. Pilatus autem audita mẽtione Galilææ, interrogauit, num homo, Galilæus esset. Et ut cognouit, quod ad Herodis ditionẽ pertineret, remisit eũ ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tẽpus. Herodes aũt uiso Iesu, gauisus est ualde. Tenebat enim multo iam tẽpore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signum aliquod uisurũ ab eo fieri. Interrogabat autẽ eũ multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autẽ principes sacerdotũ & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autẽ illum Herodes cum exercitibus suis, cumq; illusisset indutum ueste splendida remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea simultas inter eos intercesserat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotũ, & magistratib9, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego corã uobis interrogans, nullũ crimen inuenio in homine isto ex his de quib9 accusatis eum: sed ne Herodes quidem, nam remisi uos ad illum, & ecce nihil dignũ morte actũ est ei. Emẽdatũ ergo illum dimittã. Necesse autẽ habebat dimittere eis in festo unum. Exclamauit autem simul uniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barraban: qui erat propter seditionẽ quandã factam in ciuitate & homicidiũ

τια βεβλημένον εἰς φυλακήν. * πάλιν οὖν ὁ Πιλᾶτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰησοῦν. οἱ δὲ ἐφώνουν, λέγοντες. Σταύρωσον, σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς. Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. * οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. * ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν. Ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλακήν, ὃν ἠτοῦντο, τὸν δὲ Ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν. * καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τινος Κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ Ἰησοῦ. * Ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυναικῶν, αἳ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε. Θυγατέρες Ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, Μακάριαι αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἳ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἳ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς, ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται. * Ἦγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆναι. * καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλούμενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν. * καὶ τοὺς κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστερῶν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔλεγε. Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς, οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. * Διαμεριζόμενοι δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἔβαλλον κλῆρον. καὶ εἱστήκει ὁ λαὸς θεωρῶν. * Ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. Ἄλλους ἔσωσε, σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς τοῦ θεοῦ ἐκλεκτός. * Ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐτῷ, καὶ λέγοντες. Εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων, σῶσον σεαυτόν. * Ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ

cõiectus in carcerẽ. Iterũ autẽ Pilatus locutus eſt ad eos, uolens dimittere Ieſum. At illi clamabãt, dicẽtes: Crucifige, crucifige eũ. Ille autẽ tertio dixit ad illos: Quid enim mali fecit hic? Nullum crimẽ capitale comperio in eo. caſtigatum ergo dimittã illũ. At illi inſtabant uocibus magnis, poſtulantes ut crucifigeret, & inualeſcebant uoces eorũ, ac ſummorũ ſacerdotũ. Et Pilatus adiudicauit ut fieret qd illi poſtulabant. Dimiſit aũt illis eũ, qui propter ſeditionẽ & homicidiũ coniectus fuerat in carcerẽ, quẽ popoſcerant, Ieſum uero tradidit arbitrio eorũ. Et cũ abducerent eũ, apprehẽderũt Simonẽ quendã Syrenẽſem uenientẽ è rure, & impoſuerũt illi crucem ut portaret poſt Ieſum. Sequebatur autẽ illũ multa turba populi ac mulierũ, quæ plangebant & lamentabant eũ. Cõuerſus autẽ ad illas Ieſus, dixit: Filiæ Hieruſalẽ, nolite flere ſup me, ſed ſup uobiſipſis flete, & ſuper filijs ueſtris. Quã ecce uenient dies in qbus dicẽt: Beatæ ſteriles & uentres q non genuerũt, & ubera quæ nõ lactauerũt. Tũc incipient dicere montibus: Cadite ſup nos: & collibus, operite nos. Quia ſi in humido ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Ducebant aũt & alij duo facinoroſi cũ eo, ut interficerent. Et poſtq uenerũt in locũ, qui uocat Caluaria, ibi crucifixerunt eum, & facinoroſos: unũ à dextris, alterũ à ſiniſtris. Ieſus autẽ dicebat: Pater, remitte illis, neſciunt enim quid faciãt. Diuidentes uero ueſtimenta eius, miſerũt ſortẽ. Et ſtabat populus ſpectans, & deridebãt eum principes cũ eis, dicentes: Alios ſeruauit, ſeruet ſeipſum, ſi hic eſt ille Chriſtus, ille dei electus. Illudebant aũt ei et milites accedentes, et acetũ offerentes ei, dicẽteſq: Si tu es ille rex Iudæorũ, ſaluũ te fac. Erat aũt et inſcriptio

ſcripta

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς
καὶ ῥωμαϊκοῖς καὶ ἑβραϊκοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ βασι
τκε λεὺς τῶν ἰουδαίων. * Εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων α
κακούργων ἐβλασφήμει αὐτόν, λέγων. Εἰ σὺ
τκϛ εἶ ὁ χριστός, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. * Ἀπο
ι κριθεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. Οὐδὲ
φοβῇ σὺ τὸν θεόν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι
εἶ; καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξα
μεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον
ἔπραξε. καὶ ἔλεγε τῷ Ἰησοῦ, μνήσθητί μου κύ
τκζ ριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. καὶ εἶ
β πεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον
τκη μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. * Ἦν δὲ ὡσεὶ
β ὥρα ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν
τκθ ἕως ὥρας ἐνάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος,
β * καὶ ἐσχίσθη καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον.
τκθ α * καὶ φωνήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε.
πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθεμαι τὸ πνεῦμά
μου. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν. * Ἰδὼν
τλ β δὲ ὁ ἑκατόνταρχος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν
τλα θεόν, λέγων. Ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος
ι ἦν. * καὶ πάντες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι
ἐπὶ τὴν θεωρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γε
νόμενα, τύπτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεφον.
Εἱστήκεισαν δὲ πάντες οἱ γνωστοὶ αὐτοῦ μακρό
θεν, καὶ γυναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ
τλβ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. * καὶ ἰδοὺ
α ἀνὴρ ὀνόματι ἰωσήφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων πβ
ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκα
τατεθειμένος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν. ἀπὸ
Ἀριμαθαίας πόλεως τῶν Ἰουδαίων, ὃς καὶ προ-
σεδέχετο καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
τλγ οὗτος προσελθὼν τῷ πιλάτῳ, ἠτήσατο τὸ σῶ
α μα τοῦ Ἰησοῦ, * καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν
τλδ αὐτὸ σινδόνι, καὶ ἔθηκεν αὐτὸν ἐν μνήματι λαξευ-
τῷ. οὗ οὐκ ἦν οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. * καὶ
ι ἡμέρα ἦν παρασκευή, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε.
κατακολουθήσασαι δὲ γυναῖκες αἵτινες
ἦσαν συνεληλυθυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθε
τλε άσαντο τὸ μνημεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐ
τοῦ. * ὑποστρέψασαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ
μύρα

scripta sup eum literis Græcis & Latinis
& Hebraicis: Hic est rex Iudæorũ. Vnꝰ
autem qui erant suspensi facinorosorũ,
conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es
Christus, serua teipsum & nos. Respon
dens autem alter, increpabat eũ, dicens:
Ne times quidem tu deum, qꝺ in eadem
damnatiõe es? Et nos quidem iuste, nã
digna factis recipimꝰ, hic uero nihil ma
li gessit. Et dicebat ad Iesũ: Dñe, memen
to mei, cum ueneris in regnum tuum. Et
dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie me
cum eris in paradiso. Erat autẽ ferè hora
sexta, & tenebræ factæ sunt super totam
terram usqꝺ ad horam nonam. Et obscu
ratus est sol, & uelum templi scissum est
medium. Et cum damasset uoce magna
Iesus, ait: Pater, in manus tuas cõmẽda-
bo spiritũ meũ. Et hæc cum dixisset, ex-
pirauit. Cũ uidisset autẽ centurio, quod
accidit, glorificauit deum, dicẽs: Vere hic
homo iustus erat. Et omnes turbæ eorũ
qui simul accesserãt ad spectaculũ istud,
& uiderãt quæ contingebant, percutien
tes pectora sua, reuertebantur. Stabant
autẽ omnes noti eius procul, & mulieres
quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc ui
dentes. Et ecce uir nomine Ioseph, decu-
rio, qꝺ erat uir bonus ac iustus, hic nõ cõ-
senserat consilio ac facto eorũ, oriundus
ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui
expectabat & ipse regnũ dei: hic accessit
ad Pilatũ & postulauit corpꝰ Iesu, & de
positũ inuoluit sindone, & posuit illud
in monumẽto, qꝺ erat in lapide excisũ,
in quo nondũ quisqꝺ positus fuerat. Et
dies erat parasceue, & sabbatũ illucesce-
bat. Subsecutæ autẽ mulieres quæ cũ eo
uenerãt de Galilæa, uiderunt monumẽ-
tũ, & quẽadmodũ positũ erat corpꝰ eiꝰ.
Reuersæ uero, parauerunt aromata &

μύρα, καὶ τὸ μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐν
τλϛ τολήν. * Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βα-
α θέως, ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοί-
μασαν ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. Εὗρον
δὲ τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνη-
μείου, καὶ εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυ-
ρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐ-
τὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν
τλζ αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. * Ἐκφόβων
β δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσω-
πον εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. Τί ζητεῖ-
τε, τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε,
ἀλλ' ἠγέρθη. Μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι
ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέγων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων
ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέ-
ρᾳ ἀναστῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων
τλη αὐτοῦ. * Καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀ-
β πήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι
τλθ τοῖς λοιποῖς. * Ἦν δὲ ἡ μαγδαλὴνὴ μαρία, καὶ
ι ἰωάννα καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν
αὐταῖς, αἳ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦ-
τα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος
τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. Ὁ δὲ πέ-
τρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρα-
κύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ
ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός.
τμ * Καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι πγ
ι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχουσαν σα-
δίους ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα ἐμ-
μαούς, καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ
πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. Καὶ ἐγένε-
το ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς
ὁ Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀ-
φθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι
αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Τίνες οἱ λόγοι οὗ-
τοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦν-
τες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; Ἀποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ
ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σὺ μόνος
παροικεῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενό-
μενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; Καὶ

unguenta, ac sabbato quidem quieue-
runt secundũ præceptũ. Vno aũt sab XXIIII
batorũ profundo diluculo, uenerunt ad
monumentũ, portãtes quæ parauerant
aromata, & nõnullæ cũ illis. Repererunt
autẽ lapidem reuolutũ à monumẽto, &
ingressæ nõ inuenerũt corpus dñi Iesu.
Et factũ est dũ mente cõsternatæ essent
de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas
in uestib⁹ fulgurãtibus. Cũ expauissent
aũt, & declinarent uultũ in terrã, dixerũt
ad illas: Quid quæritis, uiuentẽ cũ mor-
tuis? Nõ est hic, sed surrexit. Recordami
ni ut dixerit uobis, cũ adhuc in Galilæa
esset, dicens, ꝙ oportuerit filiũ hominis
tradi in man⁹ hominũ peccatorũ, & cru
cifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ
sunt uerborum eius, & regressæ à monu
mẽto, nunciauerũt hæc omnia illis unde
cim, & cæteris omnibus. Erat aũt Maria
Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi
& cæteræ quæ cũ eis erant, quæ dicebãt
ad apostolos hæc. Et uisa sũt apud illos
ceu deliramentũ uerba illarũ, neq; credi
derũt illis. Petrus aũt surgẽs cucurrit ad
monumentũ, & ꝓspiciẽs uidit linteami-
na sola posita, & abijt, apud semetipsũ
mirans qđ acciderat. Et ecce duo ex illis
ibãt eodẽ die in castellum, quod aberat
spatio stadiorũ sexaginta ab Hierosoly
mis, nomine Emaus, & ipsi cõfabulabã-
tur inter se de his om̃ib⁹ quæ acciderãt.
Et factũ est dũ cõfabularentur, ac dispu
tarent, & ipse Iesus appropinquãs ibat
unà cũ illis. Cæterũ oculi illorũ teneban
tur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos:
Qui sunt hi sermones q̃s confertis inter
uos ambulãtes, & estis tristes? Ac respõ
dens unus, cui nomen Cleopas, dixit ei:
Tu sol⁹ peregrin⁹ es Hierosolymis, neq;
cognouisti quæ facta sũt illic his dieb⁹?

Quibus

ἐιπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ ἐιπον αὐτῷ, τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, & οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν ἰσραήλ. Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑροῦσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθον τινὲς τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, & αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρώτερον πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες. μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, & κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε καὶ κλάσας, ἐπεδίδου αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ ἔιπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη

Quibus ille dixit: Quæ. Et dixerũt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens opere & sermone coram deo & toto populo: & quomodo eum tradiderũt summi sacerdotes, & principes nostri in condemnationẽ mortis, & crucifixerunt eum. Nos autem sperabamus, eum esse illũ qui redẽpturus esset Israël. Atqui super hæc omnia tertius dies est hodie, q̃ hæc facta sũt. Sed & mulieres quædã ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo puenerunt ad monumentum, & nõ inuento corpore eius, uenerunt, dicentes, se etiã uisionẽ angelorũ uidisse, qui dicerent eum uiuere. Et abierunt quidã eorũ qui erãt nobiscum ad monumentum, & ita repererũt, sicut mulieres dixerãt, ipm uero nõ uiderunt. Et ipse dixit ad eos: O stulti & tardi corde ad credendũ in omĩbus, quæ locuti sunt prophetæ: Nonne hæc oportuit pati Christũ, & intrare in gloriã suã? Et exorsus à Mose & omnibus prophetis, interpretabat illis in omĩbus scripturis quæ de ipso erãt. Et appropinquauerunt castello quò ibant, & ipse præ se ferebat se longius ire. Et coẽgerũt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniã uergit ad uesperã, & inclinatus est dies. Et intrauit ut maneret cum illis. Et factũ est dum accumberet cum eis, accepit panẽ & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & agnouerunt eum, & ipse euanuit à cõspectu eorum. Et dixerunt inter se: Nonne cor nostrum ardebat in nobis, dũ loqueret nobis in uia, & apiret nobis scripturas? Et surgẽtes eadẽ hora, regressi sunt Hierosolymã, & inuenerũt cõgregatos undecim, & eos qui cum illis erãt, dicẽtes: Surrexit dñs uere, & apparuit Simoni. Et illi narrabãt quæ gesta erant in uia, & quomõ

τμα θ ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. *Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς ὁ ἰησοῦς ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. Εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς τμβ χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. *Ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν θ ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. *Εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς τμγ ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστὲ μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. Ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διὰπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

fuisset agnitus ipsis ex fractione panis. Dum autem hæc loquuntur, stetit Iesus ipse in medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expauefacti uero & conterriti, existimabant se spiritum uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in cordibus uestris? Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum. Contrectate me & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac pedes. Adhuc autē illis nō credentibus præ gaudio & mirātibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partē piscis assi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in conspectu illorū comedit. Et dixit ad eos. Hæc sunt uerba, quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum: quod necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosi, et prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerēt scripturas, & dixit eis: Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari nomine eius pœnitentiam, ac remissionem peccatorum in omnes gentes, initio facto ab Hierosolymis. Vos autem estis testes horum. Et ecce ego mitto promissum patris mei super uos. Vos autē sedete in ciuitate Hierusalē, quoadusq; induamini uirtute ex alto. Eduxit autē eos foras usq; in Bethaniam, & sublatis in altum manibus suis, benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebatur in cœlū. Et ipsi adorato eo regressi sunt Hierosolymā cū gaudio magno, & erant semper in templo, laudantes & benedicētes deum. Amen.

EVANGELII SECVNDVM LVCAM, FINIS.

Ιωάννης ὃν Ιησοῦς πάνυ ἠγάπησεν, ὑὸς ζεβεδαίου, ἀδελφὸς Ἰακώβου τοῦ ὑπὲρ ἡρώδου μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔσχατος πάντων ἔγραψεν ἐυαγγέλιον, παρακληθεὶς πρὸς τῶν ἀσίας ὠλισκόπων, καὶ κατὰ κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τηνικαῦτα τοῦ τῶν ἐμβιωνιτῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν χριστὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγενῆσθαι. ὅθεν ἠναγκάσθη τὴν θείαν γνώσιν αὐτοῦ εἰπεῖν. καὶ ἄλλην δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φέρουσιν. ἀναγνοὺς γὰρ ματθαίου, μάρκου καὶ λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἱστοριῶν. καὶ ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ ἐνίαυτοῦ μόνον, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου τὴν ἱστορίαν συντάξαι. ἐάσας τοίνυν δὴ ἐνίαυτον οὖν τὰ πεπραγμένα πρὸς τῶν τριῶν ἐζετέθη, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, πρὶν ἢ τὸν ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν εἱρκτὴν, τὰς πράξεις ἐζέθετο. καθὰ σαφηνισθῆναι δυνήσεται τοῖς ὠλιμελῶς τοῖς τέταρσιν ἐυαγγελίοις ἐντυγχάνουσιν. ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν εἰργεῖ. ἔγραψε δὲ μίαν ὠλιστολὴν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπαρχῆς, ἥ τις πρὸς πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται. Αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχή ἐστι πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγοντες. οὗ ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰωάννου εἶναι τοῦ ἐυαγγελιστοῦ, πρὶ οὗ ἡνίκα κατὰ τάξιν εἰς παπίαν τὸν τούτου ἀκροατὴν ἔλθωμεν ἐζηγησόμεθα. τοι γαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος δομετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον πρῖορισθεὶς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν ἰουστῖνος μάρτυς καὶ ἡρηναῖος, σφαγεύτος δὲ δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, πρὸς συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ἐπὶ πρτίνακος εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς ἀσίας ἐθεμελίωσε καὶ ᾠκοδόμηκεν ἐκκλησίας, καὶ λίαν γηράσας ἑξηκοσῷ ὀγδόῳ ἐνιαυτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου τελευτήσας πλησίον τῶν προειρημένης πόλεως ἠξιώθη τῆς κοιμήσεως.

Υ'ΠΟ'ΘΕΣΙΣ ἘΙΣ ΤΟ' ΚΑΤΑ' Ι'ΩΑ'ΝΝΗΝ ἘΥΑΓΓΕ'ΛΙΟΝ ἘΚ ΤΟΥ̃ ΘΕΟΦΥΛΑ'ΚΤΟΥ.

Ητοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πιστεύομεν, ἐν ἀσθενείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ κειμένης. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ πρὶ τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀδελφὸν χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. οὗτος γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ἦν, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην τῷ πατρὶ μεταχειριζόμενος. οὐ μόνον ἀμαθὴς ἦν καὶ ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἀγράμματος, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατος λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ πρὶ αὐτοῦ, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶ σαυτῷ εὐτελεστάτη καὶ ἄσημος, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλ' ἁλιευτικῆς τέχνης. βηθσαϊδὰ γὰρ τοῦτον ἐζήνεγκεν. Ἀλλ' ὅμως ὁ τοιοῦτος ὁ ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων πρίβλεπτον, ἴδε ποίου τετύχηκε πνεύματος. ὥστε ἃ μηδεὶς τῶν ἄλλων ἐυαγγελιστῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων καταγενομένων πρὶ τὸν σωματικὸν τοῦ χριστοῦ. μηδὲν δὲ πρὶ καὶ πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως τρανότερον καὶ σαφέστερον εἰπόντων, δέος ἦν μή ποτε τινὲς χαμαιπετεῖς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ προαιώνιον ἐκ τοῦ πα-

τρος γεννηθῆναι. ὃ πάντως ἔπαθε, καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. τούτου ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης περὶ
τῆς ἄνω γεννήσεως δϊαλαμβάνει. καί τοι οὐδὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημόνευτον καταλείψας,
φησὶ γὰρ. καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασὶν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγ-
γράψαι περὶ ἄνω γεννήσεως, οἷα ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῆς τῶν δο-
γματιζόντων ἄνθρωπον ψιλὸν ὑπάρξαι τὸν ἰησοῦν. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγ-
γελιστῶν ἀνεγνοὺς. θαυμάσαι μὲν ἐκείνους τῆς περὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ὠλκρίναι δὲ, ὡς ὑ-
γιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων. ἃ μέν τοι οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι.
ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς ἐξαπλῶσαι καὶ τρανῶσαι διέγνω καὶ προσθεῖναι δϊὰ τοῦ οἰκίου
εὐαγγελίου, ὃ σὺ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ, ἐξόριστος δϊατελῶν μετὰ τριακονταδύο ἔτη τῆς
τοῦ χριστοῦ ἀναλείψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης τῷ κυρίῳ, ὡς ἁπλοῦς τε σὺ
πρᾳότατος καὶ χρηστοηθέστατος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἠγοῦν παρθένος. ἐξ οὗ δὴ χαρίσματος καὶ
τὴν θεολογίαν ὠλστεύθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας, μακάριοι γάρ φη-
σὶν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα σὺ συγγενὴς τοῦ κυρίου, σὺ πῶς,
ἄκουε. ἰωσὴφ ὁ τῆς πανέγνου θεοτόκου μνηστὴρ, ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτὰ, τέσσα-
ρας ἄρρενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μάρθαν, τὴν ἐσθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τῆς σαλώμης
υἱὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. εὑρίσκεται τοίνυν ὁ κύριος, θεῖος αὐτοῦ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυρίου ὁ ἰω-
σὴφ. τούτου δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τοῦ κυρίου αὕτη λογίζεται. ὥστε καὶ ὁ ταύ-
της υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου, οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τῆς τε μητρὸς αὐτοῦ σὺ αὐ-
τοῦ τῶν εὐαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. Ἡ μὲν γὰρ μητὴρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρηνικὴ, ἰωάννης
δὲ, χάρις αὐτῆς. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἡ πρός τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν
παθῶν, μητὴρ γίνεται τῆς θείας χάριτος, καὶ γεννᾷ ταύτην ἐν ἡμῖν. τὴν γὰρ ταραττομένην ψυ-
χὴν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσαν πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυτὴν, οὐκ εἰκὸς τῆς θεί-
ας ἀξιωθῆναι τῆς θείας χάριτος. ἐπεσκεψάμεθα δὲ καί τι θαυμασιώτερον συμβὰν, περὶ τοῦτον δὴ τὸν
ἅγιον εὐαγγελιστήν. Μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώ-
μην, τὴν βροντήν. υἱὸς γὰρ βροντῆς δϊὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν, καὶ τὴν θεοτόκον. ἰδοὺ
γάρ φησιν, ἡ μητήρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τῆς ἐξηγήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τῆς
τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

Εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM IOHANNEM.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης

α γ — β γ — γ γ — δ ι — ε γ

IN principio erat ſermo, & ſermo erat apud deũ, & deꝰ erat ille ſermo. Hic erat in principio apud deũ. Omnia ꝑ ipſum facta ſunt: & ſine eo factũ eſt nihil, quod factum eſt. In ipſo uita erat, & uita erat lux hominũ, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non apprehenderunt. Erat homo miſſus à deo, cui nomen Iohãnes. Hic uenit ad teſtificandum, ut teſtaretur de luce, ut omnes crederent ꝑ ipſum. Non erat ille lux illa, ſed miſſus erat, ut teſtaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnẽ hominẽ uenientem in mundum. In mundo erat, & mundus ꝑ ipſum factus eſt, & mundus eũ non cognouit. In ſua uenit, & ſui eum nõ receperunt. Quotquot aũt receperũt eũ, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his qui credidiſſent in nomẽ ipſiꝰ: Qui nõ ex ſanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uolũtate uiri, ſed ex deo nati ſunt. Et ſermo ille caro factus eſt, & habitauit in nobis: & cõſpeximꝰ gloriã eius, gloriã uelut unigeniti à patre: plenus

α πλήρης χάριτος & ἀληθείας. * Ἰωάννης μαρ
τυρεῖ περὶ αὐτοῦ, & κέκραγε, λέγων. Οὗτος ἦν ὃν
εἶπον, ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου
γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. * καὶ ἐκ τοῦ πληρώ
ματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, & χά
ριν ἀντὶ χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέ
ως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χρι
στοῦ ἐγένετο. * Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε·
ὁ μονογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πα
τρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρ
τυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι
ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς ἢ λευίτας, ἵνα ἐρωτή
σωσιν αὐτὸν, Σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ
οὐκ ἠρνήσατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ
ἐγὼ ὁ Χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, τί οὖν; Ἠ
λίας εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. Ὁ προφήτης
εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. Εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς
εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν
ἡμᾶς; τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; Ἔφη, * ἐγὼ φω
νὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν
κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προφήτης.
* καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων,
καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Τί οὖν
βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ Χριστὸς, οὔτε Ἠλίας, οὔ
τε ὁ προφήτης; * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης,
λέγων. Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν
ἕστηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀ
πίσω μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγο
νεν, οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ
τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. * Ταῦτα ἐν Βη
θαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὅπου
ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. Τῇ ἐπαύριον βλέπει ὁ
Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν,
καὶ λέγει. Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων
τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. * Οὗτός ἐστι
περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον. Ὀπίσω μου ἔρχεται
ἀνήρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός
μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν, ἀλλ' ἵνα φανε
ρωθῇ τῷ Ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ
ὕδατι βαπτίζων. * καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης,
λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
ὡσεὶ

plenus gratia & ueritate. Iohannes testi
ficatur de ipso, & clamat, dicens: Hic erat
de quo dicebam, qui cum me sequeret,
antecessit me, qa prior me erat. Et de ple
nitudine eius nos omnes accepimus, &
gratiam pro gratia: quia lex per Mosen
data est, gratia & ueritas p Iesum Chri-
stum exorta est. Deum nemo uidit un-
quam: Vnigenitus filius, qui est in sinu
patris, ipse enarrauit. Et hoc est testimo-
nium Iohannis, quando miserant Iu-
dæi ab Hierosolymis sacerdotes & leui-
tas, ut interrogarent eum: Tu quis es?
Et confessus est, & non negauit. Et con-
fessus est, inquiens: Non sum ego Chri-
stus. Et interrogauerunt eum: Quid er-
go? Helias es tu? Et dicit: Non sum. Es
tu propheta ille? Et respondit: Non. Di
xerunt ergo ei: Quis es, ut respõsum de-
mus his qui miserũt nos? Quid dicis de
teipso? Ait: Ego uox clamantis in deser-
to, dirigite uiam domini: sicut dixit Esai
as propheta. Et qui missi fuerant, erant
ex pharisæis. Et interrogauerunt eum,
ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, si tu
non es Christus, neq; Helias, neq; pro-
pheta? Respondit eis Iohannes, dicens:
Ego baptizo aqua, sed in medio uestrũ
stat quem uos nescitis. Ipse est qui cum
me sequeret, antecessit me: cuius ego nõ
sum dignus ut soluam corrigiam calcia-
mẽti. Hæc in Bethabara facta sunt trãs
Iordanem, ubi Iohãnes baptizabat. Po
stero die uidet Iohãnes Iesum uenientẽ
ad se, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit
peccatũ mundi. Hic est de quo dicebã:
Post me uenit uir, qui me antecessit, qa
prior me erat, & ego nesciebam eum. sed
ut manifestus fiat Israëli, ꝓpterea ueni
ego aqua baptizãs. Et testificatus est Io
hannes: dicẽs: Vidi spiritũ descendẽtem

specie

ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ'
αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας
με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν,
ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ
μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν
πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρ-
15 τύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. * τῇ
1 ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας τῷ
Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ
θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λα-
λοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. στρα-
φεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς
ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· τί ζητεῖτε;
οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃ λέγετε ἑρμη-
νευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐ-
τοῖς· ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ
μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκεί-
νην. ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελ-
φὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀ-
κουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάν-
17 των αὐτῷ. * εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελ
α φὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ· εὑρή-
καμεν τὸν μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον,
χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν.
ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἶπε· σὺ εἶ σίμων
ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται
43 πέτρος. * τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς
1 ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φί-
λιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν
δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως
ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν
ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς
ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν Ἰη-
σοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέθ. καὶ
εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ, ἐκ ναζαρὲθ δύναταί
τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος· ἔρ-
χου καὶ ἴδε. εἶδε ὁ Ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρ-
χόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ· ἴδε ἀλη
θῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐ
τῷ ναθαναὴλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη
ὁ Ἰησοῦς

specie columbæ de cœlo, & mansit super eum, & ego non noueram eum, sed qui misit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem ac manentē sup eum, hic est qui baptizat spiritu sancto. Et ego uidi & testificatus sum, hūc esse filium dei. Postero die iterum stabat Iohannes, & ex discipulis eius duo, & intuitus Iesum ambulātem, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierunt eum duo discipuli loquētem, & secuti sunt Iesum. Conuersus autem Iesus, & conspicatus eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerūt ei: Rabbi, quod dicit, si interpreteris, magister, ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete. Venerunt, uiderúntq; ubi maneret, & apud eum manserunt die illo. Hora autē erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant à Iohanne, & secuti fuerāt eū. Reperit hic prior fratrem suum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Messiam, qđ est, si interpreteris, unctus. Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas: quod sonat, si interpreteris, lapis. Postero die uoluit Iesus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanaël, & dicit ei: De quo scripsit Moses in lege & prophetæ, inuenimus Iesum filium Ioseph Nazarenum. Et dixit ei Nathanaël: A Nazareth potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit Iesus Nathanaël uenientem ad se, & dicit de eo: Ecce uere Israëlita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël: Vnde me nosti? Respondit

Iesus.

ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Πρὸ τοῦ σε φίλιππον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε. ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. Ῥαββεὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις, μείζω τούτων ὄψει. Καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

ᾱ *Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. Καὶ ἦν ἡ μητὴρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ. Ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μητὴρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν. Οἶνον οὐκ ἔχουσι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί ἐμοὶ καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ μητὴρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἂν λέγει ὑμῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων, χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, γεμήσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος. Καὶ ἐγέμησαν αὐτὰς ἕως ἄνω, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστὶν, οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. Σύ τε τήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην ἐπρίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μα-
ιθ̄ θηταὶ αὐτοῦ. *Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπρ-
ζ ναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν
κ̄ οὐ πολλὰς ἡμέρας. *Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πά-
α σχα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς

Iesus, & dixit ei: Priusq̃ te Philipp⁹ uocaret cum esses sub ficu, uidebam te. Respondit Nathanaël, & ait ei: Rabbi, tu es ille filius dei, tu es ille rex Israël. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, uidebam te sub ficu, credis: maiora his uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uobis: posthac uidebitis cœlum apertum, & angelos dei ascendentes ac descendẽtes super filium hominis.

ᾱ Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana II
Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus est autem & Iesus ac discipuli eius ad nuptias. Et ubi defecisset uinum, dicit mater Iesu ad eum: Vinum non habẽt. Dicit ei Iesus: Quid mihi tecũ est mulier? Nondũ uenit hora mea. Dicit mater eius ministris. Quoduncque dixerit uobis, facite. Erãt autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudæorum, capientes singulæ metretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus: Implete hydrias aqua. Et impleuerunt eas usque ad summum. Et dicit eis: Infundite nunc, & ferte architriclino: & tulerunt. Postquam autem gustasset architriclinus aquam in uinum uersam, neq; sciret unde esset, sed ministri sciebãt qui hauserant aquam, uocat sponsum, & dicit ei: Omnis homo primo loco bonum uinum ponit, & cum inebriati fuerint, tunc id quod deterius est. Tu seruasti bonum uinum usque ad hoc tempus. Hoc ædidit initium signorum Iesus in Cana Galilææ, & manifestauit gloriam suam, & crediderunt in eum discipuli eius. Post hæc descendit Capernaum ipse & mater eius, & fratres eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non multis diebus. Et in propinquo erat pascha Iudæorum, & ascendit Iesus

κα ὁ Ἰησοῦς. * καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦν
α τας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ
τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας
φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβα-
λεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βό β
ας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ
τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περι
στερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦ-
θεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου,
κβ οἶκον ἐμπορίου. * ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθη-
ε ταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν, ὁ ζῆλος »
κδ τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με. * ἀπεκρίθησαν »
ς οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖ-
κε ον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; * ἀπε
ε κρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. λύσατε
τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγε-
ρῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, τεσσαράκον-
τα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος,
καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖ-
νος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐ
τοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε αὐτοῖς, καὶ
ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν
ὁ Ἰησοῦς. ὡς δὲ ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχᾳ
ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.
αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς,
διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ
χρείαν εἶχεν, ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώ-
που. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. —γ

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικό III
δημος ὄνομα, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. οὗτος
ἦλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ῥαββεῖ, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας
διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα
δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς
μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννη
θῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς
δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν;

Ieſus Hieroſolymam, & reperit in templo eos, qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios ſedentes, — Et cum feciſſet flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues ſimul ac boues, & numulariorum effudit æs, menſasq; ſubuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte iſta hinc, nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero ſunt diſcipuli eius, quod ſcriptũ eſt: Zelus domus tuæ exedit me. Reſponderũt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignũ oſtẽdis nobis, quod iſta facias? Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Deſtruite templum hoc: & in tribus diebus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis extructum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet è mortuis recordati ſunt diſcipuli eius, q̃ hoc dixiſſet eis, & crediderunt ſcripturæ, & ſermoni quem dixerat Ieſus. Cum autem eſſet Hieroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomen eius: uidentes ſigna eius quæ ædebat. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes, nec opus haberet, ut quiſquam teſtaretur de homine. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.

Erat autem homo ex phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Ieſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus quod à deo ueneris magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit deus cum eo. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen amẽ dico tibi: niſi quis natus fuerit è ſupernis, non poteſt uidere regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci, cum ſit ſenex?

μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω τὰ ἐπουράνια, πιστεύσητε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν

Num potest in uentrem matris suæ iterum introire, ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi, nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris, quod dixi tibi, oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, & quò uadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respondit Nicodemus & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israëlis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi: quod scimus, loquimur: & quod uidimus, testamur: & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cœlestia, crediturí sitis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternã. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui uero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti filij dei. Hæc est autẽ cõdemnatio, quod lux uenit in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras q̃ lucem. Erant enim eorũ mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne arguant opera ipsius. Qui autẽ operatur ueritatem,

πλὴν ἀληθείαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃς ἦν μετά σου πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. Ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν· ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. Ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν· ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστὶν, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ Ἰωάννης, καίτοι γε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

ueritatem, uenit ad lucem: ut conſpicua fiant facta ipſius, quod per deum ſint facta Poſt hæc uenit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam, & illic morabat' cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autē & Ioannes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & ueniebant ac baptizabantur. Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem. Orta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cū Iudæis de purificatione. Et uenerunt ad Ioannem, & dixerūt ei. Rabbi qui erat tecum trans Iordanē, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Reſpondit Ioannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cœlo. Ipſi uos teſtes eſtis, quod dixerim: non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet propter uocē ſponſi. hoc ergo gaudium meum impletum eſt. illum oportet creſcere, me uero minui. Qui è ſuperis uenit, ſupra omnes eſt. Qui è terra pfectus eſt, terren⁹ eſt, & è terra loquit'. Qui è cœlo uenit, ſupra omnes eſt, & qđ uidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Qui accepit ei⁹ teſtimonium, is obſignauit, quod deus uerax ſit. Nam is quē miſit deus, uerba dei loquitur: Non enim huic ad menſuram dat deus ſpiritū. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit filio, habet uitam æternam: qui uero nō credit filio, non uidebit uitam, ſed ira dei manet ſuper eum.

Vt ergo cognouit dominus, audiſſe pharisæos, qđ Ieſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret, q̄ Ioannes: quanq̄ Ieſus ipſe nō baptizaret, ſed diſcipuli ei⁹: IIII

λϛ ζ λγ ι

Ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. Ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρίας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρίας, λεγομένην συχὰρ, πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πυγὴ τοῦ ἰακώβ. Ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπϊακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθίζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρίας ἀντλῆσαι ὕδωρ. ε Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πιεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθησαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι. Λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ Σαμαρεῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρὲ μοῦ πιεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι Σαμαρείταις. Ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. εἰ ᾔδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθὺ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακὼβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δὲ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μὴ δὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἔλθε ἐνθάδε. Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε,

reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem: Hora erat fermè sexta: Venit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatē, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donū dei, et quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier: Dñe neq; quo haurias, habes: & puteus profundus est, unde ergo habes aquam illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum. Quisquis autē biberit ex aqua quā ego dabo ei, non sitierit in æternū: sed aqua quam ego dabo ei: fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternā. Dicit illi mulier: Domine da mihi istam aquam ut non sitiā, neq; ueniam huc ad hauriendum. Dicit ai Iesus: Vade, uoca uirum tuum, et ueni huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, nō habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nunc quē habes, nō est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo qđ ꝓpheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerūt, & uos dicitis:

γετε, ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις. δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταί, λέγοντες. ῥαββεί, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐμόν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων

citis: quod Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorent ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quod Messias uenturus est, qui dicitur Christus. cum ergo uenerit ille, nobis nuntiabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit: quid quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominẽ, qui dixit mihi omnia quæcunque feci. num hic est ille Christus? Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, comede. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem uos nescitis. Dicebant ergo discipuli inter se: Nunquis attulit ei quod ederet? Dicit eis Iesus: Meus cibus est, ut faciam quod uult is qui misit me, & perficiam opus eius. Nónne uos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit: & congregat fructum in uitam æternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo uerus, & alius est qui seminat, & alius est qui

ϛ περὶ τοῦ βασιλικοῦ.

θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ
ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ
ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. Ἐκ
δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυ
ναικὸς, μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα,
ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σα
μαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ
ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. καὶ πολλῷ πλείους
ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναι
κὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν
πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδα
μεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου
λδ ὁ χριστός. * Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν
ζ ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν.
λε * Αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφή
α της ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.
λϛ * Ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαν
ι το αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ἃ
ἐποίησεν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐ
τοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς
πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποί
λζ ησε τὸ ὕδωρ οἶνον. * Καὶ ἦν τὶς βασιλικὸς, οὗ
γ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ. Οὗτος ἀκούσας,
ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν γαλι
λαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν,
ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν. ἤμελ
λε γὰρ ἀποθνήσκειν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς
αὐτὸν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ
μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλι
κός. Κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παι
δίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. πορεύου, ὁ υἱός
σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ
ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤδη
δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀ
πήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες,
ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν
τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. καὶ εἶπον
αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐ
τὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐ
κείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ
υἱός

metit. Ego misi uos ad metēdum, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorū propter sermonē mulieris, testificantis, quod dixisset sibi omnia quæcunq; fecisset. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum, ut apud se maneret. Et mansit ibi duos dies. Ac multo plures crediderūt propter sermonē ipsius. & mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus. ipsi enim audiuimus, & scimus, quod hic est uere seruator mundi Christus. Post duos autē dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipse enim Iesus testatus est, quod propheta in sua patria honorem non haberet. Cum ergo uenisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia uidissent, quæ fecerat Hierosolymis in die festo. & ipsi enim uenerant ad diem festum. Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et erat quidā Regulus, cuius filius infirmabatur Capernaū. Hic cū audisset, quod Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, ac sanaret ipsius filium: Siquidem is agebat animam. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, nō creditis. Dicit ad eum Regulus: Domine descēde priusquam moriatur filiꝰ meus. Dicit ei Iesus: Vade, filiꝰ tuus uiuit. Credidit homo sermoni quem dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autem eo descēdente, serui occurrerunt ei, & nunciauerunt, dicentes: Filius tuus uiuit. Sciscitatus est ergo horam ab eis, in qua melius habuisset. Et dixerunt ei: heri hora septima reliquit eū febris. Cognouit ergo pater, quod illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus,

filius

υἱός σου ζῇ, καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν. μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη Ἑβραϊστὶ Βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ, ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ. θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγίνετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν κράββατον. ὁ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς ἐστιν. ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον

filius tuus uiuit. & credidit ipse, et domus eius tota. Hoc iterũ secũdũ signũ ædidit Iesus cum uenisset à Iudæa in Galilæã.

Post hæc erat dies festus Iudæorũ, & ascẽdit Iesus Hierosolymam: Est autem Hierosolymis ad probaticã piscina, quæ nominatur Hebraice bethesda, quinque porticus habẽs, in his iacebat multitudo magna languẽtium, cæcorum, claudorũ, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus enim descendebat certo tẽpore in piscinam, & turbabat aquã. Itaq; qui prim⁹ descẽdisset post turbationẽ aquæ, sanus fiebat à quocunque detinebatur morbo. Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Hunc cum uidisset Iesus decumbentem, & cognouisset, quod iam multũ tẽporis morbo teneretur, dicit ei: Vis sanus fieri? Respõdit ei languidus: Domine, hominem nõ habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinã. Sed interim dum ego uenio, iam alius ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatũ suũ, & ambulabat. Erat autẽ sabbatũ in die illo. Dicebãt ergo Iudæi ei, qui sanat⁹ fuerat: Sabbatum est, nõ licet tibi tollere grabatũ. Respondit eis: Qui me sanũ fecit: is mihi dixit: tolle grabatũ tuũ, & ambula. Interrogauerũt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, tolle grabatum tuũ, & ambula? Is autẽ qui sanus fuerat effectus, nesciebat qs esset. Iesus em̃ subduxit se quod turba esset eo in loco. Post ea reperit eũ Iesus in templo, & dixit illi: Ecce sanus fact⁹ es, ne posthac pecces, ne quid deterius tibi contingat. Abijt ille homo, & nuntiauit Iudæis, quod Iesus esset à quo sanatus fuisset. Ac propterea

ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν
αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν Σαβ
βάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πα
τήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζο
μαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν
οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε
τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλε
γε τὸν θεὸν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.
Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς.
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς
ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν
πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ,
ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Ὁ γὰρ πα
τὴρ φιλεῖ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐ
τῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δεί
ξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ
γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωο
ποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ.
οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν
κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες
τιμῶσι τὸν υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέ-
μ ρα. * Ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πα
α τέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. Ἀμὴν ἀμὴν λέ
γω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πι
στεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον.
καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβη
μα κεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. * Ἀμὴν ἀ
ι μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν
ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ
υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ
γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔ
δωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ
ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν,
ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο,
ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνη
μείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκ
πορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς
ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαν
τες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. Οὐ δύναμαι
ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω,
κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν

ὅτι

persequebantur Iudæi Iesum, & quærebant illum occidere, quod ista fecisset in sabbato. Iesus autem respondit eis: Pater meus ad hoc usque temporis operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluisset sabbatum, sed & patrem suum dixisset deum, æqualem se faciens deo. Respondit itaque Iesus, & dixit eis: Amen amen dico uobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quid uiderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demõstrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudicat quenquam sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorent filium, sicut honorant patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem qui misit illum. Amen amen dico uobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in cõdemnationem non ueniet, sed transiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, quod ueniet hora, & nũc est, quando mortui audient uocem filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso, & potestatẽ dedit ei iudicãdi quoq; quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, qa ueniet hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in resurrectionem uitæ: qui uero mala egerũt, in resurrectionem condẽnationis. Non possum ego ex meipso facere quicquam. Sicut audio, iudico, & iudiciũ meum iustũ est.

quia

μβ α μγ ι * ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. * Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου. * τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατήρ, ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε. * καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐραυνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα, ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῆ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

μς ε * Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν τῆς θαλάσσης

quia non quæro uoluntatem meam, ſed uoluntatem eius qui miſit me, patris. Si ego teſtimoniū perhiberem de meipſo, teſtimonium meum non eſſet uerum. Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me, & ſcio uerum eſſe teſtimoniū, quod teſtificat de me. Vos miſiſtis ad Ioannē, & is teſtimonium reddidit ueritati. Ego autem non ab homine teſtimonium accipio, ſed hæc dico, ut uos ſalui ſitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, uos autem uoluiſtis ad tempus exultare in luce eius. At ego teſtimonium habeo maius teſtimonio Ioannis. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam ea, ipſa inquam opera quæ ego facio, teſtificantur de me, quod pater miſerit me. Et qui miſit me pater, ipſe teſtificatus eſt de me. Neq; uocem eius unquam audiſtis, neq; ſpeciem eius uidiſtis. & ſermonem eius non habetis in uobis manētē: quia quem miſit ille, huic uos non creditis. Scrutamini ſcripturas, quia uos uidemini uobis in ipſis uitam æternam habere, & illæ ſunt, quæ teſtificant de me, nec uultis uenire ad me ut uitam habeatis. Gloriam ab hominibus non accipio, ſed cognoui uos, quod dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius uenerit nomine ſuo illum recipietis. Quomodo uos poteſtis credere, qui gloriam à uobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo deo proficiſcitur, non quæritis? Nolite putare, quod ego accuſaturus ſim uos apud patrem. Eſt qui accuſat uos Moſes, in quo uos ſperatis. Si enim credidiſſetis Moſi, credidiſſetis utiq; mihi, de me enim ille ſcripſit. Si autem illius ſcriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis?

Poſt hæc abiit Ieſus trans VI

mare

ἡ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων.

τῆς θαλάσσης τῆς γαλιλαίας τῆς τιβεριάδος,
καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, ὅτι ἑώ-
ρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθε-
μζ νούντων. * Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, καὶ
γ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * Ἦν δὲ
μη ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων. * Ἐπάρ-
α ὦν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος,
μθ ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς
α τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φά-
γωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτὸν,
αὐτὸς γὰρ ἤδει τί ἔμελλε ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ
φίλιππος, Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρ-
κοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύτι
λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου. ἔστι
παιδάριον ἓν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθί-
νους, καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς
τοσούτους; Εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς, ποιήσατε τοὺς ἀν-
θρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν
τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀρι-
θμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρ-
τους ὁ Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς
μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις,
ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελον. ὡς
δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσμα-
τα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν καὶ
ἐγέμησαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ
τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευ-
μ σε τοῖς βεβρωκόσιν. * Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόν-
ι τες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι
οὗτός ἐστι ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος
εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλ-
λουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποι-
μα ήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, * ἀνεχώρησε πάλιν
δ εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο,
κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὴν θάλασ-
σαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέ-
ραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερναοὺμ, καὶ σκοτία
ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰη-
σοῦς. ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος
διηγείρετο

mare Galilææ quod est Tiberiadis, & se
quebatur eũ turba multa, quia uidebãt
eius signa, quæ faciebat sup his qui infir
mabant. Subijt autẽ in montẽ Iesus, &
ibi sedebat cum discipulis suis. Instabat
autẽ pascha dies festus Iudæorum. Cum
sustulisset ergo oculos Iesus, & uidisset,
quod multa turba ueniret ad se, dicit ad
Philippũ: Vnde emem⁹ panes, ut edant
isti? Hoc autẽ dicebat tentans eum, ipse
em̃ sciebat quid esset facturus. Respõdit
ei Philippus: Ducentorũ denariorũ pa-
nes nõ sufficiũt eis, ut unusquisq; pusillũ
quippiã accipiat. Dicit ei unus ex discipu
lis ipsius, Andreas frater Simonis Petri:
Est puer unus hic qui habet quinq; pa-
nes ordeaceos & duos pisces. sed hæc qd
sunt inter tam multos? Dixit autẽ Iesus:
η Facite ut homines discumbant. Erat aũt
gramẽ multũ in eo loco. Discubuerũt er-
go uiri numero fermè quinquies mille.
Accepit autẽ panes Iesus, cum̃q; gratias
egisset, distribuit discipulis, discipuli uero
discumbentibus. Similiter & ex piscibus
q̃tũ uolebãt. Vt autẽ impleti sunt, dicit
discipulis suis: Colligite quæ superfue-
rũt fragmẽta ne qd pereat. Collegerunt
ergo, & impleuerũt duodecim cophinos
fragmẽtorũ ex quinq; panib⁹ ordeaceis,
quæ supfuerãt his qui comederãt. Illi er-
go homines cum uidissent qd̃ Iesus fece
rat signũ, dicebant: Hic est uere ꝓpheta
ille qui uẽturus est in mundũ. Iesus ergo
cũ cognouisset quod uenturi essent, ac ra
pturi ipsum ut facerent ipsum regẽ, seces-
sit iterũ in montẽ ipse solus. At ubi iam
uespera esset, descenderunt discipuli eius
ad mare. & conscensa naui, uenerunt tra-
iecto mari ad oppidum Capernaum.
Iam̃q; tenebræ erant nec uenerat ad eos
Iesus. Mare autem uento magno flante
intumescebat.

διηγείρετο ἐλίμνη κόπτος ὤν ὡς σταδίους εἰκοσι πέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

μβ *Τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναοὺμ, ζητοῦντες τὸν Ἰησοῦν. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, πότε ὧδε γέγονας; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. τί ποιοῦμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. *Εἶπον οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; * οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν

intumescebat. Cum remigassent ergo fermè stadia uiginti quinq; aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare, & appropinquantem naui, ac timuerũt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit, quod nauicula alia nõ esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & qđ nõ introisset cũ discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: Aliæ uero superuenerũt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, posteaquam gratias egisset dominus: Cum ergo uidisset turba, quod Iesus nõ esset ibi neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas & uenerunt Capernaum, quærentes Iesum, & cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi quando huc uenisti? Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui pẽmanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis, hunc enim pater consignauit deus. Dixerunt ergo ad eũ: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respõdit Iesus, & dixit eis, Hoc est opus dei: ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus & credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cœlo dedit eis ad edendum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nõ Moses dedit uobis illum panẽ de cœlo, sed pater meus dat uobis panem de cœlo uerum. Panis enim dei

est

ὅτι ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν δίδους τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον.
με α * Εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ, καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώποτε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ οὐ πιστεύετε. * πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ, πρός ἐμὲ ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με,
μζ α οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. * ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
μη μθ α * τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἐγόγγυζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα. * Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστι γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδακτοὶ τοῦ θεοῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με. * οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ. οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. * οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ ἀπέθανον, οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. * Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς, ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου

est qui de cœlo descendit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi uobis, quod etiam uidistis me, nec creditis. Omne qnod dat mihi pater, ad me ueniet: & eũ qui uenerit ad me non eiicio foras. Quia descendi de cœlo: ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo, quod dixisset, ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant: Nónne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem et matrem? Quomodo ergo dicit hic, de cœlo descendi? Respondit ergo Iesus, et dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis, & erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me, non quod patrem uiderit quisquam, nisi is qui est à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternam. Ego sum panis ille uitæ. Patres uestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis ille de cœlo descendens, ut ex ipso edat aliquis, & non moriatur. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc

pane,

τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. * Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. * Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; * ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; * Τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. * Τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάλημα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν, ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. * Ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν. * καὶ ἔλεγε. Διὰ τοῦτο εἰρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα. μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν;

Ἀπεκρίθη

pane, uiuet in æternũ. Et panis quẽ ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabant ergo Iudæi inter ſe, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem illã ſuã dare ad edendũ? Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico uobis, niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habetis uitam in uobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitã æternam: & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro enim mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Qui edit meã carnem, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo. Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: ita & qui ederit me, uiuet ipſe quoq; propter me. Hic eſt panis ille, qui de cœlo deſcendit: nõ ſicut comederũt patres ueſtri manna, & mortui ſunt: qui ederit hũc panẽ, uiuet in æternũ. Hæc dixit in ſynagoga docens in Capernaum. Multi ergo his auditis ex diſcipulis eius dixerũt: Durus eſt hic ſermo: quis poteſt eum audire? Sciẽs autem Ieſus apud ſemetipſum, quod murmurarent de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis: Hoc uos offendit? Quid igitur ſi uideritis filium hominis aſcendentem eò ubi erat prius? Spiritus eſt qui uiuificat, caro non prodeſt quicquàm. Verba quæ ego loquor uobis, ſpiritus & uita ſunt. Sed ſunt quidam ex uobis, qui non credunt. Nouerat enim ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis proditurus eſſet ipſum. Et dicebat: Propter ea dixi uobis, quod nemo poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo tempore multi diſcipulorum eius deſciuerunt eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant. Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Num & uos uultis abire?

ος * Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτου, οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

οε

Καὶ περιεπάτει ὁ ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα, καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γάρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτήν ταύτην. ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις. οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλλοι δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων. Ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκε. καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς οὗτος γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; ἀπεκρίθη

Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quod tu es Chriſtus filius dei uiui. Reſpondit ei Ieſus: Nónne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus eſt? dicebat autem de Iuda Simonis Iſcariota. Hic enim erat proditurus eum, cum eſſet unus ex duodecim.

VII

Verſabatur Ieſus poſt hæc in Galilæa, non enim uolebat in Iudæa uerſari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autē in propinquo dies feſtus Iudæorū ſcenopegia. Dixerunt igitur ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & uade in Iudæam, ut & diſcipuli tui uideant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipſe palàm eſſe. Si hæc facis, declara teipſum mundo. Nam ne fratres quidem eius credebant in eū. Dicit ergo eis Ieſus: Tempus meū nōdū adeſt, tēpus autē ueſtrū ſemp eſt paratū. Non poteſt mūdus odiſſe uos, me autē odit: qa ego teſtimoniū fero de illo, quod opera eius mala ſint. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego nondum aſcēdo ad feſtum hoc, quia meum tempus nondum impletum eſt. Hæc autem cū dixiſſet illis, manſit in Galilæa. Vt autem aſcenderūt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad feſtū nō manifeſte, ſed uelut in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in feſto, & dicebāt: Vbi eſt ille? Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam enim dicebāt, bonus eſt: alij autem dicebāt, non, ſed ſeducit turbam. Nemo tamen palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorū. Cum autem iam dimidiū feſti peractū eſſet, aſcendit Ieſus in templum, ac docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas ſcit, cū nō didicerit? Reſpondit

κρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν· Ἡ ἐμὴ διδα-
χὴ οὐκ ἔστιν ἐμή, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με.
ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσε-
ται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ
ἐστίν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λα-
λῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν
τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀλ-
ηθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ
μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς
ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀπο-
κτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. Δαι-
μόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπε-
κρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἓν ἔργον
ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο μω-
σῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομήν, οὐχ ὅτι
ἐκ τοῦ μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων,
καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ
περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββά-
τῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶ
τε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σα-
βάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαί-
αν κρίσιν κρίνατε. Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν
Ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν
ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐ-
δὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν
οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ χριστός;
Ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁ δὲ
χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πό-
θεν ἐστίν. * Ἔκραξεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ
ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, καί με οἴδατε,
καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ
ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με,
ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, ὅτι
παῤῥ αὐτοῦ εἰμί, κἀκεῖνος με ἀπέστειλεν. * Ἐζή-
τουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν
ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα
αὐτοῦ. * Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐ-
τόν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μή
τι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος
ἐποίησεν; Ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου τα-
ῦτα γογγύζοντες περὶ αὐτοῦ ταῦτα. * Καὶ ἀπέστειλαν
οἱ φαρισαῖοι

spondit eis Iesus, & dixit: Mea doctrina nō est mea, sed eius qui misit me. Si quis uoluerit uoluntati eius obtemperare, cognoscet de doctrina, utrum ex deo sit, an ego à meipso loquar. Qui à semetipso loquitur, gloriā propriā quærit. Qui autem quærit gloriā eius qui misit ipsum, hic uerax est, & iniusticia in illo nō est. Nónne Moses dedit uobis legē, & tamen nemo ex uobis factis præstat legem? Quid me quæritis interficere? Respōdit turba, & dixit: Dæmoniū habes. Quis te quærit interficere? Respondit Iesus, & dixit eis: Vnū opus feci, & omnes miramini. Propterea Moses dedit uobis circūcisionem: nō quia ex Mose sit, sed quia ex patrib⁹. Et tamen in sabbato circūciditis hominē. Si circūcisionē accipit homo in sabbato ut non soluatur lex Mosi, mihi indignamini, quod totum hominem sanum fecerim in sabbato? Nolite iudicare secundum aspectum, sed iusto iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hierosolymitanis: Nónne hic est quem quærūt interficere? Atqui ecce palàm loquit̄, & nihil ei dicūt. Num uere cognouerūt principes hūc esse uere Christum? Sed hunc nouimus unde sit, Christus autem cum uenerit, nemo scit unde sit. Clamabat ergo Iesus in templo docens, ac dicens: Et me nostis, & unde sim nostis, & à meipso non ueni, sed est uerax qui misit me: quē uos non nouistis. Ego uero noui eum, quia ab ipso sum, & ille me misit. Quærebant ergo eū apprehendere, & nemo misit in illum manus, quia nondum uenerat hora eius. De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cum uenerit, num signa plura ædet iis quæ hic ædidit? Audierunt pharisæi turbam murmurantē de illo hæc, & miserūt

οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα
π ι πιάσωσιν αὐτόν. * Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπά-
πα ι γω πρὸς τὸν πέμψαντά με. * ζητήσετέ με
καὶ οὐχ' εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς
οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπεν οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς
ἑαυτούς. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς
οὐχ' εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἙΛλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἙΛλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος
ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ' εὑρήσετε, καὶ ὅ-
που εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Ἐν
δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἰ-
στήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων
εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ
τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.
τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον
λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω
γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ Ἰησοῦς οὐδέ-
πω ἐδοξάσθη. * πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου
ϛ ακούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον. οὗτός ἐστιν
ἀληθῶς προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν
γ ὁ χριστός. * Ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς
γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ
εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαβὶδ, καὶ ἀπὸ
βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαβὶδ, ὁ χριστὸς
δ ἔρχεται; * Σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένε-
ι το δι' αὐτόν. * Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιά-
πε σαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν
α τὰς χεῖρας. * Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται πρὸς
ε τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον
ι αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν;
Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως
ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρω-
πος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖ-
οι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν
ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν
φαρισαίων; Ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ
γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι.
Λέγει νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν νυ-
κτὸς,

pharisæi ac principes sacerdotũ ministros
ut apprehenderẽt eũ. Dixit ergo eis Iesus:
Adhuc pusillũ tẽporis uobiscũ sũ, & abeo ad eũ qui me misit. Quæretis me, nec
inuenietis: & ubi ego sum, eò uos nõ potestis uenire. Dixerunt ergo Iudæi inter
sese: Quò hic iturus est, ꝙ nos nõ inueniemus eũ. Nũ in dispersionẽ gentiũ iturꝰ
est, & docturꝰ gẽtes? Quis est hic sermo,
quem dixit, quæretis me, & non inuenietis: & ubi ego sum, eò uos non potestis
uenire? In nouissimo autem die magno
festi stabat Iesus & clamabat, dicens: Si
quis sitit, ueniat ad me & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de
uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autẽ
dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum. Nondum enim erat spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat
glorificatus. Multi ergo de turba cum audissent hunc sermonem, dicebant: Hic
est uere propheta. Alĩ dicebant: Hic est
uere propheta. Alĩ dicebant: Hic est
Christus. Quidam autẽ dicebant: Num
à Galilæa ueniet Christus? Nonne scriptura dicit, quod ex semine Dauid, & de
Bethleem castello, ubi erat Dauid, ueniet Christus? Dissensio itaque orta est
in turba propter eum. Quidam autem
ex ipsis uolebant apprehendere eum,
sed nemo coniecit in eum manus. Venerunt ergo ministri ad pontifices &
pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare
non adduxistis illum? Responderunt
ministri: Nunquàm sic locutus est homo, sicut hic homo. Responderunt ergo
eis pharisæi: Num & uos seducti estis?
Nunquis ex principibus credidit in eũ,
aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nõ
nouit legẽ, execrabiles sunt. Dicit Nicodemus ad eos, is qui uenerat ad eum no

cte,

κτὸς πρὸς αὐτὸν, εἰς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

ἸΗΣΟΥΣ δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατειλημμένην, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ. διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατείληπται ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἸΗΣΟΥΣ κατακύψας, τῷ δακτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτόν, καὶ ἀνακύψας, εἶπε πρὸς αὐτούς. ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω. καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξήρχοντο εἷς καθεὶς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ ἸΗΣΟΥΣ, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. ἀνακύψας δὲ ὁ ἸΗΣΟΥΣ, μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ. ἡ γυνή, ποῦ εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; ἡ δὲ εἶπεν. οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ ἸΗΣΟΥΣ. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ ἸΗΣΟΥΣ αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων. ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι. σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη ἸΗΣΟΥΣ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ

οἴδατε

cte, qui unus erat de numero eorũ: Nũ lex noſtra iudicat hominẽ, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Reſponderũt, & dixerunt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare & uide, q̃ à Galilæa propheta nõ ſurrexerit. Et profectus eſt unuſquiſq; in domum ſuam.

VIII

Ieſus aũt perrexit in montẽ oliuarũ: & diluculo iterũ uenit in templum, cunctuſq; populus uenit ad eum, & ſedens docebat eos. Adducunt autem ad eum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & cũ ſtatuiſſent eã in medio, dicunt ei: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo adulterio. In lege autem Moſes præcepit nobis ut huiuſmodi lapidarent. Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant, tentantes eũ, ut poſſent accuſare eum. Ieſus autẽ inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Cum ergo perſeuerarent interrogare, erexit ſe, & dixit eis: Qui ueſtrũ immunis eſt à peccato, primus in illam lapidẽ iaciat. Et iterũ ſe inclinans ſcribebat in terra. Audientes autẽ hæc ſingulatim alius poſt aliũ exibant, initio facto à ſenioribus, & relictus eſt ſolus Ieſus, ac mulier in medio ſtans. Cum aũt erexiſſet ſe Ieſus, & neminẽ uideret præter mulierẽ, dixit ei: Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? Nemo te cõdẽnauit? Quæ dixit: Nemo dñe. Dixit autem Ieſus: Nec ego te cõdẽno. Vade, & poſthac ne peccaueris. Iterũ ergo Ieſus locutꝰ eſt eis, dicẽs: Ego ſum lux mũdi. Qui ſequitur me, nõ ambulabit in tenebris, ſed habebit lumẽ uitæ. Dixerũt ergo ei phariſæi: Tu de teipſo teſtificaris, teſtimonium tuũ nõ eſt uerũ. Reſpõdit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimoniũ perhibeã de meipſo, uerũ eſt teſtimoniũ meum, quia ſcio unde ueni, & quò uado: uos autem

οἴδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω.
ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω
οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγὼ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ
ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ
καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ
τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώ-
πων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. ἐγώ εἰμι ὁ
μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ
ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐ-
τῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; * Ἀπεκρίθη
Ἰησοῦς, οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα
μου. εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε
ἄν. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς
ἐν τῷ γαζοφυλακείῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱε-
ρῷ. καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτὸν, ὅτι οὔπω ἐληλύ
θει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς. ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν
τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑ-
πάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν
οἱ Ἰουδαῖοι, μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτὸν, ὅτι λέγει,
ὅτι ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλ-
θεῖν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐ-
στέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου
τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τού
του. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι
ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑ-
μῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ
ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρί
νειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ ἃ
ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κό-
σμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς
ἔλεγεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώ-
σητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε,
ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ
καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λα-
λῶ. καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆ
κέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐ
τῷ, ποιῶ πάντοτε. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος
πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ

Ἰησοῦς

nescitis unde uenio, & quò uado. Vos
secundum carnem iudicatis, ego non iu-
dico quenquam: porrò & si iudicem ego
iudicium meum uerũ est, quia solus non
sum, sed ego & qui misit me pater. Quin
& in lege uestra scriptum est, quod duo-
rum hominum testimonium uerum est
Ego sum qui testimonium fero de me-
ipso, & testimoniũ fert de me qui misit
me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est pa-
ter tuus? Respondit Iesus, Neque me no
stis: neque patrem meum. Si me nouisse
tis, & patrem meum nouissetis. Hæc uer-
ba locutus est Iesus in gazophylacio, do
cens in templo. Et nemo apprehẽdit eũ,
quia nondum uenerat hora eius. Dixit
ergo iterum eis Iesus: Ego uado & quæ-
retis me, & in peccato uestro moriemini.
quò ego uado uos non potestis uenire.
Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet se
metipsum, quia dicit: quò ego uado, uos
non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos
ab infernis estis, ego de supernis sum.
Vos de mundo hoc estis, ego non sum
de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quod
moriemini in peccatis uestris. Si enim
nõ credideritis, quod ego sum moriemi-
ni in peccatis uestris. Dicebãt ergo ei: Tu
quis es? Et dicit eis Iesus: In primis quod
& loquor uobis. Multa habeo quæ de
uobis loquar ac iudicẽ, sed qui me misit,
uerax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc lo
quor in mũdo. Nõ cognouerũt quod de
patre eis locutus esset. Dixit ergo eis Ie-
sus: Cũ exaltaueritis filiũ hominis, tũc co
gnoscetis quod ego sum, & quod ex me-
ipso facio nihil: sed ita ut docuit me pa-
ter, hæc loquor. Et qui me misit, mecũ est.
Nõ reliquit me solũ pater, quia ego quæ
placita sunt ei, facio semp. Hæc illo loquẽ
te multi crediderunt in eũ. Dicebat ergo

Iesus

Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ. τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ

Alis ἔσεσθε.

Iesus ad eos qui crediderãt ipsi Iudæos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei estis: & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberos reddet uos. Respõderunt ei: Semen Abrahæ sumus, neq; cuiquam seruiuimus unquam. quomodo tu dicis, liberi reddemini? Respondit eis Iesus: Amen amen dico uobis, quod omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo uos filius liberos reddiderit, uere liberi estis. Scio quod semẽ Abrahæ estis. Sed quæritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in uobis. Ego quod uidi apud patrem meum, loquor: & uos quod uidistis apud patrem uestrum, facitis. Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opa Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui à deo. hoc Abraham nõ fecit. Vos facitis opera patris uestri. Dixerunt itaque ei: Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus deum. Dixit eis Iesus: Si deus pater uester esset, diligeretis utiq; me. Ego enim ex deo processi & ueni. Neq; enim à meipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desideriis patris uestri uultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax est, atq; eius rei pater. Ego autem quia ueritatem dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Porrò si ueritatem dico, quare uos

οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. Διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ὑμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σύ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἠτιμάσατέ με, ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου. ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. Νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅς τις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης, ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν. πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

non creditis mihi? Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, qa ex deo nō estis. Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nónne bene dicimus nos, q̄ Samaritanus es tu, & dæmoniū habes? Respondit Iesus: Ego dæmoniū non habeo, sed cohonesto patrē meū, & uos ignominia affecistis me. Ego autem non quæro gloriā meam: est qui quærat & iudicet. Amen amē dico uobis, si quis sermonē meū seruauerit, mortē nō uidebit in æternum. Dixerūt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus q̄ dæmoniū habes. Abrahā mortuus est & pphetæ, & tu dicis: si quis sermonē meū seruauerit, nō gustabit mortē in æternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abrahā, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Respōdit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis deū uestrū esse, & tamē nō cognouistis eum, ego aūt noui eū. Et si dixero, q̄ nō nouerim eū, ero similis uestri mēdax. Sed noui eū, & sermonē eius seruo. Abrahā pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit atq̄ gauisus est: Dixerūt ergo Iudæi ad eū: Quinquaginta annos nondū habes, & Abraham uidisti? Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, antecq̄ Abraham nascerē, ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerēt in eū, Iesus aūt abscondit se, & exiuit è tēplo.

ī Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν.

ī Et præteriens Iesus uidit hominem cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parētes eius, ut cæcus nasceretur? Respondit Iesus: Neq̄ hic peccauit, neq̄ parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est

IX

ἐσίμ. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι πτωχὸς ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος; λέγει. οὐκ οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μοι ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ

est. Venit nox quando nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc cum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ, quod si interpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit, & uenit uidens. Itaque uicini & qui uiderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nónne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, hic est: alij rursus, similis est ei. Ille dicebat ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac laui, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait, nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatum cum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo uisum recepisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex pharisæis quidam: Non est hic homo à deo, quia sabbatum non obseruat. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa ædere? Et dissensio erat inter eos. Dicũt cæco iterũ: Tu quid dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuisset, & uisum recepisset, donec uocauerunt parentes eius, qui uisum receperat, & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius uester, quem uos dicitis cæcum natum esse? Quomodo ergo nunc uidet? Responderunt ei parentes eius,

καὶ εἶπον. οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη, πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τις ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν, αὐτὸν ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὐτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ Θεῷ. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. Εἶπον οὖν αὐτῷ πάλιν. τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε. τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι Μωσῇ ἐλάλησεν ὁ θεὸς, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. Ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετά σου

& dixerũt: Scimus quod hic eſt filius noſter, & quod cæcus natus eſt, quomodo autẽ nunc uideat, neſcimus: aut quis eius aperuerit oculos, nos neſcimus. Ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquet. Hæc dixerunt parentes eiꝰ, quod timerent Iudæos. Iam enim conſpiraue rant Iudæi, ut ſi quis eũ confiteretur eſſe Chriſtũ, è ſynagoga eiiceretur. Propter ea parẽtes eiꝰ dixerũt, ætatẽ habet, ipſum interrogate. Vocauerũt ergo rurſum ho minem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos ſcimus, quod hic homo peccator eſt. Reſpondit ergo ille, & dixit: An peccator ſit, neſcio, unũ ſcio, quod cæcus cum fuerim, nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterũ: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? Reſpõdit eis: Dixi uobis iam, nec audiſtis: Cur iterum uultis audire? Num & uos uultis diſcipuli eius fieri? Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius eſto, nos autẽ Moſi diſcipuli ſumus. Nos ſcimus, quod Moſi locutus eſt deus, hunc autem neſcimus unde ſit. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile quiddam eſt, quod uos neſciatis unde ſit, & tamẽ aperuit meos oculos. Scimus autem, quod peccatores deus nõ audit, ſed ſi quis dei cultor eſt, & uolũtati ipſius obtemperat, hunc audit: A ſeculo nõ eſt auditum, quod quis aperuerit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à deo, non potuiſſet facere quicquam. Reſponderunt & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerunt eum foras. Audiuit Ieſus quod eieciſſent eũ foras, cumq; inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filiũ dei? Reſpondit ille & dixit: Quis eſt domine, ut credam in eum? Et dixit ei Ieſus: Et uidiſti eum, & qui loquitur

tecum

μετά σου, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς. Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤκουσάν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἶδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων, πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. Ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων

tecum, ipse est. At ille ait: Credo domine. & adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uidēt, cæci fiant. Et audierunt quidam ex pharisæis hæc, qui cum ipso erant, & dixerunt ei: Num & nos cæci sumus? Dixit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis, uidemus, idcirco peccatum uestrum manet.

Amen amen dico uobis: Qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emiserit, ante eas uadit, & oues illum sequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non sequent̄, sed effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Iesus, illi autem non cognouerūt, quæ essent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amē dico uobis, Ego sum ostium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures sunt & latrones, sed non audierunt eos oues. Ego sum ostium, per me si quis introierit, seruabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet. Fur non uenit, nisi ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant. Ego sum pastor ille bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, ac deserit oues, fugitque, & lupus rapit ac dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & oues non sunt illi

X

curæ

προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. * καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα. * καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. * καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. Σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. Δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται. τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος. ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ. ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάσασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ ἔργα

curæ. Ego ſum paſtor ille bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcor à meis. Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrem, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ nō ſunt ex hoc ouili: illas quoq; oportet me adducere, & uocem meam audient: & fiet unū ouile, unus paſtor. Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo rurſus ſumēdi eam. Hoc mādatum accepi à patre meo. Diſſenſio igitur iterū facta eſt inter Iudæos, propter ſermones hos. Dicebant autem multi ex ipſis: Dæmonium habet, & inſanit: quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non ſunt dæmonium habentis. Num dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire? Facta ſunt autem encænia Hieroſolymis, & hyems erat, & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis. Circundederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſq; animam noſtram ſuſpendis? Si tu es Chriſtus, dic nobis ingenue. Reſpondit eis Ieſus: Dixi uobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc teſtimonium reddunt de me. Sed uos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis, quemadmodū dicebam uobis: Oues meæ uocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me, & ego uitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quiſquam de manu mea. Pater meus qui dedit mihi, maior omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu patris mei. Ego & pater unum ſumus. Suſtulerunt ergo rurſum lapides Iudæi, ut lapidarēt eum. Reſpondit eis Ieſus: Multa bona

opera

ἔργα ἐδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. Διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθάζετέ με; Ἀπεκρίθη σαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱός τοῦ θεοῦ εἰμί; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. * Ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. * καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν

opera óſtendi uobis ex patre meo, propter quod eorũ operũ me lapidatis? Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonũ opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam: & quia tu homo cum ſis, facis teipſum deũ. Reſpondit eis Ieſus: Nónne ſcriptum eſt in lege ueſtra, ego dixi, dĩj eſtis? Si illos dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt. & nõ poteſt ſolui ſcriptura de eo, quem pater ſanctificauit & miſit in mundũ. Vos dicitis me blaſphemare, quia dixerim, filius dei ſum? Si nõ facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin uero facio, & ſi mihi nõ credatis, opibus credite, ut cognoſcatis & credatis, q̃ pater in me eſt, & ego in eo. Quærebãt iterum eum apprehẽdere, & exiuit de manu eorum, & abĩt iterum trans Iordanẽ in eũ locum, ubi fuerat Iohannes baptizãs primum, manſitq̃ illic. Et multi uenerũt ad eum, ac dicebant: Iohannes quidẽ ſignũ ædidit nullum. Omnia autem quæcũq̃ dixit Iohannes de hoc, uera erant, & crediderunt multi illic in eum.

Aegrotabat autẽ quidã nomine Lazarus Bethanienſis à caſtello Mariæ & Marthæ huius ſororis. Maria autẽ erat ea quæ unxit dñm unguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus ægrotabat. Miſerũt ergo ſorores eius ad eum, dicentes: Dñe, ecce quem amas, ægrotat. Audiens autem Ieſus, dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autem Ieſus Marthã & ſororẽ eius & Lazarũ. Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidẽ tẽporis manſit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde poſt hoc dicit diſcipulis: Eamus in Iudæam iterũ. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, &

XI

t iterũ

πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὧραι τῆς ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παῤῥησίᾳ. Λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. Ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. Εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε. Ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰπούσα.

EVANGELIVM

iterum uadis illuc? Respondit Iesus: Nónne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi uidet. Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed uado ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione somni diceret. Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, quod non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur didymus, ad discipulos: Eamus & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit quod Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio, quod quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quod resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiam domine. Ego credo, quod tu scis Christus ille filius dei, qui in mundũ uenturus erat. Et cũ hæc dixisset, abijt & uocauit Mariã sororẽ suam danculum dicens:

πουσα. ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχύ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν, καὶ εἶπε. ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν Ἰουδαῖοι. ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. λέγει ὁ Ἰησοῦς. ἄρατε τὸν λίθον. λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα, κύριε, ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε. Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. λύσατε αὐτόν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. πολλοὶ οὖν

cens: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Non dum autē uenerat Iesus in Castellū, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & consolabantur eam, cum uidissent Mariam, quod cito surrexisset, & exisset, secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumētum, ut ploret ibi. Maria ergo cū uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum, accidit ad pedes ei9, & dicit ei: Domine, si fuisses hic non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eam plorātem, & Iudæos qui uenerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicūt ei: Domine ueni, & uide. Lachrymatus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat eum. Quidā autem ex ipsis dixerūt: Nō poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic nō moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidē. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine, iam olet, quatriduanus est enim. Dicit ei Iesus: Nónne dixi tibi, quod si credideris, uisura esses gloriam dei? Sustulerunt ergo lapidem à loco, ubi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autem attollens sursum oculos, dixit: Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem sciebam, quod semper me audis, sed propter turbam quæ circunstat dixi, ut credant, quod tu me miseris. Atque hæc cum dixisset, uoce magna damauit: Lazare ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus, manus & pedes habens reuinctos fasciis sepulchralibus, & facies illius sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi

οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν μα-
ρίαν, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,
ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλ-
θον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐ-
τοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Συνήγαγον οὖν οἱ
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔ-
λεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος
πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕ-
τως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ ἐ-
λεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν
καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ
αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ
ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐ-
δέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν,
ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ,
καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ
ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ
ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν
ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ
ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέ-
κνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγά-
γῃ εἰς ἕν. * Ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνε-
βουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰησοῦς
οὖν οὐκέτι παῤῥησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰου-
δαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν
ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πό-
λιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ.
* Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, * καὶ
ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώ-
ρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς.
ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλ-
λήλων, ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες. τί δοκεῖ ὑμῖν,
ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; ἐδεδώκεσαν δὲ
καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα
ἐάν τις γνῶ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσω-
σιν αὐτόν. ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμε-
ρῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν εἰς Βηθανίαν, ὅπου
ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νε-
κρῶν * ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐ-
κεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει. ὁ δὲ λάζα-
ρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.

ἡ οὖν μαρία

ergo ex Iudæis qui uenerant ad Mariã, & uiderant quæ fecisset Iesus, crediderũt in eum. Quidam autem ex ipsis abierũt ad pharisæos, & dixerunt eis, quæ fecisset Iesus. Congregauerunt ergo pontifices & pharisæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa signa ædit? Si permiserimus eum sic, oẽs credent ei. Veniéntque Rhomani, & tollent tum locum nostrum, tum gentem. Vnus autem ex ipsis Caiaphas nomine, cum esset põtifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, nec perpenditis, quod expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac non tota gens pereat. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius, uaticinatus est, quod Iesus moriturus esset pro gente: & non tantum pro gente, sed ut filios dei qui erant dispersi, congregaret in unum. Ab illo ergo die consultabant inuicem, ut interficerent eum. Iesus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudæos, sed abiit in regionem iuxta desertum, in ciuitatẽ quæ dicitur Ephraim, & ibi uersabatur cum discipulis suis. Instabat autem pascha Iudæorum, & ascenderunt multi Hierosolymam è regione ante pascha, ut purificarẽt se. Quærebant ergo Iesum, & colloquebantur inter se, in templo stantes. Quid uidetur uobis, quod non uenerit ad diem festum? Dederant autem põtifices & pharisæi præceptum: ut si quis cognouisset ubi esset, indicaret, ut comprehẽderẽt eũ.

Iesus ergo ante sex dies paschæ uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit à mortuis. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha ministrabat. Lazarus uero unus erat de numero discumbentium cum eo.

XII

Maria ergo

ιβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. ιγ περὶ ὧν εἶπε ἰούδας. ιδ περὶ τῆς ὄνου.

Η ὃ ὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου
πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ
Ιησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτοῦ τοὺς
πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς
ὀσμῆς τὸ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, ἰούδας σίμωνος ἰσκαριώτης, ὁ μέλ
λων αὐτὸν παραδιδόναι. Διὰ τί τοῦτο τὸ μύ
ρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ
ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ
τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης
ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλ-
λόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ιησοῦς. Ἄφες
αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τὸ ἐνταφιασμοῦ μου
τετήρηκεν αὐτό. τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντο/
ἐν ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε
ϛθ τε. * Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν ἰουδαί-
ι ων, ὅτι ἐκεῖ ἐστί. καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ιησοῦν
μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσιν, ὃν
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιε-
ρεῖς, ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι
πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν ἰουδαίων, καὶ
ρ ὠ ἐστεῦον εἰς τὸν Ιησοῦν. * Τῇ ἐπαύριον ὄχλο
α πολὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες,
ὅτι ἔρχεται ὁ Ιησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα, ἔλαβον
τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑ-
πάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. ὡς ἀννᾶ, εὐλο/
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ
ρα βασιλεὺς τοῦ ἰσραήλ. * Εὑρὼν δὲ ὁ Ιησοῦς ὀνά
ζ ριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτὸ, καθώς ἐστι γεγραμ/
» μένον. Μὴ φοβοῦ θύγατερ σιὼν, ἰδοὺ ὁ βα
» σιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον
ρβ ὄνου. * Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ
ι αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ιησοῦς,
τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γε
γραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρ
τύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε τὸν
λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγει
ρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντη
σεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐ/
τὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν φαρι-
σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ
ὠφελεῖτε

ιβ Maria ergo accepit libram unguēti nar/
di pisticæ preciosæ, & unxit pedes Iesu,
& extersit pedes eius capillis suis, domus
autem impleta est ex odore unguēti. Di/
γ cit ergo unus ex discipulis eius, Iudas Si-
monis Iscariotes, qui erat eū proditurus:
Quare hoc unguentū nō uenijt trecentis
denarijs, & datum est egenis? Dixit au-
tem hoc, non quod pauperes illi curæ
essent, sed quia fur erat, ac marsupiū ha/
bebat, eáq; quæ mittebantur, portabat.
Dixit ergo Iesus: Sine illam, in diem se/
pulturæ meæ seruauit istud. Pauperes
enim semper habetis uobiscū, me uero
non semper habetis. Cognouit ergo tur
ba multa ex Iudæis quod illic esset. & ue
nerunt nō propter Iesum tantum, sed ut
Lazarum quoq; uiderent, quem suscita-
uerat à mortuis. Consultabant autem
principes sacerdotum, ut & Lazarum in-
terficerent: quia multi propter illum abi-
bant ex Iudæis, & credebant in Iesum.
Postero die turba multa quæ uenerat
ad diem festum, cū audissent quod ueni
ret Iesus Hierosolymam, acceperunt ra-
mos palmarū, & processerūt obuiam ei,
& clamabant: Hos anna, benedictus qui
ιδ uenit in nomine domini rex Israël. Na-
ctus autem Iesus asellam, sedit super eā:
sicut scriptum est: Noli timere filia Sion,
ecce rex tuus uenit sedens super pullū asi
næ. Hæc aūt non cognouerunt discipuli
eius primum, sed quādo glorificatus est
Iesus, tūc recordati sunt, quod hæc essent
scripta de eo, & quod hæc fecissent ei. Te
stificabatur igitur turba, quæ erat cū eo,
quando Lazarum uocauit de monumē
to, & suscitauit eum à mortuis: propterea
& obuiam uenit ei turba, quod audie-
rant eum ædidisse hoc signum. Pharisæi
ergo dixerūt inter se: Videtis quod nihil

ιε πρὶ τῶν προσελθόντων ἑλλήνων.

ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ
ἀπῆλθεν. ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀνα ιε
βαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ.
οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ βη
θσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν,
λέγοντες. Κύριε, θέλωμεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν.
ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ.
καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λέγου/
ργ σι τῷ Ἰησοῦ. * Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐ
δ τοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ
ρδ ὑὸς τοῦ ἀνθρώπου. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ι ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν
γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀ/
ρε ποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. * Ὁ φιλῶν
γ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μι/
σῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ,
ρϛ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. * Ἐὰν ἐμοὶ
ι διακονῇ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου εἰ
μὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται.
καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ
ρζ πατήρ. * Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ
δ τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύ/
ρη της. * Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν
ι ταύτην. πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν
οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πά
λιν δοξάσω. Ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκού/
σας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλε/
γον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη
ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν. Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φω/
νὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ
κόσμου τούτου. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τού
του ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ
τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦ
το δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελ/
λεν ἀποθνήσκειν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος.
ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χρι/
στὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις,
δεῖ ὑψωθῆναι τὸν ὑὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν
οὗτος ὁ ὑὸς τοῦ ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν
ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ
σκοτία

proficitis? Ecce mundus post eum abijt.
Erant autem quidam Græci ex his qui
ascenderant, ut adorarent in festo. Hi er/
go accesserunt ad Philippum qui erat à
Bethsaida Galilææ, & rogabant eum, di/
centes: Domine, uolumus Iesum uidere.
Venit Philippus, & dicit Andreæ. An/
dreas rursum & Philippus dicunt Iesu:
Iesus autem respondit eis, dicens: Venit
hora ut glorificetur filius hominis. Amē
amen dico uobis, nisi granum frumenti
deiectum in terram mortuū fuerit, ipsum
solum manet. Si uero mortuum fuerit,
multum fructū affert. Qui amat animā
suam, perdet eam. Et qui odit animam
suam in hoc mundo, in uitam æternā cu
stodiet eam. Si quis mihi ministrat, me
sequatur. Et ubi sum ego, illic & minister
meus erit. Si quis mihi ministrauerit,
cohonestabit eum pater. Nunc anima
mea turbata est. Et quid dicam? Pater,
seruato me ex hora hac. Sed propterea
ueni in horam hanc. Pater illustra nomē
tuum. Venit ergo uox de cœlo, dicens:
Et illustraui, & rursus illustrabo. Tur/
ba ergo quæ stabat & audierat, dicebat
tonitruum esse factum. Alij dicebant:
Angelus ei locutus est. Respondit Iesus,
& dixit: Non propter me hæc uox uenit,
sed propter uos. Nunc iudiciū est mūdi
huius. Nunc princeps mundi huiꝰ eijcie/
tur foras. Et ego si exaltatus fuero à ter/
ra, om̄es traham ad meipsum. Hoc autē
dicebat, significans qua morte esset mo/
riturus. Respondit ei turba: Nos audi/
uimus ex lege, quod Christus manet in
æternum, & quomodo tu dicis, oportet
exaltari filium hominis? Quis est iste
filius hominis? Dixit ergo ei Iesus: Ad/
huc ad breue tempus lumē uobiscū est.
Ambulate donec lucem habetis, ne uos
tenebræ

σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. καὶ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; * Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας, τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. * Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. * Ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτως λαλῶ.

Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς

tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc locutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Cum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebāt in eum: ut sermo Esaiæ prophetæ impleretur quem dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro: & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & cōuertantur & sanem eos. Hæc dixit Esaias, quando uidit gloriā eius, & locutus est de eo. Veruntamen etiam ex principibus multi crediderūt in eum, sed propter pharisæos non confitebātur, ne è synagoga eijcerentur. Dilexerūt enim gloriam hominum magis quam gloriā dei. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat. Et si quis audierit uerba mea, & non crediderit, ego nō iudico eum. Non enim ueni, ut iudicem mundum, sed ut seruem mundum. Qui reijcit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in extremo die: quia ego ex meipso non sum locutus: sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicā & quid loquar. Et scio, quod mandatū eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

Ante festum autē paschæ sciens Iesus, quod ueniisset hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad patrē, cum dilexisset suos qui erant in mundo, usq; ad finē dilexit XIII

ιϛ πρὶ τοῦ νιπτῆρος.

ριγ ἀυτούς. * Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβό-
θ λου ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἰούδα
ριδ σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῶ. * Εἰ-
γ δὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ
πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξ-
ριε ῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, * ἐγείρεται
ι ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λα-
βὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. Εἶτα βάλλει
ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς ιϛ
πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ,
ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα
πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. Κύριε, σύ μου
νίπτεις τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶ-
πεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,
γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ πέτρος.
Οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα.
Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ
ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. Λέγει αὐτῷ σίμων πέ-
τρος. κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. Λέγει αὐτῷ ὁ
Ἰησοῦς. Ὁ λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς
πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ
ὑμεῖς καθαροὶ ἐστέ, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ
τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν,
οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς
πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
ἀναπεσὼν, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκετε
ριϛ τί πεποίηκα ὑμῖν; * Ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ δι-
α δάσκαλος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε,
ριζ εἰμὶ γάρ, * Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πό-
ι δας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς
ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπό-
δειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποί-
ριη ησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. * Ἀμὴν ἀμὴν λέ-
γ γω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐ-
τοῦ, οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος
αὐτόν. Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοι ἐστὲ ἐὰν πρι-
ριθ ῆτε αὐτά. * Οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω,
ι ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ
„ πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον,
„ ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι

λέγω

eos. Et cœna facta, cum diabolus iam im
misisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ,
ut proderet eum, sciens Iesus quod om̃ia
dedisset sibi pater in manus, & qđ à deo
exisset, & ad deum iret, surgit à cœna, &
ponit uestimenta: & cum accepisset lin-
teum, præcinxit se. Deinde misit aquam
in peluim, & cœpit lauare pedes discipu-
lorum, & extergere linteo, quo erat præ-
cinctus. Venit ergo ad Simonem Petrũ.
Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas
pedes? Respõdit Iesus, & dixit ei: Quod
ego facio, tu nescis nunc, scies autem po-
stea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos
pedes in æternum. Respondit ei Iesus:
Si non lauero te, non habes partem
mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domi-
ne, non tantum pedes meos, sed & ma-
nus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est
non opus habet, nisi ut pedes lauet, sed
est mundus totus. Et uos mundi estis,
sed non omnes. Sciebat enim, quis nam
esset qui proderet ipsum, ꝓpterea dixit:
non estis mundi omnes. Postquam er-
go lauisset pedes eorũ, receptisque uesti-
bus suis accubuisset, iterum dixit eis: Sci-
tis quid fecerim uobis? Vos uocatis me
magistrum ac dominum, & bene dicitis,
sum etenim. Si ergo ego laui pedes ue-
stros dominus & magister, uos quoque
debetis inuicem alij aliorum lauare pe-
des. Exemplum enim præbui uobis, ut
quemadmodum ego feci uobis, ita &
uos faciatis. Amen amen dico uobis, nõ
est seruus maior domino suo, neque le-
gatus maior est eo qui legauit ipsum. Si
hæc nouistis, beati estis si feceritis ea.
Non de omnibus uobis loquor. ego
scio quos elegerim. Sed ut adimpleatur
scriptura: Qui edit mecum panem, sustu
lit aduersum me calcaneum suum. Nunc

dico

λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένη-
ται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. * Ἀμὴν ἀμὴν
α λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω,
ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβά-
κα νει τὸν ἀποστείλαντά με. * Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰη-
σοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύ-
ρησε, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
κβ εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. * Ἔβλεπον οὖν
α εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ
κγ τίνος λέγει. * Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν
ι μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν
ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ Σίμων Πέ-
τρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐπι-
πεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέ-
γει αὐτῷ. κύριε, τίς ἐστιν; Ἀπεκρίνεται ὁ
Ἰησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον
κδ δώσω. * καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδω-
θ σιν Ἰούδᾳ Σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. καὶ με-
τὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ
κε Σατανᾶς. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὃ ποι-
ι εῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν
ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. ἁνὲς γὰρ
εἶχόκων, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰού-
δας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀγόρασον,
ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτω-
χοῖς ἵνα τι δῷ. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖ-
νος, εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξ-
ῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς. Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ
θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει
αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τε-
κνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. ζητήσετέ
με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι ὅ-
που ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν,
καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δί-
δωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, κα-
θὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε
ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι
ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν
ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος. κύ-
ριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

ὅπου

dico uobis priusq; fiat: ut cū factum fue
rit, credatis, q; ego sim. Amen amen dico
uobis, qui recipit quēcunq; miſero, me re
cipit. Qui aūt me recipit, recipit eum qui
me miſit. Cū hæc dixiſſet Ieſus, turbatus
eſt ſpiritu, & teſtificatus eſt, dixitq;: Amē
amen dico uobis, q; unus ex uobis prodi
turus eſt me. Aſpiciebāt ergo ſe inuicē di
ſcipuli, hæſitantes de quo diceret. Erat au
tem unus ex diſcipulis Ieſu recumbēs in
ſinu ipſius, nimirū is quē diligebat Ieſus
Innuit ergo huic Simon Petrus, ut ſciſci
taretur, quis eſſet de quo loqueret. Itaq;
cum recubuiſſet ille ſuper pectus Ieſu, di-
cit ei: Domine, quis eſt? Reſpōdet Ieſus:
Ille eſt, cui ego intinctum panē porrexe-
ro. Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ
Simonis Iſcariotæ. Et poſt offulam in-
greſſus eſt in eum ſatanas. Dicit igitur ei
Ieſus: Quod facis, fac citius. Hoc autem
nemo intelligebat diſcumbētiū ad quid
dixiſſet ei. Quidam em̄ putabant, quia
loculos habebat Iudas, quod dixiſſet ei
Ieſus, eme ea quæ opus ſunt nobis ad
diem feſtū, aut egenis ut aliquid daret.
Cum ergo accepiſſet ille offulam, exiuit
continuo. Erat autem nox. Cū ergo exiſ-
ſet, dixit Ieſus: Nūc glorificatus eſt filius
hominis, & deus glorificatus eſt per eū.
Si deus glorificatus eſt per eum, & deus
glorificabit eum per ſe, & continuo glo-
rificabit eum. Filioli, adhuc pauliſper uo-
biſcum ſum. Quæretis me, & ſicut dixi
Iudæis, quò ego uado, uos non poteſtis
uenire: ita & uobis dico nūc. Præceptum
nouū do uobis, ut diligatis uos mutuo,
ſicut dilexi uos, ut & uos diligatis uos mu
tuo. In hoc cognoſcēt omnes, quod diſci
puli mei ſitis, ſi charitatem habueritis in-
ter uos mutuam. Dicit ei Simon Petrus:
Domine, quò uadis? Reſpōdit ei Ieſus:

Quò

ο᾽που ἐγὼ ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι, * λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος. κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τὴν ψυχήν σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ φωνήσῃ, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.

* καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. Εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς. κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι᾽ ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκατέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκατε ἄν. καὶ ἀπ᾽ ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ Φίλιππος. κύριε, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον μεθ᾽ ὑμῶν εἰμὶ, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιππε, ὁ ἑωρακώς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ᾽ ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. Εἰδὲ μή, διὰ τὰ ἔργα αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. * καὶ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ.

ἐὰν

Quò ego uado, non potes me nunc sequi, sequêris autem postea. Dicit ei Petrus: Domine, quare non possum te sequi nunc? Animam meam pro te ponam. Respondit ei Iesus: Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, Non canet gallus, donec ter me negaueris.

Et ait discipulis suis: Ne turbetur cor XIIII
uestrum. Creditis in deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si cæcus esset, dixissem uobis, uado paraturus uobis locū. Et si abiero ad parandum uobis locum, iterum ueniam & assumam uos ad meipsum: ut ubi sum ego, & uos sitis: & quò ego uado, scitis, & uiam scitis. Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò uadis, & quomodo possumus uiam scire? Dicit ei Iesus: Ego sū uia, & ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Si cognouissetis me, & patrem meum utique cognouissetis. Et nunc cognoscitis eum, & uidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus: Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouisti me? Philippe, qui uidit me, uidit patrem. Et quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? Non credis, quod ego in patre sum, & pater in me? Verba quæ ego loquor uobis, à meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Credite mihi, quod ego in patre sum, & pater in me. Alioqui propter ipsa facta credite mihi. Amen amen dico uobis, qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora his faciet, quia ego ad patrem uado. Et quicquid petieritis nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur pater per filium.

Si

ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρὸν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με· ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. * ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. * λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης. κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ. * καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. * ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἴρηκα

ὑμῖν

Si quid petieritis per nomen meũ, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea ſeruate. Et ego rogabo patrem, & alium conſolatorem dabit uobis, ut maneat uobiſcum in æternum, ſpiritum ueritatis quem mundus non poteſt accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoſcitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc puſillum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoſcetis, quod ego ſum in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & aperiam ei meipſum. Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes: Domine, quid factum eſt, quod manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mundo? Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & manſionem apud eum faciemus. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat: & ſermo quem auditis, non eſt meus, ſed eius qui miſit me patris. Hæc locutus ſum uobis apud uos manẽs. Paracletus autem ille qui eſt ſpiritus ſanctus, quem ſpiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia quæcũq; dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor ueſtrum, neque formidet. Audiſtis quod ego dixi uobis, uado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod dixerim, uado ad patrem, quia pater maior me eſt. Et nunc dixi

uobis

ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε. Οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν. ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ. ἐγείρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου ὁ γεωργός ἐστιν. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις μείνῃ ἐν ἐμοί, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξηράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτά, καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καίεται. * ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς. Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. * μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. * ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους

uobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscum. Venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quod diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Surgite, eamus hinc.

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnē palmitē in me nō ferentē fructū tollit, & omnem qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiorem afferat. Iam uos mūdi estis propter sermonem, quē locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructū multū: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nō manserit, eiectus est foras sicut palmes, & exaruit: & colligunt eos, & in ignem cōiiciunt & ardent. Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum uobis, ut gaudiū meū in uobis maneat, & gaudium uestrū impleat. Hoc est præceptū meū, ut diligatis uos inuicem sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionē nemo habet, ut quis animā suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcunq; ego præcipio uobis. Nō posthac uos dico seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autē dixi

XV

amicos,

φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. * ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. * ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. * μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. * Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου. * ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. * Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. Νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. * Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. Νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.

* ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * ταῦτα

amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos: & constitui uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat: ut quicquid petieritis patrē nomine meo, det uobis. Hæc præcipio uobis, ut diligatis uos mutuo. Si mūdus uos odit, scitis quod me prius quam uos odio habuerit. Si de mūdo fuissetis, mūdus quod suum est, diligeret. Quia uero de mūdo non estis, sed ego selegi uos de mundo, propterea odit uos mūdus. Memētote sermonis, quem ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequētur. Si sermonem meum seruauerunt, & uestrū seruabunt. Sed hæc omnia faciēt uobis propter nomen meum, quia nō nouerūt eum qui misit me. Si non uenissem & locutus fuissem eis, peccatum nō haberēt. Nunc autē non habent quod prætexāt peccato suo. Qui me odit, is & patrē meum odit. Si opera nō fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum nō haberent. Nunc autem & uiderunt & oderūt, non solum me, uerumetiam patrē meū. Sed hoc accidit ut compleat sermo, qui in lege eorum scriptus est: Odio habuerūt me gratis. Cum autē uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, spiritū ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Quin & uos testes estis, quia ab initio mecum estis. ιγ

Hæc locutus sum uobis, ut ne quid offendamini. Alienos à synagogis facient uos. Sed ueniet tēpus, ut quisquis interficiat uos, uideat cultum præstare deo. Et hæc facient uobis, quia non nouerūt patrem neq; me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cū uenerit tempus illud, reminiscamini eorū, qđ ego dixerim uobis. Hæc XVI

δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με. περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἐστι. * Διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους· τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; Ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν

ρμε γ ρμθ ι

autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram. Nūc autem uado ad eum, qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me quò uadam. Sed quia hæc locutus sum uobis, mœstitudo impleuit cor uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam. Si eī nō abiero, consolator ille non ueniet ad uos. Sin autem abiero, mittam eum ad uos. Et cū uenerit ille, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De iustitia uero, quia ad patrē uado, & posthac nō uidetis me. De iudicio autē, quia princeps huius mūdi iā iudicatus est. Ad hæc multa habeo quæ uobis dicā, sed nō potestis portare nunc. Cū autē uenerit ille qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnē ueritatē. Nō eī loquetur à semetipso, sed quæcū q; audierit, loquet, & quæ futura sunt, annūciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annūciabit uobis. Omnia quæcū q; habet pater, mea sunt. Propterea dixi, quod de meo accipiet & annunciabit uobis. Pusillū, & nō uidetis me, & iterū pusillū, & uidebitis me, quia ego uado ad patrē. Dixerunt ergo quidā ex discipulis eius inter se: Quid est hoc, quod dicit nobis, pusillū & nō uidetis me, & rursus pusillū, & uidebitis me, & quia ego uado ad patrē? Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit, pusillū? Nescimus qd loquat. Cognouit autē Iesus, quod uellēt ip̄m interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, quod dixi, pusillū & non uidetis me, & iterū pusillū & uidebitis me. Amē amē dico uobis, plorabitis & lamētabimini uos, mūdus contra gaudebit. Vos autē mœrore afficiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Mulier cum parit, dolorem habet, quia

ἦλθεν

uenit

ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς, ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν, αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παῤῥησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ, ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε. πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ ἔδωκας

uenit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis. sed iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollit à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico uobis, quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petistis quicquam in nomine meo. Petite, & accipietis: ut gaudium uestrum sit perfectum. Hæc per prouerbia locutus sum uobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar uobis, sed palam de patre meo annunciabo uobis. In illo die in nomine meo petetis. Et non dico uobis, quod ego rogaturus sim patrem pro uobis, Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis. & credidistis, quod à deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est tibi: ut quis te interroget, Per hoc credimus, quod à deo existi. Respondit ei Iesus: Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, mécq; solum relinquatis. & tamen non sum solus, quia pater mecum est. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habetis, sed bono animo sitis, ego uici mundum.

Hæc locutus est Iesus, & XVII
sublatis oculis in cœlum, dixit: Pater, uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut quotquot de-

καὶ αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεὸν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. σοὶ ἦσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σου εἰσίν. ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρά σοῦ ἐξῆλθον. καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρός σε ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσί, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

disti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum, deum uerum, & quē misisti Iesum Christum. Ego te glorificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipsum gloria, quam habui, priusquam hic mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quod omnia quæcūq; dedisti mihi, abste sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperunt. et cognouerūt uere, quod à te exiui: & crediderūt, quod tu me misisti. Ego pro eis rogo. Nō pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos per nomen tuum, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos. Cum essem cum eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit nisi filius ille perditus, ut scriptura compleretur. Nunc autem ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mūdo. Non rogo ut tollas eos è mūdo, sed ut serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego nō sum de mūdo. Sanctifica eos per ueritatē tuā. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mūdū, & p eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ueritatem.

θείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου. * πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων. * καὶ οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς. * ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τοῦ Κέδρου, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. * ᾔδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. * Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν, εἶπεν αὐτοῖς. τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώτησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα.

γμδ γ γμε ι γμς α γμζ ι γμη α γμθ ι

tatem. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorum in me: ut omnes unum sint: sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus quod tu me miseris, & ego gloriam quã dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut et nos unũ sumus. Ego in eis, et tu in me, ut sint consummati in unum, et ut cognoscat mundus, quod tu me misisti, et dilexisti eos, sicut et me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, uolo: ut ubi sum ego et illi sint mecũ: ut uideant gloriã meam, quã dedisti mihi, quia dilexisti me ante conditum mundũ. Pater iuste, et mũdus te nõ cognouit: ego autem te cognoui, et hi cognouerunt, qđ tu me miseris. Et notũ feci eis nomẽ tuũ, et notũ faciã, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis. Hæc cum dixisset Iesus egressus XVIII est cum discipulis suis trans torrentem cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius. Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum: quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, & à pontificibus ac pharisæis ministros, uenit illuc cum laternis ac facibus & armis. Iesus itaque sciens omnia quæ uentura erant super se, processit ac dixit eis: Quem quæritis? Respondẽrũt ei: Iesum Nazarenũ. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui prodebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum & ceciderunt in terrã. Iterum ergo interrogauit eos: Quẽ quæritis? Illi autẽ dixerunt: Iesum Nazarenũ. Respondit Iesus: Dixi uobis, quod ego sum: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Vt compleretur sermo quem dixerat: Ex ijs quos dedisti mihi, non perdidi

ρξ̄ ἀυτῶν οὐδένα. *Σίμων οὖν πέτρος ἔχων
α μάχαιραν, ἥλκυσεν ἀυτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τῶν
ἀρχϊερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν ἀυτοῦ τὸ ὠτί
ον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχος.
ρξᾱ *Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν μά
α χαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήριον ὃ δέ
ρξβ̄ δωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; *Ἡ οὖν
α σπεῖρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν
ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν
ρξγ̄ αὐτὸν, *καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς ἄνναν πρῶ
ι τον. ἦν γὰρ πενθερὸς τῶν καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχϊε
ρεὺς τῶν ἐνϊαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμ
βουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄν
ρξδ̄ θρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, *Ἠκολού
δ θει δὲ τῷ Ἰησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ἄλλος
ρξε̄ μαθητής. *Ὁ δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνω
στὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς
ρξϛ̄ τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχϊερέως. *Ὁ δὲ πέτρος ἐστή
α κει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. *Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς
ρξζ̄ ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ εἶπε
ι τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. *Λέγει
ρξη̄ οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ
α σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;
ρξθ̄ Λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. *Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦ
ι λοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν πεποιηκότες,
ὅτι ψύχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ἦν δὲ μετ' αὐ
τῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ οὖν
ἀρχϊερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
ρο̄ αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. *Ἀπεκρί
α θη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἐγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ
κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγω
γῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συ
ροᾱ νέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. *Τί
ι με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας
τί ἐλάλησα αὐτοῖς. ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον
ροβ̄ ἐγώ. *Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπη
α ρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ἰησοῦ,
ρογ̄ εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχϊερεῖ; *Ἀπε
ι κρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύ
ροδ̄ ρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέ
α ρεις; *Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον
πρὸς

quenq̃. Simon ergo Petrus cũ haberet gladiũ, eduxit eum, & percussit põtificis seruũ, & abscidit auriculam eius dextrã. Erat autem nomẽ seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladiũ tuum in uaginã. An nõ bibam poculum quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorũ cõprehenderũt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerũt eum ad Annam primũ: erat enim socer Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autẽ Caiaphas is qui consiliũ dederat Iudæis, quod expediret unum hominem mori pro populo. Sequebatur autẽ Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri, qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum eis & Petrus stans & calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? interroga eos qui audierũt quid locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum

ad

ροε α πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. * Ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. οὐκ εἰμί. λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως συγγενὴς ὢν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. * Ἄγουσιν οὖν τὸν ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, * καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλὰ φάγωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. * Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ; * Ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. Μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. * Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς. Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. * Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. Τί ἔστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς

ad Caiapham pōtificem. Stabat autem Simon Petrus et calefaciebat se. Dixerūt ergo ei: Num et tu ex discipulis eius es? Negauit ille, et dixit: Non sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cuius absciderat Petrus auriculā: Nónne ego te uidi in horto cum illo? Iterū ergo negauit Petrus, et statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, et ipsi non introierunt in prætorium, ne cōtaminarentur, sed ut ederent pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, et dixit: Quam accusationem affertis aduersus hominē hunc? Responderunt, et dixerunt ei: Si non esset hic nocens: haudquaquam tibi tradidissemus eū. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, et secundum legem uestram iudicate eum. Dixerūt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid feciſti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnū meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sum ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cum hoc dixisset, iterum prodijt

ρπβ πρὸς τοὺς ἰουδαίους. * Καὶ λέγει αὐτοῖς. Ἐγὼ
θ οὐδὲ μίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. * Ἔστι δὲ
ρπγ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ
δ πάσχα, βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βα
ρπδ σιλέα τῶν ἰουδαίων; * Ἐκραύγασαν οὖν πά
α λιν πάντες, λέγοντες. μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν βα
ρπε ραββᾶν. ἦν δὲ ὁ βαραββᾶς λῃστής. * Τότε οὖν
δ ἔλαβεν ὁ πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε.
καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀ
κανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμά
τιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτὸν, καὶ ἔλε
γον. Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. Καὶ ἐδί
ρπς δουν αὐτῷ ῥαπίσματα. * Ἐξῆλθεν οὖν πά
θ λιν ἔξω ὁ πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω
ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐ
ρπζ δεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰη
δ σοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸ
πορφυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἰδοὺ ὁ
ρπη ἄνθρωπος. * Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχι
α ερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν, λέγοντες.
ρπθ Σταύρωσον. σταύρωσον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ πι
ι λᾶτος. Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε.
ρϛ * Ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν.
θ * Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νόμον
ρϛα ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει
ι ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν τὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
ρϛβ * Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τοῦτον τὸν λό
δ γον, μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ
πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ.
Πόθεν εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ
ρϛγ ἔδωκεν αὐτῷ. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ πι
ι λᾶτος. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι
ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν
ἔχω ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὐκ
εἶχες ἐξουσίαν οὐδὲ μίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ
ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. Διὰ τοῦτο ὁ πα
ραδιδούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ
τούτου ἐζήτει ὁ πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ
δὲ ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες. Ἐὰν τοῦτον ἀπο
λύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος. Πᾶς ὁ βασιλέα
αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. Ὁ οὖν πιλᾶτος
ἀκούσας

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo causam. Est autem consuetudo uobis, ut unum dimittam uobis in pascha. Vultis ne ergo dimittam uobis illum regem Iudæorum? Clamauerunt rursum omnes dicentes: Non hunc, sed Barrabam. Erat autem Barrabas latro.

Tunc ergo apprehendit Pilatus Iesum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti eius, & ueste purpurea circundederunt eum, ac dicebant: Aue rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis eum foras, ut cognoscatis, quod nullam in eo causam inuenio. Exiuit ergo Iesus foras, gestans spineam coronam, & purpureum pallium. & dicit eis: Ecce homo. Cum ergo uidissent eum pontifices & ministri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum uos, & crucifigite. ego em̄ non inuenio in eo causam. Responderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & secundum legem nostram debet mori: quia filium dei se fecit. Cum ergo audisset Pilatus hunc sermonē, magis timuit, Et ingressus est prætorium iterum, & dicit ad Iesum: Vnde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi nō loqueris? nescis quod potestatem habeam crucifigendi te, & potestatem habeam absoluēdi te? Respondit Iesus: Non haberes potestatē aduersum me ullam, nisi tibi datum esset è supernis. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et ex eo quærebat Pilatus absoluere eum. Iudæi autem clamabāt dicētes: Si hunc absolueris, nō es amicus Cæsaris. Quicunque se regem facit, contradicit Cæsari. Pilatus autem cum audisset

XIX

ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν
Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς
τόπον, λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ
γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ
ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βα
ρϛ̄ δ̄ σιλεὺς ὑμῶν. * Οἱ δὲ ἐκραύγασαν. ἆρον, ἆ-
α ρον, σταύρωσον αὐτόν. * Λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶ-
ρϛ̄ ε̄ τος. τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; Ἀπεκρίθη-
ι σαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ
ρϛ̄ ϛ̄ καίσαρα. * Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς,
α ἵνα σταυρωθῇ. * Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ
ρϛ̄ ζ̄ ἀπήγαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,
α ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον.
ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν
ρϛ̄ η̄ ἐσταύρωσαν. * Καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦ-
α θεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. * Ἔγρα-
ρϛ̄ θ̄ ψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεν
α ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. Ἰησοῦς ὁ
σ̄ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * Τοῦ-
ι τον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰου-
δαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου
ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβρα-
ϊστὶ, ἑλληνιστὶ, ῥωμαϊστί. ἔλεγον οὖν τῷ πιλά-
τῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ γράφε, ὁ βα-
σιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε,
βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πι-
σ̄ ᾱ λᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. * Οἱ οὖν στρα-
α τιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον
τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέ-
ρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶ-
να. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαν-
τὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους. Μὴ
σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ
τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα.
» Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ
» ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον.
Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν.
σ̄ β̄ * Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ
ι μητὴρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μα-
ρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή.
Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν
παρεστῶτα

cum audisset hunc sermonē, produxit fo-
ras Iesum, seditq; pro tribunali in loco,
qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autē
Gabbatha. Erat autē parasceue paschæ,
hora fermè sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex
uester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle,
crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem
uestrum crucifigam? Responderunt pō-
tifices: Non habemus regem, nisi Cæsa-
rem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut cru-
cifigeretur. Acceperunt autem Iesum, &
abduxerunt, atque is baiulans crucem su-
am, exiuit in eum (qui dicitur Caluaria)
locum, Hebraice autem Golgotha, ubi
crucifixerunt eum, & cum eo alios du-
os hinc & hinc, medium autem Iesum.
Scripsit autem & titulum Pilatus, & po-
suit super crucem. Erat autem scriptum:
Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc
ergo titulum multi Iudæorum legerunt,
quia prope ciuitatem erat locus, ubi cru-
cifixus est Iesus. Et erat scriptum He-
braice, & Græce, & Latine. Dicebant
ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli
scribere, rex Iudæorum, sed quod ille
dixerit, rex sum Iudæorum. Respondit
Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Milites
ergo cum crucifixissent Iesum, acceperūt
uestimenta eius, & fecerunt quatuor par-
tes, unicuique militi partem, & tunicam.
Erat autem tunica inconsutilis, à summo
contexta per totum. Dixerunt ergo in-
ter se: Ne scindamus eam, sed sortiamur
de illa cuius sit. Vt scriptura implere-
tur, dicens: Partiti sunt uestimenta mea
sibi, & in uestem meam miserunt sor-
tem. Et milites quidem hæc fecerunt. Sta-
bant autē iuxta crucem Iesu mater eius,
& soror matris eius Maria uxor Cleo-
pæ, & Maria Magdalene. Cum uidis-
set ergo Iesus matrem ac discipulum
astantem

ιη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κυριακοῦ σώματος.

πρεσῶτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ.
γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ·
ἰδοὺ ἡ μητήρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλα
βεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια. *Μετὰ τοῦ
σγ τοῦ εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,
δ ἵνα τελειωθῇ ἡ γραφὴ, λέγει. Διψῶ. Σκεῦος
οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. Οἱ δὲ πλήσαντες σπόγ
γον ὄξους καὶ ὑσώπῳ περιθέντες, προήνεγ
σδ καν αὐτοῦ τῷ στόματι. *Ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ
α ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε. Τετέλεσται. Καὶ κλί
σε νας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Οἱ
ι οὖν Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ
ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ,
ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου,
ἐρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐ
τῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρα
τιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέ
λη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ.
ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν
ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέ
λη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχει αὐτοῦ τὴν
πλευρὰν ἔνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα
καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ
ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. Κἀκεῖνος
οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύ
σητε. Ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πλη
» ρωθῇ. Ὀστοῦν οὐ συντριβήσετε ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ
» πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. Ὄψονται εἰς ὃν
σς ἐξεκέντησαν. *Μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν
α πιλᾶτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας, ὢν μα
θητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμένος δὲ διὰ τὸν φό
βον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ Ἰη
σζ σοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος. *Ἦλθε δὲ
ι καὶ νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰη
σοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα μύρ
ση νης καὶ ἀλοῆς ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν. *Ἔλα
α βον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν
αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, κα
θὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιά
ζειν. Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆ
πος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινὸν,
ἐν

astantem, quē diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. Postea sciens Iesus, quod omnia iam consummata essent, ut consummaretur scriptura, dicit: Sitio. Vas igitur erat positum aceto plenum. Illi uero impleuerunt spongiam aceto & hysopo, & impositam admouerunt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus acetum, dixit: Consummatum est. & inclinato capite tradidit spiritum. Iudæi ergo, quoniam parasceue erat, ut non remanerent in cruce corpora sabbato (erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum, ut frangerentur eorū crura, ac tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cum uenissent, ut uiderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. sed unus militum lancea latus eius fodit, & cōtinuo exiuit sanguis & aqua. Et qui uidit, testimonium perhibuit: & uerum est testimoniū eius. Et ille scit quod uera dicit, ut & uos credatis. Facta sunt enim hæc, ut scriptura impleretur: Os nō comminuetis ex eo. Et rursus alia scriptura
ιη dicit: Videbunt in quem pupugerunt. Post hæc autē rogauit Pilatum Ioseph Arimathiensis: qui erat discipulus Iesu, sed occultus propter metum Iudæorum: ut tolleret corpus Iesu, idq́ permisit Pilatus. Venit autem & Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum, ferens mixturam myrrhæ & aloës ad libras fermè centum. Acceperūt ergo corpus Iesu, & obuinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in eo loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum,
in

ϕν ὦ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σθ α σαββάτων μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. * τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέ- σι τρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μὴν τοι εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυ- σια τοὺς οἱ μαθηταί. * μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ α μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυ ψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφα- λῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο σιβ τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθη- κας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς.

in quo nondum quiſquã poſitus erat, Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorũ, quod in propinquo eſſet monumentũ, poſuerunt Ieſum. Primo uero die ſabbatorum Maria Magdalene uenit mane, cũ adhuc tenebræ eſſent, ad monumẽtum, uidétq; lapidem ſublatũ à monumento. Currit ergo, & uenit ad Simonẽ Petrũ, & ad alterũ illum diſcipulũ, quẽ amabat Ieſus, & dicit illis: Suſtulerũt dñm è monumẽto, & neſcimus ubi poſuerint eum. Exĩt ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & uenerũt ad monumẽtũ. Currebãt aũt duo ſimul, & ille alius diſcipul⁹ præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumẽtũ. Et cũ ſe inclinaſſet, uidit poſita linteamina, nó tñ introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequẽs eũ, & introiuit in monumentũ, & uidet linteamina poſita, & ſudariũ quod fuerat ſuper caput eius nõ cũ linteaminib⁹ poſitũ, ſed ſeparatim inuolutũ in unũ locũ. Tũc ergo introiuit et ille ali⁹ diſcipulus, q uenerat prior ad monumentũ, uidítq; & credidit. Nondũ em̃ nouerãt ſcripturã, quod oportuiſſet eũ à mortuis reſurgere. Abierunt ergo rurſus diſcipuli ad ſemetipſos, Maria autem ſtabat ad monumentũ foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumẽtũ, & uidet duos angelos amictos albis, ſedentes unũ ad caput, & alterũ ad pedes illic, ubi poſuerant corpus Ieſu. Dicunt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Suſtulerũt dominũ meũ, nec ſcio ubi poſuerunt eũ. Hæc cum dixiſſet, cõuerſa eſt retrorſum, & uidet Ieſum ſtantem, nec ſciebat quod Ieſus eſſet. Dicit ei Ieſus: Mulier, quid ploras? Quem quæris? Illa exiſtimans quod hortulanus eſſet, dicit ei: Domine, ſi tu aſportaſti eũ, dicito mihi, ubi poſueris eũ, & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus:

XX

Maria.

μαρία, σραφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ· ῥαββουνοί, ὃ λέγεται διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, ἀναγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. σιγ θ * οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Εἰρήνη ὑμῖν. σιδ ι καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. * ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς πάλιν· Εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον. σιε γ * ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. * θωμᾶς δὲ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταὶ, ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. σιζ β * καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτῶν, ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν· Εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. σιη ι * ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅτι ἑώρακάς με θωμᾶ, πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς

Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni, quod dicitur magister. Dicit ei Iesus. Noli me tangere. Nondum enim abscendi ad patrem meum. Sed uade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrem uestrum, & deum meum, & deum uestrum. Venit Maria Magdalene, annuncians discipulis, quod uidisset dominũ, & ea dixisset sibi. Cum ergo uespera esset die illo qui erat unus sabbatorũ, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli cõgregati propter metũ Iudæorum, uenit Iesus, stetitq; in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis iterũ: Pax uobis. Sicut misit me pater, ita & ego mitto uos. Hæc cum dixisset, flauit in eos, & dicit eis: Accipite spiritum sanctũ. Quorũcunq; remiseritis peccata, remittuntur eis: quorũcunq; retinueritis, retenta sunt. Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, nõ erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerũt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manibus eius uestigium clauorum, & mittam digitum meum in uestigium clauorum, & mittã manum meam in latus eius, nõ credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus & deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui nõ uiderũt & crediderunt. Multa quidẽ & alia signa fecit Iesus

ἐνώπιον τ μαθητῶν αὐτ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτου. Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆ θαλάσσης τῆ Τιβεριάδ. Ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ σίμων πέτρος καὶ θωμᾶς, ὁ λεγόμενος δίδυμος, καὶ ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ κανᾶ τῆς γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς σίμων πέτρος. ὑπάγω ἁλιεύειν. Λέγουσιν αὐτῷ. Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοι. Ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. Πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης, ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. * Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν πέτρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνὸς, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλὰ ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. * Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. φέρετε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. * Ἀνέβη σίμων πέτρος, καὶ εἵλκυσεν τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν. καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Δεῦτε ἀριστήσατε. Οὐδεὶς ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν. σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. * Ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. * Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς

in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, q̃ Ieſus eſt Chriſtus ille filius dei, & ut credentes uitã habeatis per nomen eius. Poſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit aũt ſic. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur didymus: & Nathanaël, qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, aliíq; ex diſcipulis eius duo. Dicit eis Simon Petr9: Vado piſcatum. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Exierunt & aſcenderunt in nauim ſtatim, & illa nocte nihil ceperunt. Mane autẽ iam facto ſtetit Ieſus in litore, non tamen cognouerũt diſcipuli, quod Ieſus eſſet. Dicit eis Ieſus: Pueri, num qd opſonij habetis? Reſponderũt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dexterã nauigij partem rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non ualebant illud trahere præ multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Ieſus, Petro: Domin9 eſt. Simon ergo Petrus cum audiſſet qđ dñs eſſet, tunica ſuccinxit ſe, erat emi nudus, & miſit ſe in mare. Alij autem diſcipuli nauigiolo uenerũt: non enim longe aberant à terra, ſed circiter cubitis ducentis, trahentes rete piſcium. Vt ergo deſcẽderũt in terram, uiderũt prunas poſitas, & piſcẽ ſuppoſitũ, & panem. Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenũ magnis piſcibus centum quinquagintatribus. Et cum tot eſſent, nõ eſt ſciſſum rete. Dicit eis Ieſus: Venite prandete. Et nemo diſcipulorũ audebat interrogare eũ, dicẽs: tu quis es? cũ ſcirent q̃ dñs eſſet. Venit itaq; Ieſus, & accipit panẽ, & dat eis, & piſcẽ ſimiliter. Haciã tertia uice manifeſtatus eſt Ieſus

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ ἰησοῦς. σίμων ἰωάννου, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. * βόσκε τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. * σίμων ἰωάννου, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ. ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ. * ποίμαινε τὰ πρόβατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. * σίμων ἰωάννου, φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. * βόσκε τὰ πρόβατά μου. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώνυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. ἀκολούθει μοι. ἐπιστραφεὶς ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ ἰησοῦς. ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε. κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ ἰησοῦ. κύριε, οὗτος δὲ τί; λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν οὗτος ὁ λόγος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

discipulis suis cū resurrexisset à mortuis. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Iohānis, diligis me plꝰ his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterū: Simon Iohānis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simō Iohānis, amas me? Indoluit Petrꝰ, ꝙ dixisset sibi tertio, amas me, dixitq; ei: Domine, tu oīa nosti, tu scis quod amem te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quò non uis. Hoc autem dixit, significās qua morte glorificaturus esset deum. Et cum hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Cōuersus Petrus, uidet illum discipulū, quē diligebat Iesus, sequentē: qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: Domine, quis est ille qui tradit? hunc ergo cum uidisset Petrus, dicit Iesu: Dñe, hic autem quid? Dicit ei Iesus: Si eum uelim manere donec ueniā, quid ad te? tu me sequere. Exijt ergo sermo iste inter fratres, qđ discipulus ille nō moreret. Et nō dixerat ei Iesus, non moritur: sed, si eū uelim manere donec ueniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus ꝙ uerum est testimoniū eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribantur p singula, nec ipse, opinor, mūdus caperet eos qui scriberentur libros.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELII SECVNDVM IOHANNEM, FINIS.

πὸ δαμασκοῦ ἦλθαν, καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσὸν, κἀκεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἰλλυρικὸν, ἢ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν. κἀκεῖθεν ἀφορισθεὶς μετὰ βαρνάβα εἰς τὴν ἀπερολλῶν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, εἶτα εἰς κύπρον, ἔνθα ἦν παῦλος ἦλθαν καλεῖται. εἶτα εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀντιόχειαν φισιδίας, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τὴν λυκαονίας, εἶτα εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιν εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀττάλειαν, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἀντιόχειαν φισυρίας, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πεντηκοστήν. εἶτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχειαν. εἶτα διῆλθε τὴν συρίαν καὶ τὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα τὸν μαθητὴν τιμόθεον παρεπέμψω, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χώραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρωάδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φιλίππους τῆς μακεδονίας. εἶτα διελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέρροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα δεύτερον εἰς ἀντιόχειαν τὴν πισιδίας, εἶτα εἰς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς ἔφεσον. εἶτα διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. κἀκεῖθεν διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν δεύτερον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα καὶ τὸν εὐτυχῆ ἤγειρε πεσόντα. εἶτα εἰς τὴν ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα εἰς τὰ ἀνάκρυ χίου, εἶτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ἐν ἐφέσῳ ὡμίλησεν αὐτοῖς, εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλὴμ. κἀκεῖθεν πρὸς τὸν φήλικα ἐπέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος ἐπὶ ῥώμης. οὕτως ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, κἀκεῖθεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πολλὰ παθὼν, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα ἡ ἔχενα καθάρας τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἣν ἔμεινεν ἀβλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας, εἶτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρίας, εἶτα εἰς ποτιόλους. κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρον καὶ τριῶν ταβερνῶν. καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, καὶ διδάξας χρόνον ἱκανὸν, ὕστερον ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πρὸ καπετωλίου οἴκοις καὶ βασιλείοις τὰ λείψανα τούτου καθείξαντες, ἐπέτειον αὐτῷ μνήμης ἡμέραν πανηγυρίζουσι τῇ πρὸ ἰανουαρίων καλανδῶν ἰουλίων, ἕκτῳ τοῦ ὅλου μηνὸς τοῦ μαρτύριον ἐοργάζοντες. πολλοὶ δὲ καὶ πρὸ τούτου ἤδη παρανέσεως ὑπὲρ τοῦ βίου τοῦ ἀρετῆς ὁ μακάριος ἐποιήσατο, καὶ πρὸ πολλοῦ πρακτέων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. ἔτι γε μὴν καὶ διὰ τῆς ὑφῆς τοῦ δεκαπαράρου ἰσοκλεῖ τούτου τοῦ ὅλου ἀνδρῶν διέγραψε πολιτείαν. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην ἐν βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἰσημερώσασθαι τοῦ κηρύγματος παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων εὐσεβίου τοῦ παμφίλου τὰ ἀνακεφαλαίωσιν ποιούμενος. ἔνθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφὼς, καὶ ταύτην ἀναπτύξας, εὑρίσκω τὸ πάθος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει διβερίου καίσαρος γεγενημένον, καὶ τὸ βιβλίου μέρος δὲ εὐθὺς ἀνάσασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ χριστοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας ἀναβολίγας εἶδον ἐκεῖ τοὺς ἀποστόλους προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν ἀντιφερώνυμον στέφανον, καὶ τοὺς ἀμφαύτου. καὶ μετέπειτα σάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη προείπομεν, ἢ τὸν στέφανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε. ἢ δὲ παῦλον σωσθησόμενα πάνυ δὴ φόνῳ. ὃς μικρὸν ὕστερον τοῖς ἄρχουσι τῶν ἰουδαίων πεισας, ὡς ἱερεῖς ἐκομίζετο πρὸς τοὺς ἐν δαμασκῷ ἰουδαίους καὶ τῶν μαθητῶν. καὶ μέσῳ δὲ τῇ ὁδῷ ἡ κλῆσις αὐτῷ γενομένη παρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς μικρῷ προαναλωθῆναι τὸ ἔτος ἐκεῖνο. ἐπιλαβομένου δὲ τὰ ἐνενηκαιδεκάτου ἔτους διβερίου καίσαρος, κατάρξαντος τὸν παῦλον τοῦ κηρύγματος φησὶν ἡ ἱστορία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαδραμεῖν εὐαγγελιζόμενον τὴν εἰς χριστὸν εὐσέβειαν μέχρις ἑβδομηκαιδεκάτου ἔτους κλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε φήλικος.

ἐφ' οὗ κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὸν ἀπόστολον εἰς τὸ κατὰ καισάρειαν δεσμωτήριον κατεῖρξεν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσι. μεθ' ὃν διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, εὐθὺς ἀνακρίνειν ὥρμησε τὸν ἀπόστολον, τοῖς ἰουδαίοις ἐν τούτῳ μεγίστην χάριν κατατιθέμενος. τότε οὖν ὁ μακάριος νομίσας οὐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι τῶν βουλῆς, ἢ καίσαρα ἐπικαλεσάμενος, ἑστὼς ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπετε πρὸς νέρωνα καίσαρα. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσταρχος, ὃν καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν που τῶν πολιτολῶν ἀποκαλεῖ. ὁ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφῇ παραδούς. κἀκεῖσε οὖν ἐπὶ τῶν ῥωμαίων ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἱστορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ' ἐκείνου καιροῦ τὸ βιβλίον συγγραψάμενος. καὶ τὰ καθεξῆς ἥκιστα τότε γινώσκων, οὐδὲ τὸ μαρτύριον αὐτῶν ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντες τὴν αὐτὴν ἐκεῖσε λουκᾶς τε καὶ ἀρίσταρχος ἦλθον. εὐσέβιος δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀκριβῶς περιεργασάμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τούτου τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶν τὸν παῦλον ἄνετον διατρίψαι. τὸν τῶν θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, πολισημηνάμενος. τότε μὲν οὖν ἐπὶ νέρωνος ἀπολογησάμενον τὸν παῦλον. αὖθις ἐπὶ τὴν τῶν κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει στείλασθαι ὑπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, τὸ εὐαγγελίσασθαι ἐφ' ἑτέροις δέκα ἔτεσιν. εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρὸς, καὶ ὀκταυίαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, τὸ ἄλλους μυρίους τῷ γένει προσήκοντας. μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπήρθη σφαγάς. μεταστειλάμενος δὲ τὸν παῦλον αὖθις, τῷ βήματι παρίστᾳ. συνῆλθε δὲ πάλιν ὁ λουκᾶς αὐτῷ. ἔνθα δὴ συνέβη τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τῶν ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος ἐξ οὗ κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτη δ̄, καὶ τὰ γαΐου δὲ ὡσαύτως ἔτη δ̄. αὖθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλάττω ιδ̄. ὃν διαδεξάμενος νέρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῶν ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, περὶ μὲν τῶν πρώτης αὐτῶν ἀπολογίας, φάσκων, τάδε ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτὸς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, τὸ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, τὸ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. τὸ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τοῦτον λέγων εἶναι τὸν νέρωνα. περὶ δὲ τῶν δευτέρας ἐν ᾗ καὶ τελειοῦτε τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, φησί. τὴν καλὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῶν ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λουκᾶς ἦν πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ' ὀλίγα τῶν πολιτολῆς, ἀσπάσεταί σε γράφει, λουκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. ἔστιν οὖν ὁ πᾶς χρόνος τοῦ κηρύγματος παύλου, εἴκοσι καὶ ἓν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διετέλεσεν ἐπὶ τῷ κατὰ καισάρειαν δεσμωτηρίῳ. πρὸς δὲ τούτοις πάλιν τὰ ἐν ῥώμῃ πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη δέκα, ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γενήσεως αὐτῶν μέχρι τῆς τελειώσεως, τριάκοντα καὶ πέντε.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ἈΠΟΣΤΌΛΟΥ.

Ἐπὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, πέμπτῃ ἡμέρᾳ πανέμου μηνὸς, ἥ τις λέγοιτ' ἂν παρὰ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ' ἣν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τῷ κατ' αὐτῶν μαρτυρίῳ, ἑξηκοστῷ καὶ ἐννάτῳ ἔτει τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ προυσίας.

πράξεις

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟ/ΣΤΟΛΩΝ.

ACTA APOSTO/LORVM.

Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην περὶ πάντων ὦ θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. Οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. Κύριε, εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ

Vperiore quidem uolumine diximus Theophile, de omnibus quæ cœpit Iesus tũ facere, tũ docere, ad eum usq; diem, quo postq; impartitus in hoc ipsum spiritũ sanctũ, mãdata dedisset, quos delegerat, apostolis, sursum assumptus est, quibus etiã seipsum exhibuerat uiuentẽ, posteaq; supplicio fuisset affectus, idq; compluribus argumentis, dum per dies quadraginta conspicitur ab illis, ac loquitur eis de regno dei, & cõgregans illos in idem loci, præcepit eis ne discederent Hierosolymis, sed ut expectarent promissum patris, de quo (inquit) audistis ex me: quoniam Iohannes baptizauit quidem aqua, uos autem baptizabimini spiritu sancto post dies hosce non multos. Illi igitur ubi conuenissent, percontabantur illum, dicentes: Domine, num in tempore hoc restituis regnum Israëli? Dixit autẽ ad illos: Non est uestrum nosse tẽpora & articulos tẽporum, quos pater in sua ipsius cõstituit potestate: sed accipietis uirtutem, postea quàm spiritus sanctus aduenerit super uos, & eritis mihi testes, non solum Hierosolymis, uerumetiam in uniuersa Iudæa

δαίᾳ, καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς.
καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκεισαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἳ καὶ εἶπον. ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε Πέτρος καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης καὶ ἀνδρέας, φίλιππος καὶ θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ἀλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν. εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἴκοσιν. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος δαβὶδ, περὶ ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ. καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἰερουσαλὴμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν ἀκελδαμὰ, τουτέστι, χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτῆς

ACTA

dæa, Samariáque, deniq; uſq; ad extrema terræ. Atque hæc locutus, uidentibus ijſdem, in altum ſublatus eſt: & nubes ſubduxit illum ab oculis eorũ. Cũmque eſſent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce uiri duo aſtiterunt illis amicti ueſtibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid ſtatis intuẽtes in cœlum? Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à uobis in cœlum, ſic ueniet, quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum. Tũc reuerſi ſunt Hieroſolymam à monte, qui uocatur Oliueti, qui abeſt ab Hieroſolymis iter ſabbati. Et cum introiſſent, aſcenderunt in cœnaculum ubi manſitabant & Petrus & Iacobus, & Iohãnes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi frater: Hi omnes perſeuerabant unanimiter in deprecatione & obſecratione cum mulieribus & Maria matre Ieſu, cumque fratribus illius. Et in diebus his exurgens Petrus in medio diſcipulorum, dixit (erátque turba nominum ſimul ferè centum uiginti) Viri fratres, oportuit impleri ſcripturam hanc, quam prædixit ſpiritus ſanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux ijs, qui comprehenderunt Ieſum: quia cooptatus erat in numerum noſtrum, & ſortitus erat partem miniſterij huius. Et is quidem parauit agrũ ex mercede iniquitatis, ſuſpenſuſque crepuit medius, & effuſa ſunt omnia uiſcera eius. Et innotuit omnibus habitantibus Hieroſolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Acceldama, hoc eſt, Ager ſanguinis. Scriptum eſt enim in libro pſalmorum: Fiat commoratio eius deſerta, & non ſit qui inhabitet in ea. Et epiſcopatum

eius

αὐτῶν λάβοι ἕτερον. δεῖ οὖν συνελθόντων ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ἐν ᾧ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, ὃς ἐπεκλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξάμενοι, εἶπον. Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων δύο, ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων.

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλθε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν. ἐξίσαντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμίαν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν,

eius accipiat alter. Oportet igitur ut ex his uiris, qui nobiscū uersati sunt toto tēpore, quo dñs Iesus perpetuam uitæ cōsuetudinem egit nobiscum, exorsus à baptismo Iohānis ad eum usq; diem, quo receptus est à nobis: unus quispiam constituatur, qui sit unà nobiscum testis resurrectionis eius. Et statuerūt duos, Ioseph, qui uocatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiam. Et facta precatione, dixerunt: Tu domine, qui corda nosti omniū, ostende utrum elegeris ex his duobus, ut accipiat sortem ministerij huius & apostolatus, unde præuaricatus excidit Iudas, ut abiret in locum suū. Et dederunt sortes eorum, & cecidit sors super Mathiam, & cooptatus est ad numerum undecim apostolorum.

Et cum compleretur dies pentecostes, 11
erant omnes unanimiter in eodem loco. Et factus est repente de cœlo sonitus, tāquam impetu uenientis flatus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant sedentes. Et uisæ sunt illis dissectæ linguæ uelut igneæ, sedítque super singulos eorum, ac repleti sunt omnes spiritu sancto, cœperúntque loqui aliis linguis, prout spiritus ille dabat eloqui illis. Erāt autem Hierosolymis habitantes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione earū, quæ sub cœlo sunt. Is rumor cum increbuisset, conuenit multitudo & confusa est, quod audiret unusquisque lingua sua illos loquentes. Stupebant autem omnes, ac mirabātur, dicentes inter sese: Nónne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sūt? Et quomodo nos audimus eos sua quisq; lingua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & habitatores Mesopotamiæ, Iudææq; & Cappadociæ, Ponti, & Asiæ, Phrygiæ, & Pamphyliæ,

ἄιγυπτον, καὶ τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ῥωμαῖοι, ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες καὶ ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. διίσταντο δὲ πάντες, καὶ διαπορούμενοι, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες, τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες, ἔλεγον. ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καί γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου, καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, καὶ προφητεύσουσι, καὶ δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον, λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. Δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν. προορώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς

ACTA

Aegypti, & partium Libyæ eius quæ est finitima Cyrenæ, & aduenæ Rhomani, Iudæiq; & Proselyti, Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica dei. Stupebãt autem omnes, ac mirabantᵉ, inter se dicẽtes: Quid nam uult hoc esse? Alij autem irridentes, dicebant: Musto expleti sunt isti. Stans aũt Petrus cum undecim, extulit uocem suã, ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierosolymis uniuersi, hoc uobis notũ sit, & auribus percipite uerba mea. Non enim sicut uos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est quod dictum est per prophetam Ioël: Et erit in nouissimis diebus, dicit deus, effũdam de spiritu meo super omnem carnem. Et prophetabunt filij uestri, & filiæ uestræ. iuuenes uestri uisiones uidebũt, & seniores uestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetabunt. & dabo prodigia in cœlo superne, & signa in terra inferne, sanguinem & ignem & uaporem fumi. Sol cõuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniat dies ille domini magnus atq; illustris. Et futurum est: ut omnis quicunq; inuocauerit nomen domini, seruetur. Viri Israelitæ, audite uerba hæc: Iesum Nazarenum, uirum exhibitum à deo erga uos uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fecit per illum deus in medio uestri, sicut & ipsi scitis, hunc definito consilio & præscientia dei traditũ, cum accepissetis per manus iniquorum, crucifixum interemistis, quem deus suscitauit solutis dolo-ribus mortis, quatinus impossibile erat teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de eo: Prouidebam dominum coram me semper,

» παντὲς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν, ἵνα μὴ σα-
» λευθῶ. Διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου,
» καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ
» ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι
» οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου,
» οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν.
» Ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με
» εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. Ἄνδρες
ἀδελφοὶ, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς
ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβὶδ, ὅτι καὶ
ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐ-
τοῦ ἐστὶν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης.
προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὄρκῳ
ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀ-
σφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐ-
τοῦ, προιδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ
Χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ
δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθεὶς, τήν τε ἐπαγγε-
III λίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέ-
πετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς
» τοὺς οὐρανοὺς, λέγει δὲ αὐτός. Εἶπεν ὁ κύρι-
» ος τῷ κυρίῳ μου κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως
» ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν πο-
» δῶν σου. Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶ-
κος Ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν
ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς
ἐσταυρώσατε. Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τῇ
καρδίᾳ, εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ
τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. Τί ποιήσωμεν ἄν
δρες ἀδελφοί; Πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς.
Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑ-
μῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν
τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐ-
παγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι
τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται
κύριος

semper: quoniam à dextris est mihi, ne cõmouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea. insuper & caro mea requiescet in spe. Quoniam nõ derelinques animam meam in inferno nec sines ut sanctus tuus uideat corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, quandoquidem licet libere dicere apud uos de patriarcha Dauid, quod & defunctus est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quod iureiurando iurasset sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi ipsius, quãtum ad carnem, Christus exoriretur, ac sederet super sedem eius, præscius locutus est de resurrectione Christi, quod non derelicta sit in inferno anima eius, neq; caro eius uiderit corruptionem. Hunc Iesum suscitauit deus, cuius omnes nos sumus testes. Dextera igitur dei exaltatus, & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc q̃d nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi, donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorũ. Certo sciat ergo tota domus Israël, quod dominũ & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis. His autem auditis cõpuncti sunt corde, & dixerũt ad Petrum ac reliquos apostolos: Quid faciemus uiri fratres? Petrus ait ad illos: Delictorum pœnitentiã agite, & baptizetur unusquisque uestrũ in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim facta est repromissio & filijs uestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunque aduocauerit

dominus

κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. Ἑτέροις τε λόγοις πλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ χίλιαι. Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. Ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγένετο. Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. Καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Ἐπὶ δὲ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερόν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. Ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερόν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. Ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε. Βλέψον εἰς ἡμᾶς. Ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. Εἶπε δὲ πέτρος. Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι, καὶ περιπάτει. Καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρός, ἤγειρε. Παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἀλλόμενος

dominus deus noſter. Aliſq; uerbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortatꝰ eſt eos dicens: Seruemini à generatione iſta prana. Qui ergo libenter acceperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & acceſſerũt in die illo animæ circiter ter mille. Erant aũt perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & cõmunicatione, & fractione panis, & precationibus. Obortus eſt autem oĩi animæ timor, multáq; prodigia & ſigna per apoſtolos ædebantur. Omnes autẽ qui credebant erant coniuncti, & habebant omnia cõmunia. Poſſeſſionésq; & ſubſtantias uendebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et q̃tidie perdurãtes unanimiter in templo, & frangentes per ſingulas domos panẽ, inuicem ſumebant cibum, cum exultatione & ſimplicitate cordis laudantes deum, & habentes gratiam apud omnem plebem. Dominus autem addebat qui ſalui fierent quotidie congregationi.

III Simul aũt Petrus & Iohannes aſcẽdebant in tẽplũ, ad horã precationis nonã. Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris ſuæ, baiulabatꝰ, quem ponebant quotidie ad portã tẽpli, quæ dicitꝰ ſpecioſa, ut peteret eleemoſynã ab introeũtibꝰ in templũ. Is cũ uidiſſet Petrũ ac Iohãnẽ ingreſſuros in tẽplũ, rogabat ut eleemoſynam acciperet. Defixis aũt in eum oculis Petrꝰ cũ Iohãne dixit: Aſpice in nos. At ille intẽdebat in eos, ſperãs ſe aliquid accepturum ab eis. Petrus aũt dixit: Argentũ & aurũ nõ eſt mihi: quod aũt habeo, hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Et apprehẽſa manu eius dextra, erexit eũ. Protinus autem conſolidatæ ſunt plantæ illius ac tali. Et exiliens ſtetit & ambulabat, intrauitq; cum illis in templum inambulãs & ſaliens

ἀλλόμενον καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. ἐπέγνωσαν δὲ αὐτὸν, ὅτι οὗτος ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐτῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλοῦ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολομῶνος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ Πέτρος, ἀπεκρίνατο πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκατε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν. καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατ' ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν. ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν Ἰησοῦν χριστόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων ἀπ' αἰῶνος. Μωϋσῆς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν

saliens ac laudãs deum. Et uidit eum totus populus ambulantem ac laudãtem deum. Agnouerúntq; illum, quod ipse esset is qui ad eleemosynam sederat ad speciosam portã templi. Et impleti sunt admiratione & stupore sup eo quod cõtigerat illi. Cum teneret autem qui sanatus fuerat claudus, Petrũ & Iohannem, cucurrit totus populus ad eos in porticu quæ appellat' Solomonis, stupefactus. Quo uiso Petrus respõdit ad populum: Viri Israëlitæ, quid miramini super hoc, aut nos quid intuemini, quasi nostra uirtute aut pietate effecerimus ut hic ambularet? Deus Abraham, & Isaac, & Iacob, deus patrum nostrorum glorificauit filium suum Iesum, quem uos tradidistis ac negastis in conspectu Pilati, cum ille iudicasset esse absoluẽdum. Vos autem sanctum & iustum negastis. & postulastis, ut uirũ homicidam donaret uobis: autorem uero uitæ interfecistis, quem deus suscitauit à mortuis, cuius nos testes sumus: & per fiduciã nominis eius hunc quẽ uidetis ac nostis, cõsolidauit nomen ipsius: & fides quæ per eum est, dedit ei integritatem istam in conspectu omniũ uestrũ. Et nunc fratres scio, quod p ignorantiam feciſtis, sicut & principes uestri. Deus autẽ quæ prænunciauerat per os omniũ pphetarũ suorũ, Christũ passurũ, impleuit sic. Pœniteat uos igit' & conuertimini ut deleantur peccata uestra, ut cũ uenerint tẽpora refrigerationis à conspectu dñi, & miserit eũ qui ante prædicatus est uobis Iesum Christũ. quẽ oportet quidẽ cœlũ accipere usq; in tẽpora restitutionis oĩm, quæ locutus est de⁹ p os oĩm sanctorũ suorũ à seculo pphetarũ. Moses qdẽ ad patres dixit: Prophetã suscitabit uobis dñs deus uester de fratrib⁹ uestris,

ὑμῶν

ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα
ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυ
χὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου,
ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες
δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ, καὶ τῶν καθε-
ξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡ-
μέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν,
καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς
πατέρας ἡμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ. καὶ ἐν
τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶσαι αἱ
πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀνασή-
σας τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτὸν
ἐυλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκα-
στον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαόν, ἐπέ-
στησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱε-
ροῦ, καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ
τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγέλ
λειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νε
κρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ
ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ
ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λό
γον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν
ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ
τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχον-
τας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς
Ἰερουσαλήμ, καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊά-
φαν, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι
ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐ-
τοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυ-
νάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο
ὑμεῖς; τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος
ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ
καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον
ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθε
νοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωται, γνωστὸν ἔστω πᾶ
σιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν
τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν
ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν,
ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιὴς.
οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν
τῶν οἰκοδομούντων

uestris, mei similem. Audietis eum iuxta omnia quæcũq; locutus fuerit uobis. Futurum est autẽ, ut omnis anima quæ nõ audierit prophetã illũ, exterminet̃ è populo. Quin & omẽs ꝓphetæ à Samuele, ac deinceps quotquot locuti sunt etiã annũciauerũt dies istos. Vos estis filij prophetarũ ac testamenti, quod testatus est deus erga patres nostros, dicẽs ad Abrahã: Et in semine tuo benedictionẽ consequent̃ oẽs familiæ terræ. Vobis primum deus, cũ suscitasset filiũ suũ Iesum, misit eũ benedicentẽ uobis, ita ut unusq;sq; uestrũ cõuerteret se ab iniquitatibus suis.

Loquẽtibus aũt illis ad populũ, superuenerunt illis sacerdotes, ac magistratus tẽpli, & Sadducæi molestе ferẽtes, ꝙ docerẽt populũ, & annunciarẽt in nomine Iesu resurrectionẽ ex mortuis, & iniecerunt eis manus, posuerũtq; eos in custodiam in posterũ diẽ. Nã erat iam uespera. Multi uero eorũ q audierãt sermonẽ, crediderũt: & factus est numerus uirorũ circiter quinq; milia. Factũ est autem postero die ut cõgregarentur principes eorum, & seniores, & scribæ Hierosolymis, & Annas princeps sacerdotum, & Caiaphas, & Iohãnes, & Alexander, & quotquot erant de genere pontificio. Et cum statuissent eos in medio, interrogabant: Qua uirtute, aut quo nomie fecistis hoc uos? Tunc Petrus repletus spũ sancto, dixit ad eos: Principes populi & seniores Israël, si nos hodie examinamur, de eo ꝙ benefecerimus homini infirmo, qua ratiõe iste saluus factus sit: notũ sit omnibus uobis, & toti plebi Israël, quod ꝑ nomen Iesu Christi Nazareni, quẽ uos crucifixistis, quem deus suscitauit à mortuis, per hũc iste astat coram uobis sanus. Hic est lapis ille, qui reiectus est à uobis ædificãtib⁹ IIII

τῶν οἰκοδομούντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὔτε γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ πέτρου παρρησίαν καὶ ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, τὸν δὲ ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν ἱερουσαλὴμ φανερὸν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαὸν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτοὺς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ, καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀπέλυσαν αὐτοὺς, μηδὲν εὑρίσκοντες, τὸ, πῶς κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαὸν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι· ἐτῶν γὰρ ἦν πλειόνων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς

ἐπὶ γῆς

ædificantibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoq; salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Videntes autem Petri in dicēdo libertatem ac Iohānis, compertóq;, quod homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoscebant eos, q; cum Iesu fuissent, hominem autem uidentes stantem cū eis qui sanatus fuerat, nihil poterant cōtradicere. iussis aūt illis è concilio secedere, conferebant inter sese, dicentes: Quid faciemus hominibus istis? Nam cōspicuum signum æditum esse per eos, omnibus habitātibus Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne posthac loquant' in nomine hoc ulli hominum. Et accersitis illis præceperunt, ne omnino loquerentur, neq; docerēt in nomine Iesu. At Petrus & Iohānes respōdentes, dixerunt ad eos: An iustum sit in conspectu dei, uos potius audire q̄ deum, iudicate. Nō enim possumus quæ uidimus & audiuimus, nō loqui. At illi additis minis, dimiserunt eos: nihil inuenientes qua ratione punirēt eos propter populū, quia omnes glorificabant deum sup eo quod acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo æditū fuerat signū istud sanationis. Dimissi autē uenerunt ad suos, & annunciauerunt quæcunq; sibi principes sacerdotū & seniores dixerant. Qui cū audissent, unanimiter attollebant uocem ad deum, dixerūtq;: Domine, tu es deus, qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt, qui per os Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges

y terræ

φλ γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ
αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.
συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον
παῖδά σου Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ
Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰ-
σραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου
προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἴδε τὰς
ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις
σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον
σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν
καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ἰησοῦ. καὶ δεη-
θέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύ-
ματος ἁγίου. καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευ-
σάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ
εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον
εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ μεγά-
λῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀ-
πόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, χάρις
τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ γὰρ
ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. ὅσοι γὰρ
κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πωλοῦν-
τες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων,
καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.
Διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν
εἶχεν. Ἰωσὴς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ
τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν μεθερμηνευόμενον, υἱὸς παρακλήσεως, λευί-
της, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ
ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε πα-
ρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἀνὴρ δέ τις
Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς
τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ
ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀπο-
στόλων ἔθηκεν. Εἶπε δὲ Πέτρος. Ἀνανία, διὰ
τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου,
ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφί-
σασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μέ-
νον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ
ὑπῆρχε-

terræ,& principes cõuenerũt in unũ ad-
uersus dñm,& aduersus Christum eius.
Conuenerũt enim uere aduersus sanctũ
filium tuũ Iesum,quẽ unxeras, Herodes
simul & Pontius Pilatus cum gẽtibus &
populis Israël,ad faciendũ quæcũq; ma
nus tua,& cõsilium tuũ prius decreuerat
ut fierent.Et nũc dñe aspice in minas eo-
rum: & da seruis tuis,ut cũ omni fiducia
loquant' sermonẽ tuũ,manũ tuam por-
rigẽdo in hoc,ut sanatio & signa & pro-
digia ædant' p nomẽ sancti filij tui Iesu.
Et cũ orassent illi,motus est locus in quo
erant cõgregati, & repleti sunt omnes spi
ritu sancto,& loquebant' sermonem dei
cũ fiducia.Multitudinis aũt credentium
erat cor unum & anima una,nec quisq;
aliqd eorũ quæ possidebat,suũ esse dice
bat,sed erant illis omnia cõmunia. Et uir
tute magna reddebant apostoli testimo
niũ resurrectionis dñi Iesu, & gratia ma
gna erat sup omnes illos.Necq; eñ quis-
q; egens erat inter illos. Quotquot eñ
possessores agrorũ aut ædiũ erant,uen-
dẽtes afferebãt precia eorũ quæ uendita
fuerãt,& ponebãt ad pedes apostolorũ.
Distribuebat' autẽ singulis prout cuiq;
opus erat. Ioses uero,qui cognominatus
est Barnabas ab apostolis, qd' est, filius
cõsolationis, Leuites, Cyprius genere, cũ
haberet agrum, uendidit eum: & attulit
precium & posuit ad pedes apostolorũ.

Vir autẽ quidã nomine Ananias cum V
Sapphira uxore sua uendiderat possessi
onem,& sepositerat de precio,cõscia etiã
uxore sua,& allatã partem aliquã ad pe-
des apostolorũ posuit. Dixit autem Pe
trus: Anania, cur impleuit satanas cor
tuũ,ut mentireris spiritui sancto,& frau
dares de precio agri? Nónne prorsus
tibi manebat,& uenundatus in tua erat

potestate

ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ Ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέσταλαν αὐτόν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ Πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. Ναί, τοσούτου. ὁ δὲ Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. Ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐξέψυξεν. Εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθοντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλῆθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥστε καὶ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. Συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περιξ πόλεων εἰς Ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥ ἐστιν αἵρεσις τῶν Σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. Ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγα-

potestate? Quare posuisti in corde tuo rem istam? Nō es mentitus hominibus, sed deo. Audiens autē Ananias hæc uerba, collapsus expirauit. Et ortꝰ est timor magnus super omnes qui audierūt hæc. Surgentes autē iuuenes amouerunt eū, elatumq; sepelierunt. Intercessit autem fermè horarum trium interuallum, uxor quoq; ipsius, nesciēs quod factū fuerat, introiuit. Respondit autē ei Petrus: Dic mihi, num tanti agrum uendidistis? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autē ait ad eam: Cur conspiratis inter uos ut tentaretis spiritū dñi? Ecce pedes eorū, qui sepelierūt uirū tuum, ad ostium adsunt, & efferent te. Confestim autē cōcidit ad pedes eius, & expirauit. Ingressi autē iuuenes, repererunt illam mortuam, & extulerunt ac sepelierunt iuxta uirum suum. Et ortus est timor magnus sup uniuersam cōgregationē, & super omnes qui audiebant hæc. Per manus autem apostolorū ædebant signa ac prodigia multa in populo. Et erant unanimiter omnes in porticu Solomonis. Cæterorū autem nemo audebat se cōiungere illis, sed magnificabat eos populus. Magis autē accrescebat credentium dño multitudo uirorū simul ac mulierū, ita ut in plateas exportarent infirmos, & ponerēt in lectulis ac grabatis, ut uenientis Petri uel umbra obumbraret aliquē illorū. Conueniebat aūt & multitudo uicinarū ciuitatū Hierosolymam, afferens ægros ac uexatos à spiritibus immūdis, qui sanabant omēs. Exurgens aūt princeps sacerdotum & omnes qui cū illo erant, quæ est factio Sadducæorū, repleti sunt æmulatione, & iniecerūt manus in apostolos, & posuerūt eos in custodia publica. Sed angelus domini per noctē aperuit ianuas carceris, edu-

γῶμ τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ σταθέν-
τες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ
ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. Ἀκούσαντες δὲ εἰσ-
ῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδί-
δασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς
καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον
καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ,
καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆ-
ναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμε-
νοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀνα-
στρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ
μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον
ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω
ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω
οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λό-
γους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς
τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διηπόρουν περὶ
αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενό-
μενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ
ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ
ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν.
τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέ-
ταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφο-
βοῦντο γὰρ τὸν λαὸν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν.
ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνε-
δρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεὺς,
λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγείλαμεν
ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ;
καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἰερουσαλὴμ τῆς
διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν
ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶ-
πον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀν-
θρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγει-
ρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμά-
σαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν
καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι
μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρ-
τιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν
ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγι-
ον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.

οἱ δὲ

ACTA

ctisq; illis, dixit: Ite, & stantes loquamini in templo populo omnia uerba uitæ huius. Illi uero cum hæc audissent, intrauerunt diluculo in templū, ac docebant. Adueniens autem princeps sacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & uniuersum seniorum ordinem filiorū Israël, miserūtq; ad carcerem qui adducerēt eos. Cū autem uenissent ministri, nec reperissent illos in carcere, reuersi nunciauerunt, dicentes: Carcerē quidē inuenimus clausum cum omni diligentia, & custodes foris stantes ante ianuas. Cum aperuissemus autem, neminem intus reperimus. Vt autem audierunt hos sermones & sacerdos & magistratus tēpli principésq; sacerdotum, ambigebant de illis, quid nam hoc futurū esset. Adueniens autem quidam nunciauit eis. Ecce uiri quos posueratis in carcere, sunt in templo stantes, ac docentes populum. Tunc abiit magistratus cum ministris, & adduxit illos sine ui. Timebant enim populum, ne lapidarentur. Et cum adduxissent illos, statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotū, dicēs: Nónne etiam atq; etiā præcepimus uobis, ne doceretis in nomine isto? Et ecce replestis Hierosolymam doctrina uestra, & uultis inducere super nos sanguinem hominis istius. Respondens autem Petrus & apostoli, dixerunt: Obedire oportet deo magis, quam hominibus. Deus patrū nostrorū suscitauit Iesum, quem uos interemistis suspendentes in ligno. Hūc principem & seruatorē deus exaltauit dextera sua, ad dandam pœnitentiam Israëli, remissionémq; peccatorum. ac nos sumus ei testes horum quæ dicimus: Insuper autem & spiritus sanctus, quem dedit deus obedientibus ipsi.

Hæc

οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστητε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἄφετε αὐτούς. ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους

Hæc autem cum audissent, dissecabantur: & consultabant, ut interficerent illos. Surgens autem quidam in consilio pharisæus nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populum, iussit ut paulisper secederent foras apostoli. Dixitq; ad illos: Viri Israëlitæ attendite uobis super hominibus istis, quid acturi sitis. Ante hos enim dies extitit Theudas, dicens se esse aliquem, cui adhæsit numerus uirorum circiter quadringentorum, qui occisus est: & omnes qui credebant ei dissipati sunt, & redacti ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus professionis, & auertit populum multum post se. & ipse periit, & omnes quotquot paruerāt ei dispersi sunt. Et nunc dico uobis, abstinete ab hominibus istis, & sinite illos. Quoniā si est ex hominibus consilium aut opus hoc, dissoluet. Sin ex deo est, nō potestis dissoluere, ne quando & deo repugnare reperiamini. In huius autem sentētiam pedibus itum est à cæteris: & cum aduocassent apostolos, cæsis præceperūt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos. Et illi quidē ibant gaudentes à cōspectu consilij, quod digni habiti essent, ut pro nomine eius contumelia afficerentur. Et quotidie in templo & in singulis domibus non cessabant docere & annunciare Iesum Christū. In diebus autem illis crescente numero discipulorum, ortū est murmur Græcorum aduersus Hebræos, eo quod despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ ipsorum. Cæterū duodecim illi, cum iussissent adesse multitudinem discipulorum, dixerunt: Non est placitum, ut nos derelicto sermone dei, ministremus mensis. Circumspicite ergo fratres, uiros ex uobis spectatæ pro

VI

μίους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ
σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆ χρείας
ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ δια-
κονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤ-
ρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλή-
θους: καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη
πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιπ-
πον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμω-
να, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυ-
τον Ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀ-
ποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐ
τοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔ
ξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθη
τῶν ἐν Ἰερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄ-
χλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. Στέφα
νος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐ-
ποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ
λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆ συναγω-
γῆς, τῆ λεγομένης Λιβερτίνων, καὶ Κυρηναί
ων, καὶ Ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας,
καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, καὶ οὐκ
ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύμα,
τι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγον
τας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥή
ματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν καὶ τὸν θεόν.
Συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυ-
τέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες
συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συ
νέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέ-
γοντας. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥή-
ματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου
τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν
γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζω-
ραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον,
καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωϋσῆς.
καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθη-
μενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον
αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. Εἶπε δὲ ὁ
ἀρχιερεύς, Εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; Ὁ δὲ ἔφη.
Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. Ὁ θε
ὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβρα-
ὰμ, ὄντι

A C T A

bitatis ſeptem, plenos ſpiritu ſancto &
ſapientia, quibus delegabimus hoc ne-
gocij. Nos uero deprecationi & admini-
ſtrando ſermoni incumbemus. Et placu-
it hic ſermo coram tota multitudine. Et
elegerunt Stephanum uirum plenum fi
de ac ſpiritu ſancto, & Philippũ, & Pro-
chorum, & Nicanorem, & Timonem, &
Parmenam, & Nicolaum proſelytũ An
tiochenum. Hos ſtatuerunt in cõſpectu
apoſtolorum: & cum oraſſent, impoſue-
runt eis manus. Et ſermo dei creſcebat,
ac multiplicabatur numerus diſcipulo-
rum Hieroſolymis ualde, multáque tur-
ba ſacerdotum obediebat fidei. Porrò
Stephanus plenus gratia ac fortitudine
ædebat prodigia & ſigna magna in po-
pulo. Exorti ſunt autem quidam è ſyna-
goga, quæ appellatur Libertinorum, &
Cyrenenſium, & Alexãdrinorum, & Ci-
licum, & Aſianorum, diſputantes cum
Stephano, nec poterant reſiſtere ſapien-
tiæ, & ſpiritui qui loquebatur. Tunc ſub
ornarũt uiros, qui dicerent: Audiuimus
eum dicentem uerba contumelioſa in
Moſen ac deum. Commoueruntq; ple-
bem & ſeniores & ſcribas, atq; inuaden-
tes corripuerunt eum, & adduxerunt in
concilium, ſtatueruntq; falſos teſtes, qui
dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui uer
ba contumelioſa aduerſus locum ſan-
ctum hunc & legem. Audiuimus enim
eum dicentem: Ieſus Nazarenus iſte
demolietur locum hunc, & mutabit inſti
tuta, quæ tradidit nobis Moſes. Et intu-
entes eum omnes qui ſedebant in con-
cilio, uiderunt faciem eius tanquam fa-
ciem angeli. Dixit autem princeps VII
ſacerdotum: Num hæc ita ſe habent?
At ille ait: Viri fratres & patres, audite:
Deꝰ gloriæ apparuit patri noſtro Abra-
hæ, cum

ἀμ, ὄντι ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοικῆσαι αὐτὸν ἐν χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς Χαλδαίων, κατῴκησεν ἐν Χαρράν. κἀκεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖτε, καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγείλατο αὐτῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὕτω ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ. καὶ ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρχαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσὴφ ἀπέδοντο εἰς Αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον φαραὼ βασιλέως Αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' Αἰγύπτου, καὶ ὅλου τοῦ οἴκου αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην τὴν γῆν Αἰγύπτου καὶ Χαναὰν, καὶ θλῖψις μεγάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ Ἰακὼβ ὄντα σῖτα ἐν Αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη Ἰωσὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος τοῦ Ἰωσήφ. Ἀποστείλας δὲ Ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐτοῦ Ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. κατέβη δὲ Ἰακὼβ εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ,

hæc cū eſſet in Meſopotamia, priuſquam moraretur in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terrā quācunq; mōſtrauero tibi. Tunc exijt è terra Chaldæorū, & habitauit in Charran. Et inde poſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit illū in terrā hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatē in ea, ne ueſtigiū quidem pedis. & repromiſit illi eā ſe daturū poſſidendam, & ſemini eius poſt ipſum, cum nō haberet filium. Locutus eſt autē deus ſic, quod futurū eſſet ſemē eius inquilinū in terra aliena, quodq; ſeruituti illud ſubiecturi eſſent, & male tractaturi annis quadringētis. Et gentem cuicunq; ſeruierint, iudicabo ego, dixit deꝰ. Et poſt hæc exibunt & ſeruient mihi in loco hoc. Et dedit illi teſtamētū circūciſionis, atq; hic genuit Iſaac, & circūcidit eum in die octauo. & Iſaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioſeph uendiderūt in Aegyptum. Et erat deus cū eo, & eripuit eum ex omnibus afflictionibus eius, & dedit ei gratiā & ſapiētiā corā Pharaone rege Aegyptiorū. Et cōſtituit eum præfectum ſuper Aegyptū, & ſuper totam domum ſuam. Venit autem fames in uniuerſam terram Aegypti & Chanaan, & afflictio magna, nec inueniebant cibos patres noſtri. Cū audiſſet aūt Iacob eſſe frumēta i Aegypto, miſit patres noſtros primū: & cū iterū miſiſſet eos, agnitus eſt Ioſeph à fratribus ſuis, & innotuit Pharaoni genus Ioſeph. Miſſo autem nuntio Ioſeph accerſiuit Iacob patrem ſuū, omnēq; cognationem ſuā in animabus ſeptuagintaquinq;. Et deſcēdit Iacob in Aegyptum, defunctusq; eſt ipſe & patres noſtri Et tranſlati ſunt in Sychem,

καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ υἱῶν Ἐμμὼρ τοῦ Συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὔξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ἤδει τὸν Ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἐκτιθέτα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραώ. καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν ἔργοις καὶ ἐν λόγοις. Ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ πεντεκονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν. οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών. τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ Μωϋσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. Καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. Ἐγώ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ

et positi sunt in sepulchro: quẽ emit Abraham precio argenti à filijs Emor filij Sychem. Cum autẽ appropinquaret tẽpus promissionis, de qua iurauerat deus Abrahæ, creuit populus & multiplicatus est in Aegypto, donec exortus est alius rex, qui non nouerat Ioseph. Hic circumueniens genꝰ nostrum, afflixit patres nostros: ut exponerẽt infantes suos, ne fœtus essent uitales. Eodem tempore natus est Moses, et fuit gratus deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris. Expositũ autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi uice filij. Et eruditus est Moses omni sapiẽtia Aegyptiorum, & erat potens in factis & in dictis. Vt uero expletum est ei quadraginta annorum tempus subijt in cor eius, ut inuiseret fratres suos filios Israël. Et cũ uidisset quendam iniuria affici, defendit eum, & ultus est uicem eius qui affligebatur, percusso Aegyptio. Existimabat autem intelligere fratres suos, quod deus per manum ipsius daret salutem illis. At illi non intellexerunt. Et sequenti die conspectus est illis litigãtibus, & redegit eos in cõcordiã, dicens: Viri, fratres estis, cur uos inuicem læditis? Cæterũ is qui iniuriam faciebat proximo, repulit eum, dicens: Quis te cõstituit principẽ ac iudicem sup nos? Nun quid interficere me tu uis, quemadmodum interfeciſti heri Aegyptium? Fugit autem Moses ad dictum hoc, & factus est aduena in terra Madian, ubi genera uit filios duos. Et expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sina angelus domini in flãmeo incẽdio rubi. Moses autẽ ut cõspexit, admiratus est uisum. Porrò cũ accederet ut attenderet, facta est ad eum uox domini: Ego sum deus patrũ tuorũ, deus Abraham, deus Isaac,

Ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον. τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέστειλεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ Ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεούς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν

Isaac, & deus Iacob. Tremefactus autē Moses, non audebat attendere. Dixit autem illi dominus: Solue calciamentum pedum tuorū. Locus enim in quo stas, terra sancta est. Vidi, uidi inquam, afflictionē populi mei qui est in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & descendi ut eruam eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Mosen quem negauerunt, dicentes, quis te constituit principem & iudicem? hunc inquā deus principem & redemptorem misérat per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, ædens prodigia & signa in Aegypto, & in rubro mari, & in deserto annis quadraginta. Hic est Moses, q dixit filijs Israël: Prophetam suscitabit uobis deus uester è fratribus uestris, similem mei, illum audietis. Hic est qui fuit in congregatione in solitudine cū angelo qui loquebatur ei in monte Sina: & cum patribus nostris, qui accepit sermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres nostri, sed repulerunt & auersi sunt corde suo in Aegyptum, dicētes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Mosi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, nescimus quid acciderit. Et uitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hostiam simulacro, & lætabantur super operibus manuum suarum. Conuertit se autem deus, & tradidit eos, ut colerent militiam cœli, sicut scriptum est in libro prophetarum: Num uictimas & hostias obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Israël? Et suscepistis tabernaculum Moloch, et sydus dei uestri Rempham, figuras quas feciſtis ad adorandum eas. Et transferam uos ultra Babylonem. Tabernaculum testimonij fuit

patribus

πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διέτάξατο, ὁ λαλῶν τῷ Μωσῇ ποιῆσαι αὐτὸν κατὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ἣν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἐξωσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως τῶν ἡμερῶν Δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ Ἰακώβ. Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; Σκληροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀνθιστᾶτε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς. τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγένησθε, οἵτινες ἐλάβετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας αὐτῷ ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαντες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβαλόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια παρὰ τοὺς πόδας νεανίου καλουμένου Σαύλου, καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν Στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέγοντα. Κύριε Ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ. κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς ταύτην τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

Σαῦλος

patribus noſtris in deſerto, ſicut ordinauerat illis, loquens ad Moſen ut faceret illud ſecundū formā, quā uiderat. Quod & induxerūt, qui ſucceſſerunt, patres noſtri cū Ieſu in poſſeſſionem gentiū, quas expulit deus à facie patrū noſtrorū uſq; ad dies Dauid, qui inuenit gratiā coram deo, & petijt ut inueniret tabernaculum deo Iacob. Solomon autē ædificauit illi domū. Sed excelſiſſimus ille non in manufactis templis habitet, ſicut propheta dicit: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum meorū. Quam domū ædificabitis mihi dicit dominus, aut quis locus requietionis meæ eſt? Nonne manus mea fecit hæc omia? Duri ceruice & incircumciſi corde & auribus, uos ſemp ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres ueſtri, ita & uos. Quem prophetarum non ſunt perſecuti patres ueſtri? Et occiderūt eos, qui prænunciabāt de aduentu iuſti illius, cuius uos nunc proditores & occiſores fuiſtis: qui accepiſtis legem per diſpoſitiones angelorum, nec ſeruaſtis. Audientes autem hæc diſſecabantur cordibus ſuis, & ſtridebāt dentibus ſuis in eū. Cum autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, intentis in cœlum oculis, uidit gloriā dei, & Ieſum ſtantem à dextris dei. Et ait: Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris dei. Exclamātes autem uoce magna, cōtinuerūt aures ſuas, & impetū fecerunt unanimiter in eū. Et eiectū eum è ciuitate lapidabāt, ac teſtes depoſuerunt ueſtimenta ad pedes adoleſcentis, qui uocabat Saulus. Et lapidabant Stephanum inuocantē, ac dicentē: Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritum meū. Poſitis autem genibus, clamauit uoce magna: Domine, ne ſtatuas illis peccatum hoc. Et cum hoc dixiſſet, obdormiuit.

Saulus

Σαῦλος δὲ ἦν συνδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποίησαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν. Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ. Θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.

ὔπω

Saulus autem consenserat in necem eius. Facta est autē in illo die persecutio magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ præter apostolos. Curauerunt autem unà Stephanum uiri religiosi, fecerúntq; planctum magnum super eum. Saulus uero deuastabat ecclesiam, per singulas domos intrans, trahénsq; uiros ac mulieres tradebat in custodiam. Illi igitur dispersi peragrabant, annunciantes sermonem dei. Philippus autem peruenit in ciuitatem Samariæ, ac prædicabat illis Christum. Intendebāt autem turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & uidentes signa quæ ædebat. Spiritus enim immundi, è multis qui ab illis tenebantur, exibant, clamantes uoce magna. Multi autem paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudium magnum in illa ciuitate. Vir autem quidā nomine Simon, qui ante in ea ciuitate artē exercuerat magicam, ac gentem dementauerat Samariæ, dicēs se esse quempiam magnum, cui auscultabant illi à minimo usq; ad maximū, dicentes: Iste est uirtus dei, quæ uocat' magna. Auscultabāt autem ei, propterea quod multo tempore magicis artibus dementasset eos. Cum uero credidissent Philippo, euāgelizanti de regno dei, déq; nomine Iesu Christi, baptizabant' uiri simul ac mulieres. Tūc Simon & ipse credidit, & cum baptizat⁹ esset, adhærebat Philippo. Vidénsque signa & uirtutes fieri stupēs ammirabat'. Cum autem audissent apostoli, qui erāt Hierosolymis, quod recepisset Samaria sermonem dei, miserunt ad eos Petrum ac Iohānē. Qui cū descēdissent, orauerūt pro ipsis, ut acciperēt spiritum sanctum.

VIII

Nondum

οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. Τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. Θεασάμενος δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. Τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. Ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. Μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. Εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων, εἶπε. Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεφαν εἰς Ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίζοντο. Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς Φίλιππον, λέγων. Ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν. Αὕτη ἔστιν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐλήλυθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. Εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ. Προσέλθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. Προσδραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, καὶ ἔφη. Ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; Ὁ δὲ εἶπε. Πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με

Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantũ erant in nomine Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, accipiebántque spiritum sanctum. Cum uidisset autem Simon, quod per impositionẽ manuum apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias dicens: Date & mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manꝰ, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecuniis parari. Nõ est tibi pars neque sors in ratione hac. cor enim tuum non est rectum coram deo. resipisce igitur ab ista malicia tua. & roga deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum que dixistis. Et illi quidem testificati & locuti sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorũ euangelizab ãt. Angelus autem domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus ad uiam quæ descendit ab urbe Hierosolymorum ad ciuitatem Gazam, hæc est deserta. Et surgẽs abijt, & ecce uir Aethiops, eunuchꝰ, præfectus Candaces reginæ Aethiopũ, quẽ præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Esaiam prophetã. Dixit autẽ spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrẽs autẽ Philippus, audiuit eum legentẽ Esaiam ꝓphetã, & dixit: Intelligísne quæ legis? At ille ait: Qui nam enim possim, nisi aliquis dux uiæ mihi

ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν Φίλιππον ἀνα-
βάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. Ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γρα-
» φῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναν-
» τίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως
» οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. Ἐν τῇ ταπεινώσει
» αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ
» τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ
» ζωὴ αὐτοῦ. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ Φι-
λίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προ-
φήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τι-
νός; Ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύ-
οντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καὶ φη-
σὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βα-
πτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ Φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κα-
τέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε Φίλιπ-
πος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυ-
ρίου ἥρπασε τὸν Φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐ-
τὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

mihi fuerit? Rogauitq; Philippum, ut aſcenderet, ſederétq; ſecum. Argumentũ autem ſcripturæ quam legebat, erat hoc: Tanq; ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe mutus, ſic nõ aperuit os ſuum. In humilitate ipſius iudiciũ eius ſublatũ eſt. Generationem aũt eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Reſpõdens autem eunuchus Philippo, dixit: Obſecro te, de quo propheta dicit hoc, de ſe, an de alio quopiam? Aperiens autẽ Philippus os ſuum, & incipiens à ſcriptura iſta, prædicauit illi Ieſum. Et dum irent per uiam, uenerunt ad quandam aquam. Et ait eunuchus: Ecce aqua, quid uetat quo minus baptizer? Dixit aũt Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Et reſpõdens ait: Credo filiũ dei eſſe Ieſum Chriſtũ. Et iuſſit ſiſti currũ. Ac deſcẽderũt ambo in aquã, Philippus ſimul & eunuchus, & baptizauit eum. Cum aũt aſcendiſſent ex aqua, ſpiritus dñi rapuit Philippũ, nec amplius uidit eum eunuchus. Ibat enim per uiã ſuã gaudens. Philippus aũt repertus eſt Azoti, & pertranſiens euãgelizabat ciuitatibus cunctis, donec ueniret Cæſareã.

Saulus autem adhuc ſpirans minas IX
ac cædem aduerſus diſcipulos dñi, acceſſit ad principem ſacerdotum, & petijt ab eo epiſtolas, quas pferret Damaſcũ ad ſynagogas: ut ſi quos inueniſſet eius uiæ ſeu uiros ſeu mulieres, uinctos duceret Hieroſolymã. Et cum iter faceret, cõtigit ut appropinquaret Damaſco. Et ſubito circumfulgurauit eum lux de cœlo, collapſuſq; in terram, audiuit uocem, dicentẽ ſibi: Saul Saul, quid me perſequeris? Dixit autem: Quis es domine? Dominus autẽ dixit: Ego ſum Ieſus, quem tu perſequeris. Durum eſt tibi contra ſtimulos

λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε. κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀνάστηθι, καὶ εἰσελθὲ εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἀφωνοι, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ Σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῷ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς Δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν Δαμασκῷ, ὀνόματι Ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, Ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, Ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ Ἰούδα, Σαῦλον ὀνόματι Ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι Ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. Ἀπεκρίθη δὲ Ἀνανίας. κύριε, ἤκουσα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἰερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. Σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπ' αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. Ἐγένετο δὲ ὁ Σαῦλος μετὰ τῶν ἐν Δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς

calcitrare. Is tremẽs ac ſtupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominꝰ ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autẽ illi qui erant ei comites itineris, ſtabãt attoniti, audientes quidem uocem, neminem tamen uidentes. Surrexit aũt Saulus è terra, apertiſq; oculis, neminem uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerunt Damaſcum. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit, neq; bibit. Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias, & dixit ad illũ pꝰ uiſum dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge, & uade in uicum qui uocatur rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat. Et uidit per uiſum uirum Ananiam nomine introëuntem, & imponentẽ ſibi manum, ut uiſum reciperet. Reſpondit aũt Ananias: Dñe, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ. Et hoc loco habet poteſtatem à principibus ſacerdotũ, uinciendi omẽs qui inuocant nomen tuũ. Dixit autẽ ad eum dñs: Vade, quoniã organũ electũ eſt mihi iſte, ut portet nomen meũ coram gẽtibus & regibus ac filijs Iſraël. Ego eĩ oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abijt Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saul frater, dominus miſit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uiſum recipias, & implearis ſpiritu ſancto. Et cõfeſtim deciderũt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & uiſum recepit, & ſurgens baptizatus eſt. Cumque cepiſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem Saulus cũ diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies aliquot. Et continuo in ſynagogis

γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθει, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ τῶν βουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος ἐν ἱερουσαλὴμ, ἐπείρατο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς, καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰνείαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραββάτου, ὃς ἦν

gogis prædicabat Christū, quod is esset filius dei. Stupebant autē omnes qui eū audiebant, ac dicebant: Nónne hic est q expugnabat Hierosolymis eos, qui inuocabant nomen istud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autē multo magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabāt Damasci, affirmās quod is esset Christus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter se Iudæi consilium, ut illum occiderēt. Sed intellectæ sūt Saulo insidiæ eorū. Asseruabántq; portas die ac nocte, ut eum interficerēt. Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum demiserunt, summittentes in sporta. Cum autem Saulus uenisset Hierosolymam, tentabat se iungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quod esset discipulus. Barnabas autem apprehēsum illum, duxit ad apostolos, ac narrauit illis, quomodo in uia uidisset dominum, & quod locutus esset ei, & quomodo in Damasco fortiter egisset in nomine Iesu. Et erat cum illis uersans Hierosolymis, cum fiducia loquens in nomine domini Iesu. Loquebatúrq; & disputabat aduersus Græcos. illi uero quærebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum. Igitur ecclesiæ quidem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabantur uersantes in timore domini, & consolatione sancti spiritus multiplicabantur. Factum est autem, ut Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiam ad sanctos, qui habitabant Lyddæ. Reperit autem ibi hominem quendam nomine Aenæam, annis iam octo decumbentem in grabbato, qui

ἦν παραλελυμένος, καὶ ἔπεσεν αὐτῷ ὁ Πέτρος. Ἀνάστα, ἰᾶταί σε ὁ Ἰησοῦς Χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ τὸν Σαρῶνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐν Ἰόππῃ δέ τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά. ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ, ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῆ Ἰόππῃ, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι Πέτρος ἔστιν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. Ἀναστὰς δὲ Πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. Ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε. Ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον, ἀνεκάθισε. Δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθόλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ, ὀνόματι Κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης Ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. Εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐννάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. Κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γε-

νόμενος

erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenea sanet te dominꝰ Iesus Christꝰ. Surge, & sterne tibiipsi. Et continuo surrexit. Et uiderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominum. Ioppæ autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicitur Dorcas. Hæc erat plena opibꝰ bonis & eleemosynis quas præstabat. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt in cœnaculo. Cum autem uicina esset Lydda Ioppæ, ac discipuli audissent, quod Petrus esset in ea, miserũt ad eum, rogantes, ne grauaretur uenire usque ad se. Exurgens autem Petrus, uenit cum illis. Et cum aduenisset, duxerunt illum in cœnaculum. & circumsteterunt illum omnes uiduæ flentes, & ostendentes tunicas uestesque, quas faciebat cum esset cum ipsis Dorcas. Eiectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus orauit. & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, uisoque Petro, resedit. Data autem illi manu, erexit eam, & cũ uocasset sanctos ac uiduas, exhibuit eã uiuam. Id autem innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum. Factum est autem, ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

Vir autem quidam erat Cæsareæ, x
nomine Cornelius, centurio ex cohorte, quæ dicitur Italica, religiosus ac timens deum cum tota domo sua, præstans eleemosynas multas plebi, deprecánsque deum semper. Is uidit per uisum manifeste fermè hora diei nona angelum dei introëuntem ad se, dicentémque sibi: Cornneli. At ille intuens eum, ac timore correptus.

νόμβυος, εἶπε. τί ὅτι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιπορούντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος

reptus, dixit: Quid est domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerse Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuersatur apud Simonẽ quendam coriarium, cui est domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et cum discessisset angelus qui loquebatur illi, uocauit duos famulos suos, & militem religiosum ex his qui sibi adhærebant. Quibus cum narrasset oẽmia, misit illos Ioppen. Postridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, ascendit Petrus in superiora domus, ut oraret, circa horã sextam. Et cum esuriret, uoluit gustare cibum. Parantibus autem illis, irruit super eum mentis excessus. Et uidet cœlum apertum, ac descendẽs ad se uas quoddã uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatũ, summitti è cœlo in terram, in quo erãt omnia quadrupedia terræ bestiæq; & reptilia, & uolatilia cœli. Et facta est uox ad eum: Surge Petre, macta & uescere. Ait autẽ Petrus: Nequaq; domine, quia nunq; edi quicquam commune & immundum. Et uox rursus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum est tertio. Et rursum receptum est uas in cœlum. Et dum apud sese hæsitaret Petrus, quæ nam esset uisio quam uidisset, ecce uiri qui missi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, astiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hospitium. Petro uero cogitante de uisione, dixit spiritus ei: Ecce uiri quærunt te. Surge itaq; & descende, & uade cum eis, nihil hæsi-

μενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. καταβὰς δὲ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπον. Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισεν. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ Πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν Καισάρειαν. ὁ δὲ Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ Πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. Ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. κἀμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ Κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐνάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ ἐμῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι Σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται Πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ

tans, propterea quod ego misi illos. Descendens autē Petrus ad uiros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa est propter quam uenistis? Qui dixerūt: Cornelius centurio, uir iustus ac timens deum, & testimonium habēs ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, ut accerseret te in domum suam, & audiret uerba abs te. Intro uocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequēti uero die Petrus profectus est cū illis, & quidā ex fratribus ab Ioppēsibus comitati sunt eum. Postridie uero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessarijs amicis. Vt autem factū est ut introiret Petrus, obuiam progressus ei Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui conuenerāt, dixitq; ad illos: Vos scitis, nō esse fas uiro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenā. Sed mihi ostendit deus, ne, quem cōmunē aut immundū dicerē hominem, quapropter & incunctāter ueni accersitus. Interrogo ergo, quā ob causam accersistis me? Et Cornelius ait: Die abhinc quarto usq; ad hāc horā sedebā ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce uir stetit añ me in ueste splendida, & ait: Corneli exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt corā deo. Mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonē qui cognominat' Petrus, hic diuersat' in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simulatq; uenerit loquetur tibi. Confestim ergo misi ad te, & tu bene feciſti qui aduenēris. Nunc ergo omnes nos, teste deo,

ωϊον τω θεου πάρεσμεν, ἀκουσαι πάντα τὰ προσεταγμένα σοι ὑπὸ τω θεου. Ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν· ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος, ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τ' ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τ' γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τω διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων & ἐν ἱερουσαλήμ, ὃν καὶ ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, & ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τω θεου ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν & συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ & διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τω θεου κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτου πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τ' πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. & ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι & ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τω ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος, μή τι τὸ ὕδωρ κωλῦσαί δύναταί τις, τω μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι

deo, adsumus, ut audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à deo. Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud deum, sed in qua uis gẽte, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Sermonem quem misit deus filijs Israël, annuncians pacem per Iesum Christum, hic est omnium dñs. Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primũ orto à Galilæa, post baptisma qd prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenũ unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando omẽs oppressos à diabolo, quoniã deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniũ quæ fecit & in regione Iudæorũ & Hierosolymis, quẽ occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum ut manifestus fieret nõ toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à deo nimirũ nobis, qui comedimus & bibim⁹ unà cum illo, posteaq; resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædicaremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille qui cõstitutus erat à deo iudex uiuorũ ac mortuorũ. Huic omẽs pphetæ testimoniũ ferunt, qd remissionẽ peccatorũ accepturus sit per nomẽ eius quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonẽ. Et obstupuerũt hi qui ex circũcisorũ genere credebant, quotq; uenerant cũ Petro, qd & in gẽtes donũ spũs sancti effusum esset. Audiebant em̃ illos loquentes linguis ac magnificantes deũ. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest, q̃minus aqua baptizent hi qui spm̃ sanctum acceperũt sicut & nos? Et iussit eos

βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

baptizari in nomine domini. Tunc rogauerũt eum, ut remaneret aliquot dies.

Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. Ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνόν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. Ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. Εἶπον δὲ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἐξαυτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἤμην, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ. ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου ὡς ἔλεγεν. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην

XI Audierũt autẽ apoſtoli & fratres qui erãt in Iudæa, quod & gẽtes recepiſſent ſermonẽ dei. Cumq; aſcendiſſet petrus Hieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circumciſione, dicẽtes: Ad uiros præputiũ habẽtes introiſti, & ediſti cum illis. Petrus autẽ rem ab initio repetẽs, expoſuit illis ordine, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi raptus extra me uiſionem, deſcendere uas quoddam ceu linteum magnũ, quatuor initijs emiſſum è cœlo & uenit uſque ad me. In quod cum intẽdiſſem oculos, animaduerti & uidi quadrupedia terræ & beſtias & reptilia, & uolatilia cœli. Audiui autẽ & uocem, dicentẽ mihi: Surge Petre, macta & ueſcere. Dicebam autẽ: Neq; quacq; dñe, quia nihil commune aut immundũ uncq; introiuit in os meum. Reſpondit autem mihi uox rurſum è cœlo: quæ deus mundauit, tu ne cõmunia dixeris. Idq; accidit tertio, & rurſum omnia ſubducta ſunt in cœlum. Et ecce extẽplo tres uiri preſto aderãt in ædibus ĩ quib⁹ eram è Cæſarea miſſi ad me. Dixerat autem mihi ſpiritus, ut congrederer cũ illis, nihil hæſitans. Porrò comitati me ſunt & ſex fratres hi. Et ingreſſi ſum⁹ĩ domũ uiri. iſq; retulit nobis, ut uidiſſet angelũ domi ſuæ, qui aſtitiſſet ac dixiſſet ſibi: Emitte uiros Ioppen, & accerſe Simonẽ cognomento Petrum, qui tibi ea dicturus eſt, per quæ ſerueris & tu & uniuerſa domus tua. Cũ autẽ exorſus eſſem ſermonẽ, illapſus eſt ſpũs ſanctus in illos, quẽadmodũ & in nos fuerat illapſus initio. Veniebat autẽ in mẽtẽ quod dixerat dñs, Ioãnes qdẽ baptizauit aqua, cæterũ uos baptazabimini ſpũ ſctõ. Proinde ſi

par

ἴσιν δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν; Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. Ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. καὶ οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ, διῆλθον ἕως Φοινίκης καὶ Κύπρου καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς Ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς Ἕλληνιστὰς, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως Ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ, ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρσὸν ὁ Βαρνάβας, ἀναζητῆσαι Σαῦλον. καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἀντιόχειαν. Ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανὸν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς Χριστιανούς. Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπὸ Ἱεροσολύμων προφῆται εἰς Ἀντιόχειαν. Ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Ἄγαβος, ἐσήμανε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ

par donum dedit illis deus, quemadmodum & nobis cum credidissemus in dominũ Iesum Christum: ego porrò quis eram, qui possem obsistere deo? His autem auditis obticuerunt, & glorificauerunt deum, dicentes: Igitur & gentibus deus pœnitentiam cõcessit ad uitam. Et illi quidem qui dispersi fuerant ex afflictione quæ orta fuerat ob Stephanum, perambulauerunt usq; ad Phœnicen & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes sermonẽ illum, nisi solis Iudæis. Erãt autem quidã ex eis uiri Cyprij & Cyrenenses, qui cum introissent Antiochiam, loquebant ad Græcos, prædicantes dominũ Iesum. Et erat manus dñi cum eis, multúsq; numerus credentiũ conuersus est ad dñm. Peruenit autẽ rumor ad aures ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, super his, & miserũt Barnabam ut iret ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, & uidisset gratiam dei, gauisus est, & hortabat omẽs, ut proposito cordis pseuerarẽt ad hærere dño. Nam erat uir bonus, ac plenus spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba domino. Profectus est aũt Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quẽ cũ inuenisset, perduxit Antiochiam. Accidit aũt ut annũ totum cõsuetudinẽ agerẽt cũ ea cõgregatiõe, docerẽtq; turbam multam, & discipuli cognominarẽtur primũ Antiochiæ Christiani. In his autem diebus supuenerunt ab urbe Hierosolymorũ prophetæ Antiochiam, surgénsq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famem magnam futurã in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli autẽ, prout cuiq; suppetebat, pposuerũt in subsidiũ mittere habitantibus in Iudæa fratribꝰ, quod & fecerunt, mittentes ad seniores

per

διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεσόν ἐστι τοῖς ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακὴν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ· προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἤμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσί, φύλακες τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι· πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπε δὲ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. ζώσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως, καὶ λέγει αὐτῷ. περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς ἡρῴδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν μαρίας, τῆς μητρὸς ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσεύχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος

per manum Barnabæ ac Sauli.

Eodem autem tempore iniecit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Iohānis gladio: uidens autem quod gratum esset Iudæis, perrexit cōprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorū. Quem cū etiam apprehendisset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militū asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus catenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerē. Et ecce angelus domini astitit, & lumē refulsit in habitaculo, percussóq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem Angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circūda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod uerum esset quod fiebat per angelū, sed putabat se uisum uidere. Cum autē præteriissent primam ac secundam custodiam, uenerūt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicum unum, & cōtinuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, quod miserit dñs angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. réq; perpēsa uenit ad domum Mariæ, matris Iohānis, qui cognominatus est Marcus, ubi erāt multi cōgregati & orantes. Cū pulsasset aūt Petrus ostiū

uestibuli,

πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ὡς ἐγνώρισε τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ δὲ χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλε ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστίν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. εἶπε δέ. ἀπαγγείλατε ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρῴδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρῴδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδονίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτὸν, καὶ πείσαντες βλαστὸν τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρῴδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. οἱ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. βαρνάβας δὲ καὶ παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλήμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

Ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε βαρνάβας καὶ σίμων καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρῴδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ νηστευόντων

Alis* ἐπὶ τὸν κοιτῶνα.

uestibuli, processit puella ut subausculta ret, nomine Rhode. Et ut agnouit uocē Petri, præ gaudio non aperuit uestibulum, sed introcurrēs renunciauit stare Petrum ante uestibulū. At illi dixerunt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat, sic se habere. At illi dicebāt: Angelus eius est. Petrus autē perseuerabat pulsans. Cum autē aperuissent, uiderunt eum, & obstupuerunt. Cum innuisset autem eis manu ut tacerent, narrauit illis, quō dñs eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem: Nūciate Iacobo & fratrib⁹ hæc. Et egressus abijt in aliū locū. Porrò ubi diluxit, erat turbatio nō parua inter milites, qd nam accidisset Petro. Herodes autem cū requisisset eum, nec inuenisset, examinatis custodib⁹, iussit eos duci, descendēsq; à Iudæa Cæsaream, ibi cōmoratus est. Erat autem Herodes infensus Tyrijs & Sidonijs. At illi uno animo uenerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui præerat cubiculo regis, petebāt pacē, eo quod alerentur regio ipsorum annona regia. Statuto autem die Herodes uestitus uestē regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autē acclamabat: uox dei, & nō hominis. Confestim autē percussit eum angelus domini, eo quod nō dedisset gloriā deo, & erosus à uermibus, expirauit. Porrò sermo domini crescebat ac multiplicabatur. Barnabas autem & Paulus reuersi sunt Hierosolymam, expleto ministerio, assumpto & Iohanne, cui cognomen erat Marcus.

Erant autē quidā in ecclesia, quæ erat Antiochiæ, pphetæ ac doctores, Barnabásq; & Simon qui uocabat' Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manahen q erat Herodis tetrarchæ collactaneus, & Saulus. Cū autem illi sacrificarent domino, XIII

ieiunarentq;

καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν Σελεύκειαν, κἀκεῖθεν ἐπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦν, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ Παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. Σαῦλος δὲ ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας. καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπὶ σέ, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἔπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τῆς Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες, Ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως

ieiunarentq́, dixit spiritus sanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accersiui eos. Cumq́ ieiunassent & orassent, impositisq́ eis manus, dimiserunt. Et ipsi quidem emissi à spiritu sancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum. Et cum essent Salamine, annunciauerunt sermonem dei in synagogis Iudæorum. Habebant autem & Iohānem ministrum. Et peragrata insula usque ad Paphum, inuenerunt quendam magum pseudoprophetam Iudæum, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconsule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accersitis Barnaba & Saulo, desiderabat audire sermonem dei. Resistebat autem illis Elymas magus, sic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere proconsulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus spiritu sancto, intentis in eū oculis, dixit: O plene omī dolo & omni uersutia fili diaboli, inimice omnis iusticiæ, non desinis inuertere uias domini rectas. Et nūc ecce manus domini super te, & eris cæcus non uidens solem usque ad tempus. Et confestim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat, qui se manu ducerent. Tunc proconsul cum uidisset quod acciderat, credidit, admirans super doctrina domini. Cum autem à Papho soluissent Paulus, qui cum eo erant, uenerūt Pergen Pamphyliæ. Iohannes autem digressus ab eis, reuersus est Hierosolymā. Cæterum ipsi peragratis regionibus, à Perga uenerūt Antiochiam Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbatorū, sederūt. Post lectionem autem legis ac prophetarum miserunt principes synagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, si qs est in uobis sermo exhortationis

παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. Ἀναστὰς δὲ παῦλος τῇ κειρὶ κατασείσας εἶπεν. ἄνδρες ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν. καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ αἰγύπτῳ. καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς. καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ χαναὰν, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν σαοὺλ υἱὸν κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μετασήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον δαβὶδ τὸν τοῦ ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ ἰσραὴλ σωτῆρα ἰησοῦν, προκηρύξαντος ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε. τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν ἰερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδὲν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας εἰς ἰερουσαλήμ.

οἵτινες

exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis deum, audite. Deus populi huius delegit patres nostros, & populum in altum extulit, cum essent incolæ in terra Aegypti, & brachio excelso eduxit eos ex ea, & circiter quadraginta annorū tempus mores eorum sustinuit in deserto. Ac deletis gentibus septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum. Et post hæc annis circiter quadringentis quinquaginta dedit iudices usq; ad Samuelem prophetam. Et exinde postulauerūt regem, dediq; illis deus Saul filium Cis uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut esset rex, cui testimonium reddens dixit: Inueni Dauid filium Iessæ, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. Huius è semine deus ita, ut promiserat, adduxit Israëli seruatorem Iesum, cū ante prædicasset Ioannes ante faciem introitus eius baptismū pœnitentiæ Israëli. Cū autem impleret Ioannes cursum, dixit: Quē me arbitramini esse? Non is sum ego, sed ecce uenit post me, cuius nō sum dignus soleam pedum soluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui inter uos timent deū, uobis sermo salutis huius missus est. Qui em̄ habitabāt Hierosolymis, & principes eorū cū ignorarent illū, & uoces prophetarū quæ per om̄e sabbatū leguntur, cōdēnato eo impleuerunt, nullāq; causa mortis inuenta petierūt à Pilato ut interficeret illū. Cumq; cōsummassent oīa quæ de eo scripta erāt depositū de ligno posuerūt in monumē to. Deus autem suscitauit eū à mortuis, qui uisus est p̄ dies multos his, qui simul ascēderant cū eo à Galilæa Hierosolymā

A qui

ὅτι τινές εἰσι μάρτυρες αὐτου πρὸς τὸν λαόν.
καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς
τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι
ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐ
τῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ
ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται. υἱός μου εἶ
σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστη
σεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑ
ποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἰρηκεν.
ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ
καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου
ἰδεῖν διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γε
νεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμή
θη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτου,
καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν,
οὐκ εἶδε διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν
ἄνδρες ἀδελφοὶ, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφε
σις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται καὶ ἀπὸ πάν
των, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μω
σέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύ
ων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ
ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. ἴδε
τε οἱ καταφρονηταὶ, καὶ θαυμάσατε, καὶ
ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν
ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν
τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συ
ναγωγῆς τῶν Ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη,
εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς
τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκο
λούθησαν πολλοὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν σε
βομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ τῷ
βαρνάβᾳ. οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπειθον
αὐτοὺς ἐμμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ τε ἐρ
χομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συ
νήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες
δὲ οἱ Ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζή
λου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγο
μένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες.
παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρ
νάβας, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον
λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ δὲ
ἀπωθεῖσθε

qui sunt testes eius apud plebem. Et nos uobis annunciamus, quod eam repromissionem, quæ ad patres facta est, deus adimpleuerit filijs illorum nimirum nobis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo primo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauit eum à mortuis, iam non amplius reuersurum in corruptionem, ita dixit: Dabo uobis sancta Dauid fidelia. Ideo & aliâs dicit: Non permittes ut sanctus tuus uideat corruptionem. Nam Dauid quidem cum suæ ætati inseruisset, cõsilio dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, uidit'q; corruptionem. At is quem deus suscitauit, non uidit corruptionem. Notum igitur sit uobis uiri fratres, quod per hunc uobis remissio peccatorum annunciatur & ab omnibus, à quibus non potuistis per legem Mosi iustificari: per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat uobis, quod dictum est in prophetis: Videte contemptores, & admiramini, & euanescite: quia opus operor ego in diebus uestris, quod non credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressis autem è cœtu Iudæis, rogabant gentes, ut sequenti sabbato loquerentur sibi uerba. Soluto autem cœtu, secuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabã, qui alloquentes suadebant eis ut perseuerarent in gratia dei. Sequenti uero sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo, & contradicebant his, quæ à Paulo dicebantur contradicentes, ac loquentes blasphemias. Tunc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui sermonem dei, sed quoniam repellitis

ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. Τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. Διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου διὰ ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν. καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτινάξαμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce conuertimur ad gentes. sic enim nobis præcepit dñs: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremum terræ. Audientes autem gentes, gaudebant, & glorificabant sermonem domini, & crediderunt quotquot erant ordinati ad uitam æternã. Diuulgabatur autem sermo domini per uniuersam regionem. Iudæi uero extimulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis. & excitauerũt pſecutionem in Paulum ac Barnabam, & eiecerũt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorũ in eos, uenerũt Iconiũ. Porrò discipuli replebantur gaudio & spiritu sancto.

Factum est autem Iconij ut simul introirent synagogam Iudæorũ, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorũ copiosa multitudo. Qui uero increduli erant Iudæi, concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniũ perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabátq; ut signa & prodigia fierẽt per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidẽ stabant à Iudæis, quidam uero ab apostolis. Cum autem factus esset impetus gẽtium pariter ac Iudæorum unà cũ principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarẽt eos, re intellecta, cõfugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & finitimam undiq; regionẽ, & ibi prædicabant Euangelium. Et quidam uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eũ & uidens, q; fidẽ haberet fore, ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pe-

XIIII

Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. Ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιπεπάτηκει. οὗτος ἤκουε τοῦ Παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας

Factum est autem Iconij ut simul introirent synagogam Iudæorũ, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorũ copiosa multitudo. Qui uero increduli erant Iudæi, concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniũ perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabátq; ut signa & prodigia fierẽt per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidẽ stabant à Iudæis, quidam uero ab apostolis. Cum autem factus esset impetus gẽtium pariter ac Iudæorum unà cũ principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarẽt eos, re intellecta, cõfugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & finitimam undiq; regionẽ, & ibi prædicabant Euangelium. Et quidam uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eũ & uidens, q; fidẽ haberet fore, ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pe-

δας σου ὀρθός. καὶ ἅλλετο καὶ περιεπάτει. οἱ δὲ
ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησε Παῦλος, ἐπῆραν
τὴν φωνὴν αὐτῶν Λυκαονιστὶ, λέγοντες. Οἱ θε
οὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς
ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν Βαρνάβαν, Δία,
τὸν δὲ Παῦλον, Ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγού
μενος τοῦ λόγου. Ὁ τε ἱερεὺς τοῦ Διὸς, τοῦ ὄν
τος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμ
ματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς
ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστο
λοι Βαρνάβας καὶ Παῦλος, διαῤῥήξαντες
τὰ ἱμάτια αὐτῶν, ἐξεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον,
κράζοντες καὶ λέγοντες. Ἄνδρες, τί ταῦτα
ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν
ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τού
των τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν
τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν
καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς,
ὃς ἐν ταῖς παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάν
τα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν.
καίτοι γε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγα
θοποιῶν, οὐρανόθεν ὑμῖν ὑετοὺς διδοὺς,
καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τρο
φῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ
ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς
ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. Ἐπῆλθον δὲ ἀπὸ
Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες
τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν Παῦλον,
ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίζοντες αὐτὸν τε
θνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθη
τῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύ
ριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρβην. καὶ
εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ
μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν
Λύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, στηρίζον
τες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακα
λοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολ
λῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βα
σιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρε
σβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι
μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ
εἰς ὃν

des tuos rectus. Et exilijt, ambulabátq;. Turbæ uero cum uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocem suam Lycaonice, dicẽtes: Dij in specie hominum descenderunt ad nos. Et uocabant Barnabam, Iouem: Paulum uero, Mercurium, quod is esset dux sermonis. Sacerdos autẽ Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum, tauros & coronas ad uestibula afferens, cũ turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli, Barnabas & Paulus conscissis uestibus suis, insilierunt in turbam, clamantes ac dicentes: Viri, cur ista facitis? Nos quoque ijsdem quibus uos, obnoxij malis sumus homines, annunciantes, ut ab istis uanis cõuertamini ad deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi uijs suis. Quanq; nõ expertẽ testimonij seipsum esse sinebat, dum beneficia cõferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tẽpora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Et hæc dicentes, uix compescuerũt turbas ne sibi immolarẽt. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, qui cũ persuasissent turbis, ac Paulũ lapidassent, extraxerũt eũ è ciuitate, existimãtes illũ mortuũ esse. Circũdantibus aũt eũ discipulis, surrexit & intrauit ciuitatẽ. Ac postero die pfectus est cũ Barnaba Derben. Cũq; euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconiũ & Antiochiam, denuo cõfirmantes animas discipulorũ, exhortantésq; ut perseuerarent in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum dei. Et cũ suffragijs creassent illis p singulas ecclesias presbyteros, precatiq; essent cum ieiunijs, commendauerunt eos dño

in quẽ

εἰς ὃν πεπιστεύκασιν, καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν. κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. Διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξαν ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους εἰς Ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου. οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, διήρχοντο τὴν Φοινίκην καὶ Σαμάρειαν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν. καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. Ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέμνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον Μωσέως. Συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολλῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς οἴδατε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐ-

τῶν.

in quẽ crediderant. Peragratáq; Pisidia uenerunt in Pamphyliam, & cum locuti essent sermonem Pergæ, descenderũt in urbem Attaliam, & inde soluerunt Antiochiam, unde erant traditi gratiæ dei in opus quod compleuerunt. Cum autẽ uenissent & congregassent ecclesiam, retulerunt quæcunq; fecisset deus secum, & quod aperuisset gentibus ostium fidei. Cõmorati sunt autem illic multum temporis cum discipulis. Et quidam qui descenderant à Iudæa, docebant fratres nisi circũcidamini secundũ morem Mosi, non potestis esse salui. Cum orta ergo seditio & disceptatio esset non exiguæ Paulo ac Barnabæ aduersus illos, statuerunt, ut ascenderẽt Paulus & Barnabas, & quidã alij ex illis, ad apostolos ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione. Illi ergo deducti ab ecclesia, pertransibant Phœnicen & Samariam, narrantes conuersionem gentium, & adferebant gaudium magnum omnibus fratribus. Cum autẽ uenissent Hierosolymã, susceptí sunt ab ecclesia & ab apostolis ac presbyteris, annunciauerũntque quæcũque deus fecisset cum ipsis. Surrexerunt autem quidam de factione pharisæorũ, qui crediderant, dicentes: quod oporteret circumcidere eos ac præcipere, ut seruarent legem Mosi. Conueneruntque apostoli ac presbyteri, ut dispicerent de hoc negocio. Cum autẽ magna disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos: Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis diebus deus inter nos elegit, ut per os meum audirẽt gentes uerbum euangelij crederẽtq;. Et qui nouit corda deus, testimoniũ præbuit illis, dans illis spiritũ sanctũ sicut & nobis, nihilq; discreuit inter nos & illos, cũ fide purificauerit corda il-

XV

πῶν. Νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεὸν, ἐπιθεῖναι
ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν, ὃν
οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν
βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰη
σοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρό-
πον κἀκεῖνοι. ἐσίγησε δὲ πᾶν τὸ πλῆθος, καὶ
ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου, ἐξηγουμένων
ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς
ἔθνεσι διὰ αὐτῶν. Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτοὺς, ἀ-
πεκρίθη Ἰάκωβος, λέγων. Ἄνδρες ἀδελφοί,
ἀκούσατέ μου. Συμεὼν ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶ
τον ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λα
ὸν ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ, καὶ τούτῳ συμφω
νοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν, καθὼς γέγρα
πται. Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομή-
σω τὴν σκηνὴν Δαβὶδ, τὴν πεπτωκυῖαν, καὶ
τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
ἀνορθώσω αὐτὴν, ὅπως ἂν ἐκζητήσωσιν οἱ
κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον, καὶ πάν-
τα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου
ἐπ' αὐτούς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶν ταῦτα πάν
τα. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ
ἔργα αὐτοῦ. Διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρενοχλεῖν
τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφουσιν ἐπὶ τὸν θεὸν,
ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν
ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων, καὶ τῆς πορνείας,
καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. Μωσῆς γὰρ ἐκ γε
νεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσοντας αὐ
τὸν ἔχει ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν σάββα
τον ἀναγινωσκόμενος. Τότε ἔδοξε τοῖς απο-
στόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκ-
κλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμ
ψαι εἰς Ἀντιόχειαν σὺν Παύλῳ καὶ Βαρνά-
βᾳ· Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν,
καὶ Σίλαν, ἄνδρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελ-
φοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε. Οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελ-
φοὶ, τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ Συρίαν καὶ
Κιλικίαν ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν.
Ἐπειδὴ ἠκούσαμεν, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶν ἐξελ-
θόντες, ἐτάραξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευά-
ζοντες

lorũ. Nunc ergo quid tentatis deum, ut imponat iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neq; patres noſtri neq; nos portare potuimus? Sed p gratiã dñi Ieſu Chriſti credimus, nos ſaluos futuros, quẽadmodũ & illi. Tacuit aũt tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulũ narrantes, quæ deus ædidiſſet ſigna & prodigia inter gẽtes per ipſos. Et poſtq; cõticuiſſent, reſpõdit Iacobus, dicẽs: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quẽ admodum primũ deus uiſitauerit, ut ſumeret ex gentibus populum in nomine ſuo, & huic cõſonant uerba prophetarũ, ſicut ſcriptũ eſt: Poſt hæc reuertar, ac rurſus ædificabo tabernaculum Dauid, qđ collapſum eſt, & diruta eius inſtaurabo: & erigam illud, ut requirant qui reliqui ſunt homines, dñm, & omnes gentes ſuper quas inuocatũ eſt nomen meũ: dicit dñs, qui facit hæc omnia. Nota à ſeculo ſunt deo omnia hæc opera ſua. Propter qđ ego cenſeo, nõ obturbãdum eſſe illis, qui ex gẽtibus cõuertunt ad deũ, ſed ſcribendum ad eos, ut abſtineãt ſe ab inquinamẽtis ſimulacrorum, & ſcortatione, & ſuffocato, & ſanguine. Moſes em ab ætatibus antiquis in ſingulis ciuitatibus habet, qui ipſum prædicent in ſynagogis, ubi per omne ſabbatũ legitur. Tunc placuit apoſtolis & ſenioribus cum tota eccleſia, ut delectos ex ſeſe uiros mitterent Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomento Barſaban & Silam, uiros primarios inter fratres, miſſis per manus eorum literis in hanc ſentẽtiam: Apoſtoli & preſbyteri & fratres, his qui ſunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus qui ſunt ex gentibus, ſalutem. Quoniã audiuimus, q̃ quidam è nobis egreſſi, turbauerunt uos uerbis, labefactantes

ζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα. ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. Ἰούδας τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. Μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. Βαρνάβας δὲ ἐβουλεύσατο συμπαραλαβεῖν καὶ Ἰωάννην, τὸν καλούμενον Μάρκον. Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον. Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ

ctantes animas uestras, iubentes uos circumcidi & seruare legē, quibus nō mandauerā⁹. Visum est nobis unanimiter congregatis, delectos uiros mittere ad uos, cū dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine dñi nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid amplius imponeremus uobis oneris, q̄ꝫ hæc necessaria, uidelicet, ut abstineatis ab his quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione. A quibus si cōseruaueritis uosipsos, benefacietis. Valete. Illi ergo dimissi uenerūt Antiochiam, & cōgregata multitudine reddiderunt epistolam. Quā cum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas cum essent & ipsi prophetæ sermone copioso adhortati sunt fratres, cōfirmauerūntq̄. Cōmorati autem illic aliquantum temporis, dimissi sunt cum pace à fratribus ad apostolos. Visum est autem Silæ manere ibidem. Paulus uero & Barnabas demorabāt Antiochiæ, docētes, & annunciantes cum alijs etiam cōplurib⁹ sermonē dñi. Post aliquot aūt dies dixit ad Barnabā Paulus. Reuertentes iā uisitemus fratres nostros p omnes ciuitates, in qbus annūciauimus sermonem dñi, quomō se habeant. Barnabas aūt cōsulebat ut assumerēt & Iohānem, cognomento Marcum. Paulus autē nolebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pamphylia, nec isset cum eis in opus, adiungeretur. Tam acris autem fuit inter eos disceptatio, ut alter ab altero seiungeretur, & Barnabas quidē assumpto Marco nauigaret in Cyprum. Paulus uero allecto Sila profectus est, traditus gratiæ

θεῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν. Διῆρχετο δὲ τὴν συρίαν
καὶ κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν,
καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τι-
μόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πι-
στῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος. ὃς ἐμαρτυρεῖτο
ὑπὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦ-
τον ἠθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν,
καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰου-
δαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ᾔδεσαν
γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι ἕλ-
λην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πό-
λεις, παρεδίδοσαν αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγμα
τα, τὰ κεκριμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν
πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν οὖν
ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπερίσσευον
τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. Διελθόντες δὲ τὴν
φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώραν, κωλυ
θέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος λαλῆ-
σαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κατὰ
τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυνίαν πο
ρεύεσθαι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα.
παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς
τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη τῷ
παύλῳ. ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς, παρα
καλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακεδο
νίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν,
εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακε-
δονίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκληται ἡ-
μᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀνα-
χθέντες οὖν ἀπὸ τρωάδος, εὐθυδρομήσα-
μεν εἰς σαμοθρᾴκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπο
λιν, ἐκεῖθέν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώ-
τη τῆς μερίδος τῆς μακεδονίας πόλις, κολώ-
νια. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβον-
τες ἡμέρας τινὰς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά-
των ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ πο-
ταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ
καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθού-
σαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία
πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη
τὸν θεὸν

dei à fratribus. Perambulabat autē Syriam ac Ciliciam, confirmans ecclesias.

Peruenit autem Derben & Lystram, XVI
& ecce discipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiusdam Iudææ fidelis, cæterū patre Græco. Huic testimonium bonum reddebant qui Lystris erant & Iconij fratres. Hunc uoluit Paulus secum proficisci, & assumptum circumcidit eum propter Iudæos, q̄ erāt in illis locis. Sciebant enim omnes q̄ pater eius erat Græcus. Cum autem p̄trāsirent ciuitates, tradebant eis seruanda decreta, quæ erant ordinata ab apostolis & presbyteris, qui erāt Hierosolymis. Itaq; ecclesiæ confirmabantur fide, & abundabāt numero quotidie. Cum p̄agrassent autem Phrygiam & Galaticam regionē, uetitiq; essent à spiritu sancto loqui sermonem in Asia, profecti in Mysiam, tentabant ire in Bithyniam, & nō permisit eos spiritus. Cum autem pertrāsissent Mysiam, descenderunt Troadem. & uisio per noctē Paulo uisa est. Vir Macedo quidam erat stans, & deprecās eum, ac dicens: Profectus in Macedoniam, succurre nobis. Vt autē uisum uidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam, certi facti, quod uocasset nos dominus ad euangelizandum eis. Cum soluissemus igit̄ à Troade, recto cursu uenim⁹ Samothracen, & postero die Neapolim, & inde Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autem in eadem urbe diebus aliquot commorantes, & die sabbatorum egressi sumus è ciuitate iuxta flumen, ubi solebat esse precatio, & sedētes loquebamur mulieribus quæ conuenerant. Et quædam mulier nomine Lydia purpurarum uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens

deum

τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. Εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχήν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη, αὕτη κατακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἔκραζε λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσὶν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. Διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπε. παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, συλλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεὸν. ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ,

καὶ

deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Cum autē baptizata esset & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introite in domum meam & manete. & adegit nos. Accidit autem euntibus nobis ad precationem, ut puella quædam habens spiritū Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum ac nos, clamabat dicens: Isti homines serui dei excelsissimi sunt, qui annunciant nobis uiam salutis. Hoc autē faciebat multos dies. Sed ægre ferens Paulus, & conuersus, spiritu dixit: Præcipio tibi per nomen Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et exijt eadē hora. Vidētes autem domini eius, quod abisset spes quæstus sui, apprehēsum Paulum & Silam traxerunt in forū ad principes, & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, & annunciant instituta quæ non licet nobis suscipere, neque seruare, cum simus Rhomani. Et concurrit turba aduersus eos. ac magistratus scissis uestib⁹ suis, iusserūt eos uirgis cædi. Cūmq; multas plagas eis imposuissent, coniecerunt eos in carcerem, præcipientes custodi carceris, ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale præceptum accepisset, coniecit eos in interiorem carcerem, & pedes eorum strinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant deum. Exaudiebant autem eos, qui uincti erant. Subito uero terræmotus factus est magnus, ita ut concuterentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omnium uincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris,

cum

καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἤμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέγων. μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιάτο, πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. Ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε, νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί εἰσι. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συναγωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ

cum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio, erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibiipsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatóque lumine, irrupit. ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, & productis illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et locuti sunt ei sermonem domini, & omnibus q erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatꝰ est ipse, & omes domestici illius, continuo. Cumque perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit, quod cum uniuersa domo sua credidisset deo. Et cum dies ortus esset, miserunt magistratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo: miserunt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus aūt dixit eis: Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Rhomani, coniecerunt in carcerem, & nunc occulte nos eiiciunt? Non profecto, sed ueniant ipsi ac nos educant. Nunciauerūt autem magistratibus uiatores uerba hæc. Timuerunt́q; audito quod Rhomani essent, & uenientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederent̄ è ciuitate. Egressi autē è carcere, introierunt ad Lydiam. & uisis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

Cum autem iter fecissent per Amphipolim & Apolloniam, uenerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata XVII

σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, καὶ ἐπιστάντες τῇ οἰκίᾳ ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, Ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ σίλαν εἰς βέροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆεσαν τῶν ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δέ τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν ἕως ἀθηνῶν

sabbata tria disserebat eis è scripturis, ad aperiens & allegans, q̃ Christum oportuisset pati & resurgere à mortuis, & q̃d hic esset Christus Iesus, quẽ ego, inquit, annuncio uobis. Et quidam ex eis crediderunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, mulieresque primariæ non paucæ. Zelo autem commoti Iudæi increduli, & assumptis quibusdam circumforaneis uiris malis, ac turba coacta, concitauerunt ciuitatem, & urgentes domum Iasonis, quærebant eos producere ad populum. Et cum non inuenissent eos, trahebant Iasonem & quosdam fratres ad principes ciuitatis, clamantes: Hi qui terrarum orbem cõturbarũt, huc quoq; uenerunt, quos clanculum excepit Iason. & hi omnes cõtra decreta Cæsaris faciunt, regem aliũ dicẽtes esse, Iesum. Cõcitauerunt autem turbam, & magistratus ciuitatis audientes hæc. Et accepta satisfactione ab Iasone & à cæteris, dimiserũt eos. Fratres uero confestim per noctem emiserunt Paulum, simul & Silam in Berrhœam. Qui cum aduenissent, abierunt in synagogam Iudæorum. Hi autem erant summo genere nati inter eos qui erant Thessalonicæ, qui receperant sermonem cum omni animi promptitudine, quotidie scrutantes scripturas, an hæc ita se haberent. Et multi quidem crediderunt ex eis, & Græcæ mulieres honestæ, & uiri non pauci. Cum autem cognouissent Thessalonicenses Iudæi, quod & Berrhœæ annunciatus esset à Paulo sermo dei, uenerunt, & illic quoq; cõmouebant turbas. Statimq; tunc Paulũ emiserũt fratres, ut iret uelut ad mare. Silas aũt & Timotheus remãserũt ibi. Porrò q̃ prosequebant Paulũ, deduxerũt eum Athenas usq;

ἕως ἀθηνῶν. καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς ἀν-
σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
πρὸς αὐτὸν, ἐξήεσαν. Ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκ-
δεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδω-
λον οὖσαν τὴν πόλιν. Διελέγετο μὲν οὖν
ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβο-
μένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν
πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. Τινὲς δὲ τῶν ἐπι-
κουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέ-
βαλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλει
ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ, ξένων
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὸν
Ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζε-
το. Ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον
πάγον ἤγαγον, λέγοντες. Δυνάμεθα γνῶ-
ναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη δι-
δαχή; Ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς
ἀκοὰς ἡμῶν. Βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν
θέλοι ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ
οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαί-
ρουν, ἢ λέγειν τί καὶ ἀκούειν καινότερον. Στα-
θεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πά-
γου, ἔφη. Ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δει-
σιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. Διερχόμενος
γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν,
εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώ-
στῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον
ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. Ὁ θεὸς ὁ ποιήσας
τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐ-
ρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χει-
ροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν
ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενος τι-
νὸς, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν κατὰ
πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν
ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρό-
σωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιρ-
οὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν,
ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειεν αὐ-
τὸν, καὶ εὕροιεν, καί γε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς
ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν

Athenas usq;. & accepto mãdato ad Si-
lam ac Timotheum, ut q̃ celerrime ue-
nirent ad se, profecti sunt. Paulus aũt cũ
Athenis eos expectaret, incandescebat
spiritus eius in ipso, cũ uideret simulacro
rum cultui deditam ciuitatem. Disputa-
bat igitur in synagoga cũ Iudæis & reli-
giosis, & in foro quotidie cũ ijs qui ipsũ
forte adissent. Quidã autem Epicurei &
Stoici philosophi cõflictabant cũ eo, &
quidã dicebant: Quid uult spermolog⁹
hic dicere? Alij uero, nouorũ, inquiebant,
dæmoniorũ uidet annunciator esse, qđ
Iesum & resurrectionem annũciaret eis.
Et apprehensum eum ad Martiũ uicum
duxerũt, dicẽtes: Possumus ne scire, quæ
sit ista noua quæ à te refertur, doctrina?
Noua em̃ quædã ingeris aurib⁹ nostris.
Volumus ergo scire, quid nã uelint hæc
esse. Athenienses autẽ omnes, & qui illic
uersabant hospites, ad nihil aliud uaca-
bant, nisi ad dicendũ aut audiendũ ali-
quid noui. Stans autẽ Paulus in medio
Martij uici, ait: Viri Atheniẽses, ꝑ om̃ia
ferè superstitiosiores uos uideo. Præteri-
ens enim & contẽplans culturas uestras,
inueni & aram in qua inscriptum erat:
Ignoto deo. Quem ergo ignorantes co-
litis, hunc ego annuncio uobis. Deus
qui fecit mundũ & om̃ia quæ in eo sunt,
hic cœli & terræ cum sit dn̄s, nõ in manu-
factis templis habitat, nec manibus hu-
manis colitur, indigens aliquo, cum ipse
det omnibus uitam & halitũ per omnia,
fecitq; ex uno sanguine omne genus ho
minum, ut inhabitaret super uniuersam
faciẽ terræ, præfinijtq; præstituta tẽpo-
ra, præfixitq; terminos habitationis eo-
rũ, ut quærerẽt deum, si forte palpent eũ
& inueniant, quamuis nõ longe absit ab
unoquoq; nostrũ. Per ipsum em̃ uiuim⁹

&

καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι· τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ παῦλος ἐκ τῶν ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς κόρινθον, καὶ εὑρών τινα ἰουδαῖον, ὀνόματι ἀκύλαν, ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς ἰταλίας, καὶ πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάντας τοὺς ἰουδαίους ἐκ τῆς ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε ἰουδαίους καὶ ἕλληνας. ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς μακεδονίας, ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς ἰουδαίοις τὸν χριστὸν ἰησοῦν. Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῷ καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς, τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινός, ὀνόματι ἰούστου, σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ

& mouemur & ſumus, ſicut & quidam ueſtratiũ poëtarũ dixerunt: Nam huius progenies etiã ſumus. Genus ergo cum ſimus dei, nõ debemus exiſtimare auro aut argento, aut lapidi arte ſculpto, & inuento hominis, numẽ eſſe ſimile. Et tempora quidẽ huius ignorantiæ cũ hactenus diſſimularit deus, nunc annũciat hominibus, ut omnes ubiq; reſipiſcant, eo quod ſtatuit diẽ in quo iudicaturus eſt orbẽ terrarũ cũ iuſticia, per eũ uirũ per quẽ decreuerat, fide præſtita omnib⁹, cũ excitarit illũ ex mortuis. Cũ audiſſent autẽ reſurrectionẽ mortuorũ, alĩ qdẽ irridebãt, alĩ uero dixerũt: Audiemus te de hoc iterũ. Sic Paulus exiuit è medio eorum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei crediderũt, in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, alĩq; cũ eis. Poſt hæc Paulus digreſſus Athe- XVIII
nis, uenit Corinthũ, & nactus quendam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticũ genere, qui nuper uenerat ab Italia, & Priſcillã uxorẽ eius, eo q; præcepiſſet Claudius, omnes Iudæos Rhoma decedere, acceſſit ad eos: & quia eiuſdem erat artificij, manebat apud eos & operabat'. Erat aũt ars illorũ texere tabernacula. Diſputabat aũt in ſynagoga per omne ſabbatũ, ſuadebátq; Iudæis pariter & Græcis. Cum ueniſſent autẽ è Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur ſpiritu Paulus, teſtificans Iudæis Chriſtum eſſe Ieſum. Cõtradicentibus aũt eis ac blaſphema loquẽtibus, excuſſis ueſtimẽtis, dixit ad eos: Sanguis ueſter ſuper caput ueſtrum. Mundus ego poſthac ad gentes uadam. Et migrans inde, intrauit in domũ cuiuſdã, nomine Iuſti, colentis deũ, cuius domus erat contigua ſynagogæ. Criſpus autem archiſynagogus credidit

τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ· μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ· καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες· ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἠνεχόμην ὑμῶν· εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί· κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. Ἐπιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος· καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἤρετο εἰς τὴν Συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς. Εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήντησε δὲ εἰς Ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς Ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ αὐτὸν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς οὐκ ἐπένευσεν· ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών· Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας

domino cũ tota domo ſua, multíq; Corinthiorum audientes credebant, ac baptizabantur. Dixit autẽ dominus nocte per uiſionem Paulo: Noli timere, ſed loquere & ne taceas, propterea quod ego ſim tecum. & nemo adorietur te ut affligat te, quoniã populus eſt mihi multus in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annũ & ſex menſes, docens eos ſermonẽ dei. Cæterũ cum Gallio ageret procõſulem Achaiæ, inſurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: contra legem hic ſuadet hominibus colere deum. Cum autẽ Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: ſi qua iniuria eſſet aut facinus malũ, ó Iudæi merito uos ſuſtinerem. ſi uero quæſtio eſt de ſermone ac nominibus & lege ueſtrate, uoſipſi uideritis. Iudex eẽ ego horum nolo eſſe. Et abegit eos à tribunali. Apprehenſum autẽ omnes Græci Soſthenem principem ſynagogæ percutiebant ante tribunal, neq; quicquam eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero deinde commoratus dies multos, uale dicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus eum Priſcilla & Aquila, poſteaq; raſerat caput in Cenchreis. habebat eẽ uotũ. Deuenit'q; Epheſum, & illos ibi reliquit. Ipſe uero ingreſſus ſynagogam, diſputabat cũ Iudæis. Rogantibus autẽ eis ut tẽpore ampliori maneret apud ſe, non annuit, ſed ualedixit illis, dicens: Oportet omnino me feſtũ quod inſtat, agere Hieroſolymis. ſed iterũ reuertar ad uos, deo uolẽte. Et ſoluit Epheſo. Cumq; pueniſſet Cæſareã, aſcẽdiſſetq; & ſalutaſſet eccleſiã, deſcẽdit Antiochiã. Et cõmoratus illic aliquantũ tẽporis, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionẽ ac Phrygiam, confirmans

omnes

πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις ἀπολλῶς ὀνόματι, ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλῶ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. Εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τουτέστιν, εἰς τὸν χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος

omnes discipulos. Iudæus autem quidã Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquens, deuenit Ephesum, potẽs in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebat & docebat diligenter ea quæ sunt domini, sciẽs tantum baptisma Iohãnis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Cum autem uellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserũt discipulis, ut susciperent eum. Qui cum uenisset, contulit multum his qui crediderunt p gratiã. Vehementer enim Iudæos reuincebat, publice, ostẽdens per scripturas, quod Iesus esset Christus. Factum est autem XIX cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribꝰ partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, posteaq; credidistis? At illi dixerunt ad eum: Imò neq; sit ne Spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Iohãnis baptismate. Dixit autem Paulus: Iohannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo, qui uenturus esset post ipsum, ut crederent: hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt in nomine domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus super eos, & loquebãtur linguis, & prophetabant. Erant autẽ omnes uiri ferè duodecim. Introgressus autem synagogam, libere loquebatur ad tres menses, disputans & suadens de regno dei. Cum autem quidam indurarentur nec crederent, male loquentes de uia dñi corã multitudine, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie dispu-

μβυος ὢν τῇ χολῇ τυράννυ τινός. τοῦτο δὲ
ἐγένετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοι
κοῦντας τὴν ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ
κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. Δυ
νάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ
τῶν χειρῶν Παύλου, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθε
νοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ
σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι
ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ
πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν
δέ τινες καὶ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων
ἐξορκιστῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ
πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν Ἰη
σοῦν, ὃν ὁ Παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες
υἱοὶ σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦτο
ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πονη
ρὸν, εἶπε. τὸν Ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν Παῦ
λον ἐπίσταμαι, ὑμεῖς δέ τινες ἐστέ; καὶ ἐφαλ
λόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ
πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας αὐ
τῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς καὶ
τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴκου
ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν Ἰου
δαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν Ἔφε
σον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐ
τοὺς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰη
σοῦ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο
ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πρά
ξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα πρα
ξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κατέ
καιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν
τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυ
ριάδας πέντε. οὕτως κατὰκρατοῦν ὁ λό
γος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπλη
ρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ Παῦλος ἐν τῷ πνεύ
ματι, διελθὼν τὴν Μακεδονίαν καὶ Ἀχαΐ
αν, πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰπὼν. ὅτι
μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ Ῥώμην
ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν Μακεδονίαν δύο
τῶν διακονούντων αὐτῷ, Τιμόθεον καὶ Ἔρασον,
αὐτὸς

tans in ſchola Tyranni cuiuſdam. Hoc autem factum eſt per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Aſia, audirent ſermonem domini Ieſu, Iudæi ſimul & Græci. Virtutésque non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam ſuper infirmos deferrẽtur à corpore eius ſudaria & ſemicincta: & recederent ab eis morbi, & ſpiritus mali egrederentur. Tentauerunt autem quidam è circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, nomen domini Ieſu, dicentes: Adiuramus uos per Ieſum, quem Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis ſacerdotum ſeptem, qui hoc faciebant. Reſpondens autem ſpiritus malus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos homo, in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis, qui habitabant Epheſi, & incidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen domini Ieſu. Multíq; credentium ueniebant confitentes & annunciantes facta ſua. Multi autem ex eis, qui curioſas artes exercuerant, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus, & ſupputatis precijs illorum, reperierunt pecuniæ quinquaginta milia. Ita fortiter creſcebat ſermo dei, & confirmabatur. His autem expletis, propoſuit Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia & Achaia, ire Hieroſolymam, dicens: poſtquam fuero ibi, oportet me & Rhomam uidere. Miſſis autem in Macedoniam duobus ex ijs, qui miniſtrabant ſibi, uidelicet Timotheo & Eraſto, ipſe

αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον ἐις τὴν ἀσίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. Δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρεῖχε τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην. οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. ἄνδρες συνίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κίνδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες. μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου. τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνελήλυθεισαν. Ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ὡς δὲ ἐπέγνωσαν ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. κατασείσας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν τῆς μεγάλης

ipse remansit ad tempus in Asia. Ortus est autem illo tempore tumultus nõ exiguus de illa uia. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præstabat artificibus non exiguum quæstum: quibus conuocatis & ijs qui similium rerum erant opifices, dixit: Viri scitis, quod ex hoc opificio quæstus nobis est. & uidetis & auditis, quod non solum Ephesi, sed penè totius Asiæ Paulus hic persuasit, & auertit multã turbam, dicens: quod non sint dij, qui manibus fiunt. Non solum autem hæc pars nobis in periculũ uenit, ne reprobetur, uerumetiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur, futurumque sit ut etiam destruatur maiestas eius, quam tota Asia & orbis colit. His auditis, repleti sunt ira, & exclamauerunt, dicẽtes: Magna Diana Ephesiorum. Et impleta est ciuitas tota confusione, & impetum fecerũt uno animo in theatrum, correpto Gaio & Aristarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem uolente intrare ad populum, nõ permiserũt discipuli. Quidã autem & ex Asiæ primoribus, qui erãt amici eius, miserunt ad eum, rogantes, ne se daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim concio confusa, & plerique nesciebant qua ex causa cõuenissent. De turba autem protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu silentio postulato, uolebat rationẽ reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum esse, uox orta est una omniũ, fermè ad horas duas clamantium: Magna Diana Ephesiorum. Cum autem sedasset scriba turbã, dixit: Viri Ephesij, quis enim est hominũ, qui nesciat Ephesiorũ ciuitatẽ cultricem esse

φὶ μεγάλης θεᾶς ἀρτέμιδος ἢ τ διοπετοῦς.
ἀναντιῤῥήτων ὄντων τούτων, δέον ὑμᾶς
κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν
προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας
τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας
τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν δημήτριος ⁊ οἱ
σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀντύπατοί εἰσιν,
ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων
ζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς
συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι
τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ παῦλος
τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πορεύεσθαι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ
μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ
πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τ
ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρίαν, ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μακεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι φιλίππων σώπατρος βερροιαῖος, θεσσαλονικέων δὲ ἀρίσταρχος καὶ σεκοῦνδος καὶ γάϊος δερβαῖος καὶ τιμόθεος, ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ τρόφιμος. οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς ἐν
τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλθομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄχρις ἡμερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά. ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ παῦλος διελέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον, παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου. ἦσαν δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνόματι εὔτυχος ἐπὶ θυρίδος, καταφερόμενος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ παύλου, ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπεσεν.

magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi simulacri. Cum igitur his nemo cõtradicat, oportet uos sedatos esse, & nihil præcipitanter agere. Adduxistis enim hoies istos, neq; sacrilegos, neque contumelioſos in deam uestrã. Quod si Demetrius & qui cum eo sunt artifices habẽt aduersus aliquẽ causam, conuentus forenses agunt, & proconsules sunt, accusent inuicẽ. Siquid autẽ de rebus alijs quæritis, in legitima cõcione dirimet. Nam periculum est, ne seditionis hodiernæ rei fiamus, cũ nulla subsit causa, unde poterimus reddere rationẽ cõcursus istius. Et cũ hæc dixisset, dimisit concionẽ. Postq; aũt cessauit tumultus, uocatis ad se Paulus discipulis, cõplexusq; illos profectus est, ut iret in Macedoniam. Cum autem pambulasset partes illas, & exhortatus eos fuisset multo sermone, uenit in Græciam, & ibi peractis mensibus tribus, cum essent illi structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Syriam, habebat in animo, ut reuerteretur per Macedoniam. Comitatus est autem eum usq; ad Asiam Sopater Berrhœensis, Thessalonicensium uero Aristarchus & Secũdus & Gaius Derbæus ac Timotheus, Asiani uero Tychicus & Trophimus. Hi cum præcessissent, expectarunt nos Troade: nos uero abnauigauimus post dies azymorũ à Philippis, & uenimus ad eos Troadem intra dies quinq;, ubi demorati sum⁹ dieb⁹ septẽ. Vno autẽ die sabbatorũ, cũ cõuenissent discipuli ad frangẽdũ panẽ, Paulus differebat eis profecturus postridie, protraxitq; sermonẽ usq; in mediã noctẽ. Erant autẽ lucernæ multæ in cœnaculo ubi eram⁹ cõgregati. Sedẽs aũt qdã adolescẽs noie Eutychus in fenestra, cũ degrauaret sõno profũdo, differẽte diu Paulo magis deprẽssus sõno,

decidit

σεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ καὶ συμπεριλαβών, εἶπε, μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ καὶ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν Ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντίκρυ Χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῶν πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς Ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἀφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς τῶν Ἰουδαίων βουλαῖς τῶν Ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλοὐδενὸς

λόγου

decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Cum descendisset autẽ Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, Anima eẽ eius in ipso est. Cum ascendisset autẽ, fregisset q̃ panẽ ac degustasset, diu collocutus usq; ad diluculũ, ita demũ profectus est. Adduxerũt autem puerũ uiuentẽ, & refocillati sunt nõ mediocriter. Nos autẽ conscensa naui soluimus Asson, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipse per terrã iter facturus. Cum autem conuenissemus Asson, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, sequenti die uenimus cõtra Chium. Postridie uero appulimus Samum, & commorati Trogyllĩ, proximo die uenimus in Miletum: proposuerat enim Paulus præternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecostes ageret Hierosolymis. A mileto autem missis Ephesum nuncijs, accersiuit presbyteros ecclesiæ, qui cum peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis à primo die quo ingressus sum Asiam, quomõ uobiscũ per omne tẽpus fuerim, seruiẽs dño cũ omni animi humilitate, cúmq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderũt ex insidijs Iudæorũ: ut nihil suffugerim eorum quæ essent in rem uestram, quin annunciarem uobis & docerem uos publice ac p̃ singulas domos, testificans Iudæis simul & Græcis, eam quæ erga deũ est pœnitentiã, ac fidem quæ est erga dominũ nostrũ Iesum. Et nunc ecce ego alligatus spiritu, proficiscor Hierosolymã, quæ in ea obuentura sint mihi ignorãs, nisi quod spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens: quod uincula & afflictiones me manent. Verum nihil

λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην ὑμῖν τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον. καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα. αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. Μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπὼν, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ παύλου, κατεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν

me mouet, neque uita mea chara est mihi ipsi, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium quod accepi à domino Iesu, ad testificandũ euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego scio, quod posthac non uidebitis faciem meam, uos omnes per quos transiui, prædicans regnum dei. Quapropter contestor uos hodierno die, quod mundus ego sũ à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quo minus annunciarim omne cũsilium dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos ad regendum ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego enim noui hoc, quod ingressuri sint post discessum meum lupi graues in uos, non parcentes gregi. Et ex uobisipsis exorientur uiri, loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Propter quod uigilate, memores, quod per triennium nocte & die non cessauerim cum lachrymis monere unumquemque. Et nunc commendo uos fratres deo & sermoni gratiæ ipsius, qui potens est superstruere & dare uobis hæreditatem inter sanctificatos omnes. Argentum & aurum, aut uestem nullius concupiui. Imò ipsi scitis, quod necessitatibus meis & his qui mecum sunt, suppeditauerunt manus hæ. Omnia ostendi uobis, quod sic laborantes oportet susscipere infirmos, ac meminisse uerborum domini Iesu, quoniam ipse dixit: Beatũ est dare potius quam accipere. Et cũ hæc dixisset, positis genibus suis, orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus est omnium, & ruentes in collum Pauli, osculabantur eum dolentes, maxime ob sermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non essent uisuri

θεωρεῖν. προέπεμπον δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

Ὡς δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς Κῶν, τῇ δὲ ἐξῆς εἰς Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύπρον, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς Τύρον. ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνεύροντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἰερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν ἐν Ἰερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλήμ. Ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἑτοίμως

ἔχω

uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

Cum autem factum esset ut soluissemus auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem, quæ trajiceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Cũ autem cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad siniſtram, nauigauimus in Syriam, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem. Qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatẽ: & positis genibus in litore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim, illi autem redierũt ad sua. Nos uero nauigatione explicita à Tyro, descendimus Ptolemäidam, & salutatis fratribus, mansimus diem unum cum illis. Postridie uero nos qui eramus cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat unus è septem, mansimus apud eũ. Huic autem erãt quatuor filiæ uirgines, prophetãtes. Et cum pmaneremus dies cõplures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans sibi pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spiritus sanctus: Virum cuius est cingulum hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentiũ. Cum autem audissemus hæc, rogabam⁹ & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascẽderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis

XXI

pro

ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πρθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες. Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. Μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. Συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. Γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσῄει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον, πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. Καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἥγεῖτο καθ' ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον. Εἶπόν τε αὐτῷ. Θεωρεῖς ἀδελφὲ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; Καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. Κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. Τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πληθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γὰρ ὅτι ἐλήλυθας. Τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ, σοι λέγομεν. Εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτῶν, τούτους παραλαβὼν, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. Καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. Καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ σοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. Περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. Τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς, εἰσῄει εἰς τὸ ἱερὸν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. Ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ

pro nomine domini Iesu. Cum uero illi non persuaderet, acquieuimus, dicentes: Domini uoluntas fiat. Post dies autem istos sublatis sarcinis, cōscēdebamus Hierosolymam. Venerūt autem unà quidā ex discipulis à Cæsarea nobiscum, adducentes secum, apud quem hospitaremur, Mnasonem quendā Cyprium, antiquū discipulum. Et cum uenissemus Hierosolymam, libenter exceperunt nos fratres. Postero autem die, introibat Paulus nobiscum ad Iacobū, omnésq; cōuenerunt presbyteri. Quos cū salutasset, narrabat per singula, quæ deus fecisset inter gentes per ministeriū ipsius. At illi cum audissent, glorificabant dñm, dixerūtq; ei: Vides frater quot milia sunt Iudæorum qui crediderūt, & omēs studiosi sectatores sunt legis. Audierūt aūt de te, quod defectionē doceas à Mose, omēs qui inter gentes sunt Iudæos, dicēs, nō debere eos circumcidere filios, neque secundum instituta uiuere. Quid est ergo? omnino oportet cōuenire multitudinē. Audient em̄ te uenisse. Hoc ergo fac, quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum habentes super se. His assumptis purifica te cum illis. & impende super illis, ut radant capita: & sciēt omnes quod quæ de te audierūt, nihil sunt, sed ambulas & ipse custodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus nos scripsimus, decernētes, ne quid huiusmodi obseruēt, nisi ut caueant & ab his quæ sunt immolata simulacris, & à sanguine, & suffocato, & scortatione. Tūc Paulus assumptis uiris postero die purificatus cū illis intrauit in templū, annuncians expletionē dierū purificatiōis, donec offerret pro unoquoq; eorum oblatio. Dum autem septem dies iam penè essent expleti, hi qui

ab

ἀπὸ τῆς ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν
ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον,
καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κράζον
τες. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός
ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ
νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ
διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν
εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον
τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν
Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον,
ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ
τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου, ἕλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης,
ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ. ὃς παραυτὰ παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχους,
κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο
τύπτοντες τὸν Παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι
ἁλύσεσι δυσί, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν
εἴη, καὶ τί ἐστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυναμένου δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν
ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τοὺς ἀναβαθμούς, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου, ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ,
κράζον. ἄρξε αὐτὸν μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς
τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος, ὁ
πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας
τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ Παῦλος. ἐγὼ ἄνθρωπός
μέν εἰμι Ἰουδαῖος ταρσεὺς, τῆς κιλικίας οὐκ
ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος
δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν.

κατέσεισε

ab Asia erant Iudæi, cum uidissent eum in templo, conturbarunt totum populũ, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israëlitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legẽ & locum hũc omnes ubique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerũt, quod in templum introduxisset Paulus. Commotáq; est ciuitas tota & factus est cõcursus populi. Et apprehensum Paulum, protrahebant è templo, statimq; clausæ sunt fores. Quærentibus autem illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi cum uidissent tribunum ac milites, cessauerũt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid fecisset. Alij autẽ aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cũ uenisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamans, tolle eum. Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno. Licét ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nónne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorum? Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non obscuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stãs in gradibus,

annuit

κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς
γενομένης, προσεφώνει τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ,
λέγων. Ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες,
ἀκούσατέ μου, τῆς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογί-
ας. ἀκούσαντες δὲ, ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ
προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχί-
αν. καί φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος,
γεγεννημένος ἐν ταρσῷ τῆς κιλικίας, ἀνα-
τεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς
πόδας γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατ' ἀκρί-
βειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων
τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον,
ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου,
δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄν-
δρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μοι
τυγχάνει μοι, καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν
καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελ-
φοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ
τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς ἱερουσαλήμ,
ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομέ-
νῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημ-
βρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι
φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδα-
φος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. Σαοὺλ
Σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς
εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς ὁ
ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄν-
τες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγέ
νοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦν
τός μοι. εἶπον δέ, τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύ-
ριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκὸν,
κἀκεῖ σοι λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτα
κταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ
τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμε
νος ὑπὸ τῶν συόντων μοι, ἦλθον εἰς δα-
μασκόν. Ἀνανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ
τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν
κατοικούντων Ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ
ἐπιστὰς, εἶπέ μοι. Σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλε-
ψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν.
ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προε-
χειρίσατό

annuit manu ad plebem. & magno silen
tio facto, allocutus est lingua Hebræa,
dicens: Viri, fratres & patres, audite XXII
meam, qua nunc apud uos utor, excusa-
tionem. Cū audissent autem, q̄ Hebræa
lingua sibi loqueret, magis præstiterunt
silentium. Et dicit: Ego quidem sum uir
Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæterum
educatus in hac ciuitate ad pedes Gama
lielis, institutus accurate in patria lege, se-
ctator dei, sicut & uos omnes estis hodie
qui hanc uiam persecutus sum usque ad
mortem, alligās ac tradens in carceres ui-
ros pariter ac mulieres, sicut & princeps
sacerdotū mihi testis est, & totus seniorū
ordo, à quibus etiam epistolis ad fratres
acceptis, Damascum pergebā, adducturus & illos qui illic essent uinctos Hieroso-
lymā, ut punirent. Accidit autem mi-
hi iter facienti & appropinquāti Dama-
sco circiter meridiem, ut subito de cœlo
circumfulgu raret me lux multa, cecidiq̄
in solū, & audiui uocem, dicentem mihi:
Saul Saul, quid me persequeris? Ego ue
ro respōdi: Quis es dñe? Dixitq; ad me:
Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu
persequeris. Et qui mecum erant, lumen
quidē uiderūt, & exterriti sunt: uocē aūt
nō audierūt eius qui loquebat mecū. Di
cebā autem: Quid faciā dñe? Dñs autē
dixit mihi: Surge, ac uade Damascū, &
ibi tibi dicet de oib9, quæ ordinata sunt
tibi ut facias. Et cū non uiderē præ gloria
luminis illius, per manum deductus à co
mitibus qui erant mecū, ueni Damascū.
Ananias autē quidā, uir pius, secundum
legē, testimonio q̄bat9 omniū illic habi-
tantiū Iudæorū, ueniēs ad me & astans,
dixit mihi: Saul frater, recipe uisum. Et
ego eadem hora recepto uisu, uidi illū.
At ille dixit: Deus patrū nostrorū præ-

parauit

χειρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; Ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἰερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπὶ σε. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα Στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με. πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον. οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. Ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος. εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; οὗτος γὰρ ἄνθρωπος Ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. Λέγε μοι, εἰ σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. Ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν

parauit te, ut cognoſceres uoluntatem ſuam, & uideres id quod iuſtum eſt, & audires uocem ex ore eius: quia eris teſtis illi apud omnes homines, eorũ quæ uidiſti & audiſti. Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua inuocato nomine domini. Factum eſt autem cũ eſſem reuerſus Hieroſolymã, & orarem in tẽplo, ut raperer extra me, & uiderem eum dicentẽ mihi: Feſtina & exi uelociter Hieroſolymis, quoniam nõ recipiẽt teſtimoniũ tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipſi ſciunt, quod ego pertrahebã in carcerem, & cædebam in ſingulis ſynagogis eos qui credebant in te. Et cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego quoq; aſſiſtebam & aſſentiebar morti illius, & cuſtodiebam ueſtimẽta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniã ego ad gentes procul mittam te. Audiebant aũt eum uſq; ad hoc uerbum, atq; ſublatis uocibus, dicebant: Tolle de terra hominem iſtiuſmodi. nõ enim phas eſt eũ uiuere. Vociferantibus autem eis, & proiiciẽtibus ueſtimẽta, & puluerem iactantibus in aërem, iuſſit tribunus induci eum in caſtra, & imperauit eum flagris examinari, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. Et cum aſtrinxiſſet eum loris, dixit aſtanti ſibi centurioni Paulus: Num hominẽ Rhomanum & indemnatũ licet uobis flagellare? Quo audito, centurio acceſſit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Rhomanus eſt. Accedens autẽ tribunus, dixit illi: Dic mihi, num tu Rhomanꝰ es? At ille dixit: Etiam. Et reſpõdit tribunus: Ego multa ſumma ciuitatem iſtam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum

ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπι-
γνοὺς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν * δε-
δεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ
ἀσφαλὲς, δὲ, τί κατηγορεῖται πρὸς τῶν ἰουδαί-
ων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευ-
σεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέ-
δριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον,
ἔστησεν εἰς αὐτούς. Ἀτενίσας δὲ ὁ παῦ-
λος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν. ἄνδρες ἀδελφοὶ,
ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι
τῷ θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. Ὁ δὲ ἀρχι-
ερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς πρεστῶσιν αὐτῷ,
τύπτειν αὐτοῦ δὲ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς
αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε
κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν
νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι;
οἱ δὲ πρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ
λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος. οὐκ ᾔδειν ἀδελ-
φοὶ, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς. γέγραπται γὰρ,
ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς.
γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδ-
δουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκρα-
ξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ
φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος
καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο
δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φα-
ρισαίων, καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη
τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι,
μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μή τε
πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφό-
τερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀνα-
στάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαί-
ων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑ-
ρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦ-
μα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομα-
χῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλα-
βηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦ-
λος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα κατα-
βῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν,
ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ
νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε. θάρσει
παῦλε

Αἷς * δε-
δεώς.

fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit postq; resciuit, quod Rhomanus esset, & quod uinxisset eũ. Postero autẽ die uolens scire certum, qua ex causa accusaret à Iudæis, soluit eũ à uinculis, & iussit principes sacerdotum cõuenire totumq; cõcilium, ac deductum Paulum sistebat corã illis. Intentis autẽ oculis XXIII
in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona cõuersatus sum coram deo usq; in hodiernũ diem. Princeps aũt sacerdotum Ananias præcepit astantibus sibi, ut ꝑcuterẽt os eius. Tũc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicãs me secundũ legem, & cõtra legem iubes me percuti? Et qui astabant, dixerunt: Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit autẽ Paulus: Nesciebam fratres, ꝙ pontifex esset. Scriptum est em̃: Principi populi tui non maledices. Sciens autẽ Paulus, ꝙ una pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorũ, exclamauit in cõcilio: Viri fratres, ego pharisæ⁹ sum, fili⁹ pharisæi, de spe & resurrectiõe mortuorum ego iudicor. Et cũ hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidẽ dicunt, nõ esse resurrectionẽ, neq; angelũ, neq; spiritũ: pharisæi autẽ utraq; cõfitentur. Factus est aũt clamor magnus: & cũ surrexissent scribæ de factiõe pharisæorũ, depugnabãt, dicẽtes: Nihil mali inuenimus in homine isto. Quod si spiritus locutus est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et cum magna seditio coorta esset, ueritus tribunus, ne discerperet Paul⁹ ab ipsis, iussit milites descẽdere & rapere eũ de medio eorũ, ac deducere eũ in castra. Sequẽti aũt nocte assistens ei dñs, ait: Bono animo esto Paule,

παῦλε. ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς
Ἱερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρ
τυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές
τινες τῶν Ἰουδαίων συνωμοσίαν, ἀνεθεμάτισαν
ἑαυτούς, λέγοντες, μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν
δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτην τὴν
συνωμοσίαν πεποιηκότες. οἵτινες προσελ
θόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέ
ροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν
ἑαυτούς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀπο
κτείνωμεν τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμ
φανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ,
ὅπως ἄγῃ αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς,
ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον
τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι
αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν.
ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς παύλου τὸ
ἐνέδρον, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν
παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ. προσκα
λεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατον
τάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε
πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖ
λαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγα
γε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμι
ος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε
τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά
τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χει
ρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν,
ἐπυνθάνετο, τί ἐστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί
μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ
ἐρωτῆσαί σε, ὅπως ἄγῃς εἰς τὸ συνέδριον
καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι
ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ
οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς. ἐνεδρεύουσι γὰρ αὐ
τὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε
φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν.
καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀ
πὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος
ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ

ἐκλαλῆσαι

Paule. Vt enim teſtificatus es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Rhomæ teſtificari. Facto autem die, collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerunt ſe, dicentes: neque eſuros ſe, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autẽ plures quam quadraginta uiri, qui hanc coniurationem fecerant. Qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum ac ſeniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus noſipſos, nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos ſignificate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquam aliquid certius cognituros de eo. Nos uero priuſquam appropinquet, parati ſumus interficere illum. Cum autem audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, uenit & intrauit in caſtra, nunciauitque Paulo. Accerſito autem Paulus ad ſe uno ex centurionibus, ait: Adoleſcentem hũc abduc ad tribunum. Habet enim quod renunciet illi. Et ille quidem aſſumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accerſitum me rogauit, ut hunc adoleſcentem perducerem ad te, habentem aliquid quod loquatur tibi. Apprehenſa autem tribunus manu illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & percontatus eſt illum: Quid eſt quod habes ſignificandum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conſpirarunt ut rogarent te, uti craſtino die educeres Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo. tu uero ne morem geſſeris illis. Inſidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui ſeipſos deuouerunt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum, & nunc parati ſunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentẽ, præcepitq; ei, ne cui effutias,

ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν· ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτός, κτήνη τε παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτόν, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν σοῦ. ἔρρωσο. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διαταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἡγεμόνι, παρέστησάν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστί, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ Ἡρῴδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος Τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ,

inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impositum Paulum, saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hũc comprehensum à Iudæis, cum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Rhomanus esset, uolensque scire causam, ob quam accusarent illum, deduxi eum in concilium eorum. Quem comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et cum indicatum esset mihi de insidijs, quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus: ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te: Vale. Milites uero iuxta quod sibi iniũctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem. Postero autem die dimissis equitibus ut cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui cum uenissent Cæsaream, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt coram eo & Paulum. Cum legisset autem præses, & interrogasset, ex qua prouincia esset, & cognouisset quod ex Cilicia, audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui aduenerint. Iussitq; in prætorio Herodis custodiri eum.

Post quinque autẽ dies descendit prin XXIIII
ceps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodã oratore qui adierunt præsidem cõtra Paulum. Et citato Paulo,

αὐτῳ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σου, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τὴν σὴν προνοίαν, πάντη τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοιμὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπὶ σέ, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν ἰερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν. οὔτε παραστῆσαί με δύνανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ τῷ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώ-

Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa recte gerantur in populo hoc per tuam prouidentiam, & semper & ubiq; cõprobamus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione. Sed ne diutius te detineam, oro te, ut audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim sumus uirum hunc pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudæis in uniuerso orbe, & autorem sectæ Nazarenorũ, qui etiam templum prophanare conatus est, quem & apprehẽsum uoluimus secundum legem nostram iudicare. Sed superueniens tribunus Lysias, cum magna ui eripuit eum è manibus nostris, iubẽs accusatores eius ad te uenire, ex quo poteris ipse inquisitione facta de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. Respondit autem Paulus, cum annuisset ipse præses, ut diceret. Aequiore animo pro meipso causam dico, cum sciam te multis iam annis iudicem fuisse genti huic, qui possis cognoscere, quod non plures sunt mihi dies quam duodecim, ex quo ascẽdi, adoraturus, Hierosolymam. & neque in templo compererunt me cum aliquo disputantem, aut cõcursum facientem turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate. neque probare possunt ea de quibus me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta uiam, quam uocant hæresim, sic colo patrium deum, credens omnib⁹ quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem habẽs in deum, fore, quã & hi ipsi expectant, resurrectionẽ mortuorũ iustorũ simul & iniustorũ. Quin in hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere erga deum, & erga homi-

πους δ'ιαπαντός. Δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων ποιήσων ἐλεημοσύνας εἰς τὸ ἔθνος μου καὶ προσφοράς, ἐν αἷς εὗρόν με ἡγνισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύβου. Τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς δεῖ ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, σάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀνασάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνέβαλε αὐτούς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ, εἰπών. ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διαταξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. Μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦλον. καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ, ἀπεκρίθη, Τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καιρὸν δὲ μεταλαβὼν μεταπέμψομαί σε. ἅμα δὲ καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μεταπεμπόμενος ὡμίλει αὐτῷ. Διετίας δὲ πληρωθείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον Φῆστον. Θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον δεδεμένον.

Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπὸ Καισαρείας. Ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κατὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτόν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν

ACTA

nes semper. Post annos autem plures accessi, eleemosynas exhibiturus in gẽtem meam, & oblationes, in quibus comperierunt me purificatum in templo, haud cum turba, neq; cum tumultu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse & accusare, si quid haberent aduersum me. aut hi ipsi dicant, si quid deprehenderunt in me iniquitatis, cum stem in cõcilio, nisi de una hac uoce, qua clamaui inter eos stans, de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie à uobis. Auditis autem his, Felix distulit illos, certo sciens quæ ad eam uiam attinebant, dicens: Cũ tribunus Lysias descenderit, pernoscam causam uestrã. Iussitq; centurioni, ut custodiret Paulũ, sineretq; eum relaxari, & ne quem ex illius familiaribus uetaret submini strare ei, aut adire eum. Post aliquot autem dies cum aduenisset Felix cum Drusilla uxore sua, quæ erat Iudæa, accersiuit Paulum, & audiuit ab eo fidem, quæ est in Christũ. Disputante autem illo de iusticia & temperantia & de iudicio futuro, tremefactus Felix respondit: In præsentia abi, cæterum opportunitatẽ nactus accersam te. simul & illud sperans fore, ut pecunia sibi daretur à Paulo ut solueret ipsum, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cũ eo. Biennio autem expleto, accepit successorem Felix Porcium Festum, Volens autem gratiam præstare Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum.

Festus ergo suscepta prouincia, post triduũ ascendit Hierosolymam ab urbe Cæsarea. Significaruntq; illi princeps sacerdotum ac primores Iudæorũ de Paulo, & rogabant eũ postulantes fauorem aduersus eum, ut accerseret eum Hierosolymã, insidias tendentes ut interficerẽt eum XXV

αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. Ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι μὲν παῦλον ἐν καισαρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ, φησὶ, δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, συγκαταβάντες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους ἢ δέκα, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ, περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβηκότες ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάματα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ φῆστος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε. θέλεις εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιόν θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν. ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη κατήντησαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι τὸν φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτριβον ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος, περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα, ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην, πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος κατὰ

eum in uia. Festus autem respondit, ut seruaretur quidem Paulus Cæsareæ, se uero breui illò profecturum. Qui ergo inter uos, inquit, potentes sunt unà nobiscum descendãt, & si qđ est in hoc uiro crimen, accusent eum. Demoratus autẽ inter eos diebus amplius quam decem, descendit Cæsaream: & postero die sedit pro tribunali, iussitque Paulum adduci. Qui cum perductus esset, circumstetérunt eum qui ab Hierosolyma descenderant Iudæi, multa & grauia crimina intendentes aduersus Paulum, quæ nõ poterant probare, Paulo pro se respondente, quod neq; in legem Iudæorum, neq; in templum, neq; in Cæsarem quicquã peccasset. Festus autem uolens gratificari Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me? Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, sicut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum morte aliquid feci, non recuso mori. Si uero nihil est eorum, de quibus hi accusant me, nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Tunc Festus cũ consilio collocutus respondit: Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis. Et cum dies aliquot transacti essent, Agrippa rex & Bernice descenderunt Cæsaream salutaturi Festum. Et cum dies complures ibi commorarentur, Festus regi retulit causam Pauli, dicens: Vir quidam est relictus à Felice uinctus, de quo cum uenissem Hierosolymam, significarunt mihi principes sacerdotũ & seniores Iudæorũ postulantes aduersus illum sententiam. Quibus respõdi: Nõ est Rhomanis consuetudo ob gratiã donare aliquẽ hominẽ ut pereat, priusquam is qui accusatur,

κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. Ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὸ περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου, τηρηθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη, Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. Ὁ δὲ Φῆστος, Ἀκούσῃ αὐτοῦ. Τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. Καὶ φησὶν ὁ Φῆστος, Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, βοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν σεβαστόν, ἔκρινα πέμψαι αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω. Διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τι γράψαι. Ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμπουσα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, Ἐπιτέτραπταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. Τότε ὁ Παῦλος

ACTA

præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Cum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequēti die sedens pro tribunali iussi adduci uirum. De quo cum stetissent accusatores, nullum crimen intendebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar, sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstiōe, dicebam, num uellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari super istis. Paulus autem cum appellasset ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum, donec mitterem eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Postero autem die cum uenisset Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introissent in auditorium cum tribunis & uiris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscū uiri, uidetis hunc hominē, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me, & Hierosolymis & hic, acclamantes non oportere eum uiuere amplius. Ego uero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Cæterum cum is ipse appellasset Augustum, statui mittere eum. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Quapropter produxi eū ad uos, & maxime ad te rex Agrippa, ut examinatione facta, habeam quod scribā. Iniquum enim mihi uidetur mittere uinctum, & crimina de quibus accusatur non significare.

Agrippa uero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc XXVI

Paulus

ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους, ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος. καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι. περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἐδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών; ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, μέσης ἡμέρας, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ. σαοὺλ, σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς

ὃν

Paulus extenta manu pro se dicebat: Super omnibus de quibus accusor à Iudæis rex Agrippa, existimo me beatū, qui causam dicturus sim apud te hodie, cum tu maxime sis gnarus earum, quæ apud Iudæos sunt, & cōsuetudinū & quæstionū. Quapropter obsecro te, ut patienter me audias. Itaq; uitam quidem meam, quam egi ab adolescentia, quæ ab initio fuit in gēte mea Hierosolymis, nouerūt omnes Iudæi, qui prius nouerant me ab initio, si uelint testimoniū ferre, quod secundum exquisitissimam sectam nostræ religionis, uixerim pharisæus. Et nūc fretus spe repromissionis, quæ ad patres nostros facta est à deo, sto iudicio subiectus, ad quā duodecim tribus nostræ instanter nocte & die colentes deū, sperāt se peruenturas. De qua spe accusor rex Agrippa à Iudæis. Cur incredibile iudicatur apud uos, si deꝰ mortuos suscitat? Et ego quidem existimabā me aduersus nomen Iesu Nazareni multa repugnando facturū, quod & feci Hierosolymis. Et multos sanctorū ego carceribꝰ inclusi, à principibus sacerdotum potestate accepta: & cū occiderent, detuli sententiā. Et per omnes synagogas frequēter puniēs eos, compellebam blasphemare, & amplius insaniēs in eos, persequebar etiam in exteras usq; ciuitates. Quarum rerum studio cum irem Damascum cum autoritate & permissu principū sacerdotū, die medio, rex, in uia uidi è cœlo supra splendorē solis circūfulsisse me lumē, & eos q mecū faciebāt iter. Cū aūt omēs nos decidissemus in terrā, audiui uocē loquentē ad me, ac dicētem hebraica lingua: Saul, Saul, quid me pſequeris? Durū est tibi contra stimulos calcitrare. Ego aūt dixi: Quis es dñe? At ille dixit: Ego sum Iesus

quem

ὧν σὺ εἶδές με, καὶ ὧν ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς νῦν ἐγὼ ἀποστέλλω σε ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον, καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπήγγελλον μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίζεσθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ Μωϋσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ Φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ Παῦλε. τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαι φησὶ κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιαζόμενος λαλῶ. λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τί τούτων, οὐ πείθομαι οὐδέν, οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα, τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν ποιεῖν. ὁ δὲ παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους,

ὁποῖος

quem tu perſequeris. Sed exurge & ſta ſuper pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut cõſtituam te miniſtrum ac teſtem & eorum quæ uidiſti, & eorũ in quibus apparebo tibi, eripiẽs te à populo & gentibus, in quas nunc te mitto: ut apias oculos eorum, ut cõuertantur à tenebris ad lucem, & à poteſtate ſatanæ ad deum: ut accipiant remiſſionem peccatorũ, & ſortem inter eos qui ſanctificati ſunt per fidem, quæ eſt erga me. Vnde rex Agrippa, non fui inobediẽs cœleſti uiſioni, ſed his qui ſunt Damaſci primũ & Hieroſolymis, & per omnem regionem Iudææ, deinde & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, opera facientes digna ijs qui reſipuiſſent. Hac ex cauſa Iudæi me in templo comprehenſum tentauerunt interficere. Auxilium igitur nactus dei, uſq; in hodiernum diem ſto, teſtificãs tum paruo tum magno, nihil aliud dicens, q̃ ea quæ prophetæ prædixerant futura eſſe. & Moſes, an paſſurus fuerit Chriſtus, an primus ex reſurrectione mortuorum lumen annunciaturus ſit populo & gentibus. Hæc autem cum pro ſe diceret, Feſtus magna uoce ait: Inſanis Paule. Multæ te literæ ad inſaniam conuertunt. Et Paulus, non inſanio, inquit, optime Feſte, ſed ueritatis & ſobrietatis uerba eloquor. Scit enim de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eum nihil horum arbitror. Neq; enim hoc in angulo geſtum eſt. Credis rex Agrippa prophetis? Scio quod credis. Agrippa autem ad Paulũ ait: Modica ex parte ꝓſuades mihi ut fiã Chriſtian9. Et Paulus ait: Optarim à deo, nõ ſolum modica ex parte, uerumetiã magna: nõ te modo, ſed omnes etiam, qui me audiunt hodie, eſſe tales,

qualis

ὁ ποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥ τε βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες· ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τοῦ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ὠνιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττινῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τοῦ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ὠνιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον. διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό, τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς. ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τοῦ κυβερνήτῃ καὶ τοῦ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.

ἀνευθέτου

qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et hæc eo locuto, surrexit rex, ac præses, & Bernice, & qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur inter se dicentes: Nihil morte aut uinculis dignum facit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. Postq̃ autem decretũ est, ut nos nauigaremus in Italiã, tradiderũt & Paulũ & quosdã alios uinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. Cõscensa aũt naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequẽti autem die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaret. Et inde cum soluissemus, subnauigauimus iuxta Cyprum, propterea quod essent uenti contrarij. Et pelagus qd' est contra Ciliciam & Pamphyliam, emensi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, imposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigaremus, uixq̃ deuenissemus contra Gnidum, prohibẽte nos uento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonem. Et uix præterlegentes illam, peruenimus in locum quendam, qui uocat' Pulchri portus, cui uicina erat ciuitas Lasæa. Multo autem tẽpore peracto, & cũ esset iam periculosa nauigatio, ob id quoq̃ quod iam ultra tempus sustinuissent inediam, admonebat eos Paulus, dicens eis: Viri, uideo q̃ cum iniuria multoq̃ damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum futura sit nauigatio. Centurio autem gubernatori & Nauclero magis credebat, q̃ his quæ à Paulo dicebãtur.

XXVII

Et cũ

ἀνυβέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντῶντες εἰς φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα Κρήτης, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον, παρελέγοντο τὴν Κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον Κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς τε ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμὶ, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων· μὴ φοβοῦ Παῦλε, καίσαρί σε δεῖ παρασταθῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. Διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται, κατὰ τὸν τρόπον λελάληταί μοι. εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ αὐτοῖς

Et cum aptus portus nō eſſet ad hybernandū, cōplures ceperūt cōſiliū ſoluendi illinc, ſi quo modo poſſent peruecti Phœnicē illic hybernare. Is eſt portus Cretæ ſpectans ad Africum & ad Chorū. Aſpirante aūt Auſtro, rati ſe ꝓpoſiti cōpotes, cū ſoluiſſent Aſſon, præterlegebant Cretam. Verū haud multo poſt coortus eſt cōtra ipſam uentus Typhonicus, qui uocatur Euroaquilo. Cūmq; correpta eſſet nauis, nec poſſet obniti uento, data naue flatibus, ferebamur. In inſululam autem quādam deuecti, quæ uocatur Clauda, uix potuimus obtinere ſcapham. Qua ſublata adiutoriis utebantur, ſubcingentes nauem, timentes ne in Syrtim inciderent, demiſſo uaſe, ſic ferebant. Cum autem uehementi tempeſtate iactaremur, ſequēti die iactum fecerunt, ac tertio die noſtris manib⁹ armamēta nauis proiecimus. Porrò neq; ſole neq; ſyderibus apparentibus ad cōplures dies, & tēpeſtate non exigua imminente, iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. Cū aūt multa iam eſſet inedia, tūc ſtans Paulus in medio eorū, dixit: Oportebat quidē ó uiri audito me nō ſoluere à Creta, nec accerſere nobis iniuriā hanc & iacturā. Et nūc hortor, ut bono animo ſitis. Iactura eī animæ nulla erit ex uobis, ſed tantū nauis. Aſtitit eī mihi hac nocte angelus dei cuius ſum ego, quem & colo, dicens: Ne timeas Paule, Cæſari te oportet ſiſti. Et ecce donauit tibi deus omnes qui nauigant tecū. Propter quod bono animo eſtote uiri. Credo eī deo, q; ſic erit, quēadmodū dictū eſt mihi. In inſulam aūt quandā oportet nos eīci. Sed poſteaq; quartadecima nox ſuperuenit, nauigantibus nobis in Adria circa medium noctis, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquā

ἀυτῆς χώραν, καὶ βολίσαντες, ἔυρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, ἔυρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ἤυχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὸ σκάφος εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν, εἶπεν ὁ παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις. ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τοῦ σκάφους, καὶ εἴασαν αὐτὸ ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει. οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς πεσεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δύναιτο, ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν. καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας

aliquam regionem. Qui & demissa bolide, repererunt passus uiginti, ac pusillum inde digressi, rursumq; demissa bolide repererunt passus quindecim. Timentesq;, ne in aspera loca incidere̅t, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem oriri. Nautis uero quærentibus fugere è naui, cum demisissent scapham in mare, sub prætextu uelut è prora ancoras extensuri, dixit Paulus centurioni & militibus: Nisi hi in naui manserint, uos salui fieri non potestis. Tunc absciderũt milites funes scaphæ, & passi sunt eam excidere. Et cum dies inciperet apparere, hortabatur Paulus omnes sumere cibum, dicens: Dies hic decimusquartus est, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. propter quod hortor uos, ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem uestram pertinet: quia nullius uestrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixisset, sumpto pane gratias egit deo in conspectu omnium, & cum fregisset, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniũ, sumpserunt & ipsi cibum. Eramus uero uniuersæ animæ in naui ducentæ septuagintasex. Et satiati cibo, alleuabant nauem, eiicientes triticum in mare. Cum autem dies esset, terram non agnoscebant: sinum uero quendam animaduerterunt, habentem litus in quod cogitabant, si possent, impingere nauem. Et cum ancoras sustulissent, committebant se mari, simul laxatis iunctu̅ris gubernaculorum, & sublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad litus. Et cum incidissent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis uero soluebatur à ui undarum. Militum autem consilium cutrat,

δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος. ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συσταφέντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τούτου οὖν γενομένου καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν

uinctos occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret. At centurio uolens seruare Paulum, cõpescuit eos à consilio. iussitq; ut qui possent natare, abiicerent se primos, & in terram euaderent, cæteriq; partim in tabulis, partim in quibusdam nauis fragmentis. Et sic factũ est, ut omnes incolumes euaderent in terram.

Et cum euasissent, tunc cognouerunt, quod Melite insula uocaretur. Barbari uero præstabant non uulgarem humanitatem nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter imbrem qui imminebat, & propter frigus. Cum congregasset autem Paulus sarmentorũ multitudinem, & imposuisset in ignem, uipera è calore prorepens, inuasit manũ eius. Vt uero uiderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, inter sese dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatum è mari ultio non sinit uiuere. Et ille quidem excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabant futurum ut incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu autem illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mente dicebant eum esse deum. In locis autem illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benigne tractauit hospitio. Contigit autem patrem Publij febribus ac dysenteria uexatum decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & cum orasset, imposuissetque ei manus, sanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoque qui habebant infirmitates in insula, accedebant, & sanabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & soluentibus imposuerunt, quæ necessaria erant. Post menses autem tres nauigauimus

XXVIII.

ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκόροις. καὶ καταχθέντες εἰς συρακούσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι, ἤλθομεν εἰς ποτιόλους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ παύλῳ ἐπετράπη μένειν καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον τοὺς ὄντας τῶν ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύσαι, διὰ τὸ μηδὲ μίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἔχομεν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. τασσάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν

in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et cum ueniſſemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circumlegentes deuenimus Rhegium, & post unum diem aflante austro, postridie uenimus Puteolos, ubi repertis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic uenimus Rhomam. Et inde cum audissent fratres de nobis prodierunt in occursum nobis usque ad Appij forum ac tres tabernas. Quos cum uidisset Paulus, gratijs actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autem ueniſſemus Rhomam, centurio tradidit uinctos principi exercitus. Permissum est autem Paulo, ut maneret solus cum custodiente se milite. Post tertiũ autem diem conuocauit Paulus Iudæorum primores. Cumque ueniſſent, dicebat eis: Ego uiri fratres cum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorum, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Rhomanorum. qui cum examinassent, uoluerunt me dimittere, eo quod nulla esset causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi habeam de quo gentem meam accusem. Propter hanc igitur causam aduocauiuos, ut uiderem & alloquerer. propter spem enim Israëlis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est aliquid de te mali. Volumus autem ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista notum est nobis, quod ubique ei contradicitur. Cum constituissent autem illi diem, uenerunt ad eum in hospitium complures, quibus exponebat testificans regnum

βασιλείαν τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ Παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτόν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

dei, suadensque eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane usq; ad uesperã. Et quidam credebant his quæ dicebant, quidam uero non credebant. Cumq; inter se non essent concordes, discedebant, ubi dixisset Paulus unum uerbum: Bene spiritus sanctus locutus est per Esaiã prophetã ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istũ, & dic: Auribus audietis & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus graviter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit uobis, quod gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se disceptationẽ. Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto. & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipsum, prædicans regnũ dei, ac docẽs quæ sunt de domino Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΕΥΤΥΧΩΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΑΙ.

ACTA APOSTOLORVM
FELICITER ABSOLVTA.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

ΑΥτω ωὐισέλθῃ ἀπ᾽ κορίνθυ, μή πω μὴ ἑωρακὼς ῥωμαίυς, ἀκόυμ δὲ πρὶ αὐτ, ηρὴ ωὐι ποθῶμ αὐτους ἰδεῖμ. ἡ πρῶτμ μὴ ἀποδέχετ τὼ πίσιμ αὐτῶ καταγγελομλίω ὁρῶμ πανταχ᾽ ἔπφτα σημαίνα πολλάκις ἑαυτ προθέμλομ ἐλθεῖμ, δι᾽ ἃ μ᾽ εἰς αὐτυς πόδυμ ἡ τέως μή δεδωκέναι. ηρὴ λοιπμ διδασκαλικὴν τὼ ωὐισολὼ ποιεῖτ πρὶ κλήσεως ἐθνῶμ, ἡ ὅτι ἡ πίστμ ἑως καιροῦ ἦμ, ἡ νῦ πέφαυτ, ἡ ὅτι δι᾽ τ χριστοῦ λέλυτ τ πρόσπωμα τ νόμυ, καὶ ἡ σκιὰ τ νόμυ πρόηλθε. τ μ ὦν κλήσιμ τῶν ἐθν ἀκολύθως γεγενῆσθ καταστκυάζ, ὕυτως ἀποδείκνυσι πᾶσιμ ἀνθρώποις ἕμφυτμ εἶναι τμ νόμον, ἡ πάντας ἀδιδάκτυ τ τῆ φύσα, ηρὴ ἀφ᾽ αὐτ φὶ κτίσεως δημιυργόμ σκεμ τὸμ θεόμ. Διὸ ἡ εἰκότως αἰτίαν πρῶτον ἔλιπας, ὡς τ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τ ποιημάτων αὐτ τ κόσμυ, τὼ πρὶ αὐτ γνῶσιμ, ηρὴ φὶ ἀϊδίυ δυνάμεως αὐτ, ᾧ ὦ ⸀ δι᾽ ὃυ τὰ πάντα πεποίηκεμ. αὐτοὺς ἢ ἐγνωκέναι μὴ ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸμ τ τότων δημιυργόμ, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῆ κτίσα μᾶλλομ, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. Αἰτίαν δὲ ⸀ ἰυδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸμ νόμον, ἀλλὰ μᾶλλομ διὰ φὶ πραβάσεως τ νόμυ ἐμ θεὸμ ἁμαρτήσαντας. ηρὴ ὕυτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰυδαίυς τε ἡ ἕλληνας συγκλείσα, ⸀ ἐλέγχα ἐπὶ τῆ πραγμάτα, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπίσοις οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι, τω λυτρωμλίυ δέονται. φὶ δὲ χάριτος ἡ λυτρώσεως ἐπῆσκε τῖς ἰυδαίοις γενομλίνς ἡ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως ἡ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶμ. τ δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶμ γενομλίνς, δι᾽ ἀνάγκης πέφαυτ ἡ πίστμ, ἡ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἀβραὰμ φησὶμ, ὐκ ἐν πίστμ, ἀλλὰ πρὸ τ πίστμς δικαιωθείς, μεμνομάθη ἀβραάμ, ὅτι πατὴρ πολλῶμ ἐθνῶμ ἐμέλλεμ εἶναι, ⸀ τὼ ἐν τ ἀκροβυσίᾳ πίσιμ. ἔλαβε δὲ μετὰ τ δικαιωθῆναι ⸀ τὼ πρίτμλίω ἐν σαρκί, ἵνα σημεῖμ ᾖ τῖς ⸀ σάρκα γενομλίοις δι᾽ αὐτ. παύσασθαί π τ πρίτμλίω, ὅτ᾽ ἂμ τὰ ἔθνη γνήσια τέκνα τ ἀβραὰμ, ἀξιάμλια πολιτεύεσθαι ⸀ τῶν πίσιμ τω ἀβραάμ. ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦμ ἐν ἀκροβυσίᾳ. τότων γὰρ χάριμ ⸀ μεμνομάθη ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τ σημαινομλίων, παύσασθαι δ σημαίνον. εἰ μὴ ὦν τὰ ἔθνη ἀναγκάζσι πρίτέμνεσθαι, πανέτω ηρὴ τ ὄνομα τ ἀβραὰμ, ηρὴ καλείσθω Ἄβραμ. εἰ δὲ ἀβραὰμ πρὸ θεοῦ μεμνομάθη, ὐδὲ πρίτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ᾽ ὐδ᾽ αὐτυς ἔτι τυὺς ⸀ σάρκα ἰυδαίυς, ἵνα ᾖ τ ὄνομα βέβαιομ, ⸀ πατὴρ ἐθνῶμ πολλῶμ καλῆται. ηρὴ γὰρ ὀυ χρεία ἔχθ τίς λοιπμ πρίτέμνεσθαι, ἀρκόμλυ τῆ πίσει τ ἀβραάμ, ὐδὲ τ ἄλλης δὲ τ ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ μ᾽ ἐκ τότων, ἀλλ᾽ ἐκ πίσεως δικαιοῦται τὰς, καθάπερ ἡ ἀβραάμ. ταῦτα ὕυτως κατασκυάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως ὐκ ἂμ ηὑροιτ λύτρωσις ηρὴ χάρις τῷ ἰσραὴλ, ⸀ τῖς ἔθνεσιμ, εἰ μὴ δι᾽ ἀλυθῆ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τ ἀδάμ, ἡ εἰς πάντας γενομλίν, δι᾽ ἄλλυ δὲ μὴ δυνάσθη αὐτὼ θεραπεῦσαι φησὶμ, ἡ διὰ χριστοῦ τω θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατ ἦμ, ἄλλομ λῦσαι δ πρόσπωμα. δι᾽ αὐτ γὰρ ηρὴ δι᾽ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεμ. Εἶτα γράφ, ὅτι ἄλλως τοτ᾽ ὀυ μὴ γήνται, εἰ μὴ σῶμα φορέσῃ ὁ ὑὸς τω θεοῦ, ηρὴ γήνται ἄνθρωπ, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τυὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπ᾽ τω θανάτυ, ⸀ ὥσπερ δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώπυ ἡ ἁμαρτία εἰς τμ κόσμον εἰσῆλθεμ, ὕυτω ηρὴ δι᾽ ἑνὸς ἀνθρώπυ ἡ χάρις ηὐνήθη. ηρὴ λοιπμ ὡς καλὸς ὀικονόμ, τυὺς μὴ ἰυδαίυς πραμυθῆται, ὅτι ὀυ πραβάτ γίνεται τ νόμυ, ἐὰμ εἰς χριστὸμ πιστεύσητε. τῖς δὲ ἀπ᾽ τῶν ἐθνῶμ πρεσβύτας μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκεμ ὅτι ὡς κλάδοι ἐπεκέντρισθε, ὡς ἐπὶ τὼ ῥίζαμ ἐνεκεντρίσθητε. μετὰ ἢ ταῦτα πρανεστικοὺς λόγυς εἰς τὰ ἤθη δι᾽ ἀσκήσας, πλησιῖ τὼ ωὐισολώ.

IAm quo res sit dilucidior, argumentū epistolæ paucis explicandū. Atq; ut exordiar ab ipso nomine, quanq; me non fugit Hieronymū in commentarijs, quos scripsit in epistolam ad Philemonem in hac esse sententia, ut existimet apostolū prius uocatum Saulum, Pauli uero cognomē ceu trophæum usurpasse â Sergio Paulo proconsule, quem Christo lucrifecit, quem admodū legimus in Actis apostolorū cap. xiij. Rursus alios esse, quibus placeat in Iudaismo dictum Saulum, mutata religione simul & nomen mutasse. Sed alterā minus probabilem facit, quod Lucas hoc ipso, qđ modo citauimus capite scribit: Saulus qui & Paulus repletus spiritu sancto, haud obscure declarans eum binominem fuisse, priusq; Sergius Paulus esset conuersus, alteram planè refellit, quod cum alijs aliquot locis, tum in eodem capite Saulus dicitur iam Christi prædicans Euangeliū: Dixit illis spiritus sanctus: segregate mihi Saulum & Barnabam. Proinde mihi uero propior uidetur Origenis opinio, quemadmodū in ueteris instrumenti libris aliquot comperimus diuersis nominibus notatos, uelut Idida dictum, qui aliâs uocat⁹ est Salomon: & Oziam alicubi dictum, qui alibi sit Azarias. Item in euangelicis literis, Lucæ dictum Leui, qui se in suo euangelio Matthæum nominat, ita Paulo gemi num fuisse uocabulum: quanq; ipse in suis epistolis se nunq; Saulum appellat, sed ubiq; Paulum, fortassis ob id, quod Pauli uocabulum Græcorum ac Rhomanorū, ad quos scribebat, auribus esset familiarius. Saulus enim sic à Saul Hebræa uoce deflexum apparet, ut Græci à Ioseph Iosephum deflexerūt. Paulus autē Hebræis sonat mirabilem, si tamen ferendū putamus, Rhomanæ seu Græcanicæ uocis etymologiam à peregrina lingua peti. Quod tamē Hieronymus cum alicubi in alijs reprehēdat, hic sibi permittit, opinor, ut in re non admodum seria. Certe Græcis sonat quietum, Latinis pusillum. Saul Hebræis sonat postulatū, & si Ambrosio credimus, inquietudinē siue tentationem. Atq; hæc quidem de ratione nominis, ut in argumēto penè plus satis. Cæterum dictauit hanc epistolam, excipiente Tertio, quod is quoq; in calce epistolæ testatur, adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in domino. Missam apparet è Corintho, p̄ Phœben fœminā Cenchreensem. Est autē Cenchreæ portus Corinthiorū, haud procul ab urbe dissitus. Quod si tēpus quoq; requirat, scriptam apparet, post utrāq; ad Corinthios epistolam: unde putant in hac absolutæ iam & confirmatæ pietatis argumenta potissimū elucere, id tēporis, cū pagrata iam Achaïa, in qua Corinthus est, & huic finitima Macedonia usq; ad Illyricum: ac non solū prædicato ubiq; Christi euangelio, in his dūtaxat locis, in quib⁹ aliorum apostolorum nemo prædicauerat, uerum etiam iuxta Petri monita, collecta ă suis aliquanta pecunia, in subsidiū pauperum, adornaret iter Hierosolymā, ut exhibito quod acceperat, illinc proficisceretur in Hispaniā, Rhoma iter facturus, atq; illic obiter salutaturus Christianos, de quorum fide ac religione audierat, cum ipsos nondum uidisset. Acciderat em̄ illis diuersum quiddā atq; Galatis. Siquidē hi primum recte à Paulo instituti, postea fraude pseudapostolorū circūuenti sunt, & retracti in Iudaismū. Contra Rhomani, primū male instituti à pseudapostolis, simul atq; pro sua prudentia senserant fraudem, resipuerunt, & in eo quod rectū esse cognouerūt, perseuerabāt. Nam in ecclesiæ nascentis primordijs erant qui existimarent, Euange-

lij gratiam

lij gratiam, quoniam Abrahæ posteris, & Iudaicæ genti peculiariter promissa uide-
batur, nō esse propagandā in ꝓphanas gentes, & simulacrorū ac dæmonū cultui de
ditas. In qua sententia & Petrū apparet fuisse, qui uiso monendus erat, ut Cornelium
centurionem admitteret: quo nomine mox illi exhibitum est negotium Hierosoly-
mis, expostulantibus his, qui ex Iudaismo conuersi fuerant ad Christum, quod cum
incircūcisis habuisset cōmerciū, atq; in his probabile est & apostolos aliquot fuisse.
Sic enim legimus in Actis cap. xi. Audierunt aūt apostoli & fratres qui erant in Iu-
dæa, quoniam & gentes receperunt uerbum dei. Cū aūt ascendisset Petrus Hieroso-
lymā, disceptabant aduersus illum qui erant ex circūcisione dicentes: Quare introisti
ad uiros præputium habentes, & manducasti cum illis? Erant rursus, qui licet nō exi
stimarent gentes prorsus arcendas ab euangelij consortio, nō admittendas tamē du
cebant nisi circūciderentur ritu Iudaico: perinde quasi Christus egeret adminiculo le
gis Mosaicæ, simul ut euangelij gloriā in suam gentē transferrent. Et in Actis aposto
lorū cap. xi. proditū est, eos qui ob ꝑsecutionē, quæ accidit à morte Stephani, profu-
gerāt in Phœnicē, in Cyprū & in Antiochiā, nemini prædicasse Christū nisi solis Iu
dæis. Rursus cap. xv. Quidā Iudæi ueniunt Antiochiā, palā aduersus Paulū & Bar-
nabā prædicantes, nō esse spem salutis, nisi iuxta Moysi præscriptū circūcideret̄. Tan
tusque tumultus per hos concitatus est, ut coacto concilio decretum sit, ut Paulus &
Barnabas unà cum aduersarijs Hierosolymā irent, & lis apostolorum ac seniorū ar-
bitrio cōponeretur. Atq; illic rursum acriter obnitētibus non nullis, præsertim factio
nis pharisaicæ Christianis, cuius fuerat & Paulus, coacta est synodus apostolorū &
seniorū, ac Petri Iacobiq; autoritate decretū est, ne gentes onerarent̄ lege Mosaica,
tantū temperarent, ab esu suffocati animantis, à sanguine, à carnibus simulacro im-
molatis, & à stupris. Quod tamē pro ratiōe tēporū, inuincibili Iudæorū supstitioni
datū esse uel illud argumento est, quod tria illa iā olim uidemus esse sublata, ac pri-
sus abolita. Ex eodē fonte nata est illa Pauli cū Petro cōcertatio Antiochiæ, cū gen-
tiū apostolus cernens suos ob Petri simulationē periclitari, palā illū redarguit, quem
admodū refert ipse in epistola ad Galatas cap. ij. Rursum Hierosolymis autore Iaco
bo, quo purgaret iam inter Iudæos sparsum rumorē, quod retrahere uideret̄ à lege
Mosaica, cū cæteris caluitium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus mu-
nus obtulit in tēplo, sicuti refert Lucas Actorum cap. xxi. Quo quidem ex loco uide
tur Iacobus, tametsi gentes prius onere legis Mosaicæ propémodum liberasset, esse
tamen in hac sententia, ut putaret à Iudæis exigendā esse legis obseruationē: uel in
hoc ut placarentur ij, qui nondum sic profecerant in euangelica ueritate, ut possent
omnino patrios ritus cōtemnere. Sic enim loquit̄ Iacobus: Et scient omnes qa quæ
de te audierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse custodiens legē. Nec alia de causa opi-
nor, totondit caput ex uoto Cenchreis capite decimo octauo. Consimili necessi-
tate circumcidit Timotheum capite decimo sexto, cum esset matre quidem Iu-
dæa natus, sed patre ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Christianum.
Est enim ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unquam suæ reli-
gionis tenacior, ut eleganter docet Iosephus in apologia Iudaicarum antiquitatum.
Ad hæc ut Iudæorum natio tum omnibus orbis nationibus erat peculiariter inuisa,
ita uicissim omnes execrabantur illi, ceu impuros, prophanos & impios, adeo ut

nec congreſſu dignarentur,& templũ ſuũ pollui;crederent,ſi quis forte incircũciſus eſ
ſet ingreſſus. Tantũ erat præciſæ pelliculæ ſupercilĩ. Cum igitur ſpes nõ eſſet fore,ut
Græci Rhomaniq; legem inuiſam reciperent,& incredibili pertinacia reclamarẽt Iu/
dæi,Paulus intelligens periculũ eſſe,ne tam exitiabili diſſidio magna ex parte periret
euangelĩ fructus,& Chriſti gloria Moſaici nominis obſcurarẽt admixtu,hoc in pri
mis agit ubiq;,ut legis ceremonias abroget atq; antiquet,omnemq; ſalutis adipiſcẽ
dæ fiduciam,in unum Chriſtum tranſferat. Sicut autem Galatas acriter, ſed tamen
amãter obiurgat,quod eſſent in Iudaiſmũ adducti:ita Rhomanos præmunit & in/
ſtruit,ne ab pſeudapoſtolis,quos ſciebat nuſq; ceſſare,illaqueentur incauti,ſed in re/
cta doctrina quam amplecti cœpiſſent,perſiſterent. Erat enim Rhomæ ingens Iu/
dæorum numerus,ſiue illuc à Pompeio tranſlatus, ſiue quod iã Rhomanorũ eſſet
prouincia Iudæa,quorum ſuperſtitio crebro & apud Iuuenalem atq; Horatium &
apud Senecam notatur. Cum quibus & Paulo multũ negotĩ fuiſſe,poſteaq; Rho/
mã peruenĩſſet,teſtatur extremũ caput actorum apoſtolicorũ. Ac miro cõſilio ſingu
laris artifex in hac epiſtola ſermonem temperat,inter Iudæos & gentes,dum ſtudet
omneis omnibus modis ad Chriſtum pellicere,neq; uult,ſi fieri poſſit,quẽq; omni/
no mortaliũ perire ſuo duci cui militabat. Itaq; nunc hos obiurgat,nunc illos:nũc rur
ſus erigit,ac ſubleuat. Gentium ſupercilium deprimit,oſtendens nihil illis profuiſſe
neq; naturæ legem,neq; philoſophiam,cuius profeſſione tumebant, quo minus in
omne ſcelerum dedecus prolaberentur. Rurſum Iudæorũ arrogantiã cohercet, qui le
gis fiducia perdidiſſent,id quod erat totius legis caput,fidem in Chriſtum Ieſum,do
cens legis ceremonias antiquatas eſſe iam coruſcante Chriſti euangelio, quem legis
umbræ deliniarant,abrogata iam ocia ſabbatorum,circũciſionis iniuriam, Calenda/
rum recurſus,ter quotannis redeuntes ferias,delectum ciborum,in ſingulos dies ite/
rum ſordidanda lauacra,pecudum innoxiarũ lanienam,templi religionẽ aſſiduis in/
quinati cædibus. Has rerum umbras emicante luce ueritatis euaneſcere, Veros eſſe
filios Abrahæ,qui fidem Abrahæ referrent,uere Iudæos eſſe,qui Chriſtum profite/
rentur,uere circũciſos,qui mentẽ haberent à fœdis cupiditatibus repurgatam, Verã
iuſticiam ac ꝓfectam ſalutem citra legis auxilia,per euangelium ac ſolã fidẽ in Chri/
ſto conferri ex æquo omnibus,licet ea ſalus peculiariter olim eſſet promiſſa Iudæ/
is:ſed ita his ꝓmiſſa,ut ꝓphetæ nõ tacuerint,fore ut illis reĩcientibus ad gentes præ/
dicatio Chriſti propagarẽt. Per legem Moſaicã ueram iuſticiam nulli cõtingere, ſed
per fidem:idq; docet tum exemplo Abrahæ,tum uarĩs ipſius legis teſtimonĩs. Et
ad eum modũ detracto utriſq; ſupercilio,adempta utriſq; fiducia ſui,omneis æquat
in negocio fidei euangelicæ,ita gratulans ſaluti gentium,ut ſuæ gentis cæcitatem pa
terno deploret affectu,licet illam ubiq; pertinaciſſime infenſam experiretur, atq; id
per ſe durum,ita mitigat,ut dicat nec omneis excæcatos & fore ut aliquando reſipi/
ſcat Iudæorum natio, fide gentium prouocata, Atque hic obiter uaria multiplexq;
doctrina de præfinitis,ſiue prædeſtinatis,de præſcitis,de uocatis,de gratia & merito,
de libero arbitrio,de diuino conſilio nobis inſcrutabili,de lege naturæ,de lege Moyſi,
de lege peccati. Varĩ item allegoriarũ fontes,dum duos facit Adam,alterũ,quo na/
ſcimur iuxta carnẽ mortales:alterũ,quo renaſcimur immortales futuri. Duos homi/
nes,internũ & externũ:internũ ſpiritui & rationi parentẽ,externum cupiditatibus &
affectibus obnoxiũ,quorũ priorẽ aliqñ ſpm̃ appellat,poſteriorẽ interim corp⁹ ſiue

membra

membra,interim carnem,aliquoties legem peccati uocat. Duplicem mortem, corporis & animi:& tertiam qua morimur peccato & peccandi affectibus. Triplicē item uitam,qua uiuimus corpore,qua animo,& qua uiuimus iuſticiæ & peccato. Duplicem ſeruitutē aut libertatē,qua uiciſſim uel innocentiæ ſeruimus,emācipati à peccatis,uel peccatis ſeruimus,liberi à iuſticia. Duplicē Iudaiſmū,duplicē circūciſionem,geminos poſteros Abrahæ,duas parteis legis Moſaicæ:carnalem,ueluti corpus:ſpiritualē,uelut animā legis. Duplicem baptiſmū,quo primū abluimur à peccatis priſtinis ſacro lauacro.& quo Chriſto cōmorimur,abdicatis mūdi affectibus. Duplicē ſepulturā,corporalem,qua triduo ſepult⁹ eſt Chriſtus:& ſpiritualē,qua nos ſemoti à mūdi uitijs, requieſcimus in illo. Duplicem reſurrectionē,alteram quæ præceſſit in Chriſto,in nobis ſecutura:alteram qua nos à peccatis priſtinis rediuiui,progredimur à uirtute ad uirtutem,hac parte quoad licet futurā immortalitatē meditantes. Duplicem iuſticiā, dei & hominū. Duplex iudicium,dei & hominū. Duplicem gloriam ſiue laudē,apud deum & apud homines. His diſſertis,tranſit ad locum moralē:in primis adhortans ad mutuam cōcordiā,exemplo membrorū corporis. Et quoniā pax cōſtare non poteſt,ubi faſtus eſt aut liuor,obſecrat,ut obſequijs mutuis,mutuū amorem alant foueantq;:Rhomanos,ut Iudæorū infirmitatem ex diuina legis aſſuetudine relictā ferant: Contra,Iudæos,ne gentibus in euangelij conſortiū aſcitis inuideāt, ſed illorum fidem ac libertatem potius æmulentur:& cum idem ſit omniū deus, idem Chriſtus, eadem gratia,idem præmiū,omnes in unū corpus coaleſcant,neq; quiſq; ſibi arroget quicq;:ſed ſi qua dote præcellat aliquis,eam ad fratris opem accōmodet. Atque hunc locum uarie tractat,docens,quales ſe præſtare debeant erga Iudæos incredulos,quales erga Chriſtianos ſupſtitioſiores,ſiue,ut ipſe uocat,infirmos: quales erga ſupiores,quales erga inferiores,quales erga pares,quales erga principes ac magiſtratus Ethnicos,ſed ſuo utcū q; fungentes officio,quales in ꝓſperis,quales in aduerſis. Deinde rurſum laude Rhomanorum,mitigat admonitionis acerbitatem. & ſuam apud illos autoritatem cōmendat,cōmemorans quanto plus cæteris promouerit in Euangelio Chriſti. declarat quanta teneatur illos uidendi cupiditate:& ſpem facit ſui aduentus,cur eum differre cogatur,aperit,laudans ſpōtaneam Macedonum & Corinthiorum in pauperes ſanctos liberalitatē,tacite ac uerecūde Rhomanos ad æmulandum prouocans. Caput extremum penè totum occupat ſalutationibus,non frigide congeſtis multorum nominibus,ſed mire ſuo cuiq; addito elogio. Poſtremo quoniam penitus nouerat & pſeudapoſtolorum improbam uerſutiam,& Rhomanorū ſimplicitatem,ac facilitatem,admonet etiam atq; etiam caueant,ne illorum blandiloquentia fallantur. Quanq; autem horum pleraq; peculiarius ad eam pertinent ætatem,in qua rudis adhuc paulatim ſuppullulabat eccleſia,Iudæis & gētibus admixta, ac principibus Ethnicis obnoxia,tamen nihil eſt,unde nō ad hæc quoq; tempora ſalutaris aliquid doctrinæ poſſit accōmodari,ueluti de fugienda ſuperſtitione,quæ diſſidiorū eſt ſeminariū:& ſic habet ſpeciē pietatis,ut nihil ſit ueræ pietati aduerſius: de ſtulta fiducia philoſophiæ mūdanæ,de merito fidei,de uitādo faſtu,de tolerāda alicubi min⁹ eruditorū aut ſupſtitioſorū imbecillitate,de mutuis obſequijs alēda cōcordia,de ferēdis aliq̄ſq; malis principibus & impijs epiſcopis,ne turbetur ordo ſtat⁹

publici

publici,de malefactis beneficentia ſuperandis,de non iudicando quod ad te nō pti-
neat,de cōmode interpretando quicquid recto animo fieri poteſt,de cauenda inſidi-
oſa blandiloquentia,aliiſq; id genus rebus,in quibus hodieq; cōmunis hominū ui-
ta uerſat'.Sed utilitatē huius epiſtolæ æquat,ac penè ſuperat difficultas,idq; mihi tri
bus potiſſimū de cauſis accidere uidet',ſiue q; nō alibi ſermonis ordo cōfuſior,nuſq;
oratio hyperbatis magis hiulca,nuſq; anantapodotis crebrius inabſoluta,quod ſub
inde queritur interpres Origenes,in huiuſmodi difficultatibus paſſim luctans ac la-
borans.Quod utrū interpreti aut ſcribæ Tertio ſit tribuendū,an ipſi Paulo,aliorum
eſto iudiciū.Ipſe ſanè agnoſcit ſermonis imperitiā,licet rerū inſcitiā deprecetur.Rur-
ſus adeo nō affectauit orationem arte humana cōpoſitā,ut eam ſibi fugiendā etiam
duxerit,ne quid hinc decederet gloriæ crucis:atq; ob id Origenes exiſtimat ſupuaca
neum eſſe,ſermonis cōpoſitionē in eo requirere.Hieronymus aliâs illi uindicat orati-
onis artificium,aliâs adimit,ingenue cōfitens è corrupto Cilicū ſermone nōnihil tra-
xiſſe uitij.Auguſtinꝰ etiā rhetorū ornamēta floſculoſq; ex huius depromit epiſtolis.
Quin & in actis dux uerbi eſt,& in epiſtola ad Corinthios priore,ſupra cæteros oēs
linguis loquit'.Quāuis enim,ut teſtatur Hieronymus,id temporis totus oriens Græ
ce loqueretur:tamē ut cōſentaneū eſt,apud Celtas nō eandē fuiſſe Rhomani ſermo-
nis caſtimoniā,quæ fuit Rhomæ:ita ueriſimile eſt,non parū interfuiſſe inter Cilicem
Græce loquentē,& Atticū.Ad hæc orationis incōmoda acceſſit hebraiſmus,cuiꝰ idio
mata paſſim refert,ita græce loquens,ut nihilo ſecius interim Hebræū agnoſcas.Alte
rā difficultatis cauſam arbitror,quod ob rerum inexplicabiliū obſcuritatē, nō alia ſit
crebrioribus impedita ſalebris,aut altioribus interrupta uoraginibus,adeo ut ipſe re
licto qđ inſtituerat exclamare cogat':O altitudo diuitiarū.Quid q; quædā myſteria
prudens ſic attingit,ut ceu per tranſennā dūtaxat oſtendat,pro temporū illorum ra
tione,próq; captu eorū quibus ſcribit,orationē attemperans.Nouerat & uiderat ille
quædā,quæ nephas eſſet homini loqui,& nouit quatenus eſſet opus lacte, quatenꝰ
cibo ſolido.Sciebat ætatū in Chriſto gradus,& quid cui foret adhibendū.Hoc cōſi-
lio Petrus apoſtolus apud rudem cōcionem uerba facturus de Chriſto,uirū eū no-
minat,deum tacet.Tertiā,opinor,crebrā ac ſubitā p̄ſonarū mutationem,dū nunc Iu
dæos,nunc gentes,nunc utrinq;,modo credentes,modo incredulos reſpicit,aliâs infir
mi,aliâs firmi,interim p̄j,interim impj,p̄ſonam ſuſtinet. Quibus fit, ut lector ue-
lut in labyrinthis ac Mæandris quibuſdam inextricabilibus oberrans,nec unde ſit
ingreſſus ſatis uideat,nec quâ ſit exitus.Vt mihi nō minus uere q; eleganter Orige
nes Paulum adſimilem faciat ei,qui hoſpitem in opulentiſſimi cuiuſpiam principis
palatium inducat,diuerſis uiarum ambagibus & conclauium ſeceſſibus perplexum.
Quædam autem procul oſtendat,ex ditiſſimo opum theſauro,quædā propius ad-
moueat,quædam uideri nolit.Sæpe interim per aliud ingreſſus hoſtiū aliunde exe-
at,ut hoſpes ipſe miretur unde uenerit,ubi ſit,aut quâ ſit exeundū. Agnouit hoc &
Petrus apoſtolus in epiſtola ſecunda,teſtans eſſe in Paulinis epiſtolis,quædam intel
lectu difficilia,quæ parum eruditi,parumq; firmi deprauarēt ad ſuam perniciē.Nos
difficultates has pro uirili conati ſumus amoliri,niſi quodquædam Paulinæ linguæ
adeo peculiaria ſunt,ut aliquoties mutari non queant,uelut hæc, fides,gratia,corpus
caro, membra,ſpiritus,mens,ſenſus,ædificare,aliáq; huius generis, quæ ut prorſus
mutari non debuerunt,ita quo ad licuit emollire ſtuduimus.

EPISTOLAE PAVLI

APOSTOLI, AD GRAECAM VERITATEM ET VETERVM LATINORVM CODICVM FIDEM RECOGNITAE PER ERASMVM ROTERODAMVM, SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOREM.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD RHOMANOS.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος ἰησοῦ χρισοῦ, κλητὸς ἀπόσολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος δαβὶδ, κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ, ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν ἰησοῦ χρισοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποσολὴν, εἰς ὑπακοὴν πίσεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐσὲ καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ἰησοῦ χρισοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χρισοῦ.

PAVLVS seruus Iesu Christi, uocatus ad munꝰ apostolicum, segregatus in euangeliū dei, quod ante promiserat per prophetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine Dauid, secundum carnem, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo quod resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quem accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatur fidei inter omnes gentes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Rhomæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo.

Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ τοῦ ἰησοῦ

Primū quidē gratias ago deo meo p Iesum

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT.

ΜΩΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

Ιησοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος, εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

Γ Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν· Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. Οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

Δ Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. Διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. Ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥ τε ἀΐδιος αὐτοῦ, δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ' ὡς θεὸν ἐδόξασαν ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν, καὶ ἤλλαξαν

EPISTOLA

Iesum Christum, super omnibus uobis, quòd fides uestra annunciatur in toto mundo. Testis enim mihi est deus, quē colo spiritu meo, in euangelio filij ipsius, quòd indesinenter mentionem uestri faciā, semper in precibus meis orans, si quo modo tandem aliquando prosperū iter contingat, uolente deo, ut ueniam ad uos. Desidero enim uidere uos, ut aliquid impertiar uobis donum spirituale, quo cōfirmemini: hoc est, ut cōmunem capiā consolationē in uobis, per mutuā fidem, uestrā simul & meā. Nolo aūt uos ignorare fratres, quòd sæpe proposuerā uenire ad uos, licet præpeditus fuerim ad hunc usque diem, quo fructū aliquem haberem inter uos quoq, quemadmodum & inter reliquas gētes. Græcis simul & barbaris eruditis pariter ac rudibus, debitor sum. ita quantū in me est, paratus sum uobis quoq qui Rhomæ estis, euangelizare. Non enim me pudet euangelij Christi. Potentia siquidē est dei, ad salutē omni credenti, Iudæo primū simul & Græco. Iusticia enim dei per illud patefit ex fide in fidem. Sicuti scriptū est: Iustus aūt ex fide uicturus est. Palam fit enim ira dei de cœlo, aduersus omnē impietatem, & iniusticiam hominū, qui ueritatem in iniusticia detinēt: propterea quòd id quod de deo cognosci potest, manifestū est in illis. Deus enim illis patefecit. Siquidem quæ sunt inuisibilia illius, ex creatiōe mūdi, dū per opa intelliguntur, peruidētur, ipsaq; æterna eius potentia ac diuinitas, in hoc, ut sint inexcusabiles, propterea quòd cum deum cognouerint, nō ut deum glorificauerunt, neq; grati fuerunt, sed frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum. Cum se crederēt esse sapientes, stulti facti sunt,

mutauerūtq;

καὶ ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν.

διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

E διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν, ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστὰς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστὰς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνόνδους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

5 διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις. τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτὰ, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας

mutauerũtq; gloriã immortalis dei, per imaginẽ, nõ ſolum ad mortalis hominis ſimilitudinẽ effictam, uerũetiã uolatiliũ & quadrupedũ & reptiliũ. Quapropter tradidit illos deus p cupiditates cordium ſuorũ, in immunditiã, ut ignominia affi ciant corpora ſua, inter ſe mutuo. qui cõ mutarũt ueritatẽ eius mẽdacio, & uene rati ſunt coluerũtq; ea quæ cõdita ſunt, ſupra eũ qui condidit, qui eſt laudãdus in ſecula amen. Quãobrẽ tradidit eos deus in cupiditates ignominioſas. Nam & fœminæ illorũ mutauerũt naturalem uſum, in eum q eſt præter naturã. Simi litérq; & maſculi, relicto naturali uſu fœ minæ, exarſerũt p appetẽtiã ſui, alius in aliũ, maſculi in maſculos fœditatẽ perpe trantes, & præmiũ, qd' oportuit, erroris ſui in ſeſe recipiẽtes. Et quẽadmodũ non pbauerũt, ut deũ agnoſcerẽt: ita tradidit eos de⁹ in reprobã mentẽ, ut facerẽt quæ nõ cõueniebat, repleti omi iniuſtitia, ſcor tatione, uerſutia, auaricia, malicia, pleni inuidia, cæde, cõtẽtione, dolo, malis præ diti moribus, ſuſurrones, obtrectatores, dei oſores, cõtumelioſi, elati, glorioſi, ex cogitatores malorũ, parẽtib⁹ imorigeri, exptes intelligẽtiæ, pactorũ haudquaq; tenaces, alieni à charitatis affectu, neſcij fœderis, immiſericordes. Qui cũ dei iuſti ciam nouerint, nẽpe, q; ij q talia faciũt, di gni ſint morte: nõ ſolũ ea faciũt, uerũeti am aſſentiũt ijs, q faciũt. Quapropter 11
inexcuſabilis es ó hõ, q ſq; es q iudicas. Nã hoc ipſo q; iudicas alterũ, teip̃m con dẽnas. Eadẽ em̃ facis tu, q iudicas. Scim⁹ aũt, q; iudiciũ dei eſt ſecũdũ ueritatẽ, ad uerſus eos q talia agũt. Cogitas aũt hoc ó hõ, q iudicas eos q talia faciunt, & fa cis eadem, qd tu ſuffugies iudicium dei? Aut diuitias bonitatis illi⁹, ac tolerantiæ,

φῦ μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργὴ, θλῖψις, καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος. Δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον, καὶ Ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται. καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως, καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἴδωλα

EPISTOLA

lenitatis cõtemnis, ignoras, q̃ bonitas dei ad pœnitẽtiam te inuitat? Sed iuxta duritiã tuã, & cor pœnitere nescium, colligis tibi ipsi irã in die iræ, & patefiet iustũ iudicium dei, qui redditurus est unicuiq; iuxta facta sua: his quidem qui pseuerãtes in benefaciendo, gloriã & honorẽ & immortalitatẽ quærũt, uitã æternã: ijs uero qui sunt cõtentiosi, & qui ueritati q̃dẽ nõ obtemperãt, sed obtemperant iniustitiæ, uẽtura est indignatio, & ira, afflictio, & anxietas, aduersus omnẽ animã hominis ꝓpetrantis malũ, Iudæi primũ simul & Græci. Gloria uero & honor & pax omni opanti bonũ, Iudæo primũ simul & Græco. Nõ emi est ꝓsonarũ respectus apud deũ. Quicũq; emi sine lege peccauerũt, sine lege & peribũt: & quicũq; in lege peccauerũt, ꝑ legem iudicabunt. Nõ emi qui audiunt legem, iusti sunt apud deũ: sed qui legem factis exprimunt, iusti habebunt. Nã cũ gentes quæ legem nõ habent, natura quæ legis sunt, fecerint, eæ legem nõ habentes, sibi ipsis sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptũ in cordibus suis, simul attestante illorũ cõscientia, & cogitationibus inter se accusantibus, aut etiã excusantibus, in eo die, cum iudicabit dominus occulta hominũ, iuxta euãgelium meum per Iesum Christum. Ecce tu Iudæus cognominaris, & acquiescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti uoluntatem, ac probas eximia, institutus ex lege, confidisq; teipsum ducem esse cæcorum, lumen in tenebris uersantium, eruditorem insipientiũ, doctorem imperitorũ, habentem formã cognitiõis ac ueritatis per legem. Qui igitur doces alium, teipsum non doces. qui prædicas non furandum, furaris. qui dicis non adulterandum, adulterium cõmittis. qui execraris

simulacra

τὰ εἰδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. Τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ἦς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. Ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σὲ, τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν· οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι· οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐκ τοῦ θεοῦ.

Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. Τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν. ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

Τί οὖν, προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται.

ὅτι

simulacra, sacrilegiū admittis: qui de lege gloriaris, p legis trāsgressionē deū dehonestas. Nā nomē dei ꝓpter uos male audit inter gentes: quēadmodū scriptū est. Nā circūcisio quidē prodest, si legē seruaris. Q; si transgressor legis fueris, circūcisio tua in præputiū uersa est. Ergo si præpucium iustificationes legis seruauerit, nōne præpuciū illius pro circūcisione imputabit? & iudicabit quod est ex natura præpuciū, si legē seruauerit, te qui ꝑ literā & circūcisionē trāsgressor es legis? Nō is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec ea quæ in manifesto sit carnis circūcisio, circumcisio est: sed qui in occulto Iudæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio cordis circūcisio est, quæ spiritu constat, nō litera: cuius laus nō ex hominib⁹ est, sed ex deo. Quid igit' habet in q̄ præ III
cellat Iudæus? aut quæ utilitas circūcisionis? Multū ꝑ omnē modū. Nam primū quidē illud, q̄d illis cōmissa sunt oracula dei. Quid em̄, si quidā fuerunt increduli? Num incredulitas illorū, fidē dei faciet irritam? Absit. Imò sit deus uerax, omnis aūt homo mēdax. Quēadmodū scriptū est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cū iudicaris. Q̄d' si iniustitia nostra, dei iustitiā cōmendat, quid dicem⁹? Num iniust⁹ deus, qui inducat irā? Humano more loquor. Absit. Nā quō iudicabit deus mundū? Etem̄ si ueritas dei, per meum mendaciū excelluit, in gloriā ipsius, quid posthac & ego ueluti pc̄tōr iudicor? Ac nō poti⁹ (quēadmodū de nobis male loquunt', & sicut q̄dā aiunt nos dicere) faciamus mala, ut ueniant bona. Quorū dānatio iusta ē. Quid igit'? p̄celli mus eos? Nullo mō. Nā ante causis redditis ostendimus & Iudæos & Græcos oēs pc̄tō esse obnoxios, sicut scriptū est:

» ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συ-
» νιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες
» ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρεώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν
» χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳ-
» γμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐ-
» τῶν ἐδολιοῦσαν. ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη
» αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει,
» ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμ-
» μα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν,
» καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φό-
» βος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.
οἴδαμεν δέ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν
τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ
ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ.
διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶ-
σα σὰρξ ἐνώπιον αὐτου. διὰ γὰρ νόμου ἐπί-
γνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δι-
καιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη
ὑπὸ του νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη
δὲ θεοῦ διὰ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ εἰς πάντας,
καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι
διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦν-
ται τῆς δόξης του θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν
τῇ αὐτου χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς
ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστή-
ριον, διὰ πίστεως ἐν τῷ αὐτου αἵματι,
εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτου, διὰ τὴν
πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων,
ἐν τῇ ἀνοχῇ του θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δι-
καιοσύνης αὐτου, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶ-
ναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πί-
στεως ἰησοῦ.

Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ
ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νό-
μου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι
ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ ἰουδαίων ὁ
θεὸς μόνον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν.
ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ
πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον
οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο.
ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. τί οὖν ἐροῦμεν εὑρηκέναι
Ἀβραὰμ τὸν πατέρα

EPISTOLA

Nō est iust⁹, ne un⁹ qdē, non est q̄ intelli
gat, nō est q exqrat deū, oēs deflexerūt:
simul inutiles facti sunt, nō est q exerce-
at bonitatē, nō est usq̄ ad unum. Sepul
chrū apertū guttur eorū, linguis suis ad
dolū usi sunt, uenenū aspidū sub labijs
eorū. Quorū os execratione & amarulen
tia plenū est, ueloces pedes illorū ad ef-
fundendū sanguinē. Cōtritio & calami-
tas in uijs eorū, & uiā pacis nō cognoue-
rūt. Nō est timor dei corā oculis eorum.
Scimus aūt, q̄ quæcūq̄ lex dicit, his q̄ in
lege sūt, dicat: ut omne os obturet, & ob
noxi⁹ fiat totus mūdus deo, ꝓpterea q̄
ex opibus legis nō iustificabit omis ca-
ro in cōspectu ei⁹. Per legem em̄ agnitio
peccati. Nūc uero absq̄ lege iusticia dei
manifestata est, dū comprobat testimo
nio legis ac prophetarū. Iusticia uero dei
p̄ fidē Iesu Christi in omēs, & sup̄ omēs
eos q̄ credūt. Nō em̄ est distinctio. Oēs
em̄ peccauerūt, ac destituunt gloria dei.
Iustificant aūt gratis p̄ illius gratiā, p̄ re
dēptionē quæ est in Christo Iesu, quem
proposuit deus recōciliatorē, p̄ fidē inter-
ueniente ipsius sanguine, ad ostensionē
iusticiæ suæ, propter remissionē præteri-
torū peccatorum, quæ deus tolerauit, ad
ostendendā iusticiā suā, in præsenti tem
pore: in hoc, ut ipse sit iustus: & iustificās
eum qui est ex fide Iesu. Vbi igit gloria
tio? Excluſa est. Per quā legem? Operū?
Non, imò per legem fidei. Arbitramur
igitur fide iustificari hominē absq̄ ope-
ribus legis. An Iudæorum deus tantū?
An non & gentium? Certe & gentium.
Quandoquidem unus deus, qui iustifi-
cabit circūcisionem ex fide, & præpuciū
per fidem. Legem igitur irritam facimus
per fidem? Absit. Imò legē stabilimus.

Quid igit dicemus inuenisse Abrahā
patrē

τὸμ πατέρα ἡμῶμ εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ
γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργωμ ἐδικαιώθη, ἔχει καύ
χημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸμ θεόμ. τί γὰρ ἡ γρα-
» φὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ
» ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐρ-
γαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χά
ριμ, ἀλλὰ κατὰ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐρ-
γαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸμ δικαιοῦν
τα τὸμ ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς
δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει
τὸμ μακαρισμὸμ τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς
» λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργωμ. μακά
» ριοι, ὧμ ἀφέθησαμ αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧμ ἐπε-
» καλύφθησαμ αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ,
» ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαμ. ὁ μα
καρισμὸς οὖμ οὗτος, ἐπὶ τὴμ περιτομήμ, ἢ
καὶ ἐπὶ τὴμ ἀκροβυστίαμ; λέγομεμ γὰρ, ὅτι
ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύ-
νην. πῶς οὖμ ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν
ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυ-
στίᾳ. καὶ σημεῖομ ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα
τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκρο-
βυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸμ πατέρα πάντωμ τῶμ
πιστευόντωμ δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆ-
ναι καὶ αὐτοῖς τὴμ δικαιοσύνην, καὶ πατέρα
περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλ
λὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως,
τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶμ Ἀβραάμ.
οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβρα-
ὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμομ αὐ
τὸμ εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης
πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, ἐκ-
κένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγ-
γελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴμ κατεργάζεται.
οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις, διὰ
τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριμ, εἰς τὸ εἶναι
βεβαίαμ τὴμ ἐπαγγελίαμ παντὶ τῷ σπέρ-
ματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ
τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραὰμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάν-
» τωμ ἡμῶμ. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα
» πολλῶμ ἐθνῶμ τέθεικά σε, κατέναντι οὗ

patrẽ noſtrũ ſecundũ carnẽ? Nã ſi Abrà
hã ex opibus iuſtificatus fuit, habet qđ
glorieť, at nõ apud deũ. Quid enim ſcri-
ptura dicit? Credidit aũt Abrahã deo, &
imputatũ eſt ei ad iuſticiam. Ei uero qui
operať, merces nõ imputať ſecundũ gra
tiã, ſed ſecundũ debitũ. Porrò ei qui nõ
operať, ſed credit in eũ qui iuſtificat im-
piũ, imputať fides ſua ad iuſticiã. Quẽ-
admodũ & Dauid explicat beatificatio-
nem hominis, cui deus imputat iuſti-
ciã abſq; opibus. Beati, quorum remiſſæ
ſunt iniqtates, & quorũ obtecta ſũt pec-
cata. Beatꝰ uir, cui nõ imputabit dñs pec
catũ. Beatificatio igitur hæc, in præpuciũ
tantũ, an & in circũciſionẽ deuenit? Dici
mus enim, qꝓ imputata fuerit Abrahæ fi
des ad iuſticiã. Quomodo ergo imputa-
ta eſt? cũ eſſet in circũciſione, an cũ eſſet
in præpucio? Non in circũciſione, ſed in
præpucio. Et ſignũ accepit circũciſionis, ſi
gnaculũ iuſticiæ fidei, quæ fuerat in præ-
pucio, ut eſſet pater omnium credẽtium
per præpucium, ut imputaretur & illis iu
ſticia, & pater circunciſionis, ijs qui nõ ſo
lum genus ducerent à circunciſis, uerum
etiã ingrederenť ueſtigijs fidei, quæ fuit
in præpucio patris noſtri Abrahæ. Non
enim ꝓ legẽ promiſſio contigit Abrahæ,
aut ſemini eius, illũ hæredem fore mun-
di, ſed per iuſticiam fidei. Etenim ſi ij qui
ad legem ꝓtinẽt, hæredes ſunt, inanis fa-
cta eſt fides, & irrita facta eſt promiſſio.
Nam lex iram opatur. Siquidẽ ubi non
eſt lex, ibi nec tranſgreſſio eſt. Idcirco ex
fide datur hæreditas, ut ſecũdum gratiã,
ut firma ſit ꝓmiſſio uniuerſo ſemini: nõ
ei, quod eſt ex lege tantũ, uerũetiã ei, qđ
eſt ex fide Abrahæ, qui eſt pater omniũ
noſtrũ. Sicut ſcriptum eſt: Patrem mul-
tarum gentium conſtitui te, nimirum ad

ωῖσθσε θεοῦ, τῶ ζωοποιοῦντ☉ τοὺς νεκρούς, καὶ καλοῦντ☉ τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄντα. ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ωῖσθυσεμ, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸμ πατέρα πολλῶμ ἐθνῶμ κατὰ τὸ εἰρημμένομ. οὕτως ἔσαι τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῆ πίσει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμμένομ, ἑκατονταέτης που ὑπάρχωμ, καὶ τὴν νέκρωσιμ φ μήτρας Σάρρας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαμ τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῆ ἀπισίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῆ πίσει, δοὺς δόξαμ τῶ θεῶ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. Διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῶ εἰς δικαιοσύμην. οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸμ μόνομ, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῶ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλῃ λογίζεσθαι, τοῖς πισεύουσιμ ἐπὶ τὸμ ἐγείραντα Ἰησοῦμ τὸμ κύριομ ἡμῶμ ἐκ νεκρῶμ, ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶμ, καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαιοσύμην ἡμῶμ.

5 A Δικαιωθέντες οὖμ ἐκ πίσεως, εἰρήμην ἔχομεν πρὸς τὸμ θεόμ, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶμ Ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴμ ἐσχήκαμεν τῆ πίσει εἰς τὴμ χάριμ ταύτημ, ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνομ δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιμ, εἰδότες, ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομομὴμ κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομομὴ δοκιμήμ, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς οὐ καταισχύει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶμ, διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖμ.

6 B Ἔτι γὰρ χριστὸς, ὄντωμ ἡμῶμ ἀσθενῶμ κατὰ καιρὸμ, ὑπὲρ ἀσεβῶμ ἀπέθανε. μόλις γὰρ ὑπὲρ δικαίου τὶς ἀποθανεῖται. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τὶς καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖμ. συμίσησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶμ ὄντωμ ἡμῶμ, χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶμ ἀπέθανε. πολλῷ οὖμ μᾶλλομ δικαιωθέντες νῦμ ἐν τῶ αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆ ὀργῆς

exemplum dei cui crediderat, qui uitæ re stituit mortuos: ac uocat ea quæ nō sunt, tanctꝫ sint: qui præter spem sub spe credi dit, se fore patrē multarū gentium, iuxta id quod dictum est: Sic erit semē tuum. Ac nō infirmatus fide, haud cōsiderauit suū ipsius corpus iam emortuū, cum cen tum ferè natus esset annos, nec emortuā uuluam Saræ: uerū ad promissionē dei nō hæsitabat ob incredulitatē, sed robu stus factus est fide, tribuens gloriā deo: certa ꝓsuasione cōcepta, ꝙ is qui promise rat, idem potēs esset & præstare. Quapro pter etiā imputatū est illi ad iustitiā. Nō scriptū est aūt propter illū tantū, imputatū fuisse illi, sed etiā propter nos, qbus imputabit, credentibus in eum, qui exci tauit Iesum dn̄m nostrū à mortuis, q tra ditus fuit propter peccata nostra, & exci tatus est propter iustificationem nostri.

Iustificati igitur ex fide, pacem habe- V
mus erga deum, per dominū nostrū Ie sum Christū: per quem & cōtigit nobis, ut fide ꝓduceremur in gratiā hāc, in qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ dei. Nec id solum, uerumetiā gloriamur sup afflictionibus: scientes, quod afflictio pa tientiam pariat, patientia uero probatio nem, probatio autē spem. Porrò spes nō pudefacit, ꝙ dilectio dei effusa sit in cor dibus nostris, per spiritū sanctū qui da tus est nobis. Christus em̄, cū adhuc esse mus infirmi iuxta temporis rationē, pro impijs mortuus est. Nam uix pro iusto quisquam morieť. Siquidem pro bono forsitan aliquis etiam mori sustinet. Cō mendat autem suam charitatem erga nos deus, quod cum adhuc essemus pec catores, Christus pro nobis mortuus fu it. Multo igitur magis iustificati nunc sanguine eius, seruabimur per eum ab

ira,

ὀργῆς· Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. Ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

14 Ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

15 Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. Καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. Τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. Ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. Νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία

ἐν

ira. Nam si cũ inimici essemus, reconciliati fuimus deo per mortẽ filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solum aũt hoc, uerũ etiã gloriantes in deo per dñm nostrum Iesum Christum, per quem hunc recõciliationẽ assecuti sumus. Propterea, quẽadmodũ propter unũ hominẽ peccatũ in mundũ introijt, ac per peccatum mors, & sic in omnes homines mors peruasit, quatenꝰ omnes peccauimus. Vsqꝫ ad legẽ enim peccatũ erat in mundo: porrò peccatum non imputatur, cum non est lex. Imò regnauit mors ab Adam usqꝫ ad Mosen, in eos quoqꝫ qui nõ peccauerant ad similitudinẽ transgressionis Adam, qui typũ gerit illius futuri. At nõ ut peccatũ, ita & donũ. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donũ per gratiã, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et nõ sicut per unũ q peccauerat, uenerat mors, ita donũ. Nã cõdemnatio quidẽ ex uno delicto ad condemnationẽ, donũ autẽ ex multis delictis ad iustificationẽ. Etenim si per unius delictum mors regnauit per unum, multo magis ñ, qui exuberantiam gratiæ & doni iustitiæ accipiunt, per uitam regnabunt autore uno Iesu Christo. Itaque sicut per unius delictum propagatum est malum in omnes homines ad condẽnationẽ, ita & per unius iustificationẽ ꝓpagat' bonũ in oẽs homines ad iustificationẽ uitæ. Quẽadmodum eñ per inobedientiam unius hominis, peccatores cõstituti fuimus multi, ita per obedientiam unius, iusti constituentur multi. Cæterũ lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatum, ibi magis exuberauit gratia: ut quẽadmodũ regnauerat peccatũ

ἐν τῷ θανάτῳ, ὕτως καὶ ἡ χάρις βασι-
λεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον,
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Τί οὖν ἐροῦμεν; Ἐπιμένωμεν τῇ ἁ-
μαρτίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; Μὴ γένοι-
το. Οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς
ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

ΙΙ Ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς
Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβα-
πτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ
βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ
ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ
πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς
περιπατήσωμεν. Εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόνα-
μεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα· τοῦτο γινώσκον-
τες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνε-
σταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρ-
τίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρ-
τίᾳ. Ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δεδικαίωται ἀπὸ τῆς
ἁμαρτίας. Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πι-
στεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ. Εἰδότες
ὅτι Χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέτι ἀπο
θνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει. Ὃ
γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφάπαξ. Ὃ δὲ ζῇ ζῇ τῷ θεῷ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς λο
γίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν εἶναι τῇ ἁμαρ
τίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
κυρίῳ ὑμῶν.

Μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ
θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ
ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. Μηδὲ παριστάνετε
τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς
ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα
δικαιοσύνης τῷ θεῷ. Ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν
οὐ κυριεύσει. Οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ
χάριν. Τί οὖν; Ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν
ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; Μὴ γένοιτο. Οὐκ
οἴδατε, ὅτι ᾧ παριστάνετε ἑαυτοὺς δούλους
εἰς ὑπακοὴν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι
ἁμαρτίας

in morte, sic & gratia regnaret per iustiti-
ciam ad uitam æternam, per Iesum Chri
stum. Quid igitur dicemus? Manebi VI
mus in peccato, ut gratia abundet? Ab-
sit. Qui mortui sumus peccato, quomo-
do posthac uiuemus in eodem? An
ignoratis, quod quicunque baptizati su-
mus in Christū Iesum, in mortē eius ba-
ptizati sumus? Sepulti igitur sumus unà
cum illo per baptismum in mortem, ut
quemadmodum excitatus est Christus
ex mortuis, per gloriam patris, ita & nos
in nouitate uitæ ambulemus. Nam si in-
sititij facti sumus illi per similitudinem
mortis eius, nimirū & resurrectionis par
ticipes erimus: illud scientes, quod uetus
ille noster homo cum illo crucifixus est,
ut aboleretur corpus peccati, ut posthac
non seruiamus peccato. Etenim qui mor
tuus est, iustificatus est à peccato. Quod
si mortui sumus cum Christo, credimus
quod & uiuemus cum illo. Sciētes quod
Christus excitatus à mortuis, nō ampli9
moritur: mors illi nō amplius dominat.
Nam quod mortuus fuit, peccato mor-
tuus fuit semel: q aūt uiuit, uiuit deo. Ita
& uos existimate uosipsos, mortuos qui
dē esse peccato, uiuentes aūt deo p Chri
stum Iesum dn̄m nostrū. Ne regnet
igit' peccatū in mortali uestro corpore,
ut obediatis illi p cupiditates eius. Neq;
accōmodetis membra uestra, arma iniu
sticiæ peccato, sed accōmodetis uosmet-
ipsos deo, uelut ex mortuis uiuentes, &
mēbra uestra arma iusticiæ deo. Peccatū
enim uobis non dominabit'. Non enim
estis sub lege, sed sub gratia. Quid igit'?
Peccabimus, quod non simus sub lege,
sed sub gratia? Absit. An nescitis, quod
cui accōmodatis uosipsos seruos ad obe
diendū, eius serui estis, cui obeditis, siue
peccati

ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ, εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

ιζ Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνήρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν;

ὁ νόμος

peccati ad mortem, siue obediētiæ ad iustitiam? Gratia autem deo, q̄ fuistis quidem serui peccati, sed obedistis ex animo, in eā in quā traducti estis formā doctrinæ Cæterum liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanū quiddā dico, propter infirmitatem carnis uestræ. Quemadmodū enim præbuistis mēbra uestra serua immūditiæ & iniquitati, ad aliā atq; aliā iniquitatē, sic & nūc præbete membra uestra serua iustitiæ, ad sanctificationē. Cū enim serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quem igit' fructū habebatis tunc in his, de quibus nūc erubescitis? Nā finis illorū mors. Nūc uero manumissi à peccato, serui aūt facti deo, habetis fructum uestrū in sanctificationem, finem aūt uitam æternam. Etenim autoramenta peccati, mors: donū autem dei, uita æterna, per Christum Iesum dominum nostrū. An ignoratis fratres, VII
scientibus enim legem loquor, quod lex tantisper dominetur homini, quoad ea uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, uiuenti uiro alligata est per legem. quod si mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri. Proinde uiuente uiro, adultera iudicabitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin aūt mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri: ut nō sit adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Itaque fratres mei, uos quoque mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri, nimirum ei qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus deo. Cum enim essemus in carne, affectus peccatorum, qui sunt per legē, uigebant in membris nostris ad fructificandum morti. Nunc autem liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur, ut seruiamus per nouitatem spiritus, & non per uetustatem literæ. Quid ergo dicemus?

Lex

ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν· χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. Ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. Ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Τὸ οὖν ἀγαθόν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. Ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. Οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. Τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθὸν, ἀλλὰ ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί

EPISTOLA

Lex peccatū est? Absit. Sed peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset: nō cōcupisces. Sed occasione accepta, peccatum p̄ præceptū genuit in me omnem concupiscentiā. Siquidem absq; lege, peccatum erat mortuū. Ego autem uiuebā sine lege quondam. Porrò ueniente mādato, peccatū reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertū est, mandatū qđ institutum erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatum occasione accepta p̄ præceptū, decepit me: & per illud occīdit. Itaq; lex ipsa quidē sancta, & præceptū sanctum ac iustum & bonū. Ergo quod bonū erat, mihi factum est mors? Absit. Imò peccatū. Vt appareret peccatū, per id qđ erat bonū mihi gignere mortem, ut fieret maiorem in modū peccans peccatū per præceptū. Scimus enim, q̄ lex spiritualis est. At ego carnalis sum, uenditus sub peccatū. Quod enim ago, non probo. Non enim quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero quod nō uolo, hoc facio, cōsentio legi, quod bona sit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatū. Noui enim, quod nō habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Nam uelle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio. Non enim quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Porrò si quod non uolo ego, hoc facio: nō iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum. Reperio igitur per legem uolenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit. Delectat eī me lex dei secundum internum hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in

membris

μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν, οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος.

10 τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος. τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν. τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐ δὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

Ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ.

οὐ γὰρ

mẽbris meis. Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Iesum Christũ dominũ nostrũ. Itaq; idem ego mente qdẽ seruio legi dei, carne uero legi peccati.

Nulla igitur nunc est cõdemnatio, his VIII
qui insiti sunt Christo Iesu, qui nõ iuxta carnẽ uersant, sed iuxta spiritũ. Nam lex spiritus uitæ per Christum Iesum, liberũ me reddidit à iurẽ peccati & mortis. Etenim qđ lex præstare nõ poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc deus proprio filio, misso sub specie carnis peccato obnoxiæ, præstitit, ac de peccato cõdemnauit peccatũ p carnem, ut iustificatio legis impleret in nobis: q nõ secundũ carnẽ uersamur, sed secundũ spiritũ. Nã qui carnales sunt, quæ carnis sunt curãt. at qui spirituales, quæ spiritus sunt.

Nã affectus carnis, mors est. Affectus uero spiritus, uita & pax. Propterea q affectus carnis, inimicitia est aduersus deum: nã legi dei nõ subdit, siquidẽ ne potest quidem. Qui uero in carne sunt, deo placere nõ possunt. Vos aũt non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in uobis. Quod si quis spiritum Christi nõ habet, hic nõ est eius. Porrò si Christus in uobis est, corpus quidem mortuũ est propter peccatũ, spiritus autẽ uita est propter iustificationẽ. Quod si spiritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, is q excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritũ inhabitãtem in uobis. Proinde fratres, debitores sumus, nõ carni, ut secundum carnem uiuamus. Nam si secundũ carnem uixeritis, moriemini. Qđ si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Etenim quicunq; spiritu dei ducunt, hi sunt filij dei.

Non enim

οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν
εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας,
ἐν ᾧ κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ πνεῦ
μα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι
ἐσμὲν τέκνα θεοῦ. Εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονό/
μοι. κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ
χριστοῦ, εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδο/
ξασθῶμεν. λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ
παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλου
σαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. Η
γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀπο/
κάλυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται.
τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐ/
χ' ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ'
ἐλπίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερο/
θήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς
τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ
θεοῦ. οἴδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συσε/
νάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύμα/
τος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς
στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν
ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ
γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομέ/
νη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τις, τί καὶ
ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν,
δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. Ὡσαύτως δὲ
καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται τῇ
ἀσθενείᾳ ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα
καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦ
μα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στεναγμοῖς
ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας, οἶ/
δε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ὅτι κατὰ
θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδαμεν δὲ,
ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα συνεργεῖ
εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς
οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε,
συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,
εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολ/
λοῖς ἀδελφοῖς.

κβ οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ
οὓς

EPISTOLA

Non enim accepistis spiritum seruitutis
iterũ ad timorem, sed accepistis spiritum
adoptionis: per quẽ clamamus, abba pa
ter. Idẽ spiritus testat' unà cũ spiritu no/
stro, q̃ simus filij dei. Quod si filij, igit' &
hæredes. Hæredes quidẽ dei, cohæredes
autem Christi. Siquidẽ simul cũ eo pati/
mur, ut & unà cũ illo glorificemur. Nam
reputo, nõ esse pares afflictiones præsen
tis tẽporis ad gloriã, quæ reuelabit' erga
nos. Etenim solicita creaturæ expectatio
expectat ut palam fiant filij dei. Quippe
uanitati creatura subiacet: nõ uolens, sed
propter eum, qui subiecit illam sub spe.
Quoniã & ipsa creatura liberabitur à ser
uitute corruptionis, in libertatẽ gloriæ fi/
liorum dei. Scimus enim, q̃ omnis crea/
tura congemiscit, simúlq; nobiscũ partu
rit usq; ad hoc tempus. Nõ solũ autem
illa, sed & ipsi, qui primitias spiritus habe
mus, & nos ipsi in nobisipsis gemimus,
adoptionem expectantes, redemptionẽ
corporis nostri. Siquidem spe seruati su
mus. Porrò spes si uideatur, nõ est spes.
Quod enim quis cernit, cur idẽ speret? Si
uero q̃d nõ uidemus, speramus, id p pa-
tientiã expectamus. Consimiliter aũt &
spiritus auxiliatur infirmitatib⁹ nostris.
Siquidẽ hoc ipsum, quid oraturi simus,
ut oportet, nõ nouim⁹: uerũ ipse spiritus
intercedit p nobis, gemitib⁹ inenarrabi
libus. At ille qui scrutat' corda, nouit q̃s
sit sensus spiritus: quoniã secundũ deum
intercedit pro sanctis. Scimus autem, q̃
his qui diligunt deũ, omnia simul adiu/
mento sunt in bonum, nimirum his qui
iuxta propositũ uocati sunt. Quoniam
quos præsciuerat, eosdem & præfiniuit,
cõformes imaginis filij sui, ut ipse sit pri-
mogenitus inter multos fratres. Porrò
quos prædefinierat, eosdẽ & uocauit. Et

quos

οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν. οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται;

κγ Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρινῶν; χριστὸς ὁ ἀποθανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς καί ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὅς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλῖψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι γάρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαί, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτέ τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

κδ Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵτινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστός, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

κε Οὐχ οἷον δέ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραήλ, οὗτοι Ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα

quos uocauit, eos & iuſtificauit. Quos aũt iuſtificauit, hos & glorificauit. Quid igit᷑ dicemus ad hæc? Si deus pro nobis, quis cõtra nos? Qui proprio filio nõ pepercit, ſed ꝓ nobis oĩbus tradidit illũ, q fieri poteſt, ut nõ & cũ eodẽ omnia nobis donet? Quis intentabit crimina aduerſus electos dei? Deus eſt q iuſtificat. Quis ille, qui cõdemnet? Chriſtus eſt, q mortuus eſt, imò qui & ſuſcitatus eſt, quĩ etiã eſt ad dexteram dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos ſeparabit à dilectione dei? num afflictio? num anguſtia? num ꝑſecutio? num fames? nũ nuditas? num periculũ? num gladius? Quemadmodũ ſcriptũ eſt: Propter te morti tradimur tota die, habiti ſum⁹ uelut oues deſtinatæ mactationi. Verũ in his oĩbus ſupamus, per eũ qui dilexit nos. Nã mihi ꝑſuaſum habeo, ꝙ neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; poteſtates, neq; inſtantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; ꝑfunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos ſeparare à dilectione dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu dño noſtro.

Veritatẽ dico in Chriſto, non mentior, IX
atteſtante mihi ſimul cõſcientia mea, per ſpiritũ ſanctũ, ꝙ dolor mihi ſit magnus, & aſſiduus cruciatus cordi meo. Optarim enim ego ipſe, anathema eſſe à Chriſto ꝓ fratrib⁹ meis, cognatis meis ſecũdũ carnẽ, qui ſunt Iſraëlitæ, q̃rũ eſt adoptio, & gloria, & teſtamẽta, & legis cõſtitutio, & cult⁹, & ꝓmiſſiões, q̃rũ ſũt patres, & ex q̃b⁹ eſt Chriſt⁹, q̃tũ attinet ad carnẽ, qui eſt in oĩb⁹ deus laudãdus in ſecula, amẽ. Nõ aũt hæc loquor qđ exciderit ſermo dei. Non enim omnes qui ſunt ex Iſraël, ſunt Iſraël: neq; quia ſunt ſemen Abrahæ, ſtatim oẽs filĩ, ſed ꝓ Iſaac noĩabit᷑ tibi ſemẽ: hoc eſt, non q filĩ carnis, ĩ

τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος. κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ θεοῦ μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ. ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. καθώς γέγραπται. τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα.

Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ Μωσῇ λέγει. Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐ δὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραώ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. ἐρεῖς οὖν μοι. τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν. ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει. καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

Ἡσαΐας

EPISTOLA

filij dei: sed qui sunt filij promissionis, reputantur in semen. Promissionis enim sermo hic est. In tempore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Non solum autem hoc, sed & Rebecca ex uno conceperat Isaac patre nostro: nondum enim natis pueris, cum neque boni quippiam fecissent neque mali, ut secundum electionem propositum dei maneret: non ex opibus, sed ex uocante, dictum est illi: Maior seruiet minori. Sicut scriptum est: Iacob dilexi, Esau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniustitia est apud deum? Absit. Nam Mosi dicit: Miserebor, cuiuscunque misereor: & commiserabor, quemcunque comiseror. Itaque non uolentis est, neque currentis, sed miserentis dei. Dicit enim scriptura Pharaoni: In hoc ipsum te excitaui, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra. Itaque cui uult, miseretur, quem autem uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc conqueritur? Nam uoluntati illius quis restitit? Atqui ó homo, tu qs es, qui ex aduerso respondes deo? Num dicet figmentum, ei qui finxit: cur me finxisti ad hunc modum? An non habet potestatem figulus luti, ut ex eadem massa, fingat aliud quidem uas in honorem, aliud uero in ignominiam? Quod si deus uolens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, tulit multa animi lenitate uasa iræ, apparata in interitum, & ut notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga uasa misericordiæ, quæ præparauerat in gloriam. Quos & uocauit nimirum nos, non solum ex Iudæis, uerum etiam ex gentibus. Quemadmodum & Osee dicit: Vocabo populum qui meus non erat, populum meum: & eam quæ dilecta non erat, dilectam. Et erit in loco, ubi dictum fuerat eis: Non populus meus uos, ibi uocabuntur filij dei uiuentis.

Esaias

κθ Ησαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ισραήλ. Ἐὰν ᾖ ὁ
» ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ισραήλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς
» θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ καθὼς προείρηκεν Ησαΐας. Εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν
» σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς
» Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ισραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. Διὰ τί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. Καθὼς γέγραπται. Ἰδοὺ τίθημι
» ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν
» σκανδάλου. Καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

Α α Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ισραὴλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

Α β Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τουτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν. Ἢ, τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Τοῦτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ.

καρδίᾳ

Esaias autem clamat sup Israël: Si fuerit numerus filiorum Israël, ut arena maris, reliquiæ saluæ erunt. Sermonē enim perficiens & abbreuiās cum iustitia, quoniam sermonem abbreuiatū faciet dominus in terra. Et quēadmodū prius dixit Esaias: Nisi dñs Sabaoth reliquisset nobis semē, ut Sodoma facti fuissemus, & Gomorræ assimilati fuissem⁹. Quid igitē dicem⁹? Quod gētes quæ nō sectabant iustitiā, apprehenderunt iustitiā, iustitiā aūt eam quæ est ex fide. Cōtra, Israël, qui sectabat legē iustitiæ, ad legem iustitiæ nō puēnit. Propter quid? Quia nō ex fide, sed tanq̄ ex opibus legis. Impegerūt enim in lapidē offendiculi. Quemadmodum scriptū est: Ecce pono in Sion lapidem offendiculi, & petrā offensionis: & omnis qui credit in eo, nō pudefiet.

Fratres, propensa quidē uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Israël est ad salutē. Testimoniū em̄ illis perhibeo, quod studiū dei habent, sed nō secundū scientiā. Nam ignorātes dei iustitiā, & propriā iustitiam quærentes constituere, iustitiæ dei nō fuerūt subditi. Nam perfectio legis Christus, ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iustitia quæ est ex lege, quod qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterū quæ ex fide est iustitia, ea sic loquit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum? Hoc est Christum ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est, uerbum fidei, quod prædicamus. Nempe si confessus fueris ore tuo dominum Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, salu⁹ eris.

x

καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόμα
τι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Λέγει γὰρ ἡ
γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ κατα-
» σχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ ἰουδαίου τε
» καὶ ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων,
» πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους
αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνο-
μα κυρίου, σωθήσεται.

Αγ πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐ-
πίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκου-
σαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος;
» πῶς δὲ κηρύξωσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς
» γέγραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγε-
» λιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων
» τὰ ἀγαθά. ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ
» εὐαγγελίῳ. Ησαΐας γὰρ λέγει. κύριε, τίς ἐπί-
» στευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ
δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. ἀλλὰ λέγω, μὴ
οὐκ ἤκουσαν; μενοῦν γε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν
ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα
τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. ἀλλὰ λέ-
» γω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος Μωσῆς λέ-
» γει. ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπὶ
» ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. Ησαΐας δὲ ἀπο-
» τολμᾷ, καὶ λέγει. Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦ-
» σιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶ-
» σι. πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέ-
» ραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν
ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λα
ὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης
εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν
προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ
γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ,
» λέγων. κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν,
» καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ
» ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν
μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; κα-
» τέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵ-
» τινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτως οὖν
καὶ

Corde em̃ credit̃ ad iustitiã, ore aũt con
fessio fit ad salutẽ. Dicit enim scriptura:
Omnis qui fidit illi, nõ pudefiet. Nõ em̃
est distinctio uel Iudæi, uel Græci. Nam
idẽ dñs omniũ, diues in om̃es inuocãtes
se. Quisquis em̃ inuocauerit nomẽ dñi,
saluus erit. Quomodo igit̃ inuocabunt
eũ, in quẽ nõ crediderũt? Quomodo au
tẽ credent ei, de quo nõ audierunt? Quõ
autem audient absq; prædicante? Quõ
aũt prædicabũt, nisi missi fuerint? Sicut
scriptũ est: Quàm speciosi pedes annun
ciantiũ pacẽ, annunciantiũ bona. At nõ
oẽs obedierũt euãgelio. Esaias em̃ dicit:
Dñe, quis credidit sermonibus nostris?
Ergo fides ex auditu est: auditus aũt per
uerbũ dei. Sed dico, an nõ audierũt? At
q in omnẽ terrã exiuit sonus eorũ, & in fi
nes orbis terrarũ uerba illorũ. Sed dico:
Nunqd nõ cognouit Israël? Primus Mo
ses dicit: Ego ad æmulationẽ prouocabo
uos p̃ gentem quæ nõ est gens, p̃ gentẽ
stultã ad irã cõmouebo uos. Esaias autẽ
post hunc audet, ac dicit: Inuẽtus fui his
qui me nõ quærebãt: conspicuus factus
sum his, qui de me nõ interrogabãt. Ad
uersus Israël aũt dicit: Toto die expandi
manus meas ad populũ nõ credentẽ, & xi
cõtradicentem. Dico igit̃: Num repu
lit deus populũ suũ? Absit. Nam & ego
Israëlita sum, ex semine Abrahæ, tribus
Beniamin. Nõ repulit deus populũ suũ,
quẽ ante agnouerat. An nescitis, de Elia
quid dicat scriptura? Quomõ interpellat
apud deum aduersus Israël, dicens: Do
mine, prophetas tuos occiderunt, & alta
ria tua subruerunt: & ego relictus fui so
lus, & insidiantur uitæ meæ. Sed quid di
cit ei diuinum responsum? Reliqui mihi
ipsi septem milia uirorum, qui non in
flexerunt genu imagini Baal. Sic igitur

καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων· ἐπεὶ ἡ χάρις, οὐκ ἔτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔτι ἐστὶ χάρις· ἐπεὶ τὸ ἔργον, οὐκ ἔτι ἐστὶν ἔργον.

Τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραήλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν· καθὼς γέγραπται· Ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ Δαβὶδ λέγει· Γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον.

Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴ πως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὢν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλὰ ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ. καλῶς· τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν

& in hoc tẽpore, reliquiæ ſecundũ electionẽ gratiæ fuerunt. Quod ſi per gratiã, nõ iam ex operibus. Quandoquidẽ gratia, iam nõ eſt gratia. Sin ex operibus, non iam eſt gratia. Quandoquidẽ opus, iam non eſt opus. Quid igitur? Quod quærit Iſraël, hoc non aſſecutus eſt: ſed electio cõſecuta eſt, reliqui uero excæcati ſunt. Quẽadmodũ ſcriptum eſt: Dedit eis deus ſpiritũ cõpunctionis: oculos, ut nõ uideant: & aures, ut nõ audiant, uſq; ad hodiernũ diem. Et Dauid dicit: Vertatur menſa illorum in laqueũ, & in captionem, & in offendiculum, & in retaliationem ipſis. Obtenebrentur oculi eorum, ut nõ uideant, & tergum illorum ſemper incurua.

Dico igitur: Num ideo impegerunt, ut cõciderent? Abſit. Sed per lapſum illorum ſalus contigit gentibus, in hoc ut eos ad æmulandum prouocaret. Quod ſi lapſus illorũ, diuitiæ ſunt mundi: & diminutio illorum, diuitiæ gentium, quanto magis plenitudo illorum. Vobis enim dico gentibus: quatenꝰ ego quidem ſum apoſtolus gentiũ, miniſterium meũ illuſtro, ſi quo modo ad æmulãdũ prouocẽ, carnẽ meã, & ſaluos reddã nonnullos ex illis. Nã ſi reiectio illorũ, eſt recõciliatio mundi: quæ erit aſſumptio, niſi uita ex mortuis? Quod ſi primitiæ ſanctæ, ſancta eſt & cõſperſio. Et ſi radix ſancta, ſãcti erũt & rami. Quod ſi nõnulli rami defracti ſũt, tu uero cum eſſes oleaſter, inſitus fuiſti illis, & conſors radicis & pinguitudinis oleæ factus es, ne glorieris aduerſus ramos, quod ſi gloriaris, non tu radicem portas, ſed radix te. Dices igitur, defracti ſunt rami, ut ego inſererer. Bene dicis. p incredulitatem defracti ſunt, tu uero fide conſtitiſti. Ne efferaris animo, ſed timeas. Nam ſi deus naturalibus rãmis non pepercit, uide ne quâ fiat, ut nec tibi parcat. Ecce igitur bonitatem ac ſeueritatem dei: in eos quidẽ, qui ceciderunt, ſeue-

τομίαν. ἐπεὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;

ΛΗ Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς ἰσραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ τὴν ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

ΛΘ Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Μ Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν

ritatem: in te uero bonitatem, si permanseris in bonitate. Quoniam & tu excideris: & illi rursum, si non permanserint in incredulitate, inserentur. Potest enim deus denuo inserere illos. Etenim si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturam insitus es in ueram oleam: quanto magis hi, qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ? Non enim uolo uos ignorare fratres mysterium hoc, ut ne sitis apud uosmetipsos elati animo, quod excæcatio ex parte Israëli accidit, donec plenitudo gentiũ aduenerit, & sic totus Israël saluꝰ erit. Sicut scriptum est: Aduenier ex Sion ille qui liberat, & auertet impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentum, cum abstulero peccata ipsorum. Secundum euangelium quidem, inimici propter uos, secundũ electionem autem dilecti propter patres. Nam dona quidem & uocatio dei, eiusmodi sunt, ut eorum illum pœnitere non possit. Quemadmodum enim & uos quondam increduli fuistis deo: nunc autem misericordiam estis cõsecuti per illorum incredulitatem, sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo quod uos misericordiã estis adepti, ut & ipsi misericordiã consequantur. Conclusit enim deus omnes sub incredulitatem, ut omnium misereretur. O profunditatem diuitiarum & sapientiæ & cognitionis dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit mentem domini? Aut quis illi fuit à cõsilijs? Aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniam ex illo, & per illum, & in illum omnia. Ipsi gloria in secula. Amen.

Obsecro igitur uos fratres, per miserationes dei, ut præbeatis corpora uestra, hostiam XII uiuentem, sanctam, acceptam deo, rationalẽ cultum uestrum. Et ne accommodetis uos ad figuram seculi huius, sed transformemini per renouationem mentis uestræ, ut probetis

κιμάζῃν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγα
θὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μα Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δο-
θείσης μοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερ
φρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς
τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον
πίστεως.

μβ Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολ
λὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν
ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσ-
μεν ἐν Χριστῷ. ὁ δὲ καθεῖς, ἀλλήλων μέλη,
ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν
δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν
κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακο-
νίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων
ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν
τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότη-
τι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν
ἱλαρότητι. Ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀπο-
στυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀ-
γαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φι-
λόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμε-
νοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέ
οντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι
χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προ-
σευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν
ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώ-
κοντες. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐ-
λογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. Χαίρειν μετὰ
χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων,
τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ
φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπα-
γόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς,
μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες.
προνοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον πάντων ἀν-
θρώπων. Εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ
πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς
ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ
ὀργῇ. γέγραπται γάρ, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀντα
ποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός
σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν.

τοῦτο

betis quæ ſit uoluntas dei, quod bonū eſt, acceptumq; & perfectum.

Dico enim per gratiam, quæ data eſt mihi, cuilibet uerſanti inter uos, ne quis arrogā ter de ſe ſentiat, ſupra quàm oportet de ſe ſentire: ſed ita ſētiat, ut modeſtꝰ ſit & ſobriꝰ, ut cuiq; deus partitus eſt menſuram fidei.

Quemadmodum enim in uno corpore mēbra multa habemus: mēbra uero omnia non eundem habent actum, ſic multi unum corpus ſumus in Chriſto: ſingulatim autem alīj aliorum membra: ſed tamen habētes dona iuxta gratiam datam nobis uaria, ſiue p phetiam iuxta portionem fidei, ſiue miniſterium in adminiſtratiōe, ſiue qui docet in doctrina, ſiue qui exhortatur in exhortatione, qui impertit in ſimplicitate, qui præeſt in diligentia, qui miſeretur in hilaritate. Dilectio ſit non ſimulata, ſitis odio proſequentes qđ malum eſt, adhærentes ei, quod bonum eſt, per fraternam charitatem, ad mutuo uos diligendos propenſi, honore alius alium præcedentes, ſtudio non pigri, ſpiritu feruentes, tempori ſeruientes, ſpe gaudentes, in afflictione patientes, precationi inſtantes, neceſſitatibus ſanctorum cōmunicantes, hoſpitalitatem ſectantes. Bene loquamini de ijs, qui uos inſectantur: bene loquamini, inquam, & ne male precemini. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flētibus: eodem animo alīj in alios affecti, non arroganter de uobiſipſis ſentientes, ſed humilibus uos accommodantes. Ne ſitis arrogantes apud uoſmetipſos, neque cuiquam malum pro malo reddatis. Prouide parantes honeſta in conſpectu omnium hominū: ſi fieri poteſt, quantum in uobis eſt, cum omnibus hominibus in pace uiuentes, nō uoſmetipſos ulciſcentes dilecti, qn potius date locū iræ. Scriptū eſt em: Mihi ultio, ego rependam, dicit dns. Si igit eſurit inimicus tuus, paſce illum: ſi ſitit, da illi potū.

τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

μγ Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διατάγῃ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

μδ Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον. τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρὸν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ

ἀσελγείαις

Hoc enim si feceris, carbones ignis coacerua bis in caput illius. Ne uincaris à malo, imò uince bono malum.

Omnis anima potestatibus supereminenti bus subdita sit. Non em̄ est potestas, nisi à deo: q̄ uero sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Itaq; quisquis resistit potestati, dei ordinationi resistit. Qui autem restiterint, sibi ipsis iudicium accipient. Nam principes nō terrori sunt bene agētibus, sed male. Vis autem non timere potestatem? Quod bonum est facito: & feres laudem ab illa. Dei em̄ minister est tibi in bonum. Quod si feceris, id quod malum est, time. Nō enim frustra gladium gestat. Nam dei minister est, ultor ad iram, ei qui, quod malū est, fecerit. Quapropter oportet esse subditos, non solū propter iram, uerumetiam propter conscientiā. Propter hoc enim & uectigalia soluitis. Siquidē ministri dei sunt, in hoc ipsum incumbentes: Reddite igitur omnibus, quod debetur: cui tributum, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, nisi hoc, ut inuicem diligatis. Nam qui diligit alterū, legem expleuit. Siquidem illa: Non adulteraberis, nō occides, non furaberis, nō falsum testimonium dices, non concupisces: & si q̄d aliud præceptum, in hoc sermone summatim comprehenditur: Nempe, diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximo malum non operatur. Consummatio itaque legis, est dilectio. Præsertim cum sciamus tempus, quod tempestiuum sit, nos iam à somno expergisci. Nunc enim propius adest nobis salus, quam tum, cum credebamus. Nox progressa est, dies autem appropinquat. Abiiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur arma lucis: tanquam in die composite ambulemus, non comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac

XIII

lasciuijs

ἀσσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλὰ ἐνδύσα-
σθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

MS καὶ τὴν σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς
ἐπιθυμίας. τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει,
προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα.
ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. ὁ ἐσθίων, τὸν
μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. ὁ θεὸς γὰρ
αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλ-
λότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ
πίπτει, σταθήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ
θεὸς στῆσαι αὐτόν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ'
ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. ἕκα-
στος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ πληροφορείσθω. ὁ φρο-
νῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρο-
νῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. ὁ ἐσθίων κυ-
ρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ
ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ
θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑ-
αυτῷ ἀποθνήσκει.

M2 ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν,
ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνή-
σκομεν. ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνή-
σκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ Χρι-
στὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν,
ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. σὺ δὲ
τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σύ, τί
ἐξουδενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ πα-
ρασκησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. γέγραπται
» γάρ. ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει
» πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσε-
» ται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυ-
τοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους
κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ
τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάν-
δαλον. οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰη-
σοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λο-
γιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν.
εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται,
οὐκ ἔτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ

βρώματί

laſciuiſs, nō cōtentione & æmulatiōe, ſed induamini dñm Ieſum Chriſtum. Et carnis curā ne agatis ad cōcupiſcētias. Por rò eum qui infirmatur fide, aſſumite, nō ad dijudicationes diſceptationum. Alius quidem credit ueſcēdū eſſe quibuſlibet. Alius aūt q infirmus eſt, holerib⁹ ueſcit. Qui ueſcitur, nō ueſcentē ne deſpiciat. Et qui non ueſcit, ueſcentē ne iudicet. Deus eī illū aſſumpſit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio dño ſtat aut cadit, imò fulcietur ut ſtet. Potens enim eſt deus efficere ut ſtet. Hic quidem iudicat, diem ad diem cōferēs: ille aūt idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; ſua mēs ſatiſfaciat. Qui curat diē, dño curat. Et qui nō curat diem, dño nō curat. Qui ueſcit, dño ueſcitur, gratias eī agit deo: & qui non ueſcit, dño nō ueſcit, & gratias agit deo. Nullus enim noſtrū ſibijpſi uiuit, & nullus ſibijpſi moritur. Nam ſiue uiuimus, dño uiuim⁹: ſiue morimur, dño morimur. Siue igitur uiuamus, ſiue moriamur, dñi ſumus. In hoc eī Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentib⁹ dominet. Tu uero cur iudicas fratrē tuū? Aut etiā tu, cur deſpicis fratrē tuū? Oēs enim ſtatuemur apud tribunal Chriſti. Scriptū eſt enim: Viuo ego dicit dominus: Mihi ſeſe flectet omne genu, & omnis lingua confitebit deo. Igit unuſquiſq; noſtrum de ſeipſo rationē reddet deo. Ne poſthac igitur alius aliū iudicemus, uerū illud iudicate magis, ne offendiculū ponat fratri, aut lapſus occaſio. Noui ſiquidē, & perſuaſum habeo per dñm Ieſum, nihil eſſe commune per ſe, niſi ei qui exiſtimat aliquid eſſe cōmune, illi cōmune eſt. Verū ſi propter cibum frater tuus cōtriſtat, nō iam ſecundum charitatem ambulas. Ne

XIIII

cibo

βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις, κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπ' ἐμὲ ἔπεσον.

Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. διὰ τοῦτο

cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrū igitur bonū, hominum maledicentiæ sit obnoxiū. Non enim est regnū dei cibus ac potus, sed iustitia & pax & gaudiū, in spiritu sancto. Etenim qui ꝑ hæc seruit Christo, acceptꝰ est deo, & ꝓbatus hominibꝰ. Itaq; quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificatiōis, alius erga alium. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidē pura, sed malū est homini, qui per offendiculū uescitur. Bonū est nō edere carnes, neq; bibere uinū, neq; quicq̄, per quod frater tuus impingit, aut offendit, aut infirmatur. Tu fidē habes? Apud temetipsum habe corā deo. Beatus qui nō iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui dijudicat, si ederit, cōdemnatus est: quoniā nō edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est, peccatum est. Debemus aūt nos qui potentes sumus, infirmitates impotentiū portare, ac nō placere nobisipsis. Nam unusq̄ quisq̄ nostrum proximo placeat in bonū ad ædificationē. Etenim Christus nō placuit sibijpsi, sed quemadmodum scriptum est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderūt in me. Nam quæcunq̄ præscripta sunt, in nostrā doctrinam præscripta sunt: ut per patientiā & consolationē scripturarū spem habeamus. Deus autē patientiæ & cōsolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secūdum Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis deū, ac patrē dñi nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, quēadmodū & Christus assumpsit nos in gloriā dei. Illud autē dico, Iesum Christum ministrū fuisse circūcisionis ꝑ ueritate dei, ad cōfirmandas ꝓmissiones patrum. Cæterū, ut gētes pro misericordia glorificent deū. Sicut scriptū est: Propter

XV

hoc

» τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ
» τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγε-
» Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· καὶ
» πάλιν. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη,
» καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ
» πάλιν Ἡσαΐας λέγει, Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί,
» καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐ-
» τῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος,
πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης,
ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν
τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.
Πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ
περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοὶ ἐστὲ ἀγα-
θωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως,
δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. Τολμη-
ρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελφοὶ ἀπὸ μέ-
ρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν
χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ
εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ
ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ,
ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσ-
δεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ.
Ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τὰ πρὸς
θεόν. Οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κα
τειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐ-
θνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων
καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε
με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλ-
λυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χρι
στοῦ. Οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι,
οὐχ' ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλό
τριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς γέ
» γραπται, οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψον-
» ται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι. Διὸ καὶ
ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑ-
μᾶς. Νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλί
μασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν
πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἂν πορεύ
ωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑ-
μᾶς. Ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος, θεάσα-
σθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι

ἐκεῖ

hoc confitebor tibi in gentibus, & nomi
ni tuo canã. Et rursum dicit: Gaudete gẽ
tes cũ populo eius. Et rursum: Laudate
dñm omnes gentes, & collaudate eũ oẽs
populi. Et rursum Esaias dicit: Erit radix
Iessæ, & qui exurget ad imperandũ gen-
tibus, in eo gentes sperabunt. Deus autẽ
spei, impleat uos omni gaudio & pace,
in credendo in hoc, ut exuberetis in spe
per potentiã spiritus sancti. Persuasum
eñ habeo fratres mei, & ipse ego de uo-
bis, ꝙ & ipsi pleni estis bonitate, impleti
omni sciẽtia, ualentes etiã inuicem alius
aliũ admonere. Sed tamẽ audacius scri-
psi uobis fratres ex parte, ueluti cõmone
faciens uos, propter gratiã, quæ data est
mihi à deo, in hoc, ut sim minister Iesu
Christi in gentes, administrans euange-
liũ dei, ut fiat oblatio gentium acceptabi
lis, sanctificata per spiritũ sanctum. Ha-
beo igit' quod glorier ꝓ Christũ Iesum,
in his quæ ad deum pertinent. Nõ enim
ausim loqui quicq̃ eorũ, quæ non effecit
Christus per me, in obediẽtiam gentiũ,
uerbo & facto per potentiã signorum ac
prodigiorũ, ꝓ potentiã spiritus dei, ut ab
Hierusalẽ & in circũiacentibus regioni-
bus, usque ad Illyricũ impleuerim euan
geliũ Christi: ita porrò annitẽs prædica-
re euãgeliũ, nõ ubi nominatus erat Chri
stus, ut ne sup alienũ fundamẽtũ ædifi-
carem, sed quẽadmodũ scriptũ est: Qui-
bus nõ est annunciatũ de eo, uidebũt: &
q nõ audierant, intelligent. Quapropter
& præpedit⁹ sum sæpe, quo minus ueni
rem ad uos. Nunc uero cum nõ amplius
habeã locũ in regionibus his, desideriũ
aũt habeã ueniẽdi ad uos multis iã an-
nis, qñcunq̃ iter instituero in Hispaniã,
ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac
iter faciens, uideã uos, & à uobis ꝓducar

illuc,

ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλησθῶ. Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἰερουσαλὴμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις. Εὐδόκησαν γὰρ Μακεδονία καὶ Ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἰερουσαλήμ. Εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἰσίν. Εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. Τοῦτο οὖν ποιήσας καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς Σπανίαν. Οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐλεύσομαι. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸν θεόν, ἵνα ῥυσθῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἡ διακονία μου ἡ εἰς Ἰερουσαλὴμ εὐπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ συναναπαύσωμαι ὑμῖν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

illuc, si tamen uestra consuetudine prius ex parte fuero expletus. Nunc autē proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis. Visum est enim Macedoniæ & Achaiæ, cōmunicationē aliquā facere in pauperes sanctos, qui sūt Hierosolymis. Nā ita uisum est ipsis, & debitores illorum sunt. Etenim si spiritualia sua cōmunicauerunt gentibus, debent & hæ in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur ubi pfecero, & obsignauero illis fructū hunc, reuertar per uos in Hispaniā. Scio nāq, quod ubi uenero ad uos, cum plenitudine benedictionis euangelij Christi uenturus sim. Obsecro autem uos fratres, p dominū nostrū Iesum Christum, & per dilectionem spiritus, ut me laborantem adiuuetis, precationibus pro me ad deum, ut liberer ab incredulis in Iudæa, utq; ministeriū hoc meum, quod exhibebo Hierosolymis, acceptū sit sanctis, ut cū gaudio ueniam ad uos, per uoluntatem dei, unáq; uobiscum refociller. Deus autem pacis, sit cum omnibus uobis. Amen.

Σωίσκημι δὲ ὑμῖν Φοίβην, τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι· καὶ γὰρ αὕτη προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ. Ἀσπάσασθε Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, τοὺς συνεργούς μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν. οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. Ἀσπάσασθε Ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας εἰς Χριστόν. Ἀσπάσασθε Μαρίαν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. Ἀσπάσασθε Ἀνδρόνικον καὶ Ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν

Cōmendo autem uobis Phœben, sororem nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreensis, ut illam suscipiatis in Christo, ita ut decet sanctos, & adsitis ei, in quocunque uobis eguerit negocio. Nam hæc cum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi. Salutate Priscam & Aquilā, adiutores meos in Christo Iesu, qui pro anima mea suam ipsorum ceruicem supposuerunt. Quibus nō ego solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentium, item quæ in domo illorum est cōgregationē. Salutate Epænetum dilectum meū, qui est primitiæ Achaiæ in Christo. Salutate Mariam, quæ multum laborauit erga nos. Salutate Andronicū, & Iuniam, cognatos meos, & cōcaptiuos meos, q sunt

XVI

ἐπίσημοι

insignes

ΩΝ ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα, τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητὴν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. Ἀσπάσασθε Φιλόλογον, καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. Χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν. Θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθὸν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος, καὶ Ἰάσων, καὶ Σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης τῆς ἐκκλησίας.

Ἀσπάζεται

insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilectum meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Appellam, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrem illius ac meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam, Nereum & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autem uos fratres, ut considereti eos, qui dissidia & offendicula contra doctrinam, quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino Iesu Christo nō seruiunt, sed suo uentri: & per blandiloquentiam, & assentationem decipiunt corda simpliciū. Nam uestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de uobis. Sed uolo uos sapiētes quidem esse ad bonū, synceros autē ad malum. Deus autem pacis cōteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius.

Ἀσπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κούαρτος ὁ ἀδελφός. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

EPISTOLA

Salutat uos Eraſtus, quæſtor ærarius ciuitatis, & Quartus frater. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, ſit cum omnibus uobis. Amen.

Ei autem qui potens eſt uos confirmare ſecundum euangelium meum, & præconium Ieſu Chriſti, iuxta reuelationē myſterij, temporibus æternis taciti, manifeſtati uero nūc, & per ſcripturas propheticas iuxta delegationem æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti, ſoli ſapienti deo, per Ieſum Chriſtū, cui gloria in ſecula. Amen.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους.

Ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου διὰ Φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Ad Rhomanos.

Miſſa fuit â Corintho per Phœben miniſtram Cenchreenſis eccleſiæ.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὸς ὠλίσθημα ἀπὸ ἐφέσου τῆς ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ὑπομιμνήσκων δὲ ὅμως διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. Κορίνθιοι ἐκ φιλονεικίας σωαγόμενοι, ἐχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς χίσματα. καὶ ὄντων χισμάτων, παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρώαν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει τῆς ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὴ ἄλλους ἐζουθένουν, τοὺς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐδαύμαζον. καὶ τέλος ἤπάτηντο καὶ εἰς τὴν περὶ ἀναστάσεως μυσηρίαν, λέγοντες, μὴ ἐγείρεσθαι τοὺς νεκρούς. τούτων πάντων ἐν κορίνθῳ κινουμένων, γράφουσιν οἱ λαοὶ τῷ ἀποστόλῳ. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφει. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ χίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τοῦ ἀγαπᾶν, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ διανάμει ἠγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμᾷ τῷ μητρῴᾳ λαβόντι, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς. λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄρρηκτον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν εὐχήν, διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν. γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κεῖται ἀνάγκη, ἀλλὰ ψῆφοι τοῦ γινέσθω. εἶτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζωνται οἱ μικροί. εἶτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφέρουν ἐν τοῖς χαρίσμασι, μηδὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα τὸ χάρισμα τόδε, τῷ ἔχοντι τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν σαρκί, ἐγειρομένη δὲ ἄφθαρτος καὶ τοῦ τοῦ θεοῦ χάριν. τοῦ δὲ ἀνάστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν χριστὸν, σωίσκοσι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας καὶ εἰς τοὺς ἁγίους παραγγέλλει, καὶ οὕτως τελεῖ τοῦ ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

COrinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuũ cõmoditatẽ, est enim Isthmos, emporiũ totius Asiæ tũ celeberrimũ, tum opulentissimũ. Ferè fit aũt, ut eiusmodi ciuitatũ mores multo sint corruptissimi, quod undiq; ex omni natione, nõ tam mores q̃ uitia soleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum gen⁹ sibi uindicat. Proinde Corinthij, tametsi prædicatione Pauli iampridem euangelicã doctrinã accepissent, tamẽ adhuc ingenij uitæq; prioris uestigia nõnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum esset, ne per philosophos, crucis prædicationẽ, ut humilem & indoctã fastidientes, & pseudapostolos ad Iudaismum inuitantes, à Christi synceritate alienarent. Vsq; adeo ardua res est, ab ijs in quib⁹ natus sis & quibus diu assueueris, in aliũ hominẽ transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione secundi libri cõmentariorũ, quos scripsit in epistolã ad Galatas, testat, sua etiã tum ætate apud Achaïcos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitisse reliquias. Cũ hodie satis esse putemus, aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens, nõ minoris esse uirtutis parta tueri, q̃ parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat, nã sesquianũ apud illos egerat, pari studio ad Christũ reuocat, & in euangelica doctrina cõfirmat: nunc apostolica sæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans denicq;: nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & necessariæ reprehensionis acrimoniã laudis admixtu leniens: & sapientũ medicorũ exemplo, amarũ absinthij pharmacũ prælito melle condulcans, ac singulis malis opportuna admouẽs remedia. Primũ, opulentiæ comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces plerũq; factiones oriunt, dum nullus alteri uult cedere, & se quisq; potiorẽ ducit. Ad hæc opes comitat luxus & gulæ studiũ, luxus libidinẽ comitẽ trahit. Porrò negociatorũ peculiaris est auaritia. Neq; uero solũ tumebant opibus, uerũetiã Græcanicæ philosophiæ supercilio, sine qua cæteros ut Barbaros despiciebant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorũ, à quo quisq; fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces: ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Præterea quod ne in cõuenticulis quidẽ solẽnib⁹ satis inter eos cõueniret, cũ in donis spiritualibus sibi quisq; placeret, & dũ in eodẽ dono sibi nollent inuicẽ cedere, tumultus & cõfusio nasceretur, adeo ut in publico cõuentu muliẽres etiã loquerentur ac docerẽt. Porrò luxus simul & tumoris erat, q̃d quoties ad sacrosanctã cœnam cõuenirent, quã Paulus dominicã uocat, in qua maxime cõueniebat præstare Christianam concordiam, diuites nõ expectatis tenuioribus cibũ caperent, & usq; ad temulentiã sese ingurgitarẽt, esurientibus cæteris: ut iã nõ solum dissidium illic esset & intemperantia, uerũetiam indecora quædã inæqualitas, quã dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophiæ uitiũ erat, quod Paulum quidã illorũ, ut tenuem atq; humilem, deinde ineloquentẽ, & imperitũ, fastidirent. Proprium uero Philosophiæ

fuit

fuit,quod resurrectionem mortuorũ,fidei nostræ basim,in dubium uocarẽt. Luxus erat,quod promiscue uescerentur ijs,quæ tum simulacris dæmonũ immolabant, nõ uitato offendiculo infirmorũ. Libidinis erat,quæ nusq; gentium regnabat impunitius q; Corinthi,quod præter alia repertus sit inter eos,qui patris uxorem,hoc est,nouercam suam,stupro cõtaminarit:nec huius autorem flagitij è suo contubernio profligarint:quodq; cũ alijs flagitiosis Christianis cõmercium habuerint,uelut illorum uitijs fauentes. Huc pertinet,quod præter decorum & uiri essent comati, & mulieres nõ uererent nudo capite cõspici in cœtu ecclesiastico,uelut ipso corporis habitu mores effœminatos,ac delitias præ se ferentes. Auaritiæ erat,quod nõ de fama neq; de capite,sed de re pecuniaria inter sese lites agitarẽt,eò gliscẽte pecuniæ studio,ut Christiani rerum eiusmodi contemptum professi,apud ethnicos & impios iudices litigarent magno dedecore Christiani nominis. Et adeo non negligerent potius pecuniolæ iacturã,ut ipsi ultro alios in huiusmodi negotijs circũuenirent. Postremo de matrimonio inter sese dissentiebant,iam tum asseuerantibus quibusdam Christianis, in totum à coniugio temperandũ,cum uiderẽt apostolos ab uxoribus suis abstinere. Morbos ostendi Corinthiorũ,nõ omniũ,sed quorundã:qui ne gregem uniuersum cõtagio inficerẽt,Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præfatus fiduciã suam de futura illorum cõstantia in euangelio Christi,seuerius obiurgat ac docet,ne p cõtentionẽ humanã in hominibus glorient,sed per cõcordiam ex æquo glorient in Christo,cui uni accepta ferenda sunt omnia:obiter indicans fontem eiusmodi dissidiorũ,animi tumorẽ esse. Proinde à supcilio mundanæ philosophiæ ad crucis humilitatem reuocat,quæ licet ostentationem non habeat,uim tamen & energiam habet. Indicat & autores hui⁹ mali pseudapostolos,qui post Pauli abitum sese ingerebãt, declarans se rectum iecisse fundamentum,cauendum ne illi superstruerẽt,quod paulo post esset demoliendum,hoc est,ne quid discerẽt Corinthij;quod mox esset dediscendum. Deinde ceu pater cum filijs expostulat,quod huc prouecti sint magnitudinis,ut iam autorem suũ uelut humilem cõtemnant,nihil nõ perpetientem euangelij gratia,cui ob id ipsum magis etiã fauere cõueniebat. Hortat autem filios,ne degenerent à patre,neu ultro se pædagogis in seruitutem dedant. Atq; hæc quidem potissimũ agit capite primo,secũdo,tertio,& quarto. Porrò quarti finis ad quinti initiũ mihi uidetur pertinere. De incesto præcipit,& publico cõsilio decernit,uitandam hominis cõsuetudinem,partim quo pudore correctus resipiscat,partim ne huius contactu cæteri inficiantur. Admonet autem nõ hunc modo uitandum,uerũetiam omnes qui falso titulo Christiani manifestis flagitijs essent infames. Nam ethnicos flagitiosos nõ ita oportere uitari,uel quod nostra nõ referat,quales illi sint,uel quod passim essent flagitiosi,ut omnes uitandi fuerint ei,qui flagitiosos uellet effugere. Hæc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet,si quid huiusmodi quæstionum inter ipsos natũ esset, quod ipsum tamẽ inter Christianos fœdum uideretur,ob pecuniã, quæ nobis debeat esse uilissima,cõtendere:ne res eò procedat,ut ethnici iudices adeantur,sed ipsi per arbitros quoscũq; rem inter se transigant. Idq; agit capite sexto, cuius magna pars ad septimum pertinet,mea quidem sententia:nimirum ab eo loco,q

de matrimonio tractaturus,inter cætera uitia ſcortationem,adulterium, & maſculã Venerem damnat,idq; proſequitur ſub initium proximi capitis:Neſcitis quod mẽbra ueſtra templa ſunt Chriſti? Quarto loco præcipit de matrimonio,de uiduitate,de impari cõnubio,de diuortijs,de uirginitate:obiter admonens,ob ſuſceptũ Chriſtianiſmum non eſſe mutandum uitæ ſtatum. Totóq; hoc ſermone ita hortatur ad cœlibatum,& continentiam,ut tamen coniugij remedium non adimat ijs,qbus op⁹ eſt.Hoc agitur capite ſeptimo. Quinto docet,carnes immolatas ſimulacris re nihil differre à cæteris carnibus,& tamen ab his abſtinendum,ſi periculũ ſit,ne quis ethnicus,aut Chriſtianus infirmior,ex eo quod ueſceris,exiſtimet te ſimulacrorum aſſentiri culturæ.Ab his & huiuſmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq; agit capite octauo,ac rurſus capite nono.Nam in medio expatiatur in cõmendationem ſui,tacite ſe præferens cæteris apoſtolis etiam ſummis, qui ſolus omniũ Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam. Sexto docet,quid oporteat obſeruari in conuentu publico Chriſtianorum,ne uiri ſint comati,ne mulieres nudo capillitio,tum in dominico conuiuio ſeruetur cõmunitas & æqualitas:neq; enim illic agi negotiũ uentris,quod domi rectius agatur,ſed myſticis epulis repræſentari cœnam dominicam.

Præterea monet,ne quis ob dotem ſpiritualem ſibi placeat,ſed ſuam quiſq; dotem in cõmune conferat cõmodum,exemplo membrorum corporis,exhortans, ut reliqs quidem donis quæ contigerunt,recte utantur,præcipue tamen enitantur ad charitatem,ſine qua reliqua adeo nihil conducant,ut officiant etiam.Porrò cũ charitati primas tribuerit,proximas tribuit prophetiæ,ſic enim uocat enarrationem arcanæ ſcripturæ.In hac admonet uitandum eſſe tumultum & confuſionem.Id fore,ſi uiciſſim & pauci dicant,mulieribus interim ſilere iuſſis,adeo ut nec diſcendi gratia rogare licear in cœtu.Hæc agit capite undecimo,duodecimo,decimotertio, & decimoquarto.

Septimo loco uarijs argumentis aſtruit reſurrectionem mortuorum, declarans, qualis & quibus modis ſit ea futura.Atq; id quidem capite decimoquinto. Poſtremo capite familiaria quædam ſubijcit,de collatione pecuniæ in ſubſidia pauperum, de ſuo ad Corinthios reditu.Poſtremo Timotheum & alios aliquot illis cõmendat.

Diuus Ambroſius putat hanc non eſſe primam epiſtolam,quam Paulus ſcripſerit Corinthijs,hanc opinor coniecturam ſecutus,quod capite quinto: Scripſi, inquit, uobis in epiſtola,quaſi prius alteris literis ſuper hac re ad illos ſcripſerit.Etiamſi Græci interpretes diſſentiunt.Hanc miſſam putant per Timotheum,cuius ſemel atq; iterum facit mentionem,ſimulq; per Stephanam,Fortunatum,& Achaicum, quos illis cõmendat.Rurſus alij putant ab Epheſo miſſam,quod in calce ſcribat: permanebo autem Epheſi uſq; ad Pentecoſten.Alij è Philippis,nam hanc inſcriptionem habent Græcorum codices.Nec mihi coniectare licet,quid ſecuti ſint, qui ita ſenſerunt, niſi colligunt ex itinere ſcriptam,ob ea quæ ſcribit Paulus:ueniam autem cum Macedoniam pertranſiero,nam Macedoniam pertranſibo.Ac mox: Nolo enim uos modo in tranſitu uidere.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ σωσθένης ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι

PAulus uocatus apoſtolus Ieſu Chriſti, per uoluntatem dei, & Soſthenes frater, eccleſiæ dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis per Chriſtū Ieſum, uocatis ſanctis, unà cum omnibus qui inuocant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, in quouis loco, uel ſuo uel noſtro. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo ſemper pro uobis, de gratia dei, quæ data eſt uobis per Chriſtum Ieſum, quod in omnibus ditati eſtis per ipſum, in omni ſermone, & omni cognitione, quibus rebus teſtimonium Ieſu Chriſti confirmatum fuit in uobis, adeo, ut non deſtituamini in ullo dono, expectantes reuelationem domini noſtri Ieſu Chriſti, qui & confirmabit uos uſque ad finem, inculpatos, in die domini noſtri Ieſu Chriſti. Fidelis deus, per quem uocati eſtis in conſortium filij ipſius Ieſu Chriſti domini noſtri.

Obſecro autem uos fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut idem loquamini omnes, & non ſint inter uos diſſidia, ſed ſitis integrum corpus eadē mente, & eadem ſententia.

Significatum eſt enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quod contentiones ſint inter uos.

Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει· Ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἐγὼ δὲ ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ κηφᾶ, ἐγὼ δὲ χριστοῦ· Μεμέρισται ὁ χριστός; μὴ παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα παύλου ἐβαπτίσθητε; Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ κρίσπον καὶ γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν στεφανᾶ οἶκον· λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα· οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ χριστοῦ.

Ε ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ ἐστι.

S γέγραπται γάρ· ἀπολῶ τὴν σοφίαν
» τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν
» ἀθετήσω. ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. ἐπειδὴ καὶ ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν. Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, χριστὸν θεοῦ δύναμιν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

Ζ ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ· καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά· καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ.

ὅπως

EPISTOLA

Dico aũt illud, quod unuſquiſq; ueſtrum dicit: Ego quidẽ ſum Pauli, ego uero Apollo, ego uero Cephæ, ego uero Chriſti. Num diuiſus eſt Chriſtus? num Paulus crucifixus eſt pro uobis? aut in nomine Pauli baptizati fuiſtis? Gratias ago deo, quod neminem ueſtrum baptizauerim, niſi Criſpum & Gaium, ne qs dicat, q̃ in meo nomine baptizauerim. Baptizaui autem & Stephanæ familiam. Præterea haud ſcio, num quem alium baptizarim. Non enim miſit me Chriſtus, ut baptizarem, ſed ut euangelizarem, non erudito ſermone, ne inanis reddatur crux Chriſti. Nam ſermo crucis, ijs quidem qui pereunt, ſtultitia eſt, at nobis qui ſalutem cõ ſequimur, potentia dei eſt. Scriptum eſt ẽim: Perdam ſapientiam ſapientium, & intelligentiam intelligentium reijciam. Vbi ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſputator ſeculi huius? Nónne infatuauit deus ſapientiam mundi huius? Nam poſtquàm in ſapientia dei, nõ cognouit mundus per ſapientiam deum, uiſum eſt deo, per ſtulticiam prædicationis ſaluos facere credentes. Quandoquidem & Iudæi ſignum poſtulant, & Græci ſapientiam quærũt. Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem offendiculum, Græcis uero ſtulticiam. ſed ijſdem uocatis, Iudæiſpariter & Græcis, Chriſtum dei potentiam, ac dei ſapientiam. Quoniam ſtulticia dei ſapientior eſt quàm homines, & imbecillitas dei robuſtior eſt quàm homines. Videtis enim uocationem ueſtram fratres, quod non multi ſapientes ſecũdum carnem, non multi potentes, non multi claro genere nati: uerũ quæ ſtulta erant ſecundũ mundũ, delegit deus, ut pudefaceret ſapientes: & quæ erant imbecillia in mũdo, delegit deus, ut pudefaceret ea, quæ ſunt robuſta. & quæ ignobilia erant in mũdo cõtemptáq;, delegit deus: & ea quæ nõ erãt, ut ea quæ ſunt obliteraret,

ut

ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον
αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε, ἐν χριστῷ Ἰη-
σοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δικαι-
οσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρωσις.
» ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυ-
» ρίῳ καυχάσθω.

Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλ- II
θον οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, κα-
ταγγέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ
γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τί ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ἰη-
σοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ
ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρό-
μῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λό-
γος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πει-
θοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀπο-
δείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ πί-
στις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν
δυνάμει θεοῦ.

Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις. ·
σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν
ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταρ-
γουμένων, ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ
ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώ-
ρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡ-
μῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν
τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ κα-
θὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ
» οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
» οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶ-
» σιν αὐτόν.

Ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ I
πνεύματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρ-
ευνᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν
ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦ-
μα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ
τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα
τοῦ θεοῦ.

Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλά- Ια
βομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰ-
δῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν,

ἃ καὶ

ut ne gloriaretᵉ ulla caro corã ipso. Ex eo-
dem autem uos estis, in Christo Iesu, q
factᵘˢ fuit nobis sapiẽtia à deo, iusticiaq;
& sanctificatio, & redemptio. Vt quẽad-
modum scriptũ est: Qui gloriatur, in do-
mino glorietur.

Et ego cum uenirem ad uos fratres, II
non ueniebam cum eminentia sermo-
nis aut sapientiæ, annuncians uobis te-
stimonium dei. Non enim me iudicaui
quicq; scire inter uos, nisi Iesum Chri-
stum, & hunc crucifixum. Et ego per in-
firmitatem, & cum timore, ac in tremore
multo apud uos uersatus sum. & sermo
meus, & prædicatio mea, non erat in
persuasorijs humanæ sapientiæ uerbis,
sed in ostensione spiritus ac potentiæ, ut
fides uestra non sit in sapientia homi-
num, sed in potentia dei. Porrò sapien-
tiam loquimur inter perfectos: sapien-
tiam autem, non seculi huius, neque prin
cipum seculi huius, qui abolentur: sed lo
quimur sapientiam dei in mysterio, quæ
est recondita, quã præfinierat deus ante
secula, in gloriam nostram, quam nemo
principum seculi huius cognouit. Nam
si cognouissent, haudquaquam domi-
num gloriæ crucifixissent. Sed quem-
admodum scriptum est: Quæ oculus
non uidit, & auris non audiuit, & in cor
hominis non ascenderunt, quæ præpa-
rauit deus diligentibus se. Nobis au-
tem deus reuelauit per spiritum suum.
Spiritus enim omnia scrutatur, etiam
profunditates dei. Quis enim hominũ
nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiri-
tus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ
sunt dei, nemo nouit, nisi spiritus dei.
Nos uero non spiritum mundi accepi-
mus, sed spiritum, qui est ex deo, ut scia-
mus, quæ à Christo donata sint nobis,

quæ &

ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.

ιβ καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν Χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλὰ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλὰ ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ δὲ φυτεύων δὲ, καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

ιγ θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσὸν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει

quæ & loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet ſpūs ſanctus, ſpiritualibus ſpiritualia cō parantes. Animalis autem homo nō accipit ea quæ ſunt ſpiritus dei: ſtulticia ſiq dē illi ſunt, nec poteſt cognoſcere, q̄ ſpiritualiter dīiudicant. At ſpiritualis dīiudicat quidem oīa: ipſe uero à nemine diiudicatur. Quis em̄ cognouit mentē dñi, qui cōſilium daturus ſit illi? Nos autem mentē Chriſti tenem⁹. III Et ego fratres, nō potui loqui uobis, ut ſpiritalib⁹, ſed loquēdū fuit, ut carnalib⁹, ut infātibus in Chriſto. Lactis potu uos alui, & nō cibo. Nōdū em̄ poteratis, imò ne nunc quidē adhuc poteſtis: nā adhuc carnales eſtis. Siquidē cū in uobis ſit æmulatio & contētio, & factiones, nōne carnales eſtis, & ſecundū hominē ambulatis? Etem̄ cū dicat aliq̄s: ego quidē ſū Pauli, alter uero, ego Apollo, nónne carnales eſtis? Quis igit̄ eſt Paulus? quis autem Apollo niſi miniſtri, per quos credidiſtis, & ut cuiq̄ dñs dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus dedit incremētū. Itaq̄ neq̄ qui plātat, eſt aliquid, neq̄ qui rigat, ſed qui dat incrementū deus. Cæterū is qui plantat, & is q̄ rigat, unū ſunt. Vnuſquiſq̄ tm̄ ſuā mercedem accipiet, iuxta ſuū laborē. Etenim dei ſumus cooperarīj, dei agricolatio, dei ædificatio eſtis, iuxta gratiā dei, quæ data eſt mihi. Vt ſapiēs architectus fundamentū poſui, alius aūt ſuper illud ædificat. Porrò quiſq̄ uideat quō ſuperſtruat. Nā fundamentū aliud nemo pōt ponere, præter hoc q̄d poſitū eſt, q̄d eſt Ieſus Chriſt⁹. Quod ſi q̄s ſupſtruit ſup fundamentū hoc, aurū, argentū, lapides p̄cioſos, ligna fœnū, ſtipulā, cuiuſq̄ opus manifeſtū fiet. Dies enī declarabit, q̄d in igne reuelat̄. & cuiuſq̄ opus q̄le ſit, ignis p̄babit

δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ, ὃ ἐποικοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινες ἐστὲ ὑμεῖς.

18 Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ. ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

21 Ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις. πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

23 Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπ' ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

1 Κ Ταῦτα δὲ ἀδελφοὶ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν καὶ ἀπολλῶ, διὰ ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ

probabit. Si cuius opus manserit, quod superstruxit, mercedem accipiet: si cuius opus exustum fuerit, damnum patietur: ipse uero saluus fiet, sed sic tanquam per ignem. An nescitis, q templum dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei prophanat, hunc pdet deus. Nam templum dei sanctū est, quod estis uos. Ne quis seipsum fallat. Si qs sibi uidetur sapiens esse inter uos, in seculo hoc stultus fiat, ut reddatur sapiens. Etenim sapientia mundi huius, stultitia est apud deum. Scriptum est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapientiū, quod sint uanæ. Itaque ne quis glorietur in hominibus. Omnia nanq; uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia inquā uestra sunt, uos autem Christi, Christus uero dei. Sic nos æstimet IIII homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorū dei. Quod supest aūt, illud requiritᵗ in dispēsatoribus, ut fidus aliquis reperiatᵗ. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio, imò nec meipsum dijudico. Nullius em̄ rei mihi conscius sum, sed nō per hoc iustificatus sum. Cæterū qui me iudicat, dominus est. Proinde ne ante tempus quicq; iudicetis, donec uenerit dominus, q & illustraturus est occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordiū, ac tunc laus erit unicuique à deo. Hæc autem fratres per figuram transtuli in meipsum, & in Apollo, propter uos, ut in nobis disceretis, ne quis supra id quod scriptum est, de se sentiat: ut ne, hic illius, ille huius nomine inflemini, alius aduersus alium. Quis em̄ te dijudicat? Quid autē habes, quod nō

ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

19 Δοκῶ γάρ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς, τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους, ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί. λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα. βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν. ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν Χριστῷ. καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω, ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;

κβ Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν, καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστέ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον

quod nō accepisti? Quod si etiā accepisti, qd gloriaris, quasi nō accepis? Iam saturati estis, iā ditati estis, absq; nobis regnū adepti estis: atq; utinā adepti sitis, ut & nos simul uobiscū regnemus. Arbitror eī q; deus nos, qui sumus apostoli postremi, ostenderit tanq; morti addictos. Quoniā spectaculū facti sum⁹ mūdo & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christū, uos autē prudētes per Christū, nos imbecilles: uos autē ualidi. uos clari, nos cōtempti. Ad hoc usq; tempus & esurim⁹, & sitim⁹, & nudi sum⁹, & colaphis cædimur, & incertis uagamur sedibus, & laboramus operantes, ꝓprijs manib⁹, male audiētes, benedicim⁹, persecutionē patiētes, sustinem⁹, cōuicijs afficti, obsecram⁹, ueluti excremēta mūdi facti sum⁹, omniū reiectamentū ad hūc usq; diem. Non quo uos pudore suffundam hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo. Nam etiāsi innumeros pædagogos habeatis in Christo, nō multos tamē habetis patres. Siquidē in Christo Iesu, ꝑ euangeliū ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheū, qui est filius me⁹ dilectus, & fidelis in dño, q uobis in memoriā reducet uias meas, q̄ sunt in Christo, quemadmodū ubiq; in oī ecclesia doceo. Perinde quasi nō sim uenturus ad uos, inflati sunt quidā. Sed ueniā breui ad uos, si dñs uoluerit, & cognoscā nō sermonē istorū q inflati sunt, sed uirtutē. Nō em̄ in sermone regnū est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cū uirga uenio ad uos, an cū charitate, & spiritu lenitatis? Omnino audit̄ inter uos stuprū, & huiusmodi stuprū, quod nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non

V

potius

μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἀρθῇ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τοῦτο ποιήσας.

κγ Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.

κδ Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστε ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

κε Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὠφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

κς Τολμᾷ τις ὑμῶν πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε πρὸς ἐντροπὴν

potius luxistis, ut tolleret de medio uestrū, qui facinus hoc perpetrasset. Nam ego quidem, ut absens corpore, præsens autē spiritu, iam decreui tāq; præsens, ut is qui sic hoc patrauit, in nomine domini nostri Iesu Christi, cōgregatis uobis & meo spiritu, unà cum potestate domini nostri Iesu Christi, tradat satanæ ad interitum carnis, quo spiritus saluus sit in die dñi Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis, q; paululum fermenti totam cōsperſionem fermētat? Expurgate itaq; uetus fermentū, ut sitis noua cōsperſio, sicut estis infermentati. Nam & pascha nostrum pro nobis immolatus est Christ⁹. Itaque festum celebremus, nō in fermēto ueteri, nec in fermēto maliciæ & uersutiæ, sed in panibus fermento carentibus, hoc est, syncerita te & ueritate. Scripsi uobis per epistolā: Ne cōmisceremini cum scortatoribus, ac nō omino cum scortatoribus mundi huius, aut cum auaris, aut cum rapacibus, aut simulacrorum cultoribus: Alioqui utinam uidelicet è mundo exissetis. Nunc autem scripsi uobis, ne cōmisceamini. Si quis, cum frater appelletur, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorum cultor, aut cōuiciator, aut ebriosus, aut rapax, cum eiusmodi ne cibum quidem capiatis. Quid enim ad me attinet, etiam de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt, iudicatis? Eos uero qui foris sunt, deus iudicat. Etiam profligate istū qui malus est, ex uobisipsis. Sustinet aliquis uestrum, VI negocium habēs cum altero, iudicari sub iniustis, & non magis sub sanctis? An nescitis, quod sancti mundum iudicabunt? Et si per uos iudicatur mundus, indigni estis minimis iudicijs? An nescitis, quod angelos iudicabimus, nō tantum ista quæ ad uictum pertinent? Proinde iudicia siquidem habueritis de ijs, quæ ad uitæ usum attinent, qui contempti sunt in ecclesia, eos constituite. Ad

ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς, οὐδὲ εἷς, ὃς δυνήσεται διακρίναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

κζ Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς;

κη Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοὶ, οὔτε μαλακοὶ, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὐ μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κθ Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

α Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι.

αα Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτός τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός

erubescentiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens, ne unus quidem, qui possit diiudicare inter fratrem suum & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idq; sub infidelibus? Itaq; iam quidem omnino delictum in uobis est, quod lites habetis inter uos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini, cur non potius damnum accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis, idq; fratres? An nescitis, quod iniusti regni dei hæreditatem non consequentur? Ne erretis. Neque scortatores, neq; cultores simulacrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui cõcumbũt cũ masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neque rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atque hæc eratis quidam, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licent, at nõ omnia conducunt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatem. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero non stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus autem & dominum suscitauit, & nos suscitabit per potentiam suam. An nescitis, quod corpora uestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis, quod qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigentur enim, inquit, duo in carnem unam. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Sed qui scortat, in ꝓpriũ corpus peccat. An nescitis, ꝙ corpus uestrũ templũ est habitantis in uobis spũs sancti,

τός ὄστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

AB Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως ἡ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ· καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

AΓ Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

AΔ Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

AE Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος.

AS Εἴ τις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω ἄνδρα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά

cti, quem habetis à deo, & non estis ipsi uestri iuris? Nã empti estis precio. Glorificate iam deum in corpore uestro, & in spiritu uestro, quæ sunt dei.

Cæterum de quibus scripsistis mihi: VII
Bonum est homini, uxorem non attingere. Attamen propter stupra uitanda, suam quisq; uxorem habeat: & suum quæque uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiam reddat: similiter autem & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius non habet, sed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, sed uxor. Ne fraudetis uos inuicem, nisi si quid ex consensu, pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi: & rursum in unum conueniatis, ne tentet uos satanas propter intemperantiam uestram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim omnes homines esse, ut & ipse sum. Sed unusquisq; proprium donum habet ex deo, alius quidem sic, alius autem sic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eis est, si mãserint, ut & ego. Quod si se non continent, contrahant matrimonium. Nam satius est matrimonium contrahere, q̃ uri. A coniugatis præcipio, non ego, imò dominus. Vxor à uiro ne separetur: quod si separata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur: & maritus uxorem ne dimittat. Reliquis autem ego dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc assentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eam: & mulier, quæ habet maritũ infidelem, & is assentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illũ. Sanctificatus est eñ maritus incredulus per uxorem, & sanctificata est uxor incredula per maritũ. Alioqui filij uestri imũdi essent, nũc autẽ

ἅγιά ἐσιμ. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρι-
ζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελ-
φὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡ-
μᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄν-
δρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα
σώσεις; εἰ μή, ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκά-
στον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περιπα-
τείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πά-
σαις διατάσσομαι. περιτετμημένος τις ἐκ-
λήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις ἐκ-
λήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομὴ οὐδέν ἐσι,
καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐσιν, ἀλλὰ τήρη-
σις ἐντολῶν θεοῦ.

17 Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν τού-
τῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω,
ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι,
μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦ-
λος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐσίν. ὁμοίως καὶ ὁ
ἐλεύθερος κληθείς, δοῦλός ἐσι Χριστοῦ. τι-
μῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώ-
πων. ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τού-
τῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

25 Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου
οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημένος
ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο
καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνά-
γκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕτως εἶ-
ναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέ-
λυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα.
ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες. καὶ ἐὰν
γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε. θλῖψιν δὲ
τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ δὲ ὑ-
μῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί,
ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν ἐσιν,
ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχον-
τες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίον-
τες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες.
καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ
οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον τοῦτον, ὡς μὴ κα-
ταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ
κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους
εἶναι.

sancti sūt. Quod si incredulus discedit, dis-
cedat. Nō est seruituti subiectus frater aut
soror in huiusmodi; sed in pace uocauit
nos deus. Qui nancꝙ scis mulier, an mari-
tum sis seruatura? Aut qui scis uir, an uxo-
rem sis seruaturus? Vtcunꝙ fuerit, unus-
quisꝙ ut ipsi partitus est deus, unusquisꝙ
ut illum uocauit dominus, ita ambulet, &
sic in ecclesijs omnibus ordino. Circūcisus
aliquis uocatus est? ne accersat præputiū.
In præputio aliquis uocatus est? ne circun-
cidatur. Circūcisio nihil est, & præputium
nihil est, sed obseruatio mandatorum dei.
Vnusquisque in ea uocatione, in qua uo-
catus fuit maneat. Seruus uocatꝰ es? ne sit
tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri, po-
tius utere. Etenim qui in domino uocatus
est seruus, libertus domini est. Similiter &
qui liber uocatus fuit, seruus est Christi.
Pretio empti fuistis, nolite fieri serui homi-
num. Vnusquisque in eo, in quo uocatus
fuit, fratres, maneat apud deum. De uirgi-
nibus autem præceptum domini non ha-
beo: consiliū tamen do, tanꝙ misericordiā
consecutus à domino, in hoc ut sim fidelis.
Arbitror igitur hoc bonū esse propter præ-
sentem necessitatem. Nam bonum est ho-
mini sic esse. Alligatus es uxori? ne quære
diuortium. Solutus es ab uxore? ne quæ-
ras uxorem. Quod si duxeris uxorem, nō
peccasti. Et si nupserit uirgo, non peccauit.
Attamē afflictionē in carne habituri sunt
huiusmodi. Ego uero uobis parco. Cæte-
rum illud dico fratres, tempus cōtractum
est: superest, ut qui habent uxores, sint tan-
quam non habeant: & qui plorant, tanꝙ
non plorent: & qui gaudent, tanquam nō
gaudeant: & qui emunt, tanꝙ nō posside-
ant: & qui ututur mundo hoc, tanquam
non utantur. Præterit enim habitus huius
mūdi. Velim aūt uos absque sollicitudine
esse:

ἵνα. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. Μεμέρισται καὶ γυνὴ καὶ παρθένος. καὶ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

Γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς. ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ τις δοκεῖ ἐγνωκέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκεν, καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ οὖν βρώσεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἰ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ

esse. Qui cœlebs est, curat ea quæ sunt dñi, quomodo placiturus sit dño. At qui duxit uxorẽ, sollicitus est de his quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori. Diuisa sunt hæc duo, mulier & uirgo. Innupta curat ea, quæ sunt dñi, ut sit sancta cũ corpore tum spiritu. Contra, quæ nupta est, curat ea quæ sũt mũdi, quomodo placitura sit uiro. Hoc aũt ad id, quod uobis conducibile est, dico: non uti laqueũ uobis iniiciam: sed ut quod honestũ/ac decorũ est, sequamini, & adhæreatis dño, absq; ulla distractione. Quod si quis indecorũ uirgini suæ putat, si prætereat nubendi tẽpus, & sic oportet fieri: quod uult faciat, non peccat, iungantur matrimonio. Cæterum qui stat firmus in corde, non habens necessitatem, sed potestatem habet propriæ uoluntatis: & hoc decreuit in corde suo, ut seruet suã uirginem, bene facit. Itaq; qui elocat nuptum, bene facit. Attamen qui non elocat nuptum, melius facit. Vxor alligata est matrimonio, quamdiu uiuit maritus eius. Quod si dormierit maritus illius, libera est ad cui uelit nubẽdum, modo in domino. Attamen beatior est, si sic maneat, iuxta meam sentẽtiam. Opinor autem quod & ipse spiritum dei habeam.

Cæterum de ijs quæ simulacris immolã/VIII
tur, scimus, quod omnes scientiã habemus. Sciẽtia inflat, charitas uero ædificat. Quod si quis sibi uidet aliquid scire, nondũ quicquam nouit, quemadmodum oporteat scire. At si quis diligit deũ, hic cognitus est ab illo. De esu igitur eorum quæ simulacris immolãtur, scimus, q̃ nullum est simulacrum in mundo: & quod nullus sit deus alius, nisi unus. Nam etiamsi sunt qui dicant dij, siue in cœlo, siue in terra, quemadmodum sunt dij multi, & dñi multi: nobis tamẽ unus est deus, qui est pater ille, ex quo omnia: & nos in illum, & unus dominus Iesus Christus,

δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνειδήσει τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δὲ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενέσιν. ἐάν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφός, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διό περ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

per quem omnia, & nos per illum: sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum conscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanquam simulacris immolatum edũt, & conscientia illorum infirma cum sit, polluitur. Atqui esca nos non commendat deo, neq; si comedamus, aliquid nobis supest: neq; si non comedamus, quicquam nobis deest. Sed uidete, ne quo modo facultas ista uestra offendiculo sit ijs, qui infirmi sunt. Etenim si quis conspexerit te, qui habes scientiam, in epulo simulacrorũ accumbentem, nonne cõsciẽtia eius qui infirmus est, ædificabit ad edendum ea, quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater, q infirmus est, in tua scientia, propter quem Christus fuit mortuus. Sic autem peccantes in fratres, & uulnerantes illorum cõscientiam infirmam, in Christum peccatis. Quapropter si esca offendit fratrem meũ, haudquaq; uescar carnibus in æternũ, ne fratri meo sim offendiculo.

IX

Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ. ἡ ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστίν. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται. οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν

Am not I an apostolus? an non sum liber? an nõ Iesum Christum dñm nostrũ uidi? an non opus meum uos estis in dño? Si cæteris nõ sum apostolus, at sanè uobis sum. Siquidem sigillum apostolatus mei, uos estis in dño. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An non habemus potestatẽ edendi ac bibendi? An non habemus potestatem, sororem mulierẽ circumducẽdi? quẽadmodũ & cæteri apostoli, & fratres domini, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas non habemus potestatẽ hoc faciendi? Quis militat suis stipendijs unquam? quis plantat uineam, & de fructu eius non edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obligabis os boui trituranti. Num

boues

βοῶν μέλει τῷ θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει, ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν, καὶ ὁ ἀλοῶν, τῇ ἐλπίδι τοῦ μετέχειν, ἐπ' ἐλπίδι. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μὴ ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστί μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ, μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μβ Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ, ἀλλ' ἔννομος χριστοῦ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μγ Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον;

boues curæ sunt deo? An hoc ꝓpter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptum est: quod sub spe debeat is, qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ participes esse debeat. Si nos uobis spiritualia seminauimus, magnū est, si nos uestra carnalia messuerimus? Si cæteri potestatis erga uos participes sunt, cur nō potius nos? Atqui non usi fuimus potestate ista, sed omnia sufferimus, ne quod offendiculum demus euangelio Christi. An nescitis, ꝙ ij qui in sacris operant, ex sacrificio uiuunt? Qui sacrario assistunt, unà cū sacrario partem accipiunt? Sic & dominus ordinauit, ut qui euangelium annunciant, ex euangelio uiuant. Ego tamen nullo horum usus fui. Quanꝯ non scripsi hæc, ut ita fiat in me. Nam bonum est mihi mori potiꝰ, ꝙ ut gloriationem meam aliquis inanē reddat. Etenim si euangelizem, non est quod glorier. Necessitas em̄ mihi incumbit. Væ autem mihi est, nisi euangelizem. Nam si uolens hoc faciam, præmiū habeo: sin inuitus, dispensatio commissa est mihi. Quod igit̄ mihi est præmium? Vt cum euangelizem, gratuitū efficiam euangeliū Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euāgelio. Etenim cū liber sim ab omnibus, omnibus meipsum seruū feci, quo plureis lucrifaciam: & factus sum Iudæis, quasi Iudæus, ut Iudæos lucrifaciam: ijs qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, ut eos qui sub lege sunt, lucrifaciam: his qui sine lege sunt, tāꝯ sim sine lege: cū nō sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifaciā eos qui sunt sine lege. Factus sum infirmis q̄si infirmꝰ, ut infirmos lucrifaciā. Omnibꝰ factus sum oia, ut omnino aliq̄s seruē. Hoc autē facio propter euangeliū, ut particeps illius fiam. An nescitis, ꝙ qui in stadio currunt, omnes quidē currūt, sed unus accipit

βραβεῖον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

M 26 Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλ' ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

M 1 Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός.

M 5 Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

M 7 Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰ μὴ ἀνθρώπινος.

M 11 πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου

φεύγετε

præmium? Sic currite, ut comprehendatis. Omnis autem qui certat, per omnia tẽperans est: illi quidem igitur, ut peritura coronam accipiant, nos autem ut æternã. Ego ita q; sic curro, ut nõ in incertũ: sic pugilem ago, non uelut aërem feriens: uerum subij cio corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quomodo fiat, ut cum alijs prædicarim ipse reprobus efficiar. Nolim autẽ uos X ignorare fratres, quod patres nostri omes sub nube erant, & omnes per mare transie runt, & omnes in Moſen baptizati sunt in nube & in mari: & omnes eandem escam spiritualem comedebant, & omnes eundẽ potum spiritualem bibebant. Bibebãt eñ de spirituali, quæ illos comitabatur, petra: petra uero fuit Christus. Sed plures illorũ non approbauit deus: proſtrati sunt enim in deserto. Hæc autem figuræ nostri fuerunt, ne nos simus concupiscentes rerũ malarum, quemadmodum & illi cõcupierũt. Neque simulacrorum sitis cultores, sicuti quidam illorum, quemadmodum scriptũ est: Sedit populus ut ederet ac biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neque stupris inquinemur, sicuti quidã illorum stupris polluti sunt, & conciderunt uno die uiginti tria milia. Neq; tentemus Christum, sicut & quidam illorum tentauerunt, & à serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis, sicut & quidam illorum murmurauerũt, & interempti sunt ab extinctore. Hæc autem omnia figuræ contigerunt illis: Scripta uero sunt propter admonitionem nostri, in quos termini ætatum inciderunt. Proinde qui sibi uidetur stare, uideat ne cadat. Tentatio uos non cepit, nisi humana. Sed fidelis est deus, qui non sinet uos tentari, supra id quod potestis: imò faciet unà cum tentatione euentum, quo possitis sufferre. Quapropter dilecti mei,

fugite

φεύγετε ἀπὸ φι εἰδωλολατρίας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

μθ Τὸ ποτήριον φι εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

N Βλέπετε τὸν ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

Να Πᾶν δὲ τὸ μακέλλῳ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. εἰ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

Νβ Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπ' ἄλλης συνειδήσεως; εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

Νγ Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον

fugite ab ſimulacrorũ cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos qđ dico. Poculum benedictionis, cui benedicim⁹, nõne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nõne cõmunicatio corporis Chriſti eſt? Quoniã un⁹ panis, unũ corpus multi ſumus. Nam omẽs ex eodẽ pane participamus. Videte Iſraëlẽ iuxta carnẽ. Nónne qui edunt uictimas, participes ſacrarij ſunt? Quid ergo dico, q̃ ſimulacrũ aliquid ſit? aut q̃ ſimulacris immolatũ aliquid ſit? Nõ, uerũ illud dico, q̃ quæ immolant gẽtes, dæmonijs immolant, & nõ deo. Nolim aũt uos cõſortes dæmoniorũ eſſe. Nõ poteſtis poculũ dñi bibere, & poculũ dæmoniorũ. Nõ poteſtis mẽſæ dñi participes eſſe, & mẽſæ dæmoniorũ. An ꝓuocam⁹ dñm? Nũ fortiores illo ſumus? Omnia mihi licẽt, at nõ omnia cõducũt. Omnia mihi licẽt, ſed nõ omnia ædificãt. Nemo qđ ſuũ eſt, q̃rat, ſed quiſq; qđ alteri⁹ eſt. Omne qđ in macello uenditũ, edite: nihil interrogãtes, ꝓpter cõſcientiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Qđ ſi quis uocat uos infideliũ, & uultis ire, quicquid apponitur uobis, edite: nihil interrogantes propter cõſcientiã. Quod ſi qs uobis dixerit, hoc ſimulacris immolatũ eſt: ne edatis, ꝓpter illũ q̃ indicauit, & propter cõſciẽtiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Porrò cõſcientiã dico, nõ tuã, ſed illius alterius. Cur em̃ libertas mea iudicatur ab alia cõſciẽtia? Quod ſi ego cũ gratia participo, cur ob id mihi male dicitur, pro quo ego gratias ago? Siue igit̃ editis, ſiue bibitis, ſiue quid facitis, omnia in gloriã dei facite. Tales eſtote, ut nullũ præbeatis offendiculum, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; eccleſiæ dei: quẽadmodũ ego per omnia omnibus placeo, nõ quærẽs meã ipſius utilitatem

συμφέρων, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.
μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.

ΙΑ Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι πάντα μου μέμνησθε, καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδόσεις κατέχετε.

ΙΒ Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός ἐστι. κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ, ὁ θεός.

ΙΓ Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικὸς, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γύναικα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω, σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι,

ἵνα

utilitatem, ſed multorum, ut ſalui fiant.

Imitatores mei eſtote, ſicut & ego XI
Chriſti. Collaudo aũt uos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemad modum tradidi uobis, inſtituta tenetis. Sed uolo uos ſcire, quod omnis uiri caput, Chriſtus eſt: caput aũt mulieris, uir: caput uero Chriſti, deꝰ. Omnis uir orãs, aut prophetans, quicquam habens in capite, probro afficit caput ſuum. Omnis uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehoneſtat caput ſuum. Nam id perinde eſt prorſus, ac ſi raſa eſſet. Etenim ſi non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quod ſi fœdum eſt mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidem nõ debet uelare caput, cum is imago ſit & gloria dei. At mulier gloria uiri eſt. Non em̃ eſt uir ex muliere, ſed mulier ex uiro. Neq; enim conditus eſt uir propter mulierem, ſed mulier propter uirũ. Propter hoc debet mulier poteſtatem habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir abſq; muliere, neq; mulier abſq; uiro in domino. Nam quemadmodum mulier ex uiro eſt, ita & uir per mulierẽ, omnia uero ex deo. Inter uoſipſos iudicate, nũ decorũ eſt, mulierem nõ uelatam deum orare? An' ne natura quidem ipſa hoc docet uos, quod uiro quidem ſi comatus fuerit, probro ſit? Contra, mulieri ſi comata fuerit, gloriæ ſit? eo quod coma pro uelamine data ſit. Cæterum ſi quis uidetur contentioſus eſſe, nos huiuſmodi conſuetudinem non habemus, neque eccleſiæ dei. Illud tamen præcipiens non laudo, quod non in melius, ſed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in eccleſia, audio, diſſidia in uobis eſſe, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & ſectas in uobis eſſe,

quo

ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καταφρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν.

quo qui probati sunt, manifesti fiant inter uos. Igitur cum cõuenitis in eundem locum, non licet dominicam cœnam edere, quod unusquisq; propriã cœnam occupat in edendo. Et hic quidẽ esurit, ille uero ebrius est. Num sanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An ecclesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui nõ habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi uobis, quod dominus Iesus, in ea nocte qua traditus est, accepit panẽ: & postq; gratias egisset, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum est corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei cõmemorationẽ. Ad eundẽ modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. hoc facite, quotiescunq; biberitis, in mei cõmemorationẽ. Quocies cunq; eñ comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annunciatis, donec uenerit. Itaque quisquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini. Probet autẽ homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciũ sibiipsi edit & bibit, nõ dijudicans corpus dñi. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nosipsos dijudicassem9, haudquaq; iudicati fuissemus. At cum iudicamur, à dño corripimur, ne cũ mũdo condemnemur. Itaq; fratres mei, cũ conuenitis ad comedendũ, alius aliũ expectate. Q2 si qs esurit, domi edat, ne ad cõdẽnationẽ cõueniatis. Cætera uero, cũ uenero, disponã. Porrò de spũalib9 frẽs, nolo uos ignorare. Scitis q; gẽtes fuistis, & ad

ΩΣΤΕ ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ τις πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε. τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

XI

Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη ἦτε πρὸς τὰ εἴδωλα

simulacra

τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτὸς ὁ θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ὑμῶν οὐκ

ἔχω

simulacra muta, utcunq; ducebamini sequentes. Quapropter notũ uobis facio, quod nullus per spiritũ dei loquens dicit anathema Iesum: & nemo potest dicere dñm Iesum, nisi per spiritũ sanctũ. Diuisiones autẽ donorũ sunt, sed idem spiritus. & diuisiones ministeriorum sunt, & idem dñs: & diuisiones operationũ sunt, sed idẽ est deus, efficiens omnia in omnibus. Vnicuique uero datur manifestatio spiritus, ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spiritũ datur sermo sapientiæ, alĩ uero sermo scientiæ, secundũ eundẽ spiritũ: alĩ uero fides ꝑ eundem spiritũ: alĩ uero dona sanationũ per eundẽ spiritũ: alĩ uero efficaciæ potentiarũ: alĩ uero ꝓphetia, alĩ uero discretiões spirituũ, alĩ uero genera linguarũ, alĩ uero interpretatio linguarũ. Sed omĩa hæc efficit unus ille & idẽ spũs, diuidẽs peculiariter unicuiq; sicuti uult. Quẽadmodũ em̃ corpus unũ est, & mẽbra habet multa, omĩa uero mẽbra corporis uniꝰ, multa cũ sint, unũ sunt corpꝰ, sic & Christus. Etem̃ per unũ spiritũ nos omẽs in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi. & omẽs unũ spiritũ hausimus. Etem̃ corpus non est unũ mẽbrũ, sed multa. Si dicat pes, nõ sum manꝰ, nõ sum de corpore, num idcirco non est de corpore? Et si dicat auris, nõ sum oculus, non sum de corpore, num ideo nõ est de corpore? Si totũ corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi olfactus? Nunc autẽ deus posuit membra, unumquodq; singulatim in corpore, quemadmodũ uoluit. Quod si essent omĩa unũ mẽbrũ, ubi corpus? Nunc aũt multa quidem mẽbra, unũ uero corpus. At nõ potest oculus dicere manui, nõ est mihi opꝰ te: aut rursum caput pedibus, nõ est mihi

opus

ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι. καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν, εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλὰ ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη. εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. Καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει

opus uobis, imò multo potius, quæ uidentur membra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorē uberiorem apponimus: & indecora nostri, copiosiorē decorem habent. Cæterū quæ decora sunt nostri, nō indigent: sed deus simul temperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorem addens honorem, ne sit dissidium in corpore, sed inuicē alia pro aliis eandē sollicitudinē gerāt mēbra. Et siue patit̄ unū membrū, simul patiunt̄ omnia mēbra: siue glorificat̄ unū membrū, simul gaudēt omnia mēbra. Vos autem estis corpus Christi, & mēbra ex parte. Et alios quidē posuit deus in ecclesia, primū apostolos, deinde pphetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationum, subsidia, gubernationes, genera linguarū. Num omnes apostoli? num omnes prophetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num omnes dona habent sanationū? num oēs linguis loquuntur? num omnes interpretātur? Sectemini uero dona potiora. Et adhuc his excellentiorē uiā uobis ostendo.

Si linguis hominū loquar & angelorū, XIII
charitatē aūt nō habeā, factus sum æs resonans, aut cymbalū tinniens. Et si habeā prophetiam, & nouerim mysteria omnia, omnēq; scientiā: & si habeā omnē fidem, adeo ut montes loco dimoueam, charitatē aūt nō habeam, nihil sum. Et si insumā in alimoniā omnes facultates meas, & si tradam corpus meum, ut comburar, charitatem autem nō habeā, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est, charitas nō inuidet: charitas nō est procax, nō inflatur, non est fastidiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, nō cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congaudet ueritati: omnia suffert, omnia credit, omnia

ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. Εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

14 Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ Θεῷ. οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν, καὶ παράκλησιν, καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων δὲ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. Νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῷ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῷ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν

ἀνήκοον

sperat, omnia sustinet. Charitas nūquam excidit: siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia abolebitur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Ast ubi uenerit quod perfectū est: tunc quod ex parte est, abolebitur. Cū essem puer, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam. At ubi factus sum uir, aboleui puerilia. Cernimus enim nunc per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē, nunc cognosco ex parte, tunc uero cognoscam quemadmodū & cognitus sum. Nunc autē manet fides, spes, charitas, tria hæc, sed maxima in his charitas.

Sectemini charitatem, æmulemini spiri- XIIII
tualia, magis tamen ut prophetetis. Nam qui loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed deo: nullus enim audit: spiritu uero loquitur mysteria. Cæterum qui pphetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & consolationem. Qui loquitur lingua, seipsum ædificat: at qui prophetat, congregationem ædificat. Volo autem omnes uos loqui linguis, magis tamē ut prophetetis. Maior enim qui pphetat, quam qui loquitur linguis, nisi interpretetur, ut ecclesia ædificationem accipiat. Nūc autem fratres, si ueniam ad uos linguis loquens, quid uobis prodero? nisi uobis loquar, aut per reuelationem, aut per scientiam, aut per prophetiam, aut per doctrinam? Quin & inanima, uocem reddētia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionē sonis dederint: quomodo cognoscet, quod tibia canitur, aut cithara? Etenim si incertā uocem tuba dederit, quis apparabitur ad bellum? Sic & uos per linguam nisi significantem sermonem dederitis, quomodo intelligetur, quod dicit? eritis enim in aërem loquentes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocum sunt in mundo, & nihil

horum

ἀυτῷ βάφωνον. Ἐὰμ οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. Διὸ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. Ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. Τί οὖν ἐστι; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. Ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμήν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπειδὴ, τί λέγεις, οὐκ οἶδε. Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις, ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. Τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα

horum mutum. Itaque si nesciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaque & uos, quãdoquidem sectatores estis spirituum, ad ædificationem ecclesiæ quærite, ut excellatis. Quapropter qui loquitur lingua, oret, ut interpretetur. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, at mens mea fructu uacat. Quid igitur est? Oraboſpiritu, sed orabo & mente. Canam spiritu, sed canam & mente. Alioqui si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarũ actionem? Quãdoquidem, quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, uerũ alius non ædificat. Gratias ago deo meo, quod magis quam omnes uos, linguis loquor. Sed in ecclesia uolo quinque uerba mente mea loqui, ut & alios instituam, potius quam decem milia uerborum lingua. Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malicia pueri sitis: sensibus uero perfecti sitis. In lege scriptum est: Varijs linguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne sic quidẽ audient me, dicit dominus. Itaque linguæ signi uice sunt, non ijs qui credunt, sed incredulis: contra prophetia, non incredulis, sed credentibus. Ergo si conuenerit ecclesia tota, simul & omnes linguis loquantur: ingrediantur autem indocti aut increduli, nonne dicent uos insanire? Quod si omnes prophetetis, ingrediatur autem incredulus aut indoctus, coarguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus: & sic occulta cordis eius manifesta fiunt, atque ita procidens in faciem, adorabit deum, renuncians, quod deus reuera in uobis sit. Quid igitur est fratres? Quoties conuenitis, unusquisque uestrum canticũ habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationem habet, interpretationẽ habet:

πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, εἴτε γλώσσῃ τίς λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖσον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

omia ad ædificationem fiant. Siue lingua quis loquitur, fiat per binos, aut ad summum ternos, idq; uicissim, & unus interp̃tetur. Quod si non sit interpres, taceat in ecclesia, cæterum sibiꝑsi loquatur & deo.

29 Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεός, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

Prophetæ uero duo aut tres loquantur, & cæteri dijudicent. Porrò si alij fuerit reuelatum assidenti, prior taceat. Potestis em̃ singulatim omnes prophetare, ut omnes discant, & omnes consolationē accipiant, & spiritus pcophetarū prophetis subꝺiciunt. Non enim est confusionis autor deus, sed pacis, ut in omnibus cōgregationibus sanctorū. Mulieres uestræ in ecclesijs sileant: nec enim permissum est illis ut loquātur, sed ut subditæ sint: quēadmodū & lex dicit. Quod si quid discere uolunt, domi suos uiros interrogent. Nam turpe est mulieribus in cœtum loqui. An à uobis sermo dei profectus est? An in uos solos incidit? Si quis uidetur propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, q̃ domini sint præcepta: cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitamini, ut prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decenter, & secundū ordinē fiant.

34 Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ λαλεῖν ἐν ἐκκλησίᾳ. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε, ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

Si quis uidetur propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, q̃ domini sint præcepta: cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitamini, ut prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decenter, & secundū ordinē fiant.

15 Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. ἔσχατον δὲ πάντων,

XV Notū aūt uobis facio fratres euāgeliū, quod euangelizaui uobis, quod & accepistis, in quo & statis, ꝑ quod & salutē consequimini, quo pacto annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustrà credidistis. Tradidi em̃ uobis in primis, quod & acceperā: q̃ Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundū scripturas: & q̃ sepultus sit, & quod resurrexerit tertio die, secundū scripturas, & quod uisus sit Cephæ, deinde duodecim illis, postea uisus est pluſq̃ quingētis fratribus simul. Ex quibus plures manent ad hunc usq; diem: quidam autem & obdormierūt. Deinde uisus est Iacobo, post apostolis omnib⁹. Postremo uero omniū

ὡσπερεὶ

uelut

ὥσπερ εἰ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γὰρ εἰμὶ ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι, ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν χριστὸν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐ δὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν. ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν χριστῷ, ἀπώλοντο. εἰ ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν χριστῷ μόνον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. Νυνὶ δὲ χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ χριστὸς, ἔπειτα οἱ τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ τέλος, ὅτ' ἂν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὅτ' ἂν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος. πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὅτ' ἂν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται, δηλονότι

uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego em̃ sum minimus apostolorũ: qui nõ sum idoneus, ut dicar apostolus, ꝓpterea ꝙ ꝑsecutus sim ecclesiam dei: sed gratia dei sum, id quod sum. Et gratia eius quæ profecta est in me, non fuit inanis, sed copiosius q̃ꝫ illi omnes laboraui: nõ ego tamen, sed gratia dei, quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue illi, sic prædicamus, & sic credidistis. Quod si Christus prædicat̃ à mortuis resurrexisse, quomodo dicunt quidã inter uos, nõ esse resurrectionẽ mortuorũ? Porrò si resurrectio mortuorũ nõ est, ne Christus quidẽ resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, inanis uidelicet est prædicatio nostra, inanis autem est & fides uestra. Reꝑimur aũt & falsi testes dei, qm̃ testificati sumus de deo, ꝙ excitauerit Christũ, quẽ nõ excitauit, si uidelicet mortui nõ resurgũt. Etem̃ si mortui non resurgunt, ne Christus quidem resurrexit. Quod si Christus nõ resurrexit, superuacanea est fides uestra: adhuc estis in peccatis uestris. Igitur & qui obdormierunt in Christo, perierunt. Si in uita hac spem in Christo tantũ fixã habemus, maxime miserabiles omniũ hominum sumus. Nunc aũt Christus surrexit ex mortuis, primitiæ eorum qui dormierant, fuit. Postq̃ꝫ em̃ ꝑ hominẽ mors, etiã per hominẽ resurrectio mortuorũ. Quẽadmodum enim ꝑ Adã om̃es moriunt̃, ita & ꝑ Christũ oẽs uiuificabunt̃: unusquisq̃ꝫ aũt in ꝓprio ordine: primitiæ Christus, deinde ij q̃ sunt Christi in aduentu ipsius: mox finis, cũ tradiderit regnũ deo & patri, cum aboleuerit omnẽ principatum, & omnẽ potestatem, ac uirtutẽ. Nã oportet eũ regnare, donec posuerit om̃es inimicos sub pedes suos. Nouissimus hostis aboletur mors. Nam omnia subiecit sub pedes illius. Atqui cum dicat, quod omnia subiecta sint,

δηλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις. πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. Σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέγραπται. ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον,

palam est, excipiendum eum, qui subiecit illi omnia. Cum autē subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subijcietur ei, qui illi subiecit omnia, ut sit deus omnia in oī/bus. Alioqui quid facient ij, qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui nō resurgunt? Cur & baptizant' pro illis? Quid & nos periclitamur omni tempore? Indies morior, per nostram gloriationem, quā habeo in Christo Iesu dño nostro. Si secundū hominē, cum bestijs depugnaui Ephesi, quæ mihi utilitas, si mortui non resurgunt? Edamus & bibamus, cras enim morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrumpunt mala. Expergiscimini iuste, & ne peccetis. Nam ignorationē dei nōnulli habent. Ad pudorē uobis loquor. At dicet aliquis: Quomodo resurgūt mortui? Quali aūt corpore uenient? Stulte. Tu quod seminas, nō uiuificatur, nisi mortuū fuerit. Et hoc quod seminas, nō corpus, qđ nascetur, seminas, sed nudū granū, exēpli causa, tritici aut alicuius ex cæteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq; semi num suū corpus. Non omnis caro, eadem caro: sed alia quidē caro hominū, alia uero caro pecorū, alia uero piscium, alia uero uolucriū. Et sunt corpora cœlestia, & sunt corpora terrestria. Verum alia quidē cœlestiū gloria, alia uero terrestriū, alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum. Stella siquidē à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, resurgit in incorruptibilitate: seminatur in ignominia, resurgit in gloria: seminatur in infirmitate, resurgit in potentia. Seminat' corp⁹ animale, resurgit corpus spūale. Est corp⁹ animale, & est corp⁹ spūale: quēadmodū & scriptū est: Factus est primus homo Adā in animā uiuentē, extremus Adā in spiritū uiuificantē. At nō primum,

Alis* πετῇ ὧν.

τὸν ἀ πνευματικὸν, ἀλλὰ τὸ ψυχικὸν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκὸς τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύναται: οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

16 Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς Ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ἡ ἄξιον τοῦ, κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν Μακεδονίαν διέλθω.

Μακεδονίαν

mum, quod ſpirituale, ſed quod animale; deinde quod ſpirituale. Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo, ipſe dominus de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt. Et qualis ille cœleſtis, tales & ij qui cœleſtes ſunt. Et quemadmodum geſtauimus imaginẽ terreni, geſtabimus & imaginẽ cœleſtis. Hoc autem dico fratres, quod caro & ſanguis regni dei hæreditatẽ conſequi non poſſunt. Neq; corruptio incorruptibilitatis hæreditatem accipit. Ecce myſterium uobis dico. Non omnes quidẽ dormiemus, omnes tamẽ imutabimur, in puncto tẽporis, in momento oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui reſurgent incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum autem corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem: & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tunc fiet ſermo q ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoriam. Vbi tuus mors aculeus? ubi tua inferne uictoria? Aculeus aũt mortis, peccatum: potentia uero peccati, lex. Sed deo gratia, qui dedit nobis uictoriam, per dñm noſtrum Ieſum Chriſtum. Itaq; fratres mei dilecti, ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere dñi ſemper, cum ſcitis, q labor ueſter nõ eſt inanis in dño.

Cæterũ de collatione in ſanctos, quem- XVI
admodũ ordinaui eccleſijs Galatiæ, ita & uos facite. In una ſabbatorum unuſquiſq; ueſtrum apud ſe ſeponat, recondens quicquid cõmodũ fu erit: ne cũ uenero, tũc collationes fiant. Vbi uenero autem, quoſcũque probaueritis per epiſtolas, hos mittã ut perferant munificentiam ueſtram Hieroſolymã. Quod ſi fuerit operæpretiũ, ut & ipſe pficiſcar, mecũ proficiſcent. Veniã autem ad uos, cum Macedoniã tranſiero.

μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω γὰρ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάρ μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγὼ. μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ Ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ. πολλὰ παρεκάλεσα αὐτόν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ. ἐλεύσεται δέ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οἴδατε τὴν οἰκίαν Στεφανᾶ, ὅτι ἔστιν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ Στεφανᾶ, καὶ Φορτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

Πρὸς Κορινθίους πρώτη.

Ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ Στεφανᾶ καὶ Φορτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, καὶ Τιμοθέου.

Ὑποθεσις

Macedoniã enim ptrãsiturus sum. Apud uos autẽ forte permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocunque proficiscar. Nolo eñ uos nunc transcursu uidere, sed spero tempus aliquantũ mãsurum me apud uos, si dominus permiserit. Cõmorabor autem Ephesi, usq; ad diem quinquagesimũ. Nam hostiũ mihi apertũ est magnũ, & efficax, & aduersarij multi. Quod si uenerit Timotheus, uidete ut absq; metu sit apud uos: opus eñ dñi operat, quẽadmodũ & ego. Ne quis igit eum spernat, sed prosequamini eum cũ pace, ut ueniat ad me. Expecto enim illũ cũ fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multum hortatus sum illũ, ut iret ad uos cũ fratrib⁹, & omnino non erat uoluntas nunc eundi. Venturus est aũt, cum opportunitatẽ erit nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cum charitate fiant. Obsecro autem uos fratres: Nostis familiã Stephanæ, esse primitias Achaiæ, & quod in ministerium sanctis ordinarunt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laboranti. Gaudeo uero de aduentu Stephanæ & Fortunati & Achaïci: quoniam id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerunt. Refocillauerũt eñ spiritũ meum ac uestrum. Agnoscite itaq; huiusmodi. Salutãt uos ecclesiæ Asiæ. Salutant uos in dño multũ Aquila & Prisc illa, cũ ea quæ in domo est ipsorum ecclesia. Salutant uos fratres oẽs. Salutate inuicem osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si quis nõ diligit dñm Iesum Christũ, sit anathema maran atha. Gratia domini Iesu Christi sit uobiscum. Dilectio mea cum omnibus uobis in Christo Iesu. Amen.

Ad Corinthios prior

Missa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatũ, & Achaïcum, & Timotheũ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗ ΕΓΡΑΦΗ ΑΠΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ. Η ΔΕ ΠΡΟΦΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΓΡΑΦΗΣ ΑΥΤΗ. ΔΕΞΑΜΕΝΟΙ ΚΟΡΙΝΘΙΟΙ ΤΗΝ ΠΡΟΤΕΡΑΝ ΕΓΡΑΦΗΝ, ΚΑΤΕΝΥΓΗΣΑΝ ΕΠΙ ΤΗ ΑΜΑΡΤΙΑ ΤΟ ΛΑΒΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΟΙΑΝ, ΚΑΙ ΕΛΥΠΗΘΗΣΑΝ, ΩΣ ΠΑΡΙΔΟΝΤΕΣ ΤΟ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑ. ΕΙΤΑ ΥΦΗΣ ΠΑΡΟΝΤΑ ΥΠΟ ΛΥΠΗΝ, ΤΗΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΠΡΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΝ ΧΙΣΜΑΤΩΝ ΠΟΙΟΥΝΤΩΝ, ΩΣΕ ΠΑΡΑΚΑΘΕΖΕΣΘΑΙ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΚΑΙ ΑΔΙΑΦΟΡΟΝ ΗΓΕΙΣΘΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΧΑΡΙΝ, ΚΑΙ ΜΑΛΛΟΝ ΠΡΟΣΕΧΕΙΝ ΤΟΙΣ ΕΝ ΠΡΟΣΩΠΩ ΚΑΥΧΩΜΕΝΟΙΣ. ΗΝ ΔΕ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΛΟΓΙΑΣ, ΤΙΝΕΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ ΦΡΟΝΤΙΖΟΝΤΕΣ ΚΑΛΩΣ. ΠΡΟΣ ΤΑΥΤΑ ΟΥΝ ΑΝΤΙΓΡΑΦΕΙ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ. ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΑΠΟΛΟΓΕΙΤΑΙ ΤΟΥΣ ΕΚΒΑΛΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΠΡΟΝΟΜΗΣΑΝΤΑ. ΕΠΕΙΤΑ ΑΞΙΟΥΣΙΝ ΑΥΤΟΥΣ ΑΝΔΙΚΕΤΕΥΕΙΝ, ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΝΤΑ ΕΚΕΙΝΟΝ ΚΕΛΕΥΕΙ ΔΕΧΕΣΘΑΙ. ΕΝ ΑΥΤΗ ΔΕ ΔΙΔΑΣΚΕΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΔΙΑΙΡΩΝ ΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ. ΚΑΙ ΔΕΙΚΝΥΣΙΝ, ΟΤΙ ΟΥ ΔΕΙ ΛΑΜΒΑΝΕΙΝ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΟΝΟΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΑΛΛΑ ΕΝ ΑΥΤΟΙΣ ΔΕΙ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΝΟΙΑΝ ΕΡΕΥΝΑΝ. ΟΥ ΓΑΡ ΜΟΝΟΝ ΡΗΜΑ ΕΣΤΙΝ Ο ΝΟΜΟΣ, ΑΛΛΑ ΕΝ ΤΟΙΣ ΡΗΤΟΙΣ, ΚΑΙ Ο ΝΟΥΣ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. ΕΠΕΙΤΑ ΟΤΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΛΘΟΝΤΕΣ, ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΙΣ ΓΕΓΟΝΕΝ, ΚΑΙ ΟΥ ΔΕΙ ΤΑ ΠΑΛΑΙΑ ΜΙΜΝΗΣΚΕΙΝ, ΑΛΛΩΣ ΕΝ ΚΑΙΝΗ ΚΤΙΣΕΙ, ΕΝ ΠΑΣΙΝ ΑΝΑΝΕΟΥΣΘΑΙ, ΚΑΙ ΑΡΓΗΝ ΕΙΝΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΤΗΝ ΠΕΡΙΤΟΜΗΝ. ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΔΕ ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΡΟΤΡΕΠΕΤΑΙ ΑΥΤΗΝ ΜΑΛΛΟΝ ΠΛΕΟΝΑΖΕΙΝ. ΑΝΤΙΩΜΥΟ ΔΕ ΤΟΥΣ ΕΝ ΠΡΟΣΩΠΩ ΚΑΥΧΩΜΕΝΟΥΣ, ΚΑΤΑΛΕΓΕΙ ΠΑΝΤΑ, ΑΠΕΡ ΠΕΠΟΥΘΕ ΔΙΑ ΤΟΝ ΚΥΡΙΟΝ. ΚΑΙ ΤΑΣ ΟΠΤΑΣΙΑΣ ΔΕ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ, ΑΦΟΥ ΕΩΡΑΚΕΝ, ΕΙΣ ΤΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΝ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟΝ ΟΥΡΑΝΟΝ ΑΡΠΑΓΕΙΣ. ΕΙΤΑ ΠΑΡΑΙΝΕΙΛΑΣ ΜΗ ΑΜΑΡΤΑΝΕΙΝ, ΑΛΛΑ ΜΕΤΑΝΟΕΙΝ ΤΟΥΣ ΑΜΑΡΤΑΝΟΝΤΑΣ ΕΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ, ΤΗΛΙΚΟΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ. ΟΤΙ ΔΕ ΟΥ ΤΑΥΤΑ, Ο ΠΑΣ ΛΟΓΟΣ ΟΤΙΝ ΕΝ ΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΕΡΙ ΤΕ ΕΑΥΤΟΥ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΟΡΙΝΘΙΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΨΕΥΔΑΠΟΣΤΟΛΩΝ. ΚΑΙ ΕΚ ΤΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ, ΠΡΟΘΕΣΙΝ ΕΙΣ ΤΕ ΤΑ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΘΕΟΥ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΓΑΘΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΤΟ ΕΥΣΥΝΕΙΔΗΤΟΝ. ΚΑΙ ΤΟ ΕΝΑΓΩΝΙΟΝ, ΚΑΙ Τ' ΑΦΙΛΟΧΡΗΜΑΤΟΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΑΡΕΤΗΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΩΝ ΨΕΥΔΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΑΛΑΖΟΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΝΗΡΙΑΣ.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRimum reddit cauſas Corinthijs, quare non reuiſerit illos, quemadmodũ pollicitus eſt epiſtola ſuperiore: prius quædã præfatus de ſuis afflictionibus, quas ob euangeliũ Chriſti perpetiebatur, oſtendẽs in tantis malis deũ ſibi fuiſſe ſolatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem ſuperiore epiſtola iuſſerat tradi ſatanæ, ut amanter reciperẽt caſtigatum, quẽ peccantẽ eiecerant. Hæc fermè cap. primo ac ſecũdo. Deinde prædicat ſtudiũ ſuũ in euangelio prædicando, obiter taxans ac notãs cæteros pſeudapoſtolos, qui ſuo ſeruientes quæſtui, ſuæ ſtudentes gloriæ, nuſq; nõ pellicïebant ad legem Moſaicam, quam Chriſto ſic conabantur admiſcere, quaſi ſine huius acceſſione non eſſet ſpes ſalutis. Itaque umbris legis Moſaicæ præfert euangelij lucem: ſubinde adhortans illos non ad ceremonias legis, ſed ad conſcientiam uitámque Chriſto dignam: teſtans interim qua ſynceritate prædicauerit euangelium Chriſti, quãtumq; malorum eius gratia perpeſſus ſit ſpe præmij cœleſtis

Ad.

Ad hæc indicat quibus in rebus ſita ſit potiſſimum Chriſtiana pietas. Hæc tractant in calce cap. ſecũdi, cap. tertio, quarto, qnto, & principio ſexti. Nã reliqua huius capitis parte, ſimulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoſcentes dignitatem & ſanctitatem ſuæ profeſſionis, modis omnibus abſtineant ab inquinamentis ethnicorum, cum quibus nihil eſſet illis cõmune. Quarto loco lenit ſuperioris reprehenſionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epiſtolæ ſuæ, licet obiurgatrici, per omnia paruiſſent: gratulaturq;, quod is mœror temporarius ſummum gaudium utriſque pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco conſequitur gratiſſima ſanitas. Quinto loco cum exemplo Macedonũ, tum uariis argumentis ac ſcripturarum teſtimoniis prouocat, ut pro ſua quiſq; facultate, próq; animi propenſione conferat aliquid in ſubſidium ſanctorũ, qui Hieroſolymis agebant, memor hoc ſibi mandatum à Petro: ad hoc negocij miſſo Tito cum altero collega, ut pleriq; putant, Luca, quos cõmendat Corinthiis. Hæc agit capi. octauo & nono. Sexto, quos ante taxauit oblique, palam inſectatur pſeudapoſtolos, qui faſtu ac ſupercilio dignitatem ac maieſtatem apoſtolicam præ ſe ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem: ut qui cerdonicã exercuerit, uelut imperitum, & infantem, ad hæc toties cæſum, ac uexatum iniurijs. Aduerſus hos autoritatem ſuam aſſerit apud Corinthios, teſtans nuſquam ſibi deeſſe autoritatem ac poteſtatem apoſtolicam, ſed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, ſed tantum ad commodum ſuorum & Chriſti gloriam. Deinde præfatus ueniam ſtulticiæ, quod de ſe glorioſius quædam dicere cogeretur: primum æquat ſe ſummis apoſtolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quod latius ſparſerit Euangelij doctrinã, uel quod unus gratuito eam tradiderit, neq; per ſe neq; per ſuos grauans Achaicos, uel quod plura perpeſſus ſit Euangelij cauſa, quam illorum quiſquam: ea ſibi gloriæ uertens, ob quæ quibuſdam uidebatur contemptior. Porrò ſermonis imperitiam agnoſcens modeſtiæ cauſa, rerum ſcientiam ſibi uindicat, ne qd uel hic deſiderent. Poſtremo, quoniam pſeudapoſtoli fictis angelorum uiſionibus ſeſe uenditabant apud ſimplices, Paulus ueram & inſignem adducit uiſionem, ſe raptum in tertium uſq; cœlum, atq; illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè cap. decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pſeudapoſtolos relaberentur in priſtina uitia, teſtatur ſibi in animo eſſe, inuiſere illos: cum autoritate interminans, ne tales eos offendat, ut ſui diſſimilis eſſe cogatur: aut ne, ſicut epiſtola ſæuire coactus eſt, ita præſens quoq; ſæuire cogatur, qd ante hac nõ fecerit, cum ſuo iure potuiſſet. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & cap. decimotertio. Græcorum inſcriptiones teſtantur, hanc epiſtolam miſſam è Philippis per Titum & Lucã. Cæterum argumenta, quæ nullo autore, ſed cõmoda breuitate habentur in Latinis codicibus, teſtantur, per eoſdem miſſam è Troade. Nã huius loci meminit capite ſecundo.

FINIS:

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD CORINTHIOS SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ Ἀχαΐᾳ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ὑμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ Χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, καὶ ἡ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὡς κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ

PAVLVS apoſtolus Ieſu Chriſti per uoluntatem dei, ac Timotheus frater, congregationi dei, quæ eſt Corinthi, unà cum ſanctis omnibus, qui ſunt in tota Achaïa. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Benedictus deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt pater miſericordiarum, & deus omnis conſolationis, conſolans nos in omni afflictione noſtra, in hoc, ut poſſimus conſolari, eos qui ſunt in quauis afflictione, per cõſolationem, qua noſipſos conſolatur deus. Quoniam ſicut abundant afflictiones Chriſti in nobis, ita per Chriſtum abundat & conſolatio noſtra. Siue autem affligimur pro ueſtri conſolatione ac ſalute, quæ operatur in tolerantia earundem afflictionum, quas & nos patimur, ſiue conſolationem accipimus pro ueſtri conſolatione ac ſalute, ſpes etiam noſtra firma eſt pro uobis, cum ſciamus, quod quemadmodum participes eſtis afflictionum, ſic futuri ſitis & conſolationis. Non enim uolumus uos ignorare fratres, de afflictione noſtra, quæ nobis accidit in Aſia, quoniam ſupra modum grauati fuimus ſupra uires, adeo ut deſperauerimus etiam de uita. Quin ipſi in nobiſipſis, ſententiam mortis acceperamus, ne confideremus in nobiſipſis, ſed in deo

qui

τῷ ἐγείροντι τοὺς νεκρούς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστίν, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

1 οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε. καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεὸς, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Δ Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς Κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς

qui ad uitã ſuſcitat mortuos, qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in quo ſpem fixam habemus, quod & iam poſthac erepturus ſit, ſimul adiuuantibus & uobis, p deprecationem pro nobis, ut ex multis pſonis, pro dono in nos collato, per multos gratiæ agantur pro nobis. Nam gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimoniũ cõſcientiæ noſtræ, quod cum ſimplicitate & ſyncerítate dei, nõ ſapiẽtia carnali, ſed p gratiã dei cõuerſati fuerimus in mũdo, abundãtius autem erga uos. Nõ emꝫ alia ſcribimꝰ uobis, q̃ quæ legitis, aut etiam agnoſcitis. Spero autem, q̃ uſq̃ ad finem quoq̃ agnoſcetis, quemadmodũ & agnouiſtis nos ex parte, quoniã gloria ueſtra ſumus, quẽadmodũ & uos noſtra, in die dñi Ieſu. Et hac fiducia uolebã ad uos uenire prius, ut geminã apud uos inirem gratiã, & per uos pertranſire in Macedoniã, & rurſum à Macedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci in Iudæam. Hoc igitur cum in animo uerſarem, nuncubi leuitate ſum uſus? aut num quæ cogito, ſecundum carnem cogito? Vt ſit apud me, quod eſt etiam, etiã: & quod eſt non, non. Imò fidelis deus, quod ſermo noſter erga uos, non fuit etiã, & nõ. Nam dei filius Ieſus Chriſtus, qui inter uos per nos prædicatus eſt, per me & Syluanum, ac Timotheum, non fuit etiam & nõ, ſed etiam per ipſum fuit. Quotquot enim ſunt promiſſiones dei, per ipſum ſunt etiam, & per ipſum amen, deo ad gloriam per nos. Porrò qui confirmat nos unà uobiſcum in Chriſtum: & qui unxit nos, deus eſt: qui etiam obſignauit nos, deditque arram ſpiritus in cordibus noſtris. Ego uero teſtem deum inuoco in animã meam, quod parcẽs uobis, nõdum uenerim Corinthũ, nõ quod dominemur uobis nomine fidei, ſed adiutotes ſumus

gaudíj

ἐν χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

2 Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτὸ, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην ἔχω, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ὑπὸ βαρῶ πάντας ὑμᾶς. ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων. ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ἡμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ᾧ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι, ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

5 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με τῖτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς μακεδονίαν. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι, δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σωζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς

ἐκ

gaudij uestri: nã fide statis. Sed decreui 11
apud me metipsum hoc, nõ iterũ cũ dolore ad uos uenire. Nam si ego mœrore uos afficiã, & qs est qui exhilaret me, nisi is qui mœrore afficit' ex me? Et scripsi uobis hoc ipsum: ne si uenissem ad uos, dolorẽ caperẽ ex his, ex qbus oportebat me cape uoluptatẽ: fiduciã hãc habẽs erga uos oẽs, q meũ gaudiũ omniũ uestrũ sit. Nã ex multa afflictione & anxietate cordis scripsi uobis, per multas lachrymas, non ut mœrore afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem, quam habeo abundantius erga uos. Quod si quis dolore affecit, non me dolore affecit, sed ex parte, ne aggrauẽ omneis uos. Sufficit istiusmodi homini increpatio hæc, quæ facta est à pluribus: adeo ut ediuerso magis cõdonare debeatis & cõsolari: ne quo modo fiat, ut immodico dolore absorbeatur huiusmodi. Quapropter obsecro uos, efficite ut ualeat in illũ charitas. Nam & in hoc scripserã, ut cognoscerẽ probationẽ uestri, an ad omnia obediẽtes sitis. Cui uero cõdonatis aliquid, & ego condono. Nã & ego si qd condonaui, cui condonaui, propter uos cõdonaui in cõspectu Christi, ne occuparemur à satana. Nõ em̃ illius cogitationes ignoramus. Cæterũ cũ uenissem Troadẽ in euangeliũ Christi, & ostiũ mihi esset apertũ ꝑ dñm, nõ habui relaxationẽ spiritu meo, eo q non inuenissem Titũ fratrẽ meũ, sed dimissis illis, abij in Macedoniã. Deo aũt gratia, q semꝑ triumphat ꝑ nos in Christo, & odorẽ noticiæ suæ manifestat per nos in omni loco Quoniã Christi bona fragrãtia sum⁹ deo, in his q salui fiũt, & in his q ꝑeunt, his qdẽ odor mortis ad mortem, illis uero odor uitæ ad uitam. Et ad hæc quis idoneus? Nõ enim sumus ut pleriq; cauponãtes sermonem dei, sed uelut ex synceritate, sed uelut

K ex

ἐκ θεοῦ, κατ' ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν. Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνίστανειν. εἰ μὴ χρήζομεν ὡς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις.

Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ μὲν γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι ἐνατενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον, τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται.

ἀλλ'

ex deo in conſpectu dei, per Chriſtum loquimur. Incipimus rurſus noſipſos commendare. Num egemus ut nonnulli, commendaticijs epiſtolis apud uos, aut à uobis commendaticijs? Epiſtola noſtra uos eſtis, inſcripta in cordibus noſtris: quæ intelligitur & legitur ab oĩibus hominib⁹, dũ declaratis, quod eſtis epiſtola Chriſti, ſubminiſtrata, à nobis inſcripta, non atramento, ſed ſpiritu dei uiuentis, nõ in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autem huiuſmodi habemus per Chriſtum erga deum, nõ quod idonei ſimus, ex nobiſipſis cogitare quicq̃, tanquã ex nobiſipſis: ſed ſi ad aliq̃d idonei ſum⁹ id ex deo eſt, qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus. Nam litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. Quod ſi adminiſtratio mortis in literis, deformata in ſaxis, fuit in gloria, adeo ut non poſſent oculos intendere filij Iſraël in faciem Moyſi, propter gloriam uultus eius, quæ aboletur: cur non potius adminiſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi adminiſtratio condemnationis gloria, multo magis excellit adminiſtratio iuſticiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatum eſt in hac parte, propter eminentem gloriam. Etenim ſi quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, eſt in gloria. Itaque cum habeamus huiuſmodi ſpem, multa libertate utamur: & non, quemadmodum Moyſes ponebat uelamen in facie ſua, ne intenderent filij Iſraël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati ſunt ſenſus illorum. Nam uſque ad diem hodiernum, idem uelamen in lectione ueteris teſtamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Chriſtum aboletur. Sed

ad

ἀλλ' ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα

ad hunc usq; diem, cum legitur Moses, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad dominũ, tolletur uelamen. Dominus autem spiritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem tranformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu. Propterea cũ ministe- IIII
rium hoc habeamus, ut nostri misertus est deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta dedecoris, non uersantes per astutiam, neque dolo tractantes uerbum dei, sed manifestatione ueritatis, commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu dei. Quod si adhuc uelatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt, uelatum est: in quibus deus huius seculi excæcauit sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumem euangelij, gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Iesum dominum: nos autem seruos uestros propter Iesum. Quoniam deus est, qui iussit è tenebris lucem illucescere, qui luxit in cordibus nostris, ad illuminationem cognitionis gloriæ dei, in facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum hunc in testaceis uasculis, ut uirtutis eminentia sit dei, & non ex nobis, dum in omnibus premimur, at non anxij reddimur: laboramus, at non destituimur: persecutionem patimur, at non in ea deserimur: deijcimur, at non perimus: semper mortificationem domini Iesu in corpore circumferentes, ut & uita Iesu in corpore nostro manifestetur. Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur

παραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. Διὸ οὐκ ἐνκακοῦμεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν, εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

5 Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενάζομεν βαρούμενοι, * ἐπεὶ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός, ὁ καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. Θαρροῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες, ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

7 Θαρροῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦν

propter Iesum, ut & uita Iesu manifestetur in mortali carne nostra. Itaq; mors quidē in nobis agit, uita uero in uobis. Cæterū cum habeamus eundē spiritum fidei, iuxta illud quod scriptum est: Credidi, & ideo locut⁹ sum: & nos credim⁹, quapropter & loquimur, scientes, q̄ qui suscitauit dominū Iesum, nos quoq; p Iesum suscitabit, & cōstituet uobiscum. Nam omnia propter uos, ut beneficiū quod exundauit, pluribus gratias agentibus, exuberet in gloriā dei. Propterea non defatigamur, sed cū̄ exuis externus homo noster corrumpitur, internus tamen renouat̄ in dies singulos. Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ mire, supra modum æternū pondus gloriæ parit nobis, dum nō spectamus ea quæ uidentur, sed ea quæ non uidentur. Nam quæ uidentur, temporaria sunt: at quæ non uidentur, æterna. Scimus enim, V. q̄ si terrenū nostrum domicilium huius tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex deo habemus, domicilium nō manufactum, æternum in cœlis. Nā in hoc gemimus, domicilio nostro quod è cœlo est, superindui desiderantes. Si tamen induti, non nudi reperiemur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, gemimus onerati: propterea quod nolimus exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à uita. Porrò qui parauit nos in hoc ipsum, deus est: qui idem dedit nobis arrabonem spiritus. Itaque bono animo sumus semper, & scimus, quod cum domi sumus in corpore, peregrinamur à deo. Per fidem enim ambulamus, nō per speciem. Confidimus autem & probamus magis, peregre abesse à corpore, & præsentes adesse apud deum. Quapropter contendimus, siue

* Alis ἐφ' ᾧ.

ἐνδημοῦν

domi

ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εὐάρεστοι
αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερω-
θῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χρι-
στοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώ-
ματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε
κακόν. εἰδότες οὖν τὸν φόβον τοῦ κυρίου,
ἀνθρώπους πείθομεν, θεῷ δὲ πεφανερώμε-
θα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνειδήσεσιν ὑ-
μῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυ-
τοὺς συνίστανομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν
διδόντες ὑμῖν καυχήματος ὑπὲρ ἡμῶν,
ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς ἐν προσώπῳ καυχω-
μένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέστημεν,
θεῷ, εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη
τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦ-
το, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ
πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέ-
θανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν,
ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐ-
γερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα
οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκα-
μεν κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι
γινώσκομεν.

ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις, τὰ 15
ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ
πάντα. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ κα-
ταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ ἰησοῦ χρι-
στοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς
καταλλαγῆς. ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χριστῷ, κό-
σμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμε-
νος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ
θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλα-
γῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ
θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑ-
πὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ
μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρ-
τίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιο-
σύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ 16 VI
εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς.
λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ
ἐν

domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corã tribunali Christi, ut reportet unusquisque ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur terrorẽ illum domini, suademus hominib⁹, deo uero manifesti sumus. Spero autem nos & in conscientijs uestris manifestos esse. Non enim iterũ nosipsos cõmendamus uobis, sed occasionem damus uobis gloriandi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sum⁹. Charitas enim Christi constringit nos, iudicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porrò etiamsi cognouimus Christum secundũ carnem, nunc tamen non amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierũt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autẽ ex deo, qui recõciliauit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriũ reconciliationis: quandoquidẽ deus erat in Christo, mundum recõcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonẽ recõciliationis. Itaq; nomine Christi legatiõe fũgimur: tanq; deo uos obsecrãte per nos, rogamus p Christo, reconciliemini deo: eũ enim qui non nouit peccatũ, p nobis peccatũ fecit, ut nos efficeremur iustitia dei p illũ. Quin & adiuuantes obsecramus, ne in uacuũ gratiam dei receperitis. Dicit enim: In tpe accepto exaudiui te, &

ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν
καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτη
ρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσ
κοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν
παντὶ συνίστωντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκο
νοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγ
καις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλα
καῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυ
πνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει,
ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύμα
τι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ
ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων
τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν & ἀριστερῶν, διὰ
δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημί
ας. ὡς πλάνοι, & ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι,
& ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, &
ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανα
τούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες.
ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μη
δὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς Κορίν 11
θιοι, ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται. οὐ στε
νοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς
σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμι
σθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ
ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις.
τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς
δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώ
νησις Χριστῷ πρὸς Βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ
μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ
μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσμεν ζῶν
τος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, & ἐμπεριπατήσω,
καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοὶ ἔσονταί
μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν,
καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκα
θάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑ
μᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑ
μεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέ
γει κύριος παντοκράτωρ.

Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγα
πητὶ

in die ſalutis ſuccurri tibi. Ecce nunc tem
pus acceptum, ecce nunc dies ſalutis. Ne
quam uſquam demus offenſionē, ne re
prehendatur miniſterium, ſed in omni
bus cōmendemus noſipſos ut dei mini
ſtri, in tolerantia multa, in afflictiōibus,
in neceſſitatibus, in anxietatibus, in pla
gis, in carceribus, in ſeditionibus, in labo
ribus, in uigiliīs, in ieiuniīs, in puritate, in
ſcientia, in animi lenitate, in benignitate,
in ſpiritu ſancto, in charitate nō ſimula
ta, in ſermone ueritatis, in potentia dei, p
arma iuſticiæ dextra ac ſiniſtra, per glo
riam & ignominiam, per conuitia & lau
des, quaſi impoſtores, & tamen ueraces:
quaſi ignoti, & tamen noti: quaſi moriē
tes, & ecce uiuimus: quaſi correpti, & nō
occiſi: quaſi dolentes, ſemper tamen gau
dentes: quaſi pauperes, multos tamen di
tantes: ut nihil habentes, & tamē omnia
poſſidentes. Os noſtrū apertū eſt erga
uos Corinthij. Cor noſtrū dilatatū eſt.
Non eſtis anguſti in nobis, ſed anguſti
eſtis in uiſceribus ueſtris. Eandē autē re
munerationē, ut filiīs polliceor. Dilatemi
ni & uos, ne ducatis iugum cum incredu
lis. Quod enim cōſortium iuſticiæ cū in
iuſticia? aut quæ cōmunio luci cum tene
bris? aut quæ cōcordia Chriſto cum Be
lial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut
quid conuenit tēplo dei cum ſimulacris?
Nam uos templū eſtis dei uiuentis, quē
admodum dixit deus: Inhabitabo in il
lis, & inambulabo, & ero illorum deus: &
ipſi erūt mihi populus. Quapropter exi
te de medio illorum, & ſeparemini ab il
lis: dicit dñs: & immundū ne tetigeritis,
& ego ſuſcipiā uos, & ero uobis loco pa
tris, & uos eritis mihi uice filiorum ac fili
arum: dicit dominus omnipotēs. Has VII
igitur promiſſiones cum habeamus cha

riſſimi

πνεύματος, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν. πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ὑμῶν εἰς Μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλὰ ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινούς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ Τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ' ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήκατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ' ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα

ἐπὶ

rissimi, mũdemus nosipsos ab omni inquinamẽto carnis ac spiritus, pficiẽtes sanctimoniã cum timore dei. Capaces estote nostri: neminẽ læsimus, neminẽ corrupimus, neminẽ fraudauimus. Nõ hoc ad cõdẽnationem uestri dico. Siquidẽ iam ante dixi uobis, q̃ in cordibus nostris estis ad commoriendũ & cõuiuendum. Multa mihi fiducia erga uos, multa mihi gloriatio de uobis, impletus sum consolatione, uehementer exundo gaudio in omni afflictiõe nostra. Etenim cum uenissemus in Macedoniam, nullam habuit relaxationẽ caro nostra, sed in oñibus affligebamur. Foris pugnæ, intus terrores. Verũ qui cõsolat humiles, cõsolatus est nos deus per aduẽtum Titi. Nõ solũ aũt q̃ aduẽtũ illius, uerũetiã per consolationẽ, quã ille accepit de uobis, cũ annũciaret nobis uestrum desiderium, uestrũ fletum, uestrũ pro me studiũ, adeo ut magis gauisus fuerim. Nã etiãsi contristaui uos q̃ epistolã, nõ me pœnitet, tam &si pœnituerat. Video nãq; q̃ epistola illa, tametsi ad tempus, cõtristauit uos. Nũc gaudeo, nõ q̃ cõtristati fueritis, sed q̃ contristati sitis ad pœnitentiã. Nam cõtristati estis secundũ deũ, sic ut nulla in re detrimẽto sitis affecti p nos. Nã q̃ secũdũ deũ est dolor, is pœnitẽtiam ad salutẽ haud pœnitendam parit: cõtra mũdi dolor mortẽ affert. Ecce enim istuc ipsum, q̃ secũdũ deũ cõtristati fuistis, quãtã in uobis genuit sollicitudinem, imò satisfactionem, imò indignationem, imò timorẽ, imò desiderium, imò uindictã. Siquidẽ ubiq; cõmẽdastis uosipsos, q̃ puri sitis in eo negocio. Proin de tametsi scripsi uobis, nõ id feci eius causa qui læserat, nec eius causa qui læsus fuerat, sed ob id, ut palam fieret studium uestrum pro nobis apud uos in conspectu dei. Idcirco consolationem accepimus

ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν. περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγένηθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστίν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

κα Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέχασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

κβ Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ὑμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ πέρυσι

ex conſolatione ueſtri: quin uberius inſuper gauiſi fuimus ob gaudium Titi, quod refocillatus ſit ſpiritus illius ab omnib⁹ uobis: quod ſi quid apud illum de uobis gloriatus ſum, non fuerim pudefactus, ſed ut omnia cum ueritate locuti ſumus uobis, ita & gloriatio noſtra, qua uſus erã apud Titũ, ueritas facta eſt. Et uiſcera illius maiorem in modum erga uos affecta ſunt, dum recolit omnium ueſtrum obedientiam, quemadmodum cũ timore ac tremore exceperitis ipſum. Gaudeo q̃ in omnibus confidam uobis. Certiores autẽ uos facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in eccleſijs Macedoniæ, quoniam per multã probationem afflictionis exuberauit gaudium illorum, & profunda paupertas illorũ exundauit in diuitias ſimplicitatis ipſorum. Nam pro uiribus, teſtor, etiam ſupra uires prompti fuerunt, multa cum obteſtatione rogantes nos, ut beneficium & ſocietatem miniſterij ſuſciperemus in ſanctos: ac non quatenus ſperabamus, quinetiam ſemetipſos dediderunt primũ domino, deinde & nobis per uolũtatem dei, in hoc ut adhortaremur Titum, ut quemadmodũ ante cœpiſſet, ita & cõſummaret hãc quoque erga uos beneficentiam. Imò quẽadmodum ubique abundatis fide, & ſermone, & ſcientia, & omni diligentia, & in ea quæ ex uobis erga nos eſt charitate, facite ut in hac quoque beneficentia abundetis. Non ſecundum imperium loquor, ſed per ſollicitudinem, erga alios etiam ueſtræ dilectionis ſynceritatem approbans. Noſtis enim beneficentiam domini noſtri Ieſu Chriſti, quod propter uos pauper factus ſit, cum eſſet diues, ut uos illius paupertate diteſceretis. Et conſilium in hoc do, nam hoc uobis conducit: qui quidem non ſolũ facere, uerumetiã uelle iam cœpiſtis anno

VIII

ſupiore

πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐπροσδέκτως, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται. ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε. καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. Χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. Συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. Συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι Μακεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται

superiore. Nũc autem & illud, quod facere cœpistis, perficite: ut quemadmodũ uoluntas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo qđ potestis. Etenim si prius adsit animi promptitudo, ea iuxta quicquid illud est, quod possidet aliquis, accepta est, non iuxta id, quod nõ possidet. Non eñ, ut aliis relaxatio sit, uobis autẽ angustia, sed ut ex æquabilitate in præsenti tempore uestra copia illorum succurrat inopiæ, & illorum copia uestræ succurrat inopiæ: ut fiat æquabilitas, quẽadmodũ scriptum est: Qui multũ habebat, huic nihil superfuit: & qui paulũ habebat, is nihilomin⁹ habuit. Gratia autem deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro uobis in corde Titi, qui exhortationẽ acceperit: quin potius cum esset diligẽtior, suapte sponte ad uos uenerit. Misimus autem unà cum illo fratrẽ eum, cuius laus est in euangelio p̃ omnes ecclesias: nec id solũ, uerumetiã delectus est ab ecclesijs, comes peregrinationis nostræ, cũ hac beneficẽtia quæ administrat᷑ à nobis ad eiusdẽ dñi gloriã, & animi uestri promptitudinẽ: declinantes hoc, ne qs nos carpat in hac exuberantia, quæ administrat᷑ à nobis, procurãtes honesta, nõ tantũ corã dño, sed etiã corã hominib⁹. Misim⁹ aũt unà cũ illis fratrẽ nostrũ, quẽ probaueram⁹ in multis sæpenumero diligentẽ, nũc aũt multo diligẽtiorẽ, ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, siue Titi nomine, q̃ socius me⁹ est, & erga uos adiutor, siue aliorũ, q̃ fratres nostri sũt & legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde documentũ charitatis uestræ, & nostræ de uobis gloriationis, in eos demõstretis etiã in cõspectu ecclesiarũ. Nam de submini- IX
stratiõe quidẽ q̃ fiat in sanctos, supuacuũ est mihi scribere uobis. Noui eñ promptitudinẽ animi uestri, quam de uobis iacto apud Macedones: qđ Achaïa parata est

ab

ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε. μή πως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὡσπερεὶ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπευλογίαις, ἐπευλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ὅτι προσαναπληροῖ τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύει διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Alis *εὐχαριστιῶν.

ab anno ſuperiore, & ueſtrum exemplum prouocauit cõplures. Miſi tamen hos fratres, ne gloria noſtra qua glorior de uobis, inanis fiat in hac parte: ut quemadmodũ dicebam, parati ſitis: ne quo pacto fiat, ut ſi mecum uenerint Macedones, & offenderint uos imparatos, nos pudore ſuffundamur, ut ne dicã uos, in hoc argumento gloriationis. Proinde neceſſarium arbitratus ſum, adhortari fratres, ut prius accederent ad uos, & præpararent iam ante pmiſſam bonam collationẽ ueſtrã, ut ea ſit in ꝓmptu, ſic tãq̃ bona collatio, & nõ tanquam fraudatio. Illud autem dico: Qui ſemẽtem facit parce, is parce meſſurus eſt. Et qui ſementem facit, libenter ac benigne largiendo, copioſe meſſurus eſt: unuſquiſq̃ ſecundum propoſitum cordis, non ex moleſtia, aut ex neceſſitate. Nam hilarem datorẽ diligit deus. Potẽs eſt aũt deus efficere, ut totum beneficiũ in uos exuberet: ut in omnibus omnẽ ſufficientiã habentes, exuberetis in omne opus bonũ, quẽadmodũ ſcriptum eſt: Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculũ. Porrò qui ſuppeditat ſemen ſeminanti, is & panẽ in cibum ſuppeditet, & multiplicet ſementẽ ueſtrã, & augeat prouentus iuſtitiæ ueſtræ, ut in omnib⁹ locupletemini, in omnẽ ſimplicitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agantur deo. Nam functio huius miniſterij nõ ſolum ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, uerum etiã exuberat in hoc, q̃ per multos agãtur gratiæ deo, qui per probationẽ miniſterij huius, glorificant deum ſuper obedientia conſenſus ueſtri in euangelium Chriſti, & de ſimplicitate cõmunicationis in ipſos, & in omneis, & in illorum oratione pro uobis, qui deſiderant uos propter eminẽtem gratiam dei in uobis. Gratia autẽ deo, ſup inenarrabili ſuo munere.

Cæterum

ιγ Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραΰτητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς καὶ παρὼν μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπὶ τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. οὐ γὰρ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουδενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες. καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ,

οὐκ

Cæterũ ipſe ego Paulus obſecro uos x
per lenitatẽ & manſuetudinẽ Chriſti, qui
iuxta faciem quidem humilis ſum inter
uos, abſens tamen audax ſum erga uos.
Rogo aũt uos, ne præſens audeam ea fi-
ducia, qua exiſtimor audax fuiſſe in quoſ-
dam, qui putant nos ueluti ſcd'm carnem
ambulare: nam in carne ambulantes, non
ſcd'm carnem militamus. Siquidem arma
militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed po-
tentia deo, ad demolitionẽ munitionum,
quibus conſilia demolimur, & omnẽ celſi-
tudinem quæ extollitur aduerſus cognitio
nem dei, & captiuam dicimus omnem co-
gitationem ad obediendum Chriſto, & in
promptu habemus uindictam aduerſus
omnẽ inobedientiã, cũ impleta fuerit ue-
ſtra obedientia. Quæ in cõſpectu ſunt, ui-
detis? Si quis de ſeipſo cõfidit, quod Chri-
ſti ſit, illud rurſum perpendat ex ſeipſo: q̃
quẽadmodum ipſe Chriſti eſt, ita & nos
Chriſti ſumus. Nam ſi & ampli9 quippiã
glorier de poteſtate noſtra, quam dedit
dñs nobis in ædificationem, & non in de-
ſtructionẽ ueſtri, non pudefiam, ne uidear
ceu perterrefacere uos per epiſtolas. Nam
epiſtolæ quidẽ, inquit, graues ſunt & robu
ſtæ, at præſentia corporis infirma, & ſer-
mo contemptus. Hoc reputet, qui iſtiuſ-
modi eſt, q̃ quãles ſumus ſermone, p̃ epiſto-
las cũ abſumus, tales ſum9 & cũ adſumus,
facto. Nõ emẽ ſuſtinemus inſerere, aut con
ferre noſipſos cũ quibuſdã, q̃ ſeipſos cõmẽ
dant. Sed iſti nõ intelligunt, q̃d' ipſi inter
ſeſe ſeipſos metiuntur, & conparãt ſemet ſi
bi. At nos nõ in immenſum gloriabimur,
uerũ iuxta mẽſurã regulæ, qua partit9 eſt
nobis de9, mẽſura p̃tingẽdi etiã uſq; uos.
Nõ emẽ quaſi nõ p̃tingamus uſq; ad uos,
extẽdimus noſipſos ſupra modũ. Nã uſq;
ad uos q̃q; puẽnimus in euãgelio Chriſti,

non

οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνίστων ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

ια Ὄφελον ἀνείχεσθέ μου μικρόν τῇ ἀφροσύνῃ· ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρί, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. φοβοῦμαι δέ, μή πως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.

ιβ Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει· ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός· τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμήν, τῶν θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς

non in immẽsum gloriantes super alienis laboribus, sperãtes futurũ: ut suboleſcente fide ueſtra in uobis, magnificemur iuxta regulam noſtram in exuberantiam: ut ĩs quoq; regionibus, quæ ultra uos ſunt, euãgelizem, non per alienam regulã, ut de his quæ parata ſunt, gloriemur: ſed qui gloriatur, in dño glorietur. Nõ enim qui ſeipſum cõmendat, ille probatus eſt, ſed is quẽ dñs cõmendat. Vtinã toleraſſetis me pauliſper in inſipientia mea: imò & ſuffertis me: nã zelotypus ſum erga uos, dei zelo. Adiunxi enim uos uni uiro, ut uirginem caſtã exhiberetis Chriſto: ſed metuo, ne quâ fiat, ut quemadmodũ ſerpens Euam decepit uerſutia ſua, ita corrumpãtur ſenſus ueſtri à ſimplicitate, quæ erat erga Chriſtũ. Nam ſi is, qui uenit, aliũ Ieſum prædicat, quẽ nõ prædicauimus: aut ſi ſpiritũ alium accipitis, quẽ nõ accepiſtis, aut euãgelium aliud quod non accepiſtis, recte ſuſtinuiſſetis. Arbitror enim me nihilo inferiorem fuiſſe eximĩs apoſtolis. Cæterum licet imperitus ſim ſermone, nõ tamẽ ſcientia. Verũ ubiq; manifeſti fuimus in omnib⁹ erga uos. Nũ illud peccaui, q̃ meipſum humiliarim, ut uos exaltaremini? quod gratuito euãgeliũ dei prædicauerim uobis? Cæteras eccleſias deprædatus ſum, accepto ab illis ſtipendio, quo uobis inſeruirẽ. Et cum apud uos eſſem, & egerẽ, non oneroſus fui cuiq̃. Nã qđ mihi deerat, ſuppleuerũt fratres, q uenerãt à Macedonia: & in omnib⁹ ſic me ſeruabã, ne cui eſſem oneroſus, atq; ita ſeruabo. Eſt ueritas Chriſti in me, q̃ hæc gloriatio nõ interrumpet cõtra me in regiõibus Achaiæ. Quapropter? an quod nõ diligam uos? Deus nouit. Verũ quod facio, idem & faciam, ut amputem occaſionẽ ĩs, qui cupiunt occaſionem: ut in eo de quo gloriantur, reperiantur, quẽadmodũ

καὶ ἡμεῖς.

ΚΣ οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήκαμεν, ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι Χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκανδαλίζεται

& nos Siquidem iſtiuſmodi pſeudapoſtoli,operariꝰ doloſi ſunt,ſumpta pſona apoſtolorum Chriſti:atq; haud mirum,quãdoquidem ipſe ſatanas tranſſiguratur in angelum lucis.Non magnũ eſt igitur,ſi & miniſtri illius,perſonam in ſe tranſferunt, quaſi ſint miniſtri iuſticiæ,quorũ finis erit iuxta opera eorum.Iterũ dico, ne quis me putet inſipientem eſſe,alioquin & iã ut inſipientem accipite me,ut paululum quiddam & ego glorier.Quod dico,nõ dico ſecundũ dñm,ſed uelut per inſipientiam, in hoc argumẽto gloriationis. Quandoquidem multi gloriantᵉ ſecundũ carnẽ, & ego gloriabor.Libenter enim ſuffertis inſipientes,cũ ſitis ſapiẽtes. Suffertis enim, ſi quis uos in ſeruitutẽ adigit, ſi quis exedit, ſi qs accipit,ſi quis attollit ſeſe,ſi quis uos in faciem cædit,iuxta cõtumeliam loquor.Perinde quaſi nos infirmi fuerimus:imò in qꝙcunque audet aliquis,per inſipientiam loquor,audeo & ego. Hebræi ſunt,ſum & ego.Iſraëlitæ ſũt,ſũ & ego.Semẽ Abrahæ ſunt,ſum & ego.Miniſtri Chriſti ſunt,deſipiens loquor,excellentius ſum ego,in laboribus copioſius,in uerberibus ſupra modum,in carceribus abundantius,in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas una minus accepi.Ter uirgis cæſus fui:ſemel fui lapidatus: ter naufragium feci:noctem ac diem in profundo egi,in itineribus ſæpe,in periculis fluminum,periculis latronum,periculis ex genere,periculis ex gentibus,periculis in ciuitate,periculis in deſerto,periculis in mari,periculis inter falſos fratres,in labore & moleſtia,in uigiliꝭ ſæpe,in fame & ſiti,in ieiuniꝭ ſæpe,in frigore & nuditate, præter ea quæ extrinſecus accidunt, incumbens mihi quotidiana cura omnium eccleſiarum. Quis infirmatᵉ,& ego nõ infirmor? Quis

L offendit

σκανδαλίζει, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι. ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἐν δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δέ, μή τις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ χριστοῦ. ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδέν γε ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων.

εἰ καὶ

offendit, & ego nō uror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui est laudandus in secula, nouit, quod non mentiar. In Damasci ciuitate, gētis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorum urbe, cupiens me comprehēdere, ac per fenestrā in sporta demissus fui p mœnia, effugiq; manus eius. Gloriari sanè non expedit mihi, ueniam enim ad uisiones & reuelationes domini. Noui hominē in Christo ante annos quatuordecim: an in corpore, nescio: an extra corpus, nescio, deus nouit: raptum huiusmodi in tertium usq; cœlū: & scio huiusmodi hominem: an in corpore, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptum fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quæ fas nō sit homini loqui. Super huiusmodi homine gloriabor, de meipso uero non gloriabor, nisi super infirmitatibus meis. Nam si uoluero gloriari, non ero insipiens, ueritatē enim dicā: sed parco uobis, ne quis de me cogitet, supra id quod uidet esse me, aut quod audit ex me. Et ne excellentia reuelationū supra modum efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnem, nuncius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modū efferrer. Super hoc ter dominū rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea: nā uirtus mea per infirmitatem perficitur. Libētissime igitur gloriabor potius sup infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quamobrem placeo mihi in infirmitatib⁹, in cōtumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in anxietatibus p Christo. Cū em̄ infirmus sum, tunc robustus sum. Factus sum insipiens gloriādo. Vos me coëgistis, nā ego debuerā à uobis cōmendari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis

XII

tametsi

εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμεσι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλὰ ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλὰ ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα Τίτον, καὶ συναπέστειλα τὸν ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς Τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατέναντι τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοί ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γάρ, μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε, μή πως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, φιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. προεῖρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν

tametsi nihil sum. Signa quidem apostoli peracta fuerunt inter uos cum omni patientia, & signis & prodigijs, & potentibus factis. Nam quid est in quo fuistis inferiores cæteris ecclesijs, nisi ꝙ ipse ego non fuerim uobis onerosus? Condonate mihi hāc iniuriā. Ecce tertio propensus animo sum, ut ueniā ad uos, nec ero uobis onerosus. Nō enim quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non enim debent filij parentibus recōdere, sed filijs parentes. Ego uero libētissime impendam, & expendar pro animab⁹ uestris: licet uberius uos diligens, minus diligar. Sed esto, ipse nō grauaui uos: uerum cum essem astutus, dolo uos cepi. Num ꝙ quencꝫ eorum quos misi ad uos, expilaui uos? Rogaui Titum, & unà cum illo misi fratrē. Num quid à uobis extorsit Titus? An non eodem spiritu ambulauimus? an nō ijsdem uestigijs? Rursum arbitramini, ꝙ nos uobis excusemus? In cōspectu dei, in Christo loquimur, sed omnia charissimi pro uestri ædificatione. Nam metuo, ne quâ fiat, ut si uenero, non quales uelim, reperiam uos, & ego reperiar uobis qualē nolitis, ne quo modo sint cōtentiōes, æmulationes, iræ, concertationes, obtrectatiōes, susurri, tumores, seditiones. Ne iterum ubi uenero, humilē faciat me deus meus apud uos, & lugeam multos eorū, qui ante peccauerunt: nec eos pœnituit immundiciæ, libidinisꝫ, & impudicitiæ quā patrarunt.

Hic tertius erit aduentus meus ad uos. XIII
In ore duorum testium aut trium constituetur omne uerbum. Prædixi & prædico, ut præsens cum essem iterum, ita & absens nunc scribo ijs, qui ante peccauerunt, & reliquis oīmibus: quod si uenero denuo, non parcam. Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Christi, qui erga uos non est infirmus, sed potens est

ὑμῖν. καὶ γε εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰμή τι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν θεόν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν. οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν δ' ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπὸν ἀδελφοί, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάζασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

in uobis. Nã quis crucifixus fuit ex infirmitate, uiuit tamen ex uirtute dei. Siquidẽ & nos infirmi sumus in illo, sed uiuemus cum illo ex uirtute dei erga uos. Vosipsos tentate, num sitis in fide. Vosipsos probate. An non cognoscitis uosmetipsos, quod Iesus Christus in uobis est? Nisi sicubi reprobi estis. At spero uos cognituros, quod nos nõ simus reprobi. Opto aũt apud deum, ne quid mali faciatis: nõ quo nos probati appareamus, sed ut uos, quod honestum est, faciatis, nos uero ueluti reprobi simus. Non enim possumus quicq̃ aduersus ueritatem, sed pro ueritate. Gaudem⁹ enim, cũ nos infirmi fuerimus: uos autem ualidi fueritis. Hocautẽ insuper optamus, uestram integritatẽ. Propterea hæc absens scribo, ne cũ præsens fuero, rigidus sim iuxta potestatẽ, quam dedit mihi dominus in extructionem, & nõ in destructionem. Quod superest fratres, ualete, integri estote, consolationem habete, unanimes sitis, in pace agite, & de⁹ charitatis ac pacis erit uobiscũ. Salutate uos mutuo sancto oscu lo. Salutant uos sancti omnes. Gratia domini Iesu Christi, & charitas dei, & cõmunicatio spiritus sancti sit cum omnibus uobis. Amen.

πρὸς κορινθίους δευτέρα.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

Ad Corinthios secunda.

Missa fuit à Philippis Macedoniæ per Titũ & Lucã.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ἐπιστολὴν ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ἢ ὑπὸ φασιανῶν ἐν ἰωνίᾳ σολῆς ἄυτη· διδαχθέντες καλῶς οἱ γαλάται πρὸ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστὸν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν πρός τινων, ὥστε μετεμνεσθῆ· ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτύρεται αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτους πράξαντας, καὶ μεταβαλομένους αὐτούς. ἔπειτα διαλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ φησὶ κατὰ τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτε τοῦ νόμου, καὶ τῶν γυναικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ διδόσθαι τὴν σκιὰν, καὶ τὴν περιτομὴν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῆς τοῦ χριστοῦ παρουσίας. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατηλοῖς, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν κατὰ σάρκα περιτομήν. καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παραινέσας καὶ διδάξας, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GAlatæ Græci sunt, sed ex Gallis oriundi. Vnde iuxta diuũ Hieronymum, originis ingeniũ, ingenij tarditate referebãt. Quãdo quidem & Hilarius Gallus ipse, in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorũ ingeniũ suũ attẽperãs sermonẽ, acerbius illos castigat, q̃ ullos in cæteris epistolis: & reprehendit magis q̃ docet. ut quibus ratio suadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epistola, quod nusquam nõ agit, ut à legis Mosaïcæ seruitute inuitet ad euãgelij gratiam. Quod idẽ agit in epistola ad Rhomanos. Nã utrisq; idem error acciderat, sed diuersa ratione. Nam Rhomani primum in Iudaïsmum inducti, postea resipuerunt: Galatæ recte ab apostolo instituti, pseudapostolorum opera in Iudaïsmum retracti fuerunt. Quod Rhomani perperam instituti sunt, simplicitatis erat: quod mox admoniti resipuerunt, prudentiæ. Contra, quod Galatæ Christũ amplexi sunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaismũ relapsi, leuitatis atq; stulticiæ. Ad hos igitur subierant pseudapostoli, uelut à Petro & Iacobo summatibus apostolis missi: & Pauli autoritatẽ calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habendã, qui sibi nõ constaret, nũc legis utens ceremonijs, susceptis uotis, rasoq; capite, & circumciso Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnãs: potius audiendos, qui apud Petrum & Iacobum uersati fuissent, quiq; dominũ Iesum uidissent: cum Paulus

nec uidisset Christum,& discipulorum dūtaxat discipulus esset,non Christi. Proinde Paulus uehementi & acri orationē,neq; enim est ulla epistola concitatior,salubriq; austeritate,& clemēti sæuitia,simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit autoritatem,& pseudapostolorum fraudulentiam aperit. In ipso statim epistolæ limine testatur, sese uel summis apostolis parem, aut etiam superiorem, in hoc quod euangelij prædicandi autoritatem à Christo iam immortali cœlitus accepisset:atq; hoc autore fretum,in Arabia & Damasci aliquādiu prædicasse Christum,priusquam cum quoquam apostolorum cōtulisset:deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis,neq; quicq; tamē ab illis adiutum esse:sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconē egisse: donec admonitus diuinitus,Hierosolymam reuersus unà cū Barnaba ac Tito, cū primarijs apostolis contulit euangeliū suū. Nō quod de tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium,sed ut eorū comprobatione,quorū summa erat apud omnes autoritas,magis confirmarentur cæteri:sed ita contulisse cum Petro,ut ab illo nihil accesserit,quod ad euangelij rem attineret: & adeo nō fuisse se compulsum à Petro,ut gentibus legis onus imponeret,ut Antiochiæ Petrum cibis cōmunibus uescentem,ubi se metu superuenientium Iudæorum,è conuiuio subduceret,palam in os reprehenderit,docens,ex fide contingere salutem euangelicā,non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptū,latius prosequitur,uersus ad Galatas:demōstrans,legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam,& ad unū Christum illa spectasse omnia:in illa fuisse carnem,in euangelio spiritū: in illa umbras,in euangelio lucem:in illa imagines,in euangelio ueritatem: in illa seruitutē, in euangelio libertatem. Dementiæ uero esse,gustatis potioribus,ultro recidere ad deteriora. Hæc agit capite primo,secūdo,tertio,quarto. Deinde grauiter interminatus eis,ne circumcisione recepta,turpiter se dedant in seruitutem legis:ostendit, Christianam libertatem non esse peccandi licentiam,sed ultroneam functionē officiorū pietatis,quæ charitate dictante,non lege iubēte,præstant. Postremo hortat ad Christianam concordiam,ad subleuādos infirmiores aut lapsos,ad benemerendū de ijs,qui nos fidem edocuerūt. Huiusmodi factis, quoniam spiritus sunt,æterna deberi præmia:cū ceremonijs temporarijs temporaria fit gloria: obiter in odiū uocans pseudapostolos,qui non ob aliud studebant circumcidi Galatas,nisi ut super hoc gloriarentur,uelut autores huius facinoris. Cui morbo affines sunt,qui hodie nouos cultus,& prodigiose insignes reperiunt,ut dicat:hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam,ut apparet,Paulus,quo singularē erga Galatas affectum testaretur,totam sua manu scripsit,cum in alijs soleat dūtaxat subscribere. Nostra argumenta scriptam testantur ab Epheso ciuitate: Græcorum inscriptiones, ab urbe Rhoma.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟ'Σ ΓΑΛΑ'ΤΑΣ Ε'ΠΙ ΣΤΟΛΗ' ΠΑΥ'ΛΟΥ.

EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

ΠΑῦλος ἀπόστολος, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. Θαυμάζω, ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι * Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰμή τινές εἰσιν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ

* Alis θεοῦ.

PAulus apoſtolus, non ab hominibus, neq; per hominẽ, ſed per Ieſum Chriſtum, ac deum patrem, qui ſuſcitauit illũ ex mortuis, quiq; mecum ſunt omnes fratres, eccleſijs Galatiæ. Gratia uobis & pax à deo patre, & domino noſtro Ieſu Chriſto, qui dedit ſeipſum pro peccatis noſtris, ut eriperet nos ex præſenti ſeculo malo, iuxta uoluntatem dei & patris noſtri, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Miror, quod à Chriſto, qui uocauit uos per gratiam, adeo cito tranſferamini in aliud euangelium, quod non eſt aliud, niſi quod quidam ſunt, qui turbant uos, & uolunt inuertere euangeliũ Chriſti. Cæterum etiamſi nos, aut angelus è cœlo p̃dicauerit uobis euangelium, præter id quod prædicauimus uobis, anathema ſit. Quemadmodum ante diximus, & nunc iterum dico: ſi quis uobis prædicauerit euangelium, præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Nunc enim utrum hominibus ſuadeo, an deo? aut quæro hominibus placere? Nam ſi hactenus hominibus placuiſſem, Chriſti ſeruus haud quaquam eſſem. Notum autem uobis facio fratres, euangelium quod prædicatum eſt à me, non eſſe ſecundum hominem. Neque enim

ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας, ταῖς ἐν Χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον. ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν

EPISTOLA

ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Audistis enim meam conuersationē quondam in Iudaïsmo, quod supra modum persequebar ecclesiam dei, ac depopulabar illam, & proficiebā in Iudaïsmo supra multos æquales in genere meo, cum uehementer essem studiosus à maioribus meis traditorum institutorum. Ast ubi deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam in hoc, ut reuelaret filium suum per me, uisum est, ut prædicarem ipsum inter gentes, continuo, nō contuli cum carne & sanguine, neque rediī Hierosolymam, ad eos qui ante me fuerāt apostoli: sed abiī in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis rediī Hierosolymam, ut uiderem Petrum, & mansi apud illum dies quindecim. Alium autem ex apostolis non uidi quenquam, nisi Iacobum fratrem domini. Porrò quæ scribo uobis, ecce corā deo, non mentior. Deinde ueni in regiones Syriæ Ciliciæque. Eram autem ignotus iuxta faciem, ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui persequebatur nos aliquādo, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat: & glorificabant in me deum.

Deinde post annos quatuordecim rursum ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito. Ascendi autem iuxta reuelationem, & contuli cum illis euangelium, quod prædico inter gētes, sed priuatim cum iis qui erāt in pretio, ne quo modo in uanum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Græcus, compulsus fuit circumcidi, propter obiter ingressos falsos fratres, qui subintroïerant ad explorandum

II

libertatem

τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ὑμᾶς καταδουλώσωνται. οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει. πρόσωπον ἀνθρώπου ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς πέτρος τῆς περιτομῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν, μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν. ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς. καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμπροσθεν πάντων. Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας διάκονος;

libertatem nostrã, quã habem⁹ in Christo Iesu, quo nos in seruitutẽ adigerẽt. Quib⁹ ne ad temp⁹ quidẽ cessim⁹ p subiectionẽ, ut ueritas euãgelij permaneret apud uos. Ab ijs autẽ, qui uidebãtur aliquid ẽsse, q̃ les aliqñ fuerint, nihil mea refert. Personã hominis deus nõ accipit. Nã mihi qui uidebãtur esse in precio, nihil cõtulerũt. Imò contra, cũ uidissent, mihi concreditũ fuisse euangeliũ præputij, quemadmodũ Petro circũcisionis. Nã qui efficax fuit in Petro ad apostolatũ circũcisionis, efficax fuit & in me erga gẽtes. Cunctq; cognouissent gratiã mihi datam Iacobus & Cephas & Ioãnes, qui uidebantur esse columnæ, dextras dederunt mihi ac Barnabæ, societatis, ut nos in gentes, ipsi uero in circumcisionem apostolatu fungeremur, tantum ut paup erum memores essemus. In quo & diligens fui, ut hoc ipsum facerem. Cũ aũt ueniss et Petr⁹ Antiochiã, palam illi restiti, eo quod reprehensus esset. Nam antecq; ueniss ent quidam à Iacobo, unà cũ gentibus sume bat cibum. Cũ autem ueniss ent, subduxit ac seperauit se ab illis, metuẽs eos qui erãt ex circumcisione, ac simulabant unà cũ illo cæteri quoq; Iudæi, adeo ut Barnabas simul abduceret ĩ illorũ simulationẽ. Verũ ubi uidiss ẽ, q̃ nõ recto pede incederent ad ueritatẽ euãgelij, dixi Petro corã omnib⁹: Si tu, cũ sis Iudæus, gẽtiliter uiuis, ac nõ Iudaice, cur gẽtes cogis iudaïssare? Nos natura Iudæi, & nõ ex gentib⁹ peccatores: quoniã scim⁹ nõ iustificari hominẽ ex operib⁹ legis, nisi p fidẽ Iesu Christi. & nos in Christũ Iesum credidim⁹, ut iustificaremur ex fide Christi, & nõ ex operibus legis, propterea quod nõ iustificabit ex operibus legis omnis caro. Quod si dũ quærimus iustificari per Christum, reperimur & ipsi peccatores, num ergo Christus peccati minister

διάκονος· μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. Ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω. Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δέ, οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ω ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκανε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε, ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραάμ, ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ

minister est? Absit. Nam si quæ destruxi, ea rursum ædifico, transgressorē meipsum cōstituo. Ego enim p legem legi mortuus fui, ut Christo uiuerē, unà cū Christo crucifixus sum. Viuo tamē, nō iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitam autē, quā nunc uiuo in carne, per fidem uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Non aspernor gratiā dei. Nam si per legē est iusticia, igit̄ Christus frustra mortuus est. O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, III ut nō crederetis ueritati? Quibus præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus. Hoc solum cupio discere à uobis, utrū ex operibus legis spiritum accepistis, an ex prædicatione fidei? Adeo stulti estis, cum spiritu cœperitis, nūc carne cō summamini? Tā multa passi estis frustra, si tamē & frustra. Qui igitur subministrat uobis spiritum, & operatur uirtutes in uobis, utrū ex operibus legis, an ex prædicatione fidei id facit? Quemadmodū Abraham credidit deo, & imputatum est illi ad iusticiam. Scitis igitur, q̄ qui ex fide sunt, ij sunt filij Abrahæ. Prævidens autē scriptura, q̄ ex fide iustificet gentes deus, prius rē lætam nunciauit Abrahæ: Benedicētur, in quiens, in te omnes gentes. Itaq̄ qui ex fide sunt benedicunt cum fideli Abraham. Nam quotquot ex opibus legis sunt, execrationi sunt obnoxij. Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Quod autem in lege nullus iustificetur apud deum, palàm est. Siquidē iustus ex fide uiuet, lex autem non est ex fide: sed qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Christus nos redemit ab execratione legis, dum pro uobis factus est execratio: Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui pendet in ligno, ut in gentes benedictio

Abrahæ

Ἀβραὰμ γένηται ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει, καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς Χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ Ἀβραὰμ διὰ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως, ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συνκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην. οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος. οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς Χριστοῦ, ἄρα τοῦ Ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους

Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut promissionē spiritus acciperemus p fidē. Fratres, secundū hominē dico. Hominis licet testamentū, tamē si sit comprobatū, nemo reiicit, aut addit aliquid. Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini ei9. Non dicit, & seminibus, tanq3 de multis, sed tanquam de uno: & in semine tuo, qui est Christus. Hoc autem dico, testamentū ante comprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringentos & triginta cœpit, nō facit irritū, ut abroget promissionem. Nam si ex lege est hæreditas, non iam est ex promissione. Atqui Abrahæ p promissionē donauit de9. Quid igit lex? Propter trāsgressiones addita fuit, donec ueniret semen, cui promissum fuerat, ordinata per angelos in manu intercessoris. Intercessor autem unius nō est, at deus unus est. Lex igitur num est aduersus promissiones dei? Absit. Etenim si data fuisset lex, quæ posset uiuificare, uere ex lege esset iusticia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccatū, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Cæterum antequam uenisset fides, sub lege custodiebamur, cōclusi in eam fidem, quæ erat reuelanda. Itaq3 lex pædagogus noster fuit ad Christum, ut ex fide iustificaremur. At postquam uenit fides, non amplius sub pædagogo sumus. Omnes enim filij dei estis, eo quod credidistis Christo Iesu. Nam quicunque baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus, neque Græcus. Non est seruus, neque liber. Non est masculus, ac fœmina. Omnes enim uos un9 estis in Christo Iesu. Quod si uos estis Christi, igitur Abrahæ semen estis, & iuxta promissionem hæredes. Dico autem, quam diu hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & actoribus

IIII

οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός.
οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοι
χεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ
ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν
ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναι
κός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ
νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπο
λάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ
θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδί
ας ἡμῶν, κράζον ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ
ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλ' υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κλη
ρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν
οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύ
σει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον
δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε
πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα,
οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέ
ρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ
ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ
κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι
κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοὶ, δέομαι ὑμῶν.
οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθέ
νειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ
πρότερον. καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν
τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξε
πτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ
με, ὡς χριστὸν ἸΗΣΟΥΝ. τίς οὖν ἦν ὁ μακα
ρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ
δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαν
τες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέ
γονα, ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ κα
λῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐ
τοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ
πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με
πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω,
ἄχρις οὗ μορφωθῇ χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον
δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν
φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ
μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νό
μον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γάρ, ὅτι ἀβρα
ὰμ δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης,

καὶ

ctoribus est usq; ad tẽpus, quod pater p̃
scripserit. Sic & nos, cũ essemus pueri, sub
elementis mũdi eramus, in seruitutẽ ada-
cti. At ubi uẽnit plenitudo temporis, emi-
sit deus filium suũ, factũ ex muliere, factũ
legi obnoxium: ut eos qui legi erant obno
xij, redimeret: ut adoptione ius filiorum ac
ciperemus. Quoniã autem estis filij, emisit
deus spiritum filij sui in corda nostra, cla-
mantem, abba pater. Itaq; iam non es ser-
uus, sed filius: quod si filius, & hæres dei p̃
Christum. Sed tum quidem cum ignora-
retis deũ, seruiebatis ijs, qui natura nõ sũt
dij. At nũc postea quam cognouistis deũ,
quin potius cogniti estis à deo, quomodo
cõuertimini denuo ad infirma & egena ele
mẽta, quibus iterũ ab integro seruire uul-
tis? Dies obseruatis, & mẽses, & tempora,
& annos. Metuo de uobis, ne frustra labo
rauerim erga uos. Estote, ut ego sum: quã-
doquidem & ego sum, ut uos: fratres, rogo
uos. Nihil me læsistis. Nostis, quod p̃ in-
firmitatem carnis euangelizauerim uobis
prius: & experimentum mei, quod erat in
carne, non estis aspernati, neq; respuistis,
sed me uelut angelum dei suscepistis, ue-
lut Christũ Iesum. Quæ est igitur beatitu
do uestra? Testimoniũ em̃ reddo uobis,
quod si fieri potuisset, oculos uestros effos
sos dedissetis mihi. Igitur inimicus factus
sum uobis, uera loquendo uobis? Ambi-
unt uos non bene, imò excludere uos uo-
lunt, ut ipsos æmulemini. Bonũ autem est
æmulari in re bona semp, & nõ solũ cum
p̃sens sum apud uos. Filioli mei, q̃s iterum
parturio, donec formet Christ⁹ in uobis.
Vellẽ aũt adesse apud uos nũc, & mutare
uocẽ meã, q̃m consilij inops sum in uobis.
Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legem
ipsam nõ auditis? Scriptũ est em̃, q̃ Abra
ham duos filios habebat, unũ ex ancilla,

&

καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, δι' ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους Σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννῶσα, ἥτις ἐστὶν Ἄγαρ. τὸ γὰρ Ἄγαρ, Σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ Ἀραβίᾳ, συνοικεῖ δὲ τῇ νῦν Ἱερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστίν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γάρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ Ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἧ Χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. ἴδε ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ, οὔτε περιτομή τί ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βασάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ δὲ ἀδελφοὶ, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ

& unũ ex libera. Verũ is qui ex ancilla natꝰ est, ſecundũ carnẽ natus eſt: qui uero ex libera, ꝑ repromiſſionẽ, quæ per allegoriã dicuntur. Nam hæc ſunt duo teſtamenta, unũ quidem à monte Sina, in ſeruitutẽ generãs, qui eſt Agar. Nam Agar, Sina mons eſt in Arabia, cõfinis eſt aũt ei, quæ nũc uocat᷑ Hieruſalẽ: ſeruit aũt cum filiꝭ ſuis. At quæ ſurſum eſt Hieruſalẽ, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrũ. Scriptum eſt em̃: Lætare ſterilis, quæ nõ paris, erumpe & clama quæ nõ parturis: quoniã multi liberi deſertæ, magis ꝙꝫ eius quæ habet uirũ. Nos aũt fratres ſecundũ Iſaac promiſſiõis filiꝭ ſumus. Sed quem admodũ tũc is qui ſecundũ carnẽ natus erat perſequebat᷑ eum, qui natus erat ſecundum ſpiritũ, ita & nũc. At quid dicit ſcriptura? Eiꝭ ce ancillã & filiũ illius: nõ em̃ hæres erit filius ancillæ cũ filio liberæ. Itaq; fratres, nõ ſumus ancillæ filiꝭ, ſed liberæ. In libertate igitur qua Chriſtꝰ nos liberauit, ſtate, & ne rurſus iugo ſeruitutis implicemini. Ecce ego Paulus dico uobis: quod ſi circũcidamini, Chriſtus nihil uobis proderit. Conteſtor autẽ omnẽ hominem qui circũciditur, quod debitor eſt totius legis ſeruandæ. Chriſtus uobis factus eſt ocioſus. quicunq; per legem iuſtificamini, à gratia excidiſtis. Nos enim ſpiritu ex fide, ſpem iuſtitiæ expectamus. Nam in Chriſto Ieſu, neque circumciſio quicquam ualet, neq; præputium, ſed fides per dilectionem operans. Currebatis bene, quis uos impediuit, ut nõ crederetis ueritati? Nempe perſuaſio non ex eo profecta, qui uocat uos. Paulũ fermenti totam conſperſionem fermentat. Ego confido de uobis in domino, quod nihil aliud ſenſuri ſitis. Cæterum qui conturbat uos, portabit iudicium, quiſquis fuerit. Ego autem fratres, ſi circumciſionem adhuc prædico, quid adhuc perſecutionem patior? Abolitum eſt igitur offendiculum

του σαρκὸς. ὄφελον καὶ ἀποκόπτονται οἱ ἀνασατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί, μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λόγῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔχθραι, ἔριδες, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες. 6 Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν φρενατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βαστάσει.

crucis. Vtinam & abſcindantur qui uos labe factant. Vos enim in libertatem uocati fuiſtis fratres, tantum ne libertatem in occaſionem detis carni, ſed per charitatem ſeruite uobis inuicem. Nam tota lex in uno uerbo cõpletur, nempe hoc: Diliges proximũ tuũ ut teipſum. Quod ſi alius alium uiciſſim mordetis, & deuoratis, uidete ne uiciſſim aliꝰ ab alio cõſumamini. Dico autem, ſpiritu ambulate, & concupiſcentiam carnis non perficietis. Nam caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſpiritus autem aduerſus carnem. Hæc autẽ inter ſe mutuo aduerſantur, ut non quæcunq; uolueritis, eadem faciatis. Quod ſi ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege. Porrò manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt hæc: adulterium, ſcortatio, immundicia, laſciuia, ſimulacrorum cultus, ueneficiũ, inimicitiæ, lis, æmulationes, iræ, concertationes, ſeditiões, ſectæ, inuidiæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, de quibus prædico uobis, quemadmodum & prædixi: quod qui talia agũt, regni dei hæredes non erunt. Cõtra, fructus ſpiritus eſt, charitas, gaudiũ, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, temperantia. Aduerſus huiuſmodi nõ eſt lex. Qui uero ſunt Chriſti, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiſcentijs. Si uiuimus ſpiritu, ſpiritu & incedamus. Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem nos prouocantes, inuicem inuidentes. Fratres, etiam ſi occupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui ſpirituales eſtis, inſtaurate huiuſmodi ſpiritu manſuetudinis, conſiderans temetipſum, ne & tu tenteris. Inuicem alij aliorum onera portate, & ſic complete legem Chriſti. Nam ſi quis ſibi uidetur aliquid eſſe, cum nihil ſit, ſuum ipſe fallit animum. Opus autem ſuum probet unuſquiſque, & tunc in ſemetipſo tantum gloriationem habebit, & nõ in alio. Vnuſquiſq; enim ꝓpriã ſercinã baiulabit. VII

σα. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τ̃ λόγον, τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο κ̃ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τ̃ σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τ̃ πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τ̃ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

bit. Cõmunicet autem qui catechizat̃ ſermone, ei qui ſe catechizat in omnibus bonis. Ne erretis, deus non irridetur. Quicquid enim ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam qui ſeminat per carnem ſuam, de carne metet corruptionẽ: ſed qui ſeminat per ſpiritum, de ſpiritu metet uitam æternam. Bonum autem faciendo ne defatigemur. Tempore enim ſuo metemus nõ defatigati. Itaq; dum tempus habemus, operemur bonum: cum erga omnes, tum uero maxime erga domeſticos fidei. Videtis quanta uobis epiſtola ſcripſerim mea manu. Quicunq; uolunt iuxta faciem placere in carne, ij cogunt uos circumcidi, tantũ, ne ob crucem Chriſti perſecutionem patiantur. Nam qui circumciduntur, ne ipſi quidem legem ſeruant: ſed uolunt uos circumcidi, ut in ueſtra carne glorientur. Ego uero, abſit, ut glorier, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mũdo. Nam in Chriſto Ieſu neq; circumciſio quicquam ualet, neq; præputiũ, ſed noua creatura. Et quicunque iuxta regulam hanc incedunt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraëlẽ dei. De cætero ne quis mihi moleſtias exhibeat. Ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu ueſtro fratres, Amen.

πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

Ad Galatas miſſa fuit è Rhoma.

ὑπόθεσις τῆς πρὸς ἐφεσίους ἐπιστολῆς παύλου.

Αὐτίκα ὡς ἐλθὼν ἀπὸ ῥώμης, οὕτω μὲν αὐτοὺς ἑωρακώς, ἀκόης δὲ περὶ αὐτῶν ἢ δι' ἀποφάσεως τῆς ὠνησόλου αὐτοῦ. ἐφεσίοις πιστεύσαντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν, γνησίαν ἔχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους τὴν ἀγάπην, ἐβούλετο πρὸ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν τοίνυν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ὠνησολίμ, ὥσπερ κατηχηλικόν. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ταύτην εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ. ὥστε τὸν χριστὸν υἱὸν ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα περὶ κλήσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίους αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ κλῆσις αὐτῶν γέγονεν, οὐ δι' ἀνδρῶν τινα, ἀλλὰ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ὄντως ὑὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πιστεύσαντες τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τοῦτο ἀπεσταλθαι κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι περὶ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξί, πατράσι καὶ τέκνοις, κυρίοις καὶ δούλοις, τίθησιν ἐν τῇ ὠνησολῇ. καὶ καθόλου πάντας παρασκευάζει κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους, ἡμῖν εἶναι τὸν πάλιν. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείφας τοῖς λόγοις πάντας κατὰ φύσιν διαβολικῆς ἐνεργείας, οὕτως πλησιοῖ τὸν ὠνησολόν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS, ARGVMENTVM ERASMI ROTERODAMI.

Ephesus metropolis quondam erat Asiæ minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, non illius uenatricis, cui Poëtæ sagittas & arma tribuunt, sed multimammiæ, quam Græci πολύμαστον appellant, quam uolebant omniũ animantium esse nutricem, ut indicauit Hieronymus. Nam de templo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiam ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem apostolorum magicos libros ab eis comportatos, igni traditos fuisse, & supputato precio, cõpertum fuisse quinquagies mille nummûm argenti, sicuti refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim nõ faciens, quod ad illorũ salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi: ubi & bestijs obiectꝰ est, quẽadmodũ ipse testatur in secũda ad Corinthios epistola. At discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autẽ ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris. Vnde Paulus, ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat, de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorũ ac malorũ differentiam indicans. Ad hæc rettusa quædam aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tã abditos

abditos habeat ſenſus, ut ob hãc potiſſimũ Petrus ſcripſiſſe uideat: Sicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit uobis, ſicut in omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædã difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorũ p-ditionẽ. Hos igitur quoniam in fide perſtiterant, hortatur ut pergant, & ad perfectionem proficiant, cõmonefaciens cuiuſmodi fuerint, cum uitijs addicti ſeruirent impijs ſpiritibus, & quales nunc facti ſint, inſiti Chriſto, docens interim euangelij gratiam conſilio diuino, licet Iudæis promiſſam, in gentes quoq; recte propagatã & huius muneris ſe miniſtrum à deo conſtitutũ. Quoniã autem ſcripſit è carcere, hortatur ne deijciantur animo, ob ipſius afflictiones, uerum eas potius ſibi gloriæ ducant. Hæc agit capite primo, & ſecundo. In cæteris tribus uitæ formam illis præſcribit, demonſtrans quid ſequendum, quid fugiendum: quæ officia maritorũ in uxores, uxorum in maritos: quæ parentum in liberos, liberorum in parentes: quæ dominorũ in ſeruos, ſeruorum in dominos. Scripta eſt epiſtola ab urbe Rhomæ per Tychicum diaconum, cuius meminit in calce, fidelem miniſtrum eum uocans. Ambroſius addit ſcriptam è carcere, cum Hieroſolymis Rhomam deductus ſub fideiuſſore degeret extra caſtra in ſuo conducto.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD EPHESIOS EPISTOLA.

Παῦλος ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτόν, κατὰ τὴν εὐδοκίαν

Paulus apoſtolꝰ Ieſu Chriſti per uolũtatem dei, ſanctis qui agunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, q benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus Chriſto. Quem admodũ elegit nos in ipſo, anteq; iacerentur fundamenta mundi, ut eſſemus ſancti & irreprehenſibiles coram illo per charitatem, qui prædeſtinauit nos, ut adoptaret in filios per Ieſum Chriſtum in ſeſe, iuxta

κ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τά τε ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν, τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος, κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀρραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης δῴη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις

beneplacitum uoluntatis suæ, ut laudetur gloria gratiæ suæ, qua charos reddidit nos per dilectum. Per quem habemus redemptionē per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum, iuxta diuitias gratiæ suæ, de qua ubertim nobis impartiuit, in omni sapientia & prudentia, patefacto nobis arcano uoluntatis suæ, iuxta beneplacitum suum, quod proposuerat in seipso, usq; ad dispensationē plenitudinis temporum, ut summatim instauraret omnia per Christum, & quæ in cœlis sunt & quæ in terra p eundē, p quē & in sortem asciti sumus, prædestinati secundum propositum ipsius, cuius ui fiunt uniuersa, iuxta decretum uoluntatis ipsius, ut simus nos in laudem gloriæ illius, qui priores sperauimus in Christo, in quo speramus & nos, audito uerbo ueritatis, euangelio salutis uestræ, in quo etiam posteaquam credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitæ possessionis, in laudem gloriæ ipsius. Quapropter & ego, cum audissem eam quæ in uobis est fidem in domino Iesu, & charitatem in omnes sanctos, non desino gratias agere pro uobis, mentionem uestri faciens in precibus meis, ut deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spiritum sapientiæ & reuelationis, per agnitionem sui, illuminatos oculos mentis uestræ, ut sciatis, quæ sit spes ad quam ille uocauit, & quam opulenta gloria hæreditatis illius in sanctis, & quæ sit excellens magnitudo potentiæ illius in nos, qui credimus secundum efficatiam roboris fortitudinis eius, quam exercuit in Christo, cum suscitaret eum ex mortuis, & sedere fecit ad dextram suam in cœlestibus,

ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου.

Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ. Χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸ ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.

νυνὶ

stibus, supra omnem principatū ac potestatem, & uirtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in seculo hoc, uerumetiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius, complemētum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Et uos cum essetis mortui delictis ac 11
peccatis, in quibus aliquando ambulastis iuxta seculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aëris, qui est spiritus, nunc agens in filijs contumacibus, inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebāt, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, etiam cū essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cū Christo: p gratiā estis seruati, simulq; cū eo resuscitauit, & simul cū eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus eminentē opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum. Gratia enim estis seruati per fidem, idq; nō ex uobis. Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur. Nā ipsius sumus opus, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit deus, ut in eis ambularemus. Quapropter mementote, quod uos quondam gentes in carne, uocabamini præputium, ab ea quæ uocatur circumcisio in carne, quæ circumcisio manibus fit, quod inquam eratis in tempore illo, sine Christo, abalienati à republica Israëlis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, deóque carentes in mundo.

νωι ὄντας ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμᾶς, οἱ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν. εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ὃ ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων

Nunc autem per Christum Iesum uos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinē Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisq; unum, & interstitium maceriæ diruit, simultatem per carnem suam, legem mandatorum in decretis sitam abrogans, ut duos conderet in semetipso in unum nouum hominem, faciens pacem: & ut recōciliaret ambos in uno corpore deo per crucē, perempta inimicitia per eam, & ueniens euangelizauit pacem uobis, qui procul aberatis, & ijs qui ppe. Quoniam autem per illum habemus aditū utriq; in uno spiritu ad patrem. Iam igitur non estis hospites & incolæ, sed conciues sanctorum ac domestici dei, superstructi super fundamentum apostolorū ac prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in q̄ quæcūq; structura coagmentatur, ea crescit in templū sanctum in domino, in quo & uos coædificamini in habitaculum dei p spiritū.

Huius rei gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. Siquidem audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, qđ secundum reuelationem notum mihi fecit mysterium, quēadmodum ante scripsi paucis, ex quibus potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus nō innotuit filijs hominum, quemadmodū nunc reuelatum est sanctis apostolis ei? & prophetis per spiritum, ut sint gentes cohæredes, & eiusdem corporis, consortésque promissionis eius in Christo, per euangelium, cuius factus sum minister secundum donum gratiæ dei, quod datum est mihi secundum efficaciam potentiæ illius. Mihi minimo omnium III

sanctorū

ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίζεσθαι τὸν ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ, καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥ ἐστι δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δῴη ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπερεκπερισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

ἓν

sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euangelizem imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferam omnibus, quæ sit communio mysterij, quod erat absconditum à seculis in deo, qui uniuersa condidit per Iesum Christum, ut notum fiat nunc principatibus ac potestatibus in cœlestibus per ecclesiam, uehementer uaria sapientia dei, secundum præfinitionem seculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro, per quem habemus audaciam & aditum cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter peto, ne deficiatis ob afflictiones meas, quas pro uobis tolero, quæ est gloria uestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis à communi patre cognatio in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corroboremini per spiritum suum, in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto: ut ualeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & profunditas, & sublimitas, cognoscereque præeminentem cognitionis dilectionem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem dei. Ei uero qui potest cumulate facere ultra omnia, quæ petimus, aut cogitamus, iuxta uim agentem in nobis, sit gloria in ecclesia per Christum Iesum, in omnes ætates seculi seculorum. Amen. Hortor itaque uos IIII ego uinctus in domino, ut ambuletis: ita ut dignum est uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione, ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerantes uos inuicem per charitatem, studentes seruare unitatem spiritus, per uinculum pacis.

Vnum

ἐν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕψος
» ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε
» δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν παρεργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας

EPISTOLA

Vnũ corpus & unꝰ ſpiritus, quẽadmodũ & uocati eſtis in una ſpe uocatiõis ueſtræ. Vnus dñs, una fides, unũ baptiſma. unus deus & pater omniũ, qui eſt ſuper omnia & per omnia, & in omnibus uobis. Verũ unicuiq; noſtrũ data eſt gratia iuxta menſurã donationis Chriſti. Quapropter dicit: Cũ aſcendiſſet in altũ, captiuã duxit captiuitatẽ, & dedit dona hominibꝰ. Cæterũ illud aſcendit, quid eſt, niſi q̃ etiam deſcenderat priꝰ in infimas partes terræ? Qui deſcendit, idem ille eſt, qui etiã aſcendit ſupra omnes cœlos, ut impleret omnia. Et idem dedit, alios quidem apoſtolos, alios uero prophetas, alios autem euangeliſtas, alios autẽ paſtores ac doctores, ad inſtaurationem ſanctorũ in opus adminiſtrationis, in ædificationem corporis Chriſti, donec perueniamus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij dei, in uirum perfectum, in menſuram ætatis plene adultæ Chriſti, ut nõ amplius ſimus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quouis uento doctrinæ, p̃ uerſutiam hominũ, per aſtutiam, qua nos adoriuntur, ut imponant nobis, ſed ueritatem ſectantes in charitate, adoleſcamus in illũ p̃ omnia, qui eſt caput, nempe Chriſtus: in quo totum corpus, ſi coagmentetur, & conpingatur per omnem commiſſuram ſubminiſtrationis, iuxta actum in menſura uniuſcuiuſque partis, incrementũ corporis facit, in ædificationem ſui ipſius per charitatem. Hoc itaque dico, & teſtor per dominum, ne poſthac ambuletis, quemadmodum & reliquæ gentes ambulant in uanitate mentis ſuæ, dum mentem habent obtenebratam, abalienati à uita dei, propter ignorantiam quæ eſt in illis, & excæcationẽ cordis eorũ, qui poſtea quã peruenerunt eò ut dolere deſierint, ſe metipſos dediderũt laſciuiæ, ad patrandũ immunditiam

ακαθαρσίας πάσης ἢ πλεονεξία. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν, εἴ γε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ἰησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ

immũdiciam omnem cum auiditate. Vos autem non sic didiciſtis Chriſtum: ſiquidẽ illum audiſtis, & in eo docti fuiſtis, quemadmodum eſt ueritas in Ieſu, deponere iuxta priorem conuerſationem ueterem hominem, qui corrumpitur iuxta concupiſcẽtias erroris: renouari uero ſpiritu mẽtis ueſtræ, & induere nouum hominem, qui iuxta deum conditus eſt per iuſtitiã, & ſanctitatem ueritatis. Quapropter depoſito mendacio, loquamini ueritatem quiſque proximo ſuo, quoniam ſumus inuicẽ mẽbra. Iraſcimini, & non peccetis. Sol ne occidat ſuper iram ueſtram, neq; detis locum calumniatori. Qui furabatur, non amplius furetur: magis autem laboret, opando manibus quod bonum eſt, ut poſſit impartiri ei qui opus habuerit. O mis ſermo ſpurcus ex ore ueſtro ne procedat: ſed ſi quis eſt bonus ad ædificationem, quoties opus eſt, ut det gratiam audientibus. Et ne contriſtetis ſpiritum ſanctum dei, per quẽ obſignati eſtis in diem redemptionis. O mis amarulentia, & tumor, & ira, & uociferatio, & maledicentia tollatur à uobis cum omni malicia. Sitis autem inuicem alius in alium comes, miſericordes, largientes uobis inuicẽ, quemadmodũ & deus p Chriſtum largitus eſt uobis. Sitis igitur imitatores dei, tanquam filij dilecti, & ambuletis in dilectione, quemadmodũ & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum p nobis oblationẽ ac uictimã deo in odorẽ bonæ fragrantiæ. Cæterum ſcortatio, & omnis immundicia, aut auaricia ne nominetur quidẽ inter uos, ſicut decet ſanctos: aut obſcœnitas, aut ſtultiloquium, aut urbanitas, quæ nõ conueniũt, ſed magis gratiarũactio. Nam hoc ſcitis q̃ omnis ſcortator, aut immũdus, aut auarus, qui eſt ſimulacrorum cultor, nõ habet hæreditatem in

regno

βασιλείας τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς
ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ
ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπει-
θείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν.
ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ.
ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς
τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύνῃ καὶ
δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες, τί
ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοινω-
νεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους,
μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυφῇ γι-
νόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν.
τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς
φανεροῦνται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς
ἐστιν. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνά-
στα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χρι-
στός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε,
μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμε-
νοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί
εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συ-
νιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ με-
θύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ πλη-
ροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλ-
μοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς,
ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν
τῷ κυρίῳ, εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ
πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. αἱ γυναῖκες τοῖς
ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυ-
ρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς
καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐ-
τός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ
ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως
καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παν-
τί. οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυ-
τῶν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλη-
σίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα
αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ
ὕδατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὸς ἑαυ-
τῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν

σπίλον

regno Christi & dei. Ne quisquam uos
decipiat inanibus sermonibus. Propter
hæc em̃ uenire solet ira dei in filios inobe-
dientes. Ne sitis igitur consortes illorum.
Eratis enim quondam tenebræ, nunc au-
tē lux in domino. Vt filij lucis ambulate.
nam fructus spiritus situs est in omni bo-
nitate & iustitia & ueritate, probãtes, quid
sit acceptum domino. Et ne cõmercium ha
bueritis cum operibus infrugiferis tenebra
rum, quin ea potius etiam arguite. Nam
quæ secreto fiunt ab istis, turpe est uel di-
cere. Sed omnia dum prodũtur à luce, ma
nifesta fiunt. Nam quicquid manifestum
redditur, lumen est. Quapropter dicit: Ex-
pergiscere qui dormis, & surge à mortuis,
& illucescet tibi Christus. Videte igitur,
quomodo circumspecte ambuletis: non
ut insipientes, sed ut sapientes, redimen-
tes occasionem, quod dies mali sint. Pro-
pterea ne sitis imprudentes, sed intelligen-
tes, quæ sit uoluntas domini. Et ne inebrie
mini uino, in quo luxus est, sed impleami-
ni spiritu, loquẽtes uobismetipsis per psal-
mos, & hymnos, & cantiones spirituales,
canentes ac psallentes in corde uestro do-
mino, gratias agentes semper de omni-
bus, in nomine domini nostri Iesu Chri-
sti, deo & patri. Subditi uicissim alius alij
cum timore dei. Vxores proprijs uiris sub
ditæ sitis, ueluti domino: quoniam uir est
caput uxoris, quemadmodum & Chri-
stus est caput ecclesiæ: & idem est, qui sa-
lutem dat corpori. Itaq; quemadmodum
ecclesia subdita est Christo, sic & uxores
suis uiris subditæ sint in omnibus. Viri, di
ligite uxores uestras, sicut & Christus di-
lexit ecclesiam, & semetipsum exposuit p
ea, ut illam sanctificaret, mundatam laua-
cro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam
sibijpsi gloriosam, ecclesiam, non habẽtem

maculam,

σπίλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν, ἡ δὲ γυνὴ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ Χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ὃ ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτοὺς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλὴν, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη

maculam, aut rugam, aut quicquam eiusmodi, sed ut esset sancta, & irreprehensibilis. Sic debent uiri diligere suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suã uxorẽ, seipsum diligit. Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit, imò enutrit, ac fouet eam, sicut & dominus ecclesiã. Quoniam membra sumus corporis eiusdem, ex carne eius, & ex ossibus eius. Huius rei gratia, relinquet homo patrẽ ac matrem, & adiungetur uxori suæ, atq; è duobus fiet una caro. Mysterium hoc magnũ est, uerum ego loquor de Christo, & de ecclesia. Quanquam & uos singulatim hoc præstate, ut suam quisq; uxorem diligat, tanquam seipsum: uxor autem ut reuereatur uirum.

Filij, obedite parentibus uestris in do- VI
mino, nam id est iustum. Honora patrem tuum, & matrem, quod est præceptum primum in promissione, ut bene tibi sit, & sis lõgæuus in terra. Patres, ne prouocetis ad iram liberos uestros, sed educetis eos p eruditionem, & correptionem domini. Serui obedite ijs, qui domini sunt iuxta carnem, cum timore, ac tremore, cũ simplicitate cordis uestri, tanquam Christo, non ad oculũ seruientes, uelut hominibus placere studẽtes, sed tanq; serui Christi, faciẽtes quæ uult deus, ex animo, cum beneuolentia, seruientes domino, & non hominibus: illud scientes, quod unusquisq; quod fecerit boni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit, siue liber. Et uos domini eadem facite erga illos, remittentes minas, sciẽtes, quod & uester ipsorum dominus est in cœlis, nec p sonæ respectus est apud illum. Quod superest fratres mei, sitis fortes per dominũ, perq; potentiam roboris illius. Induite totam armaturã dei, ut possitis stare aduersus assultus diaboli. Quoniã nõ est nobis

ἢ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχὰς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δεήσει περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum seculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circũcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iustitiæ, & calciati pedib⁹, ut parati sitis ad euangelium pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; salutaris accipite, & gladium spiritus, qui est uerbum dei, in omni deprecatione & obsecratione orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate, & deprecatione pro omnibus sanctis, & pro me, ut mihi detur sermo in aptione oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium euangelij mei, super quo legatione fungor in catena, ut in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt autem sciatis & uos quæ ad me ptinẽt, quid agã, de omĩbus uos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscere tis de rebus nostris, & consolare/tut corda uestra. Pax fratribus & charitas cũ fide, à deo patre, & domino Iesu Christo. Gratia sit cum omnibus diligentibus dominum nostrum Iesum Christum cum syncerítate. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

Missa fuit è Rhoma ad Ephesios per Tychicum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Ταύτην ἀπεστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἀποστολῆς αὕτη. πεμψάντων φιλιππησίων διακονίαν τῷ παύλῳ, καὶ τινων πρὶν ἐρχομένων, καὶ διαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκεραίων προφάσει τῆς σκιᾶς τῶν νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι. μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀπεδέχετο αὐτῶν τὴν πίστιν, καὶ σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα διηγεῖτο ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῷ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐξηγούμενος τὴν τῶν σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὤν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τῶν πάλαιοῦ νόμου διαλαβὼν, ἀπεδεικνύει λοιπὸν ἀργὴν γεγενῆσθαι τὴν περιτομὴν, λαμβάνων ἐφ' ἑαυτῶν δὲ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἥγημαι διὰ τὴν χριστὸν ζημίαν. διὸ καὶ τοὺς μὲν διδάσκοντας ἐπὶ περιτομὴν, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμψάμενος, καὶ εἰπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τῶν χριστοῦ, ἀπεδέχεται φιλιππησίους διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ προτρεψάμενος πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτοὺς, τελειοῖ τὴν ἀποστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES, ARGVMENTVM ERASMI ROTERODAMI.

Philippenses in prima Macedoniæ parte sunt, ut narrat in Actis cap. decimosexto, colonia oriunda ab urbe Philippis, dicta à Philippo cõditore. Horũ metropolis est Thessalonice. Qui quoniã in fide semel accepta pstiterant, nõ admissis pseudapostolis, quib⁹ auscultarãt Corinthij & Galatæ, merito ab apostolo collaudant. Ad hos Paulus, admonitu spiritus profectus, cõplures dies apud illos egit nõ sine negotio. Nam hic flagris cæsus est Paulus, & cũ Sila cõiectus est in carcerẽ. Quo tẽpore carceris custos cũ tota familia baptizatus est. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cõuersa, Paulũ excepit hospitio. Hic & milites, cognito q̃ Rhoman⁹ esset ciuis, ultro rogarũt, ut quò uellet, abiret: & Christi nomen satis felicibus auspicijs inclaruit. Quinetiã cũ Paulus Rhomæ ageret in uinculis, miserũt illi quæ ad uitæ necessitatẽ pertinebant, per Epaphroditũ, quod & ante fecerãt, cũ ageret Thessalonicæ, sicut in hac ipse testat epistola. Collaudatos igit eos adhortatur, ut pseuerent ac proficiant: ostendens gloriandũ etiã in afflictionibus, quæ ad illustrandũ Christi euangeliũ facerẽt: se uero uel mortẽ adeo nõ horrere, ut optet etiã, si Christo uolente contingat. Deinde cũ primis hortat ad mutuã cõcordiã, quæ inter elatos esse nõ potest. Et quo æquiore sint anio, pollicet, Timotheũ atq; etiã ipsum breui ad illos rediturũ: interim misso Epaphrodito, qui ex piculosissima ægrotatione cõualuerat. Hæc agit duobus primis cap. Nã in tertio cõfirmat animos illorum aduersus pseudapostolos, ad Iudaismũ ubiq; sollicitãtes, quos canes appellat, oparios iniquitatis, inimicos crucis Christi, & qui uentrẽ dei loco colerẽt, nusq; aptius in eos stomachatus. Quartũ cõmẽdationibus & salutationibus occupat, nisi q̃ monita quædã obiter admiscet, & Philippẽsibus p sua in se munificẽtia gratias agit. Scripsit ex urbe Rhoma p Epaphroditũ, cũ iterũ esset in carcere. Nã post primã defensionẽ, rursus in carcerẽ ductus est, cui⁹ rei meminit ipse in epla ad Timotheũ.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD PHILIPPENSES EPISTOLA.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ Τιμόθεος δοῦλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν, πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς θέλομαι ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον

PAulus ac Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnib⁹ ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, unà cum epiſcopis ac diaconis. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo in omni memoria ueſtri, ſemper in omni precatione mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationem faciens, quod ueneritis in cõmunionem euangelij, à primo die uſque ad hoc tempus: perſuaſum habẽs hoc ipſum, quod is qui cœpit in uobis opus bonũ, perficiet uſque ad diem Ieſu Chriſti: ſicut iuſtum eſt mihi, ut hoc ſentiam de omnibus uobis, propterea quod habeã uos in corde, & in uinculis meis, & in defenſione, & confirmatione euãgelij, cum ſitis omnes mihi cõſortes gratiæ. Teſtis enim mihi eſt deus, quam deſiderẽ uos omnes in uiſceribus Ieſu Chriſti. Et illud oro, ut charitas ueſtra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omniq; intelligentia, ut probetis quæ ſunt præſtantia, ut ſitis ſynceri, ac tales, ut nemini ſitis offendiculo in diem Chriſti, impleti fructu iuſticiæ, qui cõtingit p Ieſũ Chriſtũ ad gloriã & laudem dei. Scire autem uos uolo fratres, quod quæ mihi acciderunt,

magis

μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανεροὺς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐγείρειν τοῖς δεσμοῖς μου, οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω. συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς. μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ

magis ad profectum euangelij euenerũt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto prætorio ac cæteris omnibus: utq; plures ex fratrib⁹ in domino, freti uinculis meis, uberius auderent, impauide sermonem loqui. Nõnulli quidem per inuidiam & cõtentionem, nõnulli uero & propter bonam uoluntatem Christũ prædicãt. Alij quidem ex contentiõe Christũ annunciant non pure, existimantes sese afflictionẽ addere uinculis meis: alij rursus ex charitate, sciẽtes q; in defensionem euãgelij constitutus sim. Quid enim? Attamẽ quouis modo siue per occasionem, siue per ueritatem, Christus tamen annunciatur, & in hoc gaudeo, quinetiã gaudebo. Noui enim, quod hoc mihi cedet in salutem, per uestram deprecationem, & submini-strationem spiritus Iesu Christi, secũdum expectationem & spem meam, quod nulla in re pudefiam, sed cum omni libertate, ut semper, ita nunc quoq; magnificabitur Christus in corpore meo, siue per uitam, siue per mortem. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrum. Quod si contingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam, ignoro. Coartor enim ex his duobus, desiderans dissolui, & esse cum Christo, multo longéque melius est. Cæterum manere in carne, magis necessarium propter uos. Et hoc certo scio, quod mansurus sim, & cum omnibus uobis per mansurus sim, in uestrum profectum, & gaudium fidei, ut gloriatio uestra exuberet per Christum Iesum, in me, per meum ad uos reditum. Tantum ut dignum est euangelio Christi, conuersemini, ut siue cũ uenero, & uidero uos, siue absens sim, audiam de rebus uestris, quod stetis in uno spiritu, una anima, adiuuantes decertantem fidem euangelij, nec in ullo

μηδενὶ ὑπ' αὐτῶν ἀνθικεμένων, ἥτις ἐστὶν αὐτοῖς μὲν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παραμύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἴ τις σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐρίθειαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστοι σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστοι. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. Ὥστε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἄμωμα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης

terreamini ab aduersarijs, quæ illis quidē est causa perditionis, uobis autem salutis: & hoc à deo: quia uobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, uerumetiam ut pro illo patiamini, idem certamē habētes, quale uidistis in me, & nūc auditis in me. Si qua igitur consolatio in Christo, si quod solatium dilectionis, si qua cōmunio spiritus, si qua uiscera ac miserationes, complete meum gaudiū, ut similiter affecti sitis, eandem charitatem habentes, unanimes, idem sentiētes, ne qd fiat per contentionem aut per inanem gloriam, sed per humilitatē animi, aliū quisq; se præstantiorem existimet: ne sua quisq; spectetis, sed unusquisq; quæ sunt aliorū. Is enim affectus sit in uobis, qui fuit & in Christo Iesu: qui cum esset in forma dei, non rapinā arbitratus est, ut esset æqualis deo, sed semetipsum inaniuit, forma serui sumpta, in similitudine hominum constitutus, & figura repertus ut homo, humilē præbuit semetipsum, factus obediēs usq; ad mortem, mortem autem crucis. Quapropter & deus illum in summam extulit sublimitatē, ac donauit illi nomē, quod est supra omne nomē: ut in nomine Iesu oīe genu se flectat, cœlestium, ac terrestrium, & infernorum, omnisq; lingua confiteat, quod dominus sit Iesus Christus ad gloriam dei patris. Proinde dilecti mei, quēadmodum semper obedistis, non tāquam in præsentia mea solum, sed nunc multo magis in absentia mea, cum timore ac tremore, uestram ipsorum salutem operemini. Nam deus est is qui agit in uobis, & ut uelitis, & ut efficiatis pro bono animi proposito. Omnia facite sine murmuratiōib⁹ ac disceptatiōibus, tales ut nemo de uobis quæri possit syncericq;, filij dei irreprehensibiles in medio nationis prauæ ac tortuosæ

γραμμὴς, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλὰ εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι. Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, Τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλὰ ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμὲ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ Χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

Τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ

tuosæ, inter quos lucetis tanquam luminaria in mundo, sermonem uitæ sustinentes, ut gloriari possim in diem Christi, quod non in uanum cucurrerim, nec in uanum laborauerim. Quinetiam si immolor super hostia, sacrificioque fidei uestræ, gaudeo & congaudeo omnibus uobis. Ob id ipsum autem & uos gaudetis, & congaudetis mihi. Spero autem in domino Iesu, me Timotheum breui missurum uobis, ut & ego læto sim animo, cognito statu uestro. Neminem enim habeo pari mecum animo præditum, qui germane res uestram curaturus sit. Nam omnes quæ sua ipsorum sunt, quærunt, non quæ Christi Iesu. Porrò probationem eius nostis, quod ut filius mecum ueluti cum patre seruierit in euangelium. Hunc igitur spero me missurum, mox ubi uidero mea negotia. Confido autem in domino, quod & ipse breui uenturus sim. Sed operæpretium arbitratus sum, Epaphroditum fratrem, & collegam, & cómilitonem meum, uestrum autem apostolum, quique mihi submínistrat in necessitate mea, mittere ad uos. Quandoquidem desiderabat omnes uos anxius animi, propterea quod audissetis eum infirmatum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita ut esset uicinus morti, sed deus misertus est illius: at nón illius tantum, sed & mei, ne dolorem haberem super dolorem. Studiosius itaque misi illum, ut cum uideritis illum, denuo gaudeatis, & ego magis uacem dolore. Excipite igitur illum in dño, cum omni gaudio, & qui huiusmodi sunt, eos in pretio habete: quoniam propter opus Christi eò accessit, ut morti proximus fuerit, nón habita ratione uitæ, ut suppleret id quod in uestro erga me officio fuit diminutum. Quod superest fratres, gaudete in dño. Eadem scribere uobis, me quidem haud piget, uobis autem tutum est. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete concisionem. Nos enim sumus

περιτομῆ, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴ τις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραήλ, φυλῆς βενιαμίν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλὰ τινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου· δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν νεκρῶν, οὐχ' ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ' ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ

αἰσχύνῃ

circũcisio, qui ſpiritu deũ colimus, & glori-
amur in Chriſto Ieſu, & non cõfidimus in
carne, quanq̃ ego confidam etiã in carne.
Si quiſq̃ alius uidetur fiduciam habere in
carne, ego magis habeo, circumciſus octa-
uo die, Iſraël ex genere, tribus Beniamin,
Hebræus ex Hebræis, iuxta legem phari-
ſæus, iuxta ſtudiũ ꝓſequens eccleſiã, iuxta
iuſticiã quæ eſt in lege, factus irreprehenſi
bilis. Sed quæ mihi erãt lucra, ea arbitrat⁹
ſum propter Chriſtũ dãnũ eſſe. Quinetiã
arbitror omnia dãnũ eſſe propter excellen
tiã cognitionis Chriſti Ieſu dñi mei, pro-
pter quẽ omnia ꝓ dãnis duxi, habeóq̃ ꝓ
reiectamẽtis, ut Chriſtũ lucrifaciã, utq̃ re
periar in illo, nõ habens meã iuſticiã ex le
ge, ſed eã quæ ꝑ fidẽ eſt Chriſti, quæ eſt ex
deo iuſticiã ſuꝑ fide, ut cognoſcã illum, &
potentiã reſurrectionis illius, & cõmunio-
nẽ afflictionũ illius, dũ cõformis fio mor-
ti eius, ſi quo modo ꝓtingã ad reſurrectio
nem mortuorũ, nõ quod apprehẽderim,
aut iam perfectus ſim, ſed ſector, ſi etiam
apprehendam, quatenus & apprehenſus
ſum à Chriſto Ieſu. Fratres, ego meipſum
nondum arbitror aſſecutũ eſſe. Vnũ autẽ
illud ago, ea quidẽ quæ à tergo ſunt obli-
uiſcens, ad ea uero quæ à fronte ſunt eni-
tens, iuxta præfixum ſignum inſequor ad
palmam ſupernæ uocationis dei, per Chri
ſtũ Ieſum. Quotquot itaq̃ ꝓfecti ſumus,
hoc ſentiamus: & ſi quid aliter ſentitis, hoc
quoq̃ uobis deus reuelabit. Attamen ad
id quod aſſecuti ſum⁹, eadẽ ꝓcedamus re
gula, ut ſim⁹ cõcordes. Pariter eſtote imita
tores mei fratres, & conſiderate eos qui ſic
ambulant, quẽadmodũ habetis nos pro
exemplari. Nã cõplures ambulant, de qui-
bus ſæpe dixi uobis, nunc autẽ & flens di-
co, inimici crucis Chriſti, quorum finis per
ditio eſt, quorum deus uenter, & gloria in

dedecore

αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

Αἰς*γεννῶσαι.

Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ· ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι· πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε

dedecore ipsorũ, qui terrestria curant. Nã nostra conuersatio in cœlis est, ex quo & seruatorẽ expectamus, dominum Iesum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut conforme reddat corpori suo glorioso, secundum efficaciam, qua potest etiam subijcere sibi omnia.

IIII

Proinde fratres mei dilecti ac desiderati, gaudiũ & corona mea, sic state in domino dilecti. Euodiam obsecro, & Syntychen obsecro, ut sint concordes in domino. Sanè rogo & te compar germana, adiuua eas quæ in euangelio decertarunt mecum unà cum Clemente quoq; & reliquis cooperarijs meis, quorum nomina sunt in libro uitæ. Gaudete in domino semper, & iterum dico gaudete. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni, precatione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones uestræ innotescãt apud deum. Et pax dei quæ superat omnem intellectum, custodiet corda uestra, & sensus uestros per Christum Iesum. Quod reliquum est fratres, quæcũq; sunt uera, quæcunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcunq; pura, quæcũq; accommoda, quæcunq; boni nominis, si qua uirtus, & si qua laus: hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me: hæc facite, & deus pacis erit uobiscum. Gauisus sum autẽ in domino magnopere, quod iam tandẽ reuiguit uestra pro me sollicitudo in eo, in quo & solliciti eratis, uerum deerat opportunitas. Nõ quod iuxta penuriam loquar. Nam ego didici, in quibus sum, his contẽtus esse. Noui & humilis esse, noui & excellere, ubique & in omnibus institutus sum, & saturari, & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possum per Christum, qui me corroborat. Attamen recte fecistis

ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

feciſtis, quod ſimul cõmunicaſtis meæ afflictioni. Noſtis autem & uos Philippenſes, quod in principio euangelij, cum proficiſcerer à Macedonia, nulla mihi eccleſia cõmunicauerit in rationem dandi & accipiendi, niſi uos ſoli. Nam & in Theſſalonica cũ eſſem, ſemel & iterum, quod opus erat, mihi miſiſtis, nõ quod requiram munus, ſed requiro fructum exuberantem in rationẽ ueſtram. Recepi tamẽ omnia & abundo. Expletus ſum, poſteaquam accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis miſſa fuerant, odorem bonæ fragrantiæ, hoſtiam acceptam gratamq; deo. Deus autẽ meus ſupplebit quicquid opus fuerit uobis, ſecundum diuitias ſuas cum gloria, per Chriſtũ Ieſum. Deo autem & patri noſtro gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Salutate omnẽ ſanctum in Chriſto Ieſu. Salutãt uos qui mecum ſunt fratres. Salutant uos omnes ſancti, maxime uero qui ſunt ex Cæſaris familia. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus uobis. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

Scripta eſt è Rhoma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΩ ΩΝΤΙΣΕΙΛΗΦΑΣΙΝ ΕΩΡΑΚΩΣ ΜΗ ΑΥΤΟΥΣ, ΑΚΟΥΣΑΣ ΔΕ ΠΑΡ' ΑΥΤΩΝ. ΑΠΟ ΔΕ ΤΗΣ ΠΡΟΦΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΩΝΤΙΣΟΛΟΥ ΑΥΤΗΝ. ΤΟΥΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΗΘΕΛΟΝΤΑ ΤΙΝΕΣ ΑΠΑΤΗΣΑΙ ΣΟΦΙΣΜΑΣΙΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΙΣ, ΚΑΙ ΕΙΣ ΙΟΥΔΑΪΚΗΝ ΠΙΣΤΕΩΣ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΝ ΕΝ ΝΟΜΩ ΘΡΗΣΚΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙΤΟΜΗΝ. ΤΑΥΤΑ ΤΙΝΑΝ ΜΑΘΟΝ Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, ΓΡΑΦΕΙ ΠΡΟΣ ΩΝΤΙΣΟΛΗΝ ΩΣΠΕΡ ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΗΝ ΑΥΤΟΙΣ ΤΑΥΤΗΝ. ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΝ ΤΩΙ ΘΕΩ, ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΚΟΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΜΕΤΑΒΕΒΗΚΕΝΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΦΩΣ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, ΚΑΙ ΟΤΙ Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΙΣ ΟΝ ΩΝΤΙΣΘΕΙΣΑΝ, ΕΙΚΩΝ ΕΣΤΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΣ, ΔΙ' ΟΥ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΓΕΓΟΝΕ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΠΡΕΠΕΝ ΑΥΤΟΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΝ ΟΝΤΑ, ΓΕΝΕΣΘΑΙ ΑΥΤΟΝ ΠΡΩΤΟΤΟΚΟΝ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΟΚΟΝ ΕΚ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ, ΙΝΑ ΤΑ ΑΜΦΟΤΕΡΑ ΣΩΣΑΣΗ, ΚΑΙ ΖΩΟΠΟΙΗΣΗ ΤΑ ΠΑΝΤΑ. ΠΡΟΣΤΕΠΤΑ ΔΕ ΑΥΤΟΥΣ ΕΜΜΕΝΕΙΝ ΕΝ ΤΗ ΠΙΣΤΕΙ, ΣΗΜΑΙΝΩΝ, ΟΤΙ ΑΥΤΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΔΙΑΚΟΝΟΣ ΕΣΤΙ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ, ΕΝ Ω ΚΑΤΗΧΗΘΗΣΑΝ. ΕΙΤΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΥΤΩ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΗΜΕΡΩΝ, ΚΑΙ ΕΝΙΑΥΤΩΝ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ. ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΣΙ ΗΣΓΗΚΕΝΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΤΑ ΠΑΛΑΙΑ, ΚΑΙ ΤΩΙ ΠΕΡΙΤΟΜΗΝ, ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΣΑ ΤΕ ΑΥΤΟΙΣ ΜΗ ΠΛΑΝΑΣΘΑΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΟΦΙΖΟΜΕΝΟΥ, ΚΑΙ ΠΛΑΝΑΣΘΑΙ ΑΥΤΟΥΣ ΘΕΛΟΝΤΩΝ. ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΝ ΠΡΟΑΝΕΓΕΙ, ΚΑΙ ΩΔΕ ΓΟΝΕΥΣΙ ΚΑΙ ΤΕΚΝΟΙΣ, ΑΝΔΡΑΣΙ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΞΙ, ΔΟΥΛΟΙΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΙΣ, ΚΑΙ ΤΑ ΑΛΛΑ ΤΑ ΠΡΟΣ ΤΑ ΗΘΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΣΑΣ, ΠΛΕΙΟΣΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ.

IN EPIST. AD COLOSSENSES, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

COlossenſes in Aſia minore ſunt, finitimi Laodicenſibus. Hos nō uiderat apoſtolus. Nā Archippi, ſiue, quod addit Ambroſi⁹, Epaphræ, quibus hoc delegatū erat, prædicatiōe cōuerſi ſunt ad Chriſtū. His uehemēter iminebāt pſeudapoſtoli, conātes in dogma multo puerſiſſimū inducere, docētes, nō eſſe filiū dei ſalutis autorē, ſed p angelos uiā patere ad patrē. Neq; em̄ ueniſſe filiū dei in hūc mūdū, neq; uēturū, cū in ueteri teſtamēto p angelos adminiſtrata ſint omīa. Deinde Iudaiſmū & philoſophiæ ſupſtitionē cū Chriſti doctrina miſcebāt, obſeruantes quædā legis inſtituta, & ſupſtitioſe obſeruātes ſolem, lunā, ac ſtellas, & elemēta huius mūdi, quibus docebant nos eſſe obnoxios. Hos igit' ſuæ profeſſionis cōmonefacit, oſtendens illos quicquid hactenus aſſecuti ſunt, nō angelis debere, ſed Chriſto angelorū conditori: hūc unū eſſe caput eccleſiæ, nec ab alio quoq; petendā ſalutem. Atq; interim autoritatē ſuam aſſerit. Diligenter autem monet, ne pſeudapoſtolorum magniloquētia, confictiſq; uiſionibus angelorū ſibi imponi paterent', & uel in Iudaiſmum, uel in philoſophicam ſupſtitionem prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortat' ad officia pietatis, nominatim præſcribens, qualis uxor erga maritū, qualis debeat eſſe maritus in uxorē, qualis parēs erga liberos, liberi erga parētes, ſerui erga dominos, domini erga ſeruos. Extrema pars ſalutationibus occupat', niſi q Archippū cōmonet officij ſui. Scripſit aūt è carcere ab Epheſo per Tychicum, quod ipſe palam teſtat' in hac epiſtola. Noſtra argumenta addunt Tychico collegam Oneſimū, nec ſatis uideo quid ſecuta. Græcorum inſcriptiones ex urbe Rhoma miſſam, teſtant'. Hinc certe remiſit Oneſimū, quē illic in uinculis genuerat Chriſto.

FINIS ARGVMENTI.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, τοῖς ἐν Κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ Ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφορούντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ

AD COLOSSENSES
EPISTOLA
PAVLI.

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatem dei, & Timotheus frater, ijs qui sunt Colossis sanctis ac fidelibus fratribus in Christo. Gratia uobis & pax a deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias agimus deo & patri domini nostri Iesu Christi, semper de uobis, cum oramus: quoniam audiuimus fidē uestram in Christo Iesu, & charitatem erga omnes sanctos, propter spem repositam uobis in cœlis, de qua prius audieratis per sermonem ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat, sicut & in uobis, ex eo die quo audistis & cognouistis gratiam dei per ueritatē. Quemadmodum & didicistis ex Epaphra dilecto conseruo nostro, qui est fidus pro uobis minister Christi, qui & exposuit nobis uestram dilectionem in spiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non desiuimus pro uobis orare, & poscere, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni sapientia & prudentia spirituali, ut ambuletis digne domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in agnitionem dei, omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius,

ἀυτω, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν & μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτὶ, ὃς ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, & μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης ἀυτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος ἀυτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν ἀυτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι᾽ ἀυτοῦ, & εἰς ἀυτὸν ἔκτισαι, & ἀυτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν ἀυτῷ συνέστηκε, καὶ ἀυτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν ἀυτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν ἀυτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι᾽ ἀυτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς ἀυτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ ἀυτοῦ, δι᾽ ἀυτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς ἀυτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον ἀυτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι & ἑδραῖοι, & μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ Παῦλος διάκονος. Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, & ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος ἀυτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀπεκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, & ἀπὸ τῶν γενεῶν. Νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις ἀυτοῦ, οἷς ἠθέλησεν ὁ θεὸς

lius, ad omnẽ tolerantiã ac patiẽtiam cum gaudio, gratias agentes patri, qui idoneos nos fecit ad participationẽ sortis sanctorũ in lumine, qui eripuit nos à potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum filij sibi dilecti, per quem habemus redemptionem per sanguinem ipsius, remissionẽ peccatorum, qui est imago dei inconspicui, primogenitus uniuersæ creaturæ, quod per illum creata sint omĩa, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominatiões, siue principatus, siue potestates. Omnia per illum, & in illum creata sunt, & ipse est ante omnia: & omĩa per illum consistunt, & ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principium primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primas tenens: quoniam in illo complacitũ est patri uniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga se, pacificatis per sanguinem crucis eius per eundẽ, siue quæ in terra sunt, siue quæ in cœlis. Et uos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamen reconciliauit in corpore carnis suæ per mortem, ut exhiberet uos sanctos, & irreprehẽsibiles, & inculpatos in conspectu suo. Siquidem permanetis in fide fundati ac stabiles, nec dimoueamini à spe euangelij, qđ audistis, quod prædicatũ est apud uniuersam creaturam, quæ sub cœlo est, cuius factus sum ego Paulus minister. Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro uobis, & suppleo quod deerat afflictionũ Christi in carne mea, pro corpore ipsius, quod est ecclesia, cuius ecclesiæ factus sum ego minister iuxta dispẽsationem dei, quæ data est mihi in uos implendi sermonẽ dei, mysterium quod reconditum fuit à seculis, & à generationibus. Nunc autem patefactum est sanctis illius, quibus uoluit

O deus

ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἐστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ

ἐγείραντος

deus notum facere, quæ ſint diuitiæ gloriæ myſterij huius inter gentes, qui eſt Chriſtus in uobis, ſpes gloriæ: quem nos annũciamus, admonentes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni ſapiẽtia, ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Ieſu, ad quod etiam enitor, decertans ſecundum efficaciã eius, agentem in me per uirtutem.

Nam uolo uos ſcire, quantam ſollicitu II
dinẽ habeam de uobis, & his qui ſunt Laodiciæ, & quotquot non uiderunt faciem meam in carne, ut conſolationem accipiãt corda illorum, cum fuerint cõpacti in charitate, & in omnem opulentiam certe perſuaſionis intelligentiæ, in agnitionem myſterij dei, & patris, & Chriſti, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ recõditi. Hoc autem dico, ne quis uobis imponat probabilitate ſermonis. Etenim ꝙuis carne ſim abſens, tamen ſpiritu uobiſcum ſum, gaudens ac uidẽs ueſtrum ordinẽ, & ſoliditatẽ ueſtræ in Chriſtũ fidei. Quẽadmodum igitur accepiſtis Chriſtum Ieſum dominũ: ita in eo ambulate, ſicut radices habeatis in illo fixas, & in illo ſuperſtruamini confirmemini ꝙ per fidem, ſicut edocti eſtis, exuberantes in ea cum gratiarum actione. Videte, ne quis ſit, qui uos deprædetur per philoſophiam & inanem deceptionem, iuxta cõſtitutionem hominum, iuxta elementa mundi, & non iuxta Chriſtum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & eſtis in illo completi, qui eſt caput omnis principatus ac poteſtatis, per quem & circũciſi eſtis circumciſione, quæ fit ſine manibus, dum exuiſtis corpus peccatorum carnis per circumciſionem Chriſti, cõſepulti ſimul cum illo per baptiſmũ, in quo ſimul etiã cũ illo reſurrexiſtis per fidem operationis dei, qui

excitauit

ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. Καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. Μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν τῷ Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; Μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅ ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ καὶ ταπεινοφροσύνῃ, καὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος. Τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. Νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, διὰ ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας

excitauit illum ex mortuis. Et uos cũ eſſetis mortui per delicta & per præputiũ carnis ueſtræ, ſimul cum illo uiuificauit, cõdonãs nobis omnia delicta, deleto, quod aduerſus nos erat, chirographo, quod erat cõtrarium nobis per decreta, & illud ſuſtulit è medio, affixum cruci, expoliatósq; principatus ac poteſtates oſtentauit palam, triumphãs de illis per ſemetipſum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei feſti, aut nouilunĩ, aut ſabbatorum, quæ ſunt umbra rerum futurarum, corpus autem Chriſti. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatem & ſuperſtitionem angelorum, in ĩs quæ non uidit faſtuoſus incedens, fruſtra inflatus à mente carnis ſuæ, nec obtinẽs caput, ex quo totum corpus per commiſſuras & compagines ſubminiſtratum, & cõpactum, augeſcit augmento dei. Itaque ſi mortui eſtis cũ Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne guſtaris, neque contrectaris, quæ omnia ipſo pereunt abuſu, iuxta præcepta & doctrinas hominũ, quæ uerbotenus quidem habent ſpeciem ſapientiæ per ſuperſtitionem, ac humilitatem animi, & læſionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionẽ carnis.

Itaque ſi reſurrexiſtis unà cum Chri III
ſto, ſuperna quærite, ubi Chriſtus eſt ad dexteram dei ſedens. Superna curate, non terreſtria. Siquidem emortui eſtis, & uita ueſtra abſcõdita eſt cum Chriſto in deo. Quandocunque Chriſtus manifeſtatus fuerit, uita noſtra, tunc & uos cum illo manifeſtabimini in gloria. Mortificate igitur membra ueſtra terreſtria, ſtuprum, immũdiciam, molliciem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, quæ eſt ſimulacrorum cultus, ob quæ uenire ſolet ira dei in filios

φὴ ἀπιθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ
ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ ἀπόθε
σθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργήν, θυμόν, κα
κίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ
στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους,
ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν
ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέ
ον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ'
εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ὅπου οὐκ ἔνι
Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία,
βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλ
λὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι Χριστός. Ἐνδύσα
σθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπη
μένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα,
ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμί
αν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι
ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, κα
θὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ
ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις
ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη
τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν,
εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐ
χάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεί
τω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. Διδά
σκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς
καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χά
ριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυ
ρίῳ. καὶ πᾶν ὅ τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔρ
γῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐ
χαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. Αἱ γυ
ναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν,
ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς
γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς.
τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα.
τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέ
ρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυ
μῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα
τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδου
λίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι
καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι
ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ
κυρίῳ

intractabiles, inter quos ambulabatis quã-
dam, cum uiueretis in his. Nunc autem de
ponite & uos omnia, iram, indignationẽ.
maliciam, maledicentiam, turpiloquẽtiam
ab ore uestro. Ne mentiamini alius aduer-
sus alium, posteaquam exuistis ueterẽ ho
minem cum factis suis, & induistis nouũ,
qui renouatur ad agnitionem & imaginẽ
eius, qui condidit illum, ubi nõ est Græcus
& Iudæus, circumcisio & præputiũ, barba-
rus, Scytha, seruus, liber, sed omnia in omĩ
bus Christus. Sitis igitur induti tanq̃ ele-
cti dei, sancti ac dilecti, uiscera miseratio-
num, comitatem, modestiam, mansuetudi
nem, lenitatem, sufferentes uos inuicem, &
condonantes uobis mutuo, si quis aduer-
sus aliquem habuerit querelam, quemad-
modũ & Christus cõdonauit uobis, ita &
uos. Super omnia autem hæc, charitatem,
quæ est uinculum perfectionis, & pax dei
palmã ferat in cordib⁹ uestris, in quã & uo
cati estis in uno corpore, & grati sitis. Ser-
mo Christi inhabitet in uobis opuléte cũ
omni sapientia. Docetéq; & commonete
uos inuicem, cantiõibus & laudib⁹ & can-
tilenis spiritualibus cum gratia canẽtes in
corde uestro domino. Et quicquid egeritis
sermone aut facto, omnia in nomine do-
mini Iesu facite, gratias agentes deo & pa-
tri per illum. Vxores, subditæ estote pro-
prijs uiris, sicuti conuenit, in domino. Viri,
diligite uxores, & ne sitis amarulẽti aduer-
sus illas. Filij, obedite parentibus in omni-
bus: hoc enim bene placet domino. Patres,
ne prouocetis liberos uestros, ne despõde-
ant animum. Serui, obedite per omnia ijs
qui domini sunt secundum carnem, non
obsequijs ad oculum exhibitis, tanquam
hominibus placere studentes, sed cum
simplicitate cordis, timentes deum. Et quic
quid feceritis, ex animo facite, tanquam

dño

κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. Τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. Τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μάρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος. οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος Χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληροφορημένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ Δημᾶς. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ Νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῆς ἐκκλησίαν.

domino, & non hominibus, sciẽtes, quod à domino recipietis mercedem hæreditatis, nam domino Christo seruitis. Cæterũ qui peccarit, reportabit peccatum suum, & non est personarum respectus.

Vos domini, æquitatem & æquabilitatẽ seruis exhibete, scientes, quod & uos habeatis dominum in cœlis. Obsecratiõi instate, uigilantes in ea cum gratiarũ actione, orantes simul & pro nobis, ut deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod & uinctus sum, ut manifestem illud, sicut oportet me loqui. Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes. Sermo uester semper cum gratia, sit sale cõditus, ut sciatis, quomodo oporteat uos unicuiq; respondere. De omnibus rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilect⁹ frater, & fidus minister, & conseruus in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscat quid agatis, & cõsoletur corda uestra, unà cum Onesimo fido & dilecto fratre, qui est ex uobis: de omnibus, uobis exponent, quæ hic agantur. Salutat uos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus cõsobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata. Si uenerit ad uos, excipite eum, & Iesus qui uocatur Iustus, qui sunt ex circumcisione. Hi soli cooperarij sunt ad regnum dei, q fuere mihi solatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis est seruus Christi, semper anxie laborans pro uobis in precationibus, ut stetis perfecti & completi in omni uoluntate dei. Testimonium enim illi perhibeo, quod habeat multum studium pro uobis, & his qui sunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus, & Demas. Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius est congregationem.

IIII

Ὁ ὅτ' ἂν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ πρὸς Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. Ὃ εἴπατε ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς· ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

& cum recitata fuerit à uobis epistola, facite, ut & in Laodicensiũ ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos q̃q; legatis. Et dicite Archippo: uide ministeriũ quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorum. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

Missa è Rhoma per Tychicum & Onesimum.

Ὑπόθεσις τῆς πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτης ἐπιστολῆς.

Ταύτην πρὸς τέλλει ἀπὸ ἀθηνῶν, ἑωρακὼς πρότερον αὐτοὺς, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς· ἡ δὲ πρόφασις τῆς πρὸς τολῆς αὕτη. ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν βερροίᾳ, ὃ ἐν φιλίπποις τῆς μακεδονίας καὶ ἐν κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθε καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκούσαντες θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγένοντο, ἀποστέλλει τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ τῆς πρὸς τολῆς ταύτης. καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τηρίζει αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων. Χριστιανῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίψεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτοῦ, ἀναστρέψασθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτόντων, παραμυθούμενος αὐτοὺς, καὶ διδάσκων μὴ βαρέως φέρειν. οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀναστάσεως. ἔπειτα δὲ ὃ περὶ τῶν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωντι, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγελλομένῳ περὶ αὐτῶν. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθάνειν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὸ πάντων ἀλλαγὴν, διδάσκει. πρὸς τούτοις, προτρέπων αὐτοὺς βελτιοῦσθαι ἐν τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν πρὸς τολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

THessalonica Macedoniæ metropolis est, unde & regiōis incolæ Thessalonicenses appellati. Hi in fide semel accepta, tanta cōstantia ꝑstiterunt, ut & Pauli exēplo, ciuiū suorū ꝑsecutiones, infracto & alacri ꝑtulerint animo, nec ullo pseudapostolorū suasu quiuerint ab euāgelica institutione deflecti. Quod ueritus Paulus, quē nō latebat pseudapostolorū improbitas, cū ipsi non liceret illos inuisere, misit Timotheū. Ex quo reuerso cū didicisset illorum constantiā, collaudat eos, gratias agēs deo. Atq; id quidē agit cap. primo & secundo. In cæteris duobus instituit eos in uarijs pietatis officijs, subindicans esse inter eos, qui nondū omnino puri essent ab omni libidine, nec deesse, qui ocio dediti grauarent alios: item qui inquieti ipsi, turbarent ecclesiæ tranquillitatem, quos corripi iubet. Præterea qui de resurrectione nondum satis cōfirmata essent opinione, cū defunctos ita lugerent, quasi perissent, ac nō potius ad meliora demigrassent, hoc instituit atq; confirmat. Rursus alios disputasse de die aduētus dñi, quasi is præsciri prædiciq; possit, cū incertus sit omnibus. Verū eum ait subitum, & præter omniū expectationē adfuturum, quo magis simus ad omne momentū parati. Scripsit ab Athenis per Tychicum ministrū, iuxta Græcorum inscriptionem: cui collegam addunt Onesimū nostra argumenta, quæ incerto autore leguntur in uulgatis exemplaribus. FINIS.

ΠΡΟ'Σ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙ̃Σ ἘΠΙΣΤΟΛΗ' ΠΑΥ'ΛΟΥ ΠΡΩ'ΤΗ.

ΠΑῦλος ⲥ̄ σιλȣανὸς ⲥ̄ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ιησοῦ χριστῷ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεȣ̃ πατρὸς ἡμῶν ⲥ̄ κυρίου ιησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιȣ́μενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ὑμῶν, ἀδϊαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργȣ τῆς πίστεως καὶ τοῦ κόπȣ καὶ ἀγάπης, ⲥ̄ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίȣ ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ

AD THESSALONICENSES EPISTOLA PAVLI PRIMA.

PAulus & Siluanus & Timotheus ecclesiæ Thessalonicensium, in deo patre & dño Iesu Christo. Gratia uobis & pax à deo patre nostro & dño Iesu Christo. Gratias agimus deo semꝑ de omnib⁹ uobis, mētionē uestri facientes in precib⁹ nostris, indesinēter memores uestri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permansistis in spe domini nostri Iesu Christi, corā deo & patre nostro, scientes fratres dilecti

ὑπὸ θεοῦ τὴν ἐκλογὴν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν Φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῖν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν

à deo, electionẽ uestrã: quoniã euãgelium nostrũ fuit erga uos: nõ per sermonem solum, uerumetiam per uirtutẽ, & per spiritũ sanctum, perq; certitudinẽ multã, quẽadmodum nostis, quales fuerimus inter uos, uestra causa. Et uos imitatores nostri facti fuistis, & domini, recipiẽtes sermonem cum afflictione multa, cum gaudio spiritus sancti, adeo ut fueritis exemplo omnibus credentibus in Macedonia, & Achaïa. A uobis enim ptonuit sermo domini: nõ solum in Macedonia & Achaïa, uerũetiã in omni loco fides uestra quæ est in deũ, dimanauit, ut non sit nobis necesse loqui quicquam. Siquidem ipsi de uobis annunciant, qualem ingressum habuerimus ad uos, & quomodo conuersi fueritis ad deũ à simulacris, ut seruiretis deo uiuenti & uero, & expectaretis filiũ eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis Iesum, qui liberat nos ab ira uentura.

Nam ipsi nostis fratres, introitũ nostrũ ad uos, q; nõ fuerit inanis, sed q; ante malis afflicti & contumelijs affecti, quẽadmodum scitis Philippis, audacter egerim⁹ in dño nostro ad loquendũ apud uos euãgelium dei, in multo certamine. Siquidẽ exhortatio nostra nõ fuit ex impostura, neq; ex immũdicia, neque cũ dolo, sed quemadmodũ probati fueram⁹ à deo, ut nobis cõmitteret euangeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra. Neq; enim unq; per sermonẽ adulationis uersati sumus, quemadmodũ nostis, nec per occasionẽ auaritiæ, deus est testis, neq; quærentes ex hominib⁹ gloriam, nec à uobis nec ab alijs, cũ possem⁹ in autoritate esse, tãquam apostoli Christi, sed fuim⁹ placidi in medio uestri, perinde ac si nutrix foueat suos filios, sic affectu propensi in uos, animo cupiebam⁹ impertire uobis,

ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγόνατε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα

uobis, nō ſolum euangeliū dei, uerūetiam noſtras ipſorum animas, propterea quod chari nobis facti eſtis. Meminiſtis em̄ fratres laboris noſtri, ac ſudoris. Nocte enim ac die opus facientes ob id, ne cui ueſtrum eſſemus oneri, prædicauimus apud uos euangelium dei. Vos autem teſtes eſtis & deus, quam ſancte & iuſte & inculpate uobiſcum qui credebatis, uerſati fuerimus: quemadmodum noſtis, ut erga unūquēque ueſtrum, tanquam pater erga filios ſuos, fuerimus affecti, obſecrantes uos & conſolantes & obteſtantes, ut ambularetis digne deo, qui uocaſſet uos in ſuum regnum ac gloriam. Quapropter & nos gratias agimus deo indeſinenter: quod cum accipere tis ſermonem à nobis, quo deum diſcebatis, accepiſtis non ſermonem hominū, ſed ſicut erat uere ſermonem dei, qui & agit in uobis credentibus. Vos enim imitatores facti eſtis fratres, eccleſiarum dei, quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quod eadem paſſi ſitis & uos à proprijs contribulibus, quemadmodum & ipſi nos à Iudæis, qui ut & dominum occiderunt Ieſum, & proprios prophetas, ita & nos perſecuti ſunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur, qui obſiſtunt nobis, ne loquamur gentibus, quo ſalui fiant, ut expleant ſua peccata ſemper. peruēnit autem in illos ira in finem. Cæterū nos fratres, orbati uobis ad ſpacium temporis aſpectu, non corde, uehementius ſtuduimus uidere faciem ueſtram, cum multo deſiderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum, & obſtitit nobis ſatanas. Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriationis, an non & uos, in conſpectu domini noſtri Ieſu Chriſti, in eius aduentu? Vos enim eſtis

gloria

ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν κατα-
λειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμ-
ψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ Διά-
κονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ
παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν,
τοῦ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύ-
ταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμε-
θα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγο-
μεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς
καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. Διὰ τοῦτο κἀγὼ μη-
κέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πί-
στιν ὑμῶν, μή πως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πει-
ράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν.
Ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ'
ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πί-
στιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε
μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦν-
τες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς·
διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοὶ ἐφ' ὑμῖν,
ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ
τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς
στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυ-
νάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν
ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς
ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέ-
ρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν
ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ
ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ
θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡ-
μῶν Ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν
ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος, πλε-
ονάσαι καὶ περισεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλή-
λους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς
ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀ-
μέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θε-
οῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν
ἁγίων αὐτοῦ.

Τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς

gloria noſtra & gaudium.

Proinde cum non amplius ferremus, III
uiſum eſt nobis, ut Athenis reſideremus
ſoli, ac miſimus Timotheum fratrem no-
ſtrum, & miniſtrum dei, & adiutorem ope
ris noſtri in euangelio Chriſti, ut cõfirma-
ret uos, & conſolaretur uos de fide noſtra,
ne quiſq; turbaretur in afflictionibus his:
Nam ipſi noſtis, nos in hunc uſum poſi-
tos eſſe. Etenim cum apud uos eſſemus,
prædicebamus uobis fore, ut afflictionem
pateremur, quẽadmodum & euẽnit, & no
ſtis. Quapropter & ego nõ amplius ferẽs,
miſi ad hoc, ut cognoſcerem fidẽ ueſtram,
ne quo pacto tentaſſet uos ille qui tentat,
& inanis factus eſſet labor noſter. Nuper
autem cum ueniſſet Timotheus ad nos à
uobis, & annunciaſſet nobis fidem ac dile-
ctionem ueſtrã, & quod habeatis memo-
riam noſtri bonam ſemper, deſiderantes
nos uidere, quemadmodum nos quoque
uos. Idcirco conſolationem accepimus fra-
tres per uos ſuper omni afflictione & ne-
ceſſitate noſtra, per ueſtram fidem. Quo-
niam nunc uiuimus, ſi uos ſtatis in domi-
no. Quam enim gratiarum actionẽ poſſu
mus deo rependere de uobis ſuper omni
gaudio, quod gaudem⁹ propter uos in cõ
ſpectu dei noſtri, nocte ac die ſupra mo-
dum orantes, ut uideamus ueſtram faciẽ.
& ſuppleamus quæ deſunt fidei ueſtræ.
Ipſe uero deus & pater noſter & dominus
noſter Ieſus Chriſtus dirigat uiam noſtrã
ad uos. Vos autem dominus abundãtes
& exuberantes faciat mutua inter uos cha
ritate, & in omẽs, quemadmodum & nos
in uos, ut confirmet corda ueſtra, irrepre-
henſibilia in ſanctimonia corã deo & pa-
tre noſtro, in aduentu domini noſtri Ieſu
Chriſti, cum omnibus ſanctis eius.

Quod ſupeſt igit᷑ fratres, rogamus uos IIII

ἡμᾶς παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεόν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται

& adhortamur per dominũ Ieſum, quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat uos uerſari, & placere deo, ut abũdetis magis. Noſtis em̃, quæ præcepta dederimus uobis per dominum noſtrum Ieſum. Hæc enim eſt uoluntas dei, ſanctificatio ueſtra, ut abſtineatis à ſcortatione, & ſciat unuſquiſq; ueſtrum ſuum uas poſſidere, cum ſanctificatione & honore, nõ cũ affectu concupiſcentiæ, quemadmodũ & gentes, quæ non nouerunt deum, ne quis opprimat ac fraudet in negocio fratrẽ ſuũ, propterea q̃ ultor eſt dominus de omnibus his, quemadmodum & ante diximus uobis, ac teſtati ſumus. Non enim uocauit nos deus immundiciæ cauſa, ſed ad ſanctificationem. Proinde qui reſpicit, non reſpicit hominem, ſed deum, qui dedit ſpiritum ſuum ſanctum in uos. Cæterum de fraterna charitate non neceſſe habetis, ut ſcribam uobis. Ipſi namque diuinitus docti eſtis, ut diligatis uos inuicem. Nam & facitis hoc erga cunctos fratres, qui ſunt in tota Macedonia. Obſecramus autem uos fratres, ut abundetis magis, & in hoc incũbatis, ut quieti ſitis, & agatis res proprias, & operemini proprijs manibus ueſtris, ſicuti uobis præcepimus, ut uos geratis honeſte erga extrarios, & nulla re uobis ſit opus. Cæterum nolo uos ignorare fratres de ijs qui obdormierunt, ne doleatis, quẽadmodum & cæteri non habentes ſpem. Nam ſi credimus, quod Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ſic & deus eos qui obdormierunt per Ieſum, adducet cum illo. Hoc em̃ uobis dicimus in uerbo domini, quod nos qui uiuemus & reliqui erimus in aduentũ domini, nequaquam præueniemus eos qui dormiunt. Quoniam ipſe dominus cũ hortatu, & uoce archangeli, ac tuba dei deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto reſurgent

ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλὰ εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδομεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε

χαίρετε

resurgent primum, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum domini in aëra, & sic semper cum domino erimus. Proinde consolemini uos mutuo sermonibus his.

Porrò de temporibus & articulis temporum fratres, nō est opus, ut uobis scribam. V
Ipsi enim planè scitis, quod dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Cū em̄ dixerint, pax & tuta omnia, tūc repentinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanquam fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij diei: non sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrij. At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracem fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non constituit nos deus, ut iram nobis concitemus, sed ut salutem consequamur per dominū nostrū Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cum illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autem uos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo precio per charitatē propter opus illorum: pacem habete cum illis. Obsecramus autē uos fratres, monete inordinatos, consolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed semper quod bonum est, sectemini, tum erga uos inuicem, tum erga omneis. Semper

gaudete,

χαίρετε, ἀδϊαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαρισθεῖτε. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητίας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς. καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

gaudete, indesinenter orate, in omnib⁹ gratias agite. Hæc enim est uoluntas dei per Christum Iesum erga uos. Spiritũ ne extinguatis, ꝓphetias ne aspernemini. Om̃ia probate: quod bonum fuerit, tenete. Ab omni specie mala abstinete. Ipse aũt deus pacis sanctificet uos totos. Et integer uester spirit⁹, & anima & corpus, ita ut in nullo possitis culpari, in aduentu domini nostri Iesu Christi seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum osculo sancto. Adiuro uos per dominũ, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Amen.

Πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

Ad Thessalonicenses prima scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟ'ΘΕΣΙΣ ΤΗ̃Σ ΠΡΟ'Σ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙ̃Σ ΔΕΥΤΕ'ΡΑΣ Ε'ΠΙΣΤΟΛΗ̃Σ.

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τινὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι περιερχόμενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνστάσης. ἠπάτων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξάνουσαν. καὶ ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι διὰ τὸν χριστόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ κατὰ τῶν αὐτοὺς ἐκδικούντων. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μηδὲ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μή τε διὰ πνεύματος, μή τε ὡς αὐτοῦ γράψοντος, μηδ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτήν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὴν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὴν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, οὗ τὴν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. εἶτα παραινέσας αὐτοῖς στήκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ καὶ περιέργους καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παρήγγειλε τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀποσυνάγωγον γίνεσθαι. καὶ λοιπὸν ἐπευξάμενος αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν, τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς δεδήλωκεν.

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES POSTERIOREM ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuiſendi Theſſalonicenſes, ꝙ epiſtolam confirmat illorū animos, ut fortiter ferant illatas ob Chriſtum afflictiones, nec ipſis defuturum præmium, nec aduerſarijs uindictam. Rurſum de die aduentus domini, de quo nonnihil attigerat in epiſtola ſuperiori, monet, ne quid cōmouerentur quorundam dictis, qui aſſeuerabant illum iam inſtare, tecte, ſicuti putant, ſignificans, prius abolendum Rhomanum imperium, ac deinde uenturum Antichriſtum. Attentius etiam inculcat, coërcendos eſſe, qui ocio & curioſitate ſua turbarent quietem & ordinē publicum, & ad opus adigendos, cum ipſe Paulus apud eos manibus ſuis laborarit. Scripſit Athenis per eoſdem, per quos miſit priorem epiſtolam, ut noſtra docent argumenta.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς,

θλῖψιν

AD THESSALONICENSES EPISTOLA SECVNDA.

PAulus & Siluanus ac Timotheus, eccleſiæ Theſſalonicenſium in deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratia ſit uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agere debemus deo ſemper de uobis fratres, ut par eſt, quod uehementer augeſcit fides ueſtra, & exuberat mutua ueſtra omnium charitas, cuiuſq; in alterum, adeo ut nos ipſi de uobis gloriemur in eccleſijs dei, de tolerantia ueſtra & fide, ſup omnibus ꝓſecutiōibus ueſtris, & afflictionibus, quas ſuſtinetis, documētū iuſti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro q̄ & patimini. Siquidē iuſtū eſt apud deū, reddere ijs qui affligūt uos,

afflictionem

θλίψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει

afflictionem, & uobis qui affligimini relaxationem nobiſcum, cum reuelabitur dominus Ieſus de cœlo, cum angelis potentiæ ſuæ, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem iis, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnam luent, interitum æternũ, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum uenerit, ut glorificetur in ſanctis ſuis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quòd fides habita ſit teſtimonio noſtro erga uos in die illo, ad quod etiã oramus ſemper pro uobis, ut uos dignos habeat iſta uocatione deus noſter, & compleat omne bonum propoſitum bonitatis, & opus fidei cũ potentia, ut illuſtretur nomen domini noſtri Ieſu Chriſti per uos, & uos per illum, iuxta gratiam dei noſtri & domini Ieſu Chriſti.

Rogamus autem uos fratres, per ad- II
uentum domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri aggregationem in illum, ne cito dimoueamini à mente, neq; turbemini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonem, neq; per epiſtolam, tanquam à nobis profectam, quaſi inſtet dies Chriſti, ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam non aduenerit dominus, niſi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus, qui eſt aduerſarius, & effertur aduerſus omnem, qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei ſedeat, oſtentans ſeipſum eſſe deum. An non meminiſtis, quod cum adhuc eſſem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat ſcitis, nempe, ut ille reueletur in ſuo tempore. Nam myſterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præſentia teneat, donec è medio tollatur, & tũc patefiet iniquus ille, quem dominus

ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

III Τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις. πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος,

conficiet spiritu oris sui, & abolebit claritate aduentus sui, cuius est aduentus secundum operationem satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigijs mendacibus, & cum omni deceptione iniusticiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt in hoc, ut salui fierent. Et propterea mittet illis deus efficaciam illusionis, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui nō crediderunt ueritati, sed approbauerunt iniusticiam. Nos autem debemus gratias agere deo semper de uobis, fratres dilecti à domino, quod elegerit uos deus ab initio in salutē, per sanctificationē spiritus, ac fidem ueritatis, ad quod uocauit uos per euangelium nostrum, in acquisitionem gloriæ domini nostri Iesu Christi. Itaq; fratres state, & tenete institutiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse uero dominus noster Iesus Christus, & deus ac pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam per gratiam, consoletur uestra corda, & stabiliat uos in omni sermone & opere bono.

Quod superest, orate fratres pro nobis, ut sermo domini currat & glorificetur, sicut & apud uos, & ut eripiamur ab absurdis ac peruersis hominibus. Non enim omnium est fides, sed fidelis est dominus, qui stabiliet uos, & custodiet à malo. Confidimus autem per dominum de uobis, quod quæ præcipimus uobis, & faciatis, & facturi sitis. Porrò dominus dirigat uestra corda in dilectionem dei, & in expectationem Christi. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut subducatis uos ab omni fratre, qui inordinate se gerit, & non

III

iuxta

καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδωσιν ἣν παρέλαβεν παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐλάβομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ', ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. Καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοὶ, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ' ὑπακούει τῷ λόγῳ ὑμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω· Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

uxta institutiōem quam accepit à nobis. Nam ipsis scitis, quomodo oporteat imitari nos: quoniam non inordinate gessimus nos inter uos, neq; gratis panem accepimus à quoq̄, sed cū labore & sudore nocte diéq; facientes opus, ad hoc, ne cui uestrum essemus oneri. Non, quod id nobis non liceat, sed ut nosmetipsos formā exhiberemus uobis ad imitandum nos. Etem̄ cū essemus apud uos, hoc præcipiebamus uobis, ut si quis nollet operari, is nec ederet. Audimus enim quosdā uersantes inter uos inordinate, nihil opis facientes, sed curiose agentes. Iis autem qui sunt istiusmodi, præcipimus & obsecramus per dn̄m nostrū Iesum Christū, ut cū quiete operātes, suū ipsorū panem edant. Vos aūt fratres, ne defatigemini in bn̄faciēdo. Quod si quis nō obedit sermoni nostro, per epistolam hunc indicate: & ne cōmercium habeatis cum illo, ut pudore suffundat': neq; uelut inimicum habeatis, sed admonete ut fratrem. Ipse autē dominus pacis det uobis pacem semper omnibus modis. Dominus sit cum om̄ibus uobis. Salutatio mea manu Pauli, quod est signum in omni epistola. Ita scribo. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum omnibus uobis. Amen.

Missa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ΠΑΡΙΣΤΕΛΛΕΙ ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ΠΑΡΙΣΤΟΛΗΣ αὕτη, ἐν τῇ ἐφέσῳ τινὲς ἰουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἑτεροδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους προφάσει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, προτρέπει τὸν τιμόθεον ἐκεῖ προσμεῖναι πρὸς Διόρθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν, καὶ πρῶτον μὲν ὑπομιμνήσκει τιμόθεον, εἰδότα τῆς ἐν χριστῷ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου κωλύειν τοὺς περὶ τὴν ὀρθὴν διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾶν τε αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτοὺς ὑμέναιον καὶ ἀλέξανδρον ναυαγήσαντας περὶ τὴν πίστιν, παρέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλεσιαστικοὺς περὶ προσευχῆς, πῶς καὶ ποῦ, καὶ περὶ τινων δεῖ προσεύχεσθαι, περὶ τοῦ σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ ὁποίους εἶναι δεῖ τοὺς καθιστάμενους. περὶ τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χηρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χρὴ ταύτας κατελέγεσθαι, καὶ ὁποίας αὐτὰς εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τοῦ σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ αἰσχρῶς ζῆν. περὶ τοῦ παραγγέλειν τοὺς πλουσίους, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. περὶ τούτων διαταξάμενος προτρέπετε αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδότα, ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ παραγγείλαντος αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐμφιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' αἷς τινες καυχώμενοι παρέβησαν τῆς πίστιν, οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

πρὸ τῆς νεωτέρας

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TImotheũ matre Iudæa, ſed Chriſtiana, patre Græco, Paulus in miniſterium adoptarat, probæ indolis iuuenẽ, & ſacris literis eruditũ, quẽ tamẽ ob Iudæos coactus eſt circũcidere. Quoniã aũt huic eccleſiarũ curã delegarat, ſicut & Tito, quas ipſe nõ poterat adire, inſtituit eũ in functione epiſcopali, & in diſciplina eccleſiæ, nõ ſic admonens ut diſcipulũ, ſed ut filiũ, & collegã. Id quo cũ maiore faciat autoritate, ſubinde apoſtolicam autoritatem ſibi uindicat. Admonet aũt, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inueherẽt, ea doceret, quæ eſſent fidei & charitatis: deinde principũ licet ethnicorũ, autoritatẽ, quoniã hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas rei publicæ, adeo non ſpernendã Chriſtianis, ut ꝓ his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu eccleſiaſtico, quid muliẽres, præſcribit. Epiſcopũ depingit cum ſua familia. Atq; hæc fermè tribus primis capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborũ delectu, de uitando cõiugio. Mox docet, qualẽ ſe præſtare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & eccleſiæ ſtipe alendas, erga adoleſcentiores & ſuſpectæ etiãnum ætatis. Ad hæc præſcribit, quid præcipere debeat dominis, quid ſeruis, quid diuitib⁹: admonens modis omnibus reijciendas contentioſas quæſtiones ſophiſtarum, inani doctrinæ ſpecie ſeſe uenditãtiũ. Scribit è Laodicea ꝑ Tychicũ diaconũ. FINIS:

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ σωτῆρος ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, Τιμοθέῳ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητραλῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με

AD TIMOTHEVM EPISTOLA PRIMA.

PAulus apostol⁹ Iesu Christi iuxta delegatiõem dei seruatoris nostri, & domini Iesu Christi, q est spes nostra, Timotheo germano filio in fide. Gratia, misericordia, pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo domino nostro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Ephesi, cum proficiscerer in Macedoniam: ita facito, ut denuncies quibusdam, ne diuersam sequãtur doctrinã, nec attendant fabulis & genealogijs nunquam finiendis, quæ quæstiones præbent magis quam ædificationem dei, quæ est p fidem. Porrò finis præcepti, est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide nõ simulata. A quibus quod aberrarunt quidam, deflexerunt ad uaniloquium, uolentes esse legis doctores, nõ intelligẽtes quæ loquuntur, neque de quibus asseuerant. Scimus autem, quod bona sit lex, si quis ea legitime utatur, sciens illud, quod iusto lex nõ sit posita, sed iniustis & inobsequẽtibus, impijs & peccatoribus, irreuerẽtibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ aduersetur secundum euangelium gloriæ beati dei, quod concreditũ est mihi. Et gratiam habeo, qui me potentem reddidit Christo Iesu domino nostro, quia fidelẽ

με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν ἅπασαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεὸς, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν

EPISTOLA

me iudicauit, ponēdo in miniſterium, qui prius eram blaſphemus, & perſecutor, & uiolentus, ſed & miſericordiam adeptus ſum, quod ignorans fecerim per incredulitatem. Exuberauit autem ſupra modum gratia domini noſtri cum fide & dilectione, quæ eſt per Chriſtū Ieſum. Certus ſermo & dignus, quem modis omnibus amplectamur, quod Chriſtus Ieſus uēnit in mūdum, ut peccatores ſaluos faceret, quorum primus ſum ego. Verum ideo miſericordiā ſum adeptus, ut in me primo oſtenderet Ieſus Chriſtus omnem clementiam ad exprimendum exemplar ijs, qui crediturí eſſent in ipſo, in uitam æternam. Regi autem ſeculorum immortali, inuiſibili, ſoli ſapienti deo honor, gloria, in ſecula ſeculorum, amen. Hoc præceptum cōmendo tibi fili Timothee, iuxta prophetias quæ de te præceſſerunt, ut milites in eis bonam militiam, habens fidem & bonam conſcientiā, qua repulſa nōnulli circa fidem naufragiū fecerunt, quorum de numero eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi ſatanæ, ut diſcant non maledicere.

Adhortor igitur, ut ante omnia fiant de precationes, obſecrationes, interpellatiōes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus in eminentia conſtitutis, ut placidam ac quietam uitam degamus cum omni pietate & honeſtate. Nam hoc bonū eſt & acceptum coram ſeruatore noſtro deo, qui cunctos homines uult ſaluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire. Vnus enim deus, unus etiā conciliator dei & hominū, homo Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum pretium redēptionis pro omnibus, ut eſſet teſtimoniū temporibus ſuis, in quod poſitus ſum ego præco & apoſtolus. Veritatem dico in Chriſto, non mentior, doctor gentium

11

ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. Γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλεῖναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὔα, καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Πιστὸς ὁ λόγος. Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. Δεῖ δὲ καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει. Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. Γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. Διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς

cū fide & ueritate. Volo igitur orare uiros in omni loco ſuſtollentes puras manus abque ira & diſceptatione. Cōſimiliter & mulieres in amictu modeſto, cum uerecundia & caſtitate ornare ſemetipſas, nō tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut ueſtitu ſumptuoſo, ſed quod decet mulieres, profitentes pietatem per opera bona. Mulier in ſilentio diſcat cum omni ſubiectione: Cæterum mulieri docere non permitto, neque autoritatem uſurpare in uiros, ſed eſſe in ſilentio. Adam enim prior formatꝰ eſt, deinde Eua. & Adam non fuit deceptus, ſed mulier ſeducta obnoxia facta eſt trāſgreſſioni, ſalua tamen fiet per generationem liberorū, ſi manſerint in fide ac dilectione & ſanctificatione cum caſtitate.

Indubitatus ſermo. Si quis epiſcopi munus appetit, honeſtum opus deſiderat. Oportet igitur epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, unius uxoris maritum, uigilātem, ſobriū, modeſtū, hoſpitalē, aptum ad docendum, non uinolentū, nō percuſſorē, nō turpiter lucri cupidū, ſed æquū, alienū à pugnis, alienum ab auaritia, qui ſuæ domui bene præſit, qui liberos habeat in ſubiectione cū omni reuerentia. Quod ſi quis propriæ domui præeſſe nō nouit, quomodo eccleſiā dei curabit? Nō nouitiū, ne inflatus in condēnationē incidat calumniatoris. Oportet aūt illū & bonū habere teſtimoniū ab extraneis, ne in probrū incidat, & laqueum calumniatoris. Miniſtros itidem compoſitos, nō bilingues, non multo uino deditos, non turpiter lucri auidos, tenentes myſterium fidei cum pura conſcientia. atq; hi probentur prius, deinde miniſtrent ſic, ut nemo poſſit illos criminari. Vxores ſimiliter modeſtas, non calumnioſas, ſobrias, fidas in omnibus. Diaconi ſint unius uxoris mariti, qui liberis re-

cte

λῶς προϊσάμενοι, καὶ τὴν ἰδίαν οἰκον. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤ ἐκσίαν ἐν πίσει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν

ἐν

ete præsint, & propriis familiis. Nã qui bene ministrauerint, gradum sibi bonum acquirunt: & multam libertatem in fide, quæ est in Christo Iesu. Hæc tibi scribo, sperãs fore, ut ueniam ad te cito. Quod si tardius uenero, ut noris quomodo oporteat in domo dei uersari, quæ est ecclesia dei uiuentis, columna & stabilimentum ueritatis. Et citra controuersiam magnum est pietatis mysteriũ. Deus manifestatus est in carne, iustificatus est in spiritu, uisus est angelis, prædicatus est gentibus, fides illi habita est in mundo, receptus est in gloria.

IIII

Spiritus autem certo loquitur, quod in posterioribus temporibus descisscent quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis dæmoniorum, per simulationẽ falsiloquorum, cauterio notatam habentiũ cõscientiã, prohibentiũ contrahere matrimoniũ, iubentiũ abstinere à cibis, quos deus creauit ad sumendum cũ gratiarum actione fidelibus, & ijs qui cognouerũt ueritatẽ, quod quicquid creauit deus, bonũ sit: & nihil reijciendum, si cum gratiarũ actione sumat. Sanctificatur enim per sermonem dei, ac precationẽ. De his, si cõmonefeceris fratres, bonus eris minister Iesu Christi, enutritus in sermonib⁹ fidei, bonæq; doctrinæ, quam usq; secutus es. Cæterũ prophanas & aniles fabulas reijce, quin potius exerce temetipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, paulum habet utilitatis: at pietas ad omnia utilis est, ut quæ promissiones habeat uitæ præsentis ac futuræ. Indubitatus sermo dignusq;, qui omnib⁹ modis approbet. Nã in hoc & laboram⁹ & probris afficimur, q; spem fixam habemus in deo uiuente, qui est seruator omniũ hominũ, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. Nemo tuam iuuentutem despiciat, sed esto forma fideliũ

in

ϕ λόγῳ, ϕ ἀναστροφῇ, ϕ ἀγάπῃ, ϕ πνεύ
ματι, ϕ πίστι, ϕ ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι,
πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ
διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ϕ σοι χαρίσμα
τος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ τῆς
θέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα
μελέτα, ϕ τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ
φανερὰ ᾖ ϕ πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ δι
δασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν,
καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.
πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακά
λει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρε
σβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελ
φὰς ϕ πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντ
ως χήρας. εἴ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα
ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶ
κον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι
τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπ
οδεκτὸν ϕνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα
καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν,
καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προ
σευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶ
σα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελε,
ἵνα ἀνεπίλημποι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων
καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πί
στιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα
καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα,
γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ϕ ἔργοις καλοῖς
μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξένο
δόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβο
μένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ
ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παρα
τοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χρι
στοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι
τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ
ἀργαὶ μανθάνουσι περιέρχόμεναι τὰς οἰ
κίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι
καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βού
λομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν,
οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδό
ναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν.

ἤδη

in ſermone, in cõuerſatione, in dilectione, in ſpiritu, in fide, in puritate. Donec uenero attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris quod in te eſt donum, quod datũ eſt tibi p prophetiã cũ impoſitione manuum, autoritate ſacerdotij. Hæc exerce, in his eſto, ut tuus profectus manifeſtus ſit in oĩbus. Attẽde tibiipſi & doctrinæ, perſiſte in his. Nam id ſi feceris, teipſum ſeruabis, & eos qui te audierint.

Seniorẽ ne ſæuius obiurges, ſed adhor- VI
tare ut patrem, iuniores ut fratres, mulieres natu grandiores ut matres, iuniores ut ſorores cum omni caſtitate. Viduas honora, quæ uere uiduæ ſunt. Quod ſi qua uidua liberos aut nepotes habet, diſcãt primum propriam domũ pie tractare, & uicem rependere maioribus. Hoc eñ eſt honeſtũ & acceptum corã deo. Porrò quæ uere uidua eſt ac deſolata, ſperat in deo, & perſeuerat in obſecrationibus ac precationibus noctu dieq; Porrò quæ in delitijs uerſatæ, ea uiuens mortua eſt. Et hæc præcipe, ut irreprehenſibiles ſint. Quod ſi qua ſuis & maxime familiaribus nõ prouidet, fidẽ abnegauit, & eſt infideli deterior. Vidua allegatur uõ minor annis ſexaginta, quæ fuerit unius uiri uxor, in operibus bonis hominũ teſtimonio cõprobata, ſi filios educauit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſanctorum pedes lauit, ſi afflictis ſubminiſtrauit, ſi in oñi opere bono fuit aſſidua. Porrò iuniores uiduas reĳce. cũ enim laſciuire cœperint aduerſus Chriſtũ, nubere uolunt, habentes condẽnationẽ, quod primã fidem reiecerint: ſimul aũt & ocioſæ diſcunt circũire domos. Imò nõ ſolũ ocioſæ, uerumetiã garrulæ & curioſæ, loquentes quæ non oportet. Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionẽ dare aduerſario, ut habeat maledicẽdi cauſam.

Iam

ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν, ὀπίσω τοῦ Σα-
τανᾶ. εἴ τις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρ-
κείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία,
ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς
προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιοῦ-
σθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ
διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἁλο-
ῶντα οὐ φιμώσεις. καὶ ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ
μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν
μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν
μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον
πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον
ἔχωσι. Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν
ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προ-
κρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖ-
ρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει
ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει.
μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ
διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου
ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι
πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ
δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ κα-
λὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχον-
τα, κρυβῆναι οὐ δύνανται.

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους
δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθω-
σαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκα-
λία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δε-
σπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελ-
φοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι
πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀν-
τιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρα-
κάλει. εἴ τις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρ-
χεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκα-
λίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νο-
σῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν
γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι
πονηραὶ, παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀν-
θρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀλη-
θείας

Iam enim nõn ullæ defluxerũt, secutæ sata-
nã. Quod si quis fidelis, aut si qua fidelis
habet uiduas, suppeditet illis, & non one-
retur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sũt, sup-
petat. Qui bene præsunt presbyteri, dupli-
ci honore digni habeantur: maxime ij, qui
laborant in sermone & doctrina. Dicit em̃
scriptura: Boui trituranti nõ obligabis os.
Et, Dignus est operarius mercede sua. Ad
uersus presbyterum accusationẽ ne admi-
seris, nisi sub duobus aut tribus testibus.
Eos qui peccant, corã omnibus argue, ut &
cæteri timorem habeant. Obtestor in con-
spectu dei & domini Iesu Christi & electo-
rum angelorum, ut hæc serues sine præcipi-
tatione iudicij, nihil faciens iuxta propẽsio-
nem animi. Manus cito ne cui imponas,
neque cõmunices peccatis alienis. Temet
ipsũ purũ serua. Ne posthac bibas aquã,
sed uino paululo utere propter stomachũ
tuum, & crebras tuas infirmitates. Quorũ-
dam hominũ peccata ante manifesta sũt,
præcedentia ad iudiciũ, quosdam uero &
subsequuntur. Consimiliter & bona ope-
ra ante manifesta sunt, & ea quæ secus ha-
bent, occultari nõ possunt. Quicũq; sub VI
iugo sunt serui, suos dominos omni hono-
re dignos ducant, ne nomẽ dei & doctrina
male audiat. Qui uero fideles habẽt dños,
ne cõtemnant, quod fratres sint, sed magis
inseruiant, quod fideles sint ac dilecti, qui
beneficentiæ participes sunt. Hæc doce &
exhortare. Si quis diuersam sequitur do-
ctrinã, & nõ accedit sanis sermonibus dñi
nostri Iesu Christi, & ei quæ secundũ pie-
tatẽ est doctrinæ, is inflatus est, nihil sciẽs,
sed insaniens circa quæstiones ac disputa-
tionũ pugnas, ex quibus nascitur inuidia,
contentio, maledicentia, suspiciones malæ,
superuacaneæ conflictationes hominum
mente corruptorũ, & quib⁹ adẽpta est ue-
ritas

θείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίλημπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικοὺς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ Τιμόθεε τὴν πα

ραθήκην

ritas, qui existimant quæstum esse pietatem. Seiungere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est autem quæstus magnus, pietas cũ animo sua sorte contento. Nihil enim intulimus in mundũ, uidelicet nec efferre quicquam possumus: sed habentes alimẽta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt in tentationem, & laqueum, & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Siquidẽ radix omnium malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge. sectare autem iusticiam, pietatem, fidẽ, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei: apprehende uitam æternam, ad quam & uocatus es, & professus es bonam professionem coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonam professionem, ut serues præceptum, immaculatus, irreprehensibilis, usque ad apparitionem domini nostri Iesu Christi, quã temporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps, rex regnãtium, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quẽ uidit nemo hominum, neque uidere potest, cui honor & imperium sempiternũ, amẽ. His q diuites sunt in præsenti seculo præcipe, ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo uiuente: qui præbet nobis omnia affatim ad fruẽdum, ut bene faciant, ut diuites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendum, libenter cõmunicantes, recõdentes sibijpsis fundamentum bonum in posterum, ut apprehendãt æternam uitam. O Timothee de-

ξακαταθήκλω φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

positum ſerua, deuitans prophanas uocũ inanitates, & oppoſitiones falſò nominatæ ſcientiæ, quam nonnulli profitentes, circa fidem aberrauerunt. Gratia ſit tecum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας τῆς πακατιανῆς.

Miſſa fuit ex Laodicea, quæ eſt Metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑὐτὴν πάλιν ἀπέρχόμεθα. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. τὴν σωματοποδισμόν τινων τοῦ παύλου καταλειφάντων αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸν ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν ἐπὶ θεσσαλονίκης πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. ὁ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τε τῆς εὐλαβείας, ὁ τῶν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστὶ φύγελλος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὀρῶντες αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ ὀνησίμῳ, ὁ τοῦτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, ὁ προσμείναντα αὐτῷ. παραγένεσθαι δὲ αὐτὸν παρακελεύεται τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι μάχας. ὁ ἡμῶν ὁ ἀλλοτρίους οὕτως ἐκδαπάνησε, παρέσκευε τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καί τινας ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, ὁ τῇ διδασκαλίᾳ, ἢ εἰδέναι μὲν, ὅτι ὧν ἐχάρις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέπουσα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεται τοὺς λαοὺς, μὴ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν τῆς διδασκαλίας ἀκρίβειαν πολλὰ προσγελάμενον αὐτὸν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν τῆς ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῶσαν, καὶ μέλλειν ἀπενδεῖσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτῷ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην ὁ τὰ βιβλία. μηνύσει δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, μὴ οὕτως πλεῖστα τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM POSTERIOREM ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTEROD.

QVoniam in ſuperiori epiſtola ſpem ſui reditꝰ fecerat Timotheo, apud Epheſios agenti, nec fuit eius præſtandi facultas, quod Rhomæ in uinculis haberetur, literis eum confirmat, ne perſecutionũ procellis deiciatur, ſed ſuo exemplo animum ad martyrium præparet. Inſtare enim tempora periculoſa ob quoſdam, pietatis prætextu ueram pietatem ſubuertentes: itáq; ſeſe iactantes, quaſi in uerbis ſit Chriſtiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde teſtatus, imminere diem obitus ſui, ſeq; iam à pleriſq; deſtitutum, iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad ſe Rhomam ueniat. Scripſit Rhomæ, cum iterum ad Neronis tribunal ſiſteretur.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ᾠκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητέρι σου Εὐνίκῃ. πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὃ ἔστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ· μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταργήσαντος

AD TIMOTHEVM EPISTOLA SECVNDA.

PAulus apostolus Iesu Christi, per uoluntatem dei, secundum promissionem uitæ, quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio. Gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, quod citra ullam intermissionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieque, desiderans te uidere, memor tuarum lachrymarum, ut gaudio replear, ubi commonefactus fuero eius, quæ est in te non simulatæ fidei, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica. Certum autem scio, quod in te quoque. Quam ob causam cõmonefacio te, ut suscites donum dei, quod est in te per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis deus spiritum timiditatis, sed potentiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igitur te pudeat testimonij domini nostri, neq; te pudeat mei, qui sum uinctus illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potẽtiam dei, q saluos fecit nos, & uocauit uocatione sancta, non secundũ opera nostra, sed secũdũ suũ propositũ & gratiã, quæ data quidem est nobis per Christũ Iesum ante tẽpora æterna, sed palam facta est nunc per apparitionem seruatoris nostri Iesu Christi,

καταργήσαντος μὲν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν & ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, & διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν & ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γάρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελος καὶ Ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν Ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων. ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, & ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω. δῴη γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. μνημόνευε, Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθάνο-

qui mortẽ quidẽ aboleuit, uitam autem in lucem produxit, ac immortalitatẽ per euãgelium, in quod positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gentium, quã ob causam & hæc patior, attamen non erubesco. Noui enim certus cq̃ sum, cui credidi, potens sit depositũ meũ custodire in illũ diem. Formã habeto sanorum sermonũ, quos à me audisti cũ fide & charitate, quæ est in Christo Iesu. Egregium depositũ seruato per spiritum sanctum, qui inhabitat in nobis. Nosti hoc, quod auersati fuerint me omnes, qui sunt in Asia, quorũ est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiam dominus Onesiphori familiæ, quoniã sæpe me refocillauit, & de catena mea nõ eruubuit: sed cũ esset Rhomæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dominus, ut inueniat misericordiã apud dominũ in die illo. Et in cq̃ multis Ephesi ministrauerit, melius tu nosti.

Tu igit' fili mi, fortis esto in gratia, quæ est per Christum Iesum, & in his, quæ audisti à me per multos testes. Hæc cõmẽda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictionẽ, ut bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicatur uitæ negotijs, ut ei q se in militiã delegit, placeat. Quod si certet etiã aliquis, non coronatur, nisi legitime certauerit. Laborãtẽ agricolã oportet primũ de fructibus percipere. Cogita quæ dico. Det enim tibi dominus in omnibus intellectũ. Memento, Iesum Christũ resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum euangelium meum, in quo malis affligor, quasi facinorosus usq; ad uincula. At sermo dei nõ fuit uinctus. Propterea omnia suffero propter electos, ut & ipsi salutem cõsequant', quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna. Certus sermo. Nã si cõmortui

σὺν αὐτῷ ἀποθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ Φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τινῶν τὴν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικὸν, ἀνεξίκακον ἐν πραΰτητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ

cõmortui ſumus, & conuiuemus, ſi ſufferimus, & conregnabimus: ſi negamus, & ille negabit nos: ſi increduli ſumus, ille fidelis manet, negare ſeipſum nõ poteſt. Hæc admone, conteſtans coram domino, ne uerborum pugnas ſequantur, ad nullam utilitatem, ad ſubuerſionem audientiũ. Stude teipſum probatum exhibere deo, operariũ non erubeſcendũ, recte ſecantem ſermonẽ ueritatis. Cæterũ prophanas uocũ inanitates prætermittito: ad maiorẽ enim profitient impietatẽ: & ſermo illorum, ut cancer morbus, paſtionem habebit, quorũ de numero eſt Hymenæus, & Philetus, qui circa ueritatẽ aberrarunt, dicẽtes, reſurrectionẽ iam eſſe factam, & ſubuertunt quorundã fidem. Solidum tamen fundamẽtum dei ſtat, habens ſignaculum hoc: Nouit dominus, qui ſint ſui, & diſcedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Chriſti. Cæterum in magna domo non tantum ſunt uaſa aurea & argẽtea, uerumetiam lignea, ac teſtacea, & alia quidem in honorẽ, alia uero in contumeliam. Si quis igitur expurgarit ſeipſum ab his, erit uas in honorem ſanctificatum, accõmodum uſibus domini, ad omne opus bonũ præparatũ. Iuueniles aũt cõcupiſcentias fuge, ſectare uero iuſticiam, fidem, charitatem, pacem, cũ his qui inuocant dominũ ex puro corde. Stultas autem & ineruditas quæſtiões reſpue, ſciens, eas parere pugnas. Porrò ſeruũ domini non oportet pugnare, ſed placidum eſſe erga omnes, propenſum ad docendũ, tolerantem malos cum mãſuetudine, erudientem eos qui obſiſtunt, ſi quando det illis deus pœnitentiam ad agnoſcendũ ueritatem, & reſipiſcant è diaboli laqueo, capti ab eo ad ipſius uoluntatem.

Illud autem ſcito, quod in extremis die 111
bus inſtabunt tempora periculoſa. Erunt

γαρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἐκείνων ἐγένετο. Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος, καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν

enim homines sui amantes, auari, fastuosi, superbi, maledici, parentibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, nescij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores, præcipites, inflati, uoluptatum amantes, potius quam amantes dei, habentes formam pietatis, sed qui uim eius abnegarint. Et istos auersare. Ex his enim sunt qui subeũt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiscentijs uarijs, semper discentes, nec unquam ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quemadmodum autem Iannes & Iambres resistebant Moysi, ita & hi resistunt ueritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidem, sed non proficient amplius. Siquidem amentia istorum euidens erit omnibus, quemadmodum & illorum fuit. Tu uero assectatus es doctrinam meam, institutionem, propositum, fidem, lenitatem, charitatem, patientiam, persecutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lystris, quas persecutiones sustinuerim. Et ex omnibus eripuit me dominus, sed & omnes, qui uolunt pie uiuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Porrò mali homines, & impostores proficient in peius, dum & in errorem adducunt & errant ipsi. At tu persistito in his quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt, sciens à quo didiceris, & quod à puero sacras literas noueris, quæ te possunt erudítum reddere ad salutem per fidẽ, quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionẽ, quæ est in iusticia, ut integer sit dei homo, ad omne opus bonum apparatus.

Obtestor igitur ego coram deo, & domino Iesu Christo, qui iudicaturus IIII

κρίναν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον. ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτὴς, οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς θεσσαλονίκην. Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν. Λουκᾶς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου. λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην

turus eſt uiuos & mortuos in apparitione ſua, & in regno ſuo. Prædica ſermonẽ, inſta tempeſtiue, intempeſtiue: argue, increpa: exhortare cum omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed iuxta concupiſcentias ſuas coaceruabunt ſibi doctores, ꝙ quibus pruriunt aures, & à ueritate quidẽ aures auertent, ad fabulas uero conuertentur. At tu uigila in omnibus, obdura in afflictionibus, opus perage euangeliſtæ, miniſterium tuum ad plenum probatum reddito. Nam ipſe iam immolor, & tempus meæ reſolutionis inſtat. Certamen bonum decertaui, curſum cõſummaui, fidem ſeruaui. Quod ſupereſt, repoſita eſt mihi iuſticiæ corona, quam reddet mihi dominus in illo die, qui eſt iuſtus iudex: non ſolum autem mihi, ſed & omnibus qui diligunt aduẽtum ipſius. Da operam, ut uenias ad me cito. Nam Demas me reliquit, amplexus præſens ſeculum, & profectus eſt Theſſalonicam, Creſcens in Galatiam, Titus in Dalmatiã. Lucas mecum eſt ſolus. Marcum aſſumptum adduci to unà tecum, eſt enim mihi perutilis ad miniſterium. Porrò Tychicum miſi Epheſum. Penulam quã reliqui Troade apud Carpum, cum uenies apporta, & libros, maxime autem membranas. Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi dominus iuxta facta ipſius, quem & tu caue. Vehemẽter enim reſtitit ſermonibus noſtris. In prima mea defenſiõe nemo mihi adfuit, ſed omnes me deſeruerunt. Ne illis imputetur, ſed dominus mihi adfuit, & corroborauit me, ut ꝑ me prædicatio expleretur, & audirẽt oẽs gentes, & ereptus

ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουρανίων, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἄσπασαι πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, καὶ τὸν ὀνησιφόρου οἶκον. ἔραστος ἔμεινεν ἐν κορίνθῳ, τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε εὔβουλος, καὶ πούδης, καὶ λῖνος, καὶ κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος ἰησοῦς χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. Ἡ χάρις μεθυμῶν. ἀμήν.

ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitq́ꝫ in regnum suum cœleste, cui gloria in secula seculorum, Amē. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mā sit Corinthi. Trophimū autē reliqui in Mileto languentē. Da operam, ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Pudēs, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cū spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης ἡ πρὸς τιμόθεον δευτέρα, ὅτε πρέσει παῦλος τοῦ καίσαρι νέρωνι ἐκ δευτέρου πάλιν.

Scripta è Rhoma ad Timotheum secunda, cum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ἘΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

Ταύτην ὑπεστέλλει ἀπὸ νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ προεχείμαζεν. ἡ δὲ πρόφασις τοῦ ὑποστολῆς αὕτη. εἰς μὲν τὴν κρήτην ἀπέλιπε τὸν τίτον, ἵνα καταστήσῃ κατὰ πόλεις κληρικούς. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τῶν ὑπεχειρούντων προφάσει τοῦ νόμου ἀπατᾶν τοὺς λαούς, μεθ' ὃ μαθὼν ὁ παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τοῦ θεῷ δι' ἃ τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν, σημαίνει τὴν ἐν χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέραν εἶναι, ἀλλ' ἐξ αἰῶνος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπηγγέλθαι πρὸ τοῦ θεοῦ ταύτην. ἔπειτα πρὶ τοῦ καταστάσεως τῶν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ὑπετιμᾶν δὲ ἐντέλλεται αὐτοῦ τοῖς ἀντιλέγουσι τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μάλιστα δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε τοὺς κρῆτας, ὅτι ἀργοί εἰσι, καὶ χρήζουσιν ὑπεθυμίας. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς πρεσβύτιδας τὰς ὀφειλούσας σωφρονίζειν τὰς νέας. παραινεῖ πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις οὐκ ἐξ ἔργων ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγείλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀναισχύντους οὔσας, δηλοῖ αὐτοῦ, μετὰ δὲ πέμψαι πρὸς αὐτὸν ἀρτεμὰν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ἐνετείλατό τε αὐτῷ ὥστε διδάσκειν, καὶ τοὺς αὐτοῦ καλῶν ἔργων προΐστασθαι. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolā

IN EPISTOLAM AD TITVM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTEROD.

TItum discipulum suū ac filij loco habitū, ob eximias dotes insulæ nobilissimæ Cretæ præfecerat apostolus,& illinc abiens, archiepiscopum consecrarat. Huic scribit ex urbe Nicopoli, quæ est in Actiaco litore, rebus,ut apparet, abhuc tranquillioribus. siquidem afflictionum aut persecutionum nulla mentio. Monet autem ut quod ipse apud Cretenses cœperat,consummet absoluatq́;,& per singulas ciuitates, quas centū habuisse memoratur ea insula,episcopos instituat,quos & presbyteros uocat,idonei episcopi formam præscribens. Et quoniā huc quoq; penetrarāt pseudapostoli, qui Iudaismū suum omnibus ingerebant,animat eum,ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde personarum & ætatum præscribit officia,quemadmodum Timotheo præscribit. illud addens,ne quisquam Christianæ religionis prætextu principibus aut magistratibus resisteret, suo fungentibus officio, quamuis essent à Christi fide alieni, quin magis eos leniter ferendos,siquando forte,uolente deo,& illi resipiscant. Postremo iubet Titum ad se uenire Nicopolim,sed non priusq́; Paulus Artemam aut Tychicū illuc misisset,ne Cretenses destituti uiderent episcopi solatio.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑῦλος δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χρισοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τὴν κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων. ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

PAulus seruus de ,apostolus autem Iesu Christi iuxta fidem electorum dei, & agnitionem ueritatis,quæ est secundum pietatem in spe uitæ æternæ,quam promisit is, qui mentiri nescit deus ante tempora æterna. Patefecit autem temporibus suis sermonem suum per prædicationem,quæ commissa est mihi secundum delegationem seruatoris nostri dei, Tito germano filio iuxta communem fidem. Gratia, misericordia, pax

à deo

ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλισα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιασμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς νέας

EPISTOLA

à deo patre, & domino Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta, ut quæ desunt, pergas corrigere, & cõstituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinaram. Si quis est inculpatus unius uxoris uir, liberos habens fideles, nõ ob noxios crimini luxus, aut qui non sint intractabiles. Oportet enim episcopum inculpatum esse, tanquam dei dispensatorẽ, non præfractum, non iracundum, non uinosum, non percussorem, non turpiter lucro deditum: sed hospitalem, bonarum rerum studiosum, sobrium, iustum, pium, tẽperantem, tenacem eius qui secundum doctrinã est, fidelis sermonis, ut potẽs sit etiã exhortari per doctrinã sanam, & contradicentes conuincere. Sunt eñ multi intractabiles, & uaniloqui, & mẽtium seductores: maxime iĩ, qui sunt ex circũcisione, quibus oportet obturare os, qui totas domos subuertunt, docentes, quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidam ex istis, proprio ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri. testimonium hoc est uerũ. Quam ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, non attendentes Iudaicis fabulis, & præceptis hominum, auersantium ueritatem. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illorum & mens & conscientia. Deũ profitentur se scire, cæterum factis negant, cum sint abominabiles, & dicto nõ audiẽtes, & ad omne opus bonum reprobi.

Tu uero loquere, quæ decent sanam doctrinam. Senes, ut sobriĩ sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patientia. Anus itidem, ut in habitu sint, qui religionem deceat, non calumniatrices, non uino multo seruientes, ut honesta doceant, quo possint modestas reddere

adolescentulas

νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνὰς, οἰκουρούς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται· τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων· ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. Δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω. Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς

adoleſcentulas, ut maritos ſuos diligant, ut liberos ament, ut ſobriæ ſint, puræ, domus cuſtodes, bonæ, ſubditæ ſuis uiris, ne ſermo dei male audiat. Adoleſcentes conſimiliter adhortare, ut ſobrij ſint, per omnia temetipſum præbens formam bonorum operum in doctrina, integritatem, grauitatem, ſermonem ſanum, irreprehenſibilem: ut is qui repugnat rubore ſuffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut ſuis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non reſpõſatores, non ſuffurantes, ſed fidem omnem oſtendẽtes bonam, ut doctrinam ſeruatoris noſtri dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia dei, ſalutifera omnibus hominibus, erudiẽs nos, ut abnegata impietate & mũdanis concupiſcentijs, ſobrie & iuſte & pie uiuamus in præſenti ſeculo, expectantes beatam illam ſpem, & apparitionem gloriæ magni dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret ſibijpſi populum peculiarem, ſectatorem bonorum operum. Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi ſtudio. Nemo te deſpiciat.

Admoneto illos, ut principatibus ac III
poteſtatibus ſubditi ſint, ut magiſtratibus pareant, ut ad omne opus bonum ſint parati, ne de quoquam maledicant, ne ſint pugnaces, ſed humani, omnem exhibentes manſuetudinem erga omnes homines. Nam eramus quondam & nos ſtulti, inobedientes, errantes, ſeruientes deſiderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odioſi, inuicem odio proſequentes. At poſtquam bonitas, & erga homines amor apparuit ſeruatoris noſtri dei, non ex operibus quæ ſunt in iuſticia, quæ faciebamus

nos,

ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Πιστὸς ὁ λόγος. Περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ θεῷ. Ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. Μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔρεις, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο. Εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. Αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. Ὅταν πέμψω ἀρτεμὰν πρός σε ἢ τυχικὸν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. Μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. Ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. Ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

nos, sed secundum suam misericordiã saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, ac renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos opulente, per Iesum Christũ seruatorem nostrum, ut iustificati illius gratia, hæredes efficeremur iuxta spem uitæ æternæ. Indubitatus sermo. De his uolo ut confirmes, quo solliciti sint, ut bonis operibus præsint qui crediderũt deo. Hæc em̃ sunt honesta & utilia hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, ac pugnas legales omitte: sunt enim inutiles & superuacaneæ. Sectarum autorem hominem, post unam & alterã admonitionem fuge, sciens, quod euersus sit, qui eiusmodi est, & peccet per se dãnatus. Cum autẽ misero Arteman ad te, aut Tychicum, da operã, ut uenias ad me Nicopolim, nam illic decreui hybernare. Zenam legisperitum & Apollo studiose deducito, ne quid illis desit. Discant autem & nostri, bonis operibus præesse, ad necessarios usus, ut non sint infrugiferi. Salutant te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Ἐγράφη ἐκ νικοπόλεως τῆς μακεδονίας.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Τ' ΠΟ'ΘΕΣΙΣ ΤΗ̃Σ ΠΡΟ'Σ ΦΙΛΗ'ΜΟ̄ΝΑ Ε'ΠΙΣΤΟ̄ΛΗ̄Σ.

Ταύτην πεπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης. Ἡ δὲ πρόφασις τῆς πεπιστολῆς αὕτη. Ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. Περὶ τούτου τοίνυν γράφει φιλήμονι, παρατιθέμενος αὐτῷ τὸν ὀνήσιμον, ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. Προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ ποῦ μείνῃ. Καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν πεπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GRæci tradunt, hunc Philemonẽ genere Phrygẽ fuisse, quam nationẽ intractabilem ac seruilem esse, uel Græco prouerbio iactatum est: Phryx plagis emendatur. Quem tamen Paulus ob pietatem & officia in sanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius seruꝰ Onesimꝰ Rhomam profugerat non sine furto, quod ferè serui solent. Illic audito Paulo, q tum in uinculis erat, euangelicam doctrinam amplexus est, ac Paulo seruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob serui fugam animo cruciaretur, remittit eũ: sed miro studio, miráq; ciuilitate seruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, se interim sponsorem offerens, dependsurus, si quid ille suppilasset in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Onesimum, quem & filium uocat.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν. Χάριν γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. Διὸ πολλὴν

AD PHILEMONEM EPISTOLA PAVLI.

PAulus uinctus Christi Iesu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ nostro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo cõmilitoni nostro, & quæ domi tuæ est, congregationi. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis, cum audiam tuam charitatem ac fidẽ, quam habes erga dominum Iesum, & erga omnes sanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitione omnis boni, quod est in uobis erga Christum Iesum. Gaudium enim habemus multum, & consolationem in dilectione tua, quod uiscera sanctorum refocillata sunt per te frater. Quapropter quamuis mul

πολλὴν ἐν χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ χριστοῦ. Παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. Σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπέρ σου μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου διακονῇ, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγει. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. Ναὶ ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γάρ, ὅτι καὶ διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. Ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου διακόνου.

tam in Christo fiduciam habeã iniungendi tibi, id quod officij tui erat, tamen propter charitatem potius rogo, cũ talis sim, nempe Paulus senex, nunc autem etiã uinctus Iesu Christi. Rogo autem pro filio meo, quem genui in uinculis meis, Onesimo, quondã tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quem remisi. Tu autem eũ, hoc est, uiscera mea suscipe, quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in uinculis euangelij, sed absq; tua sententia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bonum tuum esset, sed spontaneum. Nam propterea forsitan secessit ad tempus, ut æternũ eum reciperes, non iam ut seruũ, sed supra seruum, nempe fratrem dilectum, maxime mihi, quanto autẽ magis tibi, & in carne, & in domino? Si igitur me habes consortem, suscipe illum tanq; me. Quod si qd læsit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego dependam. ut ne dicam tibi, quod etiam teipsum mihi insuper debes. Etiam frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiscera in domino. Confisus de obedientia tua scripsi tibi, sciens, quod etiam ultra q̃ dico, facturus sis. Simul autem etiam præpara mihi hospitiũ. Spero enim, quod auxilio precum uestrarum donabor uobis. Salutant te Epaphras concaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cum spiritu uestro. Amen.

Missa fuit è Rhoma per Onesimum seruum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑύτην ὠλιστέλλει ἀπὸ ἰταλίας· ἡ δὲ πρόφασις τῆς ὠλιστολῆς αὕτη. ἐπειδὴ οἱ ἰουδαῖοι ἐνίσαντο τῷ νόμῳ καὶ ταῖς σκιαῖς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλεὶς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράψας τε πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν ἑβραίοις ἀποδεικτικὴν ταύτην ὠλιστολὴν, περὶ τοῦ τοῦ χριστοῦ προσωσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκιὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἅπας γείλωσι, καὶ μετ' αὐτοὺς αὐτὸς ἔλθῃ, δούλους τε εἶναι τοὺς προφήτας, καὶ μηνυτὰς τοῦ αὐτοῦ προσωσίας, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν υἱὸν εἶναι θεοῦ, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε. καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τῆς τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον. οὐ γὰρ δι' αἵματος μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ δι' αἵματος χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁ λαὸς, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν ὑπολείπεται ἡ ἡμέρα τῆς καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετετέθη ἀπὸ ἀαρὼν εἰς τὸν χριστὸν, οὗ τύπος ἦν ὁ μελχισεδέκ. οὐκοῦν ἐκ τοῦ λευὶ πίστει δὲ δικαιῶσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη προτρεψάμενος αὐτοὺς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν διὰ χριστὸν ὑπομονὴν, καὶ πείσας τιμᾶν τοὺς πρεσβυτέρους, τελειοῖ τὴν ὠλιστολήν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTEROD.

NVlla gens obstinatioribus animis repugnabat euangelio Christi, quam Iudæorum. qui paulo etiam peculiariter erant infensi, q; se gentium apostolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur, quodq; legem Mosaicam, quam illi sacrosanctam habebant, & euangelij uice per uniuersum orbē spargi cupiebant, antiquare uideretur. Adeo ut essent inter hos quoq; qui Christi doctrinam receperant, qui putarent legis obseruationem cum euangelio miscendā. Hierosolymis igitur qui crediderant, uarijs calamitatibus afficiebantur ab ijs, qui resistebant euangelio, nam penes hos erat publica autoritas. conijciebant in uincula, cædebantur, diripiebantur illorum bona. Hos itaq; consolatur Paulus partim exemplo ueterum sanctorum, quorum pleriq; similibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti sunt, quo uirtus illorum esset exploratior spectatiorq;, ac præcipue exemplo Christi, partim spe præmij cœlestis. Deinde declarat, coruscante iā euangelio Christi, cessasse umbras legis Mosaicæ, multa repetēs ex ueteri testamento, & ad Christum accōmodans. Docet non ex obseruatione legis, ad tēpus datæ & imperfectæ, sperandā esse salutem, sed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ sanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat sacrosancta, deo potissimū placuissent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Christianos faciētia.

FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS.

Ο λυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης, ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων· υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν· ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου· καὶ σύ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας

DEVS olim multifariam, multisq; modis locutus patribus per prophetas, extremis diebus hisce locutus est nobis per filium, quem cōstituit hæredē omnium, per quem etiam secula condidit. qui cum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, modereturq; omnia uerbo potētiæ suæ, per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, cōsedit in dextera maiestatis in excelsis, tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammā. Ad filium autem: Thronus tuus deus in seculum seculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iusticiam, & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti,

» λίωσεις. καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ
» οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις,
» καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται,
» καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλα
» γήσονται, σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ
» ἐκλείψουσι. πρός τινα δὲ τῶν ἀγγέλων εἶρη-
κέν ποτε; κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ
τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύμα
τα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς
μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέ-
χειν τοῖς ἀκουσθεῖσι, μήποτε παραῤῥυῶμεν. II
Εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγέ-
νετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ
παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδο-
σίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύ-
της ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν
λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν
ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπι-
μαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέ
ρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύμα
τος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλη-
σιμον. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμέ
νην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. Διε-
» μαρτύρατο δέ που τις, λέγων, τί ἐστιν ἄν-
» θρωπος ὅτι μιμνήσκει αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώ
» που, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐ-
» τὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ
» ἐστεφάνωσας αὐτὸν, καὶ κατέστησας αὐτὸν
» ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέ-
» ταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν
γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα,
οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν
δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑπο-
τεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέ-
λους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ
τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ
ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παν
τὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ,
δι' ὃν

& opera manuum tuarum ſunt cœli: ipſi
peribunt, tu autem permanes, & omnes ut
ueſtimentum ueteraſcent, ac uelut amictū
circumuolues eos, & mutabuntur, tu autē
idem es, & anni tui non deficient. Ad quē
autem angelorum dixit unquam? Sede à
dextris meis, donec poſuero inimicos tu-
os, ſcabellum pedum tuorum. Nónne oēs
ſunt adminiſtratorij ſpiritus qui in mini-
ſterium emittuntur propter eos qui hære-
des erunt ſalutis?

Propterea oportet nos uehementius
attēdere, iſs quæ dicta ſunt nobis, ne quā-
do perfluamus. Etenim ſi is, qui per ange-
los dictus fuerat ſermo, fuit firmus, & o-
mnis tranſgreſſio & inobedientia iuſtam
præmij repenſationem accepit, quomodo
nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus
ſalutem? quæ cum primum enarrari cœpe
rit per ipſum dominum, ab iſs qui audie-
rant, in nos confirmata fuit, atteſtante deo
& ſignis, & prodigiſs ſimul, uariiſq; uirtu-
tibus, & ſpiritus ſancti diſtributionibus,
iuxta ipſius uoluntatem. Non enim ange
lis ſubiecit orbem terræ futurum, de quo
loquimur. Teſtatus eſt autem alicubi qui-
dam, dicens: Quid eſt homo, quod me-
mor es eius, aut filius hominis, quod inui-
ſis illum? Feciſti eum paululo inferiorem
angelis, gloria & honore coronaſti eum,
& conſtituiſti eum ſuper opera manuum
tuarum. Omnia ſubieciſti ſub pedibus
eius. In hoc enim, quod ei ſubiecit omnia,
nihil omiſit illi non ſubiectum. At non-
dum uidemus illi omnia eſſe ſubiecta. Eū
uero qui puſillum quiddā diminutus fue
rat infra angelos, cernimus Ieſum, pro-
pter cruciatum mortis, gloria & hono-
re coronatum, ut per gratiam dei pro o-
mni guſtaret mortē. Decebat enim eum,

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅτε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχεν τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

Ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαληθησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐὰν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος

EPISTOLA

propter quem sunt omnia, & per quē sunt omnia, ut multis filijs in gloriā adductis, principē salutis illorum per afflictiones perfectum redderet. Quandoquidem & qui sanctificat, & qui sanctificant, ex uno sunt omnes. Quam ob causam non erubescit fratres illos uocare, dicēs: Annunciabo nomen tuū fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te. Et rursum: Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit deus. Posteaq̄ igitur pueri commercium habēt cum carne & sanguine, & ipse similiter particeps factus est eorundem, ut per mortem aboleret eum, qui mortis habebat imperiū, hoc est, diabolum, & liberos redderet eos, quicūq; metu mortis per omnem uitā obnoxij erant seruituti. Non enim uidelicet angelos assumit, sed semen Abrahæ assumit. Vnde debuit per omnia fratrib⁹ similis reddi, ut misericors esset & fidelis pontifex, in his quæ apud deum forent agenda, ad expiandum peccata populi. Nam ex hoc quod ipsi cōtigit tentatum esse, potest & ijs qui tentantur succurrere.

III Vnde fratres sancti, uocationis cœlestis participes, considerate apostolū & pōtificem confessionis nostræ Christum Iesum, quod fidelis sit ei qui ipsum constituit, quemadmodum & Moyses in tota domo ipsius. Tanto namq; maiore gloria, q̄ Moses, hic dignus est habitus, quanto maiorem habet honorem is qui construxit domū, quam ipsa domus. Omnis em̄ domus construitur ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus est. Et Moyses quidem fidelis fuit in tota domo illius, ueluti minister, in testimonium eorum, quæ post dicenda erant. At Christus tanquam filius administrauit domum ipsius, cuius dom⁹ sumus nos, si fiduciam, & gloriationem

spei,

ωίδος, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχώμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. Βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἐν τινὶ ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, ἐάν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχώμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

Φοβηθῶμεν οὖν, μή ποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος οὗτος ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκραμένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύ-

spei, ad finem usque firmam tenuerimus. Quapropter sicut dicit spiritus ille sanctus: Hodie si uocem eius audieritis, ne obdure tis corda uestra, sicut in exacerbatione, in die tentationis in deserto, ubi tentauerunt me patres uestri, probauerunt me, & uiderunt opera mea quadraginta annis. Quapropter infensus eram generationi illi, & dicebam: Semper errant corde. ipsi uero non cognouerunt uias meas, sicut iurauí in ira mea, si ingressuri sunt in requiem meam. Videte fratres, ne quando sit in ullo uestrum cor prauum, obnoxium incredulitati, ut desciscat à deo uiuente, sed exhortemini uos inuicem quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex uobis induretur seductione peccati. Christi participes facti sumus, si sanè initium substantiæ, usque ad finem firmum tenuerimus. In hoc quod dicitur: hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione. Nam quidam cum audissent, exacerbauerunt: at non omnes qui profecti fuerant ex Aegypto per Mosen. Quibus autem infensus fuit quadraginta annis? Nónne ijs, qui peccauerant? quorum membra conciderunt in deserto? Quibus autem iurauit, non ingressuros in requiem suam, nisi ijs, qui non obedierant? Et uidemus, quod non potuerint ingredi propter incredulitatem.

Metuamus igitur, ne IIII
quando derelicta promissione introëundi in requiem eius, uideatur aliquis ex uobis fuisse frustratus. Etenim nobis annunciatum est, quemadmodum & illis. At non profuit illis audisse sermonem, quod is non esset cum fide coniunctus, ijs qui audierant. Introimus enim in requiem, nos qui credidimus, quemadmodum dixit: Sicut iurauí in ira mea,

» εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου,
καί τοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου
γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδό-
» μης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ
» ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων ἔργων αὐτοῦ.
» καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν
» κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τι-
νας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον
εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθει-
αν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν
Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον κα-
» θὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν φωνῆς αὐτοῦ
» ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑ-
μῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν,
οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέ-
ρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ
λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κα-
τάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ
τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ
θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκεί-
νην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ
τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν
γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώ-
τερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ
διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ
πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς
ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι
κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυ-
μνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς
αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν
ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρα-
νοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς
ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ
δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις
ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ'
ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμε
θα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χά
ριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν εὕρω
μεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμ-
βανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ
πρὸς

si ingressuri sint in requiem meã, licet ope-
ribus à iactis fundamentis mundi pfectis.
Dixit enim quodam in loco de septimo
die sic: Et requieuit deus die septimo ab o-
mnibus operibus suis. Et in hoc rursum:
Si introibunt in requiem meam. Postea-
quam igitur illud reliquum est, aliquos in
troire in eam, & quibus prius annunciatũ
fuit, non introierunt propter incredulitatẽ,
rursum quendam præfinit diem, hodie, in
Dauid dicens, post tantum temporis, quẽ
admodum dictum est: Hodie si uocẽ eius
audieritis, ne obduretis corda uestra. Nã
si eis Iesus requiem præstitisset, nequaquã
de alio posthac die locutus fuisset. Itaque
relinquitur sabbatismus populo dei. Nam
qui ingressus est in requiem illius, & ipse
requieuit ab operibus suis, quemadmodũ
à suis deus. Studeamus igitur ingredi in il
lam requiem, ne quis eodem concidat in-
credulitatis exemplo. Viuus est enim ser-
mo dei, & efficax, & penetrantior quouis
gladio utrinque incidente, ac pertingens
usque ad diuisionem animæ simul ac spiri
tus, compagumque & medullarum, & dis-
cretor cogitationum & intentionum cor-
dis, nec est ulla creatura, quæ non manife-
sta sit in cõspectu illius. Sed omnia nuda,
& resupinata oculis eius, ad quẽ nobis est
sermo. Habentes igitur põtificem magnũ
qui penetrauit cœlos, Iesum filium dei, te-
neamus professionem. Non enim habe-
mus pontificem, qui non possit affici sensu
infirmitatum nostrarum, sed tentatum p
omnia, iuxta similitudinem absque pecca-
to. Accedamus igitur cum fiducia ad thro
num gratiæ, ut consequamur misericordi-
am, & gratiam inueniamus ad opportu-
num auxilium.

Nam omnis põtifex qui ex hominibus V
assumit', p hominib⁹ cõstituit', in his quæ
apud

πρὸς τὸν θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ' ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ ὁ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ' ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεὸν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος

apud deum aguntur, ut offerat donaria & uictimas p peccatis, qui placabilis esse possit ignorantibus & errantibus, quandoquidem & ipse circundatus est infirmitate. Et propter hanc debet, quemadmodum pro populo, ita & pro seipso immolare pro peccatis. Nemo sibiipsi usurpat honorem, sed qui uocatur etiam à deo, quemadmodum & Aaron. Ita & Christus non semetipsum glorificauit, ut fieret pontifex, sed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinẽ Melchisedec. Qui in diebus carnis suæ, cum & precationes & supplicationes apud illum, qui poterat ipsum à morte seruare, cum clamore ualido & lachrymis obtulisset, & exauditus esset pro reuerentia, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quæ passus est, obediẽtiam, ac perfectus redditus, omnibus qui sibi obedierunt, fuit causa salutis æternæ. cognominatus à deo pontifex secundũ ordinationẽ Melchisedec. de quo nobis multa forent dicenda, eaq; difficilia explicatu, quandoquidem segnes facti estis auribus. Etenim cum debeatis pro temporis ratione doctores esse, rursum opus habetis, ut doceamus uos quæ sint elementa initij eloquiorum dei: factiq; estis ij, quibus lacte sit opus, & non solido cibo. Nam quisquis lactis est particeps, is rudis est sermonis iusticiæ, infans enim est. Porrò perfectorum est solidus cibus, nempe horum, qui propter assuetudinem, sensus habent exercitatos ad discretionem boni pariter ac mali.

Quapropter omisso, qui in Christo VI
rudes inchoat, sermone, ad perfectionem feramur, nõ rursum fundamentũ iacientes pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deũ, baptismatũ, doctrinæ, ac manuum impositionis, & resurrectiõis mortuorũ, &

iudicij

κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάν περ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδείγματι ζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοὶ, τὰ κρείσσονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, εἰ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδείξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν

παράκλησιν

iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidem permiserit deus. Nam fieri non potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbum, ac uirtutes futuri seculi, si prolabãtur, denuo renouentur per pœnitentiam, ab integro crucifigẽtes sibimetipsis filium dei, & ludibrio exponentes. Siquidem terra, quæ imbrem sæpius in se uenientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam eis, opera quorum & colitur, recipit benedictionem à deo. At quæ produxerit spinas & tribulos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit, ut exuratur. Cæterum persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cum salute coniuncta, tametsi sic loquamur. Non enim iniustus est deus, ut obliuiscatur operis uestri, & laboris ex charitate susceptí, quam exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupimus autem, ut unusquisq; uestrum idem præstet studium ad plenã spei certitudinem, usq; ad perfectionẽ, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorum, qui per fidem ac patientiam hæreditatem accipiunt promissionis. Deus enim pollicitus Abrahæ, cum non posset per quenq; maiorem iurare, iurauit per seipsum, dicens: ni si benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te. Atq; ita cum patiẽter expectasset, consecutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant, qui sit maior, atque ijsdem omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re deus cum eximie uellet hæredibus promissionis ostendere firmitatẽ consilij sui, interposuit iusiurãdum, uti per duas res immutabiles, in quibus fieri nõ posset, ut mentiretur deus, ualidam

cõsolationẽ

παράκλησιν ἔχωμεν, οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὃς συναντήσας Ἀβραὰμ, ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενον βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. Θεωρεῖτε, δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔστος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύι τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνήντησεν αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηκτο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν

consolationem haberemus, qui huc confugimus, ut potiamur proposita spe, quam uelut ancoram tenemus animæ, tum tutã, tum firmã, & introëuntem usq; ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est Iesus iuxta ordinem Melchisedec, pontifex factus in æternum.

Nam hic erat Melchisedec, rex Salem, põtifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ, reuertenti à cæde regũ, & benedixit illi, cui & decimas ex omnibus imptitus est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iusticiæ, deinde uero etiam rex Salẽ, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierum, neq; uitæ finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in ppetuum. Considerate uero, quantus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abrahã patriarcha de spoliis? Atque ij quidem, qui quod sint de numero filiorum Leui, sacerdotij functionem sumunt, præceptum habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus non recensetur ex illis, decimas accepit ab Abraham, & habenti promissiones benedixit. Porrò nemo negat, quin id quod minus est, ab eo quod maius est, benedictionem accipiat. Atq; hic quidẽ homines, qui moriuntur, decimas accipiunt. Illic autem is de quo testatum est, quod uiuat: & ut ita loquar, in Abraham decimatus est etiã ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nã is adhuc in lumbis patris erat, cum occurreret Abrahæ Melchisedec. Proinde si consummatio p Leuiticũ sacerdotiũ erat, siquidẽ per hoc populus legẽ acceperat, quid præterea fuit opus, aliũ exoriri sacerdotẽ, q secundũ ordinẽ Melchisedec, & nõ secundũ

VII

ordinẽ

τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι; μεταλλαθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωϋσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερόν ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν. ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἦν ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν

ordinẽ Aaron diceret? Quãdoquidẽ trãslato ſacerdotio, neceſſe eſt, ut legis quoque tranſlatio fiat. Nã is de quo dicũt hæc, ad aliã tribũ ptinet, de qua nullus altari aſtitit. Palam eſt em̃, q̃ è tribu Iuda exort⁹ ſit dñs noſter. At nihil locutus eſt de ſacerdotio Moſes, quod ad hanc tribũ pertineat. Idq̃ magis etiã liquet, ſi quidẽ ad ſimilitudinẽ Melchiſedec exoritur ſacerdos alius, qui nõ iuxta legẽ mandati carnalis factus ſit, ſed iuxta potentiã uitæ indiſſolubilis. Teſtificat enim ad hunc modũ: Tu ſacerdos in æternũ ſecundũ ordinem Melchiſedec. Abrogat enim quod præceſſit præceptũ propter imbecillitatẽ, & inutilitatem. Nam nihil ad perfectionẽ adduxit lex: ueruũ erat introductio ad ſpem potiorẽ, per quã appropinquamus deo, atq̃ hoc potiorem, q̃ nõ abſq̃ iureiurando res acta ſit. Nam illi quidem citra iuſiurandum ſacerdotes facti ſunt: hi uero cum iureiurando, per eum qui dixit ad illum: Iurauit dominus & nõ pœnitebit eũ, tu ſacerdos in æternũ ſecũdũ ordinationẽ Melchiſedec. Tãto potioris teſtamẽti ſpõſor factus eſt Ieſus, & illi quidẽ plures facti fuerũt ſacerdotes, propterea, quod per mortem non ſinerentur permanere. at hic quod idem maneat in æternum, perpetuum habet ſacerdotiũ, unde & ſaluos facere ad plenum poteſt, qui per ipſum adeunt deum, ſemp uiuẽs, ad hoc ut interpellet pro illis. Talis em̃ decebat ut eſſet nobis põtifex pius, innocẽs, impollutus, ſegregatus à peccatorib⁹, & ſublimior cœlis factus, cui nõ ſit quotidie neceſſe, quẽadmodũ illis pontificibus, prius pro propriis peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nam id fecit ſemel, cum ſemetipſum obtulit. Siquidem lex homines conſtituit pontifices, habẽtes infirmitatẽ

ἀσθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς
μετὰ τὸν νόμον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελε-
ωμένον. Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομέ
νοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν
ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸν, καὶ τῆς σκη
νῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ
οὐκ ἄνθρωπος. Πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ
προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται,
ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προ
σενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱε-
ρεὺς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων
κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγμα-
τι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς
κεχρημάτισται Μωϋσῆς, μέλλων ἐπιτε-
λεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσῃς
πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν
τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε
λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθή-
κης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγε-
λίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκεί-
νη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο
τόπος. Μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει.
ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ
συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν
οἶκον Ἰούδα, διαθήκην καινὴν, οὐ κατὰ τὴν
διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν
ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐ-
τῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου,
ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου,
κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι
αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ
Ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύ
ριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν
αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω
αὐτοὺς, καὶ ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεὸν, καὶ αὐ-
τοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδά-
ξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκα
στος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν
κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ
αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι

τοῖς

infirmitatē. Porrò ſermo iuriſiurandi, qui ſupra legem fuit, filium cōſtituit in æternū cōſummatū. Cæterū eorū quæ dicimus illud eſt caput, q̄ talē habemus pontificē, qui conſedit ad dextram throni maieſtatis in cœlis, ſanctorū adminiſtrator, ac ueri tabernaculi, quod fixit deus, & non homo. Omnis enim pontifex ad offerēdum donaria & uictimas cōſtituit̄, unde neceſſe eſt, ut hic etiā habeat aliquid, quod offerat. Nam ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidē eſſet, ubi ſunt ſacerdotes qui offerūt iuxta legē donaria, quæ quidē exemplari & umbræ deſeruiunt cœleſtiū. quēadmodū oraculo reſponſum eſt Moſi, cū eſſet abſoluturus tabernaculū: nā uide, inquit, ut facias omnia ſecundū exemplar, quod oſtēſum eſt tibi in monte, nunc uero hoc excellentius ſortitus eſt ſacerdotiū, quo præſtātioris eſt teſtamēti interceſſor, quod in p̄ſtantioribus p̄miſſis ſancitū eſt. Etenim ſi prius illud tale fuiſſet, ut nihil in eo poſſet reprehēdi, haudquaq̄ fuiſſet ſecūdo quæſitus locus. Nā incuſans eos loquit̄ illis: Ecce dies uenient, dicit dñs, & cōſummabo ſuper domū Iſraël, & ſuper domū Iuda, teſtamentū nouum, non iuxta teſtamētum quod feci patribus illorū in die cum apprehenderem manū illorū, ut educerē eos ex Aegypto, quoniā ipſi nō p̄ſtiterūt in teſtamēto meo, & ego neglectui eos habui, dicit dñs. Nā hoc eſt teſtamentū, quod diſponā domui Iſraël poſt dies illos, dicit dominus, dans leges meas in mentē illorū, & in corde illorū inſcribā illas, & ero illis deꝰ, & ipſi erunt mihi populus. Et nō docebūt quiſque proximum ſuum, & unuſquiſque fratrē ſuū, dicentes: Cognoſce dominum, quod omnes cogniturī ſint me, ab eo qui puſillus fuerit inter eos, uſq̄ ad eū qui magnus eſt inter illos, quoniam placatus ero

VIII

ταῖς ἀδικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. οὗ δὲ λέγει καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό, τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἁγία. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἁγία ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἡ Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶν δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμεναι κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος.

εἰ δ

super iniuſticijs illorũ, & peccatis eorũ, & iniquitatũ illorũ nõ recordabor amplius. Per hoc qđ dicit nouũ, antiquauit prius. Porrò quod antiquatur ac ſeneſcit, in propinquo eſt, ut euaneſcat.

Igitur habebat quidem etiam prius illud, iuſtificationes, cultus, ac ſanctum mundanum. Siquidem tabernaculum factum fuit primum, in quo erant lucernæ, & menſa, & propoſitio panum, quam uocant, ſancta. Poſt ſecundum autem uelum erat tabernaculũ, quod uocatur ſanctum ſanctorum, aureum habẽs thuribulum, & arcam teſtamenti, undiq; circumtectam auro, in qua urna aurea habens manna, & uirga Aaron, quæ germinauerat, & tabulæ teſtamenti. Supra hanc autem cherubim gloriæ, obumbrantia propiciatorium. de quibus non eſt nunc dicendũ ſingulatim. His autem ad hunc ordinatis modum, in prius quidem tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes, qui ſacrorum ritus peragant: in ſecundum autem ſemel quotannis ſolus pontifex, non ſine ſanguine, quẽ offert pro ſeipſo, & pro populi ignorantijs. Illud ſignificante ſpiritu ſancto, nõdum manifeſtatam eſſe ſanctorum uiam, adhuc priore tabernaculo conſiſtente, quæ erat ſimilitudo pro tempore tum præſente, in quo dona ſacrificiaq; offeruntur, quæ non poſſint iuxta conſcientiam perfectum reddere cultorem, in cibis dumtaxat & potionibus, & diuerſis abluti onibus ac iuſtificationibus carnis, uſq; ad tempus correctionis impoſita. At Chriſtus accedẽs põtifex futurorũ bonorũ, per maius & perfectius tabernaculũ, nõ manu factum, hoc eſt, non huius ſtructuræ, neq; per ſanguinem hircorum ac uitulorũ, ſed per proprium ſanguinem ingreſſus eſt ſemel in ſancta, æterna redemptione reperta. Nam ſi

IX

εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων, μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων· τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι πάντα ὁμοίως ἐρράντισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι· αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανόν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν. οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτόν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας

Nam si sanguis taurorum & hircorum, & cinis iuuencæ, aspergens inquinatos, sanctificat ad carnis purificationē, quāto magis sanguis Christi, qui per spiritum æternum seipsum obtulit immaculatum deo, purgabit conscientiam uestram à mortuarijs operibus, ad seruiendum deo uiuenti? Et ob id noui testamenti conciliator est, ut morte intercedente, ad redemptionem earum præuaricationum, quæ fuerāt sub priori testamento, ij qui uocati sunt, promissionem accipiant æternæ hæreditatis. Siquidem ubi testamentum est, mors intercedat necesse est testatoris. Nam testamētum in mortuis ratum est, quandoquidem nōdū ualet, cum uiuit testator. Vnde ne prius quidem illud, absq; sanguine dedicatum fuit. Cum enim Moyses omne præceptum iuxta legem exposuisset omni populo, sumpto sanguine uitulorum & hircorum, cum aqua & lana coccina & hysopo, simul & ipsum librum & totū populū asperſit, dicens: Hic est sanguis testamēti, quod mandauit uobis deus. Insuper autem & tabernaculum, & omnia uasa ministerij, sanguine consimiliter aspergebat. Et omnia ferè secundum legem sanguine purificantur, & absq; sanguinis effusione nō fit remissio. Itaq; necesse est, ut exemplaria quidem eorum quæ sunt in cœlis, hisce rebus purificētur. Cæterū ipsa cœlestia potioribꝰ cꝫ hæ sint, uictimis mundentᵉ. Nō em̄ in manu facta sancta ingressus est Christus, exemplaria uerorū, sed in ipsum cœlū, ut appareat nūc in cōspectu dei pro nobis, non ut sæpius offerat semetipsum, quēadmodum pontifex ingreditur in sancta singulis annis per sanguinem alienū. Alioqui oportuisset illum sæpius passum fuisse à condito mundo. Nunc autē semel, sub consummationem seculorum, ad profligationem

ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ καθόσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διϊλωκὲς οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους· ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ἰησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διϊλωκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ.

μία

peccati, per immolationem ſuiipſius apparuit. Et quatenus illud manet omnes homines, ut ſemel moriãtur, poſt hoc autem iudicium, ita & Chriſtus ſemel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rurſus abſque peccato cõſpicietur, iis qui illum expectant in ſalutem.

Nam lex umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, his hoſtiis quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes perfectos reddere. Alioqui nónne deſiiſſent offerri? propterea, quod nullam iam habuiſſent conſcientiam peccatorum, qui ſacrificaſſent, ac ſemel purgati eſſent. Atqui in iſtis commemoratio fit peccatorum quotannis. Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter cum ingreſſurus eſt mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluiſti. Corpus autem aptaſti mihi, holocautomata & pro peccato non comprobaſti. Tunc dixi: Ecce adſum, in capite libri ſcriptum eſt de me, ut faciam deus uoluntatem tuam. Superius cum dicit, ſacrificium, & oblationem, & holocautomata, & pro peccato noluiſti, neque comprobaſti, quæ iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce adſum, ut faciam deus uoluntatem tuam: tollit prius, ut poſterius ſtatuat: per quam uoluntatem ſanctificati ſumus per oblationem corporis Ieſu Chriſti ſemel peractam. Et omnis quidem ſacerdos aſſiſtit quotidie, ſacra peragens, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ nunquam poſſint auferre peccata. Hic uero, una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dexteram dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius, ſcabellum pedum eius.

Vnica

μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ δι-
ὰ παντὸς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡ-
μῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γὰρ τὸ
προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσο-
μαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας
λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδί-
ας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας αὐτῶν ἐπι-
γράψω αὐτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν
ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὅπου δὲ
ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁ-
μαρτίας. ἔχοντες οὖν ἀδελφοὶ παῤῥησί-
αν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ α�ί-
ματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν
πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπετά-
σματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἱε-
ρέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερ-
χώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πλη-
ροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδί-
ας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελουμέ-
νοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχωμεν
τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλινῆ. πι-
στὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος. καὶ κατανο-
ῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης,
καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλιπόντες
τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, καθὼς ἔθος τι-
σίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ τοσούτῳ μᾶλ
λον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.
ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ
τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκ
ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία,
φοβερὰ δέ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς
ζῆλος ἐσθίειν μέλλοντος τοὺς ὑπεναντίους.
ἀθετήσας τις νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰ-
κτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀ-
ποθνήσκει. πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθή-
σεται τιμωρίας, ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ κα-
ταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης
κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ
πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας. οἴδαμεν γὰρ
τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταπο-
δώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν, κύριος
κρινεῖ

Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum, eos qui ſanctificantur. Teſtificatur autem nobis & ipſe ſpiritus ſanctus, nimirum cum prædixerit, Hoc eſt teſtamẽtum, quod condam erga illos, poſt dies illos, dicit dominus, dans leges meas in corde illorum, & in mentibus illorum inſcribam eas, & peccatorum atq; iniquitatum illorum non recordabor amplius. Porrò ubi horum eſt remiſſio, non eſt amplius oblatio pro peccato. Cum igitur fratres, habeamus libertatem adeundi in ſancta per ſanguinem Ieſu, ea uia quã dedicauit nobis recentem ac uiuentem, per uelamentũ, hoc eſt, per carnem ſuam, cumque habeamus ſacerdotem magnum præfectum domui dei, accedamus cum uero corde, in certitudine fidei, aſperſi cordibus, ac depulſa conſcientia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confeſſionem ſpei, non uacillantem, fidelis enim qui promiſit, & conſideremus nos inuicem, in hoc, ut prouocemus ad charitatem & bona opera, non deſerentes aggregationem noſtri mutuam, ſicuti mos eſt nonnullis, ſed adhortantes inuicem, idq; hoc magis, quod uidetis appropinquantem diem. Nã ſi uolentes peccauerimus poſt acceptam cognitionem ueritatis, nõ ultra pro peccatis reliqua eſt hoſtia, ſed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehementia, qui deuoraturus eſt aduerſarios. Qui aſpernatus fuerit Moyſi legem, abſque miſericordia, ſub duobus aut tribus teſtibus moritur. Quanto putatis peioribus afficietur ſupplicijs, qui filium dei conculcarit, & ſanguinem teſtamenti, ceu rem prophanam habuerit, per quem fuerat ſanctificatus, & ſpiritum gratiæ contumelia affecerit. Nouimus enim eum qui dixit: Meum eſt ulciſci, ego rependam, dicit dominus. Et rurſum: Dominus

κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτου. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν
εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. Ἀναμιμνήσκεσθε
δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέν-
τες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημά
των. τοῦτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι
θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως
ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δε
σμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπα-
γὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς
προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυ-
τοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μέ-
νουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν
ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγά
λην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ
θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν
ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρ-
χόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ δίκαιος
ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται,
οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ
οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ
πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστα-
σις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομέ-
νων. ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρε
σβύτεροι. πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς
αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαι-
νομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίσ
τει πλείονα θυσίαν Ἄβελ προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶ-
ναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώ-
ροις αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν
ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ
ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι
μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς με-
ταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέ-
ναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον
εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερ-
χόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζη-
τοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πί
στει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω
βλεπομένων, εὐλαβηθείς, κατεσκεύασε
κιβωτὸν

iudicabit populum ſuum. Horrendum eſt incidere in manus dei uiuentis. Redeãt autem uobis in memoriã ſuperiores dies, in quibus illuminati, ingens certamen ſuſtinuiſtis afflictionũ, partim quidẽ, dũ & ꝓbris & preſſuris affecti, ſpectaculo fuiſtis omnibus, partim dum conſortes ita cõuerſantium facti eſtis. Siquidẽ & afflictionũ, quæ ex uinculis meis contigerunt participes, fuiſtis, & direptionẽ facultatũ ueſtrarum cũ gaudio accepiſtis, ſciẽtes uos habere in uobis, potiorẽ ſubſtantiã in cœlis ac manentẽ. Ne abieceritis igitᵉ fiduciam ueſtram, quæ magnã habet præmij retributionem. Nã patientia uobis eſt opus, ut ubi uoluntatẽ dei peregeritis, reportetis ꝓmiſſionẽ. Adhuc emꝫ perpuſillũ tẽporis, & qui uenturus eſt ueniet, & nõ tardabit. Iuſtus aũt ex fide uicturus eſt. & ſi ſe ſubduxerit, nõ probabitᵉ animo meo. At nos non ſumus qui ſubducamus nos in ꝓditionẽ, ſed ad fidẽ ꝓtinemus in acquiſitionẽ animæ.

Eſt aũt fides, earũ rerũ quæ ſperantᵉ, ſubſtantia, argumentũ eorũ, quæ nõ uidẽtur. ꝓ hanc emꝫ teſtimoniũ meruerũt ſeniores. Per fidem intelligimus ꝓfecta fuiſſe ſecula uerbo dei, ut ex his quæ nõ apparebãt, ea quæ uidentᵉ, fierent. Per fidẽ uberiorẽ hoſtiã Abel obtulit deo, cui Cain: ꝓ quã teſtimoniũ meruit, ꝙ eſſet iuſtus, teſtimoniũ ꝓhibente de donarijs illius deo, & per hãc mortuus adhuc loquitᵉ. Per fidẽ Enoch fuit tranſlatus, ne uideret mortẽ, nec fuit inuẽtus, propterea quod tranſtulerat illũ deus. priuſcꝫ enim trãſferretur, teſtimoniũ meruerat, quod placuiſſet deo. Atqui ſine fide, fieri nõ poteſt, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad deum, hũc credere oportet. eſſe deũ, & eſſe remuneratorẽ quærẽtibus ſe. Per fidem admonitus oraculo Noë, ea quæ nõdum uidebãtur, ueritus, apparauit

XI

arcam

κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτοῦ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπιστάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεὸς, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ

προσεκύνησεν

arcam ad ſalutem domus ſuæ, per quã arcam cõdemnauit mundum, & eius quæ ſecũdum fidem eſt, iuſticiæ factus eſt hæres. Per fidem, appellatus Abraham, obedijt, ut exiret in locum quem accepturus erat in hæreditatem, & exiuit, neſciẽs quò eſſet uenturus. Per fidem cõmigrauit in terram promiſſionis, ueluti peregrinam, cum in tabernaculis habitaſſet cum Iſaac & Iacob, cohæredibus eiuſdem promiſſionis. Expectauerat enim habentem fundamenta ciuitatem, cuius opifex & conditor eſt deus. Per fidem & ipſa Sara uim ad concipiendum ac retinendum ſemen accepit, ac præter ætatis rationem peperit, q̃ fidelem iudicaret eum qui promiſerat. Quapropter & ex uno prognati ſunt poſteri, eoq̃ iam annis effœto, tanto numero, quãto ſunt ſtellæ cœli, & uelut arena, quæ eſt iuxta margi nem maris innumerabilis. Iuxta fidẽ mortui ſunt hi omnes, cum nõ accepiſſent promiſſiones, ſed procul eas uidiſſent, & credidiſſent, ſalutaſſentq̃, & confeſſi fuiſſent, ſe hoſpites atq̃ aduenas eſſe in terra. Nam hæc qui dicunt, declarant ſe patriam inquirere. Et ſi illius quidem memores fuiſſent, unde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi. Nunc autem meliorem expetunt, hoc eſt, cœleſtem. Quapropter non erubeſcit ipſe deus uocari deus illorum. parauerat enim illis ciuitatem. Per fidem obtulit Abraham Iſaac, cum tentaretur, & unigenitum obtulit, in quo promiſſiones acceperat, ad quem dictum fuerat: In Iſaac uocabitur tibi ſemen, cum illud ſecum perpendiſſet, deum uel à mortuis excitare poſſe, unde illũ etiã reſurrectionis typo reduxit. Per fidẽ de futuris benedixit Iſaac filio Iacob, & Eſau. Per fidẽ, Iacob moriẽs, ſingulis filijs Ioſeph bñdixit, &

προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, μωϋσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, μωϋσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραώ, μᾶλλον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν. μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ χριστοῦ. ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει δὲ διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη ἰεριχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγούμενον ὁ χρόνος περὶ γεδεών, βαράκ τε, σαμψών, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πεῖραν

ἔλαβον

EPISTOLA

adorauit faſtigiũ uirgæ illius. Per fidẽ, Ioſeph moriens, de egreſſione filiorum Iſrael meminit, dẽcq; oſſibus ſuis mãdauit. Per fidem, cum natus eſſet Moyſes, occultatus eſt menſes treis, à parentibus ſuis, propterea quod uiderent elegantem puellum, nec ueriti ſunt edictum regis. Per fidem, Moſes iã grandis, renuit uocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens ſimul malis affici cũ populo dei, quam temporariꝭ peccati cõmodis frui; maiores arbitratꝰ diuitias, probrum Chriſti, quam Aegyptiorum theſauros. Reſpectum enim habebat remunerationis. Per fidem reliquit Aegyptum, haud ueritus ferociam regis. Perinde enim quaſi uidiſſet eum qui eſt inuiſibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit paſcha, & effuſionem ſanguinis: ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipſos. Per fidem tranſierunt rubrum mare, ueluti per ſiccam terrã, quod cum tentaſſent Aegyptiꝭ, abſorpti ſunt. Per fidem mœnia Hiericho concidêrunt, circumdata ad dies ſeptem. Per fidem Raab meretrix non periꝭt unà cum iꝭs qui non obedierant, cum excepiſſet hoſpitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tempus, commemorantem de Gedeone, de Barac, & Sampſone, & Hiephthaë, necnon Dauid & Samuële, ac prophetis, qui per fidem expugnauerunt regna, operati ſunt iuſticiam, aſſecuti ſunt promiſſiones, occluſerunt ora leonum, extinxerunt uim ignis, effugerunt acies gladiꝭ, ualidi facti ſunt ex imbecillitate, effecti ſunt robuſti in bello, incurſiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperunt ex reſurrectione mortuos ſuos. Aliꝭ uero diſtenti ſunt, aſpernati redemptionem, ut potiorem ſortirentur reſurrectionem. Aliꝭ rurſus ludibriꝭs & flagris explorati ſunt.

inſup

ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακοχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνες καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθισεν. ἀνολογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥ τις ὑμῖν ὡς ὑοῖς διαλέγεται. ὑέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μὴ δὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα ὑὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς ὑοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν ὑὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρὶς ἐστὲ παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχ ὑοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον,

ὁ δὲ

insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerunt, oberrarunt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, qbus indignus erat mūdus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimoniū promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius quiddam ꝓuiderat, ne sine nobis cōsummarēt.

Proinde nos quoq; cum tanta septi simus nube testium, deposito onere omni, & tenaciter inhærente peccato, per tolerātiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem, & consummatorē Iesum, qui pro proposito sibi gaudio, pertulit crucē ignominia contēpta, & ad dexteram throni dei consedit. Reputate enim ꝙ is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se cōtradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondū usq; ad sanguinem restitistis, aduersus peccatū repugnātes, & obliti estis exhortationis, quæ uobis tanquam filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neq; deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnē filiū, quem recipit. Si castigationē sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem nō castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, nō filij. Itaq; cū carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an nō multo magis subijciemur patri spirituū, & uiuemus? Atq; illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebāt: XII

hic autē

ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. πᾶσα μὲν παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. ἴστε γάρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσελήλυθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρῃτήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. Μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ προσεληλύθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ Ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττον λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν

hic autem ad cómodũ noſtrum in hoc ut impartiat nobis ſanctimoniã ſuã. Omnis aũt caſtigatio in præſens quidẽ, non uidetur eſſe gaudiũ, ſed moleſtiæ. At poſtea fructum tranquillum iuſticiæ reddit, iis qui per illã fuerint exercitati. Quapropter manus remiſſas, & genua ſoluta ſurrigite, & facite, ut recti ſint greſſus pedibus ueſtris, ne claudicatio aberret à uia, imò ſanetur potius. Pacem ſectemini cũ omnibus, & ſanctimoniam, ſine qua nemo uidebit dominum, curam agentes, ne quis ſit qui deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulentiæ, ſuppullulans obturbet, & per hanc inquinentur multi: ne quis ſcortator aut ꝓphanus, uelut Eſau, qui unico edulio permutauit ius primogeniti. Scitis enim, quod & poſtea, cum uellet hæreditario iure benedictionẽ aſſequi, reprobatus ſit. Non eñ reperit pœnitentiæ locũ, tametſi cum lachrymis quæſiuiſſet eam. Non enim acceſſiſtis ad contactũ montẽ, & incenſum ignem ac turbinẽ, & caliginẽ, & procellã, tubæq; ſonitũ, & uocẽ uerborũ, quã qui audierant, deprecati ſunt, ne his adiungeret oratio. Non enim ferebant, quod edicebat: Si beſtia tetigerit mõtẽ, lapidabit, aut iaculo cõfiget. & adeo terribile erat uiſum quod apparebat. Moſes dixit: Expauefactus ſum, ac tremebundus, ſed acceſſiſtis ad mõtem Sion, & ad ciuitatẽ dei uiuentis, Hieruſalẽ cœleſtẽ, & ad innumerabiliũ angelorũ cœtum, & ad cõcionẽ primogenitorũ, qui conſcripti ſunt in cœlis, & ad iudicẽ uniuerſorũ deũ, & ad ſpiritus iuſtorũ ꝓfectorũ, & ad noui teſtamenti conciliatorẽ Ieſum, & ad ſanguinẽ aſperſionis, meliora loquẽtẽ, q̃ loquebatur ſanguis Abel. Videte ne aſpernemini eum qui loquitur. nã ſi illi non effugerũt, qui auerſabant eum qui loquebat in terra, multo magis nos, ſi eum qui de cœlis

ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται,
» λέγων. ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν
» γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι
» τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή
» σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαί τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ περιφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν ὀνειδισμὸν

de cœlis est, auersemur: cuius uox tum cõcussit terram, at nunc denunciauit, dicens: Adhuc semel ego concutio, non modo terram, uerumetiam cœlũ. Porrò illud quod dicit, adhuc semel, significat eorum quæ cõcutiuntur trãslationem, utpote quæ facta sint, ut maneant ea quæ non concutiũtur. Quapropter regnũ assumentes quod concuti non possit, habeamus gratiam, p quã ita colamus deum, ut illi placeamus cũ reuerentia & religione.

Etenim deus noster ignis consumẽs est. XIII
Fraterna charitas maneat. Hospitalitatis ne sitis immemores. Per hanc enim quidã inscientes exceperũt angelos hospitio. Memores estote uinctorum, tanq̃ unà cum illis uincti, eorũ qui afflíguntur, uelut ipsi quoq; uersantes in corpe. Honorabile est inter omnes coniugium, & cubile impolluta. Scortatores autem & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, contenti ijs quæ adsunt. Siquidem ipse dixit: Non te desero, neq; derelinquo, ut fidentes dicamus: dñs mihi auxiliator, nec timebo, quid faciat mihi homo. Memores estote eorum qui præsunt uobis, qui locuti sunt uobis sermonem dei, quorũ imitemini fidem, considerãtes qui fuerit exitus conuersationis illorum. Iesus Christus heri & hodie, idem est etiã in secula. Doctrinis uarijs ac peregrinis ne circumferamini. Bonũ est em̃, gratia cõstabiliri cor, nõ escis quæ non profuerunt ijs qui uersati sunt in illis. Habemus altare, de quo non est fas edere, ijs qui tabernaculo deseruiunt. Animalium enim quorum sanguis infert pro peccato, in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Quapropter & Iesus, ut sanctificaret per proprium sanguinẽ populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra,

opprobrium

τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ἐν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

opprobriū eius portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatē, ſed futurā inquirimus. Per ipſum igit̄ offerimus hoſtiam laudis ſemper deo, hoc eſt, fructū labiorum, confitentium nomini eius. Cæterum beneficentiæ, & cōmunicatiōis ne obliuiſcamini. Talibus enim uictimis placet̄ deo. Parete ijs qui præſunt uobis, & concedite, ſiquidem illi uigilāt pro animabus ueſtris, tanquam rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. nam id eſt inutile uobis. Orate pro nobis, confidimus enim, quod bonam habemus cōſcientiam inter omnes cupientes honeſte conuerſari. Magis autem obſecro uos, ut id faciatis, quo celerius reſtituar uobis. Deus autem pacis, qui reduxit à mortuis paſtorem ouium illum magnum per ſanguinem teſtamenti æterni, dominum noſtrū Ieſum, abſolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendum uoluntatem ipſius, efficiens, ut quod agitis, acceptum ſit in cōſpectu ſuo per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſecula ſeculorum. Amen. Obſecro uos fratres, ſufferte ſermonem exhortationis. Etenim paucis ſcripſi uobis. Scitis fratrem noſtrum Timotheum ſolutum eſſe, cum quo, ſi celerius uenerit, uiſam uos. Salutate omnes qui præſunt uobis, & omēs ſanctos. Salutāt uos Itali. Gratia cū omnibus uobis. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ἰταλίας διὰ Τιμοθέου.

Miſſa ab Italia per Timotheum.

Υ'ΠΟ'ΘΕΣΙΣ ΤΗ̃Σ ΚΑΘΟΛΙΚΗ̃Σ ΤΟΥ̃ Α'ΓΙ'ΟΥ Ι'ΑΚΩ'ΒΟΥ.

Ταύτην ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπαρεῖσι, καὶ πιστεύουσιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποῖος μέν ἐστιν ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποῖος δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τὴν πίστιν, καὶ οὐχ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ δικαιοῦντες. περί τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωντες τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑπερήφανοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως καὶ παρουσίας τοῦ κριτοῦ. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ ἰὼβ τὸ χρηστὸν καὶ ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ σπουδάζειν ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τούτου μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὁ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IACOBI, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Iacobus quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans atq; instituens.

FINIS.

T

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

Ἰακωβος θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς, ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος, ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο

EPISTOLA BEATI IACOBI.

Iacobus dei ac domini Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, quæ sũt in dispersione, salutẽ. Pro summo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideretis uarias, illud sciẽtes, quod exploratio fidei uestræ parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti, & integri, nulláque in parte diminuti. Quod si cui uestrũ deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquam omnib⁹ simpliciter, nec exprobrat, ac dabitur ei. Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui uentis agitur & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille, se quicquam accepturum à domino. Vir animo duplici, inconstans est in omnibus uijs suis. Glorietur autem frater qui est humilis, in sublimitate sua, contra qui diues est, in humiliatione sui: quoniã ueluti flos herbæ præteribit. Exortus est eñ sol cum æstu, & exaruit herba, & flos illi⁹ decidit, & decor aspect⁹ illi⁹ perijt,

ἀπώλετο. οὕτως καὶ ὁ πλούσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητής, οὗτος ἔοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. εἴ τις δοκεῖ θρησκὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτοῦ, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρί, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ χήρας

perijt. Sic & diues in uijs suis marcescet. Beatus uir qui suffert tentationem: quoniam cum probatus erit, accipiet coronam uitæ: quam promisit dominus ijs, à quibus fuerit dilectus. Ne quis cum tentatur, dicat se à deo tentari. Nam deus ut malis tentari non potest, ita nec ipse quenquam tentat. Imò unusquisque tentatur, dum à propria cõcupiscentia abstrahitur & inescatur. Deinde concupiscentia posteaquam cõcepit, parit peccatum: peccatum uero perfectum progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Omnis donatio bona, & omne donum perfectum, è supernis est descendens à patre luminũ, apud quem non est transmutatio aut conuersionis obumbratio. Is destinata uoluntate progenuit nos sermone ueritatis, ut essemus primitiæ quædam suarum creaturarum. Itaq; fratres mei dilecti, sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquẽdum, tardus ad iram. Nã ira uiri iusticiam dei non efficit. Quapropter deposita omni immundicia & redundantia malitiæ, cum mansuetudine recipite insitum sermonẽ, qui potest saluas reddere animas uestras. Sitis autem effectores sermonis, & non auditores tantum, fallentes uosmetipsos. Quoniam si quis audiat sermonem, nec eum factis exprimat, hic similis est uiro consideranti faciem natiuitatis suæ in speculo. Considerauit enim seipsum, & abijt, & continuo oblitus est qualis esset. At qui prospexerit in legem perfectam, quæ est libertatis & permanserit, hic cum sit non auditor obliuiosus, sed effector operis, beatus facto suo erit. Si quis uidetur religiosus esse inter uos, qui non frenat linguam suam, sed aberrare sinit cor suum, huius uana est religio. Religio pura & immaculata apud deum & patrem hæc est, inuisere orphanos & ui-

ρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου, καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. Ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχὶ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς. εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφήν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσει, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. καὶ κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε

duas in afflictione ſua, immaculatum ſe ipſum ſeruare à mundo.

Fratres mei, ne cum reſpectu perſonarũ habeatis fidem domini noſtri Ieſu Chriſti ex opinione. Nam ſi ingrediatur in cœtum ueſtrum uir aureum geſtãs anulum, ueſte indutus ſplendida, ingrediatur autẽ & paup in ſordida ueſte, & reſpexeritis ad illum qui ueſtem geſtat ſplendidam, & dixeritis illi, tu ſede hic bene, & pauperi dicatis, tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellum meũ, & nõ dijudicati eſtis in uobiſipſis, & facti eſtis iudices cogitationum malarũ. Audite fratres mei dilecti, nónne deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit ijs, à quibus dilectus fuerit? Vos autem cõtemptui habuiſtis pauperem. Nónne diuites tyrãnidem exercent in uos, & ijdẽ trahunt uos ad tribunalia? Et ijdem male loquunt de bono nomine quod inuocatum eſt ſuper uos? Si legem quidem regiam perficitis iuxta ſcripturam, diliges proximũ tuũ ſicut teipſum, bene facitis: ſin uero perſonam reſpicitis, peccatum cõmittitis, & redarguimini à lege ueluti tranſgreſſores. Quiſquis enim totã legem ſeruauerit, offenderit autem in uno, factus eſt omniũ reus. Nã qui dixit, ne mœcheris, dixit etiam, ne occidas. Quod ſi nõ fueris mœchatus, occideris tamen, factus es tranſgreſſor legis. Ita loquamini, & ita faciatis ueluti per legem libertatis iudicandi. Siquidem iudicium abſq; miſericordia erit ei, qui non præſtiterit miſericordiã. Et gloriatur miſericordia aduerſus iudicium. Quæ utilitas fratres mei, ſi fidem dicat aliquis habere ſe, facta uero nõ habeat? Num poteſt fides ſaluũ facere illũ? Quod ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egẽtes quotidiano uictu, dicat aũt aliqs ueſtrũ illis, abite cũ pace, caleſcite & ſaturamini

II

λειθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώ
ματος, τί τὸ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ
ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ
τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖξόν
μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀγώ σοι
δείξω ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου. σὺ πι
στεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς. καὶ
τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι. θέλεις
δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χω
ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ
ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας
Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέ
πεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ
ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ ἐπληρώ
θη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα. Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ
τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.
καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε ἄρα ὅτι ἐξ ἔρ
γων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ οὐκ ἐκ πίστεως
μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ
ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέ
λους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ
σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως
καὶ ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα.
πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λό
γῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ
τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα
βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν,
καὶ ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ
καὶ τὰ πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκλη
ρῶν ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ
ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐ
θύνοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μι
κρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλί
γον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσ
σα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ
γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν,
ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζου
σα

mini: non tamen dederitis illis, quæ sunt necessaria corpori, quæ erit utilitas? Sic & fides si facta non habuerit, mortua est per se. Sed dicet aliquis, tu fidem habes, & ego facta habeo. Ostende mihi fidem tuam ex factis tuis, & ego ostendam tibi ex factis meis fidem meam. Tu credis quod deus unus est? Recte facis. Et dæmonia credũt, ac contremiscunt. Vis uero scire ó homo inanis, quod fides absq; factis mortua sit? Abraham pater noster nónne ex factis iustificatus est, cum obtulisset Isaac filium suum super altare? Vides, quod fides adiumento fuerit factis illi⁹, & ex factis fides pfecta fuerit? Et impleta est scriptura, quæ dicit: Credidit Abraham deo, & imputatum est illi ad iusticiam, & amicus dei uocatus est. Videtis igitur quod ex factis iustificetur homo, & non ex fide tantum? Si militer aũt & Rhaab meretrix, an non ex factis iustificata est cũ excepisset nuncios, & alia uia emisisset? Nam quemadmodũ corpus absque spiritu mortuum est, ita & fides absq; factis mortua est.

Nolite plures magistri fieri fratres mei, III
sciẽtes quod maius iudicium sumpturi simus. In multis enim labimur omnes. Si quis in sermone non labitur, hic perfectus est uir, qui possit freno moderari totum etiam corpus. Ecce equis frena in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus illorũ circumagimus. Ecce naues quoque cum tantæ sint, & à uentis sæuis agantur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunque impetus dirigentis uoluerit. Ita & lingua pusillum membrum est, & magna iactat. Ecce exiguus ignis quãtã materiã incẽdit. Et lingua ignis est, mũdus iniquitatis, sic lingua cõstituit in membris nostris, quæ maculat totũ corpus, & inflã-

ϲα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακὸν, μεστὴ ἰοῦ θανατοφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρὴ ἀδελφοί μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλικὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πραΰτητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος, καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστίν; ὃς ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου

mat rotã natiuitatis, & inflammat' à gehẽna. Omnis enim natura & ferarum & uolucrum, serpentiumq́ꝫ, & marinorũ domatur, & domita est à natura humana. Linguam aũt nullus hominũ domare potest, incoërcibile malum, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicimus deo & patri, & ꝑ ipsam meledicimus hominibus, q ad similitudinẽ dei cõditi sunt. Ex eodẽ ore ꝓcedit bñdictio & maledictio. Nõ oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid fons ex eodẽ foramine emittit dulcem & amaram aquam? Nunquid potest fratres mei, ficus oleas gignere, aut uitis ficus? Sic null⁹ fõs salsam ac dulcem potest ædere aquam. Quis sapiens & sciẽtia præditus inter uos? Ostendat ex bona conuersatione opa sua cũ mansuetudine sapientiæ. Quod si æmulationem amaram habetis, & contentionẽ in corde uestro, nolite gloriari & mẽdaces esse aduersus ueritatem. Nõ est enim ista sapientia è supernis descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi enim æmulatio & contentio, ibi incõstantia & omne opus prauũ. Quæ autem è supernis est sapientia, primum quidem casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis, absq́ꝫ dijudicatione, sine simulatione. Fructus aũt iusticiæ in pace seminatur, facientibus pacem.

Vnde bella & lites in uobis? Nõne hinc? IIII
nimirũ ex uoluptatibus uestris, quæ militant in mẽbris uestris? Concupiscitis & nõ habetis, inuidetis & æmulamini, & nõ potestis adipisci. pugnatis & bellatis. non habetis, propterea ꝙ nõ postulatis. Petitis & nõ accipitis, eo ꝙ male petatis, ut in uoluptatibus uestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis, ꝙ amicitia mũdi, inimicitia est cũ deo? Quicũq́ꝫ ergo uoluerit amic⁹ esse mũdi

ναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσα-
ται. ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἢ γραφὴ λέγει.
„ πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κα-
„ τῴκησεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χά-
„ ριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε τῷ
διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγί-
σατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρί-
σατε χεῖρας ἁμαρτωλοὶ καὶ ἁγνίσατε
καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ
πενθήσατε, καὶ κλαύσατε, ὁ γέλως ὑ-
μῶν εἰς πένθος μεταστραφήτω, καὶ ἡ
χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώ-
πιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ κα-
ταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ κατα-
λαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελ-
φὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νό-
μον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νό-
μου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ
δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς
εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγον-
τες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς
τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνι-
αυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα, καὶ κερ-
δήσωμεν, οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔ-
ριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ
ἐστιν ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ
ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν
ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποι-
ήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. Νῦν δὲ καυχᾶσθε
ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύ-
χησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν
καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία
αὐτῷ ἐστιν. Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσα-
τε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑ-
μῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέ-
σηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγο-
νεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν, καὶ ὁ ἄργυρος κατίωτε,
καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν ἐς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φά-
γεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε
ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργα-
τῶν

se mundi, inimicus dei constituitur. An putatis quod inaniter scriptura dicat: Ad inuidiā concupiscit spiritus qui habitauit in nobis? Maiorem autem dat gratiam. Subditi ergo estote deo, resistite autem diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emundate manus ó peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. risus uester in luctum conuertat, & gaudium in mœrorem. Humiles uos reddite in conspectu domini, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicem fratres. Qui detrahit fratri, quiq; iudicat fratrem suum, detrahit legi, & iudicat legem. Quod si iudicas legem, non es obseruator legis, sed iudex. Vnus est legislator, qui potest seruare & perdere. Tu quis es qui iudicas aliū? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatem, & faciamus ibi annum unum, & mercemur, & lucrum faciamus: qui ignoratis, quid futurum sit postero die. Quæ est enim uita uestra? Vapor enim est, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euanescit: pro eo quod dicere debueritis, si dominus uoluerit, & si uixerimus, faciamus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbijs uestris. Omnis exultatio talis mala est. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nunc diuites, plorate, ululantes super miserijs uestris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, uestimenta uestra tineis obnoxia facta sunt. Aurum & argentum uestrum erugine uiciatum est, & erugo eorum in testimonium uobis erit, & exedit carnes uestras sicut ignis. Thesaurum congessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorum

πῶν τ̃ ἀμησάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπε
στερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει. καὶ αἱ βοαὶ τῶν
θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου Σαβαὼθ εἰσε-
λελύθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τ̃ γ̃ης, καὶ ἐσπα-
ταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς
ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσα-
τε τ̃ δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. μακρο
θυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τ̃ παρουσίας τ̃
κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον
καρπὸν τ̃ γ̃ης, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως
λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακροθυ
μήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑ-
μῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στε-
νάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατα
κριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τ̃ θυρῶν ἕστη-
κεν. ὑπόδειγμα λάβετε τ̃ κακοπαθείας
ἀδελφοί μου, καὶ τ̃ μακροθυμίας τοὺς
προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τ̃ ὀνόματι κυ-
ρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας.
τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος
κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ
κύριος καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελ
φοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε
τὴν γ̃ην, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑ-
μῶν τὸ ναὶ, ναὶ, καὶ τὸ οὒ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπό
κρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τίς ἐν ὑμῖν;
προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τίς; ψαλλέτω. ἀσθε-
νεῖ τίς ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυ
τέρους τ̃ ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν
ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τ̃
ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τ̃ πίσε-
ως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν
ὁ κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφε-
θήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις
τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλή
λων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δι-
καίου ἐνεργουμένη. Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁ-
μοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξα
το τ̃ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τ̃
γ̃ης, ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν

προσηύξατο

EPISTOLA

riorum qui meſſuerunt regiones ueſtras, quæ fraude non reddita eſt à uobis, clamat. & clamores eorum qui meſſuerant, in aures domini ſabaoth introierunt. In deliciis uixiſtis ſuper terram, & laſciuiſtis. enutriſtis corda ueſtra, ut in die occiſiõis. Cõdemnaſtis, & occidiſtis iuſtum, & non reſiſtit uobis. Patientes igitur eſtote fratres uſque ad aduentũ domini. Ecce agricola expectat precioſum fructum terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam tempeſtiuam & ſerotinam. Patiẽtes igitur eſtote & uos, & confirmate corda ueſtra, quoniã aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiſcere alius aduerſus aliũ fratres, ut ne condemnemini. Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit. Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patiẽtiæ prophetas, qui locuti ſunt in nomine domini. Ecce beatos ducimus eos qui ſuſtinent. Tolerantiam Iob audiſtis, & finẽ domini uidiſtis, quod ualde miſericors ſit dominus ac commiſerans. Ante omnia autem fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcunq; iuſiurandũ. Sit autẽ ueſtrũ eſt, eſt: non, non, ut ne in ſimulationem incidatis. Affligitur aliquis inter uos? oret. Aequo animo eſt aliquis? pſallat. Infirmatur quis inter uos? accerſat preſbyteros eccleſiæ, & orent ſuper eũ, ungentes eum oleo in nomine domini. Et obſecratio fidei ſaluum reddet laborantem, & eriget eum dominus: & ſi in peccatis fuerit, remittentur ei. Confitemini inuicem alius alij delicta, & orate pro uobis inuicem, ut ſani ſitis. Multum enim ualet deprecatio iuſti efficax. Helias homo erat ſimiliter obnoxius affectionibus ut nos, & precatione precatus eſt ne plueret: & non pluit ſup terrã annos tres & mẽſes ſex. Et rurſũ

orauit,

πρδσκύξαν, & ὁ ὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτὸν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, & καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Τῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐπιστολῆς τέλος.

orauit, & cœlũ dedit pluuiã, & terra pduxit fructũ suũ. Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eum, sciat, quod qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ suæ, saluam faciet animã à morte, & operiet multitudinem peccatorũ.

Beati Iacobi epistolæ finis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

ΑΥτὴν ἐπιστέλλει ὁ μακάριος πέτρος τοῖς ἐν τῇ διασπορᾷ οὖσιν, Ἰουδαίοις & γενομένοις χριστιανοῖς. γράφει δὲ τὴν ἐπιστολὴν, διδασκαλὴν, ἐπισκίζων αὐτοὺς, διότι ἀπὸ Ἰουδαίων ὠνήσθησαν, & πρῶτον μὲν ἐλεγχεῖ, ὅτι ἀπρόσεκτοι εἰσὶ τῆς χρηστότητος, ἀπὸ τῶν προφητῶν καταγγελθεὶς, ὃν δι' αὐτοῦ ἐμνηνύθη, ἢ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. & ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύει ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπων καὶ βασιλέας ἡμᾶν. γυναῖκας δὲ & ἀνδράσιν ὁμοφρονεῖν παραγγέλλει. & εἰς τὰ ἤθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι & εἰς τὸ ἄδικον γέγονε πρὸς κυρίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀνασάσεως. ἵνα & οἱ προθανόντες ἀναστῶσι, & κριθῶσι μὴ ὡς σῶμα, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀνασάσεως διαμείνωσι, & ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες ὡς κριτῇ. καὶ οὕτως πλησιοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PEtrus, quẽadmodũ & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentibus gentiũ regiones, epistolã profecto dignã apostolorũ principe, plenã autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcã, sententijs differtã. Hortat' autẽ ad tolerantiã malorũ, quæ ob euãgelij inuidiã ppetiebant', spe præmiorũ. Ad hæc admonet, ut iuxta pphetiarũ oracula ad tantã dignitatẽ uocati gratis, uitã pstent sua professione dignã: Christianismũ em̃ nõ in titulo aut baptismo tãtum, sed in morũ innocẽtia situ esse, alioqui quod affligunt' malis, nõ cessurũ ad gloriã Christi, si ob malefacta pœnas dare uideant'. Ad hæc admonet, ne freti Christianismo, detrectẽt parẽre magistratib9 licet ethnicis, ne puocati nec cõuertãtur ad Christũ, & acrius sæuiãt: itẽ ne serui negẽt officiũ suũ heris, licet ethnicis. Christianæ bonitatis esse om̃ia ppeti: itẽ ne mulieres Christianæ uiros suos licet ethnicos cõtẽnant, sed moríb9 suis ad meliora studeãt puocare. Maritos admonet, ut uxoribus suis deferãt, ut à coitu nõnunq̃ tẽperent, q̃ magis uacet orare. Deinde exẽplo Christi puocat ad tolerãtiã malorũ, ne conent' iniuriã iniuria pẽsare, sed mãsuetudine & bñfactis uincere studeãt male meritos. Atq̃ hæc agit tribus primis capitibus, & initio quarti. Post hæc hortat' ad nouitatẽ uitæ, dehortans à uitijs gentiũ. Inuitat ad sobrietatẽ, ad uigilãtiã, ad preces assiduas, in primis ad mutuã charitatẽ, ad hospitalitatẽ, ad officia mutua, rursus ad patientiã psecutionum ob Christi nomẽ illatarũ. Mox episcopos instituit, & his subditũ populũ. In calce testat' sese & alterã epistolã ad eosdẽ scripsisse p Syluanũ, quæ intercidit. Hanc scriptã apparet ex Babylone: nam huius ecclesiæ uerbis iubet eos saluere, si cui de Rhoma cõmentum nõ probatur.

FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ.

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις, διασπορᾶς πόντου, γαλατίας, καππαδοκίας, ἀσίας καὶ βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολυτιμότερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν οὐκ εἰδότες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

PEtrus apostol⁹ Iesu Christi, aduenis sparsim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam, delectis iuxta præfinitionem dei patris, per sanctificationem spiritus, in obedientiam, & aspersionem sanguinis Iesu Christi. Gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui iuxta copiosam suam misericordiã regenuit nos in spem uiuã, per hoc quod resurrexit Iesus Christus ex mortuis, in hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atque immarcessibilem, conseruatam in cœlis erga uos, qui uirtute dei custodimini per fidem, ad salutem, quæ in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo, in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimentis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo precio sior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur, reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Iesus Christus: quem cum non uideatis, diligitis: in quem in præsentia, cum nõ uideritis, credentes tamen, exultatis gaudio ineffabili, & glorificato, reportantes finem fidei uestræ, salutem animarum, de qua salute exquisierunt, & scrutati sunt prophetæ,

προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐξηραυνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει ἰησοῦ χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. Εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτὸν πιστεύοντας εἰς θεὸν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα

prophetæ, qui de uentura in uos gratia uaticinati sunt, scrutantes ad quem, aut cuiusmodi tẽporis articulũ significaret, qui in illis erat spiritus Christi, qui priusq; accideret, testabat uenturas in Christũ afflictiones, & quæ essent cõsecuturæ glorias, quibus & illud reuelatum est, quod haud sibi ipsis, imò nobis ministrarent, hæc quæ nũc annunciata sunt uobis, per eos qui uobis prædicauerunt euangeliũ, per spiritũ sanctũ emissum è cœlo, in quæ desiderant angeli prospicere. Quapropter succincti lumbis mentis uestræ, sobrij, p fecte sperate in eã quæ ad uos defert gratiã, dũ uobis patefit Iesus Christus, tanq; filij obedientes, ut nõ accõmodetis uos pristinis cõcupiscẽtijs, quibus dũ adhuc ignoraretis Christũ, agebamini, sed quẽadmodũ is qui uos uocauit, sanctus est: ita ipsi quoq; sancti in omni cõuersatione reddamini, propterea quod scriptũ est: Sancti estote, nã ego sanctus sum. Et si patrẽ inuocatis citra p sonarũ respectũ iudicantẽ iuxta cuiusq; opus, uidete ut in timore cõuersantes, incolatus uestri tẽpus transigatis. Cũ sciatis uos, nõ caducis rebus uelut argento & auro fuisse redemptos à uana uestra cõuersatiõe, quã ex patrũ acceperatis traditione, sed precioso sanguine uelut agni immaculati, & incõtaminati Christi, q præordinatus quidẽ fuerat, anteq; cõdit9 esset mũd9, sed manifestat9 fuit extremis temporib9 p pter uos q p illũ creditis in deũ, q illũ excitauit è mortuis, & gloriã ei dedit, ut uos fidẽ ac spem haberetis erga deũ, q animas uestras purificastis obediẽdo ueritati, p spiritũ cũ charitate fraterna, ab omni simulatiõe aliena, ex puro corde uos inuicẽ diligite impense, renati nõ ex semine mortali, sed ex imortali p fermonem uiuẽtis dei, & manẽtis in æternũ. p pterea q ois caro gramẽ sit, & ois gloria

δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου· ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε. τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

gloria hominis quasi flos graminis. Exaruit gramen, & flos decidit. at uerbum dñi manet in æternũ. Hoc aũt est uerbũ, quod per euangeliũ delatum est ad uos.

Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιὰς, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἴπερ ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἵ ποτε οὐ λαός, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοὶ, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα, ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν

Proinde deposita omni malitia, & omni dolo, & simulatiõibus, & inuidẽtijs, & oĩbus obtrectationibus, ut modo nati infantes, lac illud nõ corpis, sed animi, quod dolũ nescit, appetite, ut ꝑ illud suboleſcatis. Si quidẽ gustastis, ꝙ benignꝰ sit dñs. ad quẽ accedẽtes, qui lapis est uiuus, ab hominibꝰ quidẽ reprobatus, apud deũ uero electus ac precioſus: ipſi quoq; ueluti uiui lapides ædificemini, domus ſpiritualis, ſacerdotiũ ſanctũ ad offerẽdũ ſpirituales hoſtias, acceptabiles deo ꝑ Ieſum Chriſtũ. Quapropter & continet ſcriptura: Ecce pono in Sion lapidẽ, in ſummo ponendũ angulo, electum, precioſum. Et ꝙ crediderit in illo, nõ pudeſiet. Vobis igit̃ precioſus eſt, qui creditis. Cæterũ ijs qui nõ credũt, lapis quem reprobauerant ædificantes, hic cœpit eſſe caput anguli: & lapis in quẽ impingitur, & petra ad quã offendant, nempe ijs qui impingunt in ſermonẽ, neq; credunt in id ad quod & inſtituti fuerãt. Vos aũt genus electũ, regale ſacerdotiũ, gens ſancta, populus qui in lucrũ acceſſit, ut uirtutes prædicetis illius, ꝙ è tenebris uos uocauit in admirabilẽ ſuã lucẽ. Qui quondã eratis non populus, nũc populus dei, qui quondã nõ cõſecuti miſericordiã, nunc eſtis miſericordiã cõſecuti. Dilecti, obſecro tanq; aduenas ac peregrinos, abſtinete à carnalibus cõcupiſcẽtijs, quæ militant aduerſus animã, & eõ uerſationem ueſtrã habete honeſtã inter gentes, ut in hoc qd̃ obtrectãt uobis quaſi maleficis, ex bonis operibus æſtimantes uos, glorificẽt deũ in die uiſitationis. Proinde ſubditi eſtote cuiuis humanæ creaturæ ꝓpter dñm, ſiue regi tanq; p̃cellẽti, ſiue

præſidibus.

ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν. ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες, καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Ὁμοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσωνται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέος

præsidibus, ut qui per eum mittantur ad uindictam quidem nocentium, laudē uero recte agentium. Quoniam sic est uolūtas dei, ut benefaciendo obturetis os hominibus stultis & ignorantibus, tanq; liberi, & non ueluti prætextū habentes malitiæ libertatē, sed tanq; serui dei. Omnes honorate, fraternitatē diligite, deū timete, regē honorate. Famuli subditi sint cum timore dominis, non solum bonis ac humanis, uerumetiam prauis. Nam hæc est gratia, si quis propter conscientiam dei suffert molestias, præter meritum affectus malis. Quæ enim est laus, si cum peccātes alapis cædimini sufferetis? At si cum benefacitis, & tamē malis afficimini, suffertis. Hæc em̄ est gratia apud deum. Siquidē in hoc uocati estis, quoniam & Christus afflict⁹ est pro nobis, relinquens nobis exemplum, ut insequeremini uestigia ipsius, qui peccatū non fecerat, nec inuentus est dolus in ore illius, qui cum maledictis incesseretur, non regessit maledicta: cum malis afficeretur, non minabatur. Sed tradidit uindictam ei qui iudicat iuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, quo peccatis mortui iustitiæ uiueremus. Cuius eiusdem uibice sanati fuistis. Nam eratis uelut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem, & curatorem animarum uestrarum.

Similiter uxores subditæ sitis uestris III
uiris, ut etiam qui non obtemperant sermoni, per uxorum conuersationem absq; sermone lucrifiant: dum considerant cum reuerentia coniunctam castam conuersationem uestram, quarum ornatus sit, non externus, qui situs est in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu, uerum occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptela,

καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἁγίαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεόν, ἐκόσμουν ἑαυτὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι, μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες μὴ γνώσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν. ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν. πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ ἐλπίδος ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων

ita ut ſpiritus placidus ſit ac quietus, qui ſpiritus in oculis dei magnifica ac ſumptuoſa res eſt. Nam ad eum modum olim & ſanctæ illæ mulieres ſperantes in deo, comebant ſeſe, & ſubditæ erāt ſuis uiris, quē admodum Sarra obediuit Abrahæ, dñm illum appellans, cuius factæ eſtis filiæ, dū benefacitis, & non terremini ullo pauore. Viri ſimiliter cohabitent ſecundū ſcientiā, uelut infirmiori uaſi muliebri impartiētes honorem, tanq̄ etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrumpantur preces ueſtræ. In ſumma, omnes ſitis unanimes, ſimiliter affecti, fraterna prædiți charitate, miſericordes, affabiles, nō retaliantes malum malo, aut cōuicium conuicio, ſed contra, benedicentes, ſcientes uos in hoc uocatos eſſe, ut bñdictionē hæreditate poſſideatis. Nā q uult uitā diligere, & uidere dies bonos, coerceat linguam ſuā à malo, & labia ſua ne loquantur dolum. Declinet à malo, & faciat bonum, quærat pacem, & perſequat eā: quoniā oculi dñi ſup̄ iuſtos, & aures eius ad deprecationē illorum. Rurſus aſpectus dñi ſup̄ eos qui faciunt mala. Et quis eſt, q ſit afflicturus uos, ſi bonitatis æmulatores fueritis? Imò ſi quid etiam acciderit incommodi propter inſticiā, beati tamē eſtis. Cæterum terrore illorum ne terreamini, neq̄ turbemini, ſed dominū deū ſanctificate in cordibus ueſtris. Sitis aūt parati ſemp̄ ad reſpondendum cuilibet petenti, ut loquamini de ea quæ in uobis eſt ſpe, cum manſuetudine & reuerentia, conſcientiā habentes bonā, ut in hoc quod uobis detrahūt, tanq̄ ſceleroſis, pudeſiant hi qui inceſſunt ueſtrā bonā in Chriſto conuerſationem. Præſtat enim, ut bene agētes, ſi ita uelit dei uoluntas, malis afficiamini, quam male facientes. Quādoquidem & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus fuit, iuſtus pro iniuſtis

ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι· ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅπαξ ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος, ὃ καὶ ἡμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων. χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρεληλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονίσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμοῦ. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ· εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ ὁ θεὸς

ut nos adduceret deo, mortificatus quidem carne, sed uiuificatus spiritu, in quo etiã abiit, & spiritibus qui erant in carcere prædicauit, qui inobedientes fuerãt quondã. Cũ sei mel expectabatur dei lenitas in dieb⁹ Noë, cum apparabat arca, in qua paucæ, hoc est, octo animæ seruatæ fuerunt per aquam. cuius figuræ nunc respondens baptismus, nos quoq; saluos reddit, quo non carnis sordes abiiciuntur, sed quo fit, ut bona conscientia bene respondeat apud deum, per resurrectionem Iesu Christi, qui est ad dexteram dei, profectus in cœlum, subiectis sibi angelis, & potestatibus, ac uirtutibus. Cum igitur IIII
Christus passus sit pro nobis carne, uos & q; iuxta eandẽ cogitationẽ armemini, quod q patiebat' in carne, destitit à peccato, in hoc, ut iam non concupiscentijs hominũ, sed uoluntati dei, quod supereſt in carne tẽpus uiuat. Sat enim est nobis quod anteacto uitæ tempore uoluntatẽ gentiũ patrauerimus, cum uersaremur in lasciuijs, cõcupiscẽtijs, uinolentijs, comessationibus, cõpotationibus, & nefarijs simulacrorũ cultibus. Atq; id absurdũ illis uidet', quod nõ accurratis unà cũ ipsis in eandẽ luxus refusionẽ, qui de uobis male loquunt'. Qui reddituri sunt rationẽ ei, qui paratus est ad iudicãdũ uiuos & mortuos. Nã in hoc mortuis quoq; prædicatum est euangeliũ, ut iudicarent' quidẽ secundũ homines carne, uiuãt aũt iuxta deũ spiritu. Porrò rerũ omniũ finis imminet. Sitis igit' sobrij, & uigilãtes ad orandũ. Ante omnia uero charitatẽ inter uos uehementẽ habentes. Nã charitas operiet multitudinẽ peccatorũ. Hospitales estote erga uos inuicẽ, sine murmurationibus. ut quisq; accepit donũ, ita alius in aliũ illud ministrãtes, ut boni dispensatores uariæ gratiæ dei. Si quis loquit', loquatur ut eloquia dei: si quis ministrat, ministret tanquam ex uirtute, quã suppeditat

ὁ θεὸς, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀγαπητοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι χριστοῦ, μακάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω, δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ὅτι καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγγελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ, ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ χριστοῦ, ὠφίσκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μὴ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποιμένος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. ταπεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν μέριμναν

deus, ut omnibus glorificet deus p Iesum Christum, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen. Charissimi, ne miremini, dum per ignem exploramini, quæ res ad experimentū uestri fit, perinde quasi nouū aliqd uobis obtingat, imò in hoc, quod consortes estis afflictionum Christi, gaudete, ut in reuelatione quoq; gloriæ eiusdem gaudeatis exultātes. Si probris afficimini in nomine Christi, beati estis: quoniam gloria & spiritus dei super uos requiescit. Iuxta ipsos q/dem maledictis afficitur, iuxta uos autē glorificatur. Ne quis enim uestrum affligat, ut homicida, aut fur, aut facinorosus, aut curiosus alienarū rerum. Porrò si ut Christianus affligitur aliquis, ne pudeſiat, imò glorificet deum in parte hac. Quandoquidē & tēpus est, ut incipiat iudicium à domo dei. quod si primum incipit à nobis, quis erit finis eorū qui non credunt dei euangelio? Et si iustus uix saluus efficitur, impius & peccator ubi comparebit? Proinde qui affliguntur iuxta uoluntatē dei, tanquam apud fidelem conditorem deponāt animas suas benefac ēdo.

Presbyteros qui inter uos sunt obsecro, V
qui sum & ipse presbyter, ac testis afflictionum Christi, atq; idem consors gloriæ, quæ reuelabitur, pascite quātum in uobis est gregem Christi, curam illius agentes non coacte, sed uolentes: non turpiter affectantes lucrum, sed propenso animo, neq; ceu dominium exercentes aduersus cleros, sed sic, ut sitis exemplaria gregis. Et cum apparuerit ille pastorū princeps, reportabitis immarcessibilem gloriæ coronā. Similiter iuniores subditi estote senioribus, sic ut omnes alius alij uicissim subiiciamini. Humilitatē animi uobis infixam habete: propterea quod deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiā. Humiliemini igitur sub potenti manu dei, ut uos extollat cum erit opportunum, omnem

μέριμναν ὑμῶν ἐπ' ἐρρίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ. ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ἡμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι. αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἑστήκατε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

cura uestra coniecta in illum. Nam illi cura est de uobis. Sobrij estote, uigilate, quoniã aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui resistite, solidi fide, scientes easdem afflictiones, uestræ, quæ in mũdo est fraternitati consummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternam suam gloriam per Christum Iesum, parumper afflictos, idem instauret uos, fulciat, roboret, stabiliat. Ipsi gloria, imperium in secula seculorum, Amen. Per Syluanum uobis fidelẽ fratrẽ, ut arbitror, paucis scripsi, adhortans ac testificans hanc esse ueram gratiam dei, in qua statis. Salutat uos ea, quæ est in Babylone, uestræ consors electionis ecclesia, & Marcus filius meꝰ. Salutate uos mutuo charitatis osculo. Pax uobis omnibus, qui estis in Christo Iesu. Amen.

Υ'ΠΟ'ΘΕΣΙΣ ΤΗ̃Σ ΔΕΥΤΕ'ΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗ̃Σ ΕΠΙΣΤΟΛΗ̃Σ ΤΟΥ̃ Α'ΓΙ'ΟΥ Α'ΠΟΣΤΟ'ΛΟΥ ΠΕ'ΤΡΟΥ.

Ταύτην πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῶν πρώτων. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτοῦ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν. καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν, καὶ ὅτι αἱ προφητίαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἴσιν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἀγγέλων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαῖκται περιπατήσουσι, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινὰς, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρ' ἡμῶν τὴν προσσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μάλιστα ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις. πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χίλια ἔτη, εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦται καὶ ἀποδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου παύλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς, διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προειδέναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ καὶ πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI POSTERIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc,ut apparet,ſcripſit admodum ſenex,& iam morti uicinus,quâdoquidem de obitu ſuo meminit.Scribit autem promiſcue Chriſtianis omnibus,adhortans ad uitæ puritatem,& ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus,uehementer inſectãs eos,qui ſimplicium animos peruerſa doctrina corrumperent,negantes aduentum Chriſtum.

FINIS.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΣΥμεὼν πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECVNDA.

SYmeon Petrus, ſeruus & apoſtolus Ieſu Chriſti, ijs qui æque precioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, per iuſtitiam dei noſtri,& ſeruatoris Ieſu Chriſti. Gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei,& Ieſu domini noſtri, ſic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita eſt,quæ ad uitam ac pietatem pertinent,per agnitionē eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutem,per quæ preciosa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt,ut per hæc efficeremini diuinæ conſortes naturæ,ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcentiam. Sed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio,ſubminiſtrate in fide ueſtra uirtutem

γκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ, τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρπους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε. οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει, εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριός ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ καλῶς ποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ

tutem, in uirtute uero scientiam, in scientia uero temperantiam, in temperantia uero patientiam, rursus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna uero charitate dilectionem. Hæc enim cum uobis adsint, & exuberent haud ociosos, nec in irritum laborantes efficiunt, ad domini nostri Iesu Christi cognitionē. Nā cui non adsunt hæc, is cæcus est, & manu uiam tentans, oblitus sese à ueteribus peccatis suis fuisse purgatū. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationē & electionem uestram firmam efficiatis. Hæc enim si feceritis, non labemini unq̄. Siquidem ad hunc modum, abunde subministrabitur uobis introitus in æternum regnum domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Quapropter haud negligam, uos semper commonere de his, tametsi sciatis, & confirmati sitis in præsenti ueritate. At tamen iustum arbitror, quàmdiu sum in hoc tabernaculo, excitare uos per commonitionem, cum sciam breui futurum, ut deponam hoc tabernaculum meum, quemadmodum & dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Quin & dabo semp operam, ut uos post exitum meū, horum mentionem facere possitis. Non enim arte compositas fabulas secuti, notam uobis fecimus domini nostri Iesu Christi uirtutē, & aduentum, sed qui oculis nostris aspeximus illius maiestatem. Acceperat enim à deo patre honorem & gloriam, uoce ad illum delata huiusmodi à magnifica gloria: Hic est ille filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est. Et hanc uocem nos audiuimus è cœlo delatam, cum essemus unà cum illo in monte sancto. Et habemus firmiorem sermonem propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies

Διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι. Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἐγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον νῶε δικαιοσύνης* κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις σοδόμων καὶ γομόῤῥας τεφρώσας καταστροφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς· καὶ δίκαιον λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμηταὶ, αὐθάδεις, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες· ὅπου ἄγγελοι ἰσχύι καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν.

Αἷς* κήρυγμα.

ὄντοι δὲ

illucescat, & lucifer exoriatur in cordib⁹ uestris. Si illud prius noueritis, quod omnis prophetica scriptura non sit priuatæ interpretationis. Non enim uoluntate hominis allata est olim prophetia, sed à spiritu sancto impulsi, locuti sũt sancti dei homines.

II Fuerunt autem & pseudoprophetæ in populo, quemadmodum & inter uos erunt falsi doctores, qui clam inducent sectas perniciosas, etiam dominum qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem interitum: & pleriq; sequentur illorũ exitia, per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auariciam facticijs sermonibus de uobis negociabuntur, quibus iudicium iam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat. Nam si deus angelis qui peccauerant, non pepercit, sed catenis noctis in Tartarum præcipitatos, tradidit seruatos in iudicium, & prisco mundo non pepercit, sed octauum iusticiæ præconẽ Noë seruauit, diluuio in mũdum impiorum inducto, & ciuitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas, subuersione condemnauit, eósque fecit exemplum ijs, qui impie forent acturi: & iustum Lot, qui opprimebatur à nefarijs per libidinosam cõuersationem, eripuit. Is enim oculis & auribus iustus, cum habitaret inter illos, cottidie animam iustam iniquis illorum factis excruciabat. Nouit dominus pios è tentatiõe eripere, iniustos autem in diem iudicij puniendos seruare, maxime uero illos, qui carnẽ sequentes in concupiscentia pollutionis ambulãt, ac dominationẽ cõtemnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellentes non uerentur cõuitijs incessere. Cum ipsi angeli, qui sunt robore ac uirtute maiores, non ferunt aduersus sese apud dominũ, maledicũ iudicium.

At isti

οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλωσιν καὶ φθορὰν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καὶ φθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες, ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκαταπαύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας. ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξόμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγως ἀποφυγόντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν

At isti ueluti bruta animantia, natura genita in capturam & in pernicie, in his quæ non intelligunt maledicentes in perditione sua peribunt, reportantes mercedem iniusticiæ, pro uoluptate ducentes, si in diem delitijs fruantur, labes ac maculæ, qui conuiuantes in erroribus suis, insultant uobis, oculos habentes plenos adulteræ, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes exercitatū rapinis, execrabiles filij, qui relicta recta uia, aberrauerunt, secuti uiam Balaam filij Bosor, qui mercedē iniquitatis dilexit, sed redargut⁹ fuit de sua iniqtate. Animal subiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Isti sunt fontes aqua carentes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternum seruata est. Siquidem ubi uehementer fastuosa uanitatis uerba sonuerint, inescant homines per concupiscentias carnis uoluptatibus, eos qui uere aufugerāt, eos qui in errore conuersantur, dum illis libertatem pollicentur, cum ipsi serui sint corruptionis. Siquidem à quo quis supatus est, huic etiam in seruitutem est addictus. Nā si posteaquam refugerunt ab inquinamētis mundi, per agnitionem domini, & seruatoris Iesu Christi: tamen his rursum inuoluti superātur, facta sunt illis postrema peiora primis. Satius enim fuisset illis, non cognouisse uiā iusticiæ, quam ubi cognouerunt, conuerti ab eo, quod illis traditum fuit, sancto præcepto. Verum accidit illis id, quod uero prouerbio dici solet: Canis reuersus ad suum ipsius uomitum: &, sus lota, reuersa ad uolutabrum cœni.

Hasce iam alteras uobis charissimi, scribo literas, in quibus extimuo uestram, per commonitionem, synceram mentem ut memores sitis uerborum, quæ prædicta

τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος· τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι, καὶ λέγοντες· ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. ἓν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοὶ, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται· ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκοῦντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. διὸ ἀγαπητοὶ ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε. καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστὶ δυσνόητά

cta sunt à sanctis prophetis, & mandati nostri, qui sumus apostoli domini & seruatoris, illud primum scientes, uenturos in extremis diebus illusores, qui iuxta proprias concupiscentias ambulent, & dicant: Vbi est pollicitatio aduentus eius? Siquidē ex quo die patres dormierunt, sic omnia permanent ab initio conditionis. Nam illud uolentes nesciunt, quod cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquam consistentes dei sermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus periit. At qui nunc sunt cœli ac terra, eiusdem sermone repositi sunt, & seruantur igni, in diem iudicij & perditionis impiorum hominū. Vnum aūt hoc ne lateat uos dilecti, quod unus dies apud dominum perinde est, ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dominus qui promisit, quemadmodum nonnulli tarditatem existimant. Verū patiens est erga nos, dum nō uult ullos pire, sed omnes ad pœnitētiā recipere. Veniet autem dies domini sicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem transibūt: elementa uero æstuantia soluentur, terráque & quæ in ea sunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia soluantur, quales oportet esse uos in sanctis conuersationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei dei, per quem cœli incensi soluentur, & elementa æstuantia liquescent. Sed cœlos nouos ac terrā nouam iuxta promissum illius expectamus, in quibus iustitia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, ut immaculati & incontaminati, ab illo reperiamini in pace: dominicq; nostri patientiam, salutem arbitremini. quemadmodum & dilectus frater noster Paulus, iuxta sibi datam sapientiam scripsit uobis, etiam in omnibus ferè epistolis loquens de his, inter quæ sunt

δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq́ firmi detorquent, sicut & cæteras scripturas, ad suam ipsorum perniciē. Vos igitur dilecti, posteaq́ præmoniti estis, cauete, ne simul cum alijs nefariorum errore abducti, excidatis à propria stabilitate, sed crescite in gratia, & cognitione domini nostri & seruatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΤΑύτην αὐτὸς ὁ ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ὑπολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀπεδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι. Θεολογῶν δὲ, ἐξηγεῖται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτὸ, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅς τις ἐστὶ ζωὴ αἰώνιος, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ αἴτιον δὲ τῆς τούτου προσοίας, καὶ ὑπαφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο, ἐπὶ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. Εἶτα λοιπὸν δι' ὅλης καὶ ὑπολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐξηγεῖται οὖν περὶ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ περὶ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ περὶ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι, ποῖον δὲ καὶ πλάνης, καὶ πότε καὶ γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος καὶ κλήσεως, οὐδὲ δύνατο λέγεσθαι τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν ἑνότητα δὲ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ὑπολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ τοῦτο δὲ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἑαυτὸν εἴπῃ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ δι' ὅλης ὑπολῆς, μὴ ἀθυμεῖν τοὺς πιστεύοντας τῷ κυρίῳ, εἰ μισοῦντο ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι τὸ μῖσος τοῦ κόσμου, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν καὶ οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ καὶ ὑπολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινὸν, καὶ ἵνα τούτῳ δουλεύωμεν, καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

In epistolā

IN EPISTOLAM IOHANNIS PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc epistolam esse Iohannis apostoli, qui scripsit euangelium, uel ipse sermonis character arguit. Multus est in mentione lucis ac tenebrarum, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterādis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud, ut exēplo quod dicimus, fiat dilucidius: Nolite diligere mundum, necp ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mūdo est &c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit. Quoties hic iteratᵉ mūdus? Postremo, est in toto huius sermone quiddā minus astrictum, ac fusius, quam in sermone reliquorum apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quam ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Iohanni cuidam presbytero non apostolo tribuuntur. FINIS.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

IOHANNIS APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

Ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν

Vod erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimꝰ oculis nostris quod pspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitæ, & uita manifestata est, uidimus: etiam testamur, & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus, annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius IESV CRISTO. Et hæc scribimus uobis, ut

γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

τεκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστί, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμεν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. ἀδελφοὶ οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ

ut gaudium uestrum sit plenũ. Et hæc est annunciatio, quam audiuimus ex ipso, & annunciamus uobis, quod deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. Si dixerimus, qđ societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem non facimus. Quod si in luce ambulamus, sicut ipse est in luce, societatem habemus inter nos mutuam, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus: peccatum non habemus, nos ipsos fallimus, & ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus: non peccauimus, mendacem facimus eum, & sermo eius non est in nobis.

Filioli mei, hæc scribo uobis, ne peccetis: & si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem, Iesum Christum iustum. Et ipse est propiciatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. Et per hoc scimus, quod cognouimus eum, si iussa illius obseruamus. Qui dicit: noui eum, & præcepta eius non seruat, mendax est, & in eo ueritas non est. Qui autem seruat sermonem eius, uere in hoc charitas dei perfecta est. Per hoc scimus, quod in ipso sumus. Qui dicit se in eo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Charissimi, non præceptum nouum scribo uobis, sed præceptum uetus, quod habuistis ab initio. Præceptum uetus est sermo, quem audistis ab initio. Rursum præceptum nouum scribo uobis, quod uerum est in ipso, idem uerum est & in uobis: quia tenebræ prætereunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit se in luce esse, & fratrem suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem

11

αὐτῷ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν
αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπα-
τεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύ-
φλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τε-
κνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ
ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώ-
κατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι
νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία,
ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πα-
τέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. ἔγραψα ὑ-
μῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ
θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν.
Μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κό-
σμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ
ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ
κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν
ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ
τοῦ πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κό-
σμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποι-
ῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστὶ, καὶ καθὼς ἠκούσατε,
ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχρι-
στοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι
ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ
ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενή-
κεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν,
ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν. καὶ ὑμεῖς χρίσ-
μα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα.
οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθει-
αν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτὴν, καὶ ὅτι πᾶν ψεῦ-
δος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστιν. Τίς ἐστιν ὁ ψεύστης,
εἰμὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χρι-
στός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν
πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱ-
όν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε
ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μεί-
νῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ
υἱῷ, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη
ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγείλατο
ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα

ὑμῖν

suum, in lumine manet, & offendiculũ in
eo non est. Qui aũt odit fratrẽ suum, in te-
nebris est, & in tenebris ambulat, & nescit
quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt ocu-
los eius. Scribo uobis filioli, quod remittũ
tur uobis peccata propter nomẽ eius. Scri
bo uobis patres, quoniam cognouistis eũ
qui ab initio est. Scribo uobis adolescẽtes,
quoniã uicistis illum malũ. Scribo uobis
filioli, quoniã cognouistis patrẽ. Scripsi uo
bis patres, quoniã cognouistis eũ, q ab ini
tio est. Scripsi uobis adolescẽtes, qm̃ fortes
estis, & uerbũ dei manet i uobis, & uicistis
illũ malũ. Ne diligatis mũdũ, neq; ea quæ
in mũdo sũt. Si qs diligit mũdũ, nõ est cha
ritas patris in eo. Quoniam omne qđ est in
mũdo, ueluti cõcupiscẽtia carnis, & cõcupi-
scẽtia oculorũ, & fastus uitæ, non est ex pa
tre, sed ex mundo est. Et mundus transit &
concupiscentia eius. Qui autẽ facit uolun-
tatem dei, manet in æternũ. Filioli, nouissi-
mũ tempus est, & sicut audistis, quod An-
tichristus uenturus sit, etiam nũc Antichri-
sti multi cœperunt esse. Vnde scimus no-
uissimũ tempus esse. E nobis profecti sũt,
sed non erant ex uobis. Nam si fuissent ex
nobis, permansissent utiq; nobiscũ. Sed ut
manifesti fierent, quod non sint omnes ex
nobis. Sed uos unctionẽ habetis à sancto
illo, & nostis omnia. Nõ scripsi uobis, qua-
si ignorantibus ueritatẽ, sed tanq; scienti-
bus eam. Et quoniã omne mendacium ex
ueritate nõ est. Quis est mendax, nisi is q
negat Iesum esse Christum? Hic est Anti
christus, qui negat patrẽ & filium. Quisq;
negat filiũ, is ne patrem quidẽ habet. Vos
igit quod audistis ab initio, in uobis pma
neat. Si in uobis permanserit quod audi-
stis ab initio, & uos in filio & patre mane-
bitis. Et hæc est repromissio, quã ipse polli
citus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi

uobis

ὑμῖν περὶ τῶν πλανόντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς
τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει.
καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς.
ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ
πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος.
καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μενεῖτε ἐν αὐτῷ.
καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ ἵνα ὅταν φανε-
ρωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶ-
μεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε
ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποι-
ῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

Ἴδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμὲν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστὶν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ

χάριν

nobis de his qui seducunt uos. Et unctio quã uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisquam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in aduentu eius. Si scitis quod iustus est, scitote, quod omnis qui facit iustitiam, ex ipso natus est.

Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eũ sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, sicut & ille purus est. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quod ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatũ in eo non est. Omnis qui in eo manet, nõ peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iustitiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quod ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, ut diligatis uos inuicem. Non sicut Cain ex illo malo erat, & occidit fratrem suum. Et

III

χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παῤ αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολὴν ἡμῖν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστι. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ

propter quid occidit eum? Quia opa eius mala erant, fratris autem eius iusta. Ne mi remini fratres mei, si odit uos mūd⁹. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad uitam, quia diligimus fratres. Qui non di/ligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quod omnis homicida non habet uitam æternam in se manentem. Per hoc cogno/uimus charitatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus ꝓ fratribus animas ponere. Qui uero habue rit substantiam mundi, & uiderit fratrem suum egentē, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filio/li mei, ne diligam⁹ uerbo, neq; lingua, sed opere & ueritate. Per hoc cognoscimus, ꝙ ex ueritate sumus, & in cōspectu eius sua/debimus cordibus nostris. Quoniā si con/demnet nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum non condemnet nos, fidu/ciam habemus erga deum: & quicquid pe tierimus, accipimus ab eo: quoniam præce pta eius custodimus, & ea quæ sunt placi/ta coram eo, facimus. Et hoc est præceptū eius, ut credam⁹ nomini filij ei⁹ Iesu Chri/sti, & diligam⁹ nos mutuo, sicut dedit præ/ceptum. Et qui seruat præcepta eius, in illo manet, & ipse in eo. Et per hoc scimus, qd' manet in nobis è spiritu, quē nobis dedit. IIII

Charissimi, ne cuiuis spiritui credatis, sed probate spiritus an ex deo sint, quoni/am multi pseudoprophetæ exierūt in mū/dum. Per hoc cognoscite spiritū dei. Omis spiritus, qui cōfitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christū in car/ne uenisse, ex deo non est. Et hic est ille spi ritus Antichristi, de quo audistis, quod uē turus sit, & nunc iam in mūdo est. Vos ex

deo

τοῦ θεοῦ ἐστὲ τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί, διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεὸν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεὸν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοὶ εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεὸς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ, ὅτι ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ θεῷ μένει, καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτὸν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν

deo estis filioli, & uicistis eos: quoniam maior est qui in uobis est, quam qui in mundo. Ipsi è mundo sunt, ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris. Charissimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei in nobis, quod filium suum unigenitum misit deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus deum, sed quod ipse dilexerit nos: & misit filium suum propiciationem pro peccatis nostris. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicem, deus in nobis manet, & charitas eius est perfecta in nobis. Ex hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos uidimus, & testamur, quod pater misit filium seruatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eijcit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dile-

σεν ἡμᾶς. Ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν θεὸν ὃν οὐκ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ὑμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος Ἰησοῦς χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, πατήρ, λόγος, καὶ πνεῦμα ἅγιον, καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, πνεῦμα, καὶ ὕδωρ, καὶ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτὸν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστιν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα.

τοῦ

xit nos. Si quis dixerit: diligo deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem uidit, deum quem non uidit, quomodo poteſt diligere? Et hoc præceptum habemus ab eo: ut qui diligit deum, diligat & fratrem ſuum.

Omnis qui credit Ieſum eſſe Chriſtum, ex deo natus eſt. Et omnis qui diligit eum qui genuit, diligit & eum qui natus eſt ex eo. In hoc cognoſcimus, quod diligamus filios dei, cum deum diligimus, & præcepta eius ſeruamus. Hæc eſt enim charitas dei, ut præcepta eius ſeruemus, & præcepta eius grauia non ſunt. Quoniã omne quod natum eſt ex deo, uincit mundum: & hæc eſt uictoria quæ uicit mundum, fides noſtra. Quis eſt qui uincit mundum, niſi qui credit quod Ieſus eſt filius dei? Hic eſt qui uenit per aquam & ſanguinem Ieſus Chriſtus: nõ per aquam ſolum, ſed per aquam & ſanguinem. Et ſpiritus eſt qui teſtificat, quoniam ſpiritus eſt ueritas. Quoniã tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, pater, ſermo, & ſpiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt. Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt. Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium dei maius eſt: quoniam hoc eſt teſtimonium dei, quo teſtificatus eſt de filio ſuo. Qui credit in filiũ dei, habet teſtimonium in ſeipſo. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credidit in teſtimonium, quod teſtificatus eſt deus de filio ſuo. Et hoc eſt teſtimonium, quod uitam æternam dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius eſt. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet. Hæc ſcripſi uobis, qui creditis in nomine filij dei, ut ſciatis quod uitam habetis æternam, & ut credatis in nomine

τοῦ ἡοῦ τοῦ θεοῦ. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παρ' αὐτοῦ. Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστὶν, καὶ ἐστὶν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ ἡὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ ἡῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν.

Ὑπόθεσις

mine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus apud eum: quod si quid petierim⁹ secundum uoluntatem eius, audit nos. Et si scimus, quod audit nos, quicquid petierimus, scimus quod habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem suum peccare peccatū nō ad mortem, petet, & dabit ei uitā, peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roges. Om̄is iniquitas peccatum est. Et est peccatum non ad mortem. Scimus, quod omnis qui natus est ex deo, non peccat: sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille nō tangit eum. Scimus quod ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quod filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum qui uerus est: & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à simulacris. Amen.

Υ'ΠΟ'ΘΕΣΙΣ ΤΗ̃Σ ΔΕΥΤΕ'ΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗ̃Σ Ε'ΠΙΣΤΟΛΗ̃Σ ΤΟΥ̃ Α'ΓΙ'ΟΥ Ι'ΩΑ'ΝΝΟΥ ΤΟΥ̃ ΘΕΟΛΟ'ΓΟΥ.

Ταύτην ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ. ἡ δὲ πρόφασις τοῦ ἀπολογοῦ, αὕτη. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτοῦ καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους πρὶ ἐρχομένους, τὸν λέγοντας, μὴ εἶναι τὴν παρουσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκὶ, γράφει τὴν ἀπολογίαν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτοῦ τὰ τέκνα. εἶτα διδάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν πρὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει ἀντίχριστον εἶναι, τὸν λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὥστε τοὺς τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μηδὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἀπολογίαν.

ΤΟΥ̃ Α'ΓΙ'ΟΥ Ι'ΩΑ'ΝΝΟΥ Ε'ΠΙΣΤΟΛΗ' ΔΕΥΤΕ'ΡΑ.

Ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, τοῦ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκόττες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ὑμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται καθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου Ιησοῦ χριστοῦ τοῦ ἡ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. Ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. τοῦ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία. οὐχ' ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ιησοῦν χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος

BEATI IOHANNNIS PRESBYTERI EPISTOLA SECVNDA.

Senior electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt ueritatem, propter ueritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre, & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quod inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptum accepimus à patre. Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptũ, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitẽtur Iesum Christũ uẽturũ in carne. Hic est seductor

πλάνος ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτούς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ προάγων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ τοῦ χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

seductor & antichriſtus. Intuemini uoſ-ipſos, ne perdamus quæ operati ſumꝰ, ſed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui tranſgreditur, & non manet in doctri-na Chriſti, deum nō habet. Qui manet in doctrina Chriſti, hic & patrem & filiū ha-bet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinā non affert, ne recipiatis eum in domū, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, com municat operibus eius malis. Cum multa habere m uobis ſcribenda, nolui per char-tam & atramentum. Sed ſpero me uentu-rum ad uos, & præſentē præſentibus locu-turū, ut gaudium noſtrum ſit completū. Salutant te filij ſororis tuæ electæ. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙ-ΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟ-ΣΤΟΛΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ἔστιν ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γαΐον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ἐπὶ φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφούς, πάλιν τε αὐτὸν μὲν τιμᾷ προσφωνῶν ἀποδέχεται. αὐτίαται δὲ διοτρεφῆ, ὡς μή τε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ ψευδεῖς λέγει ἀλλοτρίους εἶναι τῆς ἀληθείας, καὶ μὴ ὄντας εἶναι τοῦ θεοῦ. δημητρίου δὲ σωίσησι μαρτυροῦν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

τοῦ ἁγίου

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

BEATI IOHANNIS THEOLOGI CATHOLICA EPISTOLA TERTIA.

Πρεσβύτερος γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητέ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητέ μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀληθείας,

Senior Gaïo dilecto, quẽ ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prospere agant, & recte ualeant, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde ueniẽtibus fratribus, & testimonium reddentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. Maius ijs non habeo gaudium, quam ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in hospites, qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ, quos, benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipiẽtes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis Diotrephes non recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis malicijs garriens in nos, & nec his contentus, non solum nõ recipit fratres, uerumetiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione eijcit. Dilecte, ne imiteris quod malum est, sed quod bonũ est. Qui benefacit, ex deo est: qui autẽ malefacit, nõ uidet deũ. Demetrio testimoniũ redditũ est ab oibus, & ab ipsa ueritate

θείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἴδατε, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

tate, sed & nos testimoniũ perhibemus, & nostis, quod testimoniũ nostrum uerum est. Multa habebã quæ scriberem, sed nolo per atramentũ & calamum scribere tibi. Spero autem protinꝰ me uisurũ te, & præsentes coram loquemur. Pax tibi. Salutãt te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

ΤΑύτην ἐπιστολὴν γράφει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὕτη. παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀρνουμένων τὸν κύριον, ἀνάσκην ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίσεσθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκηρύττει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεὸς, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε. καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο, δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γ' οὖν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα παραινεῖ εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπευξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως παρὰ τοῦ κυρίου, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

MVltis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, aduersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri nõ debeat, cum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coërcere, uel admonendo seruare. Quod si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

ARGVMENTI FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

BEATI IVDAE APOSTOLI EPISTOLA CATHOLICA.

ΙΟΥΔΑΣ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΔΟΥΛΟΣ, ΑΔΕΛΦΟΣ ΔΕ ΙΑΚΩΒΟΥ, ΤΟΙΣ ΕΝ ΘΕΩ ΠΑΤΡΙ ΗΓΙΑΣΜΕΝΟΙΣ, ΚΑΙ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΩ ΤΕΤΗΡΗΜΕΝΟΙΣ, ΚΛΗΤΟΙΣ. ἜΛΕΟΣ ΥΜΙΝ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΚΑΙ ἈΓΑΠΗ ΠΛΗΘΥΝΘΕΙΗ. ἈΓΑΠΗΤΟΙ, ΠΑΣΑΝ ΣΠΟΥΔΗΝ ΠΟΙΟΥΜΕΝΟΣ ΓΡΑΦΕΙΝ ΥΜΙΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΣΩΤΗΡΙΑΣ, ἈΝΑΓΚΗΝ ΕΣΧΟΝ ΓΡΑΨΑΙ ΥΜΙΝ, ΠΑΡΑΚΑΛΩΝ ἘΠΑΓΩΝΙΖΕΣΘΑΙ ΤΗ ἅΠΑΞ ΠΑΡΑΔΟΘΕΙΣΗ ΤΟΙΣ ἉΓΙΟΙΣ ΠΙΣΤΕΙ. ΠΑΡΕΙΣΕΔΥΣΑΝ ΓΑΡ ΤΙΝΕΣ ἌΝΘΡΩΠΟΙ, ΟΙ ΠΑΛΑΙ ΠΡΟΓΕΓΡΑΜΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΚΡΙΜΑ, ἈΣΕΒΕΙΣ, ΤΗΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΗΜΩΝ ΧΑΡΙΝ ΜΕΤΑΤΙΘΕΝΤΕΣ ΕΙΣ ἈΣΕΛΓΕΙΑΝ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΟΝΟΝ ΔΕΣΠΟΤΗΝ ΘΕΟΝ, ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΝ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ἈΡΝΟΥΜΕΝΟΙ. ὙΠΟΜΝΗΣΑΙ Δ' ΥΜΑΣ ΒΟΥΛΟΜΑΙ, ΕΙΔΟΤΑΣ ΥΜΑΣ ἅΠΑΞ ΤΟΥΤΟ, ὍΤΙ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΛΑΟΝ, ἘΚ ΓΗΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ ΣΩΣΑΣ, ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΤΟΥΣ ΜΗ ΠΙΣΤΕΥΣΑΝΤΑΣ ἈΠΩΛΕΣΕΝ. ἈΓΓΕΛΟΥΣ ΤΕ ΤΟΥΣ ΜΗ ΤΗΡΗΣΑΝΤΑΣ ΤΗΝ ἙΑΥΤΩΝ ἈΡΧΗΝ, ἈΛΛΑ ἈΠΟΛΙΠΟΝΤΑΣ ΤΟ ἼΔΙΟΝ ΟἸΚΗΤΗΡΙΟΝ, ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΝ ΜΕΓΑΛΗΣ ΗΜΕΡΑΣ, ΔΕΣΜΟΙΣ ἈΪΔΙΟΙΣ ΥΠΟ ΖΟΦΟΝ ΤΕΤΗΡΗΚΕΝ. ὭΣ ΣΟΔΟΜΑ ΚΑΙ ΓΟΜΟΡΡΑ, ΚΑΙ ΑΙ ΠΕΡΙ ΑΥΤΑΣ ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΝ ὅΜΟΙΟΝ ΤΟΥΤΟΙΣ ΤΡΟΠΟΝ ἐΚΠΟΡΝΕΥΣΑΣΑΙ, ΚΑΙ ἈΠΕΛΘΟΥΣΑΙ ὀΠΙΣΩ ΣΑΡΚΟΣ ἙΤΕΡΑΣ, ΠΡΟΚΕΙΝΤΑΙ ΔΕΙΓΜΑ, ΠΥΡΟΣ ΑἸΩΝΙΟΥ ΔΙΚΗΝ ΥΠΕΧΟΥΣΑΙ. ὉΜΟΙΩΣ ΜΕΝΤΟΙ ΚΑΙ ΟΥΤΟΙ ἘΝΥΠΝΙΑΖΟΜΕΝΟΙ, ΣΑΡΚΑ ΜΕΝ ΜΙΑΙΝΟΥΣΙ, ΚΥΡΙΟΤΗΤΑ Δὲ ἈΘΕΤΟΥΣΙ, ΔΟΞΑΣ Δὲ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΣΙΝ. Ο Δὲ ΜΙΧΑΗΛ Ο ἈΡΧΑΓΓΕΛΟΣ, ὅΤΕ ΤΩ ΔΙΑΒΟΛΩ ΔΙΑΚΡΙΝΟΜΕΝΟΣ ΔΙΕΛΕΓΕΤΟ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΩΥΣΕΩΣ ΣΩΜΑΤΟΣ, ΟΥΚ ἘΤΟΛΜΗΣΕ ΚΡΙΣΙΝ ἘΠΕΝΕΓΚΕΙΝ ΒΛΑΣΦΗΜΙΑΣ, ἈΛΛ' ἜΙΠΕΝ. ἘΠΙΤΙΜΗΣΑΙ ΣΟΙ ΚΥΡΙΟΣ. ΟΥΤΟΙ Δὲ ὍΣΑ ΜΕΝ ΟΥΚ ΟἼΔΑΣΙ

IVdas Ieſu Chriſti ſeruus, frater Iacobi, ĩs qui in deo patre ſanctificati ſunt, quiq; Ieſu Chriſto ſeruati ſunt, uocatis. Miſericordia uobis, & pax, & charitas multiplicetur. Dilecti, tantum mihi ſtudiũ fuit ſcribendi ad uos, de cõmuni ſalute, ut non potuerim non ſcribere uobis, obſecrans, ut ueſtris laboribus adiumẽto ſitis fidei, quæ ſemel data eſt ſanctis. Obiter enim ſubierunt quidam homines impĩj, qui prius deſcripti fuerant in hoc iudicium, qui dei noſtri gratiam tranſferunt ad laſciuiã, ac deũ qui ſolus eſt herus, ac dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtum negant. Volo autẽ uos cõmonefacere, cũ ſciatis ſemel illud, quod dominus, poſteaq; populũ ex Aegypto ſaluum eduxerat, rurſus eos qui nõ credebãt, perdidit: quodq; angelos qui non ſeruauerant ſuam originem, ſed reliquerant ſuum domicilĩũ, ad iudiciũ magni illius diei, uinculis æternis ſub caligine ſeruauit. Sicut Sodoma & Gomorrha, & his finitimæ ciuitates, quæ ad conſimilẽ modũ cũ illis ſtupris inquinatæ fuerant, ac ſecutæ fuerãt carnem alienã, propoſitæ ſunt exemplo, ignis æterni pœnã ſuſtinentes. Similiter ſanè & hi deluſi inſomnĩs, carnem quidẽ polluũt, dominos uero ſpernunt, in poteſtate præditos maledicta congerunt. At Michaël archangelus, cum aduerſus diabolum certans diſceptaret de corpore Moyſi, nõ auſus eſt illi impingere notam maledicti, ſed dixit: Increpet te dominus. At iſti quæ nõ

nouerunt

ὀιδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους, εἰς αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ Ἀδὰμ Ἐνὼχ, λέγων· ἰδοὺ ἦλθε Κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐλέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταὶ, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτοὺς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι αὐτοὺς ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλοσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

nouerũt, ea maledictis infectant, quæ uero natura ceu animãtia rationis expti a sciunt, in his corrũpunt. Væ illis, quoniã uiã Caïn ingressi sunt, & deceptiõe mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & cõtradictione Core perierunt. Hi sunt inter charitates uestras, maculæ inter se cõuiuantes, absq; ullius timore, suopte ductu arbitrióq; uiuẽtes, nubes aquã nõ habẽtes, quæ à uentis circũagunt, arbores autumno marcescẽtes, infrugiferæ, bis emortuæ, & eradicatæ, undæ efferæ maris, despumãtes sua ipsorũ dedecora, stellæ erraticæ, q̃bus caligo tenebrarũ in æternũ seruata est. Prius aũt his uaticinat⁹ est septimus ad Adã Enoch, dicẽs: Ecce uenit dñs in sanctis milibus suis, ut faciat iudiciũ aduersus omneis, & redarguat oẽs ex eis q̃ sũt impĩj, de factis omnibus quæ impie patrarunt, déque omnibus duris quæ locuti sunt aduersus eũ, peccatores impĩj. Hi sunt murmuratores, queruli, iuxta cõcupiscentias suas ambulãtes, & os illorũ loquit̃ tumida, admirantes p̃sonas, utilitatis gratia. Vos aũt dilecti, memores estis uerborũ, quæ antehac dicta fuerũt ab apostolis dñi nostri Iesu Christi, quod dixerũt uobis in extremo tempore futuros illusores, q̃ iuxta suas impias cupiditates ambularẽt. Hi sunt q̃ segregãt animales, spiritũ nõ habentes. Vos aũt dilecti, sanctissimæ uestræ fidei supstruẽtes uosipsos, p̃ spiritũ sanctũ orãtes, uos inuicẽ in charitate dei seruate, expectãtes misericordiã dñi nostri Iesu Christi in uitã æternã. Et hos q̃dẽ cõmiseremini dũ dĳudicamini: illos aũt p̃ timorẽ saluos facite, ex incẽdio rapiẽtes, odio p̃sequẽtes, & eã q̃ ex carne est maculatã tunicã. Ei uero q̃ potest illos seruare à peccato immunes, & statuere in cõspectu gloriæ suæ, in cõtaminatos cũ exultatiõe, soli sapiẽti deo seruatori nostro, gloria & magnificentia, & imperiũ, & potestas, nũc & in oia secula. Amẽ.

Ἀποκάλυψις τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου.

ἀποκάλυψις ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα. ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ἰησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ. καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται πᾶς ὀφθαλμός, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

APOCALYPSIS BEATI IOHANNIS THEOLOGI.

Euelatio Iesu Christi, quam dedit illi deꝰ, ut palam faceret seruis suis, quæ oporteat fieri cito, & significauit, cum misisset mandatū suū seruo suo Iohāni, qui testificatus est sermonē dei, & testimoniū Iesu Christi, & q̄cūq; uidit. Beatus q legit & audit uerba ꝓphetiæ & seruat ea, q̄ in eo scripta sunt. Tēpus em̄ ꝓpe est. Iohānes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia uobis & pax ab eo q est, & q erat, & q uēturus est, & à septē spiritibus, q in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, q est testis fidelis primogenitꝰ mortuorū, & princeps regū terræ. ei q dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris ꝑ sanguinē ipsiꝰ, & fecit nos reges & sacerdotes deo & patri suo, ipsi gl̄ia & impiū in secula seculorū, Amē. Ecce uenit cū nubibus, & uidebit eū om̄is oculus, & qui eū cō punxerunt. Et plangēt se oēs tribus terræ

γῆς, ναὶ, ἀμήν. Ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ ω ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. Ἐγὼ ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. Ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ. ω. ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἐκκλησίαις, ταῖς οὔσαις ἐν ἀσίᾳ, εἰς ἔφεσον, καὶ εἰς σμύρνην, καὶ εἰς πέργαμον, καὶ εἰς θυάτειρα, καὶ εἰς σάρδεις, καὶ εἰς φιλαδελφίαν, καὶ εἰς λαοδικείαν. Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαί, ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι. Μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ἅδου, καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶν, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα. Τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσί. καὶ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

τῷ ἀγγέλῳ

terræ, etiam, Amen. Ego sum alpha & ω, principium & finis, dicit dñs, qui est, & qui erat, & qui uenturus est omnipotēs. Ego Iohannes frater uester & particeps in afflictione, & regno, & patiētia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellat Patmos, propter sermonem dei & testimoniū Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me uocem magnam tanquam tubæ, dicentis: Ego sum alpha & ω, primꝰ & nouissimus. Quod uides, scribe in libro: & mitte septem ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et conuersus sum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus, uidi septem candelabra aurea, & in medio candelabrorū aureorum similem filio hominis, uestitum ueste ad pedes usq; demissa, & præcinctū ad mamillas zona aurea. Caput aūt eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanq; nix. Et oculi eius tanq; flamma ignis, & pedes eius similes chalcolibano, uelut in camino ardētes. Et uox illius tanq; uox aquarū multarū, & habebat in dextera sua stellas septē. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et cū uidissem eum, cecidi ad pedes eius tanq; mortuus. Et posuit dexterā suā sup me, dicēs mihi: Noli timere, ego sum primus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus, & ecce sum uiuēs in secula seculorū, & habeo claues inferorū & mortis. Scribe ergo quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc. Sacramentū septē stellarū, quas uidisti in dextera mea, & septē candelabra aurea. Septē stellæ angeli sūt septē ecclesiarū, & candelabra septē quæ uidisti, septem ecclesiæ sunt.

τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπειρά/σω τοὺς φάσκοντας εἶναι ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσί. καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι τάχυ, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τῷ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας σμυρναίων γράψον. τάδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν. οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, πλούσιος δὲ εἶ, καὶ τὴν βλασφη/μίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ Σατανᾶ. μη/δὲν φόβου ἃ μέλλεις πάσχειν. ἴδου μέλλει βα/λεῖν ὁ διάβολος εἰς φυλακὴν ὑμῶν, ἵνα πει/ρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα. γίνου πι/στὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέ/γει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀ/ξεῖαν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅ/που ὁ θρόνος τοῦ Σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐμαῖς, ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατα/νᾶς. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρα

τοῦντας

Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: Hæc 11
dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septē candelabrorum aureorum. Scio opa tua, & laborem, & patientiā tuā, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & nō sunt: & inuenisti eos mendaces, & tulisti, et patientiam habes, & sustinuisti propter nomē meū, & nō defecisti. Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primā reliquisti. Memor esto itaq; unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin minus, ueniā tibi cito, & mouebo candelabrum tuū de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarū, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincēti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et angelo Smyrnæorū ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus, & uiuit. Scio opa tua & afflictionem & paupertatē, sed dives es: & blasphemiā eorum qui se dicūt Iudæos esse, & nō sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil horū timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex uobis in carcerē ut tentemini, & habebitis afflictionē dierum decē. Esto fidelis usq; ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurē, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Qui uicerit, non lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamēsis ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam utraq; parte acutam: Scio opera tua, & ubi habitas, ubi sedes est satanæ: & tenes nomen meum, & nō negasti fidem meam. Et in diebus meis Antipas testis meus fidelis, qui occisus est apud uos, ubi satanas habitat. Sed habeo aduersus te pauca, quia habes illic te

nentes

τοῦτας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν
ἐν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν
υἱῶν Ἰσραὴλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, & πορνεῦσαι.
οὕτως ἔχεις καὶ σὺ, κρατοῦντας τὴν διδαχὴν
τῶν νικολαϊτῶν, ὁ μισῶ. μετανόησον, εἰδὲ μή,
ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν
ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. ὁ ἔχων οὖς,
ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ
μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον
λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω εἰμὴ ὁ λαμβάνων.
καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας
γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς
ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρὸς, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. οἶδά σου τὰ
ἔργα & τὴν ἀγάπην, & τὴν διακονίαν, καὶ
τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, & τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ'
ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὴλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι τοὺς ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι,
καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ
οὐ μετενόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν
μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων
αὐτῆς, & τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι
ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ
δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν
δὲ λέγω καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι
οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βάθη τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ
τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ
ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, & ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν
ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου,
καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν.

ὁ ἔχων

nentes doctrinã Balaam, qui docebat in Balac mittere scandalũ coram filijs Israël edere ex ijs quæ simulacris immolant & scortari: ita habes & tu tenẽtes doctrinã Nicolaïtarũ, quod odi. Resipisce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cũ illis gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincẽti dabo edere ex manna abscondito, & dabo illi calculũ candidũ, & in calculo nomen nouũ scriptum: quod nemo scit, nisi qui accipit. Et angelo Thyatirẽsis ecclesiæ scribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanq̃ flãmã ignis, & pedes eius similes chalcolibano. Noui opera tua, & charitatẽ, & ministeriũ, & fidem, et patientiã tuam, et opera tua, et nouissima plura prioribus. Sed habeo aduersus te pauca, quia pmittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit prophetam, docere, et seducere seruos meos, scortari, et edere ex ijs quæ simulacris immolantur. Et dedi illi tempus, ut resipisceret à scortatiõe sua, nec resipuit. Ecce ego mitto eam in lectum, et qui adulterio miscentur cum ea, in afflictionem maximã, nisi pœnitentiam egerint ab operibus suis, et filios eius interficiam morte, et sciẽt omnes ecclesiæ, quod ego sim ille scrutãs renes et corda, et dabo unicuiq; uestrum secundum opera sua. Vobis autem dico, et cæteris qui Thyatiræ estis: quicunque non habent doctrinam hanc, et qui non cognouerunt profunditates satanæ, quẽ admodum dicunt, non mittam super uos aliud pondus: tamen id quod habetis, tenete donec ueniam. Et qui uicerit et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas uirga ferrea, et tanquam uasa figuli confringentur. Sicut et ego accepi à patre meo, et dabo illi stellam matutinam.

ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνομα ἔχεις, ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γάρ εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ δαβίδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου, θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον· καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς Ἰουδαίους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἥξωσιν καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγώ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου, καὶ

Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

Et angelo eccleſiæ, quæ eſt Sardis, ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus dei, et ſeptem ſtellas. Scio opera tua, quia nomen habes, quod uiuas et mortuus es. Eſto uigilans, et cõfirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena corã deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis et audieris, et ſerua, et reſipiſce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquam fur, et neſcies qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina et Sardis, qui non inquinauerunt ueſtimenta ſua, et ambulabunt mecum in albis, quia digni ſũt. Qui uicerit, ſic ueſtietur ueſtimentis albis: et non delebo nomen eius de libro uitæ, et cõfitebor nomen eius coram patre meo, et corã angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctꝰ et uerax, qui habet clauem Dauid: qui aperit, et nemo claudit: claudit, et nemo aperit. Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, et nemo poteſt claudere illud, quia modicam habes uirtutẽ. Et ſeruaſti ſermonem meum, et non negaſti nomen meum. Ecce do de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, et nõ ſũt, ſed mentiuntur. Ecce adigam illos, ut ueniant, et adorent ante pedes tuos, et ſciãt quod ego dilexi te, quoniam ſeruaſti ſermonem patientiæ meæ, et ego ſeruabo te ab hora tentationis, quæ uentura eſt in orbem uniuerſum, ut tentet habitãtes in terra. Ecce uenio cito: tene quod habes ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnam in templo dei mei, et foras non egredietur amplius. Et ſcribam ſuper eum nomen dei mei,

III

καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς Ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει, ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστὸς, ὄφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς, καὶ πτωχὸς, καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλύριον ἐγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. Ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι. καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος. καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι κδ'. καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους κδ'. πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ

ἔχον

& nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs. Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc dicit: Amen testis fidelis & uerus, principium creaturæ dei. Scio opera tua, qa neq; frigidus es, neq; feruidus, utinã frigidus esses aut feruidus. Itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiã te euomere ex ore meo: quia dicis, diues sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quod tu es miser & miserabilis, & paup, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locuples fias, & uestimentis albis induaris, ut non appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoscunque amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce, ecce sto ad ostium & pulso. Si quis audierit uocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cũ illo, & ipse mecum. Qui uicerit, dabo ei sedere mecũ in throno meo, sicut & ego uici, & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs.

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum in cœlo, & uox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc, & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu. Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circumitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circumitu sedis sedilia uigintiquatuor, & super thronos uigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti stolis albis, & IIII

ἔχον ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν, καὶ ὄπισθεν. καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἑαυτὸ εἶχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμοντα ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντες. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσι τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βαλοῦσι τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ ἐκτίσθησαν.

habebant in capitibus ſuis coronas aureas. Et de throno procedebāt fulgura & tonitrua, & uoces & ſeptē lāpades ignis ardentes ante thronū, quæ ſunt ſeptē ſpiritus dei. Et in conſpectu ſedis tanq̄ mare uitreum ſimile cryſtallo, & in medio ſedis & in circumitu ſedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primū ſimile leoni, & ſecundū animal ſimile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartū animal ſimile aquilæ uolāti. Et quatuor animalia ſingula eorū habebant alas ſenas in circumitu, & intus plena erāt oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deꝰ oīpotens, qui erat, & qui eſt, & qui uēturus eſt. Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionē ſedenti ſuper thronum, uiuenti in ſecula ſeculorū, procidunt nigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorant uiuentē in ſecula ſeculorum, & abīciunt coronas ſuas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutē: quia tu creaſti omnia, & propter uoluntatem tuam ſunt, & creata ſunt.

Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ. τίς ἐστιν ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἔκλαιον πολλὰ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπων αὐτό. καὶ εἷς τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ

V

Et uidi in dextera ſedentis ſuper thronum librū ſcriptū intus & in tergo, ſignatum ſigillis ſeptem. Et uidi angelum fortem, prædicantem uoce magna: Quis eſt dignus aperire librum & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat neque in cœlo, neque in terra, neque ſubter terram aperire librum, neque aſpicere illum. Et ego flebam multum, quod nemo dignus inuentus eſſet aperire & legere librum, nec uidere eum. Et unus de ſeniorib⁹ dicit mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat librū, & ſoluat ſeptē ſignacula eius. Et uidi

& ecce

καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτά, οἵτινές εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵτινές εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινήν, λέγοντες. ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ, καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ. ἄξιόν ἐστιν τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχύν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα, ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα, ἤκουσα λέγοντας. τῷ καθημένῳ ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα

& ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum agnus stans tanquam occisus, habēs cornua septem & oculos septē, qui sunt septem spiritus dei, missi in omnē terrā. Et uenit, & accepit de dextera sedentis in throno librū. Et cū accepisset librum, quatuor animalia, & uigintiquatuor seniores ceciderunt corā agno, habentes singuli citharas & phialas aureas, plenas odoramētorū, quæ sunt precationes sanctorū, & canūt canticum nouum, dicentes: Dignus es accipere librū & aperire signacula eius, quoniā occisus es, & redemisti nos p sanguinem tuū, ex omni tribu & lingua & populo, & natione, & fecisti nos deo nostro reges & sacerdotes, & regnabimus super terrā. Et uidi & audiui uocē angelorum multorū in circumitu throni & animaliū & seniorū, & milia miliū, dicētia uoce magna: Dignus est agnus qui occisus est, accipere uirtutē, & diuitias, & sapiētiā, & fortitudinē, & honorē, & gloriam, & benedictionē. Et omnē creaturam quæ in cœlo est, & quæ super terram, & sub terra & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audiui dicētes: sedēti in throno & agno bñdictio, & honor, & gloria, & potestas in secula seculorū. Et q̄tuor animalia dicebāt: Amē. Et uigintiquatuor seniores ceciderunt in facies suas, & adorauerūt uiuentē in secula seculorū. Et uidi, cū apuisset agnus VI unū de sigillis, & audiui unū de quatuor animalibus, dicēs, tāq̄ uocē tonitrui: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus albus, & q̄ sedebat sup eū, habebat arcum, & data est ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et cū apuisset sigillū secundū, audiui secundum animal dicēs: Veni & uide. Et exiuit alius equ⁹ rufus, & qui sedebat sup illū, datum est ei, ut tolleret pacē de terra

& ut

καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος· ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν· ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον, καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες· ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινός, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν ἑκάστοις στολαὶ λευκαὶ, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρὸν, ἕως οὗ πληρώσωνται καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ὅλη ἐγένετο ὡς αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ ὁ οὐρανὸς ἀπεχωρίσθη ὡς βιβλίον εἰλισσόμενον. καὶ πᾶν ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυνατοὶ, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου

& ut inuicē ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus. Et cū aperuiſſet ſigillū tertiū, audiui tertiū animal, dicens: Veni, & uide. Et uidi, & ecce equus niger, & qui ſedebat ſup illum, habebat ſtatheram in manu ſua. Et audiui uocē in medio quatuor animaliū, dicentē: Chœnix tritici denario uno, & tres chœnices hordei denario uno, & uinū & oleum ne læſeris. Et cū aperuiſſet ſigillū quartū, audiui uocem quarti animalis, dicentē: Veni & uide. Et uidi, & ecce equ⁹ pallidus, & qui ſedebat ſup eū, nomen illi mors, & infernus ſequitur eū. Et data eſt illis poteſtas interficiēdi ſup quartam partē terræ, gladio, & fame, & morte, à beſtijs terræ. Et cum aperuiſſet ſigillum quintū, uidi ſubter altare animas interfectorū propter uerbū dei, & propter teſtimoniū qđ habebāt. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vſqꝙquo dñe, qui es ſanctus, & uerax, non iudicas ac uindicas ſanguinē noſtrum de his, qui habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut requieſcerent adhuc tempus modicum, donec complerentur conſerui eorum, & fratres eorum, qui interficiendi eſſent ſicut & illi. Et uidi, cum aperuiſſet ſigillum ſextū, & ecce terræmotus magnus factus eſt. Et ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſicut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderūt ſuper terram, ſicut ficus abijcit groſſos ſuos, cum à uento magno mouetur. Et cœlum receſſit ſicut liber, qui circumuoluitur, & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt, & reges terræ, & principes, & diuites, & tribuni, & fortes, & omnis ſeruus, & liber abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium. Et dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos

à facie

ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ἀπὸ
τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη
τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύναται σταθῆναι;

καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέ-
λους ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς,
κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα
μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θα-
λάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλ-
λον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου, ἔχον-
τα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγά-
λῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδι-
κῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, λέγων, μὴ ἀ-
δικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ
δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ
ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν
ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων. ρμδ. χιλιάδες
ἐσφραγισμένοι, ἐκ πάσης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ, ἐκ
φυλῆς Ἰούδα. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
φυλῆς Ῥουβίμ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
φυλῆς Γάδ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
φυλῆς Ἀσήρ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
φυλῆς Νεφθαλὶμ δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγι-
σμένοι. ἐκ φυλῆς Μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες
ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Συμεών, δώδεκα χι-
λιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Λευΐ, δώδεκα
χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ἰσσαχάρ, δώ-
δεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ζα-
βουλών, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ
φυλῆς Ἰωσήφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγι-
σμένοι. ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, δώδεκα χιλιά-
δες ἐσφραγισμένοι. μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ
ἰδοὺ ὄχλος πολύς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς
ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους καὶ λαῶν, καὶ γλωσ-
σῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ
ἀρνίου, περιβεβλημένους στολὰς λευκὰς, καὶ φοί-
νικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζουσι φω-
νῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ
ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάν-
τες οἱ ἄγγελοι εἱστήκεισαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν
πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἔπεσαν
ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ
προσεκύνησαν

à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira agni: quoniam uenit dies magnus iræ illius. Et quis poterit ſtare?

Poſt hæc uidi quatuor angelos ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor uentos terræ, nec flaret uentus ſuper terram, neq; ſuper mare, neque in ullam arborem. Et uidi alterum angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habētem ſigillū dei uiui, & clamauit uoce magna quatuor angelis, quibus datum eſt nocere terræ & mari, dicens: Nolite nocere terræ, neq; mari, neq; arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorum, centum quadragintaquatuor milia ſignati ex omni tribu filiorum Iſraël. Ex tribu Iuda, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ruben, duodecim milia ſignati. Ex tribu Gad, duodecim milia ſignati. Ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati. Ex tribu Neptalim, duodecim milia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati. Ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim milia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Saluſ ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circumitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas,

VII

& adora-

προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, Ἀμήν. Ἡ εὐλογία, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν. Καὶ ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι. Οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς τίνες, καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα αὐτῷ. Κύριέ σου οἶδας. Καὶ εἶπέ μοι, Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ ἔπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στολὰς αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. Οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον, καὶ εἶδον ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκασι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυμιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέλου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ ἄγγελος τὸν λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ σεισμός. Καὶ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. Καὶ ὁ πρῶτος ἄγγελος ἐσάλπισε. καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ μεμιγμένα αἵματι. καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν. καὶ τὸ τρίτον τῶν δένδρων κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων

& adorauerunt deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarũ actio, honor & uirtus, & fortitudo deo noſtro in ſecula ſeculorũ, Amen. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſũt & unde uenerũt? Et dixi illi, Dñe, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui uenerũt ex afflictione magna, & dilatauerũt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas ꝑ ſanguinẽ agni. Ideo ſunt ante thronũ dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in tẽplo eius, & qui ſedet in throno, habitabit ſup illos. Nõ eſurient neq; ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neq; ullus æſtus: quoniã agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uiuos fõtes aquarũ, & abſterſur⁹ eſt deus omnẽ lachrymã ab oculis eorũ.

Et cum aperuiſſet ſigillum ſeptimũ, fa- VIII
ctum eſt ſilentium in cœlo media fermè hora. Et uidi angelos ſtantes in cõſpectu dei, & datæ ſunt illis ſeptẽ tubæ. Et alius angelus uenit & ſtetit ante altare, habẽs thuribulũ aureũ, & data ſunt illi incenſa multa, ut daret deprecationibus ſanctorũ omniũ ſup altare aureũ, quod eſt ante thronũ. Et aſcendit fumus incenſorum de precibus ſanctorũ è manu angeli corã deo. Et accepit angelus thuribulum, & impleuit illud de igne altaris, & miſit in terrã: & facta ſũt tonitrua & uoces & fulgura & terræmotus: & ſeptẽ angeli q habebãt ſeptẽ tubas, præparauerũt ſe, ut tuba canerẽt. Et primus angelus tuba cecinit, & facta eſt grando, & ignis mixta ſanguine, & miſſa ſunt in terrã, & tertia pars arborũ cõcremata eſt, & oñe fœnũ uiride cõbuſtũ eſt. Et ſecũdus angelus tuba cecinit, & tãq; mõs magnus igne ardens ꝓiectus eſt in mare. Et facta eſt tertia ꝑs maris ſanguis, & mortua eſt tertia pars

creaturarum

κτισμάτων, τῶν ἐν τῇ θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχάς. καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων διεφθάρη. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμενος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων. καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. καὶ γίνεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθησαν. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν. καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φάνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετομένου ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαὶ, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου. καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς. καὶ ἐῤῥέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρόν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε. καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐκ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον. καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν,

creaturarũ, quæ erant in mari, quæ habebant animas, & tertia pars nauiũ interijt. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit è cœlo stella magna ardens tanq̃ facula, & cecidit in tertiam partẽ fluminũ, & in fontes aquarum, & nomẽ stellæ dicit᷑ absinthium. Et uersa est tertia pars in absinthium, & multi homines mortui sunt ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quartus angelus tuba cecinit: & percussa est tertia pars solis, & tertia pars lunæ, & tertia ps stellarum, ita ut obscuraretur tertia pars eorũ, & diei non luceret pars tertia, & nocctis similiter. Et uidi, & audiui unũ angelum uolantẽ per mediũ cœli, dicentẽ uoce magna: Væ uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorũ, qui erant tuba canturi.

Et quintus angelus tuba cecinit, & uidi stellã de cœlo cecidisse in terrã, & data est ei clauis putei abyssi. Et aperuit puteum abyssi, & ascẽdit fumus putei, sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër à fumo putei. Et de fumo exierunt locustæ in terram, & data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ. Et præceptum est illis ne læderent fœnum terræ, neque omne uiride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum in frontibus suis. Et datum est illis, ne occiderẽt eos, sed ut cruciarentur mensibus quinq̃. Et cruciatus eorum, ut cruciatus scorpij, cum percusserit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & desiderabũt mori, & fugiet mors ab eis. Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium, & super capita earum tanquam coronæ, similes auro, & facies earum tanquam facies hominum. Et habebant capillos sicut capillos

IX

γωναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς. καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. καὶ κέντρα ἦν ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ ἑβραϊστὶ ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, ἀπολλύων. Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα. λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτόν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρινοὺς καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. Αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσιν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν

mulierum, & dẽtes earum quasi leonum erant. Et habebãt loricas sicut loricas ferreas, & uox alarum earum sicut uox curruum equis multis currentibus ad bellũ. Et habent caudas similes scorpionum, & aculei erant in caudis earum, & potestas earum nocere hominibus mẽsibus quinq. Et habent super se regẽ angelũ abyssi, cui nomẽ Hebraice abaddon, Græce autem ἀπολλύων, id est, perdens. Væ unum abiit, & ecce ueniunt adhuc duo uæ post hæc. Et sextus angelus tuba cecinit, & audiui uocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos dei, dicentem sexto angelo, qui habebat tubã: Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Euphrate. Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, & diem, & mensem, & annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equestris exercitus, uicies millies decem milia. Et audiui numerum eorum. Et ita uidi equos in uisione, & qui sedebant super eos, habebant thoraces igneas & hyacinthinas & sulphureas. Et capita equorum erant tanquam capita leonum, & de ore ipsorũ procedebat ignis & fumus & sulphur. Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum, de igne & de fumo & sulphure, quæ procedebãt ex ore ipsorum. Potestas enim eorum in ore eorum est, et in caudis eorum. Nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita, & per hæc nocent. Et cæteri homines qui non sunt occisi his plagis, neq; resipuerunt ab operibus manuum suarũ, ut non adorarent dæmonia & simulacra aurea & argentea, & ærea & lapidea & lignea, quæ neque uidere possunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs suis, neq; à ueneficijs

τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, ἀπὸ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, ἀπὸ ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημμένον νεφέλην. καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στύλοι πυρός. Als* βιβλίδιον. καὶ ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ * βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. Καὶ ὅτε ἐλάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ἔμελλον γράφειν. Καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς. Καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις. Als* βιβλίδιον. καὶ ἡ φωνὴν ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα, ὕπαγε, λαβὲ τὸ * βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, λάβε, Καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι, καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ,

ueneficijs ſuis, neq; à fornicatione ſua, neq; à furtis ſuis.

Et uidi alium angelum fortem deſcen X
dentem de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat ut ſol, & pedes eius tanq; columnæ ignis. Et habebat in manu ſua libellum apertũ, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram, & damauit uoce magna, quemadmodũ cum leo rugit. Et cum damaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua uoces ſuas. Et cũ locuta fuiſſent ſeptẽ tonitrua uoces ſuas, ego ſcripturus eram. Et audiui uocẽ de cœlo dicentẽ mihi: Obſigna quæ locuta ſunt ſeptẽ tonitrua, & ne ea ſcribas. Et angelus quẽ uidi ſtantẽ ſuper mare & ſuper terrã, leuauit manũ ſuã ad cœlũ, & iurauit per uiuentẽ in ſecula ſeculorũ: qui creauit cœlũ, & ea quæ in illo ſunt, & terram, et ea quæ in ea ſunt, & mare, & ea quæ in eo ſunt: tempus nõ fore amplius, ſed in diebus uocis ſeptimi angeli, cũ cœperit tuba canere, cõſummãdũ eſſe myſteriũ dei, ſicut euangelizauit per ſeruos ſuos prophetas. Et audiui uocẽ de cœlo iterũ loquentẽ mecũ, & dicentem: Vade & accipe libellũ apertũ in manu angeli, ſtantis ſup mare & ſuper terram. Et abij ad angelũ, dicens ei, ut daret mihi libellũ. Et dixit mihi: Accipe libellum & deuora illum, & faciet amaricari uentrem tuũ, ſed in ore tuo erit dulcis tanq; mel. Et accepi libellũ de manu angeli, & deuoraui illum, & erat in ore meo tanq; mel dulcis. Et cum deuoraſſem eũ, amaricatus eſt uẽter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gentibus, & linguis & populis & regibus multis.

Et datus eſt mihi calamus ſimilis uir- XI
gæ, & dictum eſt mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in

αὐτοῦ. καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξω, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. καὶ ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα περιβεβλημένοι σάκκους. οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴ τις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν τὴν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προφητείας αὐτῶν, καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτούς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν τὰ πτώματα αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐκ τῶν ἐθνῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαροῦσιν ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς. καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε. καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι

eo. Et atrium quod intra templum eſt, eſſice foras, & ne metiaris illud, quoniam datum eſt gentibus, & ciuitatem ſanctã calcabunt menſibus quadraginta duobus, & dabo duobus teſtibus meis, & pphetabunt diebus mille ducentis ſexaginta amicti ſaccis. Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra in conſpectu dei terræ ſtantia. Et ſi quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum & deuorat inimicos eorũ. Et ſi quis uoluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatẽ claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & pcutiendi terram omni plaga quotieſcunque uoluerint. Et cũ finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ, quæ uocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptꝰ, ubi & dominus noſter crucifixus eſt. Et uidebunt de tribubus, & populis, & linguis, & gẽtibus corpora eorum per tres, dies & dimidiũ, & corpora eorum nõ ſinent poni in monumẽtis. Et inhabitantes terram, gaudebunt ſuper illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant ſuper terram. Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui uiderunt eos. Et audierũt uocẽ magnam de cœlo, dicentem ipſis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlũ in nube, & uiderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occiſa ſunt in terræmotu nomina hominũ ſeptẽ milia & reliqui

territi

ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. Ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθε, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι. ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ. κδ. πρεσβύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου καὶ ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγάλοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς φθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμὸς, καὶ χάλαζα μεγάλη.

territi sunt, & dederunt gloriam deo cœli. Væ secundum abijt, & ecce uæ tertium ueniet cito. Et septimus angelus tuba cecinit, & factæ sunt uoces magnæ in cœlo dicentes: Facta sunt regna huius mundi domini nostri & Christi eius, & regnabit in secula seculorum, Amen. Et uiginti quatuor seniores, qui in conspectu dei sedent in sedibus suis, ceciderũt in facies suas, & adorauerunt deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine deus omnipotẽs, qui es, & qui eras, & qui uenturus es, quia accepisti uirtutem tuam magnam, & regnasti. Et iratæ sunt gentes, & aduenit ira tua & tempus mortuorum ut iudicentur: & reddas mercedem seruis tuis prophetis & sanctis, & timẽtibus nomẽ tuũ pusillis & magnis, & perdas eos qui perdunt terram. Et apertum est templũ dei in cœlo, & uisa est arca testamẽti eius in tẽplo eius, & facta sunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus, & grando magna.

Καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει, ὠδίνουσα καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρὸς, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα ἑπτά. καὶ ἡ οὐρὰ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν. καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα.

Et signum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarũ duodecim. Et in utero habẽs, clamat parturiẽs, & cruciatur ut pariat. Et uisum est aliud signum in cœlo, & ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem: & in capitibus suis diademata septem, & cauda eius trahit tertiã partem stellarum cœli, & misit eas in terram, & draco stetit ante mulierẽ quæ erat paritura: ut cum peperisset filiũ eius, deuoraret. Et peperit filium masculum, qui recturus erat omnes gẽtes in uirga ferrea, & raptus est filiꝰ eius ad deũ & ad thronũ eius: & mulier fugit in solitudinẽ, ubi habebat locum paratum à deo, ut ibi pascant eã diebus mille ducentis sexaginta.

XII

Καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἴσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην, λέγουσαν. ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιε τὸν ποταμὸν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Et factum est prælium magnum in cœlo. Michaël & angeli eius præliabãtur cũ dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non ualuerunt, neq; locus inuentus est eorum amplius in cœlo. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui uocatur diabolus & satanas, qui seducit totum terrarum orbem, & proiectus est in terram, & angeli eius cum illo proiecti sunt. Et audiui uocem magnam dicentẽ: In cœlo nunc facta est salus & uirtus, & regnum dei nostri, & potestas Christi eius: quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante cõspectum dei nostri die ac nocte, & ipsi uicerunt eum propter sanguinem agni, & propter sermonem testimonij sui, & non dilexerũt animam suam usq; ad mortem. Propterea lætamini cœli, & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris, quia descendit diabolus ad uos habens iram magnam, sciens quod modicũ tempus habet. Et postquam uidit draco, quod proiectus esset in terram, persecutus est mulierem quæ peperit masculum. Et datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uolaret in desertum in locũ suum ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie serpentis. Et eiecit serpens ex ore suo post mulierẽ aquam tanquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiuuit terra mulierẽ, & aperuit terra os suum, & absorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore suo. Et iratus est draco aduersus mulierẽ, & abiit ut faceret prælium cum reliquis de semine eius, qui custodiunt mandata dei, & habent testimonium Iesu Christi. Et stetit super arenam maris.

Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα,

Et uidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septẽ & cornua decem, XIII

ἐπὶ

& sup

καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον ἦν πάρδαλει καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη τῆ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὃς ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λάλον μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. εἴ τις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πάσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ.

ὃ ἔχει

& sup cornua eius decē diademata, & super capita eius nomē blasphemiæ. Et bestia quā uidi, similis erat pardo, & pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutē suā & sedē suā & potestatē magnā. Et uidi unū de capitibus eius quasi occisum in mortē, & plaga mortis eius curata est. Et admiratio fuit in uniuersa terra post bestiam. Et adorauerunt draconē, qui dedit potestatem bestiæ, & adorauerunt bestiā, dicentes: Quis similis bestiæ, & qs poterit pugnare cū ea? Et datum est ei os loquens magna & blasphemias, & data est ei potestas faciendi menses quadraginta duos. Et aperuit os suū in conuitia ad deū, ut conuitijs afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitāt. Et est datum illi bellum facere cum sanctis, & uincere eos. Et data est illi potestas in omnem tribum, et populum, & linguam, gentem, et adorabunt eam omēs qui inhabitant terram, quorū non sunt scripta nomina in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatē uadit: qui gladio occiderit, oportet eū gladio occidi. Hic est patiētia & fides sanctorum. Et uidi aliam bestiam ascēdentē de terra, & habebat cornua duo, similia agni, et loquebatur sicut draco. Et potestatē prioris bestiæ omnē facit in conspectu eius, et facit terrā, et inhabitātes in ea, adorare bestiam primā, cuius curata est plaga mortis. Et facit signa magna, ut etiam ignē faceret de cœlo descendere in terram in conspectu hominum. Et seducit habitantes in terra propter signa quæ data sunt illi ut faceret in conspectu bestiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginē bestiæ,

ὁ ἔχων τὴν πληγὴν τ μαχαίρας, καὶ ἔζησε. καὶ
ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τοῦ θηρίου,
ἵνα καὶ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι
ἂν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνα τοῦ θηρίου, ἵνα
ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς,
καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτω-
χοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δώ-
σῃ αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τ χειρὸς αὐτῶν τ δεξιᾶς
ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύ-
ηται ἀγορᾶσαι ἢ πωλῆσαι εἰμὴ ὁ ἔχων τὸ χά-
ραγμα ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τοῦ
ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν
ψηφισάτω ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. ἀριθμὸς γὰρ ἀν
θρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ. χξς.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὸς ἐπὶ τὸ ὄ-
ρος σιών, καὶ μετ' αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσ-
σαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς αὐ-
τοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκου
σα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πο
λλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴν
ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθά
ραις αὐτῶν, καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν καινὴν ἐνώ-
πιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώ-
ων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο
μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκον
τα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ
τῆς γῆς, οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐ-
μολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι οἱ ἀκο
λουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ. οὗτοι ἠ-
γοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ
θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐκ
εὑρέθη δόλος, ἄμωμοι γάρ εἰσιν ἐνώπιον τοῦ
θρόνου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετώμενον
ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνι-
ον εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους τοὺς κατοι-
κοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν,
καὶ γλῶσσαν, καὶ λαὸν, λέγοντα ἐν φωνῇ με-
γάλῃ. φοβεῖσθε τὸν θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ
δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ
προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν
καὶ τὴν γῆν, καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδά-
των.

quæ habet plagam gladij, & uixit. Et datum est illi ut daret spiritum imagini bestiæ, & ut loquatur imago bestiæ, & faciet ut quicunq; non adorauerint imaginē bestiæ occidantur. Et facit omnes pusillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & seruos accipere characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis. Et ne quis posset emere aut uendere, nisi qui habeat characterē, aut nomē bestiæ, aut numerū nominis eius. Hic sapientia est. Qui habet intellectū, computet numerū bestiæ. Numerus em̄ hominis est, & numerus eius sexcenti sexaginta sex.

Et uidi, & ecce agnus stans super mon XIIII
tem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentia nomen patris eius scriptum in frontibus suis. Et audiui uocem de cœlo tanquam uocē aquarum multarum, & tanquam uocem toni trui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis suis. Et cantant quasi canticum nouum ante sedem & ante quatuor animalia, & seniores, & nemo poterat discere canticum, nisi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coïnquinati, uirgines enim sunt. Hi sequuntur agnū quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiæ deo & agno, & in ore eorum non est inuentus dolus. Sine macula enim sunt ante thronum dei. Et uidi alterum angelum uolantem per mediū cœli, habentem euangelium æternum, ut euangelizaret habitātibus super terram, & omni genti & tribui, & linguæ & populo, dicentem magna uoce: Timete deum, & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum & terram, mare & fontes aquarum.

τωρ. Ϛ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων. ἔ/πεσεν ἔπεσε βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ὅτι ἐκ τ οἴνου τ θυμοῦ τ πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάν/τα ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος ἠκολούθησεν αὐ/τοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, Ϛ τιθεῖ χάραγμα ἐπὶ τ μετώπου αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τ χεῖ/ρα αὐτ, Ϛ αὐτὸς πίεται ἐκ τοῦ οἴνου τ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου ἀκράτου ἐν τῷ πο/τηρίῳ τ ὀργῆς αὐτοῦ. Ϛ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ Ϛ θείῳ, ἐνώπιον ἀγγέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς τ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς αἰῶνα αἰώνων. καὶ οὐκ ἔ/χουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας Ϛ νυκτὸς οἱ προσ/κυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, Ϛ εἴ τις λαμβάνει χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐ/τοῦ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε οἱ τη/ροῦντες τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀποθνή/σκοντες ἀπάρτι. ναὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀ/ναπαύσονται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔρ/γα ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμε/νος ὅμοιος υἱῷ ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφα/λῆς αὐτ στέφανον χρυσοῦν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐ/τ δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τ ναοῦ, κράζων ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ κα/θημένῳ ἐπὶ τῆς νεφέλης. πέμψον τὸ δρέπα/νόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα θερί/σαι, ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ ἔ/βαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυ/σιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρὸς, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέ/πανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέ/πανον τὸ ὀξὺ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ

ἔβαλεν

rum. Et alius angelus secutus est, dicens: Cecidit cecidit Babylon ciuitas illa magna: quia à uino iræ fornicatiõis suæ potauit omnes gentes. Et tertius angelus secutus est illos, dicẽs uoce magna: Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet de uino iræ dei, quod mixtum est mero in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne & sulphure in conspectu angelorum sanctorum, & ante cõspectũ agni. Et fumus tormenti eorum ascendit in secula seculorum. Nec habent requiem die ac nocte, qui adorant bestiam & imaginem eius, & si quis acceperit characterem nominis eius. Hic patientia sanctorum est. Hic qui custodiunt mandata & fidem Iesu. Et audiui uocem de cœlo, dicentem mihi: Scribe: Beati mortui, qui in domino moriuntur amodo: etiam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis, sed opera illorum sequuntur illos. Et uidi & ecce nubem candidam, & super nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Et alius angelus exiuit de templo, clamans uoce magna ad sedentem super nubem: Mitte falcem tuam & mete, quia uenit tibi hora ut metas, quoniam aruit messis terræ. Et misit qui sedebat super nubem, falcem suam in terram, & demessa est terra. Et alius angelus exiuit de templo, quod est in cœlo, habens & ipse falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, qui habebat potestatem supra ignem, & clamauit uoce magna ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et

misit

ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν ληνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὴν μεγάλην, καὶ ἐπατήθη ἡ ληνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τῆς ληνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρί, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν μωσέως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρόν, καὶ περιζωσμένοι τὰς στήθη ζώνας χρυσᾶς, καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν ἐν τῷ ναῷ, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λεγούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους

misit angelus falcem suam acutam in terram, & uindemiauit uineam terræ, & misit in lacum iræ dei magnũ, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usq; ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Et uidi aliud signũ in cœlo magnũ & mirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis cõsummata est ira dei. Et uidi tanq; mare uitreũ mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes citharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens: iustæ, & ueræ sunt uiæ tuæ rex sanctorum. Quis non timebit domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient, & adorabunt in cõspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sũt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo, & exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unum ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ dei uiuentis in secula seculorum. Et impletum est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum. XV

Et audiui uocẽ magnã de templo dicentẽ septẽ angelis: Ite, effundite septem phialas iræ dei in terrã. Et abiit primus angelus & effudit phialam suam in terram, & factum est uulnus malum ac noxium in homines XVI

τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θη-
ρίου, καὶ τοὺς τῇ εἰκόνι προσκυνοῦντας αὐτῷ. Καὶ
ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ
εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ,
καὶ πᾶσα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ.
καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐ
τοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς τῶν
ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγ
γέλου λέγοντος, δίκαιος κύριε εἶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν,
καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦτα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁ-
γίων καὶ προφητῶν ἐξέχεαν. καὶ αἷμα αὐ-
τοῖς ἔδωκας πεῖν, ἄξιοί γάρ εἰσιν. καὶ ἤκου-
σα ἄλλου ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, λέγοντος. Ναὶ κύ
ριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δί-
καιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγε-
λος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον.
καὶ ἐδόθη αὐτῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους
ἐν πυρί. καὶ ἐκαυματίθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦ-
μα μέγα. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θε-
οῦ, τοῦ ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύ
τας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δό-
ξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιά-
λην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ ἐγένε-
το ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐμασῶντο
τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου, καὶ ἐβλα-
σφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πό-
νων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν, καὶ οὐ
μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ ὁ ἕκτος
ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν
ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν Εὐφράτην. καὶ ἐξη-
ράνθη τὸ ὕδωρ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν βα-
σιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου. Καὶ εἶδον ἐκ
τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στόματος
τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδοπροφήτου
πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις.
εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς
καὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς
πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ
τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης.
μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια
αὐτοῦ,

homines, qui habebant characterem bestiæ, & in eos qui adorabant imaginem eius. Et secundus angelus effudit phialam suam in mare, & factus est sanguis tanquam mortui, & omnis anima uiuēs, mortua est in mari. Et tertius angelus effudit phialam suā in flumina, & in fontes aquarum, & factæ sunt sanguis. Et audiui angelum dicentem: Iustus es domine, qui es, & qui eras, & sancte, quia hæc iudicasti, quia sanguinem sanctorum & prophetarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere, digni enim sunt. Et audiui alterum dicentem: Etiam domine deus omnipotens, uera & iusta iudicia tua. Et quartus angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu affligere homines per ignem. Et æstuauerunt homines æstu magno, & blasphemauerunt nomen dei habentis potestatem super has plagas, neque egerunt scelerum pœnitentiam, ut darent illi gloriam. Et quintus angelus effudit phialam suam super sedem bestiæ, & factum est regnum eius tenebrosum, & commanducauerunt linguas suas præ dolore, & conuitijs affecerunt deum cœli præ doloribus suis & ulceribus suis, nec resipuerunt ab operibus suis. Et sextus angelus effudit phialam suam in flumen illud magnum Euphraten, & siccata est aqua, ut præpararetur uia regum ab ortu solis. Et uidi ex ore draconis, & ex ore bestiæ, & ex ore pseudoprophetæ exire spiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim spiritus dæmoniorum facientes signa, ut procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis. Ecce uenio sicut fur. Beatus qui uigilat & custodit uestimenta

sua,

αὐτου, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτου, καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτου ἐπὶ τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ ἐκ του οὐρανου ἀπὸ του θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς γῆς τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον του θεου δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον του οἴνου του θυμου τῆς ὀργῆς αὐτου. πᾶσα νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη οὐκ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ του οὐρανου ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμου, λέγων μοι. δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ του οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμένη χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ του αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ του αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησου. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος. Διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ του θηρίου τοῦ βαστάζοντος

sua, ne nudus ambulet, & uideant turpitudinẽ eius. Et cõgregauit illos in locum qui uocatur Hebraïce Armageddon. Et septimus angelus effudit phialam suã in aërẽ, & exiuit uox magna de cœlo à throno, dicens: Factum est. Et facta sunt fulgura & uoces, & tonitrua, & terræmotus factꝰ est magnus, qualis nunq̃ fuit, ex quo homines fuerunt super terram, talis terræmotus adeo magnus. Et facta est ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna uenit in memoriam ante deum, ut daret illi calicẽ uini indignationis iræ suæ. Omnis insula fugit, & montes nõ sunt inuenti. Et grando magna sicut talentũ descendit de cœlo in homines, & blasphemauerunt deũ homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta est plaga eius uehementer.

Et uenit unus de septẽ angelis, qui habebant septẽ phialas, & locutus est mecũ, dicens mihi: Veni ostendã tibi damnationẽ meretricis magnæ, quæ sedet super aquas multas, cũ qua scortati sunt reges terræ, & inebriati sunt qui inhabitant terram de uino prostitutionis eius. Et abstulit me spiritu in desertũ. Et uidi mulierẽ sedentẽ super bestiã coccinã, plenã nominibus maledicẽtiæ, habentẽ capita septem et cornua decẽ. Et mulier erat circũdata purpura & coccino, & inaurata auro, & lapide p̃cioso, & margaritis, habẽs poculũ aureũ in manu sua, plenũ abominationibus & immũdicia libidinis suæ. Et in fronte eius nomẽ scriptũ mysteriũ Babylon magna mater scortationũ, & abominationũ terræ. Et uidi mulierẽ ebriã de sanguine sanctorum, & de sanguine martyrũ Iesu. Et miratus sum, cum uiderem illam, admiratione magna. Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestiæ

XVII

quæ portat

τω βασάζοντες αὐτὴν, & τω ἔχοντες τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, ἡ τὰ δέκα κέρατα. θηρίον ὃ εἶδες, ἦν & οὐκ ἔστι, & μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τ ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, & θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλέποντες τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καίπερ ἔστιν. ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν. Αἱ ἑπτὰ κεφαλαί, ὄρη εἰσὶν ἑπτά, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἔστι, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, & αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ διδόασιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, & ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, & γλῶσσαι. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, & τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθήσονται τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

quæ portat eam, quæ habet capita septē, & cornua decem. Bestia quam uidisti, fuit, & non est, & ascensura est de abyssо, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram: quorum nomina scripta non sunt in libro uitæ, à condito mūdo, uidentes bestiam, quæ erat & non est. Et hic est mens, quæ habet sapientiam. Septem capita, septem montes sunt, super quos mulier sedet, & reges septem sunt. Quinq; ceciderunt, unus est, & alius nōdum uenit. Et cum uenerit, oportet illum breue tēpus manere. Et bestia quæ erat, & non est, & ipse octauus est, & de septē est, & in interitum uadit. Et decē cornua quæ uidisti, decem reges sunt, qui regnū nondum acceperunt, sed potestatem tanquam reges una hora accipient cum bestia. Hi unum consilium habent, & uirtutem & potestatem suam bestiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus uincet illos: quoniā dominus dominorū est, & rex regum: & qui cum illo sunt uocati, & electi & fideles. Et dicit mihi: Aquæ q̄s uidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt & turbæ, & gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ uidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desolatam faciēt illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipsam igne cōcremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciāt quod placitum est illi, ut unam faciant uoluntatē, ut dent regnum suum bestiæ, donec consummentur uerba dei. Et mulier quā uidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ, καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν, ἡ μεγάλη

Et post hæc uidi alium angelum descēdentem de cœlo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit per fortitudinē uoce magna, dicens: Cecidit cecidit Babylon & magna XVIII

ἡ μεγάλη, ἡ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθατε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἐκολλήθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν, καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς· ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. Διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος καὶ λιμός, καὶ ἐν πυρὶ κατακαυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρινῶν αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κόψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλών, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά, ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐπ' αὐτῇ, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βύσσου, καὶ πορφύρας, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύλον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ κινάμωμον, καὶ θυμίαμα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτήνη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ ἡ ὀπώρα σου τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀπῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ,

magna, & facta eſt habitatio dæmoniorũ, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis uolucris immundæ, & inuiſæ: quia de uino iræ ſcortationis eius biberũt omnes gentes. Et reges terræ cũ illa ſcortati ſũt, & mercatores terræ de uirtute delitiarũ eius diuites facti ſũt. Et audiui aliã uocẽ de cœlo dicentẽ: Exite de illa populus meus, ne participes ſitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniã peruenerunt peccata eius uſq; ad cœlũ, & recordatus eſt deus iniquitatũ eius. Reddite illi ſicut & ipſa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia ſecundum opera eius. In poculo quo miſcuit, miſcete illi duplũ. Quantũ glorificauit ſe & in delitijs fuit, tantũ miſcete illi tormẽtũ & luctũ, quia in corde ſuo dicit: Sedeo regina, & uidua nõ ſum, & luctũ nõ uidebo. Ideo in una die ueniẽt plagæ eius, mors & luctus & fames, & igne cõburet: quia fortis eſt dñs deus, qui iudicabit illam. Et flebũt illã & plangẽt ſe ſup illa reges terræ, qui cũ illa ſcortati ſunt, & in delitijs uixerũt, cũ uiderint fumũ incendij eius, longe ſtantes ꝓpter timorẽ tormẽti eius, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniã in una hora uenit iudiciũ tuũ. Et negociatores terræ flent & lugent ſup illa: quoniã merces eorũ nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis ꝑcioſi, necꝫ margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & cocci, & oẽ lignum thyinũ, & oẽ uas eburneũ, & oẽ uas de ligno ꝑcioſiſſimo & ære, & ferro & marmore & cinamomũ, & odoramentũ, & unguentũ, & thus, & uinũ, & oleũ, & ſimilã, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animas hominũ. Et poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia

πᾶσα, καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκ ἔτι οὐ μὴ εὑρήσῃς αὐτά. οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦτος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ τόπον πλοΐων καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασσαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ ἔκραζον βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, λέγοντες· οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἐν ᾗ ἐπλούτησαν πάντες οἱ ἔχοντες πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλον μέγα, καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι βληθήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιστῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοὶ ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγιστάνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

guia et præclara perierũt à te, et amplius illa iam nõ inuenies. Mercatores horum qui diuites facti ſunt, ab ea longe ſtabũt propter timorẽ tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, et purpura, et cocco, et deaurata erat auro et lapide precioſo et margaritis: quoniam una hora deſtitutæ ſunt tãtæ diuitiæ, et oẽis gubernator, et omnis in nauibus uerſantium turba et nautæ, et qui in mari operantẽ, longe ſteterunt: et clamauerunt, uidentes fumũ incendij eius, dicẽtes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Et miſerunt puluerẽ ſuper capita ſua, et clamauerunt flentes et lugẽtes, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, in qua diuites facti ſunt, oẽs q habebãt naues in mari de precijs eius, quoniã una hora deſolata eſt. Exulta ſup eã cœlũ et ſancti apoſtoli et pphetæ, quoniã iudicauit deus iudiciũ ueſtrũ de illa. Et ſuſtulit unus angelus fortis lapidẽ quaſi molarẽ magnũ, et miſit in mare, dicẽs: Hoc impetu mittet Babylon ciuitas illa magna, et ultra iam non inuenietur. Et uox citharœdorũ et muſicorũ, et tibia canentiũ et tuba, nõ audietur in te amplius, et omnis artifex cuiuſcũq; artis non inuenietur in te amplius. Et uox molæ non audietur in te amplius, et lux lucernæ nõ lucebit in te amplius, et uox ſpõſi et ſpõſæ nõ audietur poſthac in te: qa mercatores tui erãt principes terræ: qa in ueneficijs tuis errauerũt oẽs gẽtes, et in ea ſanguis pphetarum et ſanctorũ inuẽtus eſt, et omniũ q interfecti ſunt in terra.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολλοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγοντος, ἀλληλούϊα. ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ δύναμις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρινεν τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς

Post hæc audiui quaſi uocẽ magnã turbæ multæ in cœlo dicẽtis: Alleluia. Salus, et honor, et gloria, et uirtus dño deo noſtro eſt: quia uera et iuſta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terrã proſtitutione XIX

ἀυτοῦ, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα τῶν δούλων ἀυ
τοῦ, ἐκ τῆς χειρὸς ἀυτοῦ, καὶ δεύτερον εἴρη-
καν, ἀλληλούϊα. καὶ ὁ καπνὸς ἀναβαίνει εἰς
τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσαν οἱ πρε
σβύτεροι οἱ κ̅δ̅. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ προ-
σεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῶ θρό
νου λέγοντες, ἀμὴν ἀλληλούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ
θρόνου ἐξῆλθεν, αἰνεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάν-
τες οἱ δοῦλοι ἀυτοῦ, καὶ οἱ φοβούμενοι ἀυτὸν,
καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα φω
νὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων
πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέ-
γοντας ἀλληλούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς
ὁ παντοκράτωρ. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιώμε-
θα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν ἀυτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ
γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ ἡτοίμασεν ἑ-
αυτήν. καὶ ἐδόθη ἀυτῇ ἵνα περιβάληται βύσ-
σινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσι-
νον τὰ δικαιώματά ἐστιν τῶν ἁγίων. καὶ λέ-
γει μοι. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου
κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι ὁ λόγοι ἀλη
θινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν
ποδῶν ἀυτοῦ, προσκυνῆσαι ἀυτῷ. καὶ λέγει
μοι, ὅρα μὴ, σύνδουλός σου εἰμί, καὶ τῶν ἀδελ
φῶν σου, καὶ τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τῶν ἰη
σοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία
ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον
τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευ-
κὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν πιστὸς καὶ ἀλη-
θινὸς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ
δὲ ὀφθαλμοὶ ἀυτοῦ ὡς φλὸξ πυρὸς, καὶ ἐπὶ
τῆς κεφαλὴν ἀυτοῦ διαδήματα πολλὰ, ἔχων
ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐ
τός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμ-
μένον αἵματι. καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα ἀυτοῦ
ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ
οὐρανῷ ἠκολούθουν ἀυτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς,
ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν.
καὶ ἐκ τοῦ στόματος ἀυτοῦ ἐκπορεύεται ῥομ-
φαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν ἀυτῇ πατάσσῃ τὰ ἔθνη. καὶ
ἀυτὸς ποιμανεῖ ἀυτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ
ἀυτὸς

sui, & uindicauit sanguinem seruorũ suo
rum de eius manu. Et iterum dixerũt: Al
leluia. Et fumus ascendit in secula seculo-
rum. Et ceciderunt uigintiquatuor senio-
res, & quatuor animalia, & adorauerunt
deum sedẽtẽ sup̄ thronũ, dicentes: Amẽ
alleluia. Et uox de throno exiuit, dicens:
Laudem dicite deo nostro omnes sancti
eius, & qui timetis eũ pusilli & magni. Et
audiui uocem turbæ multæ, & sicut uo-
cem aquarum multarum, & sicut uocem
tonitruorũ magnorũ, dicentiũ, Alleluia:
quoniã regnauit dominus deus noster om̃i
potens. Gaudeamus & exultemus & de
mus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ
agni, & uxor eius præparauit se. Et da-
tum est illi ut cooperiat se byssino pu-
ro & splendido. Byssinum enim iusti-
ficationes sunt sanctorum. Et dicit mihi:
Scribe: Beati qui ad cœnã nuptiarum agni
uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba
dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius,
ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide
ne feceris. Conseruus tuus sum, & fra-
trum tuorum habentium testimonium
Iesu. Deum adora. Testimonium enim
Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœ-
lum apertum, & ecce equus albus, &
qui sedebat super eum, uocabatur fide-
lis & uerax, & per iusticiam iudicat &
pugnat. Oculi autem eius sicut flam-
ma ignis, & in capite eius diademata
multa, habens nomen scriptum, quod
nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat
ueste tincta sanguine, & uocatur no-
men eius, sermo dei. Et exercitus qui
sunt in cœlo, sequebantur eum in equis
albis, uestiti byssino albo & mundo. &
ex ore eius procedit gladius ex utra-
que parte acutus, ut eo percutiat gen-
tes. Et ipse reget eas uirga ferrea. Et
ipse

αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ. καὶ ἔκραξεν φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετομένοις ἐν μεσουρανήματι, δεῦτε καὶ συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων, καὶ δούλων, καὶ μικρῶν, καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετὰ τούτου ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες βληθήσονται οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ πάντα ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimẽto & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantẽ in sole, & clamauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per mediũ cœli: Venite & congregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum, & carnes tribunorũ, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omniũ liberorum ac seruorum, & pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad faciẽdum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehẽsa est bestia, & cum illa pseudopropheta, q fecit signa coram ipso, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui coniecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedẽtis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

XX

Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τοῦ ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ Σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν, καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβα-

Et uidi angelum descendentẽ de cælo, habentẽ clauem abyssi, & catenã magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentẽ antiquũ, qui est diabolus & satanas, & ligauit eũ per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eũ, & signauit super illum, ut nõ seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederũt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter sermonẽ dei, & qui non adorauerũt bestiã, neq; imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus suis, aut in manibus suis: & uixerũt

μὴ ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅταν τελεσθῶσιν τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς τὸν γὼγ καὶ μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῷ, οὗ ἀπὸ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐκ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος. καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν. ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς

νύμφην

& regnauerũt cũ Christo mille annis. Cæteri uero mortuorum non reuixerũt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus q habet partem in resurrectione prima. In ijs secunda mors nõ habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabunt cũ illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, soluetur satanas de carcere suo, & exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog & Magog, ut congreget eos in prælium, quorũ numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorũ & ciuitatem dilectam. Et descẽdit ignis à deo de cœlo, & deuorauit eos: & diabolus q seducebat eos, missus est in stagnũ ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudoprophetæ cruciabunt die ac nocte in secula seculorum. Et uidi thronũ magnũ candidum & sedentẽ super eũ, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his q̃ scripta erant in libris secundũ opera ipsorũ, & dedit mare mortuos, qui in eo erãt, & mors & infernus dederũt eos, q in ipsis erãt mortuos, & iudicatũ est de singulis secundũ opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnũ ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuẽtus est in libro uitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.

Et uidi cœlum nouũ, & terram nouã. Primũ enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non est. Et ego Iohannes uidi sanctam ciuitatem Hierusalem nouã descendẽtem de cœlo, à deo paratã, sicut

XXI

sponsam

νύμφιω κεκοσμημένω τῷ ἀνδρὶ αὐτ. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ. ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. Δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τὴν γυναῖκα τοῦ ἀρνίου. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλὸν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν Ἰερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλὸν, ἔχουσα πυλῶνας δώδεκα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλεῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. Ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς, καὶ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐπ' αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου.

καὶ ὁ λα

sponsam ornatam uiro suo. Et audiui uocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit eorū deus. Et absterget deus omnem lachrymā ab oculis eorum. Et mors ultra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quia prima abierūt. Et dixit, qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & scortatoribus, & ueneficis, & idololatris, & omnibus mēdacibus pars illorū erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et uenit ad me unus de septem angelis habētibus septem phialas plenas septē plagis nouissimis, & locutus est mecū, dicens: Veni & ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me spiritu in montem magnū & altum, & ostendit mihi ciuitatē magnā, sanctam Hierusalem descendentē de cœlo à deo, habentem claritatem dei. Et lumen eius simile lapidi preciosissimo tanquam lapidi iaspidi crystallizanti. Et habebat murum magnū & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israël. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres, & murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum agni.

& 4 Et qui lo

καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε κάλαμον χρυσοῦν ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον καὶ τὸ πλάτος, καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἰάσπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὁμοία ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἰάσπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος, ὁ τρίτος καλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιον, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βήρυλλος, ὁ ἔνατος τοπάζιον, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστί, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν. καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας. νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

καὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον

Et qui loquebatur mecum, habebat mẽsuram arundineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius, & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quãta & latitudo, & mẽsus est ciuitatẽ de arundine aurea ꝑ stadia duodecim milia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia sunt. Et mensus est murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, mensura hominis quæ est angeli. Et erat structura muri eiꝰ ex iaspide. Ipsa uero ciuitas aurum mundum, simili uitro mundo, & fundamẽta muri ciuitatis omni lapide precioso ornata. Fundamentũ primum, iaspis: secundum, sapphirus: tertiũ, calcedonius: quartum, smaragdus: quintum, sardonyx: sextũ, sardius: septimum, chrysolitus: octauum, berillus: nonum, topazius: decimũ, chrysoprasus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethystus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ sunt, ꝑ singulas, & singulæ portæ singulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundũ, tanquam uitrum perlucidum. Et templũ nõ uidi in ea. Dominus enim deus omnipotens templum illius est & agnus. Et ciuitas non eget sole neq; luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus. Et ambulabũt gẽtes, quæ seruatæ fuerũt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam suam in illã, & portæ eius non claudentur per diem. Nox enim non erit illic. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit, & mendaciũ, nisi qui scripti sunt in libro uitæ agni. Et ostendit mihi purum fluuium, aquæ uiuæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem de sede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum

XXII

λον ζωῆς, ποιοῦν καρπούς δώδεκα, κατὰ μῆνα
ἕνα ἕκαστον ἀποδιδόντα καρπὸν αὐτοῦ. καὶ
τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν,
καὶ πᾶν κατανάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι. καὶ ὁ θρό
νος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται. Καὶ οἱ δοῦ
λοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ. καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν
μετώπων αὐτῶν, καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ
χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου,
ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασι
λεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶ
πέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. Καὶ
κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέστει
λε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ
ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ,
μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας
τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων
ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλε
ψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν πο
δῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα,
καὶ λέγει μοι· ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰ
μι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν
τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ
προσκύνησον. καὶ λέγει μοι. μὴ σφραγίσῃς
τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τού
του. ὅτι ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδι
κησάτω ἔτι. καὶ ὁ ῥυπῶν, ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ
ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγι
ασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μι
σθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔρ
γον αὐτοῦ ἐστιν. Ἐγώ εἰμι τὸ. α. Καὶ τὸ. ω. ἀρχὴ,
καὶ τέλος, ὁ πρῶτος, καὶ ἔσχατος. Μακάριοι οἱ πλύ
νοντες τὰς στολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία
αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλεῶσιν εἰ
σέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω οἱ κύνες καὶ οἱ
φαρμακοὶ, καὶ πόρνοι, καὶ οἱ φονῆς. Καὶ οἱ εἰδωλο
λάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν, καὶ ποιῶν ψεῦδος. Ἐγὼ
Ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑ
μῖν ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ῥίζα,
καὶ τὸ γένος τοῦ δαβὶδ, ὁ ἀστὴρ λαμπρὸς καὶ ὀρθρι
νός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἐλθέ. καὶ ὁ
ἀκούων

gnum uitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentiū. Et omne maledictum nō erit amplius, ſed ſedes dei & agni in illa erūt, & ſerui eius ſeruient illi. Et uidebunt faciē eius, & nomen eius in frontibus ſuis. Et nox ultra non erit, & nō egēt lumine lucernæ, neq; lumine ſolis, quoniā dominus deus illuminat illos, & regnabunt in ſecula ſeculorū. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia ſunt, & uera. Et dominus deus ſanctorum pphetarum miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatꝰ qui cuſtodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Iohannes qui audiui & uidi hæc. Et poſtquam audiſſem & uidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtēdebat. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorū prophetarum, & eorum qui ſeruant uerba prophetiæ libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obſignaueris uerba ꝓphetiæ libri huius. Tempus enim propè eſt. Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidꝰ eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc, & ecce uenio cito, & merces mea mecum eſt, ut reddam unicuique ut opus illius erit. Ego ſum alpha & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis. Beati q ſeruant mandata illius, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mēdaciū. Ego Ieſus miſi angelū meū ut teſtificaret uobis hæc in eccleſijs. Ego ſū radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. Et ſpiritus & ſpōſa dicūt, ueni. Et q

audit

ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυρῶ γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἐάν τις ἐπιθῇ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφαιρήσει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου ζωῆς, καὶ πόλεως ἁγίας, τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναί ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

audit dicat, ueni. Et qui sitit, ueniat: & q uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huiꝰ. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illam plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huiꝰ, auferet deꝰ partem eius è libro uitæ & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sũt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia dñi nostri Iesu Christi cum omnibus uobis, Amen.

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM, VETVSTISSIMORVMQVE CODICVM LATINORVM FIDEM, ET AD PROBATISSIMORVM AVTORVM CITATIONEM ET INTERPRETATIONEM IAM TERTIO ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STVDIOQVE DES. ERASMI ROTERODAMI THEOLOGIAE PROFESSORIS. ANNO M. D. XXII.

τῷ θεῷ δόξα.

